ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1
JEUDI
1er JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.810

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.810

EDITORIAL

Demain est un autre jour

Un an tout neuf nous accueille. Il apporte comme tous les ans: l'espoir. Que ferait-on sans lui?

«Je vous souhaite une bonne et heureuse année», formule traditionnelle, dite souvent avec indifference, même si le souhait est sincère. Mais, un simple souhait suffit-il?

Le bilan de l'année écoulée n'est plus à faire. Tout porte au pessimisme. Mais, est-ce vraiment une exclusivité pour 1980? Un flash - back nous permetterait peut-être de nous rendre compte, qu'à peu de choses près, au terme des années précedentes, nous n'étions pas en train de chanter des hymnes à la joie. Bien-sûr il y a le chômage, Manufrance, la gauche, la majorité et puis Coluche, à l'interieur. L'Afghanistan, l'Iran — toujours en gestation — le Liban, à l'éxterieur.

Mais il y a eu aussi Gdansk, qui a euvert de nouveaux horizons.

Le plus grand drame de l'humanité, cependant, reste celui de l'enfance. Quand en ces jours de bilan, on nous annonce qu'en la seule année 1979, baptisée «Année de l'enfance», 12 millions d'enfants sont morts de faim, cela veut dire que l'homme a échoué.

Ce n'est pas la conquête de la lune, la course aux armements, l'invention de fusées toujours plus sophistiquées ou l'arme nucléaire qui peuvent marquer la progression d'une civilisation, quand l'homme n'a pas réussi à remporter d'autres victoires, des victoires simples, comme l'abolition de la torture, la fermeture des Goulags, le droit à la liberté d'expression, le droit à tout enfant de ne jamais mourir de faim.

Pourquoi l'homme préfère-t-il mettre son génie à contribution pour autre chose que le bonheur de son prochain? Oublier Hiroshima, cela n'est pas possible et le temps qui passe n'y peut rien. Oublier Hiroshima est aussi impossible qu'oublier Deir-el-Zor ou Buchenwald.

Nos jeunes, qui n'ont pas le souvenir du soleil noir d'Avril 1915, en ont gardé pourtant la mémoire.

Quand l'injustice s'éternise et que le jour tarde à se lever sur un peuple meurtri, la résignation devient, soudain, impossible. Oublier Deir - el - Zor, ce serait oublier Varoujan et «Le Chant du pain», ce serait oublier «La Clarté nocturne» de Zartarian et puis encore Zohrab et tant d'autres et des milliers et des milliers de femmes et d'enfants dont les os n'ont pas fini de pourrir dans les sables du désert.

×

L'année est finie. Pour nous, non plus, elle ne fut pas bonne et ce n'est pas le 60ème anniversaire d'une patrie qui se veut celle de «tous les Arméniens», qui ne parvient pas à le devenir, qui peut nous faire oublier que là-bas aussi, nous avons des jeunes, enfermés dans de sombres cellules. Et Paradjanov? Lui. c'est une autre prison, autrement sadique. Une «prison» à l'air libre. Le créateur qu'il est, n'a pas le droit de créer. C'est tout. On a réussi, à le faire oublier en le libérant. Il suffisait d'y penser!

Voilà, quelques reflexions, ni plus originales, ni plus banales que d'autres, sans doute, au seuil de cette nouvelle année.

Reste l'important, qui est de croire. Croire, que Demain est un autre jour.

HARATCH

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԱՐԻ՛, ՆՈ՛Ր ՏԱՐԻ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

…Արի՛, Նո՛ր Տարի՛,
Բայց… այնպէս արի,
Որ աւելանայ աշխարհի բարին
Եւ այդ աշխարհի բախտի վրայով
Խեւօրէն ձգուած մետաղալարին
Լարախաղացի ծպտուած տեսքով
Չա՛րը չպարի,
Ողջ մարդկութիւնը դնելով
Ծանօթ ծաղրածուի տեղ…
Անճրեւի տեսքով,
Ջեան կերպարանքով
Այդ դու ես գալիս:
Արի՛, Նո՛ր Տարի,
Գալուստըդ բարի:
Բայց այնպէ՛ս արի,
Որ անճրեւը յորդ սրբելով տանի
Ո՛չ միայն կեղտը յոգնած մատների,
Այլ նաեւ փոշին ու մուրը հոգու,
Այլեւ խաւարի խոռ ու խարդախ խոկում
Եւ ժիւնը իջնի որոգայթների՛,
Ծառըր ամօթից շիկնած այտերի՛,
Ուրացումներից դեղնած – ժանգոտած
Սրտերի վըրայ
Եւ իր այդ ճերմակ բարութեամբ շռայլ,
Մարդուն մարդու դէմ պարզեր՛ս անի…

Արի՛, Նո՛ր Տարի,
Բայց… այսպէ՛ս արի,
Եւ ոչ թէ այնպէ՛ս, որ ժիւնը ճերմակ
Դառնայ վարակի սաւան ու վերմակ
Եւ որ անճրեւի ջուրն աստուածածին
Մարդու արիւնը ջրի վերածի,
Ու ճառագա՛յթը, ճառագա՛յթն անբիծ
Մկրտուի իբրեւ մի ահեղ ու պիղծ
Նոր հիւանդութեան դիւային անուն,
Որից մինչեւ իսկ մա՛հն է մահանում…

Արի՛, Նո՛ր Տարի,
Գալուստըդ բարի՛
Եւ արթնացրու քո թնդուն քայլքով
Ուշ մնացածին,
Քնով տարուածին,
Տո՛ւր ապաքինում հոգով ցաւածին,
Հիասթափուածին՝ նոր մի հիացում,
Սիրաթափուածին՝ նոր մի միացում,
Ձեռքից հաւատը փախուստ տուածին,
Իբրեւ Նոր Տարւոյ բաղձալի նուէր,
Տուր նոր հաւատի կապակուռ թեւեր,
Մանկանը՝ մեծի մտքի լիացում,
Մեծին՝ մանուկի անարատութիւն,
Տափարակներին՝ Արարատութիւն,
Իսկ Երկրագնդին մի առատութիւն,
Որ նրա վրայ Քաղցը այսուհետ
Չունենայ ոչ մի կայսրութիւն ու գահ
Ու սարսափն իրեն թագակիր չզգայ,
Որ ազատութիւնն իր բառէ գունեղ
Շապիկը նեղքած
Տրուի նախրանքի
Ու Մարդն ազատուի իր հին գերութեան
Նոր յանախանքից,
Ու մարդն այսուհետ ո՛չ մի տեղ երբեք
Չգունաւորուի,
Եւ որ այլեւս ո՛չ մի՛ ժողովուրդ
Ո՛չ մի ազգ ու ցեղ
Պատմութեան քափից ու սեւ մրուրից
Չթունաւորուի,
Դառնայ լիազօ՛ր, դառնայ լիիրա՛ւ,–
Ու մենք, վերջապէ՛ս հասկանա՛նք իրար,
Ամէնքըս, բա՛ւ է, հասկանա՛նք իրար:
Նաեւ հասկանա՛նք,
Որ մեր իսկ արեան գնդիկը մանըր
Այս Երկիր կոչուած գնդից աւելի մեծ է
Ու ծանըր…

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

«Հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան կոմիտէ»ն (6, ռիւ տը Թրեթէնը, Փարիզ 18րդ) հաղորդագրութեամբ մը, 30 Դեկտեմբեր թուականով, իր վրդովումը կը յայտնէ այն յարձակման առթիւ, որուն ենթարկուած է Մէթր Ժ. Պընուա, պաշտպան փաստաբանը Արա Ենիգոմշեանի: Յարձակումը տեղի ունեցած է Դեկտ. 26–էն 27–ի գիշերը: Այս նոյն դէպքին առթիւ, Հիւրրիյէթ Դեկտ. 30–ի իր թիւին մէջ, հետեւեալ արձագանգը կուտար. –

«ԺԸՆԵՒ. – Զուիցերիոյ Ժընեւ քաղաքի մէկ հիւրանոցին մէջ, իրենց սենեակը գտնուող ռումբի մը պայթումին հետեւանքով ձերբակալուած երկու հայ ահաբեկիչներու պաշտպանութիւնը ստանձնող զուիցերացի փաստաբան մը՝ անածնօթի մը յարձակումին ենթարկուելով վիրաւորուած է:

«Ժերալտ Պէնուա անունով փաստաբանը, իր գրասենեակէն հեռանալէ ետք, ձեռքին մէջ շղթայակապ երկու փայտ կրող մէկու մը յարձակումին ենթարկըւած է: Փաստաբանին ոտքը երեք տեղերէ կոտրած եւ դէմքին վրայ ալ լուրջ վէրքեր ստացած է:

«Զուիցերական ոստիկանութիւնը հաղորդած է թէ ծանօթ չէ որեւէ կապի այս յարձակման եւ փաստաբանին պաշտպանած Հայերուն միջեւ ու չեշտած թէ ջանք կը թափուի չարագործը ձերբակալելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ – ՌԻԿԸՆ ամանորի մաղթանքներու փոխանակութիւն ըրած են եւ իրարու յաջողութիւն մաղթած, հաւանաբար «մաղթելով» որ չիրականանայ…:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ կառավարութիւնը կը նախատեսէ յաւելումներու ամբողջ շարք մը, սկսելով անխուսափելի էսանսէն, որ 5–էն 10 սանթիմ պիտի աղէ լիթր, Յունուար 15–ի շուրջ: Դեռ կան կազը, ածուխը, ելեկտրականութիւնը, վարձքերը, կառք վարելու արտօնագրին հարկային դրոշմը ինչպէս նաեւ անձնագիրներու եւ անցագիրներու: Ոգելից ըմպելիները 11 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն իսկ քոնեաքները 50 առ հարիւր:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ պասք պարագլուխ մը սպաննուեցաւ առջի օր, որ Էթա–ի զինուորական ճիւղին պատասխանատուներէն կը նկատուէր: 29 տարեկան, Խոսէ Մարթէն Սակարտիա – Յալտիսա զոհ գացած է իր կառքին մէջ դրուած պայթուցիկէն: Ասիկա նոր պատճառ մըն է, որ Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները բարդանան:

ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ, մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ – Կիրակի, Յունուար 3/4:

×

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Յունուարի թիւը, բացառաբար լոյս կը տեսնէ գալ շաբթու, տօնական օրերու հետեւանքով, ամբողջութեամբ նուիրուած Զարեհ Որբունիի, իր մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ

Ամէն Ամանոր շողշողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ:

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծըփուն:

Արդէն մեր կռնակն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ: Ի՞նչպէս: Ինչո՞ւ այսպէս…

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը – «Առաւօտ Լուսոյ»:

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը:

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, – դէպի բարձունք եւ խորութիւն:

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը իրիկուն չեղած:

Եւ սակայն պիտի քալենք: Ճամբաները պիտի կտրենք անընդհատ ու անվըհատ, միշտ ջահ ի ձեռին:

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ – «Առաւօտ Լուսոյ»: Բոլոր ճակատներուն վըրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը:

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պիտի դառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշէն իրաւունք պահանջել ճակատաբաց:

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու:

Պիտի գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով:

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները:

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջապահ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն:

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմազոյն մշակոյթի:

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն:

Երիտասարդացում՝ նա՛եւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ:

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աշխարհ Ամենայն»:

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ:

Այսօր՝ ապրիլ երգելով: Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը:

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք:

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով:

Յարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ: Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ:

Մշուշը ուշ – կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն:

Շ.

1 Յունուար 1956

BONNE ANNEE

ԿԸ ՀԻՆՆԱ՛ՆՔ, ԿԸ ՀԻՆՆԱ՛ՆՔ...

« Հնացուցիչ հոգւոյս վատնեսցի » (Գր. Նարեկացի – Ողբ. ԿԵ. 2)

Տարիին հետ, տարիներո՛ւն հետ, տարիներէ՛ ի վեր՝ կը հիննա՛նք:

Կաղանդ չտեսանք: Չեկա՛ւ մեր Կաղանդը: Ու Նոր տարի շնորհաւորելու սովորութիւնն ալ մոռցանք: Մաղթա՛նք ալ՝ Նոր տարի – Նոր բարի:

Հին տարին մեր կռնակը, պապենական մաշած մուշտակ մը կարծես, կը քալենք պապուկի պէս: Կը քալենք խարխափելով, կը քալենք դանդաչելով, կը քալենք գիշերաշրջիկի պէս: Օ՛ կը քալենք ազգապահպանումի մախաղը մեր ուսէն կախ, կը քալենք Հայոց լեզուին սրինգը մեր գօտիին մէջ խրած, կը քալենք կրծելով Հայոց պատմութիւնը իբրեւ ցամաք հացի կտոր, չորթանի պէս չոր:

Ինչպէս տիրացուն, որուն երգը չէ փոխուած ու պիտի չփոխուի երբեք եկեղեցիին մէջ՝ Քրիստոսի գալուստէն ի վեր մինչեւ երկրորդ գալուստը, մենք նո՛յն շարականը երգեցինք դարերէ ի վեր, ու կ'երգենք, ահա, նաեւ օտար տուներու մէջ, ձանձրացնելով բայց առանց ձանձրանալու, ուժասպառ այլեւս՝ բայց եւ այնպէս առանց դադրեցնելու:

Հայոց պատմութեան չորթանը փշրելու ուժ չկայ մեր մէջ, ազգապահպանումի մախաղը նոր բանով մը լեցնելու ճիգը յօղացաւ ունեցողի տառապանք կը պատճառէ մեզի:

Հնութեան համը կը պահենք մեր բերնին մէջ՝ մարդու մը պէս որ կը մերժէ օշարակ խմել ... սոխ ուտելէ ետք:

Ու կը հիննա՛նք, կը հիննա՛նք, կը հիննա՛նք:

Կը հիննանք անտառին ծառերուն պէս, որոնց կը խնայէ յօտոցը: Կը հիննանք վանքի պատերու պէս, որոնց ծեփը եփեր գունաթափուեր է արեւին տակ: Կը հիննանք հարիւրամեայ պառաւներու պէս, որոնք կը նմանին մագաղաթեայ գիրքերու: Եւ կը հիննանք անտրտունջ, կը հիննանք արագօրէն, կը հիննանք մեր մտածումներով, կը հիննանք մեր զգացումներով, կը հիննանք մեր ծանօթութիւններով, մեր լեզուով եւ ամէն բանով որ ունինք: Վերջապէս կը հիննանք նորը չվնտռելու մեր յամառութեամբ: Այսպէս, ինչ որ գիտենք՝ հին պատմութիւն է, ինչ որ կ'ըսենք՝ հին զրոյց է, ինչ որ կուտանք՝ հին տպաւորութիւն է, – նոյնիսկ ինչ որ կ'ուտենք այսօր, երէկուան եփուածն է: Ոչինչ թարմ, ոչինչ այսօրուան, եւ ոչինչ այժմեակ: Ոչ մէկ ճիգ ժամանակէն դուրս ելլելու՝ դէպի առաջ կամ կողմնակի, ոչ իսկ ճիգ՝ ժամանակին հետ քալելու, այլ կամայապաշտութիւն մը տեղը չփոխելու, ետ մնալու, կարելի է ըսել՝ ետ – ետ երթալու: Ահա թէ ինչո՛ւ օրուան երիտասարդը մեծ պապիս կը նմանի՝ երբ կը խօսի, կամ արդի գրագէտը կը գրէ դար մը առաջ ծնած մարդու մըպէս: Երբեմն, – ներողութի՛ւն կը խնդրեմ գայթակղողներէն, – պապի՛կ, կ'ըսեմ, չմեռա՞ր, ինչո՞ւ չմեռար, ա՛խ, ա՛յնքան լաւ է մեռնիլը: Վասնզի մեռնիլը կը նմանի կնոջ ծննդաբերութեան, – կը պատռէ մարմինը, կը մայրանա՛յ, ու մայրութեան մեռնող արեան մէջէն դուրս կը վազէ Վահագն: Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ մեր լեզուին մէջ, ըստ ստուգաբանութեան, ցեղակից բառեր են մարդ եւ մահ բառերը, – մարդը այն արարածն է որ կը մեռնի ... ծնելով: Մարդը մահն է, ու մահը՝ մարդը, – օ՛ Հայոց լեզու՝ ի սկզբանէ իմաստուն: Պէտք է մեռնիլ ապրելու ուխտով, նորոգուելու ուխտով, – վա՛յ անոր որ չի մեռնիր, այլ կ'ապրի ու կը հիննայ:

Եթէ չմեռնէի՛ն մարդիկ, եթէ միայն՝ հիննալո՛վ, եւս առաւե՛լ հիննալով: Դո՛ւրս, փարաւոննե՛ր, դո՛ւրս Ցազկերտ ու Շապո՛ւհ, դո՛ւրս Աշտիշատի քրմապետներ՝ ձեր խոյրերով եւ ոսկեճարմանդ նափորտներով: Մահը կեանք է, կեանքը՝ մահ:

Մա՛հ, ո՛վ մահ, ապրիր կենդանութեան, դուն ես որ կը տանիս հինը, կը բերես նորը, – կը բերես Կաղանդ: Արդարեւ, Կաղանդ կը կոչենք տարի մը աւելին, նո՛ր կ'անուանենք կորուստ մը կամ բարձում մը մեզի տրուած օրերու գումարէն: Նորը այն է որ ցոյց կուտայ բանի մը պակսիլը:

Ա՛խ, ինչո՛ւ բան չի պակսիր մեզմէ, ու կը մնանք նոյն քիլոյով: Ծառը կը թաղէ իր տերեւները, կը թաղէ իր հինցած չորցած ճիւղերը, բայց մենք, միայն մենք, մեզ կը բանտարկենք մեր հաստ ու հին կեղեւին մէջ: Գարունը կուգայ, կը կաղնդէ ծառը՝ որ կը թարմանայ ծաղիկներով ու վառ գոյներով, մինչդեռ հին տարին փաթթուեր է մեր մարմնոյն, պաշարեր է մեր հոգին: Մաշած, փոշոտած, սա ծա՛նր տառատոկը կռնակիդ նետած՝ անճ եթէ կրնաս:

Ափսո՛ս, երկա՛ր է մեր հին տարին ու չի՛ գար մեր Կաղանդը:

Արդեօք մեզի վիճակուա՞ծ է տեսնել նոր տարի – նոր բարի: Որպէսզի «նոր սարսուռով» մը այլայլէ՛ր մեր լճակին երեսը, որ մոր կապած է դարերէ ի վեր: Դեռ երկար ժամանակ խե՞նթ պիտի կոչենք Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, որ համարձակեցաւ աղաղակել. – Ո՛վ Աստուած, արարչութիւնդ ալ հինցա՛ւ: Ահաւասիկ տարազ մը գրականութեան, տարազ մը պատմութիւն ուսումնասիրելու, տարազ մը քաղաքականութիւն դատելու:

Ըսէ՛ք, ո՞վ կայ ձեր մէջ Եղիայէն աւելի իմաստուն:

Տարբեր երկինքներու տակ՝ կը քերեն Հոմերոսի ծեփը, թարմութիւն տալու համար Եղլադայի աստուածներուն երգին: Տարբեր երկինքներու տակ՝ կ'ոսկեզօծեն Շէյքսփիրի արձանը, նոր արտայայտութիւն մը տալու համար հպարտ Ալպիոնի զաւկին շրթներուն: Տարբեր երկինքներու տակ՝ Ռուսոփիլէներու ուսին վրայ յեղափոխութիւնը մրցումի կը տանին Եհովայի արարչագործութեան հետ, սրբելու համար բորբոսը մարդկային մտքին վրայէն:

Տարբեր երկինքներու տակ՝ կը կործանեն որպէսզի շինեն:

Իսկ մենք դարձեր ենք պահապան գերեզմաններու եւ հնութեանց:

Արդի գրագէտը հպարտ է կարծես՝ խորհելով որ այնպէս կը մտածէ, ինչպէս կը մտածէր, հարիւրյիսո՛ւն տարի առաջ, Աւերակ գիւղին նախրապանը՝ Օվակենց Լօլօն, որ իր հօրը մեծ – պապն է եւ իբրեւ ժառանգութիւն գրագէտին ձգած է մտածման ամբողջ հարստութիւնը եւ կոպալը:

Կ'առարկուի թէ օգտակար է հնութեան կառչիլ, նոյնը մնալ եւ հին մնալ... ազգապահպանութեան տեսակէտով: Ինծի վախ չեն պատճառեր, սակայն, այն վախերը՝ որոնք կը ծագին շատ յեղյեղուած վտանգներէ: Աւելի մեծ աղէտ մը կը կազմեն եւ սարսափ կը պատճառեն այն վտանգները, որոնք անուն չունին ու կը մնան մամուլին անծանօթ: Ատոնց մեծագոյնն է հիննալը: Ապրիլ դարու մը մէջ եւ օտա՛ր մնալ այդ դարուն: Ողջ թաղուելու ձեւ մը: Երեւակայեցէք հսկայ ջաղացք մը, որու մեծ ու փոքր անիւները կը դառնան դիւային կշռոյթով մը, շարժման մէջ դնելով մաղը՝ որ ցորենը կը զատէ որոմէն, երկնաքարը՝ որ նաշիհի կը վերածէ ցորենը, լեզուակը՝ որ ալիւրը կը թափէ պարկերուն մէջ, բայց կը տեսնուի անիւ մը, որ չի հետեւիր ջաղացքի ժամին, – այն ատեն վա՛յ անոր որ կը սպասէ այդ անիւին աշխատանքին, սովի կը մատնուի եւ կը մեռնի անօթի: Վիթխարի ջաղացքի մը կը նմանի արդի ժամանակներու քաղաքակրթութիւնը, – կը դառնան մեծ ու փոքր ժողովուրդներու անիւները: Ափսո՛ս, մեր անիւն է միայն որ չի դառնար, վասնզի հին, վասնզի մաշած:

Արդ, հիննալ կը նշանակէ ... բայց մեր գրաբարը աղուոր ո՛ճ մը ունի այդ մասին. «Հնացուցանել զբանս»: Ի՞նչ կը պատահի՝ երբ կը հիննայ խօսքը: Միշտ գրաբարն է որ կը պատասխանէ. «Լռեցուցանել զբանս, կամ իմանալ զանզօր զօլն բանից»: Երբ, ինքզինք կորսնելով, հիննայ հայ խօսքը, (մտածում, գաղափար, ծանօթութիւն) «հայկական հանճարը կը դառնայ «անզօր», կը դառնայ թեփ, կ'երիթանայ, կը փրթի, կը թափի, – կը մեռնի:

Վախնամ հայ ժողովուրդն ալ, զօսանալով, երիթանալով, հիննալո՛վ, մեռնի ի վերջոյ այսպէս անփառունակ: Իբրեւ անզօր, աննորոգելի, անգործածելի առարկայ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Գր. Նարեկացի եւս կը վախնայ եւ կ'աղօթէ. «Հոգւոյս հինցնողը ի՛նքը փճանայ»:

Ուստի թոյլ տուէք ինծ, որ տարւոյն այս օրուան մէջ, սկիզբը տարուան՝ ըստ աւանդութեան, ըսեմ ձեզի իբրեւ մաղթանք համայնական. – Թող նորոգուի՛ն հոգիները: Թափի կեղեւը՝ ծառն ուռճանայ նոր աւիշով: Թարմ ու զուլալ, առոյգ ու կայտառ, ծաղկին փթթին, լեցուին յորդին, երթայ ձմեռ ու գայ գարուն: Այն ատեն արդար է ըսել թէ Կաղանդը եկաւ, եւ արդար է զիրար կաղանդել ճշմարտօրէն եւ իրաւ.

Նոր տարի, նոր բարի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1956

ԿԱՂԱՆԴԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԷԻՆ

Չեմ կարծեր որ տարուան ընթացքին գտնուի տօն մը որ Քրիստոսի Ծննդեան եւ Նոր Տարուան օրերուն չափ հրապուրիչ եւ խորհրդաւոր ըլլայ: Հաւատացեալ թէ անհաւատ կամայ – ակամայ կը հաղորդուին նոյն հոգեվիճակով, կը շնչեն նոյն մթնոլորտը, սպասելու համար Փրկչին ծնունդին: Մարդկութիւնը միշտ ալ փրկութեան մը պէտք ունեցած է, այսօր՝ առաւել քան երէկ, նուազ քան վաղը:

Սուրբ Ծնունդը ուրեմն չի կրնար կրկնուած յանկերգի մը տպաւորութիւնը թողուլ մեր վրայ: Փրկիչը կը ծնի ամէն տարի. Փրկիչը պէտք է ծնի ամէն տարի, բերելու համար թարմ Յոյս նոր կեանքի, խաղաղութեան, հաշտութեան:

Բայց երբ այս տօներուն նիւթական երեսը կ'առնենք, կը տեսնենք որ այսօր ան մա՛նաւանդ ճարտարարուեստ է, առուտուր, մարդկային տկարութիւններէն օգտուող հրէշ, որ կը լափլիզէ եւ կուլ կուտայ մանաւորաբար փոքր քսակները: Եւ քիչ կը մնայ որ զմայլելի խորհուրդը կորսուի, այնքա՛ն տարբեր ձեւերով կը տօնուին Կաղանդը եւ Սուրբ Ծննդեան տօնը:

Այսպէս կը մտածէի, երբ յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մտքիս մէջ: Ըսի ես ինծի. «Ինչո՞ւ չհարցնել մեր մեծ – հայրերուն եւ մեծ – մայրերուն թէ իրենք ինչպէ՞ս կը տօնէին Կաղանդը»:

Բոլոր տարեցներն ալ, անգամ մը իրենց նիւթին մէջ մտած, կը պատասխանէին բառերը արտասանելով հատիկ – հատիկ, աչքերը դէպի վեր ուղղած, կեդրոնանալու համար, նա՛եւ տեսակ մը նոսթալճիայով: Եւ երբ կը վերջացնէին, տարօրինակ կերպով բոլորին աչքերուն մէջ արցունք կար: Իրենց կորսուած հարազատնե՞րը կը յիշէին, թէ կորսուած մանկութիւնը: Թերեւս երկուքն ալ:

×

Խարբերդ, Մարաշ, Տիգրանակերտ, Այնթապ, Խօտէմիչ, Քեսապ: Ծերերը պատմեցին ինչ որ կը յիշէին: Մարաշցի մեծ – հայրիկը, բաւական բաներ պատմելէ ետք յիշեցուց թէ Յուշամատեաններուն մէջ կրնամ աւելի ճշգրիտ տեղեկութիւններ գտնել:

×

Մարաշցին Կաղանդը կը կոչէ Կաղընտէս: Այս տօնին իրիկունը տղաք իրենց մեծերէն «կաղընտուելէն», այսինքն իրենց Կաղանդի նուէրները ստանալէն ետք, ուրախ զուարթ ձայն կ'արձակէին տանիքներու վրայէն, «Կաղընտէ՛ս, պապուդ քէաէն եէս»: Տղաք պզտիկ «խալկինի» մը կամ տոպրակի մը չուան կապած՝ բուխերիկէն վար կը կախէին զայն՝ կանչելով. «Ով որ մեր տոպրակը լեցընէ՝ գեղեցիկ մանչ մը ունենայ. ով չլեցնէ՝ տգեղ եւ նիհար աղջիկ մը»: Տան տիկինը կ'ելլէր քիչ մը չամիչ կամ ուրիշ չոր քաղցրեղէններ կը դնէր ու կ'ըսէր «Քաշէ՛»: Տոպրակը կը սկսէր վեր բարձրանալ մեծ ուրախութիւն պատճառելով թէ տունին տղոց եւ թէ տանիքի վրայ «Կաղընտէս» պոռացող տղոց: Այսպէս, իրենց թաղի բոլոր բուխերիկները այցելելէ ետք, նուէրներով բեռնաւոր գիշերուան ժամը մէկուկէս – երկուքին կը վերադառնային տուն:

×

Նիւբ Տարան գրեթէ կիներու յատուկ տօն էր: Կիներ առաւօտեան եկեղեցիէն ելլելէ ետք իրենց ընծաները – բրինձ, ձաւար, սոպ եւայլն կը ղրկէին տէրպապուն տունը: Կէսօրէն առաջ իրենց արդուզարդը ըրած կը դիմէին դարձեալ տէրպապուն տունը: Իւրաքանչիւր կին սենեակներէն ներս մտած ատեն ներկայ կիներուն եւ երէցկինին ուղղելով իր խօսքը կ'ըսէր. – Իւշնէվիտ տարան վիբէնից (Շնորհաւոր տարին վրանիդ): Երէցկին մայրն ալ կը յարէր. «Իվրէ քիզ, իվրէ սիրակնուդ» (Ի վերայ քո, ի վերայ սիրականներուդ): Այսպէս կը շնորհաւորէին Նոր Տարին ու քիչ մը նստելէ եւ կերակուր ուտելէ ետք, ընդհանրապէս պահքի կերակուր, կը դառնային տուն: Առաքելական եւ կաթողիկէ Հայեր Նոր Տարին կը պահէին Հին Տոմարով, իսկ աւետարանականներ՝ Նոր Տոմարով:

Իսկ Ծնունդին, պզտիկ տղաք իրենց գոց սորված քանի մը համար «Աւետիս»ները տուն տուն երգելով նուէրները կը ստանային իրենց մեծերէն: «Աւետիսները» Ծնունդի վերաբերեալ ժողովրդական երգեր էին, որոնք կը վերջանային «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ, Աւետիս», յանկերգով: Առաջ տղաք իրենց ազգականներուն եւ դրացիներուն տուներն ալ կ'երթային «Աւետիս» երգելու եւ նուէրներ ստանալու համար: Սակայն վերջը այդ սովորութիւնը դադրեցաւ: Ծնունդը, ինչպէս ամէն տեղ, առաւելապէս մանուկներու տօն էր: Անոնք նոր պարեգօտ, գդակ, կօշիկ հագած՝ ուրախ զուարթ կ'ըլլային: Ժողովուրդը առտուն շատ կանուխ խուռներամ կը դիմէր եկեղեցի, որ ողողուած կ'ըլլար մոմերու լոյսով: «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» կը ձայնէր սարկաւագը: Ժողովուրդը նոյն աւետիսը կուտար իրարու «Ողջո՛յն»ի պահուն: Եկեղեցիէն ելլելէ ետք փոխադարձ այցելութիւններ կը տրուէին տուները, նոյն աւետիսը տալով (Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ – Ձեզի մեզի մեծ աւետիս»: Քահանաներ տնօրհնէքի կը պտըտէին:

Ծնունդը եւ Զատիկը տարուան երկու գլխաւոր տօներն էին:

Խարբերդցի մեծ – հայրիկը զոր գտայ, բաւական տարիքոտ, չկրցաւ յիշել: Ըստ իրեն, շատ փոքր էր յիշելու համար: Ես անձնապէս կը կարծեմ որ հի՛մա շատ ծեր է կարենալ յիշելու համար: Նուազ տարիք ունեցող բարեկամ մը սակայն պատմեց ինչ որ գիտէր:

Խարբերդի մէջ Կաղանդի սեղանը բեռնաւորուած կ'ըլլար մրգեղէնով: Ցատկանշական ճաշն էր Պահքի «չուչմայով քիւֆթէ»ն: Ցատկանշական ուրիշ երեւոյթ մըն ալ Խարբերդի մէջ Կաղանդ – պապայի գոյութիւնն էր: Իւրաքանչիւր թաղ ունէր իր Կաղանդ – պապան, որ փողոցէ – փողոց կ'անցնէր «տաւուլ – զուռնայ»ով: Հակառակ ասոր, նուէրի դրութիւն չկար: Իշխող խմիչքը գինին էր, որ կը սպառէր մեծ քանակութեամբ:

Դարձեալ Կաղանդի գիշերը, ժողովուրդը կ'երթար աղբիւր: Իւրաքանչիւր ընտանիքի հայր կամ մայր իրեն հետ կը տանէր հաց մը, որուն կէսը կը նետէր ջուրին մէջ, միւս կէսը վերադարձնելով տուն, իբրեւ օրհնութիւն (պէրէքէթ):

Իսկ կէս – գիշերին ժողովուրդը կ'երթար եկեղեցի:

Դրացուհիս, տիկ. Ն. Խօտէմիչցի է (Իզմիրի շրջան): Այս շրջանի Հայերը մեծ մասամբ գաղթած են Ղարաբաղէն:

Կաղանդի օրը, ամբողջ ընտանիքը կը հաւաքուի երէց անդամին տունը: Ճաշը հնդկահաւ է, խմորեղէնը՝ «կալպուր – պատը» եւ գաթա: Այս գաթայէն բաժին կ'ելլէր նաեւ հայ գնչուներու, զորս կը կոչէին «բոշաներ» եւ որոնք կը պտըտէին դռնէ դուռ, հաւաքելու համար իրենց բաժինը:

Հաճելի մանրամասնութիւն մը: Խօտէմիչցիները վերը յիշուած հնդկահաւին լաւագոյն փետուրներէն կը պահէին 7 հատ, որոնք կը տնկուէին սոխի մը վրայ եւ կարգով կը քաշուէին Մեծ Պահքի 7 շաբաթներու ընթացքին: Այս փետուրներէն կախուած կ'ըլլային գունաւոր մետաքսներ եւ ժապաւէններ:

Իսկ Ծնունդի Խթման երեկոյեան, մացառներէ մեծ խարոյկ մը կը վառէին երեք ճամբաներու հանդիպման կէտին վրայ, որուն մոխիրը կը բաժնուէր ժողովուրդին: Այս մոխիրը որդեր եւ մի –

ջատներ բնաջնջելու համբաւ ունէր:

Պարոն Ս. Քեսապցի է: Իսկական կարօտով կը վերյիշէ իր մանկութեան Կաղանդը: «Երկու օր առաջ, կը պատմէ ան, փոկեղ կը շինէինք, որ առանց Թըթխմորի «քախքէն» է: Իսկ գլխաւոր ճաշը «հերիսա»ն էր: Գիշերը, 14 – 15 տարեկան տղաք, մէկական դաւազան ձեռքերնին, կը ծեծէին դուռները եւ «Շընորհաւոր ձեր Կաղանդը» մաղթելով, իրենց խոշոր տոպրակները կը լեցնէին փոկեղով, ընկոյզով, նուռով եւ չոր թուզով: Պէտք է յիշել որ այս դաւազանները կը շինուէին յատկապէս եւ իրենց ծայրը կ'ունենային մէկական գունտ»:

Տիգրանակերտի մէջ, Կաղանդէն մինչեւ Ծնունդ Ժողովուրդը կ'ուտէր Պահքի կերակուրներ: Ոչ մէկ կտոր միս կամ իւղ: Նոյնիսկ ձէթ չէին գործածեր. այլ «շիրիկ»: Հերիսա կը պատրաստէին, միսի փոխան գործածելով տեսակ մը խոտ, որ միսի նման թել – թել կ'ըլլայ եւ անոր համը կուտայ:

Կաղանդի գիշերը, ընտանիքներ իրարու մօտ կը հաւաքուէին: Սեղանը կը շտկուէր երբեմն սենեակին մէջտեղը գտնուող թոնիրին վրայ: Աւանդական մրգեղէններու կողքին, անպայման կը գտնուէին նաեւ ամառուընէ պահած ձըմերուկ եւ սեխ:

Մոմակալներուն վրայ տասնեակներով մոմերը վառած կը մնային մինչեւ առաւօտ, դիմաւորելու համար Նոր Տարին:

Ինքնատիպ մանրամասնութիւն: Տիգրանակերտի մէջ, Նոր Տարուան առաջին օրը այրեր անպայման գործի կ'երթային, փոխանակ արձակուրդ տալու իրենք իրենց:

Տիկին. Պ. Ա. Այնթապցի, զուարթ կին, կ'երիտասարդանայ վերյիշելով իր մանկութեան Կաղանդը:

Այնթապի մէջ եւս, բոլորը կը հաւաքուէին ընտանիքի երէցին տունը: Առատօրէն բեռնաւորուած սեղանը բաց կը մընայ երկու – երեք օր, հիւրասիրելու համար շնորհաւորութեան եկող ազգականներն ու բարեկամները: Մրգեղէնէն զատ, Կաղանդի երեկոյեան ճաշը կ'ըլլայ հնդկահաւ կամ գառնուկ եւ քաղցր ապուր: Կէս գիշերին, բոլորը եկեղեցի կ'երթան մոմեր բռնած: Նոր տարուան առաջին օրերուն եւ Ծնունդին, այր մարդիկ տուները կ'այցելեն շնորհաւորանքի, ուր կը հիւրասիրուին խմիչքով, անուշով եւ սուրճով: Կիներու կարգը կուգայ աւելի ուշ, յաջորդ օրերուն:

Նշանուած աղջիկները Կաղանդի գիշերըն է որ կը ստանան իրենց ոսկեղէն նըւէրները, մատուցուած ափսէի մը վըրայ: Դարձեալ նոյն գիշերը, մուտքի դրան ետին, խոշոր ափսէ մը կ'ըլլար պատրաստուած, հիւրասիրելու համար դունէն շնորհաւորութիւններ տեղացընող ազգական փոքրիկներուն եւ աղքատ տղոց: Տղաք նա՛եւ կը պտըտէին իրենց ազգականներուն տուները, ուր երէցներուն ձեռքը համբուրելէ ետք, կ'արժանանային դրամական նուէրներու:

ՌԻԹԱ ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԵՔԵԱԹԸ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Կը պատմեն, թէ շատ տարիներ առաջ գերմանական գիւղի մը մէջ խեղճ ընտանիք մը կ'ապրէր: Փայտաշէն խըրճիթի մը մէջ երեք փոքրիկ մանուկներ կը կերակրուէին եւ կը մեծնային միայն իրենց մօր աշխատանքով, որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած էին իրենց հայրը:

Մայրը կտաւագործ բանուորուհի մըն էր, որուն շատ չնչին վճարում մը կ'ընէին աշխատանոցը: Խեղճ կնոջ օրական վաստակը հազիւ կը բաւէր կտոր մը չոր հաց եւ քանի մը գետնախնձոր գնելու: Ան աշխատասէր եւ հպարտ կին մըն էր: Երբեք չէր մտածեր ուրիշներէն որեւէ օգնութիւն ստանալու մասին: Յաճախ ստիպուած քանի մը օր գործի չէր երթար հիւանդութեան պատճառով: Այն ատեն խեղճ մանուկները կը մնային գրեթէ անօթի՝ խարխուլ ու հին խրճիթին մէջ:

Այսպիսի դժբախտութիւն մըն ալ պատահեցաւ Ծնունդի շաբթուան մէջ: Խեղճ մայրը քանի մը օր հարկադրուեցաւ գործի չերթալ, որովհետեւ ծանր ու մաշեցուցիչ աշխատանքը քայքայած էր զայն:

Կինը հիմա ցաւէն ու վիշտէն կը տառապէր անկողնին մէջ:

Տղաքը տրտում թռչուններու պէս շըրջապատած էին հիւանդ մայրը: Անոնց իւրաքանչիւրը լուրջ մնջիկ մտածում մը ունէր.

– Ֆրետերի՛ք, այս իրիկուն Ծնունդի գիշեր է, – շշնջաց հիւանդ մայրը իր անդրանիկ զաւկին, որ հազիւ 14 տարեկան կար:

– Այո, մայրիկ, – պատասխանեց տըրտում աչքերը մօրը դարձնելով:

– Զաւակս, եթէ կարենայիր, քանի դեռ մութը չէ կոխած, անտառէն քիչ մը փայտ բերել, շատ լաւ կ'ըլլար, վառարանը արդէն մարելու մօտ է: Ա՜խ, Տէր Աստուած, որքա՜ն ալ ցուրտ է:

Տղան իսկոյն դուրս ելաւ խրճիթէն:

– Մատլէ՛ն, – դարձաւ հիւանդը մեծ աղջկան, դուն ալ զաւակս, մնացած գետնախնձորները թաղէ մոխիրին մէջ, որպէսզի խորովին: Իսկ դուն, Կրեթա, եկուր գիրկս, մի՛ տրտմիր, ես շուտով կ'առողջանամ:

Ոսկեգանգուր ու կապտաչեայ Կրեթա, որ հազիւ չորս տարեկան էր, ժպտեցաւ ու մտաւ վերմակին տակ, ամուր փաթթուելով մօրը վզին:

Մութը կոխած էր, բայց Ֆրետերիք դեռ չէր վերադարձած անտառէն:

Գուցէ մայրը շատ անհանգիստ պիտի ըլլար, եթէ իմանար, որ բարի ու խելացի տղան արդէն տուն ճամբան էր բըռնած, եղեւնի բաւական մեծ ճիւղ մը առած ուսին:

Հարեւան խրճիթներու լուսամուտներէն քանի մը դրացի տեսեր էին Ֆրետերիքին իրենց տան առջեւէն անցնիլը ու կարեկցութեամբ մրմնջեր էին.

– Խե՛ղճ տղայ, Ծնունդի գիշերուան համար վառելիք կը տանի տուն, իսկ ուտելի՞ք... մայրը շաբաթէ մը ի վեր հիւանդ պառկած է ու գործի չերթար:

Մայրը վերջին անգամ գլուխը վերմակին տակէն դուրս հանեց ու հարցուց.

– Մատլէն, եղբայրդ չվերադարձա՞ւ:

– Եկայ մայրիկ, պատասխանեց Ֆըրետերիք՝ այդ միջոցին ներս մանելով:

– Եկա՞ր զաւակս, բերի՞ր վառելիքը:

– Այո, մայրիկ, ըսաւ տղան մօրը մօտենալով, եղեւնի հսկայ ճիւղ մը բերի. Դուրսը ձգեցի: Ձեռքս բոլորովին սառեցաւ, քիչ մը տաքնամ, որպէսզի կարենամ փայտը մանրել:

– Լաւ, Ֆրետերիք, տաքցիր: Խեղճ զաւակս, դուրսը շատ ցո՞ւրտ է:

– Ձիւն կուգայ:

– Ի հարկէ, Ծնունդ է, անպատճառ ձիւն կուգայ:

Փոքրիկ Կրեթան մօրը անկողնին մէջ անոյշ քունին մէջ աղուոր երազներ կը տեսնէր ու կը ժպտէր: Իսկ Ֆրետերիք ու Մատլէն վառարանին մօտ նստած՝ հին յիշատակներ կը պատմէին անցեալ տօներու մասին:

Թէ ինչե՛ր կը պատահէին դուրսը, ոչինչ գիտէին:

Քանի մը դրացի կիներ, լաւ ճանչնալով տղոց մայրը եւ անոր ազնիւ ու հըպարտ բնաւորութիւնը, անկէ ծածուկ, զանազան կերակուրներու եւ անուշեղէններու ծրարներ կը կապէին Ֆրետերիքի բերած եղեւնիին ճիւղապատ ոստերուն, յետոյ աճապարանքով կը հեռանային: Այդ պահուն էր, որ վրայ հասաւ մոմավաճառ ծերունի մը իր սայլակով: Անոր փառահեղ մօրուքը, գլուխն ու հագուստները ամբողջութեամբ ծածկուած էին ձիւնի խոշոր փաթիլներով: Ան շրջակայ գիւղերէն կը վերադառնար մոմ վաճառելէ ետք:

– Է՜յ սիրունիկներ, ինչե՛ր կ'ընէք, – ըսաւ ծերունին երիտասարդ կնոջ եւ քաշեց ձիուն սանձը: Սայլակը կանգ առաւ:

Կիները ժպտելով պատմեցին ամէն ինչ: Ծերունին ալ ժպտեցաւ:

– Քանի որ այդպէս է, ես ալ քանի մը մոմ փակցնեմ սա ծառի ճիւղերուն: Ներսը մութ է, այնպէս կ'երեւի, որ լոյս ալ չունին:

Երբ Ֆրետերիք խրճիթէն դուրս ելաւ եղեւնի ճիւղը կտրելու, զարմանքով տեսաւ, որ իր բերած ճիւղը վառող մոմերով ու ծրարներով զարդարուած է. իսկ քիչ մը անդին ծերունի մը կը հեռանայ սայլակով:

– Մատլէն, Մատլէն, պոռաց Ֆրետերիք յուզուած, դուրս ելիր, տես: Հըրաշք պատահեր է հոս:

Քոյրը դուրս վազեց ու երկար ատեն անոնք մնացին այդպէս զարմացած: Հիացած պատահած անակնկալին վըրայ:

– Օգնէ՛ Մատլէն, ներս տանինք ծառը, ըսաւ վերջապէս Ֆրետերիք:

Ֆրետերիք պատահածներու մասին սապէս կ'արտայայտուէր.

– Կողովներով բեռնաւորուած սպիտակ մազերով ծերունի մը տեսայ, որ սայլակը քշեց ու անյայտացաւ:

Կրեթա արթնցեր էր ու մօտեցեր մօրը անկողինին: Ան իր կապոյտ պայծառ աչքերը յառած էր առկայծ մոմերուն, որոնցմէ երջանիկ ուրախութեան ճառագայթներ կը ցոլանային անոր անմեղ, մանուկ սրտին մէջ:

Մօրը համար պատահածը շատ պարզ էր ու հասկնալի, սակայն ան յարմար չգտաւ իրողութեան մասին խօսիլ երախաներուն:

Այդ գիշեր, ան իր տղոց համար շինեց ու պատմեց հէքեաթ մը Տօնածառի ու Կաղանդ Պապային մասին:

Հիւանդ մօր այս հէքեաթը տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ հիմա, ամէն Ծնունդի իրիկուն, բոլոր մայրերը կը պատմեն իրենց զաւակներուն:

Ա. ԳԱՌՕՆԷ

Նոր Տարի

Այս գիշեր հագուած-սըգուած Նոր Տարին
Առտըւան լոյսին կը սպասէ տենդոտ.
Ոգիներ անդարձ կորզեցին տարի՛ն
Մեր գրկէն՝ հինին ձայները ծանօթ:

Նոր տարւոյ ընծայ պայծառ լուսընկան
Սագեր է գիւղի լեռները բոլոր.
Երգերը ծերին, ճիչերը մանկան
Կ'արձագանգեն թունդ խաղերով մոլոր:

Իղձերու շարք մը պլլուած սրտին՝
Վառ յոյզերու մէջ կ'օրրէ զայն ուժգին.
Բոցբռնած հուրքովն յոյզերու անշէջ
Կը վառին սիրտերն ըղձանքներու մէջ:

Գիշերուան վերջին պահերուն լըռին,
Ձայներն ու լոյսեր յանկարծ կը մարին,
Եւ բեհեզներովն կապոյտ կամարին
Պճնուած՝ աշխարհ կու գայ Նոր Տարին:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՑԻՆԵՐԸ

Մազամենկ Կարպիսի տէրօրէն յետոյ, Կարօն՝ տակաւին պատանի՝ փէտայիներու շարքին մէջ մտած էր: Լեռներուն վրայ ալ ան իր երակներուն մէջ կնոջ կանչը կը զգար, կը զգար կնոջ հոտը հովէն, երկինքէն, արեւէն ու իր հետզհետէ մազոտած կուրծքէն: Կինը անոր մէջ ձեւ չունէր, գեղեցիկ բանաստեղծութեան մէջ ցրուած յանգերու եւ կամ քանդուած ոսկեշղթայի մը օղակներուն պէս էր: Արձակ դաշտերուն մէջ ձիերու շնորհալի զուգուիլը, սարի վրայ քիւրտ հովիւ աղջկան շիկնիլը, այդ բոլորը անոր հասակին վրայ ամէն օր ցորենի հատ մը կ'աւելցնէին եւ կուտային կռուի յանդըգնութիւն, աչքերու գոյն ու ոսկորներու հաստութիւն:

Գիշեր ժամանակ, Կարօն, երբ Թարթիչները իրարու վրայ կը բերէր, երբ կոպերուն ներքեւ կը կորսուէին կաթողիկէն, խաչը երբ կը կորսուէր խաչի ծանրութեան տակ ծռած, Ցխուններու պէս ծանր արօրներ շալկած գիւղացիներու ուրուանման թափօրը, կը կորսուէին կռուի դաշտն ու սուրերու փայլը, այն ատեն մութ վարագոյրը կը բացուէր ու բեմ կուգային կիները զանազան ձեւերով ու շարժումներով. կիներ՝ Կարօյի ուղեղի բջիջներէն, մարմնի ծալքերէն ու ոսկորներէն դուրս եկած ու յանկարծակի հասակ առած: Ոմանք ձիու գլուխ ունէին, կնոջ վարսեր ու ստինքներ. ոմանք եղնիկի ոտքեր, եղնիկի կռնակ ու կնոջ վարսեր ու ստինքներ. ոմանք եղնիկի ոտքեր, եղնիկի կռնակ ու կնոջ կլորակ դէմք: Ուրիշներ տղամարդերու պէս մազոտ մարմին ունէին՝ իրենց գիւղի երէցկնոջ պէս հագուած: Աւելի ուրիշներ՝ քահանայի սքեմ մը վրանին առած՝ կուգային: Կարօն նոյնիսկ տեսած էր իրենց գիւղի Կիւլխաս հօրքոյրը:

Այդ երազները յաճախ իրար կը խառնուէին, տեսնես կռուի դաշտէն կը մօտենային: Կիւլխաս հօրքոյրը եկեղեցիի ճամբան տեսած էր ու իրարու մօտ եկած էին: Կարօն կը մօտենար անոնց, անոնք կը մօտենային Կարօյին:

Արգանդին մէջ կերպարանափոխուած երախայի մը պէս, Կարօյի երազներու կինը իր լրիւ ձեւն ստացաւ Պէքիրի գըլխատումէն յետոյ: Այդ կինը Զարէն էր:

Պէքիրի գլխատման գիշերը Կարօն անկողնին մէջէն հանուած Զարէի մարմինն առած էր իր ուժեղ թեւերուն մէջ: Զարէն ուժեղ էր ու էգ վագրի մը պէս կը թօթվէր իր խուրձ վարսերով բաշը. կ'ուզէր պոռալ, մինչեւ որ Կարօն գետին ձգեց զայն ու ծունկով շղթայեց անոր ողորկ սրունքներուն ուժը՝ փոքրիկ բարձիկը անոր բերնին վրայ դնելով, մինչ Մուշեղ ու Սերոբ՝ Պէքիրը գլխատելու պայքարին մէջ էին:

Երբ Սերոբը Պէքիրի արիւնոտ գլուխը պատուհանէն դուրս նետեց, երեքը միասին իրենք զիրենք արագ դուրս ձգեցին՝ յանկարծ տունին մէջ չպաշարուելու համար: Գեղին մէջ զոլամները ձիերով իրար անցան: Բանտարկեալները զնտանէն հեռացեր էին, Զէրչի Կիրոսի կարգադըրութեամբ:

Երեք փէտայինները ձիերու վրայ, մութին մէջ շփոթ ձգած, անցան Իգօլիի լեռները: Երբ հեռացան վտանգէն, Կարօյին այնպէս թուեցաւ, որ ինք անօգնական մնաց ու իր հրացանը, փամփշտակալները Պէքիրի տան մէջ մոռցած էր: Ոչ, հրացանը իր հետն էր: Հակառակ անոր որ Մուշեղն ու Սերոբը իր հետ էին, Կարօն առաջին անգամ ըլլալով, երկչոտութիւն մը զգաց, կարծես կորուած ինկած էր իր աջթեւը, մինչ Սերոբ կը խնդար Մուշեղի վրայ, որ պատուհանէն վար ցատքած ժամանակ ինքզինք կորսընցուցած էր ու ձգած էր փափախը:

Կարօն չէր կրնար խօսիլ, Մուշեղի ու Սերոբի կատակներուն չէր կրնար միանալ: Ձայն մը տալու համար միայն ըսաւ.

– Էհ, ի՛նչ մութ գիշեր է, հը՞:

Այդքան կրցաւ ըսել, որովհետեւ իր գլխին խուժող երակներու արեան պէս մթութիւնը իր մարմինը բռնած էր, կ'ըսես Զարէի վարսերու ծանրութիւնն ըլլար: Առաջին անգամ Կարօյի գլուխը Զարէի մարմնին ջերմութիւնով բռընկեցաւ: Ան չկրցաւ մոռնալ, որովհետեւ երազ չէր ու Զարէն աւելի գեղեցիկ էր եւ կատարեալ, քան իր երազներու կիները:

(Շար. 227)

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Յունուար 4·–
Է· Կիրակի Ցիսնակաց:
Ժամը 10–ին Պատարագ կը մատուցուի:
Երկուշաբթի, Յունուար 5·–
Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեանն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ 4·30, Ճրագալոյցի պատարագ՝ 5·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Երեքշաբթի, Յունուար 6·–
Տօն՝ Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ 8·30ին, բազմաձայն պատարագ՝ 10–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ· Պատ· Հայոց Եւրոպայի
Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի:
Չորեքշաբթի, Յունուար 7·–
Բ· Օր Ծննդեան – Յիշատակ է Մեռելոց
Ժամը 10–ին Պատարագ կը մատուցուի:
Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն Համօրէն Ննջեցելոց:
Կը պատարագէ՝
ԱՌԱՔԵԼ ԱԲՂ· ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երկուշաբթի, Յունուար 5·–
Խթման արարողութիւն՝ ժամը16–ին, Պատարագ՝ 17–ին, եւ Նախատօնակ:
Երեքշաբթի, Յունուար 6·–
Ծննդեան Պատարագ: Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Յունուար 6·–
8·30 – Սկիզբ ժամերգութեան:
10·00 Ծննդեան Պատարագ, ձեռամբ՝ Հմայեակ Քհնյ· Համբարձումեանի:
Յունուար 10·–
16·00 – Սկիզբ ժամերգութեան:
16·30 – Ընթերցուածներու ընթերցում:
17·30 – Ճրագալոյցի Պատարագ, ձեռամբ՝ Գարեգին Վրդ· Պեճէնեանի:
Յունուար 11·–
8·00 – Սկիզբ ժամերգութեան
9·30 – Պատարագ, ձեռամբ՝ Յակոբ Եպս· Վարդանեանի
11·00 – Ծննդեան պատգամ:
11·45 – Ջրօրհնէք:
Ծննդեան պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, Եկմալեան եղանակով եւ առաջնորդութեամբ՝ խմբավար Խաչիկ Երլմազեանի:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի Ճրագալոյց Ս· Ծննդեան:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 17–ին, Պատարագ 18–ին:
Երեքշաբթի Տօն Ծննդեան:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին:
Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Յաւարտ Ս· Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:
Չորեքշաբթի· – Յիշատակ է Մեռելոց:
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11–ին:

ՊՕՄՈՆ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 6 Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30–ին: Պատարագ ժամը 10–ին: Քարոզ ժամը 11–ին:
Յունուար 11 ժամերգութիւն ժամը 8·30–ին: Պատարագ ժամը 10–ին: Քարոզ ժամը 11·30–ին: Կարգ Ջրօրհնէք ժամը 12–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 18·30–ին Պատարագ Սրբ· Ծնունդի առթիւ: Իսկ 11 Յունուար Կիրակի առաւօտ Պատարագ ժամը 10–ին: Քարոզ ժամը 11–ին: Ջրօրհնէք ժամը 11·45–ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կրօնօպլէն Տիկին Ա· Սիսլեան եւ իր աղջիկը խոր ցաւով ու կսկիծով է որ լսեցին (Ալֆորվիլէն) Այրի Տիկին Մարիամ Գոստիկեանի մահուան տխուր լուրը: (Հանգուցեալը՝ Սիսակ Սիսլեանի մօրաքոյրն էր: Ազնիւ ու բարի): Ու այս տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Գ· Գոստիկեանի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմաեանի, իրենց զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:
Հանգուցեալին ձգած անոյշ յիշատակը յարգելով, 400 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Իրենց կնքամօր՝ Արմաւենի Հապէշեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Միրաքեան կը մասնակցին անոր զաւակներուն եւ թոռներուն սուգին եւ ողբացեալին յիշատակին կը նուիրեն 50 Ֆր· Վարագայ Ս· Խաչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր· «Յառաջ»ին:

ՃՇԴՈՒՄ

Մարսէյլի Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն· ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ճշդէ որ Դեկտ· 12–ի «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած վարչական խորհուրդի անդամներու ցանկին՝ Ստեփան Յարութիւնեանը պէտք է ըլլայ՝
Յարութիւն Ստեփանեան

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ· Խաչի Մանուկներու Օրը, Կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15–ին Ազգ· Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ· Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի տեղական վարչութեան, Կիրակի Յունուար 11, ժամը 15–ին Գասպար Իփէկեան սրահը, ուր վիքթոր Ֆօժիէ:

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ
Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17: Ընթերցուածներ ժամը 17·30: Պատարագ ժամը 18·30:
Երեքշաբթի Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30: Պատարագ ժամը 10: Ընթերցում Հայրապետի Ս· Ծննդեան պատգամին եւ Քարոզ ժամը 11·15:
11 Յունուար Կիրակի, Ջ· օր Ծննդեան Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9: Պատարագ ժամը 10:
Յաւարտ Ս· Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք եւ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց մերոց ժամը 11·45:

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ
Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Երկուշաբթի Ճրագալոյց ժամը 5–ին: Պատարագ ժամը 6–ին:
Երեքշաբթի Ս· Ծնունդ ժամերգութիւն սկիզբ ժամը 8·30: Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կիրակի Յունուար 10 ժամերգութիւն Սկիզբ ժամը 8·30: Պատարագ ժամը 10–ին: Ջրօրհնէք ժամը 11·30: Հոգեհանգիստ ժամը 12–ին:

ԿԱՐՏԱՆ

Երկուշաբթի 5 Յունուար· – Ս· Ծնունդ Կարտանի մէջ եւ կը պատարագէ՝ Գրիգորի քահանայ Քէշիշեան: Ս· Պատարագ ժամը 9·30: Ջրօրհնէք 12:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի 11 Յունուար· – Տօն Յովհաննու – Կարապետի: Անուանակոչութիւն Ս· Կարապետ Եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր Ս· պատարագը կը մատուցնէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգորիս Քհնյ· ՔԷՇԻՇԵԱՆ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— Technique. Service. Accueil.
— Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.
— Verres ultra minces pour myopes.
— Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.

20% de remise à tous les mutualistes.

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 15–էն սկսեալ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ· Պատ· Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի
Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:
Ծոխ Պիւֆէ:
Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի ընկերային յանձնախումբին կողմէ:
Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ:
Գեղարուեստական յայտագիր եւ համեղ անակնկալներ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը
Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝
Յունուար 9, Ուրբաթ օր, ժամը 20·45ին
SALLE DU MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, 75016 Paris - M°: IENA
կը ներկայացնէ՝
«ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ»
եւ
Շատ հետաքրքրական փաստանկար մը՝
«ՔԱՐԱԿԵՐՏ»
Մուտքը տոմսակով – գին՝ 20 Ֆ·
Տոմսերը կարելի է հայթայթել.–
– Ֆրանս· Մշ· Միութեան հաւաքատեղին
6, Cité du Wauxhall, 10e, Tél. 208.76.49
– Սուրէնեանէ
7, Rue Rollin, 5e, Tél. 325.04.13
– Պալթայեանէ
27, Rue Bleue, 9e
– Բալուեան Գրատունէն
9, Rue de Trévise, 9e, Tél. 523.24.97
– Ինչպէս նաեւ Միութեան անդամներէն

UGAB - JEUNES OUVERTURES
DINER — DEBAT
Le Jeudi, 8 Janvier
L'Evolution du Cinéma Arménien
par ARLEN PAPAZIAN
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Bar ouvert à 20h., Repas servi à 20h30
Début du Débat 22 h.
(*horaire strict*)
Participation aux frais: 65 F.
Etudiants: 45 F.
Inscription à l'U.G.A.B.:
11, Sq. Alboni, (16e) - Tél. 520.03.18

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS
Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROBE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens
la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.
et la Présidence effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du ComitéRég. de France de l'U.G.A.B.
La Section des Dames de l'U.G.A.B. vous invite au
DINER TRADITIONNEL
qu'elle organise à l'occasion du Noël Arménien
au profit de ses œuvres éducatives
LE MARDI, 6 JANVIER, A 20 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian, 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème
Frais de participation: 150 F.
Réservation des tables:
U.G.A.B., 11, Sq. Alboni, (16e) — *Tél.* 520. 03. 18

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR
EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
3-4
SAMEDI-DIMANCHE
3-4 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.811
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.811

ՖՐԱՆՍԱ

Նախագահին Ամանորի Պատգամը

—O—

«1981Ը ԴԺՈՒԱՐ ՏԱՐԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ»
ԸՍԱՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Տը Կօլէն ի վեր աւանդութիւն դարձած է, որ Կաղանդի երեկոյեան Ֆրանսայի Նախագահը Ամանորի առթիւ պատգամ մը յղէ ժողովուրդին: Այս տարի Ժիսքար Տ'էսթէն ձայն – հեռատեսիլէն տուած իր պատգամին մէջ շեշտը դրաւ երկու կէտերու վրայ: Նախ՝ «Ֆրանսա մեծ երկիր մըն է եւ պէտք է մնայ այդպէս: Ֆրանսա ազատութեան հանրապետութիւն մըն է եւ դուք պաշտպաններն: Երկու գերմեծերէն մին չէ, բայց է աշխարհի մեծագոյններէն եւ ամէնէն զօրաւորներէն մին»: Նշելէ ետք երկրի մը մեծութեան չափանիշը հանդիսացող տուեալները՝ տնտեսութիւն, թէքնիք, գիտութիւն, քաղաքական գետնի վրայ իր հաստատութիւններու կայունութիւնն ու զօրութիւնը, անկախութիւնը եւ իր պաշտպանութեան ուժը եւայլն, Նախագահը կոչ ըրաւ «պահպանել ինչ որ մեր ուժը կը կազմէ եւ պէտք եղածը ընել, որպէսզի Ֆրանսա շարունակէ ըլլալ մեծ երկիր մը»:

Երկրորդ կէտը, զոր շեշտեց Ժիսքար տ'Էսթէն՝ ազատութիւնն էր: «Ֆրանսա ազատութիւններու հանրապետութիւն մըն է: Մեզմէ իւրաքանչիւրը կրնայ տեղափոխուիլ ուր որ ուզէ, հետեւիլ իր կրօնքին, կարդալ եւ լսել ինչ որ ուզէ, քննադատել եւ արտայայտուիլ ինչպէս որ ուզէ: Ափսո՜ս, քիչ երկիրներ ու ժողովուրդներ ունին այսքան ազատութիւններ»: Այնուհետեւ Նախագահը դիտել տալէ ետք, թէ 1981–ը դժուար տարի մը պիտի ըլլայ, եզրակացուց. «Ես վստահութիւն ունիմ Ֆրանսայի յառաջդիմութեան վրայ: Կը կրկնեմ: Երբեմն զիս կը մեղադրեն իմ լաւատեսութեանս համար: Ասիկա լաւատեսութիւն չէ, այլ վստահութիւն երկրի մը հանդէպ զոր կը սիրեմ ու կը յարգեմ, վստահութիւն մը որ կուգայ մեր արեան խորերէն եւ որ կը շնչէ մեր հողին բոյրով»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀՈԿՏ. 3» ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ
Ժ. ՊԸՆՈՒԱՅԻ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒԱԾ
ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻՆ

—O—

«Հիւրրիյէթ» Յունուար 1–ի իր թիւով կ'արձագանգէ հետեւեալ լուրին.–
«ՀԱՅԵՐԸ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ԳԻԾԵՐՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՒՆ ՌՈՒՄԲ ԴՐԻՆ, 7 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ»

«Մատրիտի Թրանսուըրլտ էրլայնզ եւ Սուիս էր» օդանաւային գիծերու գրասենեակներուն առջի օր դրուած ռումբերու պայթումին հետեւանքով 7 հոգի վիրաւորուած են, երկուքը՝ երախայ:

«Մատրիտի Ռաճ վիա պողոտային վըրայ գտնուող գրասենեակներուն մէջ, առջի օր, ժամը 20.30–ին պատահած պայթումը նիւթական վնասներ պատճառած է: Պայթումէն ետք Ռոյթըրին հեռաձայնող անծանօթ մը դէպքին պատասխանատուութիւնը ստանձնած է յանուն «Հոկտ. 3 Հայկ. Կազմակերպութեան»: Անգլերէն խօսող անծանօթը յիշեալ դէպքը հակազդեցութիւն մը նկատած է Զուիցերիոյ բանտը գտնուող Հայերու պաշտպան փաստաբան Ժ. Պընուայի դէմ գործուած յարձակումին» (տես «Յառաջ» Յունուար 1–ի թիւ):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ, Կաղանդի երեկոյեան, ըսպաննուեցաւ զօրավար Էնրիքօ Գալվալիճի, բանտերու ապահովութեան պատասխանատուն: Թրանիի բանտին ապըստամբութիւնը ոստիկանութեան յարձակումով խեղդուելէ ետք կը սպասուէր Կարմիր Զօկատներու հակազդեցութեան: Թէեւ ահաբեկումին տէր եղած էր «համայնավար ռազմիկներու միաւորներ» կազմակերպութիւնը, սակայն իշխանութիւններու կարծիքով ան Կարմիր Զօկատներու գործը պէտք է եղած ըլլար, ինչ որ հաստատուեցաւ յաջորդ օր: Իտալիոյ Նախագահը, որ Նիսի մէջ կ'անցընէր իր արձակուրդը, վերադարձաւ Հըռոմ թաղումին ներկայ գտնուելու համար: Պապը 80 հազար հաւատացեալներու ներկայութեան տուած Ամանորի իր պատգամին մէջ «բարբարոսութիւն» որակեց կատարուած ահաբեկումը: Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է «Էսփրէսօ»ի թղթակիցը՝ Մարիօ Շիալոյա, որ հարցազրոյց մը ունեցած էր Կարմիր Զօկատներու ներկայացուցիչին հետ: Կ'ըսուի նաեւ թէ առեւանգուած դատախազը կրնայ հակահաբեկչական գործունէութեան ծրագիրը բացայայտած ըլլալ, ինչ որ օգնած է Գալվալիճիի ըսպանութեան:

ԹԵՀՐԱՆ անակնկալ կերպով կարծրացուց իր դիրքը Ամերիկայի հանդէպ: Մինչ երեք միջնորդները կը վերադառնային Ուաշինկթընէն իրենց հետ տանելով Քարթըրի պատասխանը որ կը պարունակէր նոր առաջարկներ ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակման պայմաններու վերաբերեալ, Թեհրանի ձայնասփիւռն ու Այաթոլա Նուրի յայտարարութիւններով անդրդուելի կը մնային Իրանի պահանջներու մէջ եւ ոչ մէկ զիջում կ'ընէին: Աւելին, կը պահանջէին անմիջապէս դատել պատանդները իբրեւ «լրտեսներ» եւ գործադրել վճիռը: Քարթըր իր պատասխանին մէջ մինչեւ Յունուար 11 պայմանաժամ տուած էր Իրանի ընդունելու համար իր առաջարկը, հակառակ պարագային Թեհրանի իշխանութիւններուն գործը նոր Նախագահ Ռիկընի հետ պիտի ըլլայ:

ՎԱՐՇԱՒԱ կատարած երկու օրուան այցելութենէն վերադարձին Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի ընդհ. քարտուղար Հէլմութ Մէռամայեր յայտնեց, որ Մարտի վերջաւորութեան Փարիզ պիտի գայ լեհ «Համախոհութիւն» սէնտիքայի պատուիրակութիւն մը գըլխաւորութեամբ Լէշ Վալեզայի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Յունուար 1–էն սկսեալ մաս կը կազմէ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային: Այս առթիւ Յունաստանի Նախագահը Գարամանլիս ըսած է. «Մեր յարումը Հասարակաց Շուկային պատմական քայլ մըն է, որ մեզ դուրս պիտի հանէ դարաւոր մենութենէ եւ մեզ պիտի ազատէ պաշտպաններ եւ խնամակալներ գտնելու անհրաժեշտութենէ»:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ Նախագահը՝ Լէօփոլտ Սէտար Սենկոր, Դեկտ. 31–ին, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն զոր կը վարէր 1960էն ի վեր: Իր տեղը անցաւ վարչապետը՝ Ապտու Տիուֆ, 45 տարեկան, որուն գործը դիւրին չէ, տրուած ըլլալով որ երկիրը կը գտնուի տնտեսական սնանկութեան մը սեմին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ընդդիմութիւններու մէջ: Ըստ երկրի Սահմանադրութեան Ապտու Տիուֆ Պետութեան գլուխը կը մնայ մինչեւ իր նախորդին ժամանակաշրջանի վերջաւորութիւնը՝ 1983: Նոր վարչապետ նշանակուեցաւ Հապիպ Թիամ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ իր բնակարանին մէջ մեռաւ Քանատացի ընկերաբան Մարշալ Մքլուհան, 69 տարեկանին: Հռչակաւոր դարձած էր 60–ական թուականներու վերջաւորութեան, ժամանակակից ընկերութեան մէջ հաղորդակցութեան եւ «մաս մէտիաներ»ու դերին շուրջ իր բազմաթիւ երկերով:

ՆԱՅՐՈՊԻԻ (Քենիա) Նորֆոլք պանդոկին մէջ պատահած պայթումի մը հետեւանքով 16 հոգի մեռած են եւ շուրջ հարիւր հոգի վիրաւորուած, բոլորն ալ Եւրոպացիներ: Կրկայ եղեռնափորձի մը արդիւնք ըլլալ պայթումը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, «քաղաքական նըպատակով հոգեբուժութեան գեղծումը ուսումնասիրող յանձնախումբ»ի անդամ Տոքթ. Լէոնար Թերնովսքի 3 տարի արգելափակման դատապարտուած է «հակախորհրդային զրպարտութիւններ տարածելու» ամբաստանութեամբ:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ օդուժը սուրիական երկու ՄԻԿ օդանաւեր վար առած է Լիբանանի հարաւը: Իսրայէլեան Միրաժներն ու Ֆանթոմները ռմբակոծելէ ետք Թիրի ու Նապաթիէի պաղեստինեան դիրքերը երբ կը վերադառնային իրենց խարիսխը, Սուրիացիք փորձած են խափանել զանոնք, սակայն չեն յաջողած:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Դեկտ. 23 – 29)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ «ԿԱԼԻՊՍՕ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Երիտասարդական Կազմակերպութիւններու Կոմիտէի «Կալիպսօ» ակումբի կողքին ստեղծուած է «Սփիւռքահայագէտ» բաժինը: Ակումբին ղեկավարը՝ Բազմարուեստից Հիմնարկի ուսանող Վարդան Պետրոսեան, այս առթիւ «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է, թէ Բաժինին նպատակն է Հայաստանի երիտասարդութեան աւելի մօտէն ծանօթացնել Միջերկրական ծովու աւազանի երկիրներու՝ Լիբանանի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Կիպրոսի, Ալժերիոյ, Թունուզի եւ այլ երկիրներու հայ համայնքներու երիտասարդական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը, աւելի ամրապնդել կապը արտասահմանի երիտասարդներու հետ: Ակումբը ստեղծուած է 1978–ին: Երկու տարուան ընթացքին «Կալիպսօ»ն կազմակերպած է զանազան ձեռնարկներ՝ գրոյց – զեկուցումներ ուսումնասիրող պետութիւններու պատմութեան, անոնց ժողովուրդներու մշակոյթի ու ապրելակերպի, երիտասարդական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու գործունէութեան վերաբերեալ, երեկոյթներ, համերգներ եւ այլն: Ակումբի անդամները յաճախ հանդիպումներ կ'ունենան Խորհ. Միութեան գլխաւոր թերթերու միջազգային բաժիններու թղթակիցներու հետ: Վերջերս Ակումբին հիւրը եղած է «Իզվեստիա»ի թղթակից Ուիլեամ Մկրտչեան, որ տարիներ աշխատած է Մալթայի մէջ: Հանդիպումի ընթացքին թղթակիցը տեղեկութիւններ տուած է Մալթայի քաղաքական դէպքերու, պատմութեան, երիտասարդական շարժման մասին: «Կալիպսօ»ն դարձած է «Խորհ. Միութիւն – Մալթա» բարեկամութեան Ընկերութեան անդամ: Ակումբը կը գործակցի նաեւ Միջին Արեւելքէն Հայաստան ուսանելու գացած երիտասարդներու հետ:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՄԸ ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ

Կիեւի «Դնիպրօ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է խորհրդահայ բանաստեղծութեան ծաղկաքաղ մը զոր կազմած ու խմբագրած են թարգմանիչ Վիկտոր Կոչեւսկի եւ գրագէտ Կէորկի Թաթոսեան: Ծաղկաքաղին մէջ տեղ գտած են աւելի քան յիսուն հեղինակներու գործեր՝ սկսած հայ դասականներ Աւետիք Իսահակեանէն, Եղիշէ Չարենցէն մինչեւ նոր սերունդի ներկայացուցիչները: Հայ գրողներու երկերու ուկրաներէն թարգմանութիւնը եւ հրատարակութիւնը հարուստ աւանդութիւն ունի: Անոր հիմը դրած է հայ գրականութեան քաջ ծանօթ Պաւլօ Տիչինա, դարուս 20–ական թուականներուն: Յետագային այդ գործը շարունակած են ուկրանացի գրողներ: 1970–ական թուականներուն ուկրաներէն լոյս տեսած են «Հայոց Երկրի Մեղեդիները» եւ «Սեւանի Լուսաբացը» հաւաքածոները:

×

ՕԴԱՁՈՒ ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԱՐՑԵԼՈՒԼՈՎ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոսկուայի Օդանաւորդութեան ու Տիեզերագնացութեան Կեդրոնական Տան մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է ոչ միայն օդանաւորդութեան պատմութեամբ զբաղող անձերու, այլեւ արուեստասէրներու մօտ: Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած են Ռուսիոյ առաջին օդաչուներէն Կոնստանտին Արցեւլուլովի կեանքն ու գործը ներկայացնող նըմոյշներն ու էջերը, որոնց մէջ նաեւ ջըրաներկ, նկարչական եւ գծագրական մօտ 50 գործեր: Կոնստանտին Արցեւլուլով ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի թոռն է, որ Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն 200 մարտական թռիչք կատարած է եւ 18 յաղթանակ տարած: Ցուցահանդէսին ներկայացուած նիւթերը՝ փաստաթուղթեր, նկարներ, գրականութիւն եւայլն, կը խօսին նաեւ խորհրդային իշխանութեան առաջին տարիներուն Կոնստանտին Արցեւլուլովի ունեցած լայն գործունէութեան մասին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՕՔԻ ՄԷՋ

Ռապաթի «Մարօք – Խորհ. Միութիւն» Ընկերութեան կազմակերպութեամբ լուսանկարչական ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է Խորհրդային Մշակութային Կեդրոնը, որուն երեք սրահներուն մէջ ցուցադրուած են Հայաստանի ձեռք ձըգած նուաճումները: Այցելուները դիտած են նաեւ փաստանկարներ հայ ժողովուրդի կեանքի, գիտնականներու, գըրողներու եւ նկարիչներու գործերու մասին:

1980 ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Նորութիւն արեւելեան կողմն աշխար–հի: Կարմիր բանակի զօրքերը չկրցան վերջ դնել աֆղան դիմադրութեան: Քա–պուլի հարուածը կ'երկարի: Հրացաններ հրասայլերու, «ՄԻԿ»երու դէմ: Քա–պուլ, ո՛չ Փրակա է, եւ ո՛չ ալ Պուտա–փեշտ. Աֆղանիստանը հեռու է: Հակա–ռակ հազարաւոր զոհերու հանրային վրդովումը բուռն արտայայտութիւն մը չունի: Միայն դիւանատուներուն մէջ մտահոգութիւնը մեծ է: Եալթայի հա–մաձայնութիւններէն աւդին, առաջին անգամն է որ Խորհրդային Միութիւնը կը միջամտէ իր ազդեցութեան գօտիէն դուրս: Միացեալ Նահանգներն և իր դաշ–նակիցները Մոսկուայի Ողիմպիական Խաղերը կ'անթարկեն պօյքօթի եւ ձեռք կ'առնեն կարգ մը տնտեսական արգելք–ներ, առանց մեծ հետեւանքի: Տարի մը յետոյ, Կարմիր Բանակը իր զօրքերով եւ տասնեակ հազար զինուորներով հա–զիւ տէրն է կացութեան, Քապուլի մէջ: Աֆղան դիմադրականները կը շարունա–կեն պայքարիլ: Աֆղանիստանը փուշ մըն է Խորհ. Միութեան ոտքին մէջ:

Միւս կողմը, լեհ սատանայ մը, դժո–խային կրակով կ'եռացնէ սենտիքայա–կան կաթսան: Օգոստոս 31–ը պատմա–կան թուական մը: Կտանսկի մէջ, կը ստորագրուի փոխադարձ համաձայնու–թիւններ՝ կուսակցութեան եւ աշխատցը–նողներու կողմէ ճանաչում անկախ եւ ազատ սենտիքաներու, գործադուլի ի–րաւունքի յարգանքի երաշխաւորութիւն, սենտիքայական եւ կրօնական արտայայ–տութեան ազատութիւն, կուսակցութեան անդամներու եւ ոստիկանութեան մե–նաշնորհներու ջնջում, քաղաքական բան–տարկեալներու ազատ արձակում: Սեպ–տեմբեր 22–ին կը ստեղծուի Համախո–հութեան սենտիքան որուն պարագլու–խը Լէխ Վալեզա կը դառնայ աշխարհա–հռչակ: Արդէն, համայնավար աշխարհի մէջ Լեհաստանը առանձնայատուկ տեղ մը կը գրաւէր, այժմ երկիրն է ուրկէ կրնայ սկսիլ, կը սկսի հերետիկոսու–թիւնը: Լեհաստանը երկրորդ փուշ մըն է Խորհ. Միութեան ոտքին մէջ:

×

Նորութիւն արեւմտեան կողմն աշխար–հի: «Քաու – պօյ» մը Սպիտակ Տան մէջ: Ջախջախիչ յաղթանակ մը, բայց նաեւ եւ մանաւանդ ջախջախիչ պարտութիւն մը: Հոլիվուտի շարժանկարի արուես–տանոցներէն Սպիտակ Տան հաւկթաձեւ գրասենեակը, անցնելով Քալիֆորնիոյ նահանգէն որպէս կառավարիչ, կ'ըսուի թէ, Ռոնալտ Ռիկըն պահած է շարժան–կարի պաստառներու վրայ իր մարմնա–ւորած «Քաու – պօյ»ներու յատկութիւն–ներն ու առաքինութիւնները անկեղծու–թիւն, գործօղութեան հակում, անդրդ–ուելի հաւատք Ամերիկայի առաքելու–թեան: Վիէթնամէն, Ուաթըրկէյթէն յե–տոյ, ահաւասիկ Պոսթընէն Լոս – Անճը–լըս վերադարձ մը դէպի ապահովութիւն–ներու ժամանակաշրջանը:

×

Նորութիւն կարելի չէ ըսել, այս ան–գամ, հարաւային կողմն աշխարհի: Մինչ, Իրանի եւ Իրաքի միջեւ պատե–րազմը կը բոցավառէ նշանաւոր տաք ծովերու ափերը ուրկէ կը բխի, կուգայ սեւ ոսկին արեւմտեան տնտեսութիւն–ներու ուժանիւթը, Թեհրանի մէջ, աննա–խատեսելի Այաթոլլան միշտ արգելա–փակուած կը պահէ ամերիկացի յիսուն–երկու պատանդները:

Իսկ, Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ոչ մէկ նորութիւն:

Քաղաքական բռնութիւնը ամէն օր, միջին հաշուով, կը սպաննէ եօթը հարիւր հոգի Սալվատորի մէջ, Կարտ. Ռոմերո–յի երկիրը: Ափրիկէն եւս տեղքայլ կ'ը–նէ: Միշտ թերզարգացած հակառակ նախանիւթերու անսահման պահեստնե–րուն: Միշտ պառակտուած բախումնե–րով, պայքարներով որոնք շատ անգամ իրը չեն: Տնտեսական այս դժուար օրերուն աշխարհակալները, աջի կամ ձախի, միշտ պատրաստ են իրենց խաղին մէջ ներմուծել ափրիկեան քար–տեր: Բայց ի՞նչպէս կ'ըսեն Ճափոնցինե–րը, առանց նախանիւթի եւ առանց քար–իւղի գրաւելու համար երկրագունդի ամբողջ վաճառական շուկան:

×

Ֆրանսան, ինք, քիչ մը աւելի կ'ըն–կըղմի տագնապին մէջ: Անգործութիւնը կը կոտրէ նոր մրցանիշ մը. 1980ին երեք հարիւր յիսուն հազար նոր անգործներ: Գիները կը հասնին գագաթներու. յաւե–լումը գրեթէ հարիւրէն տասնըչորսի կը բարձրանայ: Տկարացում զանազան ճար–տարարուեստներու մէջ՝ երկաթարուեստ, կառք, հիւսուածեղէն, յատկապէս: Պա–ռակտում սենտիքաներու միջեւ, մեծա–մասնութեան մէջ, ընդդիմութեան մէջ: Նախագահական ընտրութիւնները կը բանան ներքին պայքարներ կուսակցու–թիւններու մէջ, բացի համայնավար–ներէն անշուշտ: Թեկնածուներու ցանկը օրէ օր կը բազմապատկուի, ինչո՞ւ Քո–լիւշ իր բախտը պիտի չփորձէ: Հակա–հիւլէականները կորսնցուցին Փլոկոֆֆի պայքարը: Սակայն Քորսիքայի Ազգ. Ա–զատագրութեան ճակատը իրը կը շարու–նակէ:

Ֆրանսացիները տարուէ տարի աւելի կը կապուին լոթոյի խաղին: Առանց մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տալու հե–տեւեցան Պոքասայի ադամանդներու ցո–լացումներուն, Տը Պրօյլի սպանութեան հետեւանքներուն, նախարար Ժ. Ֆոնթա–նէի սպանութեան փողոցի մը անկիւնը: 1980–ին եւս հազարաւոր զոհեր ճամբա–ներուն վրայ: Տասներկու հազար մեռ–եալ, բայց եւ նաեւ տասներկու միլիոն երախաներ մեռած անօթութեան հետե–ւանքէն, աշխարհի մէջ 1979–ին, իսկ 80–ի՞ն:

ԷՍԱԵԱՆ-ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

—o—

ԷՍԱԵԱՆ, 85–ամեայ պանծալի հիմ–նարկ մը,

Ազգին արժանաւոր մայրեր, մտաւորա–կան եւ գիտնականներ պարգեւած ար–ուեստանոց մը:

Անոնք այսօր ամենուր ցրուած, յու–սանք պահած ըլլան երախտիքի կայծ մը: Էսաեան – Բարեկամական կ'ոգեկո–չէ, պատշաճ առիթներու, յիշարժան անցեալը: Անոնց կարգին է աւանդական տօն դարձած ծննդեան տօնածառը:

Մեծաթիւ համակիրներ, նոյնքան հա–ւատարիմ որքան հարազատներ, շուքով տօնեցին, Զորեքշաբթի գիշեր, 24 Դեկտ. Ալեք Մանուկեան կեդրոնի յատկապէս պերճազարդուած եւ լուսաշող սրահին մէջ.

Տպաւորիչ էր հաճոյաքէրներու փա–ղանգը. նեղ էր սրահը, երբ մանաւանդ ճաշէն ետք, երիտասարդներու խումբ մը եկաւ գիրկընդխառնուելու տարեցներու հետ.

Տաղանդաշատ նկարչուհի՝ Տիկ. Վալա Խաչատուրեան, Երեւանէն – Պօսթըն ճամ–բուն վրայ, ընտանեօք եկած էր պատուե–լու էսաեանցիները:

Ցիրաւի կարելի է ըսել թէ առօրեայ տաղտուկներով համակուած մարդիկ կ'ուզեն, գէթ մէկ գիշեր խեղդել զանոնք բաժակներու խորքի մրուրին մէջ...

Ճաշը բացուեցաւ ծննդեան զանգերու հնչող ղօղանջներով, ապա լսուեցաւ Մարսէյլի Ս. Մեսրոպ երգչախումբի բազմաձայն հոյակապ «Տէր Կեցօ»:

Կրթական նպատակներու յատկացուած էր վիճակահանութիւնը ջերմ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցան պարերը, առա–ւօտ ուշ ատեն:

ՀԱՐԱԶԱՏ

ՕԺԻՏԸ՝ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Ամուսնացող աղջկան օժիտ տալու սո–վորութիւնը Հայերու եւ այլ ժողովուրդ–ներու մէջ շատ տարածուած երեւոյթ ե–ղած է, պատմական տարբեր ժամանա–կաշրջաններուն:

Հին դարերուն, օժիտը պարտադիր էր Հայոց մէջ եւ կը բաղկանար մաքրաշէ մը (անկողինը պահելու կարպետագործ պարկ), սնտուկէ մը, անկողին՝ ներք–նակ, բարձ, վերմակ, երեք ձեռք սպի–տակեղէն, երեք զգեստ եւ տնայնագոր–ծութեան որոշ առարկաներ՝ կաթսայ, տապակ, եւայլն: Օժիտին մեծ մասը տան մէջ, հարսնցուին եւ մօրը կողմէ կը պատրաստուէր. հայրը այդ բաժնին մէջ բնաւ դեր չունէր:

Հայերուն մէջ գոյութիւն ունեցած են «ուստա»ներ (վարպետներ), վարպե–տութեամբ աչքի ինկող տարեց կիներ, որոնց քով երիտասարդուհիները կարել եւ գործել կը սորվէին եւ անոնց օգնու–թեամբ իրենց օժիտը կը պատրաս–տէին:

Վերը յիշուած օժիտի պարտադիր ա–ռարկաներու քանակը կրնար փոխուիլ, ընտանիքի նիւթական կարողութեան հա–մեմատ: Հարսնցուին անհատական յատ–կանիշներն ալ մեծ դեր կը խաղային օ–ժիտը որոշելու մէջ: Շատ պատահած է, որ տգեղ աղջիկը ամուսնացնելու նպա–տակով, անոր տրամադրուած է ընդուն–ուածէն շատ աւելի մեծ օժիտ:

Դրամ կամ կալուած իբրեւ օժիտ նը–ւիրելը, աւելի ուշ երեւան ելած սովո–րութիւն մըն է, որ ամուսնութիւնը որոշ չափով վերածած է առուծախի:

Օժիտը փեսայի տունը հարսանիքէն շաբաթ մը ետք կամ նոյն օրն իսկ կը բերուի, հարսնքրոջ ուղեկցութեամբ: Այնտեղ իւրաքանչիւր առարկայ հանդի–սաւոր կերպով կը ցուցադրուի եւ նոյն ատեն օժիտը գովաբանող երգեր կ'եր–գուէին:

Շէն կենայ խնամին,
Տուեյ ա իր [illegible],
Ջուխտ համրան չէչիմ,
էրկու հատ շեչիմ ... եւայլն:

Հին Հայերուն մէջ օժիտ ըսելով կա–րելի էր հասկնալ բաժինք՝ հարսի ծը–նողքին կողմէ տրուածները, օժիտք՝ փե–սային կողմէ տրուածները եւ պարգեւ՝ բարեկամներու կողմէ եղած նուէրները: Արեւմտահայաստանի մէջ օժիտը կոչ–ուած է նաեւ «ճհէզ»:

Հայերու, ինչպէս նաեւ ուրիշ ժողո–վուրդներու մէջ, ընդունուած է նաեւ իր–րեւ օժիտ ընտանեկան շարժական կամ անշարժ կալուածներէն մաս մը, կամ այն բաժինը, որ կը պատկանի հարսնցու աղջկան, իբրեւ ժառանգ ընտանեկան ունեցուածքէն:

Փեսային կողմէ եղած նուէրները շատ յաճախ մօդական բնոյթ կրած են: Այս–

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ և ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

1833–ին, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան անդամ Զաքարիա Ե–պիսկոպոս կը հաստատէ տպարան մը Երուսաղէմի մէջ: Առաջին տպարանը կը հանդիսանայ ան Ս. Քաղաքին:

Տասը տարիներ ետք, 1843–ի ամառը, նոյն Զաքարիա Եպիսկ.ը, այժմ բարձ–րացած Պատրիարքական Գահին, կը հաստատէ Ժառանգաւորաց Վարժարա–նը, Ռամլէի Ս. Գէորգ վանքին մէջ: Հա–յերէնի ուսուցիչ կը կարգէ Խաչատուր քահանայ Տարօնեցին եւ «Հոգաբարձու» կը նշանակէ, այսինքն տնօրէն՝ Ստեփա–նոս Վրդ. Տիգրանակերտցին: «Եւ որ–պէսզի բարեկարգ ընթանայ վարժարա–նը՝ իր յանձնարարութեամբ փոխանորդ Կիրակոս Եպիսկոպոս եւ քանի մը առա–ջաւոր վարդապետներ տասը յօդուածնե–րէ բաղկացեալ Կանոնագիր մը կը պատ–րաստեն՝ ուսմանց աստիճաններու եւ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու պար–տականութեանց վերաբերեալ» (25 Յու–լիս 1843) (Տ. Սաւալանեանց, Պատմու–թիւն Երուսաղէմի, Թրգ. Նշանեանի, Բ. հատ., էջ 1026):

Զաքարիա Պատրիարք մին է ամէնէն ստեղծագործ եւ երախտաւոր պատրի–արքներէն, որոնք Երուսաղէմի Առաքե–լական Աթոռին տուած են նոր շունչ ու խանդ: Այն գահակալներէն է ան, որոնք Ս. Տեղեաց ծառայութեան եւ վարչա–կան գործերուն առընթեր ուզած են Ե–րուսաղէմի վանքին տալ մշակութային եւ գրական առաքելութիւն մը: Մեր պատմութիւնը զլացած է արժանի ճա–նաչում մը եւ յարգալիր գնահատական մը շնորհելու վաստակաւոր պատրիար–քին:

Քահանայի մը զաւակը, ծնած Կոր–դուաց Երկրի Կոր գիւղը 1780–ին, ան կորսնցուցած է իր մայրը փոքր հասա–կին եւ հօրը կողմէն յանձնուած է բա–րեպաշտ կնոջ մը խնամքին, մինչ հայ–րը՝ Տէր Պետրոս, քաշուած է Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքը: Մի քանի տարիներ ետք, երբ մանուկը կը թեւակոխէ տաս–ներորդ տարին, Տէր Պետրոս կ'առնէ իր զաւակը Մշոյ Ս. Առաքելոց վանք եւ կը սկսի անոր դաստիարակութիւնը: Մի քանի տարիներ ետք, երեք ընկերներու հետ կ'երթայ Ս. Էջմիածին, աշակեր–տելու համար Աշտարակեցի Ներսէս Ա–բեղային: Առանց բաւարարութիւն գըտ–նելու ուսման իր մեծ տենչին, Զաքարիա կը թողու Մայր Աթոռը, ժամանակ մը եւս կ'անցընէ Ս. Առաքելոց վանքին մէջ եւ կ'ուղղուի Պոլիս: Պոլսոյ մէջ կը ծա–նօթանայ Մխիթարեան Վարդապետնե–րու եւ անոնց հետ կ'երթայ Վենետիկ, Ս. Ղազարի վանքին մէջ զարգացնելու իր ուսումը: Կտրուկ կերպով մերժելէ ետք կրօնաւորելու առաջարկը, Զաքարիա կը թողու Վենետիկը, կը դիմէ Պոլսոյ մէջ նստող Երուսաղէմի Փոխանորդին եւ կուգայ Երուսաղէմ ստանձնելու համար քարտուղարի պաշտօն:

Մօտ քառասուն տարեկան էր, երբ Թէոդորոս Պատրիարքի ձեռքով կը ձեռ–նադրուի վարդապետ:

Հինգ տարիներ շրջելէ ետք իբրեւ նը–ւիրակ Տիգրանակերտ, Սասուն եւ Զմիւռ–նիա, 1826 – 29 կը ստանձնէ Փոխանոր–դութեան պաշտօնը Պոլսոյ մէջ:

Իբրեւ ներկայացուցիչը Երուսաղէմի Պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլիս մայրաքաղաքին մէջ, վանքի կալուածա–կան գործերու մատակարարութեան կող–քին, ան կը ձեռնարկէ ապահովելու նոր իրաւունքներ Ս. Տեղեաց մէջ: Ամէնէն մեծ յաջողութիւնը՝ Սուլթանէն իր ա–պահոված հրովարտակն էր, «որով իրա–ւունք կը շնորհուէր Հայոց՝ մասնակից ըլլալ Յոյներուն եւ Լատիններուն, ու ա–նոնց նման պատարագել Ս. Գերեզմանին վրայ հաւասար արտօնութիւններով»:

Յարութիւն ամիրա Պէզճեան, դժգոհ Զաքարիա վարդապետի յաջողութիւննե–րէն Բ. Դրան մօտ, աքսորել կուտայ զայն Կիպրոս: Երուսաղէմի Պօղոս Պատ–րիարքի բարեխօսութեամբ, Զաքարիա կ'ազատի աքսորէն, ատեն մը կ'աշխատի Եգիպտոս եւ կուգայ Երուսաղէմ, իբրեւ Պատրիարքական Փոխանորդ:

Այստեղ կը գումարուի Միաբանական Ժողովը, որ կ'որոշէ ընթացք տալ Զա–քարիայի առաջարկին, հիմնելու տպա–րանը եւ բանալու դպրեվանքը: Տպարա–նը կը հաստատուի եւ հետզհետէ աւելի կը կազմակերպուի 1833 – 35 տարինե–րուն, իսկ «դպրոցի բացումը կը յապա–ղի ժամանակ մը՝ կարող ուսուցիչներու պակասութեան պատճառաւ» (Նշանեան, էջ 988):

Շ. Ա.

(Շար. 1)

պէս՝ հարսանեկան զգեստի փեսային կողմէ նուիրուելու սովորութիւնը եկած է այն անապահովութենէն, թէ փեսայի տան կողմէ շինուած հագուստով եթէ հագցնեն «օտար» հարսը, տան ոգիները բարկացուցած չեն ըլլար։

Օժիտը կը համարուէր անձնական ըստացուածք, որ կը պահուէր սնտուկի մէջ եւ ոչ ոք իրաւունք ունէր զայն տնօրինելու։ Տան մէջ եղած սնտուկներուն թիւով, կարելի էր գիտնալ, թէ քանի՞ հարս կայ տան մէջ։

Թէեւ օժիտը շատ հնաւանդ սովորութիւն մըն է, բայց չէ հրջած։ Ընդհակառակն, մինչեւ օրս պահուած եւ սիրուած սովորութիւն մը կը մնայ մեր մէջ։ Պէտք է ընդունիլ, որ ունեւոր խաւի գոյութիւնը պահպանած է օժիտի սովորութիւնը, որ հրջան մը մոռացութեան տրուած է աղքատ դասուն եւ գիւղացիներուն կողմէ։ Վերջիններս ի վիճակի չըլլալով օժիտ հայթայթելու, կը դիմէին առեւանգումի, նախապէս համաձայնելով փեսացուին ընտանիքին հետ։ Փեսացուն կը փախցնէր աղջիկը, յետոյ կը ձեւակերպէին ամուսնութիւնը։ Զունեւոր ընտանիքը աղջկան օժիտ տալով, կը զրկուէր ապրելու արդէն նեղ միջոցներէն։

Ցանկանշական է, որ գիւղական միջավայրին մէջ, օժիտը սահմանափակուած էր կնոջ անձնական գործածութեան իրերով։ Իսկ եթէ աղջիկը վկայական մը ունենար, այդ կը համարէին իր օժիտը։

Օժիտի սահմանումը ժամանակի ընթացքին նոր բնոյթ կը ստանայ եւ չի չափաւորուիր միայն աղջկան ընտանիքին նիւթական վիճակով։ Եթէ, հրջանակի մը մէջ, աղջիկ մը օժիտի ընթացիկ իրերէն զատ, օրինակ, դորդ ունի, միւսները կը փորձեն հետեւիլ անոր։

Ժամանակակից օժիտը բաղդատելով աւանդականին հետ, կը տեսնենք, թէ շատ մեծ փոփոխութիւններ չեն մուծուած անոր մէջ։ Օժիտը կը մնայ հարսնցուին գործածութեան համար պատրաստուած իր։ Աւանդական օժիտէն մնացած են հարսնցուին ձեռքով պատրաստուածները (անեղնագործ եւայլն), իբրեւ վկաներ անոր վարպետութեան։

Վերջին տարիները, աղջկան օժիտ տալը դարձած է պարտադիր օրէնք, որուն նուիրագործման մէջ պզտիկ դեր չէ կատարած «ուրիշներէն ետ չմնալու» մարմաջը։ Եւ այսպէս, օժիտ պատրաստելու համար ընտանիքը յաճախ իր ուժէն վեր ծախքեր կ'ընէ։

Ամփոփելով, կարելի է ըսել, թէ օժիտի սովորութիւնը Հայերուն մէջ չէ վերցուած։ Ասոր մէջ դեր ունի հանրային կարծիքը, որ վերջին հաշուով հիմնուած է անցեալի չափանիշներուն վրայ։ Սակայն, օժիտի հիմնական դերը երիտասարդ զոյգին օգնելը կը մնայ, ընտանեկան նոր բոյն մը կազմելու համար։

Քաղուած ԷՄՄԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ «Օժիտը Հայոց Մէջ» գիրքէն

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Թաքսիմ Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ. 14-ին, նշուած է Ս. Յակոբ Հիւանդանոցի հիմնադրութեան 143-րդ տարեդարձը։ Պատարագած ու քարոզած է Կաթողիկէ Հայոց փոխանորդ Յովհաննէս Արք. Զոլաքեան, շեշտելով այն դերը զոր հիւանդանոցը ունեցած է շուրջ մէկուկէս դարէ ի վեր համայնքէն ներս։ Պատմականը ընելով յայտնած է, որ հիւանդանոցը հիմնուած էր 1837-ին, ժանտախտի համաճարակի մը շրջանին, դարմանելու համար ժանտահարները։ Ս. Յակոբ անունն ալ կուգար իր այդ պարտականութենէն, քանի որ Ս. Յակոբ Մծբնացի նկատուած է ժանտախտի պաշտպան։ Յովհաննէս Արք. բացատրութիւններ տուած է հաստատութեան գործունէութեան մասին ըսելով, որ 1963-ին անկելանոց եղած է, իսկ 1968-ին հիւանդանոց։ Յաւարտ պատարագի հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի բարերարուհի Տիկին Զարուհի Արշակունի Սահակ – Մեսրոպ շքանշանով պարգեւատրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ, ի գնահատութիւն կրթական իր ծառայութիւններուն։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Նոյ. 23-ին, տեղի ունեցած է Հայ Կաթողիկէ համայնքի «Նարեկի Տիրամօր» եկեղեցւոյ բացման հանդիսութիւնը, ներկայութեամբ պաշտօնական հիւրերու, որոնց կարգին՝ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Մանուէլ Եպիսկ. Քարտենաս, Հայրապետական պատուիրակ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։ Պատարագած է առաջնորդ Հ. Կղեմէս վրդ. Մալճեան։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Յովհաննէս վրդ. Գազէզեանի եւ Սերրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Նորոդ հանգուցեալ Սերովբէ վրդ. Ագըլեանի յիշատակին։ Յետ եկեղեցական արարողութեան, բարի գալուստի ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Դաւիթ Եպիսկ.ի, ներկայութեամբ մեծ թիւով հրաւիրեալներու։ Խօսք առած են Մանուէլ Եպիսկ. Քարտենաս, Կղեմէս վրդ. Մալճեան եւ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սրահին մէջ, Դեկտ. 7-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Արա Մանուչի։ Ցայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Կոմիտասէն, Զթչեանէն, Ստեփան Նաղդեանէն երգեր։ Արփինէ Փեհլիվանեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կլոբիա Միքայէլեանի, մեկնաբանած է Շուպերթէն երկու գործեր, մեծ յաջողութեամբ։ Երգչախումբը մեկնաբանած է Հայտընի «Տարուան եղանակները» օրաթորիոյէն «Լիտ եւ խմբերգը», Արփինէ Փեհլիվանեանի մասնակցութեամբ։ Երկրորդ բաժնին երգչախումբը հրամցուցած է Հէնտըլէն եւ Ալ. Յարութիւնեանէն գործեր, մասնաւորաբար գնահատանքի արժանանալով վերջինի «Երգ Նոր Տարուան» երգի մեկնաբանութեան համար։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Սակրատօ Քորասոն եկեղեցւոյ մէջ, Նոյ. 25-ին, տեղի ունեցած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան երգչախումբին համերգը։ Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի։ Ձեռնարկը, որ կազմակերպուած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան 50-ամեակին եւ Սակրատօ Քորասոն Հաստատութեան 72-ամեակին առթիւ, նուիրուած է Պուէնոս Այրէսի հիմնադրութեան 400-ամեակին։ Ցայտագրին սկիզբը Սակրատօ Քորասոն հաստատութեան 80 հոգինոց երգչախումբը մեկնաբանած է Պախէն, Հէնտըլէն, Օ. Քասթրոյէն եւ Արիէլ Ռամիրէսէն գործեր։ Ապա, Խրիմեանի 100 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Մարիօ Մայնարիչի մեկնաբանած է Մակար Եկմալեանի պատարագէն հատուածներ եւ Էդգար Յովհաննիսեանի «Երեւան – Էրեբունի»ն, ընկերակցութեամբ 30 հոգինոց նուագախումբի մը։ Ցայտագրի վերջին բաժնին հանդէս եկած են զոյգ երգչախումբերը միասնաբար եւ ղեկավարութեամբ Մարիօ Մայնարիչի մեկնաբանած Հէնտըլէն, Պէթհովընէն, Մոցարթէն եւ Վիվալտիէն գործեր։ Նոյն օրը տեղական հեռատեսիլը անդրադարձած է ձեռնարկին։

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճըլըս) Ս. Աստուածածին ազգային վարժարանին մէջ, Դեկտ. 8 – 12, տեղի ունեցած է գիրքերու ցուցահանդէս մը, կազմակերպութեամբ տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին եւ ծնողքներուն։ Ցուցահանդէսը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է աշակերտներու մօտ, որոնք գնած են ներկայացուած զանազան գիրքեր։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Էստաւրտօ Պօյաճեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 6-ին, տեղի ունեցած է Արծրունի Ազգ. Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, զոր վարած է Էլիզապէթ Ուզզեան։ Աշակերտութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Դանիէլ Զանիկեան։ Երգերէ, պարերէ եւ արտասանութիւններէ բաղկացած գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք վարժարանին տնօրէնը՝ Միսաք Ըլվաճեան, պարզած է դպրոցին կացութիւնը, նշելով որ զանազան պատճառներով աշակերտութեան թիւը նուազած է։ Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Պարգեւ Պարսամեան, բաժնած է յառաջադէմ աշակերտներու մրցանակները, իսկ շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Գիսակ վրդ. Մուրատեան, յանձնած է շրջանաւարտներու վկայականներն ու մրցանակները։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ գացած է (Դեկտ. 17-ին) Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս Պատրիարքը՝ Հմայեակ–Պետրոս ԺԷ. Կէտիկեան։ Էզէյզայի օդանաւակայանին մէջ Պատրիարքը դիմաւորուած է տեղւոյն Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Կղեմէս վրդ. Մալճեանի, Մխիթարեան Հայրերու, Լիբանանի դեսպանի, վարչական եւ այլ անձնաւորութիւններու կողմէ։ Ապա, Հմայեակ–Պետրոս ԺԷ. առաջնորդուած է Նարեկի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր հաւաքուած բազմութեան տուած է իր անդրանիկ օրհնութիւնը։ Կաթողիկոս–Պատրիարքը հրաւիրուած է կատարելու համար եկեղեցւոյ օծումը։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Դեկտ. 7-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռամոս Մեխիայի մարզադաշտի աւազանին ամառնային եղանակի բացումը։ Իբրեւ ընտանեկան հաւաքավայր, ամէն Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, մարզադաշտն ու աւազանը լեցուն կ'ըլլան հայ ընտանիքներով, իսկ շաբթուան մէջ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան Ծնողաց Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ ամէն օր շուրջ 200 աշակերտներ կը հաւաքուին եւ մարզիչներու հսկողութեան տակ կ'ունենան զանազան խաղեր ու մարզանքներ։

×

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՈՅԻ մշակութային սրահին մէջ, Դեկտ. 13-ին, տեղի ունեցած է «Կոմիտաս» ձայնասփիւռի ժամի հիմնադրութեան 45-ամեակի հանդիսութիւնը, զոր վարած է Աւետիս Պատանեան։ Ժամին 45ամեայ գործունէութեան եւ դերին մասին խօսած են Նշան Սարգիսեան (սպաներէն), Պետրոս Հաճեան եւ Տոքթ. Լ. Տէր – Պօղոսեան։ Պաշտօնական հանդիսութենէն ետք, Ներսէսեան Կրթ. Հաստատութեան շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը։

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ (Արժանթին) «Լուիս ի Ֆուէրսա» հանդիսասրահին մէջ նըշուած է Հ. Օ. Մ.ի 70-ամեակը։ Ձեռնարկին մասնակցած են Հ. Ե. Դ. Արժանթինի Երիտասարդաց Միութեան «Գուսան» նուագախումբը եւ պարախումբը։ Խօսք առած են Գոհար Երամեան եւ Անիթա Կարապետեան, շնորհակալութիւն յայտնելով գաղութին որ միշտ զօրավիգ եղած է Հ. Օ. Մ.ին։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՑԻՆԵՐԸ

Ալ ամէն գիշեր, լրիւ ու գեղեցիկ կերպարանքով, Զարէն էր որ իր երազներուն կ'այցելէր ու այդ՝ այնքան իրական էր, որքան իր մարմինը։

Վերէն անցնող Թուչունի կտուցէն ինկածհունտը հետզհետէ սաղմնաւորուեցաւ ու ծանրացաւ Կարոյի մէջ, եւ անմեկնութիւնը փնտռեց յղի կենդանիի մը պէս։ Մենութեան մէջ կը զգար, որ ուժեղ կապոյտ ալիք մը կը զարնուէր իր հոգիին ու ամէն անգամ խոշոր կտոր մը իր ծալքին տակ կ'առնէր։

Կարօն յաճախ կը մտածէր հեղ մը միայն երթալ Իգօլի ու տեսնել այդ չքնաղ կերպարանքը, որ իր համար հեռուն, շատ հեռուն, հորիզոնին վրայ վառուող ու չհատնող արեւ էր դարձեր եւ սըոնուող կու տար իր երակներուն եւ ուղեղին։ Հեղ մը միայն կ'ուզէր տեսնել անոր հանդարտած վարսերը՝ մէջտեղէն սանտրուած, տեսնել անոր քալելը ու լըսել ձայնը։ Օհ, հեղ մը միայն։

– Ըսէ, Կարօ, ի՞նչ ունիս,– կը հարցնէր, կը կրկնէր Արջ Սաքօն։

Սաքօն ոչինչ չհասկցաւ։ Երկուքն ալ քով քովի նստած՝ լռեցին պահ մը։ Կարօն ի՞նչ ըսէր։ Ան գիտէր, որ երկինք ու գետին խառնող փոթորիկի մը մէջ, իր գլխուն ամբողջ երկինք մը պիտի փըլչէր, երբ հարցնէր. «Քեռի, Թեւերուդ մէջ գեղեցիկ կին մը գրկա՞ծ ես. զգացա՞ծ ես անոր մարմնի ջերմութիւնը»։

Կարօն կարծես լուռ պահանջ կը ըզգար այդ տեսակ հարցումի մը եւ սակայն կը վախնար Արջ Սաքոյի սրբակրօն ու Աստուծոյ պէս խիստ բարկութենէն։ Ծիրդ են, իրաւունք ունին, ինք նոյնը չէր, ինք Փէտայի չէր այլեւս, կը մըտածէր Կարօն ու կը զգար որ այդ մըտածումները իր սիրտը կը ճանկռտէին խեչափառի ճանկերով։

Այդ կարճ լռութիւնը կը նեղէր զինք։ Կը վախնար, որ քեռին պիտի հասկնայ ամէն բան։ Կ'ուզէր խօսիլ, սակայն խօսելիք չունէր։ Բառերը դուրս չէին գար։ Ու հրացանի կոթով փոքրիկ քար մը կ'ուզէր խախտել՝ իր տեղէն վար ձգելու համար։ Այդ վտանգաւոր լռութիւնը խզելու համար միայն, չգիտես ո՞ր տեղէն մինտքն ինկաւ քարին զարնուող ու յանկարծ լռող պծակի ձայնը, որ յիշեցուց իրեն գիւղի զուռնի ձայնը։ Կարօն ուզեց հարցնել.

– Քեռի, զուռնա փչել գիտե՞ս։

Արջ Սաքօն աչքերը բացաւ յանկարծ, նայեցաւ Կարոյին ու անոր այդ տարօրինակ ու անակնկալ հարցումը ուզեց բարի տրամադրութիւններով վերցնել։ Սաքօն այնքան կը սիրէր Կարօն, որ ուզեց նոյնիսկ ընթացք տալ այդ հարցումին, ինչպէս քահանայ մը կը վարուի, երբ մահիճին մէջ պառկած հիւանդ եղբայր իր ձեռքը փայլուն խաչին կ'երկարէ։

–Կարօ,ճանս, ամէն բան եղաւ՝ էդ զուռնա՞ն մնաց։ Ել՝ տեսնեմ, վար իջնենք էստեղէն։ Ե՛լ, ե՛լ, ա՛յ էգպէս։ Էսօր Վարդանը Թշնամիի լռութիւնը վըտանգաւոր կը նկատէր։ Էդ հովի ջարդը կատուի պէս դարձուց անոնց գլուխը։ Զարըլտ հինցեր է, Կարօ։ Քեզի համար զոյգ մը ճիմէ պահած եմ վարը,– ըսաւ Սաքօն, երբ երկուքը միասին բարձր ապառաժէ մը վար կ'իջնէին։

– Սպասէ, էստեղ շատ սըրդ է, Կարօ. տեսնես՝ յանկարծ վար կ'իյնանք։ Հըմ, հըմ, դուն էն ըսէ, Կարօ, քու օրովը մեր գեղին զուռնաճին ո՞վ էր։ Իմ ատենը, պէլքի չէս ճանչնար, Զափութ Ակօր կ'ըսէին։ Զգոյշ, զգոյշ։ Էդ զուռնաճին վաղուց մեռած ըլլալու է։ Ձեռքդ տուր, եավաշ։ Էն ատենը էդ Զափութ Ակօրը բաւական ծեր մարդ էր։ Հարսնիքը եկեղցնայ դռնէն որ կ'անցնէր, գեղացիները կը պահանջէին, որ յարգանքի համար դադրեցնէ զուռնին ձէնը։ Տեսնես՝ դալմադալը կը փրթէր։ Չէ, Զափութ Ակօրը պինդ մարդ չէր. որո՞ւ հասկցնէր որ՝ եթէ զուռնային ձէնը կտրէր, տեսնես յանկարծ եղանակը կը մոռնար։ Եավաշ, Կարօ, որ վար իյնանք՝ չիտակ էշնահատակ կ'ըլլանք։ Էն, Մանուկենց պաղչին ուտու մեծ ծառը գիտե՞ս. փոքր եղած ատենս, դպրոցէն փախեր, երեք օր էդ ծառին մէջ եմ քնացեր։

(Շար. 228)

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, Յունուար 5.–
Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածա-յայտնութեանն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ 4.30, Ճրագալոյցի պատարագ՝ 5.30ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Երեքշաբթի, Յունուար 6.–
Տօն՝ Ծննդեան եւ Աստուածայայտ-նութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ 8.30ին, բաղ-մաձայն պատարագ՝ 10–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի։
Չորեքշաբթի, Յունուար 7.–
Բ. Օր Ծննդեան – Յիշատակ Է Մեռելոց
Ժամը 10–ին Պատարագ կը մատուցուի։ Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն Համօրէն Ննջեցելոց։
Կը պատարագէ՝
ԱՌԱՔԵԼ ԱԲՂ. ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երկուշաբթի, Յունուար 5.–
Խթման արարողութիւն՝ ժամը16–ին, Պատարագ՝ 17–ին, եւ Նախատօնակ։
Երեքշաբթի, Յունուար 6.–
Ծննդեան Պատարագ։ Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Երկուշաբթի.–
Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածա-յայտնութեան։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ 17.30, Պատարագ՝ 18.30։
Երեքշաբթի.–
Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնու-թեան։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.30, Պատա-րագ՝ 10.45։
Յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։
Յունուար 11, Կիրակի.–
Նոր Տարւոյ առաջին հանդիսաւոր Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջ-նորդութեամբ՝ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Երկուշաբթի.–
Ճրագալոյց։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ 4.30, Պատարագ՝ 5.30։
Երեքշաբթի.–
Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30, Պատա-րագ՝ 10.00, Ջրօրհնէք՝ 11.30։
Չորեքշաբթի.–
Պատարագ՝ ժամը 10.00–ին։
Յաւարտ պատարագի՝ Հոգեհանգիստ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Յունուար 6.–
8.30 – Սկիզբ ժամերգութեան։
10.00 Ծննդեան Պատարագ, ձեռամբ՝ Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեանի։
Յունուար 10.–
16.00 – Սկիզբ ժամերգութեան։
16.30 – Ընթերցուածներու ընթեր-ցում։
17.30 – Ճրագալոյցի Պատարագ, ձե-ռամբ՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի։
Յունուար 11.–
8.00 – Սկիզբ ժամերգութեան
9.30 – Պատարագ, ձեռամբ՝ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի
11.00 – Ծննդեան պատգամ։
11.45 – Ջրօրհնէք։
Ծննդեան պատարագի երգեցողութիւն-ները կը կատարուին Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, Եկմալեան եղա-նակով եւ առաջնորդութեամբ՝ խմբավար Խաչիկ Ելմազեանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԼԷՍԻ – ՌՈԲԻՆՍՈՆ.– Տէր եւ Տիկին Պերճ Գափաֆեան՝ 50 Ֆ.։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.– Տիկին Պերճուհի Պաղ-տասարեան՝ 50 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ժորժ Մարտիկեանի կսկծալի կորուստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վ. Գըրմըզեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ուսանողներու Օգն. Մարմնին եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ ցա-ւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Մարի Մարտիկեանի եւ ընտանիքին։

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս.Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ. – Ը.Մ.ի հովանաւորած դպրոցին Ամանորի Տօնածառը՝ Յունուար 10, Շաբաթ, ժա-մը 21–ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Երգ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ եւ Կաղանդ Պա-պայի այցելութիւնը աշակերտներուն։
Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ազգայինները եւ ծնողքները։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի Տօն Ծննդեան։
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30–ին։
Պատարագ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։
Չորեքշաբթի. – Յիշատակ է Մեռելոց։ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11–ին։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 6 Առաւօտեան ժամերգու-թիւն ժամը 8.30–ին։ Պատարագ ժամը 10–ին։ Քարոզ ժամը 11–ին։
Յունուար 11 ժամերգութիւն ժամը 8.30–ին։ Պատարագ ժամը 10–ին։ Քա-րոզ ժամը 11.30–ին։ Կարգ Ջրօրհնէք ժամը 12–ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հո-գեւոր հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 18.30–ին Պատարագ Սրբ. Ծնունդի առթիւ։ Իսկ 11 Յունուար Կիրակի առաւօտ Պատարագ ժամը 10–ին։ Քարոզ ժամը 11–ին։ Ջը-րօրհնէք ժամը 11.45–ին։

ՍԷՆԹ՛ ԱՆԹՈՒԱՆ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Երեքշաբթի Տօն Ծննդեան եւ Աստուա-ծայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30։ Պատարագ ժամը 10։ Ըն-թերցում Հայրապետի Ս. Ծննդեան պատ-գամին եւ Քարոզ ժամը 11.15։
11 Յունուար Կիրակի, Ջ. օր Ծննդեան Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9։ Պատա-րագ ժամը 10։
Յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք եւ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց մերոց ժամը 11.45։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Երեքշաբթի Ս. Ծնունդ ժամերգու-թիւն սկիզբ ժամը 8.30։ Պատարագ ժա-մը 10–ին։
Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կիրակի Յունուար 10 ժամերգութիւն Սկիզբ ժամը 8.30։ Պատարագ ժամը 10–ին։ Ջրօրհնէք ժամը 11.30։ Հոգե-հանգիստ ժամը 12–ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի 11 Յունուար. – Տօն Յովհան-նու – Կարապետի։ Անուանակոչութիւն Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ։ Հանդիսաւոր Ս. պատարագը կը մատուցնէ եկեղեցւոյ հո-գեւոր հովիւ Գրիգորիս Քհնյ. ՔԷՇԻՇ-ԵԱՆ։

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
Լաւագոյն Մաղթանքներով

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գըտ-նուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան։
Նախագահութեամբ՝
Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի
Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին
Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Գեղարուեստական նոխ բաժին
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Տիկին Է. ՖԷՆԷՐԼԵԱՆ
ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ
եւ
ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Կը յիշատակուին՝
Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փոթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ։
Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս – Վահէ Քիթապ-ճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէ)։
Տախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.
Հեռաձայն՝ 780. 81. 58

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
• ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրը, կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15–ին Ազգ. Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ. Կաղանդ Պապան իր նուէրնե-րով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկնե-րը։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տե-ղական վարչութեան, կիրակի Յունուար 11, ժամը 15–ին Գասպար Իփէկեան սը-րահը, ուր վիքթոր Ֆոժիէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Համբարձումեանէ (Քրէմլիոյէն) 100 Ֆ. ստացած է իրենց ապաքինման առթիւ։

×

Ս. Մեսրոպ (Ալֆորվիլ) Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըս-տացած է 200 Ֆ. Տիկին Շնորհիկ Նո-տարեանէ՝ Պետիկեան եւ Նոտարեան ըն-տանիքներու ննջեցելոց յիշատակին։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստա-ցած է՝ Պ. Շահէն Էքմէքճեանէ (Վալանս) 50 Ֆ. փ.ծ.փ, Տիկին Ե. Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15–էն սկսեալ
Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի
Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ։
Ճոխ Պիւֆէ։
Մուտքը ազատ է։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ըն-կերային յանձնախումբին կողմէ։
Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վար-ժարանի սրահին մէջ։
Գեղարուեստական յայտագիր եւ հա-ճելի անակնկալներ։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ եւ Էքս – ան – Փրովանսի միօրեայ զոյգ դպրոցներու Ամանորի դպրոցական հան-դէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 14.30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վար-չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բո-լոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին։

UGAB - JEUNES OUVERTURES
DINER — DEBAT
Le Jeudi, 8 Janvier
L'Evolution du Cinéma Arménien
par ARLEN PAPAZIAN
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Bar ouvert à 20h., Repas servi à 20h30
Début du Débat 22 h.
(horaire strict)
Participation aux frais: 65 F.
Etudiants: 45 F.
Inscription à l'U.G.A.B.:
11, Sq. Alboni, (16e) - Tél. 520.03.18

Նոր երգապնակ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ծննդեան 110-ամեակին առթիւ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (թէնօռ)
ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
×
En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9,Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av.H. Barbusse, 95400, Arnouville -985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès -92140, Clamart - 642.56.17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Basile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150, Décines 49.42.97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau — 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery — 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87.45.61

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
6
MARDI
6 JANVIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Foudé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.812 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.812

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ — ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ —

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ՝ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ
6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1981

«Մնաւ նոր արքայ ի Բէթղեհէմ քաղաքի»:

Սիրելի հաւատացեալ զաւակներ Մեր,

Այսօր, մեր հոգիները վերստին լուսաւորւում են ու ջերմանում Քրիստոսի Սուրբ Ծննդեան աւետիսով: Այս լոյսն ու ջերմութիւնը չեն գալիս երկնքից ճառագայթող արեւից, այլ երկնքի բարձունքներից իջած, մեր հոգիներում ճառագայթող, «արդարութեան արեգակից», այն արեգակից, որ երկու հազար տարիներ առաջ ծագեց Բէթղեհէմի մսուրից, երբ Աստուծոյ խօսքը մարմին առաւ եւ բնակուեց մեր մէջ (Յովհ. 1, 14):

Բանն Աստուած, Որդին Աստուծոյ Յիսուս, աշխարհ իջաւ բերելու համար մեծ աւետիսը՝ թէ Ինք գալիս է հիմը դնելու խաղաղութեան թագաւորութեան, ուր մարդիկ միայն բարիք պիտի կամենան մէկը միւսին, ու նրանք իրենց սրերից եւ նիզակներից արօրներ եւ մանգաղներ պիտի ձուլեն, եւ այլեւս ոչ մի ազգ ուրիշ ազգի վրայ պիտի չյարձակուի պատերազմելու համար:

Եւ իրօք Յիսուս Իր կեանքով, իր քարոզչութեամբ, Իր հրաշք արարքներով նախագծեց մարդկութեան առաջ, պատկերը Աստուծոյ արքայութեան, պատկերը խաղաղութեան, արդարութեան եւ մարդասիրութեան մի աշխարհի եւ որպէս գերագոյն առհաւատչեայ, Իր կեանքը զոհեց խաչի վրայ, մարդկանց մեղքերի համար, Իր սուրբ արեան շաղախով ամրացնելով հիմքերը Իր թագաւորութեան:

Խաղաղութեան եւ արդարութեան աւետաբերներ են եղել նաեւ այլ կրօնների հիմնադիրներ, նաեւ շատ իմաստուններ ու փիլիսոփաներ, Սոկրատեսից մինչեւ Էմմանուէլ Քանդ եւ մինչեւ մեր օրերը:

Օրինակ, հաճելի է Մեզ յիշել անցեալ դարի մեծանուն փիլիսոփաներից Հերպերտ Սպենսերի հետեւեալ մարգարէութիւնը՝

«Ընկերային այլասիրական բարոյականութիւնը իր կատարելութեան պիտի հասնի աշխարհի վրայ այն ժամանակ, երբ մարդիկ իրենց ամէնօրեայ պահանջը նկատեն՝ մտահոգութիւնը իրենց նմանների երջանկութեան»:

Մեծ բանաստեղծներ, արուեստի ու գիտութեան մարդիկ, տեսիլք ունեցող յեղափոխական գործիչներ, նոյնպէս գովերգել են ու երազել՝ խաղաղ ու արդար յարաբերութիւնների ստեղծում մարդկանց եւ ժողովուրդների միջեւ:

Ինչքան բարոյական վեհութիւն կայ օրինակ՝ անցեալ դարի Ֆրանսիացի բանաստեղծ Լամարտինի հետեւեալ խօսքերի մէջ՝

«Տկարների ազատութիւնը, ուժեղների փառքն է հանդիսանում»:

Եւ ինչքան հոգեշարժ է մեր նահատակ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի մարգարէական տեսիլքը՝

«Արեւելեան կողմն աշխարհի խաղաղութիւն թող ըլլայ...
Ոչ արիւններ. քրտինք հոսին լայն երակին մէջ ակօսին.
Ու երբ հնչէ կոչնակն ամէն գիւղակի,
օրհներգութիւն թող ըլլայ»:

Այս բոլորով հանդերձ սակայն, Մենք դառնութեամբ պէտք է խոստովանենք թէ մեր օրերում էլ մարդկանց ընկերային եւ միջազգային կեանքում դրսեւորւում են ու գործում՝ խաղաղ ու արդար յարաբերութիւնները արգելակող, խաթարող ուժեր, եսակենտրոն մղումներ, ինչպիսիք են յատկապէս՝ տիրապետելու կիրքը եւ հարստութիւն դիզելու տենչը: Ինքը Յիսուս եւ Իր մեծ առաքեալը Պօղոս, խորաթափանց կերպով մատնանիշ են արել այդ երկու թունաւոր արմատները եւ պատգամել են բոլոր ժամանակների մարդկանց՝

«Ով կամենայ ձեր մէջ առաջինը լինել, նա թող բոլորին լինի սպասաւոր» (Մարկոս Ժ. 44) և «արծաթսիրութիւնն է մայրը ամենայն չարեաց» (Ա. Տիմ. Զ. 10):

Քրիստոսի հոգին կրող սուրբ մարդիկ, բազում անգամներ նոյն այս պատգամներն են քարոզել իրենց ժամանակակիցներին: Մեր մայր եկեղեցին, Հայաստանեայց եկեղեցին նոյնպէս միշտ երազել է ու աղօթել, որ երկրի վրայ կեանքի կոչուեն այս մարդասիրական պատգամները, որ վերջ գտնեն բռնութիւններն ու հարստահարութիւնները օտար տիրակալների, որոնց ճիրանների մէջ տառապում եւ արիւնաքամ էր լինում հայ ժողովուրդը, դարեր ու դարեր շարունակ:

Մեր օրերին, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ահաւոր փորձութիւնից յետոյ, թէեւ ժողովուրդներն ու պետութիւնները գերագոյն ճիգեր են ի գործ դնում, որպէսզի այլեւս չկրկնուեն նման ողբերգութիւններ, սակայն տակաւին անորոշ է ապագան եւ առկայ են աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող խմորումները:

Սիրելի հաւատացեալներ, այս սուրբ պահին, երբ Մենք աւետում ենք հրաշալի ծնունդը եւ Յայտնութիւնը խաղաղութեան Իշխան Յիսուսի Քրիստոսի, միացնենք մեր մտածումներն ու մեր երազանքները եւ սրտեռանդ աղօթենք, որ աշխարհը համայն եւ ազգութիւնները բոլոր հեռու պահուեն պատերազմների արհաւիրքներից ու տառապանքներից, որ պետութեանց պատասխանատու առաջնորդները ամէն տեսակ կացութեանց առաջ կանգնած՝ մտածեն խաղաղութեան պահպանման մասին, արդարութեամբ լուծելու համար բոլոր միջազգային հարցերը:

Յիշենք այստեղ Յակովբոս առաքեալի պատգամը որ այնքան այժմէական է հնչում, թէ՝

«Արդարութեան պտուղը խաղաղութեամբ է սերմանւում նրանց ովքեր խաղաղութիւն են անում» (Յակ. առաք. Գ 18):

Խաղաղութեան պատգամները եւ կոչերը, մասնաւոր ջերմութեամբ ընկալւում են մեր Մայր Եկեղեցւոյ եւ ժողովրդի կողմից, որոնք ահաւոր չափերով տառապել ու զոհուել են պատերազմների ընթացքում, մանաւանդ առաջին համաշխարհային պատերազմի 1915 – 16 տարիներին, երբ Օսմանեան ցեղասպանները բնաջինջ արեցին Արեւմտահայաստանի շուրջ երկու միլիոն խաղաղ ու անզէն հայ ազգաբնակչութիւնը:

Հայ Եկեղեցին ու հայ ժողովուրդը երբեք չեն ցանկանայ, որ նման ողբերգութիւններ կրկնուեն յետ այսօրիկ որեւէ տեղ աշխարհի վրայ, որեւէ ժողովրդի կեանքում:

Թող ազգութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը եւ համերաշխ գործակցութիւնը անխախտ կանոնը դառնայ միջազգային օրէնքի եւ կեանքի:

Այսօր, Մենք մխիթարուած ենք, որ եղբայր ժողովուրդների կողքին, մեր ժողովուրդը եւս իր խաղաղ, ապահով ու յառաջադէմ կեանքը շարունակում է ապրել նոյն արեւի ու դրօշի ներքոյ, ինչպէս նա ապրեց ու աճեց վերջին վաթսուն տարիների ընթացքում, իբրեւ մեռելներից յարութիւն առած, վերածնուած ժողովուրդ, որ կերտում է իր նոր ապագան, իր հարազատ Մայր Հայրենիքում:

Ամէն բանից վեր է՝ մեզ Հայերիս համար խաղաղութիւնը եւ անվտանգութիւնը մեր վերածնուած երկրի: Ով այս աշխարհի վրայ մի հայրենիք ունի եւ սիրում է նրան, նա կը հասկանայ մեզ՝ հայաստանցիներիս:

Աւելի լոյս, աւելի սէր եւ աւելի խաղաղութիւն համայն մարդկութեան: Աւելի լոյս, աւելի սէր եւ աւելի խաղաղութիւն մեր ժողովրդին որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի:

Եւ շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եղիցին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանդ. ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15 ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ԿՈՒՏԱՅ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ

Երկուշաբթի առտու, Յունուար 5-ին, Լիպերասիոն արձագանգ կը հանդիսանար Ալ Նահար թերթին, Կիրակի օր հրատարակած զեկոյցին, որու մէջ Հայկ. Գաղտնի Բանակը 2 շաբաթ պայմանաժամ կուտայ Զուիցերիոյ, թոյլ տալու համար Ալեքսի եւ Սուզիի հարցին կարգադրութիւնը: Զեկոյցին մէջ, Հ. Գ. Բ.ը կ'ըսէ – «Աշխարհի յեղափոխական բոլոր խմբակցութեանց, որոնք կը հետեւին յեղափոխական մեր գիծին դադրեցնել իրենց յարձակումները Զուիցերիոյ եւ իր հաստատութեանց դէմ, զուիցերական հողամասին ներսը թէ դուրսը, մինչեւ Յունուար 15: Այդ թուականին, եւ ձեռք ձգուած արդիւնքներուն լոյսին տակ ինչ կը վերաբերի Ալեքսի եւ Սուզիի, կ'որոշենք այն ուղղութիւնը, որու պիտի հետեւինք զուիցերական կառավարութեան նկատմամբ»:

×

ԻՏԱԼԻԱ

«ԿԱՐՄԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒ» ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ

Կիրակի իրիկուն կարմիր Զօրամասերը նոր զեկոյց մը ղրկած են Իլ Մեսսաճեռօ թերթին, որուն մէջ կը սպառնան գնդակահարել տ'Ուրսօ դատաւորը, եթէ իտալական իշխանութիւնները թոյլ չտան իրենց բանտարկուած ընկերներուն, ձայն – հեռատեսիլէն յայտարարութիւն մը ընել:

Զօր. Գալվալիճիի յուղարկաւորութեան միայն Հանրապետութեան նախագահ Փերթինին է, որ ժողովուրդին համակրանքին արժանացաւ: 84 տարեկան այս ընկերվարականը, որ Նիսէն Հռոմ կը վերադառնար կէս ձգելով իր արձակուրդը, կը մնայ անբիծ պատկերը Հանրապետութեան մը, որ գոյութիւն չունի այլեւս:

Միւս կողմէ, Էսփրէսսօ Շաբաթ օր հրատարակեց այն հարցազրոյցը, զոր Մարիօ Սքիալօյա կատարած էր կարմիր Զօրամասերուն հետ, ուր անգամ մը եւս կը պարզուի իրենց վճռականութիւնը եւ գաղափարական յայտարարութեանց կողքին ամէնէն անգութ բրտութիւնը: Կը յայտնեն թէ դատաւոր տ'Ուրսօ «կը գործակցի պրոլետարական արդարադատութեան հետ»: Սքիալօյայէն զատ, ուրիշ լրագրող մըն ալ, նոյն Էսփրէսսօ շաբաթաթերթէն Ճիամփաոլօ Պուլթրինի ձերբակալուած է մեղսակցութեան ամբաստանութեամբ:

×

ՖՐԱՆՍԱ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՇԱՆԷԼ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Կիրակի վաղ առաւօտեան է, ժամը 6.45-ին որ ռումբ մը պայթած է Փարիզի կարի հանրածանօթ հաստատութեան Շանէլի դէմ, 37 ռիւ Քամպոն: Կէս օրէ ետք է, որ ահաբեկումին պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէր ԿԼՊ.ն, այսինքն Կուատըլուփի Ազատագրական խմբակը, որ կը պահանջէ «մեկնումը Կուատըլուփէն ֆրանսական գաղթատիրական ուժերուն»: Շանէլի միջոցաւ ֆրանսական վարկին եւ համբաւին է որ կ'ուզեն վնասել Անթիլլիացիները:

Վնասները շատ մեծ են բայց միայն մէկ թեթեւ վիրաւոր կայ, շէնքին պահապանը: Վնասուած են նաեւ մերձաւոր շէնքերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրային կարծիքի քննութիւն մը երեւան հանեց թէ ժողովուրդին 63 առ հարիւրը կողմնակից է մահապատիժի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ շատ մտահոգ է Իրանի իր պատանդներուն հարցով, մանաւանդ որ նոր լուրերու համաձայն 52-էն 3-ը տեղափոխուած են այլ – անծանօթ – վայր մը: Իրանի կառավարութեան բանբերը յայտնած է թէ «աւելի յարմար բնակավայր մը տարուած են»: Այս երեքը ամերիկեան դեսպանատունն ալ չէին «գերուած» ատեն, այլ Արտաքին Նախարարութիւն դիմած էին որպէս ապաստան, անկէ ետք է որ իրենք ալ պատանդ դարձան:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Խորհ. Միութիւն 635 միլիոն տոլարի արժողութեամբ առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրած են, Մոսկուայի մէջ: Ռուսերը Թուրքերուն փիւէլ, լրագրի թուղթ, ելեկտրական ուժանիւթ եւլն. պիտի տան եւ առնեն կաղին, ծխախոտ, ձէթ, կաշի եւայլն:

ՊԱԿԻ (Պաղեստինի Ազատագրական Կազմակերպութիւն) մէկ պատասխանատուն սպաննուած է Պէյրութ: Պաղեստինեան աղբիւրներու համաձայն Մոհամէտ Ալի Ապու – Ալա Արեւմտեան Պէյրութի մէջ սպաննուած է իսրայէլացի գործակալներու կողմէ:

ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ հրատարակած հանրային կարծիքի մէջ նոր քննութեան համաձայն, նախագահական ընտրութեան Բ. շրջանին, Միթերան ձայներու 51 առ հարիւրը կը ստանայ 49 առ հարիւրը ձգելով Ժիսքար տ'Էսթէնի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը իր դաշտին վրայ Կիրակի օր յաղթեց Վիթրոլի, 1-ի դէմ 3 կէտով: Խաղը տեղի ունեցաւ «դռնփակ», Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը պատժուած ըլլալով:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հաւատացեալ զաւակունք
Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ,

Բոլորեցինք 1980–ով բացուած տասնամեակի առաջին տարին: 1981–ի սեմին ենք կանգնած: Մօտ օրէն պիտի բանանք մեր սրտերն ու մտքերը մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի մարդեղութեան հրաշագան խորհուրդին, Աստուածորդւոյն ծննդեան փրկաւէտ դրուագի վերակենդանացումով մեր գիտակցութեան եւ կեանքին մէջ:

Ժամանակի սահմանքի սա հանգրուանին եւ Ս. Ծննդեան տօնի նախօրեակին, հայրական սիրոյ ամենաջերմ ողջոյնիւ կ'ուղղենք ձեզի Մեր հայրապետական խօսքը. –

Փա՜ռք եւ գոհութիւն Աստուծոյ որ կեանք շնորհեց մեզի բոլորիս տարի մը ամբողջ, որուն ընթացքին արեւ տեսանք, երբեմն սուերոտ օրեր ապրեցանք, բայց միշտ Իր շնորհը վայելեցինք: Մեզմէ ոմանց համար օրերը եղան պայծառ, ուրիշներու համար՝ նսեմ. շատերու համար երբեմն արեւաշող եւ մերթ տրտմաթախիծ: Բոլոր պարագաներուն ալ, փա՜ռք տանք Ամենակալին Աստուծոյ որ կեա՛նք շնորհեց մեզի. կեանք՝ որ գերագոյն պարգեւն է Աստուծոյ եւ գերագանց գանձը մարդէակին համար:

Աստուծոյ հանդէպ փառաբանութեան մեր պարտքին առընթեր, եկէ՛ք դառնանք խօսակից մենք մեզի հետ, զրոյցի նստինք մեր ներքին անձին, խիղճին հետ. –

«Ո՞ւր եմ ես եւ ո՞վ եմ ես 1981–ի մուտքին»: Կենսական հարցում. կենարար ինքնահարցաքննութիւն: Կեանքի մէջ շատ քիչ անգամ, հազուագիւտ առիթներով միայն, այս հարցումը կը ծագի մեր միտքին մէջ: Սովորական կեանքի ընթացքն այնպէս է որ մեր միտքն ու խօսքը առհասարակ տիրապետուած են ուրիշո՛վ, մեր ներքին անձէն դուրս եղող զբաղումներով: Նոր տարին այն սքանչելի առիթն է որ մեզի պատեհութիւնը կ'ընծայէ մտնելու մեր ներքին անձի մուրին մէջ եւ հոգիով մանկանալու, պարզ ու ջինջ աչքերով մենք զմեզ տեսնելու մեր եղածին եւ մեր ունեցածին մէջ: Նման ինքնատեսութեան պահուն հարկ է մեր ներկայի պատկերը դիտել այն հայելիին մէջ որ մեր աստուածատիպ պատկերն է, եւ տեսնելու թէ որքա՞ն հաւատարիմ ենք մնացած մեր աստուածաստեղծ կերպարին, որքա՞ն հեռացած ենք անկէ, օտարացած՝ անոր հարազատութեան եւ բիւրեղութեան:

Նորոգուելու, վերածնելու ամենէն գեղեցիկ առիթն է Նոր Տարին: Նոյն արեւին տակ կ'ապրինք: Արեւը չէ փոխուած: Արեւը չի՛ փոխուիր: Մե՛նք է որ կարիքն ունինք ներքին փոփոխութեան: Պատրա՞ստ ենք սակայն, ներքին այդ ինքնազտումին, որ զոհողութեան ճիգ կը պահանջէ, սովորական հեշտ կեանքի բաւիղներէն, կաշի կապած բարքերէն հեռանալով եւ դէպի հոգեկան մաքրութիւն, բարոյական ազնուութիւն, ազգային ինքնապրկում ընթանալով:

×

Քրիստոսի ծննդեան դրուագը իր «Մեծ եւ սքանչելի խորհուրդ»ով մեզի կուտայ հարկ եղած ուժը այդ ներքին վերածնութեան, պայմանաւ, սակայն, որ կարենանք հոգեպէս բացուիլ եւ հաղորդուիլ խորհուրդի իմաստին հետ:

Պահ մը մտածեցէք, սիրելի հաւատացեալներ, թէ ի՛նչ հրաշալի խորհուրդ է ծնունդը Քրիստոսի – Աստուած այնքան սիրեց մեզ որ Ինք մարդացաւ, մեզի պէս եղաւ, մեզի հետ եղաւ, մեզի համար այս երկրաւոր կեանքի պայմաններուն մէջ մտաւ: Աստուածամերձ Նարեկացիի երկնաթոյր բառերով՝ «Անքննելի Բարձունք, Ահեղ Զօրութիւն, Արարածոց Տէր, Երկնի Թագաւոր, Հրեշտակաց ըՍտեղծիչ, Միտքի Գոյարարան, Կենդանութեան Պատճառ» եղող անմերձենալի Աստուած, «որ անբաւելին էր երկնի եւ երկրի» յանկարծ յանձն առաւ «ի խանձարուրս պատիլ»: Մանկացաւ, խոնարհեցաւ, մեզի հետ նոյնացաւ: Ինչո՞ւ: – Մեզ Իրեն վերադարձնելու, խաւարէն դէպի լոյս առաջնորդելու, մեղքէն դէպի սրբութիւն ուղղելու, անկումէն վեր բարձրացնելու, մեր մէջ եւ մեր կողմէ եղծեալ աստուածատիպ պատկերը վերանորոգելու, զայն իր սկզբնատիպ բիւրեղութեան մէջ վերականգնելու:

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ մեր պարտքը այս ամենաառատ շնորհին եւ հայրախնամ սիրոյն դիմաց: – Ընդառաջել Սէր – Աստուծոյ սիրոյ հրաւէրին, վերարծարծել մեր մէջ սիրոյ ոգին, նոր շունչ ու կեանք տալ սիրոյ սկզբունքին մեր կեանքի գործնական ընթացքին մէջ, ամենօրեայ ապրումներուն եւ արարքներուն, զբաղումներուն եւ գործունէութիւններուն մէջ:

Քրիստոսի ծնունդը սիրոյ ճառագայթումն է տիեզերքի վրայ եւ մարդոց կեանքին մէջ: «Հաճութիւն ի մարդիկ»: Սրտբաց կերպով մտածեցէք, անկեղծ կերպով հարց տուէք դուք ձեզի. – Ինչպէ՞ս խաղաղութիւն կը տիրէ աշխարհի վրայ առանց սիրոյ եւ փոխադարձ յարգանքի, առանց համերաշխութեան եւ գործակցութեան թէ՛ անհատ մարդոց եւ թէ՛ ազգերու միջեւ: Բեթղեհէմի մէջ Սէրն էր որ անձնաւորապէս ծնաւ մանուկ Յիսուսի մէջ: Անոր մէջէն, Իր Աւետարանի էջերէն, փրկաւէտ կեանքի դրուագներէն եւ կենսատու խօսքերէն նոյն Սէրն է որ կ'աղբերանայ բոլոր մարդոց համար: Պատրա՞ստ ենք ըմպելու եւ անոր ներգործութեամբը ապրելու մեր կեանքը:

×

Նայեցէք ձեր իսկ պատմութեան էջերուն: Սէր – Աստուած է որ ներշնչած է մեր բոլոր սուրբերը եւ մարտիրոսները, բոլոր այն անձերը, որոնք ստեղծագործական իրենց կեանքով եւ գործով իրենց կնիքն են դրած մեր պատմութեան էջերուն վրայ: Ո՞վ կրնայ ստեղծագործել առանց սիրոյ: Երբ սէրը դատարկուի սիրտերէն՝ խաւարը կը տիրէ կեանքին մէջ, ամայութիւնը մահացնող իր շունչը կը տարածէ մարդոց վրայ: Մեր հայրերը Բեթղեհէմեան աստղէն ծորող Սէրը Թարգմանեցին հայ կեանքին մէջ հայ ոսկեղէն Գիրով ու ոսկեալ Մագաղաթով, հայակերտ ու երկնահայեաց քարեղէն տաճարներով եւ գեղաքանդակ խաչքարերով, մինչեւ կեանքի գերագոյն տուրքը եղող նահատակային արի կեցուածքով:

Իբրեւ հայ ժողովուրդի զաւակներ՝ մենք առօրեայ հացին պէս կարիքն ունինք այդ Սիրոյն, որ աղբիւրն է միութեան, եղբայրութեան, խաղաղութեան եւ ստեղծագործութեան: Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան տօնին առիթով, վճռակամ ուխտեցէ՛ք թօթափել ձեր մէջէն քէնն ու ոխը, ատելութիւնն ու թշնամական զգացումը, անտարբերութիւնն ու սին քննադատութիւնը, հեշտակեցութիւնն ու հաճոյապաշտութիւնը եւ, փոխարէն, Սիրոյ ամենազօր եւ բերկրաստեղծ ու երջանկասփիւռ ուժովը, միութեան ամուր կամքովը, եղբայրութեան անխախտելի զգացումովը, համերաշխութեան ստեղծարար ոգիովը, մէկ ազգի պատկանելու զօրեղացուցիչ գիտակցութեամբը նոր թափ, նոր ուղղութիւն, առողջ բովանդակութիւն եւ վառ գոյն տուէք ձեր կեանքին: Եթէ կը հաւատաք Աստուծոյ մարդեղութեան խորհուրդին, եթէ կը հաւատաք այդ խորհուրդը իր կեանքովը ապրած մեր ժողովուրդի յաւերժութեան՝ ուրիշ կերպ չկայ այդ հաւատքը արտայայտելու բայց միայն Սիրոյ ճամբան, միութեան ուղին, եղբայրութեան ոգը, համերաշխութեան քալուածքը: Անիրաւուած բայց իր իրաւունքներու գիտակցութիւնն ու նախաձեռնողութիւնը, զանոնք հետապնդելու անտեղիտալի կամքը չկորսնցուցած ժողովուրդի մը համար Ս. Ծննդեան տօնը վերածննդեան տօն է: Քրիստոս եկաւ խաղաղութիւն եւ արդարութիւն բերելու համար ողջ մարդկութեան: Արդարութեան կարօտ եւ ակնկառոյց մեր ազգին համար հոգեկան ներքին զօրացման, ինքնաբիւրեղացման առիթ է Ս. Ծննդեան տօնը: Յոյսով ապրող ազգը չի կրնար Սիրով եւ Հաւատքով չգործել:

«Մի՛ երկնչիք, զի ահաւասիկ աւետարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ, որ եղիցի ամենայն ժողովրդեանն» (ՂՈՒԿ. Բ. 10): Հովիւներուն ուղղուած հրեշտակային այս պատգամը ճշմարիտ է այսօր ինչպէս ճշմարիտ էր երէկ եւ ճշմարիտ պիտի ըլլայ առյաւէտ: Քրիստոսի Ծնունդը ուրախութեան աղբիւր է: Ան որ կը հաւատայ այս ճշմարտութեան եւ անոր հրամայականին տակ կ'ապրի իր կեանքը, գործնապէս հետեւելով քրիստոնէական հաւատքի սկզբունքներուն՝ կը գտնէ հաճութիւն, խաղաղութիւն եւ արդարութիւն: Քրիստոս իր Ծնունդով հրաշակեց մարդուն ազատագրումը մեղքէն եւ բոլոր տեսակի մարդահնար եւ չարաշահ կապանքներէն եւ ճնշումներէն ու անիրաւութիւններէն: Գիտնանք միայն քալել Իր բացած ուղիէն եւ չկորսուիլ աշխարհի խառնուղի եւ մոլորեցուցիչ ճամբաներուն մէջ: «Եկայք երթիցուք մինչեւ ցԲեթղեհէմ» եւ ապա Բեթղեհէմեան լոյսին զօրութեամբը երթանք դէպի խաղաղութիւն, արդարութիւն եւ ազատութիւն:

×

Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօնի այս բերկրալից առիթով եղբայրական քաղցր սիրով կ'ողջունենք Մեր սիրեցեալ եղբայրը՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Ս. Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Սրբազան Պատրիարքները եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր թեմակալ Առաջնորդները, որոնց աղօթելով առ մանկացեալն Աստուած որ բոլորին առատապէս պարգեւէ աստուածային իմաստութեան, հոգեկան արիութեան շնորհները եւ զօրացնէ զիրենք հայ ժողովուրդի վերածնութեան համար իրենց նուիրեալ առաքելութեան մէջ:

Կոչ կ'ուղղենք Մեր բոլոր թեմակալ Առաջնորդներուն եւ թեմական ազգային – եկեղեցական իշխանութեանց, հոգեւորական դասուն, բոլոր համայնական կազմակերպութեանց, հաստատութեանց եւ համայն հայ հաւատացեալ ժողովրդեան՝ նոր ուժ քաղել Ս. Ծննդեան խորհուրդէն եւ հայ ժողովուրդի վերածննդեան սիրոյն Յիսուսի պէս մանկանալ, Յիսուսի ուղիէն քալել, մեր հայրերու շաւիղով ընթանալ եւ ծառայել վասն պայծառութեան եկեղեցւոյս Հայաստանեայց, վասն շինութեան ազգիս հայոց եւ վասն փառացն Աստուծոյ:

ԽՈՐԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Աթոռակից Կաթողիկոս

15 Դեկտեմբեր 1980
Անթիլիաս

ԱԿՆԱՐԿ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ և ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

1836–ին, Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի բացումէն առաջ, Պոլսոյ Յակոբոս Պատրիարքի նախաձեռնութեամբ ժողով մը կը գումարուի եւ որոշում կը տրուի ճեմարան մը հաստատել Պոլիս, Սկիւտարի Երուսաղէմապատկան վանքի հողին վրայ եւ կոչել զայն Ճեմարան Ս. Երուսաղէմի: Կ'որոշուի շինութեան ծախսը հոգալ տեղական միջոցներով, սակայն տարեկան պիւտճէն հայթայթել Երուսաղէմի Պատրիարքութեան գանձէն, խոստանալով «այդ ուսումնարանէն ընթացաւարտ աշակերտներ ղրկել Երուսաղէմ, անդամակցելու համար միաբանական ուխտին» (Նշանեան, էջ 991): Մեծ այս ծրագիրը կարճ եւ ապարդիւն կեանք մը ունեցաւ, մնայուն վէճի առարկայ եղաւ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի միջեւ եւ ի վերջոյ՝ ձախողեցաւ:

1841–ին Զաքարիա կ'ընտրուի Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի եւ կ'իրագործէ վարժարանին հաստատումը Ռամլէ գիւղաքաղաքի Ս. Գէորգ վանքին մէջ, ինչպէս յիշեցինք վերեւ: Մէկ ու կէս տարիներ ետք վարժարանը կը փոխադրուի Երուսաղէմ, առանձին տան մը մէջ: Աստուածատուր Եպիսկ. իր Ժամանակագրութեան մէջ (էջ 532) աշակերտներուն թիւը կը յիշէ իբրեւ 30: Երուսաղէմ փոխադրուած Ժառանգաւորաց Վարժարանի ուսուցիչ կը կարգէ «Արմաշի վանքին Մուրատ վարժապետը, որ հմուտ եւ եռանդուն աշխարհական մըն էր ու այն տարին ուխտի եկած էր Երուսաղէմ: Մուրատ վարժապետ կը դասախօսէ Քերականութիւն, Տրամաբանութիւն եւ Ճարտասանութիւն» (Նշանեան, էջ 1026): Մինչեւ այսօր ունինք երեք գրքոյկները, որոնք դասագիրքերը եղած են յիշեալ երեք դասընթացքներուն: Անոնք կը վկայեն թէ գեղեցիկ ճիգ մը կատարուած է Երուսաղէմ, նորահաստատ վարժարանին տալու գիտական որոշ մակարդակ մը, ժամանակի պահանջքին համաձայն:

Այն օրերուն էր, երբ Յովհաննէս Կաթողիկոս Կարբեցիի յաջորդի ընտրութեան թեկնածու կը ներկայացուի Զաքարիա Պատրիարք, որ սակայն կը մերժէ առաջարկը եւ կը նախընտրէ շարունակել իր գործը Երուսաղէմ, կաթողիկոսութեան պատիւը զիջելով իր նախկին ուսուցչին՝ Ներսէս Աշտարակեցիին:

1846–ին տարաժամ կը վախճանի Զաքարիա Պատրիարք եւ անոր փոխանորդը եւ յաջորդը, Կիրակոս Եպիսկոպոս, տակաւին Պատրիարքական Աթոռը չբարձրացած, անգամ մը եւս կը փոխադրէ ժառանգաւորները իրենց յատկացուած տունէն Ս. Յակոբեանց վանքը: Մուրատ վարժապետ մեկնած էր եւ աշակերտներուն թիւը պակսած, Կիրակոս Եպիսկ. «հայկաբանութեան դասատու կը կարգէ յառաջադէմ ուսանողներէն Մարզուանցի Կարապետ սարկաւագը»:

Կիրակոսի պատրիարքութեան օրով, Ժառանգաւորաց Վարժարանը կը յանձնուի Լիմ անապատի միաբան Սիմէոն Վարդապետին, «որ քաջահմուտ եւ վարժ մեկնիչ էր Ս. Գրոց, ճարտարախօս ու անձանձիր դասախօս միանգամայն» (Նշանեան, էջ 1045): Ան բերել կուտայ նաեւ իր ժամանակի մեծ մտաւորական եւ լաւագոյն ուսուցիչներէն Տիգրան Սաւալանեանցը:

1848–ին Սաւալանեանց կը ստանձնէ վարժարանը, կը վերակազմէ կանոնագրութիւնը եւ դասացուցակին վրայ կ'աւելցնէ Քրիստոնէական Վարդապետութիւն, Աշխարհագրութիւն եւ Դիցաբանութիւն:

Թէեւ երեք տարիներ միայն կը տեւէ Կիրակոսի պատրիարքութիւնը, սակայն արդիւնաւոր տարիներ կը հանդիսանան վարժարանին համար: Ան է որ կը հիմնէ Զամ Թաղը (Մայրի Թաղը), վանքին հարաւակողմը, մայրիներու պարտէզին տեղը եւ հոն փոխադրել կուտայ ուսանողութիւնը:

Յովհաննէս եւ Եսայի Պատրիարքներու շրջան

Իր յաջորդը՝ Զմիւռնիացի Յովհաննէս Պատրիարք կը կասեցնէ վարժարանին յառաջդիմութիւնը եւ տպարանին զարգացումը: Իր պատրիարքութեան ամբողջ փառքը կը կազմէ շինարարութիւնը, յատկապէս Պատրիարքարանի փառաւոր շէնքին եւ Ճեմարանին (1854): Թէեւ շքեղ է գմբէթաւոր եւ քառանկիւն շէնքը Ճեմարանին, սակայն, կ'ըսէ Օրմանեան (Ազգ. Գ., 3899), «գեղեցիկ թանգարանի յատկութիւններ ունի, քան թէ յարմարագոյն վարժարանի»: (Այժմ իրագործած է ան Թանգարանի իր կոչումը):

Շ. Ա.

(Շար. 2)

ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԱՆՁԵՐԸ.–

ՀԱՅ ԿԻՆԸ ԵՒ ԻՐ ՏԱՐԱԶՆԵՐԸ

Հայոց մշակութային վաղնջական արժէքներէն մէկը եղած է կնոջ բարձր դիրքը, թէ՛ որպէս օգտակար տարր տնտեսութեան եւ թէ որպէս ընտանեկան օճախի պաշտպան: Ձեւականօրէն իշխանութիւնը տղամարդոց ձեռքն էր, բայց կիներն էին տէրը այն զօրութեան, որ կը բնորոշուէր «լռութեամբ իշխելու» նշանաբանով:

Հազարամեակներու ընթացքին, տարբեր գաղափարներու եւ սովորութիւններու փոխազդեցութեանց զուգընթաց, Հայ ժողովուրդը պահպանած է իր սեփական աւանդութիւնները, արժեւորած է իր ուրոյն ստեղծագործութիւնները եւ ցուցաբերած է ինքնորոշման անընկճելի գիտակցութիւն մը:

Հայ ըլլալու հպարտութեան զգացումը, որ անհրաժեշտ է ինքնուրոյն ոգիի յարատեւման համար, յայտնապէս ակնբախ է հայ կիներու տարազներուն մէջ:

Հայկական հանդերձանքի պատրաստութիւնը կ'ընդգրկէ հիւսելու, մանելու, ներկելու, ձեւելու, կարելու, ասեղնագործելու աշխատանքները որոնք մեծ մասամբ արդիւնքն են հայ կիներու ճարտար մատներուն:

Հայ կինը եւ իր տարազը նոյնացած եւ անբաժանելի դարձած էին: Անոր հանդերձանքը կը բովանդակէր ու կը պատկերացնէր արուեստ, ճաշակ ու ձեռարուեստի ինքնատպութիւն, իր ընկերային կեանքին մէջ:

Հանդերձներու որոշ ձեւաւորումները հայ կնոջ ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնն էին, մաս մը խլրացուած էր դրացի երկիրներէ, իսկ մնացեալն ալ բռնագրաւիչներու պարտադրանքի հետեւանքով էր: Հայ կնոջմէն կ'ակնկալուէր համեստ ու առաքինի ըլլալ եւ կեցուածքն ու զգեստաւորումը պատշաճեցնել յիշեալ յատկութիւններուն: Ցատկանշական ընդհանուր երեւոյթը, հայկական բոլոր հագուստներուն մէջ պարզութեան արտայայտութիւնն էր, որ ըստ ընկերային կեանքի չափանիշի, կանացի առաքինութիւններուն մէջ գաղափարական բնոյթ կը կրէր: Կնոջական արդուզարդի մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուէր տարբեր ձեւերով վարսայարդարումներու: Ստիպողական էր մազը երկար պահել, յաճախ հիւսքերու վերածուած եւ երբեմն ալ ծայրերը փայտեայ ծանր սանտրով ամփոփուած: Մազ կտրելը անպատուութիւն կը համարուէր եւ կնոջ համար որեւէ պատիժ այնքան ծանր ու նուաստացուցիչ չէր, որքան իր հիւսքերու մկրատումը:

Դէմքի շպարը, անուշահոտութիւնները, ինչպէս նաեւ զոհարեղէններու գործածութիւնը, կնոջական գեղեցկութեան կարեւոր տուեալներէն կը համարուէին:

Ամէն շրջանի եւ ժամանակի, կնոջ հագուստի ձեւաւորումը, արտայայտութիւնն էր անոր անձնական ճաշակին եւ նաեւ ամբողջութեամբ կամ մասամբ աշխատանքը իր ձեռքերուն, անոր գեղագիտական հասկացողութեան, դրաւականը եւ արտայայտիչը՝ աւանդութիւններու հանդէպ անոր ունեցած յարգանքին: Ուստի հայ կնոջ տարազը իր խորքին մէջ, լիակատար պատմութիւնն է հայ ժողովուրդին:

Հայ կինը գերազանց էր ձեռագործի, ժանեկահիւսութեան մէջ: Մինչ շատ ազգերու մօտ ժանեակն ու ասեղնագործութիւնը կը զարդարէին միայն պալատական կամ շատ հարուստ կիներու հագուստները, Հայաստանի մէջ անոնք ամէն մէկ աղջկան հպարտութեան աղբիւրները կը հանդիսանային: Մեզի հասած են ձեռարուեստի նրբագեղ եւ ընտիր նմոյշներ, արծաթէ գօտիներ, ոսկեղէն մատանիներ, վզնոցներ, տարբեր զարդեղէններ, որոնք գործածուած են գիւղական շրջաններու հագուստներուն հետ: Ժանեակը ամէն դասակարգի կանանց զգեստներու մաս կը կազմէր. կը զարդարէր ամենապարզունակ զգեստն անգամ եւ կը լրացնէր վերստին գեղեցկութիւնը, որ հայ կնոջ աւանդական գլխազարդն էր: Ժանեկահիւսութիւնը ամէն աղջկան դաստիարակութեան մէջ կարեւորագոյն տեղը կը գրաւէր: Երբ ճակատագրի, գաղթի կամ պատերազմի պատճառաւ անոնք կը կորսնցնէին ինչքերն ու ստացուածքը, կրնային շնորհապարտ ըլլալ Աստուծոյ, իրենց պարգեւած ճարտար մատներուն համար: Որովհետեւ հայ կնոջ ասեղի եւ մատնոցին մէջ թաքնուած էր այնպիսի ուժ մը, որ կըրնար դիմագրաւել եղանակի ու բախտի ամէն կարգի փոփոխութիւնները, անոնց ապահովելով ոչ միայն ապրուստ հայթայթելու, այլեւ անխզելի թելով վերարտայայտելու, դերածիծաղ կեանքի շքեղութիւնը:

Դարերու ընթացքին, կանացի ճաշակին եւ անոր ընկերային ըմբռնումներուն դրսեւորումը, նպաստեց հայ կիներու տարազներու պահպանման դատին:

Աւանդութեան պահպանումին որոշ չափով կը նպաստէր օժիտ պատրաստելու սովորութիւնը: Աղջիկը իր մանկութեան շրջանին կը լծուէր այդ աշխատանքին եւ երբ կը մօտենար ամուսնութեան ժամանակը, կը սկսէր նոյն ընտանիքին տարբեր սերունդներու համագործակցութիւնը, նաեւ հարեւաններու եւ ազգականներու աջակցութեամբ: Այս կերպով մեծ մայր, մայր եւ աղջիկ օժիտ կը բանէին, երբեմն ալ օգտուելով հարեւանի մը ճարտար ասեղնագործութենէն: Անկողնի, սեղանի եւ բարձի ծածկոցներ, սրբիչներ, սփռոցներ եւ վարագոյրներ օժիտի մաս կը կազմէին: Որոշ շրջաններու մէջ, օժիտը կ'ամբողջանար հարսնացուի ձեռքով հիւսուած գորգերով եւ օթոցներով: Սակայն այս հաւաքական աշխատանքի գլուխ – գործոցը պիտի ըլլար հարսանեկան հագուստը, որ կը պատրաստուէր մեծ խնամքով եւ հոգածութեամբ: Ամբողջ օր մը օժտատեսի կը յատկացուէր: Այդ օրը հարսին անհատականութեան դնահատութեան առիթն էր: Անոր գեղեցկութիւնը, ժըպտուն աչքերը թերեւս ուրիշ առիթով տըպաւորիչ ըլլային, սակայն այդ օրը միայն անոր մատներուն ճարտարութիւնն ու ճաշակն էր որ երեւան պիտի ելլէին: Անոր բանուածքները առնուազն պիտի հասնէին – եթէ ոչ գերազանցէին – ընդունուած չափանիշին, պահելով պատշաճ ներդաշնակութիւնը ընկալեալ սովորութիւններու եւ իր անձնական ճաշակին միջեւ:

×

Եթէ օժիտը եւ յարակից սովորութիւնները սատարած են կանանց տարազներու ձեւերու պահպանման, միւս կողմէ տղամարդիկ աւելի ազատ եղած են ընտրելու իրենց հանդերձանքը: Այն շրջաններուն, ուր Հայերը փոքրամասնութիւն կը կազմէին, տղամարդիկ յաճախ հարկադրուած էին ընդունիլ տեղւոյն վրայ իշխող տարազը: Ուստի հայ կնոջ տարազն էր որ ազգային անհատականութեան արտայայտիչը կը հանդիսանար:

×

Հայ կնոջ նրբարուեստ մատներուն կը պարտինք նաեւ մեր եկեղեցական դարաւոր հարստութիւնները, որոնք մաս կը կազմեն մեր ժողովուրդին կերտած քաղաքակրթութեան եւ մինչեւ այսօր կը պահեն իրենց աւանդական շքեղանքը: Պէտք է յիշել անոնց մէջ հոգեւորականներու զգեստները, թանկարժէք, ոսկեման կամ արծաթաթել շապիկները, շուրջառները, գոհարազարդ նափորտները, սրբանօթներու յատուկ շուշփաները, ասեղնագործուած բարձերը եւ լաչակները, զարդարուն հողաթափերը եւլն: Բոլորն ալ կը կազմեն հայ կնոջ տոհմային ճաշակին մէկ մէկ նմոյշները եւ այսօր անկորուստ հարստութիւնը կը կազմեն մեր ժողովուրդին սրբավայրերուն եւ թանգարաններուն:

Երկնելով հոյակապ մշակոյթ մը, հայկական տարազները ժառանգութիւնը կը կազմեն հպարտ ու կենսունակ ժողովուրդի մը, եւ կը մնան անոր գողտրիկ նմոյշները, անդրադարձ ունենալով մեր ստեղծարար հաւաքականութեան վրայ, որուն երեքհազարամեայ պտղաբերութիւնը դեռ կը ներշնչէ մեզ եւ իր աւիշը կը ստանայ իր պատմութեան ակունքէն:

ՁԵԿՈՅՑ ԹԻՒ 3

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԻՆ

Գրական Մրցանք Սփիւռքի համար

կազմակերպութեամբ

ՀԲԸՄ–Ի Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Ա.– ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՌԵՐՆ ԵՆ.–

1.– ԱՐՁԱԿ. 150 էջ եւ աւելի, (տպագրեալ էջ).

ա.– Պատմուածքներու հաւաքածոյ մը. կամ՝

բ.– Վիպակ մը կամ վէպ մը:

2.– ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ. 150 էջ եւ աւելի, (տպագրեալ էջ).

Հաւաքածոյ մը, կամ՝ երկարաշունչ քերթուած մը.

3.– ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. 75 էջ եւ աւելի, (տպագրեալ էջ).

Հաւաքածոյ մը կամ՝ մէկ թատերախաղ.

Բ.– ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ.–

1.– Առաջնութեան մրցանակ՝

ա.– Հրատարակումը գիրքին Հիմնադրամիս կողմէ, 1000 օրինակով.

բ.– 750 օրինակ գիրք կը տրուի հեղինակին, եւ 1000 տոլար.

2.– Երկրորդ մրցանակ՝ 1000 տոլար.

Գ.– ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.–

1.– Լեզուն է հայերէնը: Երկերը կը կը պարտին առանձին հատորով տպուած չըլլալ.

2.– Պայման չէ, բայց փափաքելի է որ նիւթը կապ ունենայ մեր մշակոյթին հետ.

3.– Ձեռագիրները կը պարտին ըլլալ 2 օրինակ՝ մեքենագրուած եւ ընթեռնլի.

4.– Ձեռագիրները կը պարտին մեր Գրասենեակը հասած ըլլալ ամէնէն ուշը՝ մինչեւ Մայիս 31, 1981, (ապահովագրեալ.).

5.– Մրցանակ պիտի ստանան առաջնութիւն եւ երկրորդութիւն շահողները միայն, եւ միայն անոնց անունները պիտի ծանուցուին.

6.– ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ի՛նչ ալ ըլլայ պարագան.

7.– Արդիւնքները պիտի ծանուցուին 1981–ին:

8.– Դատական Կազմին անդամներն են. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ՝ Թորգոմ Սրբազան Մանուկեան, Տոքթ. Ա. Սանճեան, Տոքթ. Խ. Թէօլէօլեան եւ Տոքթ. Մ. Մարկոսեան. ԱՐՁԱԿ՝ Տոքթ. Յ. Խաչիկեան, Տոքթ. Գ. Պարտազճեան եւ Տոքթ. Ս. Հայրապետեան. ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ Պրոֆ. Պ. Ֆազլեան, Գ. Սաթամեան, Ժ. Փափազեան եւ Յ. Նրէյեան:

9.– Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

A. G. B. U.

ALEX MANOOGIAN CULTURAL FUND

22001, Northwestern Highway

Southfield, Mich. 48075, U.S.A.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սաքօն ու Կարօն Աղուընկայ քարերէն վար կ'իջնէին, երբ լսեցին հրացանաձըգութիւն ու տեսան մութին մէջ բոցի կարմրութիւն:

– Սաքօ, էդ դո՞ւն էս: Կ'ենթադրեմ հրացանաձգութիւնը Մարգարի դիրքէն է, Աւտօն ձայն տուաւ իր քարերու մթութեան մէջէն:

– Էդ ի՞նչ բոց է,– հարցուցՍաքօն, ու Կարոյի հետ դէպի Մարգարի դիրքը յառաջացան:

Թշնամին հրդեհի տուած էր լերան կողին ձգուած սայլերը, ու Մարգարի դիրքէն սկսած էր ուժեղ հրացանաձգութիւն: Գիւղացիները սարսափով արթնցեր էին, մանաւանդ երբ Փրօտ Մինաս իր հեւանդ ձայնը կը ձգէր կը պոռար, պոչէն բռնուած աղուէսի մը պէս. «Կու գա՜ն, կու գա՜ն»:

Ու գիշերով ժողովուրդին մէջ ինկած էր իրարանցում: Շատեր իրենց անկողիններէն դուրս ցատքած էին եւ սայլերու ծխող հրդեհին տակ տեսած էին զինուորներու շարժումներ: «Կուգա՜ն, կուգա՜ն» միշտ կը կրկնէր Փրօտ Մինասը՝ ինքնիրմէ ելած, արագ դարձող պըտուտակի պէս: Ժողովուրդի այդ շփոթ վիճակին մէջ Արջ Սաքօն վրայ հասաւ:

– Բան չկայ, բան չկայ: Ի՞նչ է՝ կաչաղակ ես դարձեր էս լերան գլխին, – Սաքօ բարկացաւ Փրօտ Մինասին:

– Հանգիստ քնեցէք, բան չկայ, – կը կրկնէր Սաքօն:

– Սաքօ, ճի՞շդ է որ թրքաց զօրքերը լեռ ելած են:

– Ի՞նչ կը պրուցես. կ'երեւի, էդ քիթը մրոտ կատուն իր երազին մէջ է տեսեր:

– Սաքօ, ճի՞շդ է որ նոր զօրքեր եկած են:

– Սաքօ, Մարգարը ո՞ր դիրքին մէջ է, – Սոման էր հարցնողը:

– Սաքօ, Մարտիկէն լուր եկա՞ւ:

Սաքօն բոլորը կը լսէր, բոլորին կը հասնէր:

Սայլերու հրդեհի լոյսը մինչեւ լերան վրայ ժողովուրդի շփոթ դէմքերուն զարկած էր ու ճահիճներն աղջիկներու անփոյթ կոճկուած կուրծքերուն վրայէն կը սահեցնէին իրենց աչքերը:

– Բան չկայ, բան չկայ:

Սայլերու հրդեհին լոյսը հետզհետէ լեռնէն վար կուգար: Թ'րքաց զօրքը, Մարգարի բացած համազարկէն խուսափելու համար, դաշտերու մթութեան մէջ կ'որսուեցաւ:

Հրդեհի բոցին հետ Մարգար իր խումբով, երբ դադրեցուց հրացանաձգութիւնը, յիշեց որ կռուի ընթացքին կարծես նորէն տեսած էր հօվտի կնոջ այն դիցային կերպարանքը – բացկայտ աչքերով, մազերու փունջ մը ականներուն միջեւ խածած, քրտնած Սոմայի կերպարանքը:

Գիւղացիները հանդարտեցան: Նորէն լռութիւն, նորէն լուսնկայ: Ապառաժներուն մօտ կ'երեւային Ֆէտայիներու խոշոր ու լուռ սիլուէթները: Մարգար, հրացանը անութին տակ բռնած, գիւղացիներու մօտով կ'անցնէր ծանր, երկաթէ քայլերով: Բարձրութեան մը վրայ Վարդանի սիլուէթը կը հսկէր լերան ներքեւ տարածուող մթութեան:

– Էս գիշեր ալ վտանգ չկայ, Վարդան, գնա՝ գլուխդ պահ մը դետնին դիր: Մարտիկէն լուր չեկաւ: Մուշեղն ու Մաթօն չվերադարձան, – ըսաւ Մարգարը եւ լեռներու ուժեղ ուրուականի մը նման Սերոբի դիրքին ուղղութեամբ քալեց:

Լռութեան մէջ կը լսուէր նորածին երախայի մը ձայնը, եւ ծերուկ Օհանի քունին մէջ դաշտերու հսկայ խրտուիլակ մը կը քալէր:

×

Անցան օրերը: Վարդանօրը՝ դուրսի աշխարհէն դրեթէ կտրուած՝ դրացնացած էր Աստուծոյ, արեւին, լուսնկային վառօդի ծուխին ու երկաթէ ապառաժներուն զարնուած կրակէ զարկին:

(Շար. 229)

Այրի Տիկին Նեւիկ Պաթալեան, Պ. Զէնոբ Պաթալեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զէրչեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զէրչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Զէրչեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Զէրչեան, Տէր եւ Տիկին Զէնոբ Պաթալեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ԱՐԹԻՆ ՊԱԹԱԼԵԱՆԻ
(Մուրատչայցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երեքշաբթի, Յունուար 6, ժամը 8ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ան-թուանի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խաւեան – Բարեկամական Միութիւնը, ողբ. Ժորժ Մարտիկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկ.ի 700 Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին: Նոյն առթիւ՝ Պ. Զարեհ Սարեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ» օրաթերթին:

×

Պ. Նուրհան Փափազեան, իր զարմուհիին՝ Շաքէ Գաքբիէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Չորեքշաբթի, Յունուար 7.–

Բ. Օր Ծննդեան – Յիշատակ է Մեռելոց

Ժամը 10–ին Պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Կը պատարագէ՝

ԱՌԱՔԵԼ ԱԲՂ. ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Յունուար 11, Կիրակի.–

Նոր Տարւոյ առաջին հանդիսաւոր Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Յունուար 10.–

16.00 – Սկիզբ ժամերգութեան:

16.30 – Ընթերցուածներու ընթերցում:

17.30 – Ճրագալոյցի Պատարագ, ձեռամբ՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի:

Յունուար 11.–

8.00 – Սկիզբ ժամերգութեան

9.30 – Պատարագ, ձեռամբ՝ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի

11.00 – Ծննդեան պատգամ:

11.45 – Ջրօրհնէք:

Ծննդեան պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, Եկմալեան եղանակով եւ առաջնորդութեամբ՝ խմբավար Խաչիկ Ելմազեանի:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 11 Ժամերգութիւն ժամը 8.30–ին: Պատարագ ժամը 10–ին: Քարոզ ժամը 11.30–ին: Կարգ Ջրօրհնէք ժամը 12–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

Կիրակի 11 Յունուար. – Տօն Յովհաննու – Կարապետի: Անուանակոչութիւն Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր Ս. պատարագը կը մատուցնէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգորիս Քհնյ. ՔԻՇԻՇԵԱՆ:

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ

11 Յունուար Կիրակի, Զ. օր ծննդեան Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9: Պատարագ ժամը 10:

Յաւարտ Ս. Պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք եւ Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց մերոց ժամը 11.45:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին, «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի Յունուար 11, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15.30ին՝

St. Martin d'Hères - Salle des Fêtes

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրը, Կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15–ին Ազգ. Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ. Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական վարչութեան, Կիրակի Յունուար 11, ժամը 15–ին Գասպար Իփէկեան սրահը, ուր վիքթոր Ֆոժիէ:

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE

CREATION — REPARATION — REPRISE

HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% sur les Montres et les Bijoux

%15 en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).

POUR LES FETES OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN

17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE

TÉL. (91) 42, 40, 55

ՆՈՒԷՐ

Խաւեան – Բարեկամական Միութիւնը, Նոր Տարւոյ առթիւ 1000 Ֆ. կը յատկացնէ Մարի – Նուպար Հիմնարկի բարեկամներու ուսանողներու օգնութեան միութեան, 1000 Ֆ. Դպրոցասէր Վարժարանին, 500 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին

Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար – Գրիգոր Վահանի

Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ

Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան – Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան

Կը մասնակցին՝

Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան:

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESANTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

présente:

« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN

Comédie en 3 actes

Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45

(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)

Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
Լաւագոյն Մաղթանքներով

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գըտնուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան:

Նախագահութեամբ՝

Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին

Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Տիկին Է. ՖԷՆԷՐԼԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

եւ

ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը յիշատակուին՝

Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փոթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ:

Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս – Վահէ Քիթապճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէ):

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.

Հեռաձայն՝ 780. 81. 58

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է Փիէռ Ղազարեան հաստատութենէն (Վիթրոլ) վեց գեղեցիկ թիկնաթոռներ, հիւսուածեղէնով ծածկուած եւ զարդարուած, ի յիշատակ՝ Խաչատուր Ղազարեանի մահուան 36րդ տարելիցին:

×

Արտաշէս Նազարէթեանի մահուան առթիւ, Ս. Թադէոս մատրան Թաղ. Խորհուրդը ստացած է.– Պ. Ռաֆայէլ Թահմիզեան 300 Ֆ., Արսէն Տէր – Զաքարեան 100, դպրոցին 100, Ժիրայր Քէշիշեան, Սարգիս Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Օննիկ Տավուտեան 100–ական, Ալեքսան Պապայեան, Վրէժ Ստեփանեան, Ասլանեան Եղբայրք 50–ական, Յակոբ Մկրտիչեան 50, դպրոցին 50, Աղաւնի Գալայճեան 40, Ահարոն Թորոսեան 30 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.– Պ. Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլօ Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Վարդանեան եւ զաւակները (Լոս – Անճըլըս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Տէմիրճեան եւ զաւակները (Տիթրոյթ), Այրի Տիկին Մազլումեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պազարճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եկաւեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Լիպարիտ Ոսկանեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Ազնիւ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Մարի Վարդանեան եւ զաւակները (Մուսուլ), Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէթ Մանուկեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան եւ Էքմէքճեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, հեռաձայնով, անձամբ թէ գըրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէմիրճեան)

մահուան առթիւ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15–էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ճոխ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընկերային յանձնախումբին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր եւ հաճելի անակնկալներ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ եւ Էքս – ան – Փրովանսի միօրեայ զոյգ դպրոցներու Ամանորի դպրոցական հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 14.30ին:

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի հովանաւորած դպրոցին Ամանորի Տօնածառը՝ Յունուար 10, Շաբաթ, ժամը 21–ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ եւ Կաղանդ Պապայի այցելութիւնը աշակերտներուն:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ազգայինները եւ ծնողքները:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER — DEBAT

Le Jeudi, 8 Janvier

L'Evolution du Cinéma Arménien

par ARLEN PAPAZIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Bar ouvert à 20h., Repas servi à 20h30

Début du Débat 22 h.

(horaire strict)

Participation aux frais: 65 F.

Etudiants: 45 F.

Inscription à l'U.G.A.B.:

11, Sq. Alboni, (16e) - Tél. 520.03.18

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
7
MERCREDI
7 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.813
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.813

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՄԱՏՐԻՏԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Յունուար 3/4–ի մեր թիւով, առաջին առթիւ արձագանգ հանդիսացած էինք Մատրիտի եղեռնափորձին, լուրը քաղելով «Հիւրրիյէթ»էն: Այժմ մեր ձեռքն ունինք ժուռնալ տը ժընեւի երկու թիւերը (Դեկտ. 31 – Յունուար 1 – 2 եւ Յունուար 3/4): Առաջին թիւին մէջ «Հայեր օդը կը հանեն Մատրիտի Սուիսէռի գրասենեակը՝ 7 վիրաւոր» խորագրին տակ, թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. – 2 քիլօ փլասթիք պայթեցաւ Երկուշաբթի իրիկուն (Դեկ. 29) Սուիսէռ օդանաւային ընկերութեան գրասենեակը, հաստատուած Մատրիտի կեդրոնը՝ Փլաս տ'Էսփանեը: Եօթը հոգի վիրաւորուած են, որոնցմէ երկուքը՝ ծանրօրէն: Քանի մը վայրկեան առաջ, ուրիշ պայթում մը վնասած էր Թի – Տըպլըեու – էյի գրասենեակը, Սուիսէռի մօտ: Եղեռնափորձերուն տէր եղած են «Հոկ. 3–ի քոմանտօները» որոնք, կը թուի թէ ճիւղ մըն են Հայկ. Գաղտնի Բանակին: Հեռաձայնի հաղորդակցութեամբ մը Էսոշիէյթըտ Փրէս գործակալութեան, ուն խօսողը յայտարարած է, անգլերէն «պայթուցիկներու զետեղումը հակազդեցութիւնն է Սէ – Ի – Ա.ի ծըրագիրներուն, գործադրուած դաւաճան Վիքթոր Շաթոյի եւ իր խամաճիկներուն կողմէ, Ժերալտ Պընուա փաստաբանին դէմ անցեալ շաբաթ, Զուիցերիա»:

Ապա, թերթը կը յիշէ թէ անցեալ Հոկ. 3–ին Ժընեւի ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր երկու հայ երիտասարդներ, իրենց ձեռնոտած ռումբին արկածալի պայթումէն ետք եւ թէ անոնցմէ մէկուն փաստաբանը Ժերալտ Պընուա, յարձակումի մը ենթարկուած էր եւ վիրաւորուած:

Մատրիտի եղեռնափորձին վիրաւորներուն մէջ, ամէնէն ծանրն է Փուէպլօ թերթին փոխ – տնօրէնը՝ Խոսէ Կուտիառան, որ դիպուածով վկայ առաջին պայթումին, վազած է ամէնէն մերձաւոր հեռաձայնի կրպակը լուրը հաղորդելու համար իր թերթին: Այս կրպակը սակայն կը գտնուէր Սուիսէռի կեդրոնէն հազիւ քանի մեթր անդին եւ նոր պայթումէն լրագրողը ծանրօրէն կը վիրաւորուէր սրունքներէն:

Յիշելէ ետք այլ եղեռնափորձեր, նոյն թերթը յաջորդ թիւին մէջ կ'արձագանգէր Հ. Գ. Բ.ի Պէյրութ հրապարակած զեկոյցին (տես «Յառաջ» Յունուար 6), լուրը խորագրելով. – «Հայկական սպառնալիքներ զուիցերացի դիւանագէտներուն դէմ»: Մէջբերումներ կ'ընէ հաղորդագրութենէն, ուր կ'ըսուի. – «Հ. Գ. Բ.ը պիտի յարձակի զուիցերացի դիւանագէտներուն վրայ, աշխարհի ամէն կողմը եթէ զուիցերական իշխանութիւնները 15 օրուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին չարտօնեն մարդասիրական կազմակերպութիւններու այցելելու երկու Հայերուն»: Հ. Գ. Բ.ը կոչ կ'ընէ միջազգային հանրային կարծիքին եւ զուիցերացի ժողովուրդին որպէսզի թոյլ տրուի միջազգային Կարմիր Խաչին, մարդկային իրաւանց միջազգային Կոմիտէին եւ Էմնըսթի Ինթէրնէշընըլին մուտք գործել խցիկները Սուզի Մահսէրէճեանի եւ Ալեքս Ենիգոմշեանի, որոնք բոլորովին կտրուած են արտաքին աշխարհէն: Գաղտնի միջոցներով կրցանք շփման մէջ մտնել Սուզիին հետ, որ յայտնեց մեզի թէ իր կեանքը վտանգի մէջ է»: Զեկոյցը կ'ամբաստանէ զուիցերական իշխանութիւնները, իբրեւ մեղսակից «հայ յետադիմական փանթոշներու եւ ամերիկեան աշխարհակալութեան որ զօրավիգ է թուրք զինուորական վարչակարգին»:

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԼԱՅՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ԴԵՌ ԻՆՉԵ՞Ր...

Կը շարունակենք կանոնաւոր կերպով արձագանգել թուրք մամուլին, որ շատ «նոխ» է, այս միջոցին «հայկական նիւթերով»: Նոր բան չկայ անշուշտ բայց լաւ է գիտնալ թէ Թուրքերը ինչե՛ր կ'ըսեն... «Սոն Հավատիս»էն արտատպելով, Հիւրրիյէթ Յունուար 2–ի իր թիւով լոյս ընծայած է անոր խմբագրականը: Սոն Հավատիս ազգայնական, ծայրայեղ աջ օրաթերթ մըն է:

×

«ՀԱՇԻՒ ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ՕՐԸ ԿՐՆԱՅ ԳԱԼ»

«Հայկ. ապօրինի կազմակերպութիւն մը, մինչեւ Աւստրալիա երթալով՝ Սիտնէյի մեր հիւպատոսն ու անոր թիկնապահը սպաննած է:

«Այս բարբարոսներուն ի՛նչ ալ ըսենք քիչ է: Մեր երկու զոհերուն հողին յանձնուած այս օրերուն՝ այս անգութներուն ուզածը ի՞նչ է:

«1915–ին, Թուրքիոյ մէջ Հայերու սպաննուած ըլլալուն հաւատալով՝ անոնց վրէ՞ժն է զոր կ'առնեն: 65 տարի ետք հրապարակ ելած այս ոխին հաւատալը դժուար է: Մանաւանդ որ՝ այս 65 տարիներու 55ը լռութեամբ անցընելէ ետք՝ Թուրքիոյ հայկ. դէպքերը յիշողները մեռած են: Իսկ այսօրուան ոճրագործները այդ օրերը բնաւ չյիշող, զանոնք բնաւ չտեսած ու անոնց անտեղեակ երիտասարդներ են: Ուրեմն, այս ոճիրներուն փոխվրէժի զգացական մտայնութեամբ գործուած ըլլալուն ուղղութեամբ վճիռ տալը՝ անկարելի է:

«Ուրեմն ինչո՞ւ կ'ընեն: Ինչո՞ւ Փարիզէն, Նիւ – Եորքէն, Սան Ֆրանսիսքոյէն կամ ալ Պէյրութէն մինչեւ Աւստրալիա երթալով՝ մարդ կը սպաննեն:

«Թուրքերու իրենց միեւնոյն զէնքով չփոխադարձելուն վստահ են որ՝ այս անմիտ ոճիրները կը շարունակեն: Արդեօք չե՞ն գիտակցիր որ իրենց այս ընթացքով 1915–ի դէպքերուն բուն պատասխանատուներն ալ իրե՛նք եղած ըլլալը 65 տարիներ ետք դարձեալ կը հաստատեն:

«Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը՝ ո՛չ մէկ բանէ թող անհանգստանան ... Մենք մարդասպաններու վրէժը անմեղ մարդոցմէ առնող ժողովուրդ մը չենք: Թուրքիացի Հայեր, Թուրք Պետութեան հպատակները ըլլալով՝ Թուրք Պետութեան երաշխաւորութեան տակ կ'ապրին: Վիէննայի, Ամերիկայի եւ Փարիզի մէջ ոճիր գործողներն ալ այս մարդոց (նկատի ունենալ՝ դէպքերու պատահած երկիրներու բնակչութիւնը) արժանապատուութենէ զուրկ ըլլալուն գիտակցութեամբ է որ՝ զանոնք կը գործածեն:

«1915–ի դէպքերը լեզուներուն փաթթելով, իբրեւ թէ՝ յանուն մարդկութեան հայկ. Ջարդը դատապարտող Եւրոպացիները, 65 տարի ետք յարութիւն առած ոճրի սիրահարներուն ի՞նչ ծագումի պատկանիլը չեն գիտեր արդեօք: Այս մահասփիւռներն ու ոճրային ցանցերը եթէ 1915–ին Թուրքիան կոնակէն զարնելու գործ ըրած չըլլային՝ ո՛չ ոք անոնց մազին կը դպչէր: Վասնզի, Օսմանեան Պետութիւնը եթէ այս վատերուն օրին մէկը ոճիր գործելն ու դաւաճանելը մտաբերած ըլլար զանոնք այնքան բարձր պաշտօններու գլուխ կը բերէ՞ր արդեօք:

«Այս վատերն ու ամարդիները չքմեղացնողներն ու զանոնք գրգռողները, զինողները, պահողներն ու զանոնք քաջալերողներն ալ՝ այս ոճիրներուն գործակից են:

.

«Ասոնք՝ խելքէ ալ զուրկ են...: Տանիշ մը, Էրէզ մը, Շարըք մը, Էնկին մը սպաննելով՝ ի՞նչ պիտի շահին, Թուրքիոյ 50 միլիոն բնակչութեան թշնամութիւնը գրգռելէ բացի...:

«Այս վատերը պաշտպանողներն ու զանոնք քաջալերողները այլեւս մարդկային իրաւանց մասին պէտք չէ խօսին: Ոճիրները այնքան բազմացած են որ, անոնց պատասխանատուները գտնելու անկարող ենք ըսելն ու զանոնք պահողը մենք ենք ըսելու միջեւ տարբերութիւն չկայ: Մեր այս խօսքը, մասնաւորաբար՝ մեր բարեկամին ու ՕԹԱՆ–ի դաշնակցին՝ Ֆրանսայի ուղղուած է:

«Իսմայիլ Էրէզի սպաննուած օրը, փարիզեան թերթերու, մարդասպանները չքմեղացնող հրատարակութիւնները չենք մոռցած: Անոր արեան Շան զ'Էլիզէի վրայ հանգչելով եւ մարդասպաններուն չգտնուելով հանդերձ՝ Մարսէյլի հայկ. Յուշարձանը՝ ցարդ չիփ – չիտակ կանգուն է:

«Այս ոճիրներով՝ Թուրք Պետութեան արմատը չորցնելը՝ կարելի չէ եւ սակայն, Թուրքին ոխը արթնցնելը՝ կարելի է: Եւ այն ատեն ալ, ոչ թէ՝ աղտոտ, վարձկան ոճրագործները, այլ՝ անոնց զէնք ու դրամ տուող, զանոնք պահող, պաշտպանող՝ իրենց տէրերը թող մտածեն: Որովհետեւ այս ժողովուրդը ոչ թէ՝ վարձկան մարդասպաններէն, այլ՝ անոնց տէրերը փնտռելով՝ կրնայ անոնցմէ հաշիւ պահանջել ուզել»:

×

ԻՏԱԼԻԱ

Ո՛Չ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Իտալիոյ բոլոր կուսակցութիւնները կը համաձայնին միայն մէկ հարցի շուրջ՝ վճռականութիւն ահաբեկիչներուն դէմ: Այսպէս է որ իշխանութիւնները ո՛չ ըսին կարմիր Ջոկատներու վերջին շանթաժին: Ծանօթ է որ ութերորդ զեկոյցով մը, «Կ. Ջ.ը կը յայտնէին դատաւոր տ'Ուրսոյի մահուան դատապարտուած ըլլալը բայց կ'ուզէին որ բանտը գտնուող իրենց ընկերները ազատօրէն յայտնէին իրենց կարծիքը ձայն – հեռատեսիլէն: Զեկոյցին մէջ, արդարեւ, կ'ըսուի. – «Դահիճ տ'Ուրսոյի մահապատիժը անհրաժեշտ արարք մըն է պրոլետարական արդարութեան ինչպէս նաեւ մարդասիրութեան բարձրագոյն արարքը զոր այս վարչակարգը մեզի թոյլ կուտայ: Տ'Ուրսոյի դատապարտութիւնը անկասկած արդար է, բայց վճիռը գործադրելու պատեհութիւնը կամ զայն առկախելը պէտք է գնահատուի քաղաքականօրէն: Ատիկա կ'իյնայ «Կ. Ջ.»ներուն բայց նաեւ յեղափոխական զանգուածներու կազմակերպութեանց բանտերուն ներսը»: Ուրեմն անոնք, որոնք Թրանիի կամ Փալմիի բանտերն են պէտք է իրենց տեսակէտը պարզեն հեռատեսիլէն: Մերժումը կտրուկ է եւ նախագահ Ֆանֆանի Ծերակոյտին նիստը բանալով (օ-

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը, Նեօյիի իր զաւկին բնակարանը, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արաքսի Մալաքեան:

Ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի այրին, առաւելաբար ծանօթ է Մարսէյլի հայութեան, ուր Մալաքեան ընտանիքը հաստատուած էր 1924–ի ատենները: Այդ թուականէն մինչեւ Փարիզ փոխադրուիլը իր կրտսեր քրոջ՝ Գայեանէի հետ, Տիկին Մալաքեան իր ամուսնոյն հետ եղած է Մարսէյլի ազգային կեանքի սիրուած դէմքերէն: Այր ու կին չէին սակարկած իրենց անշահախնդիր նուիրումը նախ եւ գլխաւորաբար Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ, ապա նաեւ հայկ. բոլոր ձեռնարկներուն, անխտիր: Իրենց տունն ու սեղանը բաց էր բոլորին առջեւ, մասնաւորաբար հայ մտաւորականներուն եւ արուեստագէտներուն, որոնց երբեք չէին խնայած իրենց լայն օժանդակութիւնը:

Յակոբ Մալաքեանի յանկարծական մահէն (1955) ետք, Տիկին Մալաքեան, իր քրոջ հետ կը փոխադրուէր Փարիզ զաւկին՝ Անրի Վէրնէօյի մօտ եւ քրոջ մահէն ետք ալ, քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, իբրեւ միակ մխիթարութիւն ունենալով զաւկին եւ թոռնիկներուն գուրգուրանքը:

Բնիկ Ռոտոսթոյի, Տիկին Արաքսի Մալաքեան ազնիւ հոգիի տէր կին մը, հայեցի դաստիարակութիւնը ստացած էր Պոլիս, աւարտելով Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը: Կը պատկանէր հայ կանանց այն սերունդին, որ հայկ. շունչ ու ոգի բերած էր իրեն հետ եւ որու տերեւաթափը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնայ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի օր, Մարսէյլ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Աշոտ Մալաքեանի:

բակարգը՝ ահաբեկչութիւնը) յայտարարած է.– «60 տարի առաջ, Խորհրդարանին մէջ սխալներ, յանցանքներ, թերացումներ գործուեցան որոնք երկիրը հետզհետէ իր ազատութեան կորուստին տարին: Այսօր, պէտք է մեր միտքը դնենք որ, մեր կողմէ որեւէ տկարութիւն, որեւէ ձեռնպահութիւն կամ պակաս ճակատագրական վտանգներու կ'ենթարկէ Իտալիոյ ժողովրդավար կեանքը եւ իւրաքանչիւր Իտալացիի կեանքն ու ազատութիւնը»:

Մամուլն ալ սկսած է անզիջող դառնալ եւ Միլանոյի (ու Իտալիոյ) կարեւորագոյն օրաթերթերէն՝ Քոռիէռէ Տէլլա Սերա որոշած է այլեւս լուռ անցնիլ կարմիր Ջոկատներու բոլոր պահանջներուն վրայէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՐՔՇԱՅՐԻ (Հիւսիսային Անգլիա) մէջ վախն ու սարսափը վերջ գտան, անգլիական ոստիկանութիւնը ի վերջոյ ձերբակալած ըլլալով խեղդողը, որ 1975էն ի վեր 13 կին խեղդած էր:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 13 երկիրներ կ'ամբաստանէ պասք անջատողական ԷԹԱ շարժումին իրենց բերած օժանդակութեան համար: Զինեալ տարրերը մարզուած են, ըստ նոյն աղբիւրներուն, Հարաւային – Եմէն Լիբանան, Չեխոսլովաքիա, Իրլանտա, Ուրուկուէյ, Քուպա եւ Ալժերիա: Մասնագէտներ ալ կը հաստատեն թէ Չինաստան, Խորհ. Միութիւն եւ Լիբիա իրենց տնտեսական օժանդակութիւնը կը բերեն: Ահաբեկչական շարժումին տարրերը ապաստան կը գտնեն ընդհանրապէս Ֆրանսա, Պելժիա, Վենեզուելա:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ ՓՐՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՀԱԼԷՊ – 1917-Ի ՍԿԻԶԲԸ

(ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ԱՇԱԿԵՐՏԵԼՈՒՍ ԱՌԹԻՒ)

Աւելի տասը երկու յօդուածներով անդրադարձած եմ Հալէպի եկեղեցւոյ որբանոցի կեանքին: Այդ հաստատութեան պատմական դերը վերջ գտած էր 1917-ին. որբանոցին մէջ ապրող ցանցառ թիւով պատանիները տնօրէնութեան որոշումով տեղաւորուեցան կայանէն դուրս զանազան աշխատանքներու, նկատելով որ պատերազմի ճակատներու վրայ կռիւներու սաստկութեան պատճառով օրուան իշխանութիւնը կը թուէր մեղմացուցած ըլլալ գաղթականներու հետապնդումի գործողութիւնները, անոնց փոխարէն պարտադրելով զինուորական ծառայութիւն բոլոր հայ մարդոց՝ որոնք կ'իյնային ոստիկաններու ճանկերուն մէջ:

Ընկերներէս Ս. Գույումճեան, շնորհիւ Արամ Անտոնեանի միջամտութեան, դարձաւ խոհարարապետի օգնական՝ Հալէպի հռչակաւոր «Օթէլ Պարոն»ի մէջ: Արամ Անտոնեան պանդոկին տիրոջ մօտ քարտուղարի պաշտօնին կոչուելով ազատած էր աքսորէն: Այդ պանդոկը այդ թուականներուն բնակավայր եւ իջեւանն էր անցնող դարձող գերման եւ թուրք բարձրաստիճան զինուորականներու, յատկապէս Ճէմալ փաշայի, որ ամէն անգամ Դամասկոսէն Հալէպ գալուն կը վայելէր պանդոկին համադամ կերակուրները: Պէտք է ըսել, որ պանդոկը ամբողջ Սուրիոյ մէջ լաւագոյնն էր իր վայելուչ եւ արդիական յարմարութիւններով:

Օր մըն ալ կանչուեցայ որբանոցի տնօրէնութեան սենեակը: Հալէպցի հայ երիտասարդ մը կը փնտռէր պատանի մը տեղաւորելու համար գերմանացի նկարիչի մը մօտ: Առանց տատամսելու ընդունեցայ եղած առաջարկը: Հետեւեալ օրը երիտասարդը զիս առաջնորդեց նկարիչին աշխատանոցը, որ կը գտնուէր զինուորական կեդրոնական քննիչի բարձրահայեաց շէնքին վերջին յարկը: Գեղեցիկ եւ լուսաւոր մեծ սենեակ մը:

Գերմանացի նկարիչը միջահասակ, համեստ երեւոյթով երեսունը հինգ տարեկանին մօտ համակրելի երիտասարդ մը, ձեռքս սեղմելէ ետք կը բացատրէ, գերմաներէնով, կատարելիք գործս: Զիս առաջնորդող երիտասարդը կը թարգմանէր նկարիչ Հոֆմանին ըսածները:

Այդ գիշեր գեղեցիկ երազներով քնացայ որբանոցի խեղճուկ անկողինիս մէջ, ինքզինքս բախտաւոր կը զգայի որ նախասիրած ճիւղի մը մէջ գործ գտած էի, մանաւանդ որ եւրոպացի նկարիչին մօտ կրնայի նկարելու իմ ձիրքս զարգացնել: Հետեւեալ առտու մեծ աշխուժութեամբ կը բարձրանայի աշխատանոց եւ ինծի տրուած բանալիով կը բանայի դուռը: Սենեակին մէջ կը տիրէր տակն ու վրայութիւն մը. յայտնի էր, որ երկար ատենէ ի վեր աշխատանոցը լքուած էր իր վիճակին: Առանց ժամանակ կորսնցնելու սկսայ մաքրութեան գործը. կ'ուզէի որ պր. Հոֆմանի հասնելուն ամէն ինչ կարգադրուած ըլլար: Գործերս վերջացնելէ ետք ուշադրութեամբ սկսայ դիտել աշխատանոցին մէջտեղ զետեղուած գրքակալի վրայի իւղաներկ կիսաւարտ նկարը, որ կը ներկայացնէր գեղեցիկ կնոջ մը կիսամարմինը: Յանկարծ դուռը զարնուեցաւ: Պր. Հոֆման ժպիտով մը ներս սահեցաւ եւ տեսնելով աշխատանոցի կանոնաւոր եւ մաքուր վիճակը ուրախութեամբ մը եա՛, եա՛ ըսելով ձեռքս սեղմեց: Քաղաքավար էր Պր. Հոֆման: զիս չէր նկատեր աքսորի եւ մահուան դատապարտուած խեղճուկ հայ պատանի մը, վերջին ծայր զգոյշ էր չվիրաւորելու համար երիտասարդի իմ ինքնասիրութիւնս: Դժբախտաբար բառ մ'իսկ գերմաներէն չգիտնալս զիս շատ կը նեղէր: Երբ ազնուօրէն կը բացատրէր ինծի թէ ինչպէս պէտք է մաքրել վրձինները, դուռը զարնուեցաւ: Նկարիչը ինք գնաց դուռը բանալու: Երիտասարդ կին մը ժպիտով մուտք գործեց ու բազմեցաւ թիկնաթոռի մը վրայ: Զուշացայ ճանչնալ կնոջ դէմքը, նոյնինքն գրքակալին վրայ զետեղուած նկարին մարմնացումը: Պատրաստեցի ներկի տուփերը: Կինը հանելով իր աւելորդ հագուստները մնաց թեթեւ շղարշով մը, մերկապարանոց, ցուցադրելով փարթամ կուրծքերուն վերի մասերը: Նկարիչը հագնելով աշխատանքի շապիկը սկսաւ առատօրէն տարածել գոյնզգոյն իւղաներկերը իր ներկապնակին վրայ, նաեւ կնոջ տալով հարկ եղած կեցուածքը:

Մեծ հաճոյքով կը դիտէի նկարիչին աշխատելու եւ ներկերը բաղադրելու կերպերը: Կը յիշէի մեր գիւղի դպրոցին մէջ գծելու իմ բուռն փափաքը, ծաղիկի եւ դէմքերու քարթերէն մատիտով ընդօրինակութիւններ կատարելս:

Նկարիչ Հոֆման ժամ մը աշխատելէ ետք կնոջ նկարին վրայ վար դրաւ վրձինը, նկատելով կնոջ յոգնութիւնը: Իրենց խօսակցութենէն այնպէս կը գուշակէի թէ պատկերը տակաւին վերջացած չէր եւ կը ժամադրուէին ուրիշ անգամուան մը համար:

Կնոջ մեկնումէն անմիջապէս ետք նկարիչը իմ կողմս դառնալով իր սովորական ժպիտով յայտնեց, որ գտնուած էի Օր. Ալթունեանին ներկայութեան: Երբ անունը իմացայ, մտածումս սկսաւ դեգերիլ Ալթունեան հիւանդանոցին շուրջ, որ բարձրացած էր Հալէպի Ազիզիէ ազնուականներու թաղին կեդրոնը եւ որուն համբաւը տարածուած էր գրեթէ ամբողջ Սուրիոյ եւ Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Հիմնուած էր անուանի վիրաբոյժ Տոքթ. Ալթունեանին կողմէ: Կարելի է ըսել որ միակ հիւանդանոցն էր եւրոպական նորագոյն սարքաւորումներ ունեցող:

Երբ նկարիչ Հոֆմանին աշխատանոցէն կը վերադառնայի գաղթակայան չէի կրնար զսպել հրճուանքս յայտնելէ ընկերներուս, որոնք հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէին պատմածներս: Բոլորն ալ կը մտածէին փախուստ տալ գաղթակայանի տխուր մթնոլորտէն, որ երեք տարիներէ ի վեր դարձուցած էր մեզ տեսակ մը մեղկ արարածներ: Տակաւին թարմ տարիքի մէջ, ոչինչ կը լուսաւորէր մեր միտքի ու խոհալներու հորիզոնը: Այլ կերպ կարելի չէր երեւակայել, երբ մտածէինք որ բոլոր հայ խլեակներս զարհուրելի տանջանքներու ենթարկուելէ ետք կրցած էինք այս օրհնեալ կայանին մէջ գլուխնիս դնելու տեղ մը ունենալ: Սահմռկեցուցիչ պատմութիւններ լսած էի երիտասարդ աղջիկներու եւ կիներու բերնէն. շատեր կենդանիներու պէս ծախուած էին վայրենիներու խենեշական աճուրդներուն գոհացում տալու համար: Ու այս բոլորէն ետք անարդար պիտի ըլլար անոնցմէ պահանջել գեղեցիկ երազներ՝ վաղուան համար:

Ամիս մը շարունակեցի աշխատիլ Հոֆմանի մօտ: Օր. Ալթունեանի նկարը աւարտելէ ետք նկարիչը սկսաւ աշխատիլ արաբ երիտասարդի մը նկարին վրայ: Հոֆման յաճախ կ'ընդունէր նաեւ այցելութիւնը գերմանացի երիտասարդ ըսպաներու, որոնք պճնուած զինուորական գեղեցիկ համազգեստներով, շաղակրատելով կ'անցընէին օրուան ժամերը: Աշխատանոցի թիկնաթոռներու մէջ բազմած, լաւագոյն ծխախոտներու եւ սիկարներու մուխով կ'ողողէին սենեակը: Անպակաս էին քրքիջները, կարծես ոչինչ պատահած ըլլար աշխարհին մէջ: Վրդովումով կը դիտէի աշխատանոցին մէջ պարզուած տեսարանը. դժուար չէր գուշակել որ Թուրքիոյ ընդարձակ տարածութիւնը ողողած գերման զինուորականութիւնը ոչ մէկ տարբերութիւն ունէր նկարիչի աշխատանոցին մէջ զուարճացող սպաներէն:

Եկեղեցւոյ կայանին բնակչութիւնը հետզհետէ կը նուազէր. շատ մը երիտասարդ աղջիկներ ու կիներ կամաւոր կերպով կ'արձանագրուէին կայանէն դուրս սեղծուած աշխատանոցներու մօտ, թուրք զինուորներու հագուստներ կարելու համար: Իմ կարգին, կը շարունակէի ցերեկները յաճախել նկարիչին աշխատանոցը: Շաբաթ օր մըն ալ նկարիչ Հոֆման առաջարկեց ինծի յաջորդ օր ներկայանալ երկրորդ յարկի թիւ 12 սրահը: Կը փափաքէր զիս ներկայացնել իր բարեկամներուն:

Երբ իրիկունը կայան մտայ, սկսայ մտածել հրաւէրին մասին: Գիտէի թէ այդ սրահը կը յաճախէին ընդհանրապէս գերմանացի աստիճանաւոր զինուորականներ:

Կիրակի կէսօրէ ետք քայլերս ուղղեցի «Պալլֆարաճ»ի հրապարակէն դէպի կեդրոնական քննիչի բազմայարկ շէնքին կողմերը: Հակառակ ընկերներուս քաջալերանքին լուռ կը տառապէի ներկայանալէ այնպիսի հագուստներով որ տարիներու գործածութեան դրոշմը կը կրէին. չունէի կիրակնօրեայ հագուստ եւ ներկայանալի կօշիկներ. եղածը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ գաղթակայանէն ներս ընդունուած օրերուս Հալէպի ազնիւ հայութեան կողմէ հաւաքուած գործածուած հագուստ մը: Թէեւ ամբողջ առաւօտը տաբատս եւ վերարկուս ջանացի իմ պարզուկ միջոցներով մաքրել եւ տեղ – տեղ մաշումի տեսքերը ծածկել ասեղ – դերձանով, բայց ընդհանուր երեւոյթէն կարելի չէր անհետացնել հնութեան տեսարանը:

Քաջութեամբ ներկայացայ պահակ կեցած զինուորին եւ նկարիչին այցեքարթը ցոյց տալով ներս մտայ: Ընդարձակ սրահը ալեկոծուած, սուրճի, թէյի եւ այլեւայլ խմիչքներու բոյրով լեցուած էր, կը տիրէր կատարեալ եռուզեռ մը: Քանի մը տասնեակ անձեր բոլորուած սեղաններու շուրջ, գերմաներէն լեզուով ողողած էին սրահը. երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու զուարճութեան եւ խնդուքի արձագանգները լեցուցած էին չորս դին: Այսպիսի տեսարանի մը առջեւ շուարած կեցած էի, երբ Հոֆման մօտեցաւ ինծի ու ներկայացուց զիս իր բարեկամներուն, որոնք քննական աչքերով սկսան դիտել զիս ոտքէս մինչեւ գլուխս: Կատարեալ շշմած էի: Ինծի խորթ կը թուէր ամէն բան: Զէի կրնար ըմբռնել մեր կայանին մէջ տիրող թշուառ վիճակն ու այդ սրահին մէջ պարզուած տեսարանը՝ առատ ըմպելիք եւ խմորեղէն:

Ինծի յատկացուած փոքրիկ աթոռի մը վրայ նստայ կէս ժամ մը: Կը զգայի որ կարծես կը զգուշանային ինծի մօտենալէ եւ խօսելէ: Իրենց սպասարկող երիտասարդին հրամայեցին ինծի համար սուրճ բերել: Չորս տարիներէ ի վեր այդպիսի սուրճ չէի խմած: Գլխու շարժումով շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ հոգեկան տագնապներս ծածկելու համար լուռ կը պահէի ժպտադէմ երեւոյթ մը: Սեղանակիցները կը խօսէին նկարիչին հետ. նիւթը ես էի. ինծի ուղղուած յաճախակի նայուածքներէն կը գուշակէի: Յանկարծ, տիրող խանդավառ մթնոլորտին մէջ ներկաները սկսան յոտնկայս երգել՝ «Գերմանիա ամէն բանէ վեր» փառերգը: Ասիկա պատճառ եղաւ որ նկարիչին բարեկամներուն իմ մասին հետաքրքրութիւնը դադրի: Ապա, Հոֆման ինծի յայտնեց որ կրնամ մեկնիլ: Մնաք բարովի գլխու շարժումով մը բաժնուեցայ սեղանէն եւ կամացուկ մը սողոսկեցայ սրահէն դուրս:

Երբ շէնքին դռնէն փողոց կ'իջնէի այնպէս կը զգայի որ հսկայ ծանրութիւն մը ուսերէս անհետացած էր: Կէս ժամ գերմանացի զինուորներուն հետ անցուցած ժամանակս զիս ձգած էր ճնշիչ տպաւորութեան տակ: Կը յառաջանայի թեթեւութեամբ ամբոխին մէջէն, բայց մտածումս միշտ կը կեդրոնանար այդ աղմկալի սրահէն ներս: Դուրսը Հալէպի կիզիչ արեւը անխնայ կը թափէր իր ճա-

ԱԿՆԱՐԿ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Յովհաննէս Պատրիարք կը դադրեցնէ Տիգրան Սաւալանեանցը եւ ուսանողները կը յանձնէ «Ծերունի Սիմէոն վարդապետին, որ զուրկ ըլլալով մեր լեզուին գեղեցիկ գիտութենէն, միայն Ս. Գիրք կ'աւանդէր երկարաձիգ մեկնութիւններով» (Նշանեան, էջ 1087):

1856-ին, բազմավաստակ մտաւորական եւ Երուսաղէմի Պատմութեան հեղինակ Տիգրան Սաւալանեանց, որ վերակազմած էր վարժարանը եւ դրած ուսումնական ամուր հիմերու վրայ, կը թողու Երուսաղէմը, յուսահատած Յովհաննէս Պատրիարքի ընթացքէն:

Յովհաննէս Պատրիարք Երուսաղէմ կը հրաւիրէ Պոլսոյ Մայր Եկեղեցիի Գէորգ քահանան: Ան կը հասնի Ս. Քաղաք 1858-ի Յունիսին եւ կը ստանձնէ ուսուցչութիւնը: Տարի մը միայն կը տեւէ իր այս պաշտօնը:

Դժուար օրեր կ'անցընէր վարժարանը Յովհաննէսի պատրիարքութեան վերջին տարիներուն, նաեւ անոր վախճանումէն ետք՝ երբ Միաբանութիւնը երկար պայքար մղեց Պոլսոյ ժողովականներուն դէմ, որոնք Սահմանադրական կարգեր կ'ուզէին հաստատել Երուսաղէմ:

Տնօրէն ժողովը, «ըմբռնելով թէ Միաբանութեան բոլոր պէտքերուն կարեւորագոյնն էր՝ տարիներէ ի վեր խափանուած Ժառանգաւորաց Դպրոցին բարեկարգութիւնը» (Նշանեան, էջ 1124), անգամ մը եւս կը հրաւիրէ Սաւալանեանցը: 1863-ին, վերջինս կը վերադառնայ իր պաշտօնին եւ կը վերսկսի դասաւանդել հայերէն եւ գաղղիերէն լեզուները: Ան կը վերականգնէ դպրոցին վարկը եւ արդիւնաւոր կերպով կը շարունակէ դպրոցին վերելքը, մինչեւ իր վերջնական մեկնումը 1872-ին, Եսայի Պատրիարքի իշխանութեան օրերուն:

Երջանկայիշատակ Մեսրոպ Եպիսկ. Նշանեան յատուկ տոմարի մը մէջ արձանագրած է Ժառանգաւորաց Վարժարանի աշակերտներուն ընդհանուր ցանկը, 1865-էն սկսեալ միայն:

Եսայի Պատրիարքի նախաձեռնութեամբ, 1866-ին կը սկսի հրատարակուիլ «Սիոն»ը, իբրեւ պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին, այնպէս որ աւելի յստակ գաղափար մը կարելի կ'ըլլայ կազմել աշակերտութեան, ուսուցչական կազմին եւ դասաւանդուած նիւթերու մասին, վարժարանի տարեկան տեղեկագիրներէն:

1866-ին, «նախկին աշակերտք» են 5 սարկաւագ, 6 ուրարակիր եւ 4 դպիր, իսկ նոր աշակերտներն են 7 միայն:

1867-ին Երուսաղէմ կը հասնի Արցախեցի Գարեգին Մուրատեան, «Ռուսահայոց մէջ ուսումնական եւ գործիչ անձ մը» (Ազգ. Գ., 4202), որուն կը յանձնուի վարժարանին պատասխանատուութիւնը, թէեւ տեսչական պաշտօնը կը մնայ Մկրտիչ Վրդ. Սահակեանի: Գարեգին Մուրատեան աշակերտութեան թիւը կը բարձրացնէ քառասունի եւ դասաւանդուած նիւթերուն վրայ կ'աւելցնէ Ս. Գրոց Պատմութիւն, Եկեղեցական Պատմութիւն, Ճարտասանութիւն, Տաճկերէն եւ Գաղղիերէն:

1868 – 69 տարեշրջանի քննութիւններու արդիւնքը, հրատարակուած «Սիոն»ի մէջ, կը ցուցակագրէ 33 աշակերտներու անուններ եւ հետեւեալ ուսուցիչները. – Գ. Մուրատեան (Պատմութիւն Ս. Գրոց, Պատմութիւն Եկեղեցական եւ Մատենագրական, Աշխարհագրութիւն, Պատմութիւն Ընդհանուր), Յ. Մալեան (Քերականութիւն եւ Ճարտասանութիւն), Կարապետ Եաղըճեան (Գծագրութիւն), Վիքթոր Կօրանի (Գաղղիերէն), Ֆրանսուա Նիկոտեմ (Արաբերէն): Զարմանալի է որ դասաւանդուած նիւթերու ցանկին մէջ չերեւիր Թուաբանութիւնը, զոր կը գտնենք նախորդ տարուան դասացուցակին վրայ:

1869-ին 33 աշակերտներէն քիչեր միայն անցան Միաբանութեան շարքը: Սակայն յաջողակ աշակերտներէն երեքը՝ Գաբրիէլ Խապայեան, Մելքոն Յակոբեան եւ Մաքսուտ Մաքսուտեան նոյն տարին կը ղրկուին Պոլիս, երկու տարուան ուսումնական մասնաւոր ընթացքի մը հետեւելու: Երբ կը վերադառնան, իրենց ուսումնապետը ձեռնադրուած էր եւ վերակոչուած Մելքիսեդեկ Վրդ., իսկ իրենք իբրեւ Սարկաւագ վեց տարիներ կը ծառայեն իբրեւ ուսուցիչ:

1875-ին Մելքիսեդեկ Վրդ. Մուրատեան կը հրաժարի իր բոլոր պաշտօններէն եւ կը հեռանայ Երուսաղէմէն ու վարժարանէն, իր իսկ ձեռնասուններէն վշտացած: Մելքիսեդեկ Վրդ.ի կը հետեւին եւ Ս. Աթոռէն ու եկեղեցական կեանքէն կը հեռանան տասնըչորս Միաբաններ, չորս Սարկաւագներ եւ բազմաթիւ ժառանգաւոր սաներ:

Տ. Ա.

(Շար. 3)

Ա՛Խ, ԱՅԴ ՀՈՂԸ

Ա.

Բնակարան ստացայ: Շատ ու շատ տարիներ առաջ էր. ինքս՝ ջահել, նոր միայն ամուսնացած: Հիմա պապիկ եմ, դպրոցական թոռնիկների պապիկ:

Տունը նորատեղծ թաղամասի վերջին շէնքն էր: Յետոյ սկսւում էր քարքարոտ տափաստանը: Երկար չէր մնայ այդպէս. շինարարի ձեռքը դրան էլ կը հասնէր:

Ամէն ինչ լաւ էր. սենեակները մեծ, լուսաւոր, օժանդակ յարմարութիւնները՝ ուզածիդ չափ: Մնում էր ապրել ու վայելել՝ ինչ մեզ էին տուել:

Երկու բան, սակայն, դուր չեկաւ ինձ: Նախ, դիմացը ցցուած բազմայարկ շէնքը: Խօսք չունեմ, գեղեցիկ էր, գրաւիչ: Բայց կամ մերը տեսած, կամ՝ դա: Ոնց որ հայելու առաջ կանգնես ու քեզ նայես: Քաղաքի այլ թաղամասում որ դնէին՝ չէ՞ր լինի: Թողնենք ճարտարապետների խղճին: Յետոյ, շէնքերի առջեւ ընկած մերկ հողաշերտերը: Ցեխի ու փոշու բոյն: Սա ո՞ւմ թողնէինք: Լաւ էր, որ գոնէ խելքի էին ընկել ու հողաշերտերն իրարից բաժանող ճանապարհն ասֆալտապատել, թէ չէ՝ ոտով - ձեռքով կը կորչէինք: Չնեղանաք, որ այսպէս դառնացած եմ խօսում, սիրտս կանաչ էր ուզում, ծառ ու ծաղիկ:

Ծիտը, ինչպէս ասում են, դժգոհութիւնս երեւի քաղաքի տէրերին հասցրեց. մի կիրակի, մէկ էլ տեսնեմ, իմ տարիքի մէկը, բահն ու քլունգը ձեռքին, դիմացի հողաշերտում փոս - փոսի ետեւից փորում է: Սկսեց, մտածեցի, շուտով կանաչ էլ կ'ունենանք, ծառ ու ծաղիկ էլ: Բայց այդ շուտովը շուտով չէր գայ. մի մարդով ի՞նչ ծառատունկ: Այն էլ, երբ դրանով զբաղւում է միայն կէսօրից յետոյ: Սակայն եղածը չեղածից լաւ էր:

Մի Շաբաթ, թէ ինչքան էր անցել, դիմացի հողաշերտը շիւերով ծածկուեց: Հերթը մերինին կը հասնէր: Ինչքան էլ տարօրինակ էր, չհասաւ: Մարդը, մեզ մոռացած, իրեն տնկած շիւերը ջրել - խնամելուն տուեց: Մենք մնացինք՝ ոնց որ խորթ բարեկամ:

Չհամբերեցի: Զայրոյթը դէմքիս, ջղայնութիւնը սրտումս, կանաչապատման տրեստ գնացի եւ տուր թէ կը տաս. այս ի՞նչ է, ընկերնե՛ր, մի շէնքին աջ աչքով էք նայում, միւսին՝ ձա՞խ:

Մի լաւ ծիծաղեցին վրաս:

— Մենք բոլոր շէնքերին էլ երկու աչքով ենք նայում, — ասացին: — Կատարուածը մեզի հետ կապ չունի: Ինչ արել - չի արել՝ այդ շէնքի բնակիչներից մէկն է արել. մարդու սիրտը չի տարել եւ իրեն - իրեն գործի է անցել: Գնայինք ձեռքերը բռնէի՞նք: Ո՞ւր էր, թէ ձեր շէնքում էլ նման մէկը գտնուէր: Ցուցուելը թողէք. վաղը - միւս օրը կ'երեւանք ձեզ մօտ:

Զայրոյթը մոռացած, ամօթը երեսիս, եկայ տուն: Մարդը, գործ - մործ թողած, իրեն հողաշերտը մշակելուն էր տուել, ես ինձ՝ նրանից բողոքելուն:

Կանաչապատման տրեստի աշխատողները խօսքի տէր մարդիկ դուրս եկան. երկու օր չանցած, ճիմերով, տնկիներով, բահ - քլունգներով, բանուորներով բեռնաւորուած աւտօներով երեւացին մեր շէնքերի առաջ: Ա՛յ, սրան ինչ եմ ասել. գեղ կանգնի, գերան կը կոտրի: Աչքս չէի փակել, երբ ճիմերը շարուեցին, շիւերը տնկուեցին, յետոյ ջրցան մեքենաները գործի անցան:

Ամառուայ սկզբներին մեր երկու հողաշերտերն անճանաչելի դարձան. ի՛նչ մերկ հող, ի՛նչ ցեխ ու փոշի: Խոտը ծածկեց ամէն ինչ, տնկիներն էլ դեղնակտուց ճտերի բմբուլներ յիշեցնող տերեւներ արձակեցին:

Ուրախացած, որ աչք շոյող պուրակ ունեցանք, մաքուր, թթուածնով յագեցած օդ, ուշքս աշխատանքիս, տան գործերին տուի, չմոռանալով, ի հարկէ, մէկ - մէկ բնութեան այդ բարիքով հիանալը: Մեր պուրակը տեսնելու համար գլուխս պատշգամբի պատուհանից դուրս հանել էր պէտք, դէպի ներքեւ թեքել էր պէտք: Ի՛նչ նեղութիւն: Դիմացի պուրակին էի նայում. կամ այն տեսած, կամ մերը, մի հաշիւ էր:

Մի օր գլխի ընկայ, որ չէ, իսկի էլ մի հաշիւ չէր:

Գործատեղից գալիս, ինչպէս պատահեց, աչքս աջ էլ ծռեցի, ձախ էլ ու քարացայ: Դիմացի պուրակի ծառերն աւելի փարթամ էին, տերեւաշատ, խոտը՝ աւելի առատ: Որ ասես՝ նրանցը սեւահող էր, մերը կաւահող, չէիր ասի: Որ ասես երկինքը դիմացի պուրակին անձրեւ էր բաժին հանում, մեզ երաշտ, չէիր ասի: Բայց, ա՛յ, դիմացի պուրակը՝ ոնց որ դրախտ, մերը՝ դրախտի դրան նման մի բան:

Ոչ տխրեցի, ոչ նախանձեցի. այդ դրախտից, փառք Աստծոյ, աչքիս էլ էր բաժին հասնում: Միայն թէ, հանելուկը մնում էր հանելուկ:

Երկար չմնաց: Պատշգամբում կանգնած, բնութեան այդ տարօրինակ առեղծուածի մասին էի մտածում, երբ մէկ էլ ինչ տեսնեմ, որ լաւ լինի: Ծառերի արանքում երեւաց դիմացի շէնքի ծանօթ բնակիչը: Աչքս սրեցի: Սա սկսեց մի տեղ հողը փխրեցնել, մի տեղ, ասես բրինձ մաքրելիս, ծառերի դեղնած տերեւները պոկել, չորացած ճիւղերը կտրել, մի տեղ փոցխով ճիմերը մաքրել: Դէ որ կանաչին յաւելեալ խնամք տաս այն դրախտ էլ կը դառնայ, մի բան էլ աւելի:

Ինձ ապշեցրեց դէպի բնութիւնն այդ մարդու ունեցած սէրը. սովորական աշխատանքն ասես քիչ էր, կէսօրից յետոյ էլ, խնդրեմ, այգեպանի հողագործի այդ աշխատանքը:

Տարիներ անցան՝ նկատելի ու աննկատ: Նկատելին՝ որ երեխաներս մեծացան, ամուսնացան, թոռների տէր դարձրին ինձ, որ մեր պուրակները, ասես մի - մի փոքրիկ անտառ դարձան: Աննկատելին՝ որ ինձ թողած, դիմացի բնակչի ծերանալը տեսայ: Մազերի ճերմակութիւնը՝ ոնց որ լեռնալանջերի պուճախներում ծուարած ձնակոյտ: Չէր կարող պատահել, որ դէմքն էլ կնճռոտուած չլինէր. այդ տարիքում մարդու երեսը՝ ոնց որ անջրդի հող: Նրա մէջ անփոփոխ մնացել էր ծառին ու խոտին՝ ջահել տարիների նուիրուածութիւնը: Առաւօտ նայէիր՝ մարդը պուրակում, իրիկուն նայէիր՝ մարդը պուրակում: Եւ միշտ՝ բահն ու քլունգն ուսին, փոցխ ու ջրափողրակը թեւի տակ, ծառահատ մկրատը՝ ձեռքին:

Բայց մէկ էլ մի քանի օր աչքիս չընկաւ: Յոգնե՞լ էր, հիւանդացե՞լ: Թոշակի անցած մարդու հետ մէկն էլ կարող էր պատահել, միւսն էլ:

Մտածեցի գնալ տեսութեան. աչքս այնպէս էր վարժուել, որ թէ մի օր չըտեսնէի, ոնց որ մի բան կորցրած: Յետոյ ի՞նչ, որ ծանօթներ չէինք: Տարիներ շարունակ տեսնելը մի ծանօթութի՞ւն էլ չարժէր:

Հենց այն է պիտի գնայի, երբ ծառերի արանքից նրանց շէնքի մուտքերից մէկի մօտ մի սեւ բան տեսայ. դագաղի կափարիչ էր: Սիրտս ճմլուեց: Մարդը մեռել էր, եւ տեսութեան գնալս նրա թաղմանը մասնակցելով պիտի փոխարինուէր:

Աճիւնը երբ դուրս հանեցին, նկատեցի որ հանգուցեալը կին էր, տարիքն առած կին:

Թափօրի առջեւից, գլխահակ, դանդաղ քայլում էր անծանօթ - ծանօթս: Հասկացայ, որ կողակիցն էր թողել աշխարհը:

Այգալացն անցաւ, եօթը՝ սրա ետեւից: Դժուար թէ մարդը մինչեւ քառասունք տանը նստած մնար: Պուրակ դուրս կը գար, իրեն էլի ծառերին ու խոտերին կը տար. վիշտը թեթեւացնել հարկաւո՞ր էր, թէ ոչ: Բայց քառասունքից յետոյ էլ չերեւաց:

Հիմա որ, հաստատ հիւանդացել էր: Երեխան՝ երեխայ, թոռը թոռ, սակայն կողակից կորցնելը, այն էլ այդ հասակում, տանելի հարուած չէր, եւ քչերը կը կարողանային մէջք չթեքել դրա առաջ:

Գնացի տեսութեան, որոշեցի եւ դուրս եկայ տնից:

Զանգի վրայ դուռը բացեց իսկը հեռաւոր ծանօթիս քթից ընկած մէկը: Յայտնեցի ով լինելս եւ հօր վիճակով հետաքրքրուեցի: Ներս հրաւիրեց:

— Հայրս գիւղ է վերադարձել, — խօսեց որդին, երբ դէմ - դիմաց նստած էինք: — Մօրս մահուանից յետոյ՝ չուզեց մնալ քաղաքում:

Կարկամել մնացել էի. ի՞նչ գիւղ, ի՞նչ բան:

Տղան հասկացաւ ինձ:

— Հայրս պատմութիւն ունի, — դարձաւ, — թէ կ'ուզէք պատմեմ:

Եւ պատմեց:

Կար - չկար, Արամը հանդում էր ծնուել, չոլում. ո՛վ գիտի որ արտում, որ թփի տակ, թէ չէ հողի ու քարի, ծառի ու կանաչի այդպիսի սէր նրա մէջ ո՞րտեղից:

Չէ, այդ հանդն ու չոլը, արտն ու թուփը հենց այնպէս, խօսքի համար ասացի: Ուրիշների նման նա էլ էր տանը ծնուել. այն ժամանակ գիւղին ծննդատուն որտեղի՞ց: Հանդն ու չոլը, արտն ու թուփը մէջտեղ գցեցի, որ հասկանաք՝ ինչ ասել է Արամ:

Քանի փոքր էր, հօր հետ դաշտ էր գնում: Հայրը՝ իր գործին, նա՝ իր խաղին: Քիչ որ մեծացաւ, ոտքը որ վստահ դրեց գետնին, ծնողի առաջին օգնականը դարձաւ: Հայրը վար էր անում, Արամը՝ նոյնը: Հայրը այգի էր գցում, Արամը՝ նոյնը: Հայրը խոտ էր հարում, Արամը՝ նոյնը:

Գարնան առաջին օրից մինչեւ աշնան վերջին օրը նրան գիւղում տեսնողն ո՞վ էր որ. առաւօտ ծէգին իրեն դաշտ էր գցում, մութն ընկնելուց յետոյ՝ տուն գալիս: Ձմրանն էլ թէ՝ Արամը, թէ՝ թեւաթափ թռչունը:

Նրա բախտից գարունը շուտ էր բացւում եւ տղան, վանդակից ազատուած թռչնի պէս, իրեն նորից հանդ ու դաշտ էր գցում:

Հասակակիցներից շատերը՝ ինչ իմանաս, ով ուր էր գնում: Արամի մտքով չէր էլ անցնում, իրենց հանդերից ու չոլերից, սարերից ու ձորերից բաժանուելը: Անցնէր էլ, սիրտը չէր թողի: Գիւղում էր ծնուել, հողին կպած, գիւղում էլ կը փչէր շունչը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ռագայթները մոլորած աչքերով թափառող ժողովուրդին վրայ: Պատերազմի մթնոլորտը ամէնուն դէմքերուն վրայ դրոշմած էր ցաւի եւ վիշտի արտայայտութիւնը: Կարծես կը վերադառնային սիրելիներու թաղումէն:

Երկուշաբթի առտու մը, կանուխէն այցելութիւնը կ'ընդունէի եկեղեցւոյ որբանոցէն ներս հայ միջնորդ հալէպցի երիտասարդին, որ գիս դրած էր գերմանացի նկարիչին մօտ: Ինծի կը յայտնէր թէ այսօրուընէ սկսեալ նկարիչը չի փափաքիր որ իր աշխատանոցը յաճախեմ: Բարի երիտասարդը անկարող էր հասկնալ այս մերժումին պատճառը: Բայց ես չուշացայ դատել եղածը. նկարիչին բարեկամները պէտք է թելադրած ըլլային՝ չպահել հայ թշուառ աքսորական մը իրեն մօտ: Չէ՞ որ Հայը օրէնքէ դուրս հռչակուած էր Թուրք իշխանութեան կողմէ:

ՄԻՆԱՍ ԽԱՊՐԻԿ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԵՏԱՅԻՆՆԵՐԸ

Անոնց այնպէս կը թուէր, որ արտի ու առուի երկայնքով քալած չէին, վարցան ըրած չէին. եկած էին սերունդէ մը, որոնց նախնիքը էդ գայլի կաթով մեծցած էր: Ամէն առաւօտ, Ջուլհակ Կարօն, տեզկեահի վրայ նստած, կտաւ կը գործէր կարմիր ու ճերմակ, եւ արեւը անոր առէջին վրայ ներկի մը պէս կը նաշխըւէր: Պառաւ մամիկը իր ծեր այծին հետ ապառաժներուն մէջ դարձած էր լեռներու կախարդը ու սպիտակ մազերով՝ առած էր ձիու գլուխ:

— Հէ՛յ, շան ձագեր, կիւլլէ դպնի ձեր սրտին, — կը պոռար, կ'անիծէր պառաւ Խաթունը, երբ կը տեսնէր, որ գիւղի փոքրիկները լերան մէջ ստահակ դարձած՝ ապառաժներուն ետեւէն կամաց մը դուրս կուգային հրմշտկուելով այծին տակ կը մտնային, ծծելու կաթը այծին պտուկներէն:

Պառաւ մամիկը իրիկնադէմին, երբ իր այծը արածելով կը վերադառնար, կը տեսնէր, որ հաւերէն մէկը չկար:

— Թըդ, թըդ, հէյ, շան ձագեր, կիւլլէ դպնի ձեր սրտին...

Փոքրիկները խաբ տալով մինչեւ դիրքերուն կը մօտենային՝ փամփուշտի պարապ խողովակներ հաւաքելու: Մայրեր սկսած էին այդ խողովակները որպէս ասեղնաման գործածել:

Մարտիկէն տակաւին լուր չկար: Լուր չկար ո՛չ Ջերջի Կիրօէն, ոչ ալ Մուշեղէն ու բերդակցի Մաթոյէն:

Այդ մի քանի օրուան ընթացքին յատկանշական մեծ բան չպատահեցաւ: Այս անգամ թշնամիին կողմէն Աղուընկայ քարերու դիրքերուն վրայ եղած յարձակողական մը նորէն ետ մղուեցաւ: Այդ կռուին մէջ սպաննուեցաւ Փէտայի Աշոտը:

Սուման Մարգարի ելեկին վրայ կոճակ մը կարեց, Սարխոշ Գեւոն Մուրատի գերեզմանին վրայ լոյս իջնելը տեսաւ: Ոտքին պատահական գնդակ մը առաւ նաեւ շունը՝ Զալօն, որ յաճախ Ջուլհակ Կարոյի տեզկեահին մօտ ծուարած՝ իր վէրքը կը լզէր, սպաննուեցաւ նաեւ քնաշրջիկ բրուտը, գիշեր ժամանակ:

Ջրաղացպան Նաւօն վերջապէս հասկըցաւ իր զոհին անունն ու տեղը:

Երեկոյ մը, երբ վրաններուն տակ ձիթէ ճրագները կը վառէին ու գիւղացիներուն մէջ հէքեաթ մտիկ ընողի մը հանդարտութիւն կար, Նաւօն գեղի նոր վարժապետին մօտ գնաց ու կամաց մը ծոցէն քիւրտի նիւֆիսի թուղթը հանելով տուաւ վարժապետին, որ կարդայ: Նաւօն այդ թուղթը գաղտնիքի մը պէս յանձնած էր:

— Էս ի՞նչ է, Նաւօ:

— Կարդա՛, վարժապետ, միայն ըսէ թէ ո՞ր տեղացի է, ի՞նչ է անունը: Էդ քիւրտը ես սպաննեցի: Էնոր նիւֆիսի թուղթըն է:

Վարժապետը ճրագի լոյսին տակ կարդաց. — Քիւրքլի Տուրսուն օղլի Սուլէյման:

Այդ անունը սկսաւ Նաւօյի մտքին մէջ հրջան ընել Ջրաղացքարի աղմուկով:

Այն երեկոյ հրացանաձգութիւն չկար: Գիւղի տարեցները Վարդաձորի մըշաղ օրերու նման կը պատմէին հին մեռելներէն, կը պատմէին Չորեպան Զարդանդի կռիւներէն քիւրտ աւազակներուն դէմ, կը պատմէին Ջրաղացպան Բարսեղի գայլերու որսորդութիւնը, թէ ինչպէս Ջրաղացպան Բարսեղ թրքաց դռներէն գիշերով անցած ատեն, կը տեսնէ որ փոքրիկ շուն մը իրեն կը հետեւի: Բարսեղ շունը Ջրաղաց կը տանի, երբ առտուն կ'արթննայ, կը տեսնէ որ այդ փոքրիկ շնիկը թուրքի մը սատակն է դարձեր: «Այդպէս են Թուրքերը. մեռնելէ յետոյ փոքրիկ շնիկներ կը դառնան», կ'աւելցնէին տարեցները:

Տարեց կիները սկսած էին տղաքներուն ու աղջիկներուն մասին խօսիլ: Անոնք կը նկատէին, որ աղջիկներու սրտերուն մէջ սկսած էին բաներ մը խլրտալ, երբ գիւղի ճահիլները՝ հրացաններն ուսերուն՝ աղջիկներու քովէն կ'անցնէին:

(Շար. 230)

Աշոտ Մալաքեան եւ զաւակները՝ Փաթրիք եւ Սոֆի, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ - մօր՝

Այրի Տիկին ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ
(ծնեալ Արաքսի Քիրազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 4ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Չորեքշաբթի, Յունուար 7, ժամը 14ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին, 339, Ավընիւ տիւ Փըրատօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Փիէռ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ընտանիքն ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԳԱՍՊԱՐ ՎԱՐԴԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ՎԱՐԴ)

Նախագահ Հայ Սպայից Միութեան

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 2-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունուար 8, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանտէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը ժամը 15.30-ին շուրջ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Գասպար Ապունայեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զարմիկին՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 5-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունուար 8, ժամը 15.30-ին Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուակէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Ժան Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Հայրապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան, Պ. Հրանդ Զատիկեան, Այրի Տիկին Սէմէրճեան, Պ. Քոթ եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քեռայրին եւ ազգականին՝

ԶԱՏԻԿ ԷՄԻՐԶԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 24ին, Իսի, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Քլամառի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Այրի Տիկին Մանուշակ Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Սարգիս եւ Երմոն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Պօղոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Հանէսեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տիկին Մարիամ Թուրիկեան եւ զաւակը՝ Հայկանոյշ (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տըրիկեան եւ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէպոյեան եւ զաւակները (Վալանս), Այրի Տիկին Ովսաննա Թուրիկեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ ազգականին՝

ՊՕՂՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(Արաբկիրցի)

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարսէյլ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, Յունուար 2ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Թագուհի Գալվաճեանի, իր զաւակներուն, Գասպարեան եւ Տավուլեան ընտանիքներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հօրեղբօր՝ Ժան Գալվաճեանի մահուան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունուար 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագէտի յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Իփլիքճեան, իրենց եղբօր՝ Վրոյր Մութաֆեանի (Պոլիս) եւ զարմիկին՝ Արամ Չիլինկիրեանի մահուան տարելիցներուն առթիւ կը նուիրեն՝ 200 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին: Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տինօ եւ Անահիտ Ջանտոմենեկօ (Իփլիքճեան) կը նուիրեն՝ 200 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան Վարժ.ի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան Նոր Տարուան առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրեն « Յառաջ »ի բարգաւաճման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Սիրարփի Աճէմեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Շաքէ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 66-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ: Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը:

Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris	29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres	*Toutes sortes de Hors-d'œuvre,*
25 Sortes de Plats	*Charcuterie et Spécialités Arméniennes*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին, «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի Յունուար 11, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15.30ին՝
St. Martin d'Hères - Salle des Fêtes

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրը, Կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15-ին Ազգ. Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ. Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական վարչութեան, Կիրակի Յունուար 11, ժամը 15-ին Գասպար Իփէկեան սըրահը, ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

« AMERICA, AMERICA »
à la
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE DECNIES

La Maison de la Culture Arménienne de Décines annonce qu'elle organise le Mercredi, 7 Janvier un repas destiné aux personnes du Troisième Age, à la M.C.A Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915.

Inscriptions auprès de la M.C.A. Décines. Tél. 849. 42. 97

A 14h.30 aura lieu une projection du film d'Elia Kazan, « AMERICA, AMERICA », à la Maison de la Culture Arménienne de Décines.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընկերային յանձնախումբին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր եւ հաճելի անակնկալներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Յունուար 11ին, ժամը 16ին՝ «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր, պատրաստուած աշակերտութեան կողմէ՝ խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր; Կաղանդ Պապան իր նուէրներով:

Աշակերտներու ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ. - Ը.Մ.ի հովանաւորած դպրոցին Ամանորի Տօնածառը՝ Յունուար 10, Շաբաթ, ժամը 21-ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ եւ Կաղանդ Պապայի այցելութիւնը աշակերտներուն:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ազգայինները եւ ծնողքները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ եւ Էքս - ան - Փրովանսի միօրեայ զոյգ դպրոցներու Ամանորի դպրոցական հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 14.30ին:

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 11 Յունուար.—

Զ. օր Ծննդեան: Ժամը 10ին՝ պատարագ:

Երեքշաբթի, 13 Յունուար.—

Ը. օր Ծննդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10-ին՝ Պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրինէքը կը կատարուի:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Յունուար 11, Կիրակի.—

Նոր Տարւոյ առաջին հանդիսաւոր Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի:

ՊՈՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 11 Ժամերգութիւն ժամը 8.30-ին: Պատարագ ժամը 10-ին: Քարոզ ժամը 11.30-ին: Կարգ Ջրօրհնէք ժամը 12-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15-էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
Եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ծոփ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Լաւագոյն Մաղթանքներով

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գտնուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան:

Նախագահութեամբ՝
Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին
Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Գեղարուեստական նոխ բաժին
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝
Տիկին Է. ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ
ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ
եւ
ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը յիշատակուին՝

Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փոթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ:

Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս - վահէ Քիթապճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէ):

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.
Հեռաձայն՝ 780. 81. 58

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

DINER — DEBAT
Le Jeudi, 8 Janvier

L'Evolution du Cinéma Arménien

par ARLEN PAPAZIAN
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Bar ouvert à 20h., Repas servi à 20h30
Début du Débat 22 h.
(horaire strict)
Participation aux frais: 65 F.
Etudiants: 45 F.
Inscription à l'U.G.A.B.:
11, Sq. Alboni, (16e) - Tél. 520.03.18

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
8
JEUDI
8 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.814 | Fondateur : ECHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.814

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Շարունակելով քաղուածքները թուրք մամուլէն, ստորեւ «Միլլիյէթ»ի մէկ յօդուածը, ուր լոյս տեսած է «եօթանասուն սնտուկներու» այս պատմութիւնը...

×

Աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ տասնըհինգ Թուրք դիւանագէտներ :

Աւստրալիոյ ոճիրներն ալ գումարած «Հայկական վրիժառու կազմակերպութեան» մարտիկներու գնդակներուն զոհ մեր դիւանագէտներու թիւը հասաւ տասնըհինգի :

Ի՞նչ է մեր հակազդեցութիւնը :

Անկէ առաջուաններէն ո՛չ տարբեր անշուշտ :

– Բարկութիւն, վիշտ, լռութիւն...

Զայնասփիւռներու մէջ յայտարարութիւններ.

– Խստիւ կը դատապարտենք այս զազրելի ոճիրը :

Ամէն անգամուն կը դատապարտենք :

Ամէն անգամուն, Արտաքին Գործոց Նախարարութեան նրբանցքներուն մէջ կամ արտաքին ներկայացուցչական կեդրոններու ըղունելութիւններուն ընթացքին հարցին նոյն ձեւերով կը մօտենանք.

– Բարեկամ, այլեւս պէտք է բաներ մը ընել...

– Այո՛, պէտք է :

– Տե՛ս, Իսրայէլ ի՞նչպէս կը շարժի : Ան ալ կը պատրաստէ իր կազմակերպութիւնը եւ մէկիկ մէկիկ կը մաքրէ մահափորձ կատարողները :

Մեր բարկութեան այս աստիճանին հասնելու պատճառը, որ հաւանաբար արդար պատճառ մըն է, արեւմուտքի անտարբերութիւնն է : Այն արեւմուտքին, որուն կապած ենք մեր ճակատագիրը :

Կարելի եղա՞ւ մէկ դէպքին իսկ ոճրագործը ձերբակալել :

Կարելի եղա՞ւ, հատ մը բռնել եւ այդպէսով մէջտեղ հանել, թէ որոնց ձեռքը կը գտնուի այս վրէժի խամաճիկներուն թելերը :

×

Ո՞ւր են, ո՞ւր մնացած են, ամէնէն արդիական գործիքներով եւ միջոցներով ահաբեկչութեան դէմ յաջող պայքար մղող Եւրոպայի յառաջադէմ երկիրները, քաղաքակիրթ Արեւմուտքը :

×

Մեր բարկութեան մէկ ուրիշ պատճառն ալ Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած ոճիրներու դէմ, արեւմտեան հանրային կարծիքին անդրադարձման եղանակն է :

Այս անդրադարձը ի՞նչպէս կը ձեւաւորուի :

Օրինակի համար, Աւստրալիոյ մեր աւագ հիւպատոսը սպաննուեցաւ :

Ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի եւ թերթերու մէջ նախ ոճրագործութեան մը լուրը...

Իսկ լուրէն անմիջապէս վերջ, պատմական փաստաթուղթի մը ներկայացում...

«Տասնեւիններորդ դարու Հայկական ցեղասպանութիւնը»...

«Բարբարոս Թուրքին պատկերը»... :

Ուրեմն քանի որ Թուրք դիւանագէտները «Հայկական վրիժառու կազմակերպութեան» հրոսախումբերուն կողմէ մէկիկ մէկիկ կը սպաննուին ... այն ատեն պէտք է բացատրել, թէ այս վրէժը, ի՞նչ բանի վրէժն է :

Հաւաքական լրատուութեան աշխատանքի սկզբունք է ասիկա :

Այսպէսով, իրականացած կ'ըլլայ, որոշ կեդրոնէ մը, կողմնակալ ձեւով պատրաստուած փաստաթուղթի մը կրկին ու կրկին հրապարակումը, իբրեւ պատմական ազէտ :

Կարծես Թուրք դիւանագէտներու դէմ գործուած ոճիրները արդարացնող, անոնց իրաւունք տուող տրամաբանութեամբ մը :

Արդեօք այս պարագան չէ՞ ոճիրներու նպատակը : Արդարեւ, անկէ առաջ եղածներուն նման, վերջին անգամ ալ Անգլիայէն Գերմանիա, Գերմանիայէն մինչեւ Ֆրանսա նոյն բեմադրութիւնը մէջտեղ դրուեցաւ :

Կրկին անգամ լսելի եղաւ, «Աշխարհի վրայ Քրիստոնէութիւնը առաջին անգամ ընդունող, պատմական Հայ ժողովուրդին վրայ ճնշումներ» ձայնանիշը :

Եւ աւելի տարօրինակը, այս փաստարկումները, կը զարդարուին նաեւ, Թուրքիոյ մէջ ապրող 250 հազար հայ հայրենակիցներու դէմ վերջերս, առանց քրիստոնեայ եւ փոքրամասնութիւն եղած ըլլալուն պատճառաւ կատարուած ճնշումներու ամբաստանութիւններով :

Այս պնդումներուն ետեւ, բացի հանրային հաղորդակցութեան միջոցներէ, կան նաեւ խոշոր խմբակցութիւններ, որոնք կը հասնին մինչեւ եկեղեցականութիւն :

Կը նայինք, անոնք երբեմն, ցեղային խմբաւորումներու դատով կ'ելլեն ձեր դէմը, մարդկային իրաւունքներու, ճըղմըւողներու, իրաւազրկուածներու պաշտպանի հովերով :

Երբեմն, դաւանական զգացումներու հետեւանքով բաժնուողներու կողքին են, փոքրամասնութեան իրաւունքները կը պահպանեն :

Երբեմն յետադիմականներու հետ մէջ մէջն են, մինչ անդին յառաջդիմականներուն կողքին դիրք կը բռնեն :

Հապա մեր արտասահմանի ներկայացուցիչնե՞րը :

Իր անդամները փողոցին մէջ սպաննըւող մեծ դեսպանները ... Ծանօթացման կեդրոնները...

Բոլոր այդ պնդումներուն դէմ, ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի, թերթերու մէջ տեւականօրէն կրկնուող այդ ամբաստանութիւններուն դէմ պաշտօնական տեսակէտ մը ունի՞ն արդեօք անոնք :

Չի կրնար ըլլալ : Քանի որ մենք, իբր Թուրքիոյ Հանրապետութեան կառավարութիւններ, այս նիւթին շուրջ հաստատ եւ լուրջ որեւէ աշխատանք ունեցած չենք...

Այդ Հայկական խարցին տակ պառկող «աշխարհակալ խաղերը» պաշտօնապէս փաստելու եւ ցուցադրելու ծրագիր մը գոյութիւն չունի որ...

Մինչդեռ, բացէ՛ք Ֆրանսական Արտաքին Նախարարութեան, Անգլիական Արտաքին Նախարարութեան, Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութեան չատոնց հըրապարակուած պաշտօնական փաստաթուղթերը եւ յստակօրէն դիտեցէ՛ք այդ հարցերուն ետեւ թաքնուած աշխարհակալական նպատակները եւ շրջանային շահերը :

Թուրքիոյ մէջ այս մասին, զոր օրինակ Արտաքին Նախարարութեան մէջ կարելի չէ՞ գիտական մարմիններու ալ օժանդակութեամբ այդպիսի աշխատանքային կազմակերպութիւն մը հիմնել :

Գոնէ, կարելի չէ՞ աչքէ անցընել Արտաքին Նախարարութեան դիւանայարկներուն մէջ գոյութիւն ունեցող եօթանասուն սնտուկ հին պաշտօնաթուղթերը, որոնք սկսած են փտիլ այդ տեղերը :

Այո՛, այո, սխալ չէք լսած : Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մօտ դեռ չբացուած եօթանասուն հատի չափ սնտուկ գոյութիւն ունի, որոնց մէջ այս հայկական դատին փաստաթուղթերը կը գտնուին :

Բայց, չենք գիտեր թէ ի՞նչ պատճառաւ, երբ միջազգային հրապարակի վըրայ իրենց ճշգրտութիւնը կասկածելի միակողմանի արձանագրութիւններ, իբրեւ Հայկական Հարցի փաստաթուղթ կը ներկայացուին միլիոնաւոր մարդոց, Թուրքիոյ մէջ այս խնդրին պատասխանատու անձերը մէջտեղ չեն ելլեր եւ «Այդ խնդիրը այդպէս չէ՛, իրականութիւնները հետեւեալներն են» չեն կրնար ըսել հանրային կարծիքին առջեւ :

Չեն կրնար ըսել, որովհետեւ այդպէս աշխատանք մը չեն կատարած :

«Հայկական Հա՞րց. չկայ առանձ բան մը» ըսելով, ջայլամի նման իրենց գըլուխները աւազի մէջ խոթելու քաղաքականութիւն մը քալեցնել կ'ուզեն :

×

Հիմա աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ մեր տասնըհինգերորդ դիւանագէտն ալ մեռաւ : Գլուխները աւազէն դուրս հանելու համար բաւարար չէ՞ այս թիւը :

ԽՕՐՍԱՆ ԽՕՑՄԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԻԱ - ՉԱՏ ՁՈՒԼՈՒՄ

ՔԱՏԱՖԻ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՒ ՉԱՏԻ

Չատի նախագահին Կուքունի Վէտէյի այցելութեան առթիւ Տրիպոլիս, Լիբիա եւ Չատ միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին, ուր կ'ըսուի թէ «երկու երկիրները որոշած են միանալ մէկ Հանրապետութեան մէջ, ուր իշխանութիւնը, հարստութիւնը եւ զէնքերը ժողովուրդին ձեռքերուն մէջ պիտի ըլլան», ժողովուրդ բառին եզակի ձեւը կարծել կուտայ թէ այլեւս մէկ ազգ կայ միայն, այլ խօսքով կը թուի թէ Քատաֆի «կըլլած» է Չատը եւ ինչպէս միշտ նման անշլուսներու պարագային, խօսքերը գեղեցիկ բանաձեւերու քօղին տակ, կը ջանան տարբեր բնոյթ տալ տեսակ մը կցումի :

Ֆրանսական կարգ մը օրաթերթեր չեն կրնար որոշ կապ մը չտեսնել Ֆրանսայի քարիւղային համաձայնութեան Լիբիոյ հետ եւ իր լռութեան միջեւ այս «գործողութեան» առթիւ : Ծանօթ է, որ Ֆրանսա քարիւղի իր աղբիւրները կ'ուզէ բազմացնել ու զանազանել մէկէն կամ միւսէն կախում չունենալու համար (Իրան – Իրաք պատերազմը փաստ մը եւս տուաւ նման քաղաքականութեան մը անհրաժեշտութեան) : Այս առնչութեամբ Ֆրանսական Էլֆ – Աքիթէն ընկերութիւնը պայմանագրութիւն մը ստորագրած է լիբիական Ազգ. Ընկերութեան (Նօք) հետ, որ իրեն կուտայ հետազօտութեան եւ արտադրութեան հինգ արտօնագիր Լիբիոյ մէջ : Դեկտեմբերի վերջ ալ Լիբիոյ կառավարութիւնը վաւերացուց այս համաձայնագիրը : Ցարդ Լիբիա Ֆրանսայի քարիւղին միայն 2%ը կ'ապահովէր, Ֆրանսայի գլխաւոր հայթայթիչներն ըլլալով՝ Սաուտի Արաբիա, Իրաք, Նիժերիա եւլն. :

Դեռ վերջերս, զարմացողներ չէին պակսեր, երբ Ֆրանսա կը գոհանար «դիտելով» լիբիական ներխուժումը իր նախկին գաղթավայրին մէջ, հակառակ ափրիկեան Ֆրանսաքօս քանի մը երկիրներու դիմումին : Բացայայտ էր որ Փարիզ, ի վերջոյ յապաղած զեկոյցով մը, դատապարտելով օտար միջամտութիւնները, ոչ մէկ խօսք կ'ընէր Լիբիոյ մասին, զոր կը խնայէր :

Ցետ այսօրիկ, ուրեմն, այս նոր Ճամահիրիա–ն (Հանրապետութիւն) պիտի ղեկավարեն ««Ժողովներ եւ ժողովրդական կոմիտէներ»...

Լիբիա շուրջ 10 թոն ոսկի գնած է Մեծն – Բրիտանիայէն, 84 միլիոն անգլիական ոսկիի արժողութեամբ (200 միլիոն տոլար), 1980–ի առաջին 11 ամիսներու ընթացքին : Ասիկա երեւան ելած է բրիտանական մաքսային սպասարկութեանց հրատարակած վիճակագրութիւններէն : Առաջին անգամն է 1969 – 70–էն ի վեր, որ դէպի Լիբիա ոսկիի արտածումը կ'երեւնայ այս վիճակագրութեան մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ որոշեց տեղ չտալ կարմիր Զօրախմբերու զեկոյցներուն կամ յայտարարութիւններուն, ինչ որ կարեւոր հարուած մըն է : Դատաւորին կինը թէեւ կը ջանայ գոհացում տալ Կ. Զօրախմբերուն, որոնց պահանջն է 9 օրաթերթի մէջ հրատարակել տալ 110 մեքենագրուած էջնոց իրենց կազմակերպութեան հեռանկարները :

ՖՐԱՆՍԱԳԻՐ ԻՏԱԼԱՑԻ գրագէտը՝ Լանցա Տէլ Վասթօ մեռաւ ուղեղային արիւնահոսութենէն 79 տարեկանին : 20–րդ դարու ամէնէն տարօրինակ անձնաւորութիւններէն մէկն էր, վանականի զգեստով, որ կ'երթար երկրէ երկիր մարգարէի նման ողջոյն տանելու : Կանտիի ոգիով թրծուած, մեծ Հնդիկին հետ հանդիպումին ետք է, որ կը սկսի նոր «ծըռնունդ» մը եւ կը հրապարակէ «Ուխտագնացութիւն աղբիւրներուն» գործը, որ իր համբաւը կը հաստատէ : Կը խորհի դպրոց մը հաստատել, դաստիարակելու համար եռկան, աւետարանը եւ ոչ – բըռնութեան վարդապետութիւնը : Քանի մը փորձէ ետք է, որ կը հիմնէ «Տապանը», 1963–ին Էռոյի մէջ, ուր կը տանի առաքելութիւն մը կատարողի կեանք մը եւ հոս ու հոն կը հիմնէ այլ հաւաքականութիւններ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը Էլիաս Սարգիս ամանորեան իր ճառին մէջ շեշտած է. – «Եթէ պաղեստինեան դատը նուիրական է, Լիբանանի միասնականութիւնը, ապահովութիւնը, գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը որեւէ ուրիշ դատէ առաջ կուգան :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ պաշտօնական հանդիսութեամբ տարեդարձ մը ձեռնարկեցին Յունուար 6–ին, ոգեկոչելու համար Աթաթիւրքի ծննդեան հարիւրամեակը :

ԻՍՐԱՅԷԼ աշխարհի ամէնէն բարձր տոկոսի դրամահոսութիւն ունեցող երկիրն է : Արդարեւ մէկ տարուան մէջ ան հասած է 131,5 առ հարիւրի, անգործութիւնը՝ 5% եւ գնելու կարողութիւնը տեւական կերպով կ'իջնէ, առաջին վեցամսեայ հասած էր 9 առ հարիւրի : Արտագաղթը մեծ տագնապներէն մէկն է Իսրայէլի : Միայն 1980–ին 16 հազար հոգի մեկնած են, այսինքն նախորդ տարուան կրկինը : Այս հարցը շատ ծանր է մանաւանդ անոր համար, որ մեկնողները 20–էն 40 տարեկան անձեր են, որոնց մտաւորական եւ արհեստի մակարդակը բարձր է ու այդ ձեւով երկրին աշխոյժ տարրերն են որ կը պակսին : Կառավարութիւնն ալ, անգամ մը եւս ժամանակ չահեցաւ : Ծանօթ է որ Լուսաւորութեան նախարարը ծանր ընդդիմութեան մէջ է Ելմտական նախարարին հետ, այս վերջինը կը մերժէ դասատուներու պահանջած աշխատավարձքի յաւելումը :

1980
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Եռանդուն պատգամաբերը. –

Յովհաննէս Պօղոս Բ. մեր ժամանակներու ամենամեծ առաջնորդներէն, գեկավարներէն է: Ափրիկէէն Լուսերի երկիրը, Ֆրանսա, Պրազիլ ահաւասիկ Պապին 1980-ի ճամբորդութիւններու ուղեգիծը: «Կլոպ – Թրոթէր» այս Պապը, որ քաղաքականութենէն հեռու կ՚ըսուէր, իր պատգամները կ՚ուղղէ հոն ուր որ պէտք է եւ յարմարագոյն պահուն: Պրազիլիոյ մէջ կը խօսի մարդկային իրաւունքներուն յարգանքի մասին: Գերմանիոյ բողոքական համայնքին կը քարոզէ էքիւմէնիզմ: Ափրիկեան երկիրները, որոնք յեղաշրջումին մէջ են, կը քաջալերէ լաւագոյն կերպով դիմագրաւելու համար փոփոխութիւնները, սատանձնելու համար իրենց ապագան միշտ նախանձախնդիր ըլլալով ցեղային վաւերական արժէքներուն: Ֆրանսացի եկեղեցիին Բոնքօրտի հրապարակէն կը հարցականէ՝ «Հաւատարի՞մ ես քու մկրտութեանդ խոստումներուն»: Սէն-Տընիի բանուորական արուարձանին մէջ Պապը կ՚ողեկոչէ աշխատաւորներու դժուարութիւնները եւ կ՚ըսէ՝ «մարդկային աշխատանքին մէջ խորապէս արձանագրուած են մարդուն, ընտանիքին, ազգին, մարդկութեան իրաւունքները. աշխարհի ապագան կախում ունի անոնց յարգումէն»: Եւ Փարք – Տէ – Փրէնսի մէջ յիսուն հազար երիտասարդներու հետ կը նստի մերլմ զրոյցի մը եւ ինչպէս հայր մը ընտանեկան յարկէ մը ներս, կը խրատէ, կը քաջալերէ, կը սաստէ:

×

Հողը կը շարժի. –

Երկու անգամ, Հոկտեմբեր 10-ին եւ Նոյեմբեր 23-ին, Միջերկրականի շուրջ մեր հինաւուրց երկրագունդը բացուեցաւ: Էլ Ասնամ, երբեմնի Օրլէանվիլը, 2590 մեռեալ, 9000 վիրաւոր, 331216 անապաստան: Իտալիոյ հարաւը 3114 մեռեալ, 1575 անհետացող, 7671 վիրաւոր, երեք հարիւր հազար անապաստան: Էլ – Ասնամի մէջ, աւազակները գնդակահարուեցան տեղւոյն վրայ: Նափոլիէն հազիւ դուրս ելած օգնութեան կարաւանները կողոպուտի ենթարկուեցան: Թշուառութիւն, ողբերգութիւն եւ նաեւ գայթակղութիւն: Հազարաւոր այրեր, կիներ եւ երախաներ Ծնունդը եւ Նոր Տարին անցուցին վրանի մը տակ, կառքի մը մէջ եւ դեռ ձմեռը նոր կը սկսի: Հարուն Թազիէֆ կ՚ըսէ թէ երկրաշարժերը աննախատեսելի են: Կ՚աւելցնէ սակայն թէ, հոն ուր հողը անգամ մը շարժի, կրկին կրնայ շարժիլ: Օրլէանվիլ քարուքանդ եղած էր 1954-ին: Ասոր համար կը պահանջուի հակա – երկրաշարժային շինութիւններ, վտանգուած գօտիներուն համար: Ֆրանսան մաս կը կազմէ այդ գօտիին: Բայց ո՞վ մտիկ կ՚ընէ:

×

Սեւ շաբաթ մը, Պոլոնիայի կայարանը. –

Բառասուն քիլօ պայթուցիկ, նետուած անկիւն մը, Օգոստոսեան օր մը, կայարանի մը սպասման սրահին մէջ ճամբորդներով խճողուած: Ո՞վ կրնար երեւակայել որ, նման ահաւոր բռնարարքութիւն մը, տեսարան մը կրնայ դուրս գալ մարդու մը ուղեղէն: Եւ սակայն պատահեցաւ 1980-ին, 20-րդ դարուն, քաղաքակրթուած ըսուած երկրի մը մէջ, Պոլոնիա, Իտալիա: 76 մեռեալ, 200 վիրաւոր: Ոչ մէկ յանցաւոր ձերբակալուած: Մահափորձը վերագրուեցաւ ծայրայեղ աջակողմեան ահաբեկչական շարժումներուն: Նախ մէջ, հարցաքննուեցաւ կասկածելի անձ մը Մարքօ Աֆֆա – թիկամօ: Բայց չմոռնանք որ ծայրայեղ ձախն էր որ սպաննեց Դեմօ – Քրիսթիանի նախագահը՝ Ալտօ Մօրօ: Տեղի ունեցաւ ազգային յուղարկաւորութիւն: Հանրապետութեան նախագահը՝ Փերթինի չկրցաւ զսպել արցունքները, երեք տարեկան աղջնակի մը դագաղին առջեւ: Այլուհանդերձ հայհոյանքներու տարափին տակ ընդունուեցաւ Դեմօ – Քրիսթիանի եւ ընկերվարական ղեկավարները: Պոլոնիա Իտալիոյ մէկ պատկերն է, կանոնաւորապէս զոհ, դիւային ահաբեկչութեան, կարմիր թէ սեւ:

×

Հակաիրէական եղեռնափորձ, Փարիզի մէջ. –

Հոկտեմբեր 3-ին, ռումբը զետեղուած ռիւ Կոպեռնիկ գոնուող սինակոկին առջեւ ըրաւ չորս զոհ, որուն մէջ մէկ հրեայ, բայց նաեւ կրնար ըլլալ շատ աւելի եթէ պայթէր ճիշդ աղօթքի արարողութեան ելքի ժամուն, ինչպէս կը յուսային անպայման ահաբեկիչները: Հակազդեցութիւնը եղաւ բուռն ու զանգուածային: Միակամ զօրակոչ մը ցեղապաշտութեան դէմ: Այսօր դեռ չենք ճանչնար հեղինակները այս արարքին, սակայն քիչ մը աւելի ծանօթացանք Ֆրանսայի «նէօնացի»ներուն, որոնք գրաւեցին մամուլի առաջին էջը, նամանաւանդ երբ ստուեգուեցաւ որ ոստիկանութեան մէջ ալ ունին անդամներ:

×

Փառքի ճամբաները. –

Փառքի ճամբաները երբեմն այնպիսի դարձուածքներ ունին, որ կ՚անցնին հացագործի մը չաղանոցէն կամ փուռէն: Այսպէս Լա Սիոթայի փուռապանը՝ Ռոտըրիկէզ դարձաւ նշանաւոր: Ցանդդնութիւնը ունեցաւ, առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ, գիներու ընթացքը հակաշրջել: Եւ Ֆրանսացին գտաւ ազգային հերոսը որ պատրաստ է պայքարելու մինչեւ իր ուժերու եւ ինչքերու սպառումը, պակէթին գինը մէկ Ֆր.ի յաղթանակին համար: Եթէ ձախողի Ֆրանսան կ՚երթայ դէպի մեծ աղէտ մը. պակէթը որ 55 սանթիմ կ՚արժէր 1970-ին, հետեւելով այսօրուան գիներու յաւելումի կշռոյթին պիտի արժէ 16 Ֆր. 20 սանթիմ 2000 թուականին: Երկրորդ Ումթերլօ մը գիներու պայքարին, պատերազմին մէջ նամանաւանդ երբ գիտենք թէ օտարները, գոնէ անոնք որոնք երբեք Ֆրանսա չեն եղած, Ֆրանսացին ուրիշ կերպով չեն երեւակայեր քան գլուխը պեռէ մը եւ ձեռքը պակէթ մը: Ուրեմն 1978-ի ամառը գտնուեցան գոնէ երկու հոգի որոնք համոզուած էին որ գիներու ազատութիւնը փրկութիւն մըն էր Ֆրանսայի համար. նախ անշուշտ տընտեսութեան նախարարը՝ Ռ. Մոնոռի եւ ... Լա Սիոթայի հացագործը որ չորս զաւակ ունի կերակրելու եւ վրէժ մը ունի լուծելու իր նախկին գործատէր հացագործէն: Այո, երբեմն փառքի ճամբաները ունին անակնկալ դարձուածքներ:

Ա՜Խ, ԱՅԴ ՀՈՂԸ

(Բ. եւ վերջ)

Մի տարի, ինչպէս պատահեց, հայրենի տունը վաղուց թողած Աղասին յիշեց գիւղը: Յիշեց ու որոշեց աղջկայ հետ ամառը հարազատ յարկի տակ անցկացնել:

Ուրիշի մասին Արամը երեւի կ՚ասէր, ոտքդ կոտրուէր ու գիւղը միտդ չընկնէր: Հեռացել ես, հիմի էլ տեղդ վէր ընկիր: Աղասու մասին չասաց: Մարօ աղջկանը որ տեսաւ, օրհնեց հօր եկած ճանապարհը:

Առաջին հանդիպումը բաւական էր, որ աղջիկը տղայի սիրտը մտնէր. ինչ անես – չանես, մէկ է, այստեղից դուրս եկողը չեմ: Այնպէս որ, գլխիդ ճարը տես:

Խե՜ղճ Արամ: Ինչպէ՞ս տեսնէր: Հանդէր գնում, աչքի առաջ՝ Մարօն: Արտերում հասկերն էին օրօրւում՝ քիտերը Մարօյի մազերն էին: Ծիտն էր ծլըլում՝ Մարօյի ձայնն էր: Ջրում առուակն էր քչքչում՝ Մարօյի ծիծաղն էր: Մարօ՛, Մարօ, Մարօ... Առաւօտ՝ Մարօ, կէսօրին՝ Մարօ, երեկոյեան Մարօ, գիշերը՝ Մարօ ու Մարօ:

Երեւանում տղաներ՝ ինչքան ասես: Մարօն թէ հազարին չէր տեսել, հարիւրին հօ տեսել էր: Թէ հարիւրին չէր տեսել, տասին հօ տեսել էր: Թէ տասին չէր տեսել, մէկին հօ տեսել էր: Երբ Արամը կանգնեց նրա առաջ, հասկացաւ, որ չէ, մէկին էլ չէր տեսել: Ու Արամն էլ չէր տեսել: Ու Արամն էլ աղջկայ սիրտը մտաւ: Երկինք բարձրանաս, երկիր իջնես, մէկ է, ես այստեղից դուրս եկողը չեմ: Այնպէս որ, գլխիդ ճարը տես:

Ոչ սիրոյ խօսք ասուեց, ոչ սիրոյ խոստովանութիւն եղաւ: Ինչի՞ էր պէտք: Պա՞րզ չէր, որ նոյն յարկի տակ ապրելու համար էին աշխարհ եկել:

Պայմանը, սակայն, որ աղջիկը դրեց, դժուար էր:

– Քաղաք պիտի գնանք, ես գիւղում ապրողը չեմ:

Հե՞շտ էր սարը տեղից շարժելը, դարաւոր կաղնին արմատախիլ անելը: Հեշտ էր, շատ հեշտ: Դժուարը՝ Արամի սրտից աղջկայ պատկերը հանելն էր:

Սէրը յաղթեց. Արամը թողեց գիւղը: Թողեց սիրտն ու հոգին կէս արած. մի կէսը՝ քաղաքին, մի կէսը՝ գիւղին:

Նա առաջներում էլ էր եղել Երեւանում, եղել էր մէկ – երկու օրով: Երբ վերադարձել էր տուն, թուացել էր, թէ թողել էր հեռաւոր բարեկամի տունը: Հիմի, աւա՜ղ, ետդարձի ճանապարհը հուր – յաւիտեան փակւում էր նրա առաջ:

Երեւանում, ի հարկէ, հող էլ կար, խոտ էր կար, ծաղիկ էլ, բայց նա հիմի դրանց կողքով անցնէր պիտի միայն, շատ – շատ՝ բաւարարուէր դրանց նայելով ուրիշ կեանք էր սպասում նրան այստեղ:

Եւ ապրեց այդ ուրիշ կեանքով. գնաց գործարան: Գիւղացի էր, դարձաւ բանուոր: Տեսքն էլ փոխուեց: Մէկ – մէկ որ կանգնում էր հայելու առաջ՝ այնտեղից ասես ուրիշն էր նայում իրեն:

Առաջին ամիսներն անցկացրեց անեբոջ մօտ: Յետոյ նրան բնակարան տուեցին ահա այս շէնքում: Տունը սրտովը չէր. վերելակով էր բարձրանում – իջնում: Ի՜նչ լաւ էր գիւղում. ոտքդ հենց կըտրում էիր գետնից, խկոյն քո տանն էիր լինում: Քաղաքը՝ հա՛, բայց ինչ լաւ է, որ գիւղը բազմայարկ տներ չունի: Ունենար՝ գիւղացին կը հեռանար հողից եւ՝ մնաս բարով կ՚ասէր գիւղացի լինելուն: Գիւղը, ինչքան ուզում ես, մօտեցըրու քաղաքին, Արամը դէմ չէր դրան. բայց այնպէս արա, որ գիւղացին քա –

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԵՍԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆ

1870-ի աշակերտներու անուանացանկին վրայ կ՚երեւին 24 աշակերտներ, բաժնուած երկու դասարաններու վրայ: 1869 – 1870 դպրոցական տարեշրջանին 13 աշակերտներ արձակուած են վարժարանէն, ըստ տոմարին:

1871-ի Պայծառակերպութեան տօնին, երեք աշակերտներ կը ձեռնադրուին եւ կը վերակոչուին Գաբրիէլ, Դանիէլ եւ Մաղաքիա: Գաբրիէլ Վրդ. կը ծառայէ Ս. Աթոռին եւ իր մահկանացուն կը կնքէ 1903-ին, Լուսարարապետութեան պաշտօնին մէջ: Դանիէլ Վրդ. իր կեանքը կը կնքէ Աղեքսանդրիա, հոգեւոր հովուութեան պաշտօնին մէջ եւ Մաղաքիա կ՚եպիսկոպոսանայ 1898-ին եւ կը վախճանի Պոլսոյ մէջ 1922-ին:

Յաջորդող տարիներուն, աշակերտներուն թիւը կը բարձրանայ 47-ի, բաժնըւած չորս դասարաններու վրայ, որոնց – մէ 11-ը «ընթերցման անվարժ» նորեկներ: Դասացուցակին վրայ աւելցած կ՚երեւին հետեւեալ նիւթերը. Երաժշտութիւն, Բնական Պատմութիւն, Ազգային Պատմութիւն եւ Քրիստոնէական:

1877-ի գլխաւոր դէպքը, որ պիտի ազդէր թէ՛ վարժարանի եւ թէ Միաբանութեան կեանքին վրայ, ձեռնադրութիւնը եղաւ երեք Սարկաւագներուն, որոնք Եսայի Պատրիարքի օրով արդէն իսկ տիրական դէմքերը եղած էին: Ասոնք են. Գաբրիէլ Սրկ. Խապայեանց Խարբերդցի՝ Սահակ վարդապետ, Մելքոն Սրկ. Յակոբեան Թէքիրտաղցի՝ Վահան Վրդ. եւ Մաքսուտ Սրկ. Մաքսուտեան Դամասկացի՝ Ղեւոնդ Վրդ.:

Նոյն օրը ձեռնադրուեցան նաեւ երկու Միաբաններ՝ Գարեգին եւ Յակոբ վարդապետներ, որոնք չէին հետեւած վարժարանի դասընթացքներուն:

Օրմանեան, «Երուսաղէմի նորահասները» գլուխին տակ (Ազգ. Գ., 4410), հիներու եւ նորերու երկար պայքարին սերմերը կ՚ախտանշէ, ընդգծելով այն երեւոյթը որ Սահակ Վրդ. Խապայեան եւ Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեան, որոնց միացաւ 1879-ին ձեռնադրուած Գէորգ Վրդ. Երէցեան, նոր շարժում մը սկսան, որ երկպառակեց Միաբանութիւնը: Այդ շարժումին նպատակը վանքի բարեկարգութիւնն էր, զարգացման անունով, գործելու եւ կազմակերպելու նոր ձեւերն էին, սահմանադրական խանդավառութենէն ներշնչուած եւ հիներու ընկատմամբ արհամարհող վերաբերմունքն էր, յանուն ուսման եւ ժողովրդավարութեան: Թէեւ Մաքսուտեան Օրմանեանի իսկ կողմէ գնահատուած է իբրեւ յաջող ելեւմտագէտ, Խապայեան՝ իբրեւ ուսումնական եւ Երէցեան՝ իբրեւ տնտեսագէտ, սակայն ստեղծուած պայքարը Երուսաղէմի Միաբանութեան մէջ առիթ տուաւ արտաքին միջամտութիւններու եւ արդիւնքը եղաւ Վարժարանի աւարտական դասարանին փակումը «նոր դրութեան վերածման պատճառաւ»: 17 ժառանգաւորներ ղրկուեցան Երուսաղէմէն՝ 28 Ապրիլ 1880-ին: Տխուր այս արդիւնքին կը հասնի տագնապը, որ հեռացուցած էր Վարժարանին եռանդ ու գիտական մակարդակ տուած Մելքիսեդեկ Վրդ. Մուրատեանցը 1875-ին, եւ խանգարած էր Վարժարանին կեանքը, սարկաւագներն ու աշակերտութիւնը խառնելով վանական ներքին խռովութիւններուն:

Նոյն օրերուն կանգ առաւ նաեւ «Սիօն» ամսագրի հրատարակութիւնը:

Եսայի Պատրիարքի գահակալութեան 21 տարիներու ընթացքին, Վարժարան յաճախած եղան մօտ 150 աշակերտներ, որոնցմէ եկեղեցական ուխտ կատարեցին 11 Միաբաններ:

Թէեւ ուսումնական անձնաւորութիւն մը եղած չէ Եսայի Պատրիարք, սակայն հաւատացած է Երուսաղէմի մշակութային առաքելութեան եւ ամէն կերպով քաջալերած է Զաքարիա եւ Կիրակոս պատրիարքներու սկսած ծրագիրները. տպարանէն լոյս ընծայուած են պատմագիրքերու շարք մը եւ սկսած է հրատարակուիլ «Սիօն» ամսագիրը, թէեւ կարճ ժամանակաշրջանով: Առաջին անձը եղած է ինք որ լուսանկարչութեան արհեստը ներմուծած է Երուսաղէմ: Ս. Երկրի մէջ առնուած առաջին լուսանկարները, որոնք գաղափար մը կու տան զանազան սրբատեղիներու եւ անձերու դիմագծի մասին, կը պարտինք իր նախաձեռնութեան:

Տ. Ա.

(Շար. – 4)

գաքացի չդառնայ։ Որ դառնայ, հանդն ու արտը, անասունը ո՞ւմ յոյսին կը մնար։

Նոր տանը տեղաւորուելուց յետոյ, չէնքի առաջ փռուած անմշակ հողը որ տեսաւ, սիրտը կուչ եկաւ։ Գիւղացին խօսեց նրա մէջ։ Աշխատանքից վերադարձաւ՝ բահն ու քլունգը ուսին, փոցխըն ու ջրափողրակը թեւի տակ, ծառահատ մկրատը ձեռքին։

Կինը մնաց չչմած։

– Այս ինչե՞ր ես բերել, Արամ ջան, – ամուսնուն դարձաւ նա։

– Հէչ, Մարօ ջան, – հանգիստ խօսեց ամուսինը, – տուն է, մի օր էլ տեսար պէտք եղան։

– Բահն ու քլո՞ւնգը։

– Մկրատն ու ջրափողրակն էլ հետը։

Արամը կնոջը մօտեցրեց պատուհանին եւ ցոյց տուեց մերկ հողաշերտը։

– Ես ի՞նչ խղճով նայեմ այդ հողին, – սկսեց նա, – շոր պիտի հագցնել դրան, կանաչ շոր։

Մարօն հասկացաւ, որ հողի մարդը պինդ էր նստած ամուսնու սրտում։ Պահ եղաւ, որ ուզեց ասել՝ ներիր ինձ եւ վերադարձիր գիւղ, ես պիտի չկարէի քեզ այնտեղից։ Սակայն, չասաց, ուր որ էր մայր էր դառնալու։

Մի քիչ, ի հարկէ, պակա՛սեցրին ըզբօսանքի գնալ – գալը, թատրոն – կինօ յաճախելը, բարեկամ – ազգականներին այցելելը, բայց Մարօն անմռունչ տարաւ ամէն ինչ. ժամանակը, հաւանաբար, իրենը կ՛անէր եւ ամուսինը կը նմանուէր հազար – հազարաւոր Երեւանցիներին։

Ծնուեց առաջին երեխան։ Հողաշերտում Արամի տնկած շիւերը ծիլեր արձակեցին. թուաց, թէ գիւղի հանդերից մի կտոր եկաւ, փռուեց տան առաջ։

Մի երեխային հետեւեց երկրորդը, յետոյ՝ երրորդը, յետոյ՝ չորրորդը։ Ծընուեցին եւ մեծացան, ինչպէս հեռու – հեռաւոր տարիներին իր տնկած ծառերը, որ հիմի իրենց կատարներով, ով գիտի, չէնքի ո՞ր յարկերն էին հասել։

Մարօյի ասած ժամանակը Արամի համար չեկաւ. մարդը մնաց նոյնը, ինչ կար. ոնց որ Երեւանում ապրող գիւղացի։ Ափսոս միայն, որ երեխաներ իրեն չքաշեցին. նրանց մէջ միայն քաղաքացին կար։ Արամը չվշտացաւ։ Ամէն մարդ իր ճակատագիրն ունէր. թող նրանք էլ այդ ճանապարհով գնան։

Երեխաներն ամուսնացան, իրենց տուն ու տեղը դրին։ Մարդ ու կին մնացին մենակ. մէկը՝ ծերացած, միւսը՝ պառաւած։

Երբ չուքով – յարգանքով Արամին թոշակի ճամբեցին, չախրեց։ Կինը՝ կար, երեխաները՝ կային, փեսաները՝ կային, թոռները՝ կային, ախրել կը լինէ՞ր։ Յետոյ, կար տան առաջ փռուած պուրակը։ Թող կանաչապատման տրեստն իրենը չարունակէր, Արամն էլ՝ իրենը։

Բայց կեանքը կարկուտ տեղաց մարդու գլխին. մեռաւ կինը։ Հիմի Արամը մնաց մենակ։

Այս տղան եկաւ, թէ՝ փոխադրուիր մեզ մօտ, այն փեսան եկաւ, թէ՝ փոխադրուիր մեզ մօտ։

Արամը մենակ մի խօսք ասաց.

– Ժամանակը որ գայ, ես գիտեմ, թէ ուր կը փոխադրուեմ։

Սպասեց կնոջ այգալացին, եօթին, քառասունքին։ Յետոյ իր մօտը կանչեց հարազատներին։

– Ուրախ եմ, – դիմեց նրանց, – որ ծընողի պատիւը պահող – պահպանող զաւակներ դուրս եկաք, փեսաներ դուրս եկաք. հալալ լինի ձեր ծծած կաթը։ Մենակ, չնեղանաք, ձեր խնդրանքը պիտի մերժեմ։ Գիւղ եմ վերադառնում. հերիք ինչքան հօրական տանս օջախը մարած մնաց։ Դուք էլ, երբ ուզենաք ու կարողանաք, ամառները ոտքներդ գիւղ ղըցէք. սրտիս դռները միշտ բաց կը լինեն ձեր առաջ։

Ինչ արին – չարին, նրան իր մտքից ետ պահել չկարողացան. չէ՛ որ չէ։

– Որոշման մասին այսօր ձեր մօրն ասացի, – սա Արամի վերջին խօսքն էր։ – Հաւանութիւն տուեց։ Կ՛ապրեմ՝ մարմինս գիւղում, հոգիս՝ Երեւանում։ Թէ մեռնեմ, մարմինս էլ Երեւան կը բերէք, ու ձեր մօր կողքին թաղէք։

Ու թողեց Երեւանը։ Իսկ գիւղում, թէ հանդ գնար աչքի առաջ՝ Մարօն, թէ արտերում հասկերն օրօրուէին, քիստերը՝ Մարօյի մազերը, թէ ծիտը ծըլըլար՝ Մարօյի ձայնը, թէ ձորերում առուակը քչքչար՝ Մարօյի ծիծաղը։ Ամէն տեղ՝ Մարօ, Մարօ։ Առաւօտ՝ Մարօ, կէսօրին Մարօ, երեկոյեան՝ Մարօ, գիշերը՝ Մարօ ու Մարօ։

Տուն եկայ՝ սիրտս կիսուած. մի կէսը՝ ինձ հետ, մի կէսը՝ Արամի։

Մի քանի օր պատշգամ չանցայ։ Անցնէի, դիմացի պուրակին ինչպէ՞ս նայէի. բարեկամիս չէի տեսնելու։ Իսկ տեսնելը՝ սովորութիւն էր դարձել ինձ համար։ Սովորութիւնն էլ, ինչպէս ասում են, մարդու երկրորդ բնաւորութիւնն է։ Հիմի, ստացւում էր, որ պիտի զրկուէի իմ այդ երկրորդ բնաւորութիւնից։ Զըրկուէի՝ հանգստութիւնս կը կորցնէի։ Չէի կարող, իրաւունք չունէի։

Յետոյ, թւում էր, թէ Արամի գնալով այդ պուրակն անտէրութեան կը մատնուէր։ Անտէրութեան մատնուելը, ի հարկէ, չէր մատնուի, ողջ լինէին կանաչապատման աշխատողները։ Բայց, նրանք՝ ուրիշ, Արամը՝ ուրիշ։ Արամն էլ՝ չկար, ու չէր էլ լինելու։ Գոնէ մէկը փոխարինէր նրան. ծառերի դեղնած տերեւները պոկէր, չորացած ճղները կտրէր, ճիմերը մաքրէր, կանաչին յաւելեալ ջուր տար։ Սիրտս էլ հանգիստ կը լինէր, խիղճս էլ։

Եւ մի օր, ոնց որ ժամանակին Արամը, տուն եկայ ուսիս՝ բահ ու քլունգ, թեւիս տակ՝ փոցխ ու ջրափողրակ, ձեռքիս՝ ծառահատ մկրատ։

Կինս քարացած ինձ նայեց։

– Այդ ինչե՞ր ես բերել, Գէորգ ջան, – հանգուցեալ Մարօյի հարցը տուեց ինձ։

– Հէչ, Աստղիկ ջան, – Արամի պատասխանն էլ ես տուի նրան, – տուն է, մէկ էլ տեսար պէտք եղան։

– Բահն ու քլո՞ւնգը։

– Փոցխն ու մկրատն էլ հետը։

Ասացի, ձեռքից բռնած տարայ պատշգամբ, դիմացի պուրակը ց ո յ ց տուի։

– Յիշո՞ւմ ես այնտեղ աշխատող մարդուն, – սկսեցի, – հիմա նա գիւղ է գընացել։ Գիտես, թէ ինչու, պատմել եմ։ Նրան պիտի փոխարինեմ։

Կինս հասկացաւ ինձ։

– Քո գործն է, – ասաց։

Անցայ իմ գործին. ինչ Արամն էր անում, սկսեցի անել ես։ Ճիշդ է, դժուարութիւններ կային. Արամը գիւղի մարդ էր, ես՝ քաղաքի, չլինէ՞ն։ Բայց դըրանց կողքին ուրիշ բան էլ եղաւ. հողի ուժը տեսայ, այն ուժը, որ մարդուն այդպէս կպած էր պահում իրեն։ Ա՛խ, այդ հողը։ Եւ ի՛նչ լաւ արի, որ ձեռքս բահ ու քլունգ առայ, մի դէպքում թէ՝ գիւղն էր մօտենում քաղաքին, այս դէպքում թող քաղաքը մօտենար գիւղին։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՊԱՏԿԱՆՈՂ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՏՈՒՆԵՐԸ ՉԵՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԻՐ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Լեւոն Ահարոնեանի եւ իրաւաբան Ա. Բենսարգիի, Դեկտ. 20-ի առաւօտեան այցելութիւն մը տուած է Իրանի Ներքին նախարարի օգնական Ջաւարիի։ Առաջնորդը պարսիկ պաշտօնատարի ուշադրութեան յանձնած է պատերազմի պատճառով Խուզիստանի շրջանէն Թեհրան ապաստանած հայ աղէտեալներու պարագան, յայտնելով որ Թեհրանի մէջ Հայերու պատկանող կարգ մը բնակարաններ կան, որոնք կոմիտէներու կողմէ գրասենեակի վերածուած են եւ կամ անոնց հսկողութեամբ ու տնօրինութեամբ զանազան նպատակներու կը ծառայեն։ Երբ Հայերը կը դիմեն կոմիտէներու, անոնց կ՛ըսուի թէ Առաջնորդարան պէտք է դիմեն բնակարան ունենալու համար։ Արդ, նըկատի ունենալով, որ կոմիտէները կամ պետութիւնը նման բնակարաններ չեն տրամադրած Առաջնորդարանին, Հայերու պատկանող տուները պէտք է դրուին Ազգ. Առաջնորդարանի տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար Խուզիստանէն եկած հայ աղէտեալներու։ Խօսակցութեան նիւթ եղած է նաեւ Թեհրան ապաստանած Հայերու պարէնաւորման հարցը։

Հայկական պատուիրակութեան պահանջները լսելէ ետք պարսիկ պաշտօնատարը ըսած է, թէ պետութեան քաղաքականութիւնն այն է, որ պատերազմի պատճառով Թեհրան ապաստանած խուզիստանաբնակները պատերազմի աւարտին ետ վերադառնան, քանի որ այս վերջին շրջաններու Թեհրանի բնակչութիւնը երկու միլիոնի յաւելում կրած է, այլ տեղերէ եկած քաղաքացիներու պատճառով։ Իսկ այն բնակարանները, որոնք կը պատկանէին Հայերու եւ որոնք այժմ բացակայ են, պետութեան որոշումով գրաւուած են եւ կարելի չէ Առաջնորդարանին տրամադրել Հայերու յատկացնելու համար։ Ինչ կը վերաբերի պարէնի հարցին, պարսիկ պաշտօնատարը ըսած է, թէ կարելի է կտրօններ տրամադրել ենթականերուն, երբ Առաջնորդարանը վկայէ, որ անոնք գաղթած են Խուզիստանէն։

ԲՈՂՈՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

Միւս կողմէ, Դեկտ. 22-ին, Իրանի փոքրամասնութեանց չորս երեսփոխանները՝ երկու Հայ, մէկ Ասորի եւ մէկ Զրադաշտական, հանդիպում մը ունեցած են Խորհրդարանի նախագահ Ռաֆսանճանիի հետ եւ բողոքած ընդհանուր ոստիկանութեան այն յայտարարութեան դէմ, ըստ որուն բժիշկ եւ ճարտարագէտ պաշտօնի կոչուելու համար պայման դրուած է իսլամ ըլլալը։ Երեսփոխանները յիշեցուցած են նաեւ ձայն – հեռատեսիլի եւ պետական զանազան հաստատութիւններու մէջ պաշտօնավարող կամ պաշտօնավարելու դիմում կատարած փոքրամասնութեանց պատկանող թեկնածուներու հարցը եւ պահանջած որ արագ կարգադրութիւն մը ըլլայ այդ օրինազանցութիւններու եւ անարդարութիւններու առաջքն առնելու համար։

Խորհրդարանի նախագահը լսելէ ետք երեսփոխաններու դիտողութիւններն ու բողոքները, հարցուցած է, թէ արդեօք Սահմանադրութիւնն ու այլ օրէնքներ իրաւունք կուտա՞ն պատասխանատուներուն նման օրինազանցութիւններ կատարելու։ Ըսուած է՝ ո՛չ։ Ուստի նախագահը յանձն առած է հետապնդել հարցը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«CANDY FLOSS»
Witricks
by MISCHA KUDIAN
Mashtots Press, London, 1980.

×

«ԿԱՊՈՅՏ ՍԱՏԱՆԱՆ»
Գրեց՝ Արշաւիր Կլոբիկեան
Փարիզ, 1980

×

«*LA GAGNE*» (*Roman*)
de Bernard Lenteric
Ed. Olivier Orban, Paris, 1980.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Գեղի այդ օրերու հերոսը Մարութենց մշակն էր, հովտի կռուէն մէջ վիրաւորուած։ Գեղին համար գաղտնիք մը չէր, որ մշակը աչք տնկած էր Մուսեղի աղջկան։ Ղազար նոյնիսկ օր մը տանիքը փռուած լաթերուն մէջէն գողցած էր Մարուշի ներքնաշապիկը։ Մարուշի հայրը երբ իմացեր էր այդ, մշակը տունէն դուրս ըրած էր ու Մարուշը կը բարկանար ամէն անգամ որ իրենց մշակին խօսքը կ՛ընէին։ Սակայն, այդ օրերուն, Մարուշ մի քանի անգամ վիրաւոր պառկած Ղազարի անկողնին մօտէն անցած էր։ Կիները կը խօսէին, փէտայիները կը վըկայէին, ծերերը կը գովէին որ Ղազար հովտի կռուէն մէջ փէտայու քաջագործութիւն ցոյց տուած էր։

Այդ երեկոյ գիւղացի կիներ իրարու ականջի կը փսփսային, որ Մարուշ ցորեկին պզկան քարերը ջուրի գացած պահուն՝ Ղազարի մօր կուժն ալ իր հետ առած էր եւ սայլերու հրդեհի գիշերը Ղազարն ու Մարուշ իրարու հետ խօսած էին։

Իրիկուան այդ չէն պահուն էր։ Հրացաններու ձայները դադրած էին։ Մանասէլը յանկարծ Փրոտ Մինասին կոկորդէն բռնած՝ կը սեղմէր սերմ նետողի, մաճ բռնողի ծանր ձեռքերով։

Գեղացիները վրայ հասան։

– Հէյ, շան որդի, ալ հերիք եղաւ, – պոռաց Մանասէլը։

Մանասէլ Աստուր օր մը օրանց մարդու խաթրը դպած չէր։ Առհասարակ լուռ մարդ էր։ Մայրը Վարդաձորի արտին մէջ ծնած էր զայն, եւ ան նոյն դաշտին մէջ մեծցած ու տարիք առած էր։ Շատերու համար իմաստուն մարդ էր, որովհետեւ շատ չէր խօսեր ու գեղին մէջ մինակն էր, որ Դաւիթ Անյաղթ անունը լսած էր ու Եզնիկի մի քանի առակները անոր կը վերագրէր։ Մանասէլ Աստուր յամառ հաւատացող էր ու որպէս իրականութիւն կը պատմէր, որ Քրիստոս մինչեւ Վարդաձոր եկած էր ու այդ առիթով Քրիստոսի ու Վարդաձորի հետ կապուած պատմութիւն մը ունէր։ Յարմար առիթով մը պիտի ուզէր պատմել, թէ Քրիստոս ինչպէ՞ս Վարդաձորի հին կամուրջէն անցած է ու շուները անոր վրայ յարձակած էին։

Գիւղացիները զարմացան, որ այդ լուռ ու իմաստուն մարդը յանկարծ Փըրոտ Մինասին կոկորդին չոքած էր։

Այնպէս եղաւ, որ առաջին օրը, Արջ Սաքօն մինտէրով վերցուց Փրոտ Մինասը ու Մանասէլ Աստուրի ընտանիքին քով ձգեց։ Մինաս այդպէս ալ մնաց ու ամէն անգամ Աբրահամի ու Իսահակի Եհովային կը կանչէր։

Մանասէլ Աստուր, որպէս դըրացի, հանդարտ իմաստութիւնով խօսած էր, որ փոխանակ Աբրահամի ու Իսահակի Եհովային՝ հայ Աստծուն աղօթէ։ Սակայն, ան շարունակած էր Աբրահամի ու Իսահակի Եհովային կանչել։ Յետոյ ըսկըսած էր միշտ խօսիլ պայլուշի պէս.–

– Աստուր, շատ չէ՝ էսօր կամ վաղը Թուրքի էսկեարները վեր կ՛ելլեն։ Էն ատեն լերան վրայ մեր ոսկորները պիտի մնան։ Այո՛, այո՛, մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը կ՛ըսէ, որ սուր վերցնողը սուրով պիտի իյնայ։ Մեր ի՞նչն էր պակաս, Աստուր. մեր տներուն մէջ հէլպէթ ուտելիք բան մը կը գտնայինք։ Էս փէտայիներուն, մէջ ինկանք ու Սուլթանի բարկութիւնը սաստկացուցինք։

Մէկ չէր, երկուք չէր. Փրոտ Մինաս, Մանասէլ Աստուրի ականջին նոյն խօսքերը կը բզզար.

– Աստուր, մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս խաչը հանեցին, ջուրի տեղ քացախ խմցուցին, բայց Քրիստոս ներեց։ Դաւիթ Մարգարէն...

Իրիկուն ու առտու եղաւ, նոյն խօսքերը Մանասէլ Աստուրի ականջին փըսփըսաց.

– «Երանելի է այն մարդը, որ ամբարիշտներուն խորհուրդէն չի քալեր», – կ՛ըսէ Գիրք Սաղմոսաց։ Սաւուղ թագաւոր...

Աստուր լուռ մտիկ կ՛ընէր, կարծես մուկ մը գլխին մէջ մտած իր ուղեղը կը կրծէր։ Ալ համբերանք չէր մնացեր։ Մանասէլ Աստուր ինքն իր դէմ կը բարկանար, երբ նոյնիսկ կը նկատէր, որ Փըրոտ Մինաս քնացած պահուն, մէկ աչքը բաց կը պահէր։

(Շար. 231)

Այրի Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէօզիւմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Փանոսեան եւ զաւակները, Պ. Ստեփան Կէօզիւմեան, Այրի Տիկին Գարայեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Կէօզիւմեան եւ աղջիկները, եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԷՕԶԻՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 6-ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 9, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէնի գերեզմանատունը ժամը 11·45-ին շուրջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ Յունուար 9, Ուրբաթ օր, ժամը 20·45ին

SALLE DU MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, 75016 Paris - M°: IENA

կը ներկայացնէ՝

«ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ»

եւ

Շատ հետաքրքրական փաստանկար մը՝ «ՔԱՐԱՀՆՋ»

Մուտքը տոմսակով – գին՝ 20 Ֆ.

Տոմսերը կարելի է հայթայթել.–

– Ֆրանս. Մշ. Միութեան հաւաքատեղին 6, Cité du Wauxhall, 10e, Tél. 208.76.49

– Սուրէնեանէ 7, Rue Rollin, 5e, Tél. 325.04.13

– Պալթայեանէ 27, Rue Bleue, 9e

– Բալուեան Գրատունէն 9, Rue de Trévise, 9e, Tél. 523.24.97

– Ինչպէս նաեւ Միութեան անդամներէն

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Տէր եւ Տիկին Գր. Ալիքսանեանի, իրենց եղբօր եւ տագրոջ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունուար 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագէտի յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Երջանիկ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ծըրկայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Քէպապճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի 11 Յունուար, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար անոր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն:

×

ՊՈՌՆ.– Պ. Զարեհ Բէհլիվանեան 50 Ֆ.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու փոքրիկ երախաներով զբաղելու եւ տնական կարգ մը գործերու համար, կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութեան կարելիութիւն:

Հեռաձայնել.– 874. 73·08

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 11 Յունուար.–

Զ. օր Ծննդեան: Ժամը 10ին՝ պատարագ:

Երեքշաբթի, 13 Յունուար.–

Ը. օր Ծննդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10-ին՝ Պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրհնէքը կը կատարուի:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Յունուար 11, Կիրակի.–

Նոր Տարւոյ առաջին հանդիսաւոր Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 15-էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ճոխ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Յունուար 11ին, ժամը 16ին՝ «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր, պատրաստուած աշակերտութեան կողմէ՝ խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր, Կաղանդ Պապան իր նուէրներով:

Աշակերտներու ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին, «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի Յունուար 11, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին՝

St. Martin d'Hères - Salle des Fêtes

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրը, Կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15-ին Ազգ. Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ. Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական վարչութեան, Կիրակի Յունուար 11, ժամը 15-ին Գասպար Իփէկեան սրահը, ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.

LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.

Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:

PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97

TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17

JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)

LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30

Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux

PRIX: 50, 70, 90 F.

ՀՐԱՒԷՐ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Համահայկական ուսանողական եւ երիտասարդական միութեան մը գոյութիւնը հրամայական պահանջ մըն է: Արդ, վերջին տարիներուն նման միութեան մը բացակայութիւնը զգալի է Փարիզի մէջ: Ահա այս բացը գոցելու նպատակաւ է որ ծնունդ կ'առնէ այսօր ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-ը:

Հ.Ո.Ե.Մ.ը անկախ է հայ թէ օտար բոլոր կազմակերպութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն, եւ նախանձախնդիր՝ իր այս անկախութիւնը պահելու: Ան հրաւէր կ'ուղղէ հայ երիտասարդութեան անխտիր, գալու եւ մաս կազմելու իր շարքերուն: Այսպէսով հնարաւորութիւնը կը ստեղծուի երիտասարդութիւնը համախմբել ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ կազմուած միութեան մը ծիրէն ներս, զօրացնել եւ արդասաբեր դարձնել գաղութը ու գործունէութիւն ծաւալել զանազան մարզերու մէջ:

Հ.Ո.Ե.Մ.-ի հետապնդելիք աւագ մտահոգութիւնները կարելի է հետեւեալ ընդհանուր կէտերու մէջ ներկայացնել.–

– Զբաղիլ գաղութին ուսանողական եւ երիտասարդական հարցերով:

– Շփումներ ստեղծել զանազան գաղութներու հայ երիտասարդներու միջեւ:

– Գործունէութիւններ տանիլ մշակութային թէ ազգային հարցերու կապակցութեամբ:

– Կապեր հաստատել տարբեր ազգերու միութիւններու հետ, փոխադարձ ծանօթացման նպատակով:

Հ.Ո.Ե.Մ.-ը, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 18ին, հետեւեալ վայրին մէջ կը կազմակերպէ բացման հանդիպում մը, ուր պիտի պարզէ աւելի լայն ձեւով իր մտահոգութիւններն ու գործունէութեան ծրագիրները: Տեղի պիտի ունենայ կարծիքներու փոխանակում ներկաներու եւ միութեան անդամներուն միջեւ:

Հ. Ո. Ե. Մ.

Հասցէ.–

A. G. E. C. A.

117, Rue de Charonne, Paris 11ème

Métro: Alexandre Dumas.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընկերային յանձնախումբին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ 10 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր եւ համեղ անակնկալներ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի հովանաւորած դպրոցին Ամանորի Տօնածառը՝ Յունուար 10, Շաբաթ, ժամը 21-ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Երգ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ եւ Կաղանդ Պապայի այցելութիւնը աշակերտներուն:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջակայի ազգայինները եւ ծնողքները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ, Յունուար 9, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 14, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Լաւագոյն Մաղթանքներով

———o———

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, ներկայ գտնուելու աւանդական մոմավառութեամբ Ամանորի տօնին եւ ընդունելութեան:

Նախագահութեամբ՝

Տիկին Մարի Ֆէրմանեանի

Կիրակի, Յունուար 11, ժամը 16ին

Հ.Բ.Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ՝

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

Տիկին Է. Ֆէնէրլեան

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

եւ

ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը յիշատակուին՝

Ողբ. Յովհաննէս Պօղոսեանի «Երգեր Փօթորիկի եւ Խաղաղութեան» գիրքը՝ Յակոբ Գրիգորի կողմէ:

Հին եւ Նոր Կեսարիոյ մասին, նորոգ այցելողներ՝ Մամաս – Վահէ Քիթապճեան (Լիոնէն) եւ Եփրեմ Եփրեմեան (Փարիզէն):

Տախքերու մասնակցութիւն՝ 30 Ֆ.

Հեռաձայն՝ 780. 81. 58

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
VENDREDI
9 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.815

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.815

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հայերը խաչակիրողը՝ Արեւմուտքն է եղեր...

———O———

ԽՄԲ. – Թուրք մամուլը կը շարունակէ «թերթօններ» նուիրել Հայերուն եւ այդ առթիւ մաղձ թափել նաեւ Արեւմուտքի վրայ, որմէ դժգոհ են Թուրքերը: Ստորեւ նոր «նմոյշներ» Թէրճիւմանէն (Յունուար 3 եւ 5). –

×

«ՀԱՅԿ. ԹԷՐՈՐԸ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ»

«ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ. – Հայ ահաբեկիչներու մշտական սպառնալիքներուն հետեւանքով՝ ընտանիքը այլ տեղ ղրկելու ստիպուած Լոս – Անճըլըսի (Թուրք) հիւպատոսը՝ Քէմալ Արըքան, այժմ ալ՝ իր գրասենեակէն հեռացուելու վիճակին հասած է:

«Ամերիկայի միլիթան Հայերու կեդրոնը ըլլալու համարումը ունեցող՝ Լոս – Անճըլըսի Թրք. հիւպատոսարանին տարիներէ ի վեր աշխատած շէնքին վարձքի պայմանագիրը պիտի չերկարաձգուի: Հայերու գործադրած ճնշումներուն հետեւանքով, շէնքին տանտէրը պայմանագիրը երկարաձգելը մերժած է: Ցայսօր գտնուած ուրիշ շէնքեր ալ վերջին վայրկեանին գործադրուած ճնշումներու պատճառով Թրք. հիւպատոսարանին չեն կըրցած վարձուիլ: Լոս – Անճըլըսի (Թրք.) հիւպատոս՝ Քէմալ Արըքան, հինգ տարի առաջ տեղւոյն վրայ երկու Թուրք դիւանագէտներ սպաննող Եանըքեանի ազատ արձակումին ի խնդիր եղած գործունէութիւնները պաշտօնական միջոցներով խափանելուն հետեւանքով՝ միլիթաններու թիրախը դարձած է: Հայերու կողմէ մշտական սպառնալիքի ենթարկըւող Արըքան՝ կինը եւ զաւակները աւելի ապահով վայր մը ղրկելու ստիպուած է:

«Հայկ. ծագումով Քալիֆորնիոյ ղըլխաւոր դատախազը՝ Տէօքմէճեան անցած – դարձածներուն հանդիսատես մնացած է: Ցաջորդ շրջանին Քալիֆորնիոյ կուսակալութեան համար թեկնածու ըլլալու պատրաստուող Տէօքմէճեանի՝ այս պատճառով միլիթաններու օգնութեան կարօտ ըլլալը յայտնուեցաւ: Քալիֆորնիոյ ամէն կողմը, եկեղեցիներու մէջ հաւաքուած հանգանակութիւններով ապրող հայ միլիթաններու թիւը 10.000 է»:

«ԹՐՔԱՍԷՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՆԳԻՍՏ ՉՈՒՆԻՆ»

«Քալիֆորնիոյ Թրքասէր Հայերը, իրականութիւնները ըսել ուզող Ամերիկացիներն ալ սարսափեցնելու փորձեր կը կատարեն:

«Քալիֆորնիոյ համալսարանի պատմութեան դասախօսներէն եւ Թրքուհիի մը հետ ամուսնացած՝ Սթանֆորտ Շօ, երկու հատորնոց Օսմանեան պատմութեան մէջ Հայերու առընչութեամբ իրողութիւնները հրապարակած ըլլալուն պատճառով մահուան սպառնալիքին դէմ կը գտնուի: Նախ՝ իր տունը ռմբակոծուեցաւ, եւ ապա հայ միլիթաններ Շօ-ի դասարանը յարձակելով, ամէն ինչ կոտրած – թափած են: Ըստ էֆ. Պի. Այ.ի Շօ-ի տունը նետուած ռումբը ռուսական արտադրութիւն է, իսկ չարագործները չեն ձերբակալուած: Փրոֆ. Շօ-ի համաձայն՝ Հայկ. Ջարդի մասին ըսուածները բոլորովին սուտ են»:

×

«ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԿԸ ՔԱՋԱԼԵՐԷ»

Այս յօդուածին հեղինակն է մեզի «հին ծանօթ» մը՝ Ահմէթ Գապագլը: Ըստ երեւոյթին, Պոլսոյ «Հայ Արհեստաւորներուն» սրտաճմլիկ նամակը, ուր թուրքէն աւելի թրքութիւն կը ծախուէր շատ չէ համոզած...

×

«Միշտ անծանօթ մնացող հայկ. չէ – *թէներու անունով Թուրք դիւանագէտներու դէմ գործադրուող ոճիրները, Արեւմուտքի եւ Ռուսիոյ ամէն կողմը, եթէ ոչ* պաշտօնապէս, *ապա՝ գործնականապէս կը քաջալերուին: Այս մասին, մի՛այն Աւստրալիան է որ, վերջին ցաւալի դէպքին հետեւանքով՝ անկեղծ հակազդեցութիւն ցոյց տուաւ: Իսկ,* 14 – 15 *Թուրք դիւանագէտներու սպաննուած այլ երկիրներու մէջ, մամուլն ու հեռատեսիլը, այս մարդասպանութիւններն ալ պատրուակ բռնելով, Թուրք ժողովուրդի դէմ աներեւակայելի մեղադրութիւններ կ'ընեն...*

«Ասոնց դէմ, նախապէս ալ դրածիս նման, Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը (ոճրագործութեան գլխաւոր թիրախն ըլլալով հանդերձ) անխօս եւ թոյլ է: Մեր Պետութիւնն ալ հակաքարոզչութիւններու եւ հակազդեցութիւններու չի ձեռնարկեր:

(Հոս տեղ կը գտնէ գերմաներէն պարբերաթերթի մը մէջ լոյս տեսած յօդուածի մը փօթօքոփին եւ ակնարկը յիշեալ յօդուածին կը վերաբերի, որ, իր կարգին՝ հեղինակին ղրկուած է Եուսուֆ Գարատումամ անուն թուրք բանուորի մը կողմէ):

«1964-էն ի վեր Ցիւրիխի մէջ աշխատող՝ Եուսուֆ Գարատումամ, ականատես ըլլալով եւ պարբերաթերթերէ կարդացած սա օրինակելի դէպքերը գրելով հանդերձ, հոն նստող մեր արտաքին գործոց ներկայացուցիչները, չեմ գիտեր՝ ինչո՞ւ չեն տեսներ...

(Եուսուֆ Գարատումամի նամակը). –

«Վերեւ փօթօքոփին տեսնուած ծանուցագրին մէջ ինքնութիւնը բացայայտ անձը, չեմ գիտեր թէ՝ ո՞ր Թուականին Թուրքիա եկած է: Զանազան քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ նկարներ քաշած է եւ Ցիւրիխի Գաղթականաց Ակումբի բանախօսութեան սրահին մէջ գունաւոր լուսապատկերներ ցուցադրեց եւ միաժամանակ բացատրութիւն տուաւ: Եւ սակայն, այս ցուցադրութեան եթէ ո՛չ ամբողջութիւնը, ապա՝ մեծամասնութիւնը մեր դէմ էր: Որովհետեւ, Արեւելքի (Թուրքիոյ) մէկ կողմէ՝ Հայաստան, միւս կողմն ալ՝ Քիւրտիստան ըլլալով ծանօթացուց: Ոմանք ալ զինք ծափահարեցին: Ցանկալի է որ, մեր երկիրը այցելող ամէն մարդու փափաքը կատարելէ եաք, աւելի վերջ, անոնց՝ ատոնք մեզի դէմ չահագործելը խափանուի» (Նամակը կը վերջանայ):

«Նորէն, երեւակայեցէք որ, Ցիւրիխի մեծադոյն վաճառատուներէն՝ «Ճէմօլի»ի ցուցափեղկին վրայ Թուրքիոյ հսկայ մէկ քարտէսը դրուած եւ վրան ալ «Հայաստան» գրուած էր...

«Այս տարօրինակ համարձակութիւնը երբ մեր հիւպատոսարանին տեղեկացնելով, հարկ եղածը կատարել պահանջեցինք, «մեզ հետաքրքրող բան չկայ» ըսելով ուս թօթվեցին...

×

«Տեղւոյն (Զուիցերիոյ) ամէնէն բարձր տպաքանակի տէր եւ միեւնոյն ատեն ժողովրդական մէկ պարբերաթերթը՝ «10 տարիներէ ի վեր Զուիցերիա աշխատող հայ բանուոր մը» *գտնելով, անոր հետ հարցազրոյց մը կ'ունենայ: Գրգռիչ բաներ կը հարցնէ: Պօյաճեան կոչուած այդ մարդն ալ՝*

– «Այո՛, – կ'ըսէ. – Թուրքերը՝ 1915-ին հայրս, մայրս ջարդեցին: Ես որբ, անտէր մեծցայ» *եւայլն...*

«Ցետոյ տարիքը կը հարցնեն: Պօյաճեանը՝ 43 կը պատասխանէ: Նախապաշարեալ պարբերաթերթը՝ – լաւ, սակայն, դուն 1937-ին ծնած պէտք է ըլլաս. եթէ Թուրքերը՝ քու հայրդ ու մայրըդ 1915ին կոտորեցին, 22 տարի արտի՞ մէջ է որ մնացիր դուն, ըսելով իսկ չեն հարցներ...

«Ահա՛, այսպիսի մակերեսային տեղեկութիւններով, պարզ թելադրութիւններով Թուրքերու դէմ թշնամութիւն կը կատարուի, սակայն, մեր ներկայացուցիչներէն ո՛չ մէկը այս պարբերաթերթին լուսաբանութիւն մը ղրկելու կարիքն անգամ չի զգար:

«Ինչպէ՞ս պիտի կոտրենք այս օղակը...»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Դիւան 30 – Յունուար 5)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ Է ՎԻԼՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Վիլնիւսի մէջ (Լիթուանիա) սկսած է ճատրակի խորհրդային 48-րդ ախոյենութեան մրցաշարքը (բարձրագոյն լիկա), մասնակցութեամբ միջազգային 14 կրոսմայսթըրներու, 3 միջազգային վարպետներու եւ 1 մարզանքի վարպետի: Անոնց կարգին կը գտնուին Խորհ. Միութեան ախոյեան Լֆիմ Գեւլէր (Մուսկուայէն), որուն 21-րդ մասնակցութիւնն է խորհըրդային ախոյենութեան, Ռաֆայէլ Վահանեան (Երեւանէն), որ ասկէ առաջ շահած է արծաթէ ու պրոնզէ մետալներ եւ Հայաստանի ախոյեան 22-ամեայ Սըմբատ Լպուտեան: Այս տարուան մրցաշարքին չեն մասնակցիր աշխարհի նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան եւ 17-ամեայ Գարիկ Կասպարով, որ ոսկէ մետալով աւարտեց 10-ամեայ դպրոցը, դարձաւ աշխարհի պատանիներու ախոյեան եւ արժանացաւ ոսկէ մետալներու Խորհ. Միութեան խումբին հետ մըրցումներու մասնակցելով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1980-Ի ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Ծանրաբարձութեան ողիմպիական ախոյեան Եուրիկ Վարդանեան հանդիսացած է Հայաստանի 1980-ի լաւագոյն մարզիկը, իսկ խորհրդային մարզիկներու «ոսկէ տասնեակ»ին մէջ գրաւած է երկրորդ տեղը: Լենինականցի մարզիկը համաշխարհային 26 մրցանիշներու տէր է: Հայաստանի «լաւագոյն տասնեակ»ի միւս մարզիկներն են՝ մարմնամարզութեան ողիմպիական ախոյեան Եդուարդ Ազարեան, աշտարակացատքի արծաթէ մետալակիր 14-ամեայ Սիրվարդ Էմիրզեան, ողիմպիականի արծաթէ մետալակիր Եուրիկ Սարգսեան, աշտարակացատքի պրոնզէ մետալակիր Դաւիթ Համբարձումեան, «Արարատ»ի խմբապետ Խորէն Յովհաննիսեան, կափամարտի Խորհ. Միութեան կրկնակ ախոյեան Սամսոն Խաչատրեան, առագաստանաւու Խորհ. Միութեան ախոյեան Վլադիմիր Լէոնտեւ, կափամարտի երիտասարդներու աշխարհի ախոյեան Իսրայէլ Ցակոբքեօխվեան եւ ազատ ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեան Գուրգէն Բաղդասարեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄԱՏՆԵՆ ՌՈՔԱՐԸ

———O———

Ռոքար կը պնդէր Միջին – Արեւելք կատարած իր այցելութեան անձնական բնոյթը եւ շատ նեղ կացութեան մատնուած է, առջի օր Պէյրութի օդակայանը, ուր մասնաւոր «ընդունելութիւն» մը կազմակերպած էին Պաղեստինցիք:

Արդարեւ պաղեստինեան պահակազօրք, պատուի կեցած եւ Արաֆաթի ներկայացուցիչը՝ Իսամ Սարթաուի անակնկալի բերած են ընկերվարական պատասխանատուն, որ արդէն օդանաւի էջքին անմիջապէս չէ անդրադարձած թէ զօրքը՝ պաղեստինցի է...: Ի վերջոյ սակայն Ռոքար, նեղուած այս «խաղէն» մերժած է տեղ գրաւել պաղեստինցի ղեկավարին կառքին մէջ եւ նախընտրած է Ֆրանսացի դիւանագէտին կառքը: Ուրիշ միջադէպ մըն ալ աւելի ջղագրգիռ դարձուցած է լիբանանեան իշխանութիւնները: Արաֆաթ – Ռոքար հանդիպումը 24 ժամով առաջ տարուած ըլլալով, կը ջնջըւէր այն միւս ճաշը, զոր պիտի տար Արտաքին նախարարը՝ Ֆ. Պութրոս սեզմ շրջանակի մէջ: Բայց այս «ծուղակներէն» հեռու մնալու համար, Ռոքար կ'որոշէր Հինգշաբթի օր այցելել քրիստոնեայ գօտին եւ հիւրն ըլլալ Պէշիր Ճեմայէլի իրեն ի պատիւ տուած ճաշին: Ռոքար յայտարարած է Մոնտին. – «Ոչ ոքի մօտ յանձնառու եմ եւ ոչ կարծիքս առած են ոչ ալ համաձայն էի փրոթոքոլի այն փոքր շեղումին, որ կատարուեցաւ ժամանումիս: Այդ միջադէպը ցոյց կուտայ ուժերու համեմատութիւնը զանազան խմբակցութեանց միջեւ, որոնք իրական իշխանութիւն գործողներն են Լիբանանի մէջ: Ես միայն պատրուակն եղայ բայց կը չեզտեմ, որ պաղեստինցի զինուորներ պատիւի կեցան մէկուն առջեւ, որ Իսրայէլէն կուգար եւ որ երբեք չէ ծածկած իր համոզումը այդ երկրին գոյութեան իրաւունքին ինչպէս նաեւ Պաղեստինցիներու իրաւունքին հայրենիքի մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ *մերժեց իր հաւանութիւնը տալ ֆրանսական* էլֆ – Աքիթէն *եւ Լիբիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան քարիւղային հետազօտութեանց համար: Առարկեց թէ իր կարծիքը չէր առնուած: Պարզ է թէ այս ցուցական ընթացքով, Ֆրանսա ուզեց դիրք բռնել Լիբիոյ կատարած Չատի «կցումին», մանաւանդ որ երկու դէպքերը գրեթէ միաժամանակ կը պատահէին:*

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒՆ *համար որոշ յոյսեր ծագած էին Հինգշաբթի օր: Կ'ըսուէր թէ Իրան ընդունած է իջեցնել իր պահանջը 24-էն 11 միլիառ տոլարի: Ալժերիա միջնորդի դերէն անդին կը համաձայնէր «դրամատունի» դերն ալ կատարել բայց եւ այնպէս Ուաշինկթըն կը հերքէր որ Թեհրան ընդունած ըլլայ վերոյիշեալ առաջարկները:*

ՓԱԼՄԻԻ (*Քալապրիա*) *բանտը գտնըւող կարմիր Ջոկատներու կարգ մը ղեկավարներ դատաւոր տ'Ուրսոյի ազատ արձակումը պահանջեցին իրենց ընկերներէն: Նամակը չէ հրատարակուած մամուլով, բայց փաստաբանը հաղորդած է բովանդակութիւնը:*

1980-ԻՆ ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿ. ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ. –

Զորս անուններ որոնք քիչ մը աւելի կ'ամայացնեն ֆրանսահայ գաղութի մշակութային եւ մտաւորական կեանքը:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ իր մահկանացուն կնքեց Յունուար 24-ին, Փարիզ:

Մտաւորական կոնջ տիպարը: Զարգացած միտք, գրական եւ բանասիրական խառնուածքի տէր: Ունեցաւ ուսուցչական ասպարէզ եւ անոր զուգընթաց հրապարակագրական գործունէութիւն աշխատակցելով հայ թէ օտար մամուլին, գրական, մանկավարժական, գեղարուեստական յօդուածներով: Ունի ֆրանսերէն քերթուածներու երկու հատոր՝ «Քուլէօր տիւ Թան» եւ «Սոնաթ»:

Հուրի Իփէկեան լայն ասպարէզ ունեցաւ հանրային կեանքին մէջ, դասախօսութիւններով եւ բանախօսութիւններով, գիտէր տպաւորել եւ խանդավառել:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ իր մահկանացուն կնքեց Մայիս 11-ին, Փարիզ:

Ծանօթ նկարիչ եւ գրող: Ազգային եւ արուեստի շունչը առաւ Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանէն: Զգայուն նկարիչ, գոյնի վարպետ, իր արուեստը գնահատուեցաւ հայ թէ օտար շրջանակներէ: Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուաւ Փարիզ, Միլանօ, Ժընեւ, Լոնտոն, Պալ, Պրիւսէլ, Միացեալ – Նահանգներ, մինչեւ Համստտան: Նկարիչի տաղանդին աւելցուց գրողի շնորհը: Աշխատակցեցաւ «Յառաջ»ի բազմաթիւ յօդուածներով որոնց կարգին իր «Հայաստանեան պատկերները»:

Զարեհ Մութաֆեանի մահով հայ գեղարուեստի տաճարին լուսաւոր կանթեղներէն մին կը մարի եւ ալրիլեան սերունդի վերջին վկաներէն մին կը մեկնի իր հետ տանելով ամբողջ պատմութիւն մը:

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԳԸԼԵԱՆ իր յաւիտենական հանգիստը գտաւ, Հոկտեմբեր 13-ին, Փարիզ:

Հաւատարիմ աշակերտը Մեծն Մխիթարի: Մխիթարեան կոչումը, առաւելագոյն իր ծագումին մէջ, ազգային իր արտայայտութիւններուն եւ իրագործումներուն մէջ, Հայր Սերովբէն ցոլացուց իր ամբողջ կեանքի ընթացքին: Կեանք մը որ եղաւ համակ նուիրում եւ զոհաբերութիւն: Տիպարն իսկ Մխիթարեան Վարդապետին իր խստակեաց կեանքով, անհուն հաւատքով, ընդհանուր զարգացումով, դաստիարակի անըսպառ ոգիով եւ ճշմարիտ հոգեւորականի համեստ նկարագրով: Վարեց զանազան պաշտօններ Վենետիկէն Փարիզ. սակայն Սերովբէ վրդ. Ագըլեանի առաքելութիւնը եղաւ, ամէն բանէ առաջ, հայ ազգին սերունդներ պատրաստել: Գեթսեմանիէն գիտուն դաստիարակ, իր անունը եւ գործը, տարիներու ընդմէջէն պիտի ճառագայթեն միշտ Մխիթարեան կրթական առաքելութեան ոսկեմատեանին մէջ:

ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ իր մահկանացուն կնքեց Դեկտեմբեր 1-ին, Փարիզ:

Վերջին ներկայացուցիչներէն երեսունական Թուականներու ֆրանսահայ գրականութեան եւ Շուշանեանէն, Սարաֆեանէն, Շահնուրէն եւ ուրիշներէն յետոյ, «Փարիզի տղոցմէ» մին ալ մեկնեցաւ: Պէրպէրեան Վարժարանէն, Թէքէեանի «Ժողովուրդի ձայնը» հանդէսէն, «Նոր հաւատք»էն, «Նաւասարդ»էն, «Անահիտ»էն, «Նոր գիր»էն եւայլն... մինչեւ «Անդաստան», եւ վերջերս «Յառաջ», Որբունի ունի գրական բեղուն վաստակ: Իր գործերէն ոմանք լոյս տեսան առանձին հատորով. Փորձը, Վարձու սենեակ, Դէպի երկիր, Անձրեւոտ օրեր, Եւ եղեւ մարդ, Թեկնածուն, Ասֆալտ, Սովորական օր մը: Երեք վերջինները եւ Փորձը կը կազմեն «Հալածուածներու» շարքը. իր գլխաւոր գործը:

×

Ասոնց կողքին հարկ է յիշել նաեւ այլ անուններ, որոնք խլրաքանչիւրը իր ատենին եւ իր տեղական շրջապատին մէջ ունեցան իրենց դերը ֆրանսահայ գաղութի ազգային կեանքին մէջ:

× Զատիկ Խանզատեան, Ճրագիտութեան ճարտարագէտ, մասնագէտ ծովային հարցերու, երեցագոյն սերունդի ներկայացուցիչներէն էր: Թղթակից անդամ էր Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի: Քարտէսագէտ, լոյս ընծայեց Հայաստանի ընդարձակ քարտէսներու շարք մը որ պատմական բացառիկ արժէք ներկայացնող գործ մըն է: Զատիկ Խանզատեան եղաւ Ս. Մուրատեան վարժարանի քաղաքային տեսուչը 1928-էն 1952:

× Պարգեւուհի Օրֆա Պետրոսեան, բազմաշնորհ մտաւորական կին որ նոյն յաջողութեամբ գործածած է գրիչը, վրձինը, ասեղը: Եղած է շնորհալի պարուհի: Աշխատակցած է հայ մամուլին: Ունի հայերէն թէ ֆրանսերէն հրատարակութիւններ:

× Թորգոմ Քհնյ. Փոսթէճեան, օգնական հովիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ, նուիրումով ծառայեց իր ծուխին:

× Արծրունի Չըբգաշեան, Մարսէյլի հայ գաղութի տիրական դէմքերէն, որ իմաստաւորեց իր հայ մարդու կեանքը իր լայն օժանդակութիւններով եւ բարեբարութիւններով:

× Գրիգոր Փիլիկեան, ալրիլեան սերունդի որբերէն, հաւատարիմ զինուորագրեալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Երախտաշատ վաստակ ունի Սէն – Լուի արուարձանէն ներս, ուր եղաւ Հ. Յ. Դ.եան, նոր սերունդի խումբին հիմնադիրներէն եւ ղեկավարներէն ու հաւասարապէս ծառայեց ազգային կեանքի կազմաւորման եւ բարգաւաճման:

× Հայկ Էսապալեան, Եան'ց Ակումբի հիմնադիրներէն: Եղաւ ոգին, իսկ այդ հայաշունչ քլէօպին, խանդավառ տարրը բոլոր մշակութային ձեռնարկներուն: Իր մահով Փարիզի հայ գաղութը կորսնցուց իր սիրելի դէմքերէն մին:

× Սիրանոյշ Զագրեան, Պոլսոյ հայ ուսեալ կիներու փաղանգէն: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի:

× Լեւոն Զորմիսեան, հրապարակագիր, ճառախօս, հանրային գործիչ: Երկար ատեն եղած է պատասխանատու անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Հեղինակ բազմաթիւ հատորներու նուիրուած ազգ. հարցերու, ֆրանսահայութեան պատմութեան:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՔՐԻՍՏՈՍ՝ Մեր Ս. Պատարագը

Հեղինակ՝ ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Մարսէյլի հայկական գաղութի հոգեւոր հովիւներէն Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, եկեղեցական առօրեայ իր պարտականութիւններու կողքին, ժամանակ կը տրամադրէ կրօնական գիտելիքները եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վարդապետութիւնը մատչելի լեզուով փոխանցելու համար հաւատացեալներուն, միշտ յենլով Աստուածաշունչին վրայ: Գնահատելի երեւոյթ մը, արդարեւ, որուն շատ չենք հանդիպիր, դժբախտաբար:

Այս անգամ հեղինակ եկեղեցականը հրապարակ հանած է «Քրիստոս՝ Մեր Ս. Պատարագը» խորագրով գրքոյկը, 108 էջ, որով փորձած է փաստել պատարագին աստուածաշնչական ըլլալու հանգամանքը, ի հեճուկս գոյութիւն ունեցող բուռն վիճաբանութեանց, որոնք պատարագը կը նկատեն հակասուրբգրական:

Վաչէ Ծ. Վրդ. իր ուսումնասիրութիւնը բաժնած է չորս գլխաւոր մասերու: Առաջինին մէջ ներկայացուցած է պատարագի գաղափարը: Պատարագը Քրիստոսի Մարմնի եւ Արեան խորհրդականացումն է արարողութեան ընթացքին: Պատարագի խորհուրդը հաստատուած է Քրիստոսի կողմէ, Իր մատնութեան գիշերը: Պատարագ կը մատուցուի Իր խաչելութեան եւ մահուան յիշատակին: Մեկնելով պատարագ բառի իմաստէն՝ զոհ, ընծայ, նուէր եւայլն, հեղինակը անդրադարձած է պատարագի գաղափարին զանազան ազգերու եւ Հըրեաներու մօտ, օրինակներ մէջբերելով Հին Ուխտէն՝ Կայէն եւ Աբէլ, Նոյ Նահապետ, Աբրահամ եւայլն:

Երկրորդ մասին մէջ ներկայացուած է Բաղարջակերաց – Զատկի տօնը ըստ չորս աւետարանիչներու, ծանրանալով նաեւ զատկական Թուականին վրայ:

Երրորդ մասը յատկացուած է պատարագի հասկացողութեան քրիստոնէութեան սկզբնական շրջաններուն: Հեղինակը ներկայացնելով պատարագի արարողութեան ձեւը քրիստոնէութեան ըսկզբնական շրջաններուն, շեշտը դրած է մեր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուող պատարագի հիման ու նախատիպին վրայ: «Մեր եկեղեցւոյ պատարագի հիմն ու նախատիպը եղած է Ս. Յակոբայ պատարագը, – կը գրէ հեղինակը: Այս պատարագամատոյցէն զատ, Դ. դարուն սկիզբը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կեսարիայէն վերադարձին իրեն հետ բերաւ հաւանաբար ուրիշ պատարագամատոյց մը, որ իր ժամանակին միւս Եկեղեցիներուն մէջ կը գործածուէր» (էջ 47): Հայկական տառերու գիւտէն ետք շատ մը պատարագամատոյցներ թարգմանուեցան հայերէնի՝ Ս. Բարսեղի, Ս. Աթանասի, Յովհան Ոսկեբերանի, Ս. Գրիգոր Նազիանզցիի, Ս. Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի, Ս. Իգնատիոսի եւ այլոց պատարագամատոյցները: Աւելի ետք, Գիւտ Կաթողիկոսի եւ Յովհան Մանդակունի Հայրապետի ջանքերով աւելի ճոխացաւ Հայկական պատարագը: Մինչեւ տպագրութեան գիւտը, պատարագի կանոնները զանազան ձեւերով գործածուած են, իսկ անկէ ի վեր տպագրուած մէկ ձեւը պարտաւորիչ եղած է Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ համար: Այս բաժնին մէջ է, որ Վաչէ Ծ. վրդ. յենլով Աստուածաշունչին վրայ, բազմաթիւ մէջբերումներով կը հաստատէ պատարագին սուրբգրական ըլլալը:

Զորրորդ մասին մէջ հեղինակը բացատրած է պատարագին խորհուրդը, նկարագրելով ու վերլուծելով անոր հինգ բաժինները՝ Պատրաստութիւն (զգեստաւորում), Սկիզբ պաշտամունքի (մուտք), Երախայից պատարագ (կատարում), Հաւատացելոց պատարագ (վախճան) եւ Սրբագործում (փակում):

Գիրքի վերջաւորութեան տրուած է մատենագիտական ցանկը այն աղբիւրներուն, որոնցմէ օգտուած է հեղինակը իր ուսումնասիրութիւնը պատրաստելու ընթացքին:

Լուրջ եւ բծախնդիր աշխատանքի մը արդիւնք է Վաչէ Ծ. վրդ. Իգնատիոսեանի «Քրիստոս՝ Մեր Ս. Պատարագը» գիրքը, որ կրնայ գոհացում տալ արծարծուած հարցերով հետաքրքրուող ընթերցողներուն:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԵՍԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆ

Յաջորդ Պատրիարքին՝ Յարութիւն Վեհապետեանի օրով (1885 – 1910), Ժառանգաւորաց Վարժարանը կը շարունակէ իր կեանքը: Ուսուցչական կազմին մէջ կ'երեւին հռչակաւոր դասատուներ. Գէորգ Գրիգորեան երաժշտագէտը, որ երկար տարիներ ծառայած է իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ եւ դպրապետ Ս. Յակոբեանց Տաճարին, Գրիգոր Անմահունի (նախկին հիմնադիր – տնօրէն Վերին Մանիսայի Հայ Ամերիկեան Վարժարանին), որ դասաւանդած է Գաղղիերէն եւ Գիտութիւն, Թովմաս Աճէմեան, որ երկու տարի միայն (1905 – 1907) Հայերէն լեզուի եւ չափական գիտութիւններու ուսուցիչն է եղած, Վանեցի Մարկոս Նաթանեան (նախկին փոխ – տեսուչ Վանի Վարժապետանոցին), որ 1886-ին կը ձերբակալուի, կը բերուի Պոլիս եւ 1887-ին կ'աքսորուի Երուսաղէմ, մինչեւ 1890 կը դասաւանդէ Պատմութիւն եւ Աշխարհագրութիւն, (ներում առանալէ ետք կը վերադառնայ Պոլիս եւ հոն կը ծառայէ իբրեւ կրթական տեսուչ Պոլսոյ վարժարաններուն), խրատագէտ Յակոբ Մեղաւորեան (նախկին տեսուչ Տրապիզոնի Համազգեաց Վարժարանի), որ 1888 – 1890 Թուականներուն կը դասաւանդէ Հայերէն, Գիտութիւն եւ Տոմարակալութիւն, Յովհաննէս Ճգնաւորեան եղած է գծագրութեան ուսուցիչ, նկարած է սրբանկարներ, Երուսաղէմ գտնուած հայկական մոզայիքներու խղաներկ վերարտադրութիւնը եւ ուսուցած է նկարչութիւն, Յովսէփ Տէր Վարդանեան, ժառանգաւոր եղած եւ ապա՝ ուսուցիչ 1902 – 1904 շրջանին, վերջնականապէս վերադառնալէ առաջ Երուսաղէմ 1920-ին, Նիկողայոս Զիգիանեանց, շրջանաւարտ Փէթըրսպուրկի համալսարանէն եւ գիտութեանց ուսուցիչ 1892 – 3, մէկ տարեշրջանի, Պետրոս Կիւրեղեան (Սապահկիւլեան), որ 1890 – 2 տարիներուն աւանդած է գիտութեան դասեր, Սողոմոն Գրիգորեան, աշակերտ նոյն Ժառանգաւորացին, եղած է Թուրքերէն լեզուի մասնագէտ եւ իբր այդ՝ ուսուցիչ եւ Պատրիարքարանի Թուրքերէնի քարտուղար, երկար տարիներ, եւ վերջապէս՝ հռչակաւոր գիտնական Ֆրէտէրիկ Մուրատ, գերմանագէտ, որ հրատարակած է «Յովհաննու Յայտնութեան Նորագիւտ Թարգմանութիւնը» անուն ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը, ձեռագիրներու բաղդատութեամբ:

1886-ին, Յարութիւն Պատրիարք կը ձեռնադրէ չորս նորընծաներ, նախկին ժառանգաւորներէն: Ասոնք են. Պետրոս Սրկ. Պետրոսեան որ կը վերակոչուի Թովմաս, Պօղոս Սրկ. Կարապետեան՝ Եսայի, Պետրոս Սրկ. Աւետիսեան՝ Մատթէոս եւ Յարութիւն Սրկ. Ահարոնեան՝ Եղիշէ:

Թովմաս վրդ. կը ծառայէ Ս. Աթոռիս զանազան տեսչութիւններու մէջ եւ կը վախճանի 1920-ին: Եսայի Վրդ. նոյնպէս կը ծառայէ իբրեւ դասապետ եւ շինուածապետ, անդամ Տնօրէն Ժողովոյ, կը վարէ այլ տեսչութիւններ եւ իր մահկանացուն կը կնքէ 1909-ին: Մատթէոս Վրդ. ծառայութեան երկար տարիներ կ'անցընէ Երուսաղէմ, կը վարէ պատասխանատու պաշտօններ, մեծ հեղինակութեամբ: Ծանօթ իբրեւ Մատթէոս Եպս. Գայըգճեան, ան Ս. Աթոռի տիրական դէմքերէն կը հանդիսանայ մինչեւ Թորգոմ Պատրիարքի օրերը: Իսկ Եղիշէ Վրդ. նոյնպէս կարկառուն դէմքերէն Երուսաղէմի միաբանութեան, ծանօթ իբրեւ Եղիշէ Եպս. Չիլինկիրեան, կը վարէ բազմաթիւ առաջնորդական պաշտօններ՝ Պէյրութ, Դամասկոս եւ Բաղէշ, վերադառնալէ առաջ Ս. Աթոռ սատանձնելու համար Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսչութիւնը: Բազմաթիւ գիրքերու հեղինակ, առաւելաբար յուշագրութիւններ, ան կ'աքսորուի Դամասկոս Սահակ Կաթողիկոսի հետ եւ 1920-ին կ'օծէ Պէյրութի Ս. Նշան Եկեղեցին: Յանկարծամահ կ'ըլլայ 1929 Փետրուարին:

1889-ին, նոր խումբ մը նախկին ժառանգաւորներու կ'ընեն իրենց ուխտը Ս. Յակոբեանց Տաճարին մէջ: Ասոնք են. Յակոբ Տէր Ծերիկեան որ կը վերակոչուի Ղուկաս, Խաչատուր Քիւրքճեան՝ Եզնիկ, Յովհաննէս Տէր Կարապետեան՝ Կարապետ, Գրիգոր Քէչիշեան՝ Վահան, Կիրակոս Տէր Սարգիսեան՝ Մկրտիչ, Տիգրան Տէր Խաչատուրեան՝ Հմայեակ եւ Կարապետ Յակոբեան՝ Դանիէլ:

Շ. Ա.

(Շար. 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ 50–ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի անասնաբուծութեան եւ անասնաբուժութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկը բոլորած է իր յիսնամեակը: Անցեալ ժամանակաշրջանին անոր տարրալուծարաններու մէջ հետազօտական աշխատանքներ տարուած են արդի անասնաբուծութեան, անասնաբուժութեան, կերի արտադրութեան արդիւնաւէտութեան հարցերու շուրջ: Հիմնարկի 50–ամեակին առթիւ Արովեան քաղաքի մշակոյթի տունը տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի գիտա – հետազօտական հիմնարկներու ներկայացուցիչներու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դասախօսներու, տնտեսութիւններու ղեկավարներու եւ մասնագէտներու: Բացումը կատարած է գիւղատնտեսութեան նախարարի տեղակալ Մ. Մելքոնեան: Խօսք առնելով Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Վ. Ղալումեան նշած է, թէ Հիմնարկը յիսնամեայ իր գործունէութեան ընթացքին մշակած եւ արտադրութեան մէջ դրած է աւելի քան 130 կարեւոր առաջարկութիւն, որոնցմէ ստացուած տնտեսական պայմանական շահը եղած է աւելի քան 100 միլիոն ռուբլի: Անասնաբուծութեան եւ անասնաբուժութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկի դերը յատկապէս մեծ է գիւղատնտեսական կենդանիներու նոր ցեղերու եւ ցեղախումբերու ստեղծման եւ կատարելագործման ուղղութեամբ: Հիմնարկի 50–ամեայ գործունէութեան եւ իրագործումներու մասին զեկուցում մը կարդացած է անասնաբուծութեան եւ կերի արտադրութեան հայկական գիտա – հետազօտական հիմնարկի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Վ. Ոսկանեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Խորհ. Միութեան Գիւղատնտեսութեան Նախարարութեան ներկայացուցիչ Բ. Լազուտին, Ուկրանիոյ անասնաբուծութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկի տնօրէնի տեղակալ Ֆ. Էյսմնէր, Վրաստանի անասնաբուծական եւ անասնաբուժական գիտա – հետազօտական հիմնարկի ամպիոնի վարիչ Փրոֆ. Ա. Կաճախիձէ, Լատվիոյ եւ Ատրբէջանի նոյնանուն հիմնարկներու ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

〰〰〰

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

〰〰〰

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒՐԺ ՀԱՄՈՒՏԻ «Գերմանիկ» շարժանկարի սրահին մէջ, Դեկտ. 21–ի առաւօտեան, տօնուած է Հ. Յ. Դ. 90–ամեակը: Ներկայ եղած են 2000 հոգի: Բացումը կատարած է ընկ. Նազարէթ Պէրպէրեան, պարզելով Թիֆլիսէն 90 տարի առաջ ճամբայ ելած Դաշնակցութեան առաքելութիւնը: Առաջին բանախօսը՝ ընկ. Գրիգոր Նգրուրեան, անդրադարձած է 90 տարի առաջ գոյութիւն ունեցող այն դժնդակ ու երկունքի պայմաններուն, որոնց մէջ ծնաւ Դաշնակցութիւնը եւ վեր առած անոր առաքելութիւնը: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւններու երգչախումբը, որ մեկնաբանած է յեղափոխական քանի մը երգեր: Երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Սարգիս Զէյթլեան, շեշտած է այն իրողութիւնը, թէ «Հ. Յ. Դ.ի պատմութիւնը անբաժան մէկ մասնիկն է հայ ժողովուրդի պատմութեան, իսկ Դաշնակցականին համար՝ իր կուսակցութեան ծառայելու զգացումը համազօր է իր ժողովուրդին ծառայելու առաքելութեան»: Ապա անդրադառնալէ ետք Դաշնակցութեան դերին ու առաքելութեան բանախօսը եզրակացուցած է. «Հ. Յ. Դ. 90–ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները պարզապէս յուշի, ինքնաճանաչումի եւ ապագային համար ինքնահաւատարմութեան ոգիով տօգորուելու առիթ են, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը անցեալ չէ միայն ու անոր գործը չէ աւարտած, այլ ան է նաեւ ներկայ ու ապագայի պայքար՝ յանուն հայ ժողովուրդի նուիրական իտէալին, ազգային եւ ընկերային ազատագրութեան պայքար՝ ժողովուրդին հետ, ժողովուրդով եւ ժողովուրդին համար, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը համայն Հայութեան կազմակերպութիւնն է, որդեգրած է Հայութեան բոլոր խաւերը միաւորելու ըսկըզբունքը ու կը մերժէ այն բոլոր գաղափարներն ու սկզբունքները, որոնք բաժանումի կ'առաջնորդեն. ան կը դաւանի ու ջերմօրէն կը պաշտպանէ այն բոլոր միաւորիչ սկզբունքները, որոնք կը միացնեն Հայութիւնը՝ իր ընդհանրական իտէալին շուրջ»:

×

Նոյն օրը առաւօտեան ժամը 9–էն ըսկըսեալ սկաուտական եւ երիտասարդական շարքերով ու նուագախումբով տողանցք մը կատարուած է հայահոծ թաղերուն մէջ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հ. Օ. Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը, Միութեան հիմնադրութեան 70–ամեակին առթիւ, կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը որուն նիւթը եղած է «Երգչախումբը եւ յարակից հարցեր»: Դասախօսած է երաժշտագէտ Ժան Ալմուխեան եւ դասախօսութիւններուն մասնակցած է «Արաքս» երգչախումբը: Առաջին դասախօսութեան ընթացքին Ժան Ալմուխեան խօսած է երգչախումբի ծագման եւ պատմական ակնարկ մը նետած նախաքրիստոնէական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Երկրորդ դասախօսութեան ներկայացուցած է երգչախումբի ձայներու նըկարագիրը եւ անոնց երանգաւորումը, ինչպէս նաեւ երաժշտական եւ երգչախումբի համար արտայայտչական միջոցները: Երրորդ եւ վերջին դասախօսութեան նիւթը եղած է «կշռոյթը, երգը եւ զայն ունկնդրելու կերպը ու մեկնաբանութիւնը»: Տրուած բացատրութիւններու աւարտին համերգ մը տուած է «Արաքս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ժան Ալմուխեանի:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» Կազմակերպութեան Նորահարի սրահին մէջ, Դեկտ. 18–ին, ներկայացուած է Շիրվանզադէի «Պատուի Համար»էն պատկեր մը, բեմադրութեամբ Արամայիս Աղամալեանի: Նախ քան ներկայացումը Տիկին Լիլի Աստուրեան խօսած է Շիրվանզադէի եւ իր գործերուն մասին:

×

Դեկտ. 19–ին, «Արարատ»ի սրահին մէջ, ներկայացուած է պատկեր մը Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ»էն, բեմադրութեամբ Արամայիս Աղամալեանի: Հոս եւս, նախքան ներկայացումը, Արամ Անտոնեան խօսած է Թատերագրին մասին:

×

ԱԹԷՆՔԻ «Էվզէնիտիօ» Հաստատութեան մէջ, Դեկտ. 17 – 21, տեղի ունեցած է համագումար մը՝ «Նոր յունարէնը անգլիախօս երկիրներու համալսարաններու մէջ» նիւթին շուրջ: Զանազան երկիրներու համալսարաններու փրոֆէսէօրներու կարգին համագումարին մասնակցած է նաեւ Մոնրէալի «Մաք – Կիլ» համալսարանի գերմանագիտութեան ամպիոնի դասախօս Տորա Սաքայեան եւ բաղդատական լեզուաբանութեան մասին զեկուցում մը կարդացած:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Դեկտ. 12–ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ. 90–ամեակը: Բացումը կատարած է ընկ. Ժորժիկ Աբրահամեան: Բանախօսած են ընկերներ Խաժակ Տէր – Գրիգորեան եւ Թաթուլ Օհանեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ հայկական ազատագրական շարժումէն եւ Հ. Յ. Դ.ի գործունէութենէն:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇԸ

Լիոնի Հայ Կանանց Ակումբի 4–րդ պարանցիկ ճաշը տեղի ունեցաւ Թեամինիւս պանդոկի սրահներուն մէջ, ուր հաւաքուած էին մեծ թիւով հայրենակիցներ քաջալերելու համար հայ կանանց աշխատանքը: Փարիզէն եկած «Կայծակ» նուագախումբը արդիական երաժշտութեամբ եւ հայկական ժողովրդական պարերը ստեղծեցին ջերմ մթնոլորտ մը: Ակումբին նախագահուհին՝ Տիկին Մատլէն Պասմաճեան, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք երեկոյթին մասնակցողներուն, խօսք տուաւ փոխ – նախագահուհի Տիկին Տօնիկեանի, որ ներկայացուց Ակումբի գործունէութիւնը՝ գրադիլ 3–րդ տարիքով, որ կը համախմբէ 60 հոգի, կազմակերպել ամէն տարի 150 հոգիի համար ճամբորդութիւն մը, ձրի ճաշ տալ 200 հոգիի՝ միասնաբար տօնելով Հայկական Ծնունդը, տօնել «Մայրերու Օր»ը եւ օժանդակել Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Միութեան զանազան աշխատութեանց, ընդունելութեանց եւ ձեռնարկներու առթիւ:

Պարանցիկ ճաշը վերջ գտաւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԺԱՄԵՐՈՒՆ ԳԻՆԸ

«Պարապուրդը», ինչպէս կ'ըսեն Հայաստան, խօսելով կորսուած կամ «գողցուած» աշխատանքի ժամերուն մասին, հարիւր միլիառ տոլար պիտի արժէ այս տարի ամերիկեան տնտեսութեան: Պատկառելի գումար մը բաղդատմամբ այն 40 միլիառին, որ կ'արձանագրուի գողութիւններուն եւ առաւ – փախաւութիւններուն հետեւանքով: Համաձայն կատարուած քննութեան, ամերիկեան մասնագիտական մարմնի մը կողմէ, «գողցուած» ժամերը հետեւեալ ձեւով կը պատկերանան: Պաշտօնեաներ, որ ուշ կը ներկայանան կամ ալ ժամանակէն առաջ կը մեկնին. անոնք, որ շատ կը խօսին իրենց պաշտօնակիցներուն հետ, շատ սուրճ կամ զովացուցիչ կը խմեն, կէսօրուան ճաշին երկար կը մնան սեղանին գլուխը կամ ալ իրենց ժամանակը կ'անցընեն հեռաձայնելով բարեկամներու, ընտանիքի անդամներու: Լուրը հաղորդած է Հերըլտ Թրիպիւն:

LIVRES RECU:

«Mirage arménien et Miradors»
par Lazare Indjeyan
Ed. La Pensée Universelle, Paris, 1980

×

«Etude sur les relations entre les Suisses, notamment les Genevois et les Arméniens»
Genève, Décembre 1980.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Ամէն անգամ որ Մինաս քնանալու ըլլար, Աստուր կը դիտէր անոր բաց մնացած այլանդակ աչքը, եւ գիշեր մըն ալ սոսկաց ինքն իրմէն, երբ մտքէն անցաւ մախաթ մը առնել ու այդ աչքին մէջ խոթել: Մանաւանդ Աստուրի համար Մինասի այդ աչքը անոր խօսքերէն աւելի անտանելի էր դարձեր:

– Կնիկ, ե՛լ այստեղէն երթանք, – ըսած էր Աստուր, երբ տեսած էր որ Մինասի բաց մնացած աչքը գինք շատ կը նեղէր:

Էս բանի վրայ Մինաս արթնցած էր ու նորէն սկսած էր իր Սաղմոսի խօսքերէն.

–Մեզի ի՞նչն էր պակաս, որ այս ամբարիշտներուն խորհուրդին քալեցինք: Դաւիթ Մարգարէն...

Աստուրին ա՛լ համբերանք չէր մնացեր ու յանկարծ տարօրինակ բնազդով մը բռնած էր Փրօտ Մինասի կոկորդէն, կարծես կ'ուզէր էն ձախ աչքը պայթեցընել:

– Ամօթ է, Աստուր. կը տեսնես որ հոգին ելած մարդ է, – ըսին գիւղացիները՝ Փրօտ Մինասը Աստուրին ձեռքէն ազատելով:

– Թող տուէք սատկեցնեմ էդ շան որդին, – պոռաց Աստուր. – Բա, դուք չգիտէք, էս քանի օր է խրգեց գլուխս: Կընիկ, մեր քուրձերը վերցնենք էս տեղէն, – ըսաւ Աստուր ու սկսաւ իր տան առարկաները ուրիշ տեղ փոխադրել. – Մի ըսեր, Կարուկ, էս մարդը էնպէս կը խօսի, կ'ըսես Աստուած իր հօրեղբայրն է:

Այդ խօսքերը հազիւ լրացեր էին, տեսնես այս անգամ սկսան Փրօտ Մինասի ու Մանասէլ Աստուրի կիները իրարու դէմ լեզու փարտել:

– Անամօթը դուն ես, քառսուն տարի մնայ՝ կինէ զաւկի երես չպիտի տեսնես, – կը պոռար Փրօտին կինը:

– Մուրս գլխիդ, Աւետրնի մուկ էրիկ մը ունիս...

– Էս ի՞նչ է, մուկն ո՞վ է, – վրայ հասաւ Արջ Սաքօն եւ ուզեց ծիծաղեցնել կռուողները, ու փորձեց իր եղան ձայնը բարակցնել, կնկայ ձայն հանել:

– Այ, անամօթ, դո՛ւն ալ լեզու ունիս:

Գիւղացիները Արջ Սաքոյի այդ անճոռնի նմանութենէն ծիծաղեցան: Լըռուեցաւ Սարխոշ Գեւոյի քահ – քահը: Սարխոշ Գեւոն կռուի ճիշդ վայրն էր հասած ու աչքը տնկած էր, թէ Փրօտ Մինաս ո՞ւր պահած էր օղիին շիշերը:

Այդ երեկոյ Սոման Մարգարի գիրքը ջուր տարած էր:

×

Տասն օրէն աւելի էր, որ գիւղացիները միս կերած չէին: Երկու օր էր, որ Արջ Սաքոյի կողմէն խօսք կ'ըլլար եզներն ու գոմէշները մորթելու: Այդ օր Սաքօն գիւղացի բանիմաց ըէնճպէրները ժողվի կանչած էր.

– Էհ, կը հասկնամ, աղբրտէք, – կ'ըսէր Սաքօն, երբ ըէնճպէրները լուռ էին ու Սաքօն կենդանիները մորթելու խօսք կ'ընէր. – կը հասկնամ, աղբրտէք, հայ գեղացին իր եզը չի կրնար մորթել: Որ էդպէս է՝ Գոթան հետս կ'առնեմ, կ'իջնեմ վար ու մէյ – մէկ սատկած ձի շալկած վեր կ'ելլենք: Ըսէք, աղբրտիք, կ'ուզէ՞ք որ գեղացիներուն սատկած ձիու միս կերցնենք:

Սաքոյի այդ հարցումին վրայ՝ գիւղացիները իրարու երես նայեցան: Չգիտէին՝ ի՞նչ պատասխանել: Սաքօն ճիշդ էր: Գիւղացին իր եզը կամ գոմէշը չէր կրնար մորթել. անոնք գիւղացիին տան անդամներն էին. ամէն մէկը իրենց անունով կը կանչէին ու միասին կ'ապրէին լաւ ու վատ օրերուն: Գոմէշին լայն ճակատը գիւղացուն բերդն էր: Սաքոյի այդ հարցումին՝ չգիտէին ի՞նչ պատասխանել: Անոնց ամէն մէկի դանկին մէջ եզ մը կամ գոմէշ մը պառկեցաւ դանակը վզին, մէկին Արապը, միւսին Պէշշօն: Ոտքերուն պարան ձգուած հսկայ գոմէշ մը պառկած էր ըէնճպէր Զաքարի աչխատձեւ ու պղնձագոյն ճակատին եւեւ: Չգիտէին՝ իրենցմէ ո՞րը առաջ պիտի խօսի:

– Սաքօ, Աստուած մեծ է, – ըսաւ Զաքար ծանր ու դանդաղ. – Որ լեռնէն վար գանք, որ մեր արտերուն մէջ իյնանք, էդ հողը մեր եզներով կը փորձենք:

(Շար. 232)

Այրի Տիկին Արմենակ Խոյեան, Տոքթ. եւ Տիկին Ռոժէ Խոյեան, ինչպէս նաեւ՝ Խոյեան, Էքսէրճեան, Գազանճեան, Վարժապետեան եւ Պիւա ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՈՅԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երկուշաբթի, Յունուար 12, ժամը 8·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան – Կուժոն, եւ մարմինը կը փոխադրուի՝

Cimetière La Villette

46, Rue Hautpoul, Paris 19ème

ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Միհրան Տարագճեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Վարդիվանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տարագճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տարագճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ՝ Ճենանեան եւ Սեմեր – ճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, ազգականին եւ խնամիին՝

Տիկին ԱՐՄԱԻԵՆԻ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Ելայնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 7ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Ուրբաթ, Յունուար 9, ժամը 14ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բլամառի ինթէռքոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, Յունուար 11ին, ժամը 16ին՝ «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Գեղարուեստական յայտագիր, պատրաստուած աշակերտութեան կողմէ՝ խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր, Կաղանդ Պապան իր նուէրներով:

Աշակերտներու ձեռային աշխատանքներու ցուցադրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.–

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի դպրոցին Տօնածառը՝ այս Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 18·30ին, «Արծրունի Ջրբաշեան» սրահը: Աշակերտութիւնը կը մասնակցի՝ ծրագալոյցի արարողութեան եւ կը հաղորդուի:

Երգ, արտասանութիւն, նուէրներու բաշխում:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ, Յունուար 9, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 14, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս մտերմիկ հաւաքոյթին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի՝ Արուսեակ Տէր – Գէորգեանէ 500 Ֆ., իր ապաքինման առթիւ. ընկերուհի՝ Սաթենիկ Թիւթէլեանէ 100 Ֆ. Գրիգոր Թիւթէլեանի հոգեհանգիստին առթիւ. ընկերուհի Լիւսի Կարապետեանէ 50 Ֆ. Աբրահամ Պէյլէրեանի թաղման առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Լէսքառէ եւ զաւակը՝ Լիանէլ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մութաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զիլէպեան եւ ընտանեկան պարագաները՝ շնորհակալութիւն կը յայտնեն կազմակերպութիւններուն եւ բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

(Զէնկիլերցի)

մահուան առթիւ:

× Այս տխուր առթիւ, Այրի Տիկին Մութաֆեան՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մաղաղաճեան եւ զաւակը՝ 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Մարի Գարագաշեանի մահուան առթիւ:

Société ARCOM

Pour tout problème de construction, de décoration ou de rénovation

80, Avenue Emile Zola, 75015 Paris

Tél. 577. 76. 93

ARMÉNIE:

Monde Oublié

Par les BALLETS ARMENIENS

Dir.: JIRAIR MADILIAN

2 *Spectacles de danses et musiques*

Le Samedi, 17 Janvier, à 20h.30

Le Dimanche, 18 Janvier, à 17 h.

A la MAISON DES AMANDIERS

110, *Rue des Amandiers, Paris 20e*

Tél.: 797. 19. 59

Métro: Ménilmontant - Père Lachaise

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille

Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*

— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*

— *Verres ultra minces pour myopes.*

— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

du 02 au 17 Août 81 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile: 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal..........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:

....

Rayer les mentions inutiles

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի, ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղական վարչութեան, Կիրակի Յունուար 11, ժամը 15–ին Գասպար Իփէկեան սրահը, ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին, «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի Յունուար 11, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին՝

St. Martin d'Hères - Salle des Fêtes

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրը, Կիրակի 11 Յունուար, ժամը 15–ին Ազգ. Տան սրահը, հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտ. Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ մեր մանուկները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, Լիոնի Հայ Առաք. Եկ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Պ. Կարպիս Ճնկարեանէ, Պ. Ճ Պահատուրեանէ 500–ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւյմէճեանէ, Այրի Տիկին Սառա Ագըլեանէ, Այրի Տիկին Ոսկերիչեանէ 200–ական, երէցկին Փոսթէքեան, Տիկին Անժէլ Տուրքարեան, Տիկին Սոմոնեան, Այրի Տիկին Շահնուր Գրիգորոֆ, Տիկին Մալվինէ Տիւյմէճեան եւ Տիկին Ճ. Ագըլեանէ 100–ական, Տիկին Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Մակէսեան, Տիկին Միրճանեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Տիկին Փէքմէզեան եւ Տիկին Մարկոյեանէ 50–ական, Այրի Տիկին Բեթրաքեանէ 30 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տիկին Սաթենիկ Մալխասեանէ, իր ամուսնոյն՝ Պօղոս Մալխասեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Զարմուհի Թորոսեանէ 150 Ֆ., իր ամուսնոյն՝ Վիգէն Թորոսեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Մաղաղաճեանէ եւ զաւկէն 150 Ֆ., Պ. Գարագաշեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է.– Այրի Տիկին Վէրա Ոսկանեանէն եւ իր զաւակներէն՝ 500 Ֆ. փ.ծ.ի, Առաքել Պէյազեանի մահուան առթիւ. Նոյն առթիւ, ստացած է, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովսէփեան՝ 250 Ֆ. իրենց մօրեղբօր յիշատակին. Տիկին Ովսաննա Պետրոսեանէն՝ 70 Ֆ., Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ:

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Աննա Մելեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Մելեան 200, Քէնտէրեան ընտ. 200, Յակոբ Յակոբեան 80, Գր. Աւետիսեան 50:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 11,
ժամը 15–էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատ. Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ զաւեշտ:

Ճոխ Պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու փոքրիկ երախաներով զբաղելու եւ տնական կարգ մը գործերու համար, կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութեան կարելիութիւն:

Հեռաձայնել.– 874· 73·08

Տօնածառի Հանդէս

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Քամփանեը Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը եւ Տիկնանց Օժանդակ Վարչութիւնը կը ծանուցանեն որ, դպրոցական հանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 10, ժամը 14·30–ին, եկեղեցւոյ կից «Վազգէն Ա.» սրահին մէջ: Կաղանդ Պապան իր նուէրներով կ ուրախացնէ մեր մանուկները: Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ Յունուար 9, Ուրբաթ օր, ժամը 20·45ին

SALLE DU MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, 75016 Paris - M°: IENA

կը ներկայացնէ՝

«ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ»

եւ

Շատ հետաքրքրական փաստանկար մը՝

«ՔԱՐԱԿԵՐՏ»

Մուտքը տոմսակով – գին՝ 20 Ֆ.

Տոմսերը կարելի է հայթայթել.–

– Ֆրանս. Մշ. Միութեան հաւաքատեղին
6, Cité du Wauxhall, 10e, Tél. 208.76.49

– Սուրէնեանէ
7, Rue Rollin, 5e, Tél. 325.04.13

– Պալթայեանէ
27, Rue Bleue, 9e

– Բալուեան Գրատունէն
9, Rue de Trévise, 9e, Tél. 523.24.97

– Ինչպէս նաեւ Միութեան անդամներէն

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
10
SAMEDI
10 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆ ր ա ն ս ա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.816 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.816

EDITORIAL

Les Vorpouni

Le premier numéro 81 de «Haratch — Arts et Lettres», qui paraît demain, est entièrement consacré à Vorpouni. Juste hommage à l'un des meilleurs représentants de la littérature arménienne de France des années trente, ceux que l'on appela «Փարիզի տղաքը»: Transplantés d'Istanbul en France, après la débâcle de 1915, ils furent les premiers à continuer la littérature arménienne occidentale et à créer une littérature diasporique. Grâce à eux, notre génération, plus déracinée que la leur, ne se sentit pas coupée de ses vraies racines. Ils furent ce cordon ombilical, indispensable à notre continuité.

Dans ce domaine le «Նահանջ» de Chahnour restera l'œuvre-type et qui ne vieillera jamais. Chaque génération, née loin de sa terre, terre imaginée mais jamais foulée, continue de s'y retrouver depuis plus d'un demi-siècle.

×

Avec Chahnour, Chouchanian, Sarafian, Zartarian, Vorpouni apportèrent un souffle nouveau. Leur littérature parvenait à nous réconcilier avec l'exil, car elle était la résultante positive de cet exil. Une œuvre, où se mêlaient les racines et le nouvel environnement, une originalité nouvelle venait enrichir la littérature de l'Arménie occidentale.

Une richesse incomparable dont nous sommes redevables à ces pionniers, d'un nouveau genre.

Ils nous permirent de comprendre, que l'on pouvait emmener sa patrie à la pointe de ses souliers. Par le fond et par la forme, un nouveau genre littéraire venait de naître. Tout au long de ces pages, leur histoire, c'était notre histoire, leur vie, c'était notre vie. Ils avaient réussi dans leur œuvre l'osmose, qui empêchait la rupture.

Quelque soit l'avenir littéraire de la Diaspora, la base incontestable de celle-ci restera celle née en France,, avec les Chouchanian, les Chahnour, les Vorpouni.

×

Comme le temps passe! Hier encore, ils étaient tous là: Topalian, Sarafian, Chahnour, Harout, Vorpouni. Ces exilés, qui nous avaient apporté, au travers d'une œuvre, leur drame, le drame de notre condition. Sans eux, nous aurions été un peu plus seuls, un peu plus desempérés. Et aujourd'hui leur absence nous laisse un goût amer.Une tristesse nous enveloppe. Comprenne qui voudra, comprenne qui pourra, les Vorpuni, c'était une part de nous-mêmes. Avec leur départ, un dialogue s'interrompt.

Mais l'écrivain a ce grand privilège, il ne meurt pas tout à fait. Il nous laisse son œuvre, c'est à dire qu'il ne nous quitte pas complètement.

C'est pourquoi, les Vorpouni ne sont jamais vraiment partis. Ils nous ont laissé une part d'eux-mêmes, la plus importante, certes, celle, qui au fond était leur vraie vie. Alors, il nous suffit de relire une de leurs pages pour les retrouver. Pour se convaincre que leur départ n'avait rien de définitif, d'irréparable.

Les Vorpouni sont toujours là.

HARATCH

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԸՍՏ ՊԻ – ՊԻ – ՍԻ–Ի ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԽՕՍԻՐ ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ, ՈՐՊԷՍԶԻ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԻՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԶԸԼԼԱՅ

«*Մարմարա*» Դեկտ. 29–ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ հետեւեալ լուրին.–

Անգլիական Պի–Պի–Սի հեռատեսիլի կայանը իր մասնաւոր մէկ յայտագրին մէջ, ուր կը խօսուէր Թուրք դիւանագէտներու դէմ հայ ահաբեկիչներու կատարած յարձակումներու մասին, հարց կուտայ թէ «Արդեօք Թուրքերը ինչո՞ւ համար միշտ լուռ կը մնան այս բոլորին դէմ»:

Պի – Պի – Սի ռատիոկայանը իր հաղորդումին մէջ ըսաւ. «Ճիշդ եօթը տարի առաջ սկսան հայ ահաբեկիչներու յարձակումները. 1973–ին, տարեցոտ Հայ մը, 20–րդ դարասկիզբին կատարուած հայկական եղեռնի վրէժը լուծելու պատրուակով սպաննեց Լոս – Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Պայտարը եւ նոյն հիւպատոսարանի անձնակազմէն Պահատըր Տէմիրը: Իսկ աւելի վերջ, 1974–էն սկսեալ տեսնուեցան հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնները:

«Մարդ անմիջապէս կը տարուի խորհելու թէ հայկական կազմակերպութիւնները այս զէնքերը եւ դրամական օժանդակութիւնը արդեօք ուրկէ կրնան ձեռք ձգած ըլլալ: Այս հարցին վրայ խորհրդաւոր քօղ մը կ'իյնայ միշտ եւ հարցումը կը մնայ անպատասխան:

Յետոյ ինչո՞ւ համար արդեօք Թուրք պատասխանատու շրջանակներն ալ Հայկական այս յարձակումներու եւ կազմակերպութիւններու մասին տեւական լըռութիւն կը պահեն, անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները չեն կատարեր ու կը խուսափին այդ մասին ազդու միջոցներ ձեռք առնելէ եւ հակայարձակումներ կատարելէ:

«Կը տեսնուի թէ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին այս յարձակումներու հետեւանքով սպաննուած Թուրք դիւանագէտներուն թիւը, բնական մահով մեռնողներու թիւէն աւելի են: Թուրքիա ինչո՞ւ չի խորհիր կարգ մը միջոցառումներու մասին ու միմիայն կը բաւականանայ վշտակցական յայտարարութիւններով:

Պի – Պի – Սի կը շարունակէ.

«Թուրք Արտաքին Նախարարութիւնը կը խուսափի որեւէ լուսաբանութիւն կատարելէ, խորհելով որ եթէ այդ խնդրին մասին խօսուի, հաւանաբար հարցին գոյութիւնը ընդունած պիտի ըլլայ»:

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Յունուար 8 Թուակիր Թուրք մամուլի (Թէրճիւման, Հիւրրիյէթ, Միլլիյէթ) *մէջ լոյս տեսած լուրերու համաձայն, Զուիցերիոյ կառավարութիւնը, երկու Հայ բանտարկեալներու միջազգային հաստատութեանց կողմէ այցելութեան արտօնութիւն տուած է: Զուիցերիոյ կառավարական իշխանութիւնները, Հոկտ. 3էն ի վեր բանտարկուած երկու հայ* միլիթաններու *Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Յանձնախումբին կողմէ այցելութեան արտօնութիւն տրուած ըլլալը ճըշդած են: Երկու Հայ բանտարկեալներու ի մէջ այլոց ա ղ ա տ արձակումը մերժող Ժընեւի դատական իշխանութիւնները, անցեալ Ուրբաթ օր, Միջազգային հաստատութեանց այցելութիւնը արտօնելու որոշում տուած են,: Հայ Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը, Կիրակի օր, Պէյրութի մէջ հրապարակած հաղորդագրութեամբ մը, Զուիցերիոյ կառավարութեան 15 օր պայմանաժամ տալով, այդ պայմանաժամի աւարտին բանտարկեալներու ի նպաստ կատարուելիք այցելութիւններու մերժումի պարագային, աշխարհի բոլոր կողմերը՝ զուիցերացի դիւանագէտներու դէմ յարձակում գործելու ուխտ ըրած էր:*

×

Այս շաբթուան (*Յունուար* 5/11) Լը Փուէն *շաբաթաթերթը «Խորհտապահ» էջին մէջ կը գրէ.–*

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԷՆՔԵՐԸ. – Տեղեկատուութեանց արեւմըտեան սպասարկութիւնները մտահոգ են հայկ. ահաբեկչութեան առած ծաւալէն Եւրոպայի մէջ: Գաղտնի Բանակը բազմաթիւ բջիջներ եւ զէնքի պահեստանոցներ ստեղծեր է եւրոպական ք ա ն ի մը մայրաքաղաքներու մէջ, ի շարս որոնց՝ Փարիզ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ

Յունուար 4–ի իր թիւին մէջ, *Լը Մոնտ* անդրադառնալով Հայկ. Ծնունդին կը գրէր թէ. – Ուզելով վկան մնալ հազարամեայ աւանդութեան մը, Հայց. եկեղեցին կը շարունակէ Ծնունդը տօնել Աստուածայայտնութեան հետ նոյն օրը, այսինքն՝ Յունուար 6–ին:

Հիմնուելով Նորվան վրդ.ի տուած լուսաբանութեանց վրայ, թերթը կ'աւելցնէր՝ միայն 354–ին է, որ Հռոմ որոշեց նոյն տօնին մէջ պարփակել հեթանոսական շատ ժողովրդական Արեւի տօնը, ճշդուած Դեկտ. 25–ին եւ Յիսուսի Ծնունդը:

Մինչեւ հոս՝ կատարեալ, ոչ ոք կրնայ որեւէ առարկութիւն ընել այսքան բծախնդիր հաւատարմութեան մը: Կը մնայ սակայն, որ այս փառաւոր սկզբունքները գործադրուին, ամէն տեղ, տառացիօրէն: Արդարեւ, կը բաւէ աչքէ անցընել «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած ժամանակացոյցը, առնուազն տարօրինակ գաղափար մը կազմելու համար, վեհաշուք աւանդապաշտ սկզբունքներուն գործադրութեան մասին: Ի՞նչ կը պատահի: Բացի քանի մը եկեղեցիներէ (Փարիզ եւ արուարձանները, Լիոն եւլն.), պարզուած պատկերը ուղղակի ապշեցուցիչ է: Իւրաքանչիւր ծուխ, ըստ կամս կարգադրութիւններ կ'ընէ երեւի ... «յարմարելով տեղական պայմաններուն»: Այսպէս մէկ քանին Ծնունդը տօնեցին Կիրակի Յունուար 4–ին եւ Երկուշաբթի Յունուար 5ին, այսինքն Ծնունդէն *առաջ*, ուրիշներ կը տօնեն այս Կիրակի, Յունուար 11ին, այսինքն Ծնունդէն ետք, դեռ եղան ոմանք, որոնք Ծնունդը կատարելով հանդերձ Յունուար 6–ին, Ջրօրհնէքը յետաձգեցին յաջորդող Կիրակիին, գտնուեցաւ հատ մըն ալ, որ մէկ քարով քանի մը թռչուն զարնելով, կատարեց Ծնունդը Յունուար 6–ին ու Ջրօրհնէքը թողուց յաջորդ Կիրակիին, որմէ անմիջապէս վերջ կատարեց ... հոգեհանգիստ: Մրցանիշ կոտրեց Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, որ Յունուար 6–ին, յարգելով աւանդութիւնը Ծնունդ կատարեց, յետոյ Շաբաթ Յունուար 10–ին (այսինքն Ծնունդէն *ետք*) կ'ընէ Ճրագալոյցի արարողութիւնը, ու յաջորդ օրը՝ Յունուար 11–ին, կրկին՝ Ծնունդ, տեսակ մը *փերմանան* ներկայացման բնոյթ տալով իր արարողութիւններուն:

Աւելի չերկարենք այս տարօրինակութեանց շարքը եւ թող չըսուի մեզի թէ հարկ է «յարմարիլ տեղական պայմաններուն», վ ա ս ն զ ի յարմարելով կրնայինք հ ա ս ն ի լ թ ե ր ե ւ ս, *տրամաբանական* յարմարումի մը, որ է՝ Դեկտեմբեր 25–ը, բայց այդ «վտանգը» չկայ: Առենին ողբացեալ Յակոբ Տէր – Յակոբեան նման առաջարկ մը տարաւ Էջմիածին, որ ընկատի չառնուեցաւ եւ՝ իրաւացի կերպով: Լաւ է որ Հայց. Եկեղեցին չհրաժարի իր սկզբունքներէն եւ պահպանէ իր իւրայատուկ դիմագիծը: Պայմանաւ սակայն, որ սկզբունքը մնայ սկզբունք եւ ծիծաղելի ժամանակացոյցեր լոյս չտեսնեն մամուլի մէջ:

Ա. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ *միշտ նոյն ստոյկ հակազդեցութիւնը ցոյց կուտայ իր անժողովրդականութեան ի տես: Հանրային կարծիքի նոր քննութիւն մը ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսացիներու* 61 *առ հարիւրը կը դատապարտեն զինքը:* Գալով իրեն, Էքսփանսիոն *տնտեսական թերթին Ֆօրոմին իբրեւ հիւրը յայտարարեց թէ Ֆրանսան չի զոհեր Ֆրանսացիներուն:*

ՖՐԱՆՍԱ *դատապարտեց Չատ – Լիբիա ձուլումը, Արտաքին նախարարութեան յատուկ մէկ զեկոյցով, ուր կը շեշտուի «Ֆրանսա չի կրնար ի զօրու նկատել այդ համաձայնագիրը, որ կ'անտեսէ չատցի ժողովուրդին իրաւունքները, ցորչափ Չատի կառավարութիւնը հնարաւորութիւնը չէ ունեցած խօսելու այդ մասին»: Մինչ Փարիզի մէջ, կը հրապարակուէր այս յայտարարութիւնը, Արտաքին նախարար Ժան Ֆրանսուա – Փոնսէ Բոթ տ'Իվուար կը ժամանէր եւ Չատի անունը չտալով, կ'ըսէր «Ֆրանսա կը մնայ ինչպէս մնացած է անցեալին միշտ ափրիկեցի իր բարեկամներու կողքին, պաշտպանելու համար իրենց ապահովութիւնը»:*

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ *հասած լուրերու համաձայն 51 ծայրայեղ ձախեր ձերբակալուած են: Կասկած եղած է թէ զինեալ ժողովրդական ապստամբութիւն մը կը պատրաստէին: Բոլորն ալ անդամ են մարքս – լենինիստ Թուրք համայնավար կուսակցութեան «պարտիզան» ճիւղին, գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ գըրեթէ քայքայուած է: Միւս կողմէ պաշտօնապէս բացուած է «Աթաթիւրքի Տարին», որ անշուշտ շատոնց նախատեսուած էր, բայց «քեմալական ախոյեան» զինուորականներու իշխանութեան գլուխ գ տ ն ո ւ ի լ ը նախատեսուած չէր եւ մասնաւոր «փայլ» մը կուտայ կացութեան: Այս առթիւ ունեցած իր ելոյթին մէջ, զօր. Էվրէն կրկնեց թէ մտադիր են ժողովրդավար վարչակարգը յանձնել «Հանրապետական եւ Քեմալական սկըզբունքներու պահապան» իշխանութեան մը երբ արագօրէն դարմանը գտած ըլլան ներկայի վնասակար պակասներուն, շնորհիւ նոր օրէնսդրութեան մը:*

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ *մէջ կառավարութեան եւ Սոլիտառիթէ ընկերակցութեան միջեւ տագնապը հեռու է մեղմանալէ: Հարցը կը վերաբերի Շաբաթ օրերու ազատ ըլլալու հարցին, ինչ որ խոստացուած էր Օգոստ. 31–ի Կտանսքի համաձայնագըրով: Անկէ ի վեր սակայն խուլերու գըրոյց մը կը շարունակուի: Սենտիքան հրաւիրած էր իր անդամները որ գործի չերթան Շաբաթ օր* (*Յունուար* 10):

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի 1981*–ի առաջին թիւը, նուիրուած Զարեհ Մ. Որբունիի, հետեւեալ բովանդակութեամբ. –*

Որբունի՝ վերջին Հրաժեշտ – ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Մահը նուիրագործեց զինք. – Մ. ՆԸՇԱՆԵԱՆ

Որդեգրում՝ «Եւ եղեւ մարդ»ի լուսանցքին. – ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Եւ՝

ՈՐԲՈՒՆԻ

1980-ԻՆ ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿ. ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

× Օննիկ Զաքարեան (Աթէնք) յունահայ գաղութի կեդրոնական դէմքերէն: Վաստակաւոր դաստիարակ, հանրային գործիչ եւ «Ազատ Օր»ի արտօնատէր: Ընկեր Օննիկ Զաքարեան պատասխանատու պաշտօններ վարեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս:

× Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, վախճանեցաւ Նիւ-Եորք: Միաբան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, վարեց Առաջնորդի դերը Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի:

× Գէորգ Զաքալպաշեան (Պէյրութ) ազգային բարերար: Իր նուիրատուութեամբ շինուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Վեհարանը եւ Պէյրութի լաւագոյն վարժարաններէն «Գէորգ Զաթալպաշեան» Ազգ. երկրորդական վարժարանը:

× Վեր. Անդրանիկ Պետիկեան (Նիւ-Ճըրզի) գրագէտ եւ հրապարակագիր. խմբագրած է «Հայաստանի կոչնակ»ը:

× Սարգիս Գ. Փաչաճեան (Սոֆիա), ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն Պուլկարիոյ մէջ որպէս հայերէնի վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հրապարակագիր, պաշտօնավարելով մանաւանդ Սոֆիայի Ազգ. Վարժարանը: Աշխատակցած է «Մշակոյթ», «Պուլկարահայ ձայն», «Զանգ» թերթերուն յաճախակի:

× Նշան Թիւյսիւզեան (Պէյրութ), վաստակաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.-ական: Մեծ դեր ունեցաւ Սուրիոյ Դաշնակցական եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի երբեմնի կեանքին մէջ:

× Արամ Խտըրեան (Պոլիս), գաղութին հնագոյն դէմքերէն: Վերջին վկաներէն անցեալի մը որ փառքը կը կազմէր երբեմնի Պոլիսին: Հիմնադիր, տէր եւ տնօրէն համբաւաւոր Փարք Օթէլին: Եղաւ բազմամեայ ատենապետ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին:

× Դանիէլ Դանիէլեան (Մոնրէալ), եղաւ տիրական դէմքերէն յունահայ գաղութին, որուն ծոցին մէջ տասնեակ տարիներ ծառայեց անսակարկ ոգիով, տարաւ անչահախնդիր գործունէութիւն, համակրութիւն վայելելով բոլորին կողմէ: Եղաւ Դաշնակցութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. ուխտեալ սպասարկու:

× Անտրէ Տէր Օհանեան (Ամուրեան) – (Թեհրան), տարաւ բեղուն աշխատանք Իրանի եւ Ամերիկայի գաղութներուն մէջ: Վարեց «Ալիք»ի եւ Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ի խմբագրութիւնները: Պատասխանատու պաշտօններ վարեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս: Առանձին հատորներով լոյս ընծայած «Հ. Յ. Դ.ը Պարսկաստանում», «Դրական էջեր» գիրքերը:

ՍՓԻՒՌՔ

1980–ը իրեն հետ տարաւ առաւելապէս մտաւորական ականաւոր դէմքեր՝ գիտնական, արձակագիր, բանաստեղծ, բայց նաեւ քաղաքական անձնաւորութիւններ:

× Յակոբ Զարոբեան, Հայաստանի Կոմկուսի կեդր. կոմիտէի նախկին Ա. քարտուղար որ պատմական դեր կատարեց, ստանձնելով Ապրիլեան յիսնամեակի առաջին ոգեկոչումը Երեւանի մէջ, 1965 Ապրիլ 24–ին:

× Սուրէն Թովմասեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի նախկին Ա. քարտուղար:

× Կոմիտաս Արք. Տէր Ստեփանեան (Էջմիածին), Արարատի Թեմի Առաջնորդական փոխանորդ: Եղաւ նաեւ Առաջնորդ Վրաստանի Թեմին:

× Գրիգոր Քէշիշեան, կը պատկանէր հայրենադարձ գրողներու շարքին (1946) իր ստեղծագործութիւններն են՝ «Մեծ ճանապարհին վրայ», «Պատմուածքներ», «Քեզնից հեռու», «Կզզի նման չիք մեր Կիպրիա», «Տնակը կռունկի վրայ»: Թարգմանած է անգլերէնէ Սարոյեան եւ Մարք Թուէն:

× Բենիկ Թումանեան, բնագիտական փաքիւլթէի աւագ դասախօս:

× Վախթանգ Անանեան, տաղանդաւոր արձակագիր. մեծ վաստակ ունի մանուկներ մանկական գրականութեան զարգացման մէջ:

× Գագիկ Դաւիթեան, ակադեմական, հողագիտութեան գիտնական:

× Ա. Առաքելեան, բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր: Գլխաւոր գործը «Հայ ժողովուրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման պատմութիւնը»:

× Էմիլ Միրզաբէկեան, գիտնական, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ – նախագահ: Հիմնադիրը Հայաստանի «Ռատիօֆիզիկայ»ի: Պաշտօնավարեց Բիւրականի աստղադիտարանը:

× Վահագն Կարենց, բանաստեղծ, կատարեց բազմաթիւ թարգմանութիւններ ռուսերէնէ եւ քրտերէնէ: Իր գործերը թարգմանուեցան ֆրանսերէն, պուլկարերէն, չեխերէն յաճախակի: Նախագահ եղաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վերստուգիչ յանձնախումբին:

× Մուշեղ Գալշոյեան, խորհրդահայ արձակի վարպետներէն: Մաս կազմեց «Գարուն»ի խմբագրութեան, վարեց «Հայաստան» հրատարակչութեան գեղարուեստական գրականութեան բաժինը: Իր գործերէն՝ «Կռունկ», «Ընծայագիր», «Ծաղկած քարեր» եւ. եւ.:

× Սարգիս Մէլիքսէթեան, Եղիշէ Չարենցի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին տնօրէնը: Նպաստ բերած Հայաստանի մէջ թատերական արուեստի պատմութեան ու տեսութեան հարցերուն գիտական մշակման գործին:

× Արշաւիր Դարբնի, բանաստեղծ, թատերագիր եւ առակագիր: Եղաւ Բ. Աշխարհամարտէն ետք Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը: Շուրջ երկու տասնեակ գիրքերու հեղինակ: Իր «Առակ»ները, «Ծաղիկներ եւ շաղիկներ», «Փոքրիկ բժշկուհին»... մանուկներու սիրելի գիրքեր են: Թատերախաղերէն յիշենք՝ «Հողը ծիծաղում է», «Արծիւներ»:

ԵԱԼԹԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Եալթայի հայկական եկեղեցին կը գտնուի քաղաքի գեղատեսիլ վայրերէն մէկուն մէջ. ծովախորշէն եօթը հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ, ծովուն նայող բլուրի գագաթին: Դէպի եկեղեցի տանող ասֆալթապատ ճամբան կ՚անցնի բլուրի ստորոտէն:

Խորհրդաւորութիւն մը կայ եկեղեցւոյ տարածութեան մէջ՝ լռութեան խորհրդաւորութիւնը, որ անմիջապէս կը հակադրուի ծովափնեայ քաղաքի եռուզեռին:

Տեղացիներէն ծերունի մը պատմեց հետեւեալը.– «Եկեղեցւոյ հիմնադիրը՝ պաքուի նաֆթարդիւնաբերող Ղուկասովը, թոքախտով տառապող 17ամեայ իր աղջիկը կը բերէ Եալթա, յոյս ունենալով, որ տեղւոյն մեղմ կլիման կը փրկէ զինք: Աղջիկը կը մեռնի: Հայրը անոր յիշատակին կը կառուցանէ այդ եկեղեցին, որ կը դ ա ռ ն ա յ նաեւ Ղուկասովներու գերդաստանի ննջավայրը: Հոն թաղուած են նաեւ Ղուկասովի երկու զաւակները»:

Եկեղեցւոյ յատուկ շուք կուտան անոր 100 աստիճանները, որոնք կը սկսին վեց մեթր բարձրութեամբ քառանկիւն քարէ երկու աշտարակով, որուն գագաթը կը տանայ կոնի ձեւ՝ երիզուած փոքրիկ քիւերով: Գեղեցիկ են աշտարակի պատի վրայի հարթաքանդակ խաչերը: Կը սկսիս բարձրանալ 7 մեթր լայնութեամբ քարէ աստիճաններէն: Իւրաքանչիւր 25 աստիճան բարձրանալէ ետք կայ 4 մեթրնոց հարթակը, որուն երկու կողմերը դրուած են մէկական նստարան: Հարիւրերորդ աստիճանի մակերեսին վրայ կառուցուած է եկեղեցին: Տեղւոյն որոշ թեքութիւնը ստիպած է կառուցանել հարթակ մը եւս, որուն ճակատը կը դըտնուի երկուքուկէս մեթր շառաւիղով քանդակազարդ պարուրակաւոր կամար մը: Կամարին տակ կը գտնուի սրահը՝ քարէ նստարաններով: Միայն այսքանով է, որ եկեղեցին իր արտաքին ձեւով կը տարբերի հայկական եկեղեցիներէն: Մնացեալը նոյնն է՝ զանգակատունով, գմբէթով, ծաւալային չափերով: Կամարին ձախ կողմը կը գտնուի Վարդգէս Սուրէնեանցի գերեզմանը:

Կը մօտենանք գլխաւոր դրան: Թիթեղեայ թերթի վրայ գրուած է. «Կառուցուած է է. – Ը. դարերու հայկական եկեղեցիներու օրինակով: Կառուցուած է 1903 – 1917 թուականներուն՝ տեղական աւազաքարէ, Սուրէնեանցի յղացումով (ճարտարապետներ Տարաղրոս եւ Տէր-Մելիքով), որպէս ազգի եկեղեցի իր ննջարանով Պաքուի նաֆթարդիւնաբերող Ղուկասովի համար»:

Այս եկեղեցւոյ համար հիմք ծառայած են Ս. Հռիփսիմէի եւ Հայաստանի հին մայրաքաղաք Անիի եկեղեցիները:

Եկեղեցին հետաքրքիր է իր արտաքին տեսքով, նրբութեամբ եւ զարդանախշերով: Եալթայի հայկական եկեղեցին նըկարազարդուած է Վարդգէս Սուրէնեանցի կողմէ: Այս յուշարձանը օգտագործուած է «Ս. Եորդէնի տօնը», «Միս Մենդ», «Բոռ», «Երեք հաստլիկները», «Վահան եւ սուր» եւ այլ շարժանկարներու պատրաստութեան համար:

Վերանորոգումի մեծ կարիք ունի Եալթայի հայկական եկեղեցին: Ան կառուցուած ըլլալով աւազաքարէ, չի դիմանար խոնաւութեան ու ջուրին: Անձրեւները քայքայած են այդ հոյակապ կառոյցի արտաքինը. սրբատաշ գեղնագոյն քարը շերտ – շերտ կը թափի, երբ ձեռքով շըփես քարի մակերեսը: Կառոյցը անմխիթար վիճակի մէջ է: Թափած են զարդանախշերը: Նախապծողները քիչ ուշադրութիւն դարձուցած են քիւերու պատրաստութեան թէքնիքին՝ անձրեւի ջուրը վար թափուելու փոխարէն շրջանցած է քիւը եւ վար սահած կառոյցի մակերեսով, որ գլխաւոր պատճառն է կառոյցի աստիճանական քայքայման:

Ի տարբերութիւն հայկական եկեղեցիներու, այս եկեղեցին ներսէն ծեփուած ու նկարազարդուած է: Կան նաեւ մարմարեայ հարթաքանդակներ, որոնք կը գտնուին գմբէթը պահող հենքերու վրայ: Բեմը քանդակազարդ սպիտակ մարմարէ է, որ անոր կուտայ հանդիսաւորութիւն մը: Ամէնէն ուշագրաւը գմբէթն է՝ Վարդգէս Սուրէնեանցի նկարազարդումներով: Շրջանաձեւ կառուցուած գմբէթը արեւի խորհրդանիշն է, որ շողերը կը սփռէ շուրջը:

Հայկական մանրանկարչութեան օրինակով կատարուած նկարազարդման մէջ Սուրէնեանց մեծ տեղ տուած է սիրամարգին ու սոխակին, իսկ բուսական աշխարհը խորհրդանշուած է զարդանախշերու նմանող առանձին տարրերու մէջ: Իշխող գոյնը՝ վերը դեղինը, վարը կապոյտն է: Այս բոլորին ներքեւ՝ գմ –

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԵՍԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆ

Ղուկաս Վրդ. յաջորդ տարին կը վախճանի Խարբերդի մէջ: Սարկաւագութեան (1882 – 87) վարած է վարժարանին կառավարիչի պաշտօնը եւ դասաւանդած կրօնագիտութիւն: Եղնիկ Վրդ. (Պապայեան) կը ծառայէ Ս. Աթոռին մինչեւ 1901 տեսչական զանազան պաշտօններով եւ ապա կը վարէ Էնկիւրիի եւ Տրապիզոնի առաջնորդութիւնները: Տարագրութեամբ կը վերադառնայ Երուսաղէմ 1916–ին եւ իր եկեղեցական ծառայութիւնը շարունակելու կ՚երթայ Եգիպտոս, անկէ ալ՝ Պոլիս:

Կարապետ Վրդ.ին կը յանձնուի Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութեան պաշտօնը 1893 – 1901: Մինչեւ 1911 կը ծառայէ իբրեւ Հալէպի Առաջնորդ եւ Տնօրէն Ժողովի անդամ, երբ կը թողուկարգը եւ կ՚երթայ Նիկոսիա:

Վահան Վրդ. իր ամբողջ կեանքը կ՚անցընէ Երուսաղէմ, տեսչական պաշտօններու մէջ, մինչեւ վախճանը 1915–ին, իբրեւ Լուսարարապետ:

Մկրտիչ Վրդ. կարճատեւ կեանք մը կ՚ունենայ եւ կ՚անցընէ զայն Ս. Աթոռի ծառայութեան մէջ, մինչեւ իր վախճանումը 1904–ին:

Հմայեակ Վրդ. (Երէցեան) Ս. Աթոռի ծառայութեան նուիրուած Միաբաններէն եղած է: 32 տարիներու պաշտօնավարութեամբ, ան կը հանդիսանայ տմուր նկարագրով վարդապետներէն, որոնք իրենց փառքը կը փնտռեն անխոնջ ծառայութեան մէջ:

Դանիէլ Վրդ. մի քանի տարիներ կը ծառայէ Ս. Աթոռին եւ 1896 – 1921, իբրեւ վարդապետ եւ եպիսկոպոս, առաջնորդական պաշտօններ կը վարէ Երզնկա, Զմիւռնիա, Էսկիշէհիր, Տեղապահ Ս. Յակոբեանց Վանքին (1909 – 13), քարոզիչ՝ Սկիւտար, եւ կը վախճանի 1922–ին իբրեւ Լուսարարապետ Ս. Յակոբեանց Տաճարին:

1892–ի հունձքը կը ներկայանայ հինգ ձեռնադրութիւններով. Նազարէթ Սրկ. Պէշլիճեան կը վերակոչուի Եփրեմ, Պօղոս Շահնազարեան՝ Պօղոս, Յովհաննէս Ղազարեան՝ Համազասպ, Արշակ Պետրոսեան՝ Եզեկիէլ եւ Յարութիւն Պարոնեան՝ Յարութիւն:

Եփրեմ Վրդ. 36 տարիներու ծառայութեամբ կեանք մը նուիրած է Ս. Աթոռին, տեսչական տարբեր պաշտօններու մէջ:

Պօղոս Վրդ. կը ծառայէ Ս. Աթոռին իբրեւ Միաբան 18 տարիներ, ապա կը մեկնի Ամերիկա, ուր կը վախճանի 1913–ին:

Համազասպ Վրդ. եւս կը պատկանի հաւատաւոր Միաբաններու այն խումբին, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրուած են Ս. Աթոռին ծառայութեան:

Եզեկիէլ Վրդ. առաջնորդութիւնը կը վարէ Տիգրանակերտի եւ երբ կ՚երթայ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը ընդունելու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, Երեւանի մէջ կը վախճանի 1912–ին:

Յարութիւն Վրդ. 40 տարիներ ծառայած է Ս. Աթոռին, իբրեւ Դիւանապետ եւ ուսուցիչ Վարժարանէն ներս Գեղագրութեան եւ Կրօնագիտական դասերու:

Ինը տարիներ ետք, 1898–ին, վարդապետական ձեռնադրութիւններու թիւը Ժառանգաւորաց Վարժարանի ընթացաւարտներէն կը հասնի եօթնի: Յովհաննէս Սրկ. Վարդանեան կը վերակոչուի Վըրթանէս, Կիւրեղ Սրկ. Խաչայեան՝ Ներսէս, Միրիճան Սրկ. Նշանեան՝ Մեսրոպ, Ռուբէն Սրկ. Սամուէլեան՝ Սերովբէ, Տիգրան Սրկ. Գասպարեան՝ Վարդան եւ Պետրոս Սրկ. Սարաճեան՝ Պետրոս:

Վրթանէս Վրդ. (Գասպարեան) իր կեանքը կը նուիրէ Վանքի ծառայութեան, զանազան տեսչութիւններու մէջ, մինչեւ իր վախճանը՝ 1938:

Ներսէս Վրդ. իր կեանքը անցուցած է վարչական պաշտօններու մէջ՝ Պէյրութ, Զէյթուն եւ Վան:

Մեսրոպ Վրդ. եպիսկոպոս եւ Պատրիարք Ս. Աթոռոյ, վարած է Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը 1911–էն մինչեւ 1930: Եղած է հեղահամբոյր եւ ազնիւ հոգիներէն, որոնք անաղմուկ կերպով վարած են Սուրբ Աթոռի բարձրագոյն պաշտօնները, առանց յաւակնոտութեան: Հրատարակած է Երուսաղէմի ընդարձակ պատմութիւնը, թարգմանուած Տիգրան Սաւալանեանի գրաբար բնագիրէն:

Շ. Ա.

(Շար. 6)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓԱՊՈՒՂԻՆ ՍԿՍԱԾ Է ԲԱՆԻԼ

Արփիի ջուրերը առաջին քայլը առած են դէպի լեռներու գեղեցկուհին՝ կապուտաչեայ Սեւան: Կեչուտի ամբարտակին մէջ արդէն կուտակուած է շուրջ 20 միլիոնխորանարդ մեթր ջուր եւ հասած փապուղիի մակարդակին: Եւ այսպէս, բացուած է մուտքը գոցող փականը ու ջուրը առաջին անգամ ըլլալով հոսած է Կեչուտ – Եղեգիս փապուղիով: Մօտ մէկ ամսուան ընթացքին կը փորձուի դեռ նոր՝ ստորերկրեայ հունը: Մասնագէտները մանրամասն կ՚ուսումնասիրեն փապուղիի «վարքագիծը»: Այդ նպատակով սկիզբը կը թողուն մէկ երկվայրկեանի մէջ, 2, ապա 8, 10, 12 խորանարդ մեթր ջուր, յետոյ կառքով կ՚անցնին փապուղիին մէջէն եւ չափող – ստուգող սարքերով կը հետազօտեն կրածոյլի տոկունութիւնը: Այդ հետազօտութիւնները վերջնական կ՚ըլլան փապուղիի մնացեալ՝ Եղեգիս – Ծովինար հատուածի համար: Ջուրը անցած է արդէն 18,7 քիլոմեթր հատուածէն եւ դուրս ելած Եղեգիսի կիրճը: Ներկայիս յարդարման վերջին աշխատանքները կը տարուին փապուղիի մնացեալ հատուածներու մէջ:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն եւ Արտասահմանի Ուսանողներու Գործերու Հայաստանի Խորհուրդը Ամանորի առթիւ ընդունելութիւն մը տուած են ի պատիւ Երեւանի մէջ ուսանող Սփիւռքի երիտասարդներուն: «Էրեբունի» նոր պանդոկի ընդարձակ սրահին մէջ հաւաքուած են 28 երկիրներու երիտասարդ ներկայացուցիչներ, անոնց դասախօսները, գրագէտներ, արուեստագէտներ: Խօսք առած են ուսանողներու կողմէ Վազգէն Գասմէճեան, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, Արտասահմանի Երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան նախագահուհի Նորա Յակոբեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Մարգարիտ Թովմասեան եւ Գէորգ Էմին: Ապա տեղի ունեցած է համերգ՝ Հայաստանի վարպետներու եւ ուսանողական սիրող խումբերու մասնակցութեամբ: Ընդունելութեան ներկայ եղած է Հայաստանի Արտաքին Նախարար Ջոն Կիրակոսեան:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ

Լենինգրադի հնագոյն շինութիւններէն մէկը մօտ ատենէն իր դռները կը բանայ այցելուներու առջեւ: Տեղական իշխանութիւններու աջակցութեամբ նորոգուելէ ետք, Նեզուայի պողոտային վրայ գտնուող ԺԸ. դարու հայկական եկեղեցին կը դառնայ գծանկարի ու կիրառական արուեստի մնայուն ցուցադրավայր: Լենինգրադի քաղաքային խորհուրդի որոշումով կը նորոգուի նաեւ զօրավար Յովակիմ Խաստատեանի յուշարձանը, որ կը գտնուի հայկական գերեզմանատունը: Յովակիմ Խաստատեան, որ եղած է ռուս զօրավար Ալեքսանդր Սուվորովի մտերիմ զինակիցը, կարեւոր դեր ունեցած է Իզմայիլ ամրոցի գրոհի ժամանակ: Պահպանուած են նաեւ այլ անուանի Հայերու – Լազարեաններու տոհմական յուշարձանները: Հայկական նախկին գաղութներէն մեզի հասած են մեծ թիւով ճարտարապետական կառոյցներ եւ ազգային մշակոյթի այլ նմոյշներ: Յուշարձաններու Պահպանութեան Հայկական Ընկերութեան եւ Խորհ. Միութեան միւս Հանրապետութիւններու համապատասխան կազմակերպութիւններու միջեւ հաստատուած կապերու եւ համագործակցութեան շնորհիւ լայն աշխատանք կը տարուի Ռուսիոյ, Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկովկասի, Ուկրանիոյ, Մոլտաւիոյ մէջ տարածուած այդ արժէքներու ուսումնասիրութեան ու պահպանութեան ուղղութեամբ: Խրիմ՝ Սեւ ծովու ափին գտնուող Թէոդոսիա քաղաքին մէջ, ուր ծնած ու ապրած է Յովհաննէս Այվազովսկի, ներկայիս կան հայկական եօթը եկեղեցիներ, որոնց հինգը նորոգուած են վերջին տարիները: Անոնցմէ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ բացուած է հայկական քարի թանգարան: Եկեղեցւոյ բակին մէջ կը գտնուի ծովանկարիչին գերեզմանը:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՕՂԼՈՒ (Պոլիս) «Նարեկեան» հանդիսասրահին մէջ, Դեկտ. 21-ին, տեղի ունեցած է «Հանճեան» լարաւոր նուագախումբի երաժշտական երեկոյթը: Նուագացանկը բաղկացած է Վիվալտիի, Մոցարթի, Յարութիւն Հանճեանի, Հէնտըլի գործերէն, որոնց մեկնաբանութեան մէջ տիրական եղած են ղեկավար Յարութիւն Հանճեանի արուեստի արժանիքները եւ անձնական դրոշմը: Գրնահատուած է նաեւ դաշնակահարուհի Թալին Թաշճեանի մեկնաբանութիւնը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան սրահին մէջ, Դեկտ. 12-ին, տեղի ունեցած է պարսկահայ գրողներու հանդիպում մը: Բացումը կատարելով Միութեան փոխ – նախագահը՝ Գրիչ Դաւթեան, շեշտած է պարսկահայ գրականութեան ներկայ պատկերին մէջ «բանաստեղծութեան գերակշռութիւնը ի դիմաց արձակի», այդ իրականութիւնը արդիւնք համարելով «հայերէնագիտական այն մակարդակի, որ հասցրել է ասպարէզում եղող մեր գրողներին»: Ապա, Հայկ Յովսէփեան, Վարանդ, Սաթօ Ա., Ալմին եւ Գուրգէն Արզումանեան կարդացած են իրենց բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ, որոնց մասին արտայայտած են ներկաներ: Միութեան կողմէ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Յովհաննէս Յովհաննիսեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Գոհար» վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտ. 21-ին, տեղի ունեցած է հայկական վարժարաններու հայ ուսուցիչներու միութեան հանդիպումը, որու ընթացքին դասախօսութիւն մը տուած է Տոքթ. Լեւոն Դաւթեան՝ «Հոգեբանութիւն եւ դաստիարակութիւն» նիւթին շուրջ: Ներկայ եղած են մօտ 45 ուսուցիչներ:

×

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Կարապետ Դպրաց Դասու հիմնադրութեան 72-րդ եւ երգչախումբի կազմութեան 62-րդ տարեդարձները նշուած են Դեկտ. 21-ին: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, իբրեւ բնաբան ունենալով համեստութեան ոգին եւ արդարութիւնը մարդկային կեանքին մէջ, շեշտելով երգչախումբերու դերը մեր եկեղեցիներէն ներս: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է երգչախումբի եւ դպրաց դասու ողբացեալ անդամներու յիշատակին, որմէ ետք եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին երգչախումբին ներկայացուած են շնորհաւորութիւններ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Դեկտ. 19-ին, տեղի ունեցած է «Զէյթուն» թաղամասի «Սուքերեան» սրահին բացումը, որուն ներկայ եղած է առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է Յովիկ Եղիազարեան: Սրահի շինութեան յանձնախումբի անդամ Իսկանդար Իսկանդարեան բացատրութիւններ տուած է կառուցման հանգրուաններու շուրջ: Շէնքին երկրորդ յարկը կը կառուցուի «Անահիտ» Միութեան ծախքով, իբրեւ կեդրոնատեղի: Արտակ Արք. խօսած է սրահի բարերար Վահրամ Սուքերեանի մասին, ոգեկոչելով անոր յիշատակը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն մասնակցած է նաեւ «Սիփան» Միութեան «Կոմիտաս» երգչախումբը:

բէթի թմբուկին վրայ ներկով կատարուած է հետեւեալ մակագրութիւնը, որ Քրիստոսի պատգամն է իր աշակերտներուն.

Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն
Երկինս եւ յերկրի,
Որպէս առաքեաց զիս հայր
Եւ ես առաքեմ զձեզ:
Գնացէք այսուհետեւ աշակերտեցէք
Զամենայն հեթանոս
Եւ մկրտեցէք զնոսա:

Եկեղեցին վերածուած է թանգարանի, ուր ցուցադրուած են եկեղեցիէն ժառանգուած եւ Հայութեան վերաբերող իրեր ու արուեստի նմոյշներ: Եկեղեցւոյ անմխիթար վիճակը նկատելով, Ուկրանիոյ Յուշարձաններու Վերահաստատման Կոմիտէն որոշած է նորոգել զայն:

Արդէն տարի մըն է որ սկսած են վերանորոգման աշխատանքները, որոնք կրնան երկար տեւել, թերեւս հինգ տարի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՊՕՂՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նոր տարուան առաջին օրը, ժամը 9ին հեռաձայնէն ցաւով իմացանք մահը Պօղոս Պօղոսեանի, որուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յաջորդ օրը, Պոմոնի Հայոց եկեղեցին: Ժամը 14-ին արդէն եկեղեցին ամբողջութեամբ լեցուած էր: Արարողութենէն ետք ողբացեալին տղան՝ Սարգիս, ոգեկոչելով հօրը յիշատակը, ըսաւ թէ միտք չունի անոր կեանքն ու տառապանքը պատմելու, կեանք մը որ կը նմանի Ապրիլեան Եղեռնէն ճողոպրած բոլոր բեկորներու կեանքին, այլ կ՚ուզէ յատկանշական դրուագ մը միայն յիշել անոր կեանքէն: «1932 Յուլիս 23-ին էր, – ըսաւ Սարգիս Պօղոսեան, – որ Պալաքեան եպիսկոպոս Մարսէյլի Հայութիւնը ժողովի հրաւիրած էր: Օրուան գլխաւոր հարցն էր Պոմոնի մէջ եկեղեցւոյ մը կառուցումը: Պալաքեան եպիսկոպոսի բացատրութիւններէն ետք ժողովականներու մէջ պահ մը լռութիւն տիրեց: Այդ պահուն, Արաբկիրի Անպրկա գիւղէն համեստ գործաւոր մը՝ Պօղոս Պօղոսեան, ոտքի ելաւ ու 500 ֆրանքով բացաւ հանգանակութիւնը, որուն հետեւեցան շատ ուրիշներ»: Եւ այժմ այդ նոյն եկեղեցիին մէջ է ահա իր դագաղը:

Պօղոս Պօղոսեանի բարի յիշատակը վառ պիտի մնայ իր սիրելիներուն եւ բարեկամներուն սրտերուն մէջ:

Հանգիստ իր ոսկորներուն:

Ն. ԹԷՊՕՅԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

էս սըհաթին, անձրեւին տակ Նարեկ կարդալ չըլլար: Թո՛ղ մեր Արապը մորթեն:

Դիւրին բան չէր ըմբռնել Զաքարի էդ ծանր խօսքերը ընել այնպէս, ինչպէս դիւրին բան չէ Աւետարանի մէկ էջի իմաստութիւնն յղանալ: Զաքար իր երկու գոմէշներուն հետ կապուած էր այնպէս, ինչպէս արտոյտը երկնքին: Լեռնցելէն ի վեր, գոմէշներու քովէն գրեթէ հեռացած չէր. անոնց վրան խսակ, խումաշի պէս կը պահէր: Ան կը հաւատար, որ իր երկու գոմէշները կրնային հրաշք գործել, լեռը ճեղքել ու արտի վերածել առուակի ձայնով, քովի կամուրջով: Ու գոմէշներուն հետ աւելի շատ էր խօսացեր քան իր կնոջ: Գիւղին մէջ իր գոմէշներն էին, որ գնդացող երկաթէ սամիներով իրենց գլուխներն արքայազուններու պէս կրնային հպարտ բռնել ծանր ցորենի խուրձերով բեռցուած սայլին տակ: Մանաւանդ Արապը, թէեւ տարիքոտ, կ՚ըսեն հին բերդ մըն էր, որ կը քալէր ու կը շնչէր: Անոր աչքերուն մէջ արշալոյսը կը ցաթէր ու նոյն աչքերուն մէջ մար մտնէր: Արապը տասը տարի էր, որ իր ձեռքն էր:

Զաքարի այդ ծանր խօսքերէն քաջալերուած՝ կարգով խօսեցան ըմբռնողները:

– Հէլպէթ, Սաքօ, թող մեր Տօղանը մորթեն, թող մեր Պէշչօն մորթեն: Աստուած թող կորուկ ընէ փէտայութիւը: Զաքար ճիշդ է, ճիշդ. անձրեւի տակ Նարեկ կարդալ չըլլիր, – խօսեցան ու որոշեցին որ հետզհետէ մորթեն տաւարները:

Այդ օր Զաքար՝ իր շատ սիրած գոմէշին մորթուիլը չտեսնելու համար՝ երեսն առաւ ու լերան կողմն անցաւ, ծանր գլուխը կախ, ձեռքերը ետեւ կապած «Գիրք Ժողովող»ին գրող իմաստուն մարգարէի մը կերպարանքով:

Գիւղի ճահիլները սայլի հաստ պարաններ բռնած՝ մօտեցան Արապին: Անոր աչքերուն մէջ հաւունցած ցորեանոներու բոց մը բռնած էր: Թարթիչներուն տակ կարծես թաղնուած էր լայն հորիզոն մը ու խեղդուած մժեղներ կային: Գոթան Կիրօ կապերը գոմէշի ոտքերուն նետեց: Գոմէշը անտարբեր՝ շատ բան չհասկցաւ, թէ ինչ բան կը կատարուի իր շուրջը եւ ուժեղ գլուխը իր շուրջ հաւաքուողներուն դարձուց՝ փնչածակերուն յարդը լիզելով: Արապն իր տէր Զաքարը փնտռեց:

Իր շուրջ հաւաքուող փոքրիկներու աղմուկը, ոտքերուն նետուած պարանը, մանաւանդ իր տիրոջ բացակայութիւնը, աչքերուն բարկ թոնիրի կարմրութիւն տուած էին: Ճահիլները սկսան հրհռոցով չորս կողմէն պարանները քաշել: Արապին մէկ ոտքը ծալուեցաւ յանկարծ ու երեք ոտքով վեր վեր կը նետուէր:

Պարան քաշողները ձայն կը ձգէին: Գոմէշին մէկ ոտքը ելած էր պարանէն: Եթէ յանկարծ միւս ոտքերուն հանգոյցները սահէին, կրնար ազատիլ եւ իր ուժեղ գայրոյթով կոտոշ բռնել շուրջիններուն: Գոմէշը ցորեններուն վրայէն անցնող փոքրիկ փոթորիկի մը պէս կը հեւար՝ առջեւի մէկ ծունկը գետնին զարկած:

Այդ պահուն էր, որ Գոթան Կիրօն իր ձեռքի պարանը ուրիշի մը տուաւ ու ինք ըմբիշի մը ինքնավստահութեամբ մօտեցաւ գոմէշին: Սաքօն կը պոռար, որ ըզգոյշ ըլլայ: Կիրօն գոմէշի եղջիւրներուն վտանգաւոր ցնցումներէն մի քանի անգամ ետ քաշուեցաւ ու վերջապէս յաջողեցաւ երկու կոտոշներէն բռնել: Գոմէշին վիզը դարձնելու ճիգին մէջ, Գոթան Կիրոյին աչքերն ալ կարմրեցան գոմէշի աչքերուն պէս: Գոմէշը հեւաց ջըրաղացքի մը նման ու ամբողջ մարմնով ինկաւ՝ ինչպէս յանկարծակի փլած շէնք մը:

Արեւը վարդի մը պէս հետզհետէ թուլցուցած էր իր թերթերը: Վերջալոյսի պահն էր, երբ ըմբռնէր Զաքար լերան կողէն եկաւ՝ ձեռքին մէջ ափ մը հող բռնած: Գոմէշն արդէն վաղուց մորթած էին: Արտի չափ լայն փռուած կաշիին վրայ գիւղի մսավաճառ կացինով ոսկորի կտորները կը ջարդէր, կը կտրտէր մսերը, կարմիր, սպիտակ եւ բաց պըղնձագոյն, այնպէս ինչպէս երբեմն լուսնկան նոյն գոյները կ՚առնէ, երբ լուսադէմի ամպերուն մէջ բռնուի:

(Շար. 233)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց այցելութեան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին կը նուիրեն. – Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչատուրեան եւ Տէր եւ Տիկին Արամ Սողիկեան 800–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արա Սահակեան 300 Ֆր., Անի Երգչախումբ 500 Ֆր., Նոր Տարուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վէնսան Հաթայեան – Գուրպըվուա – 400 Ֆր., Պր. Յակոբ Արգարեան – Մարթիկ – 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Բ. Գոնքէ 500 Ֆր.:

×

Տիկին Վեհանոյշ Գաբրիէլեան – Մարսէյլ – իր ամուսնոյն մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ 400 Ֆր.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Շրջանի իր ութը մասնաճիւղերով
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18ԻՆ
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը.

×

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
Դասախօսութիւնը
«ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ
ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Նիւթին շուրջ
(Լուսապատկերներով)
Կը դասախօսէ
ՏՈՔԹ. ՓԱԹՐԻՔ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Տոքթոր Արուեստից Պատմութեան)
Ուրբաթ 16 Յունուար, ժամը 20.45–ին,
Լիոն Հայ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ
40, Rue d'Arménie.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները՝ Զորեքշաբթի, Յունուար 14, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու փոքրիկ երախաներով զբաղելու եւ տնական կարգ մը գործերու համար, կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութեան կարելիութիւն:

Հեռաձայնել.– 874. 73.08

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:
ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար – Գրիգոր Վահանի
Ալփորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան – Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Ցովակիմեան
Կը մասնակցին՝
Սոնիա Աշքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան:

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESANTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(*Salle Voltaire*, 22, *Rue Voltaire*, 94140 *Alfortville*)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

EREVAN

JOAILLERIE - BIJOUTERIE - HORLOGERIE
CREATION — REPARATION — REPRISE
HORLOGERIE:— Seiko - Arcin - Rosse - Duke - Sevan

×

10% *sur les Montres et les Bijoux*
%15 *en Joaillerie (bagues, pendentifs, broches).*

OFFREZ UN BIJOU
on se souviendra de vous...

EREVAN
17, RUE FONTANCE, 13006 MARSEILLE
TÉL. (91) 42, 40, 55

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.Ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

ԱՐՄԱՏԱԽԻԼ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

խորագրով գրական հատորը:

1915–ի Եղեռնի յուշերով, արձակ էջերով, չափածոյ ապրումներով ու մտածումներու ցոլքերով համեմուած....

Հեղինակին հասցէն.–
Parsegh HABECHIAN
44 — 50 *Avenue Charles de Gaulle*
95160 — *MONTMORENCY*
Tél. 983. 20. 67

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՌՋՈՒ
(Գին 120 ֆր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գին՝ 70 Ֆ.

Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

×

Association Arménienne
d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St.Raphaël
Pour les Personnes du Troisième Age
— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser: A.A.A.S.
77, *Rue La Fayette* .. 75009 *Paris*
Tél. 878.02.99 *et* 281.17.80

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան, Նշան Ճէրանեանի մահուան առթիւ.–

Այրի Տիկին Երանուհի Ճէրանեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճէրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճէրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճէրանեան եւ զաւակները, Ս. Ճէրանեան եւ զաւակները, Պ. Լեւոն Ճէրանեան եւ զաւակները 500–ական, Բարեգործականի Վալանսի մասնաճիւղը 300, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկ. Հոգաբարձութիւնը, Կապոյտ Խաչ 200ական, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւնը 50, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան (Մարսէյլ) 300, Հայրապետեան Վարդանոյշ եւ Յովնան ընտանիք 250, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մելիքեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Կայծակ Եազմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն – Տէր–Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկարեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան, Տիկին Աննա Կօշկարեան, Պ. Ալպէռ Գասեան, Պ. Ռոպէռ Տէրմանեան, Մինասեան ընտանիք 100–ական, Պ. Մանուկ Ստեփանեան, Պապիկեան Ալպէռ, Տիկին Մարի – Պէրթ Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր – Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շահէն Էքմէքճեան, Նարեկ Խաչակիր քհնյ. Վարդանեան 50–ական Ֆ.:

×

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է ողբ. Աբրահամ Պէյլէրեանի թաղման առթիւ, հետեւեալ նուիրատուութիւնները.– Այրի Տիկին Պէյլէրեան եկեղեցւոյ 200, դպրոցին 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիպաշեան 500 եւ դըպրոցին 500, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան դպրոցին 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան, Անահիտ Հացագործեան 150–ական, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան 100, Եդուարդ Կազարեան 100 և 100 դպրոցին, Աւետիս Պարէեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Տէր – Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պուլկուրեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր – Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէր-Մինասեան, Մինասեան եղբայրք 50–ական դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գ. Մանկեան 30 դպրոցին: Վիքթորիա Եսայեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Եսաեան եւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճնտիկեան եկեղեցւոյ 300 եւ դպրոցին 300, Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Կարպիս Մինասեան եւ զաւակները 100 եւ 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սամուրեան, Նուպար Տէր – Մինասեան, Ռուբէն Ժամկոչեան, Գրիգոր Դաւիթ – Այրի Տիկին Սաֆարեան 50–ական եկեղեցւոյ, Հմ. Կարապետեան 10, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մինասեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժան Եղաքէրեան 50–ական դըպրոցին:

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
11
DIMANCHE
11 JANVIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

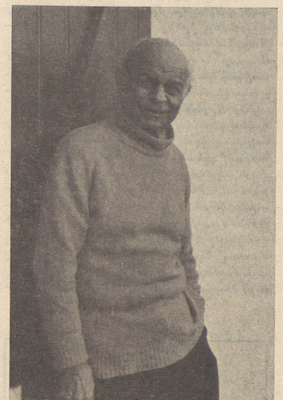
56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.817

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.817

ՓԱՆԴՈՒԿ ՈՎԱՍԻՍ

Բաբգէն Պօտոսեանին

Օր մը բարեկամուհիս կ'ընկերակցէր դէպի իր աշխատանոցը: Գորշ ու տխուր օր մըն էր: Վեցերորդ Թաղամասի փողոցներէն մէկուն մէջ էինք: Հակառակ շատ բանուկ փողոց մը ըլլալուն, հինաւուրց ծուռ ու մուռ շէնքերու գորշութիւնը տրտում տպաւորութիւն մը կը ձըգէր անցորդին վրայ: Դարերու անձրեւն ու փոշին մաշեցուցեր էին պատերը: Պատմութեան հին յուշեր՝ խարխուլ ծեփերու ծուէններէն կախուած կը մնային, անտեսանելի ջղջիկներու պէս:

Նեղ մայթին եզերքը, մէկէն կանգ առաւ բարեկամուհիս, ու «պաչիկ մը տուր» ըսաւ: Ա՛հ, բարեկամուհիիս համբուրուելու այդ սովորութիւնը իրաւ է թէ փարիզուհիին մասնայատուկ բան մըն է, բայց եւ այնպէս ինք հասցուցած է զայն ծայրայեղ աստիճանի մը: Կատարեալ տատրակ մը՝ բարեկամուհիս: Կարճ կապելու համար, պէտք խոստովանիմ անմիջապէս թէ այնքան ալ անհաճոյ բան մը չէր ինծի համար՝ գոհացում տալ իրեն, ամէն անգամ որ «պաչիկ մը տուր» ըսելով, կարմիր շրթունքները ամփոփած՝ ինծի կ'երկարէր իր սիրուն դէմքը: Այնպէս որ, շրթունքներս մեքենաբար մօտեցուցի իր բերանին եւ, նոյն պահուն, դիմացի շէնքին դրան վրայ կարդացի «Պանդոկ Ովասիս» բառերը:

Ձախ կողմի մայթին վրայ էինք: Բարեկամուհիս աջ կողմս էր: Երբ իրեն դարձայ, համբոյր մը դրոշմելու համար իր շրթունքներուն կազմած մատնոցին վրայ, շիփ - շիտակ դիմացս էր պանդոկը:

Խոշոր գիրերով այդ բառերը, ամէն բանէ առաջ, զարմանք մը տուին ինծի: Պատճառը չեմ գիտեր: Ամէն պարագայի, անմիջական դեր մը չունեցան անոնք: Կրնամ ըսել թէ մոռցած էի, բայց քանի մը կցկտուր պատկերներէ, որոնք իրարու զուգորդուելով միտքիս յատակը կ'իջնէին, մրուրի նման:

Փողոցը ճամբուս վրան էր: Գրեթէ ամէն օր կ'անցնէի հոնկէ: Երբեք սակայն մասնաւորապէս ուշադրութիւնս չէր գրաւած «ովասիս» պանդոկը: Համբոյրէն վերջն էր որ սկսած էի աչք մը նետել վրան, քովէն անցած ատենս: Ի՞նչպէս նկատի առած չէի «ովասիս» պանդոկը: Հոդ էր, կը խորհիմ, զարմանքիս պատճառը: Գորշ փողոցին մէջ՝ միակ ծիծղուն շէնքը: Ճերմակ ներկուած, մաքուր պատուհաններով՝ ուրկէ հորիզոնագոյն վարագոյրներ կախուած էին: Իրական ովասիս մը հնութեան այս գորշութեան մէջ: Պանդոկին երեսը, վերէն վար, ողողուած էր վառ լոյսով մը, անձրեւէն ետք փայլող արեւի լոյսին պէս որ ջինջ է, միապաղաղ եւ հոգեպարար: Այդ լոյսը ունէր ինքնայատուկ առաքինութիւն մը: Փոխանակ դուրսէն եկած ըլլալու, կը թուէր թէ ան ուղղակի պատերու կիրին սպիտակութենէն կը բխէր ու խոր - բունկ՝ խաղաղութիւն մը կու տար հոգիիդ:

Անշուշտ, ովասիսի գաղափարն ալ լըրացուցիչ բան մը ունէր պանդոկին արտաքին տեսքին վրայ, բայց կասկածամըտութիւնս սկսաւ քիչ - քիչ չարափոխել այդ գեղեցիկ երեւոյթը: Ուրիշ ի՞նչ կրնար ըլլալ, եթէ ոչ խաղաղ պանդոկ մը՝ ուր մարդիկ օրուան մը աշխատանքէն ետք իրենց յոգնած մարմինը հանգչեցնելու կը բերեն, իրիկուընէ ի - րիկուն: Միայն թէ երեւակայութիւնս, համբոյրին պատուհանէն դիտուած այդ պանդոկը բնակեցուց պղտոր պատմու - թիւններով: Եւ ասիկա՝ քիչ - քիչ, հատուած առ հատուած, կարծես չը - խըրտչեցնելու համար առողջ եւ բնա - կանոն մտածումս, դիմելով, զարտուղի գիծով մը, դէպի իր նպատակը, մինչեւ որ անխուսափելի եւ անփոխարինելի տենչանքի մը ստիպումը դրաւ ներսիդիս:

Ա՛լ դիմադրէ, եթէ կրնաս:

Ամէն անգամ երբ այնտեղէն կ'անցնէի, աչքերս խոշոր կը բացուէին, ու մէկը կը փնտռէի դրան առջեւ կամ պատուհանին մէջ: Ո՛չ ոք: Ինչո՞ւ այդ խորհրդաւոր ամայութիւնը: Ի՞նչ կար: Ո՞ւր էին բընակիչները: Բաց դուռ մը փողոցին վըրայ, ու վերեւը՝ ծանօթ արձանագրութիւնը՝ Պանդոկ Ովասիս: Մաքրամա - քուր, լուսեղէն պատերը՝ հեշտալի գո - հունակութիւն մը կ'ընծայէին նայուած - քիս: Բայց, խորունկ նրբանցքին մէջ ոչ մէկ շարժում: Միայն մութը փռուեր էր հոն, տարածուելով մինչեւ խորքը, ուրկէ ի զուր յայտնութիւն մը կը սպասէի: Արդեօք, խորհեցայ օր մը, սիրուհիիս պարտադիր համբոյրներուն անգգալաբար ինծի առթած թաքուն ընդվզո՞ւմն էր որ խորշանքս փոխադրած էր «ովասիս»ին մէջ, չկարենալով, իմ քաջրաբարոյ նըկարագիրովս, դիմադրել սիրուհիիս ա - ռինքնող ժպիտներուն: Ու հիմա վէրք մը կար որ կը բացուէր սիրտիս վրայ: Բըժիշկին պէս որ մատը վէրքին կը տանի քննելու համար, օր մըն ալ, պայուսակը ձեռքս, «Ովասիս» պանդոկին դռնէն ներս մտայ, այն համոզումով թէ հոն քրէական դէպք մը կը սպասէր ինծի:

Երբ ներս մտայ նեղ ու երկար նըր - բանցքէն, տեսողութիւնս արթնցաւ: Խարխափումով յառաջացայ, ձեռքս պատերուն քսելով ու ոտքերովս գետինը քերելով, կոյրի մը պէս: Յանկարծ, խորքին մէջ պաղ լոյս մը երեւաց: Սիրտըս սարսռաց: Տասը վայրկեան մը անցաւ, մինչեւ որ մարդ էակի մը հան - դիպեցայ: Արդէն կասկածելի կլիմայի մը դրդուիչ զգայութիւնը ամփոփուած էր մորթիս տակ: Ոճիրի մը պահին նախորդող գինովութիւնը ունէի:

Ատենօք բարեկամ մը պատմած էր ինծի թէ Սպանացիները վատառողջ հետաքըրքրութեամբ մըն է որ կը վազեն ոճիրի մը վայրը, կամ մեռելաթաղումի մը: Այդ պաղ ու փոխ լոյսին մէջ զգացած հեշտանքս սարսռացուց զիս, եւ միեւնոյն ատեն վախ մը ունեցայ ինքնիրմէս, որովհետեւ ես իմ ճանչցածէս տարբեր մէկն էի:

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

(Շար.ը Կարդալ 4րդ էջ)

ՈՐԲՈՒՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏ

Իր անպատասխան նամակներուն առթիւ, ինծի ուղղած մեղադրանքներուն, վերջապէ՛ս, հեռագրական ոճով գիր մը թղթատարին յանձնեցի: «Շաբաթ Փարիզ կ'ըլլանք»: Հեռագրական՝ պարզապէս խնայելու համար իրեն, սենեակ վարձելու, դիմաւորելու եւ այս կարգի տաղտուկները: Ժամը առտուան վեցուկէսի ատենները ըլլալու էր: Ահա Փարի՛զը... Ցաւե՛րժ դիւթական: Բազմութիւնը ճեղքելով կը յառաջանանք: Ելքին մօտ կը նշմարեմ ուրուակերպ մարդ մը, որ ուշադրութիւնս կը գրաւէ: Աւելի մերձենալով,– ա՛ն է, ա՛ն, Որբունի՛ն, կը գոչեմ: Ապշած եմ: Տկարացած ֆիզիքականի բոլոր ախտանիշերու կնիքը վրան էակ մը: Մեռելագոյն, չորցած, յուսակտուր: Նիհարութենէն հասակը երկարեր է:

–Խե՞նթ ես դուն, ի՞նչ գործ ունիս հոս այս ժամուն, կը հարցնեմ, թէ՛ ողջագուրուելով ջերմօրէն, թէ՛ յանդիմանութիւն կեղծելով: Իր ներքին հրճուանքէն մղուած, առաջին անգամ ըլլալով, մեքենական փութկոտութեամբ, կ'ողջագուրէ նախ Լիւսէթը՝ կինս: Իրարանցում մը ներսիդին: Թաքսի՛, կը կանչէ, աջ ու ձախ, ձեռքը օդին մէջ շարժելով: Շատ չանցած վարձակառքը կանգ կ'առնէ: Դէմքիս զարմացումի հարցական մը տեսնելով.

– Սենեակնիդ պատրաստ է, կը հաւաստէ:

– Սենեակնիս շատո՛նց վարձած ենք:

– Ո՞ւր:

– Հօթէլ Քլէման: Բոլորովին մօտիկդ:

– Հօթէլ Քլէմա՞ն: Գէշ պանդոկ չէ: Ես տէրը կը ճանչնամ, հոդ մի ընէք:

Կը բարձրանանք նեղ, ոլորուն սանդուխներով իրենց յարկաբաժինը, մերձ երկնքին: Երբ դուռը կը բացուի, տաժանելի ճիգերով, պահ մը երկուքս ալ, ես եւ կինս, սեմին վրայ քարացած կ'անշարժանանք: Լիլին գետնին վրայ սողալով կը յառաջանայ: Ի՞նչ է պատահեր Լիլիին (Որբունիին կինը): Երեւի արկածի մը զոհ գացած է: Անշուշտ քիչ յետոյ կը տեղեկանանք: Կը ծռինք գետնին, կ'ողջագուրուինք: Ժպիտը ռեւէ մէկու մը դէմքին աղամանդաշող զարդն է: Լիլիին դէմքին՝ կախարդական ծաղիկ մը: Եւ այն ալ՝ ա՛յդ վիճակին ինկած:

– Ամէն ինչ կատարեալ է, կը յայտնէ Որբունի ընչահատ, ներս մտնելով: Ահա՛ մարդուն ըրկած կանխավճառ չէքդ:

Fait accompli–ներու շարք մը: Բացայայտօրէն անկարելի է խանձտկել եղելութիւնը: Այդպիսի աղաւատանք մը որ եղբայրականին հետ կը շփոթուի: Երկուքին ալ բուռն խինդը ցայգալբիւր դարձած կը հոսի:

– Բան մը չէ–է՛... կը յայտնէ Լիլի, ինչ որ տրտմութիւն տեսնելով մեր դէմքերուն վրայ: Լիլի խոր ու գրեթէ անհասկնալի լաւատեսութեամբ մը կը խայտայ... Ի՛նչ փոյթ: Ցափսիթերս կ'երթայ... Կ'երթայ սակայն արտակարգ կենսունակութենէ մը բխող շարժականութեամբը: Յանկարծ, անսպասելիօրէն, բռնկած ուրախութեամբ, կը սկսի պատմել թէ՝ «Զարէ»ին նիւթականը ապահոված է: Ապահոված է՝ ի՛նքն իսկ: Հազարումէկ դիմում կատարած է զոր կը պատմէ մեզի ծամելու հեշտանքով: Յաջողած է իր կենսաթոշակը փոխանցել Զարէ–ին: Դիւրին չէ եղած: Անոր արդէն իսկ ունեցած շատ խոնարհ միջոցներուն միացած, ան հանդիստ պիտի կարողանայ ապրիլ...

– Գնա՛ տես թէ՝ կրնա՞ս քիչ մը օգնել «խոհարարին», ըսի Լիւսէթին՝ կնոջս:

Գիտէի որ ան մոլեգնօրէն տարուած է արտակարգ ճաշ մը պատրաստելու, Ծայրագոյն Արեւելքի, Միջին Արեւելքի, Արեւմուտքի, Ճափոնի խոհարարական հմտութիւնը զինակոչած: Անկարելի՝ իր եռանդը գէթ քիչ մը սանձահարել: Կը մոռնայ որ մենք տժգոյն ախորժակով մարդիկ ենք:

Զարմա՛նք, զարմանքի՛... Այս տղան իր ձեռագիրներու հպարտութիւնը չի թուիր նախամեծար համարիլ խոհարարականէն, ճաշարանապետի առաւելութենէն... Ի՛նչ ալ ձեռնարկեն, այսպիսի խառնուածքները, կը նուիրուին անոր իրենց ամբողջական կիրքին ուժովը:

Առաւել զարմանալի՛ մանաւանդ Լիլին: Ի՛նչ կը նշանակէն, ի վերջոյ, այս գերառոյդ արարածին ներքին խինդն ու իր ... չանթահար վիճակը:

Լիւսէթ վերադարձաւ տրտմութեան, անձկութեան հարուածներէ զարնուած դէմքով մը:

– Ի՞նչ պատահեցաւ, Լիւսէ՛թ:

Ճզմուած հոգեկանով, սարսափահար, Լիւսէթ ականջիս փսփսաց, չորս դին ակնարկ մը պտըտցնելէ վերջ.

– Որբունին կ'ըսէ թէ՝ Լիլին ողնածուծի խլիրդ ունի... Կոնակը բացաւ ինդալէ՛ն: Տեսա՛յ: Շողարձակումի դարմանումէն, մորթը եփած գետնախնձորի մաշկին նման կը բաժնուի մարմնէն: Այդ բուժումին գինովը գէթ պիտի առողջանա՞յ...

Լիւսէթ անակնկալելի դէպքերու կարկուտէն քարկոծուած, գլուխը կ'երերէ, ծայրագոյն յուսալքութեան մը ճաբակ: Քանսերէն վայրենիի խորհրդաւոր սարսափ մը տարիներէ ի վեր բոյն դըրած է իր մէջ: Կատարեալ մտահալածանք մը որ կեանքը հարամ կ'ընէ, որուէ ուրախութեան շարժում տեղն ու տեղը խեղդելով: Կիսաբաց դռնէն կը տեսնեմ Լիլին՝ առո՛յգ, կայտա՛ռ, արագաշա՛րժ: Իմ եւ Զարէ–ին անկողինները կը պատրաստեմ կ'աղաղակէ: Մահճակալը՝ քեզի եւ Լիւսէթին համար է:

Չեմ գիտեր՝ ի՞նչ պատահեցաւ ինծի: Խառնուածքս էր որ դարձեալ առաջին տեղը կ'առնէր: Տղայական եռանդով մը տոգորուեցայ: Ամբողջապէս ձրի: Սկսայ քրոզել, ինքնավստահ եւ բարձրաձայն՝ որպէսզի Որբունին ալ լսէ: Հաւատալ թէ՝ Լիլի այդպիսի հիւանդութիւն չունի: Խլիրդը, իր վերջին հանգրուանին, այդպիսի կենսունակութիւն ո՛չ ոքի կը շնորհէ... Գիտական բառերու դումարտակ մը օգնութեան կանչեցի: Զարեհ ներս մտաւ: Քարոզչիս բառ մը չէր փախցուցած: Զարմանքի խուսափուկ ակնարկ մը պտըտցուց շրջանակի: Անայլայլ եւ չարժական, անփոփոխելի մոմիա, մօտեցաւ ինծի եւ շշնջաց.– Օրերը համրուած են... Ես պերճախօսութեան վերջին բաժակներս պարպեցի, թէ՝ այսպէ՛ս, այսպէ՛ս, այսպէ՛ս... Արդէն սկզբնական խուսափուկ հաւատքս տեղի տուած էր եւ ես համակուած անճոռնի, մեծ ցաւով մը, ամօթահար կը զգայի ինքզինքս: Ամբողջ ընտանիքով բըժշկական կազմին մաս կը կազմեն եւ ե՛ս... Ականջ մի՛ տար: Ձեր ներկայու-

Գրեց՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՄԱՀԸ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾԵՑ ՁԻՆՔ

Գրեց՝

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

Հետեւեալ տողերը գրուած են ամիս մը առաջ, լուրի հարուածին իբրեւ անմիջական հակազդեցութիւն: Գրեթէ ոչինչ փոխեցի այդ բխումէն, ուր կը տեսնեմ ինքզինքս այս վայրկեանիս, ու անգամ մը եւս, առաջին ծնունդիս բանտարկեալը: Ըրեր եմ ի վերջոյ ինչ որ «ոչ»իս ամբողջ ուժովն ու եղեռնութեամբը՝ կը մերժէի ընել: Հասարակ խաղ մը: Ֆիզիքական մահը կը դիւրացնէ զայն: Կեանքի մը, գործի մը իսկական արկածախնդրութիւնը կը մնայ անյայտ անոր ետեւ: Անձնական կապերը, զգացական շեշտը կը գրաւեն չյայտնուածին տեղը: Զոհն ենք բոլորս ալ այդ դիւրիմացութեան: Անձնականը հոս՝ կը մնայ, բուն իմաստով, անիմաստ: Փորձեր եմ վերակազմել, արագ կերպով, դէմք մը, այնպէս՝ ինչպէս երեւցաւ ան ինծի, ու անհետացաւ նայուածքէս: Բայց գրագէտի մը դէմքը, կոտրակուած իր գործերու տարածքին, չի հպատակիր անպայման զայն դիմաւորող ու դիմակալող նայուածքներուն:

×

Ո՛չ:

Ստիպուած ըլլալ հիմա բառերուն ապաւինիլ, ըսելու համար մեր սէրը, մեր յարգանքը, մեր կսկիծը. ստիպուած ըլլալ մեծարանքի խօսքեր շարադրել, ու օգտուիլ մահէն մեր բառերով ծածկելու համար, մոռնալու համար մեր մէջ մահուան ուժը:

Ո՛չ:

Որբունիի վերջին ամիսներու ողբերգութիւնը տաժանելի եղաւ: Զարթնցաւ կարծեմ ան ամբողջովին երկու տարի առաջ պատահած մեծագոյն փորձանքէն, մեծագոյն հարուածէն, որ զինք մղեց իր իսկ կեանքին մոռացութեանը: Ամիսներով ապրեցաւ ան իր կնոջ մահը, վերապրեցաւ զայն ու չյագեցաւ անկէ: Ամէն րոպէի, այդ ամիսներուն, փխրուն ու փխձկուն, լացաւ ու լացաւ. եւ փորձեց գրել իր լացը, փորձեց ազատիլ մահէն գրելով իր ցաւը, փորձեց քակել այդ ձեւով պարանը որ կը քաշէր զինք դէպի գերեզման, փորձեց լուծել եղբական կանչը, պորտակապը որ կը կապէր զինք, նոր մանուկ, մեկնողին: Բայց խորքին մէջ՝ մնաց անմխիթար: Իր քունին մէջ կամ իր արթուն ժամերուն՝ իր կինը կը ցուցէր իր առջեւը, ու կը զարմանար որ չէ հասած ան տակաւին իր ետեւէն: Այդ անժուժելի ամիսներուն էր որ գրուեցաւ իր վերջին գործերէն մէկը՝ «Մահազդ»ը, որ ձեւով մը, իր մահազդն ալ էր ուրեմն, իր ձեռքովը գրուած, քանի որ չտեսաւ ան իր գործը հրատարակուած, չունեցաւ այդ գոհունակութիւնը՝ արձանագրուած տեսնելու մահուան ազդը, իր յաղթանակը թերեւս՝ մահուան դէմ: Այս հանապազօրեայ կոծումը այնքան ճնշեց հաւանաբար իր ջիղերուն վրայ – հոգին ու մարմինը կ՚երեւի թէ անսպառ ակունք մը չեն վերանորոգ ուժերու – որ օր մը ան տեղի տուաւ: Անցեալ տարի էր, Յունիսին: Մարմինը մերժեց քայլ մը անդին երթալ: Տագնապին վրայ որ զգետնեց զինք այդ առեն՝ մնաց երկար ժամանակ կենաց ու մահու միջեւ: Երբ վերագտաւ կամաց – կամաց իր գիտակցութիւնը, տեղատուութիւնը մտքին զգացուց ինք – զինք յիշողութեան աւերումովը, որուն մենաշնորհեալ ենթական անշուշտ իր կնոջ մահն է: Բայց հրաշքով՝ ա՛յդ ալ յաղթահարեց, եւ վերագտաւ այս անգամ ամբողջութեամբ, զարմանքի մատնելով իր շուրջինները, իր բոլոր մտային կարողութիւնները, գրելով իր կեանքին վերջին տարուան ընթացքին (հիմա այդպէ՛ս պէտք է ըսել ուրեմն. վերջին տարին էր ուրեմն), իր ամէնէն գեղեցիկ էջերէն մի քանին, որոնք մասամբ հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ: Տկար էր, սակայն կ՚աշխատէր անդադար: Կ՚ուզէր գլուխ հանել իր «Օրագիր»ին պատրաստութիւնը, եւ ամէն օր քիչ մը կ՚աշխատէր աթոռ վրայ, կը մեքենագրէր, ու էջերը կը դիզուէին: Ստեղծագործական թափը չէր մեռած իր մէջ. փաստ՝ իր հրատարակուած էջերը, իր այդ վերջին ձեռնարկը՝ «Օրագիր»ը մաքուրի քաշելու եւ ամբողջացնելու (կը հաւատար որ կային այդտեղ թանկագին նշմարներ, ծանօթութիւններ, նկարագրութիւններ իր սերունդին մասին, բաներ որոնք հրապարակաւ չէին ըսուած ու չէին կրնար ըսուիլ, հանք մը ուսումնասիրելու համար իր ժամանակը). փաստ նաեւ՝ իր փափաքը, «Օրագիր»ը երբ վերջացնէր՝ անցնելու «Հալածուածներ»ու վերջին հատորին, զոր իր հետը պտըտցուցած էր տասնեակ տարիներ առանց կարենալ զայն գրի առնելու: Եւ «Հալածուածներ»ու ձեռնարկը մնաց անձին պէս՝ խոցուած, լայն չափով անաւարտ: Այնքան հատորներ կային այդ վերջինէն առաջ գրուելիք: Բայց ժամանակ չկար այլեւս. պէտք էր ցատքել վերջինին: Այդ ալ չեղաւ ուրեմն:

Այսօր է որ սօսացայ, պաղ ջուրի պէս գլխուս վրայ, գոյժը: Չէ հանդչած տակաւին իմ մէջս ան: Չէ հանդարտած ընդվզումս, բայց ի՞նչ բանի դէմ, ես ալ չեմ գիտեր: Սկսայ պատմել ես ինծի համար ինչ որ եղաւ իր կեանքը, վերջին ամիսներուն: Այդ չէ որ կ՚ուզէի ընել սակայն: Որքան պիտի փափաքէի անգամ մը եւս, մէկ անգամ միայն, հրել վերստին կամացուկ մը իր դուռը, մտնել տանը մէջ ուր կը մնար իր աղջկան քով, սպրդիլ իր սենեակը, անդրադառնալ որ չէ լսած զիս – որոշ խլութիւն մը կը նեղէր զինքը երկար առենէ ի վեր – տեսնել ուրախութիւնը իր դէմքին վրայ, նստիլ իր մօտիկը, ու վերըսկսիլ մեր ընդմիջուած խօսակցութիւնը: Գալ իրեն հետ աւելի ուշ առջեւի սենեակը, ամբողջ օրը արեւով ողողուած, ուրկէ կը տեսնուի Փարիզի հարաւի արուարձաններուն մէկ մասը, եւ միշտ խօսելով, միշտ լսելով, սպասել որ մութը իր դանդաղ քայլով վրայ հասնի ու տարածուի մեր շուրջ, սենեակին մէջ, առարկաներուն վրայ: Լոյսը չվառել, լսել իր ձայնը, կռահել իր կորովի համով, ծեր, բայց չծերացած մարդու դէմքը, ու չշարժիլ այլեւս, Աստուած իմ, չշարժիլ այլեւս:

Շատ հեռացած եմ իրմէ եւ ուրիշներէ, չհեռանա՛լ այլեւս: Ինչո՞ւ եղաւ այդպէս: Ինչո՞ւ ամէն մէկ հեռացումի առեն՝ զգացի մէջս քիչ մը աւելի չեշտըւած, մահուան թթու ահումը: Ամէն հեռացումի առեն, բայց իրմէ՛ մանաւանդ, մահուան ահումը ի՛մ մէջս անտանելի: Բայց այդ մասին ալ չէի ուզեր խօսիլ: Ինչո՞ւ սակայն ստիպուեցայ այսպէս հեռու ըլլալ միշտ, մինչ իր մօտիկութիւնը մանաւանդ այնքան համով էր ու անհրաժեշտ: Ինչո՞ւ չկարենայի ըլլալ ես ալ անշարժ, նոյն տեղը տարածուն, մտքի անձանձիր տքնանքովը միայն գրաւած: Ինչո՞ւ չվայելէի աւելի հանդիստ սրտով սիրեցեալ անձերու ներկայութիւնը: Ինչո՞ւ չըլլայի մօտ, տեղ մը որ իմ տեղս ալ էր, որ իմ տեղս ալ ըլլար, ուր կարենայի ես ալ ըլլալ, ու գրել: Գրել վերջապէս ազատ, վերջապէս արձակուած, ըկումէն ձերբազատ:

Ունեցա՞ւ ինքը այդ արձակութիւնը: Վստահ չեմ: Որբունին շատ մեծ դժուարութեամբ կը գրէր իրականութեան մէջ: Պէտք ունէր հոգեկան բացարձակապէս նպաստաւոր պայմաններու. եւ երբ չկային անոնք, կը տառապէր ու կը տառապէր, երբեմն տարիներով: Կը գրէր երբ այլեւս վերջին հանդրուանին հասած էր իր զզուանքը չգրելէ. կը գրէր ինչպէս մարդ իր հոգին դուրս պիտի տար: Կը գրէր երբ այլեւս պիտի մեռնէր չգրելէն, պիտի ճաթէր իր մէջտեղէն: Եւ այդ առեն՝ կը գրէր արագ, մէկ շունչով, եւ ուրեմն պարտադրաբար,՝ առանց յղկելու իր ոճը, առանց կանոնաւորելու իր լեզուն: Լեզուի աշխատաւորը չէր Որբունին. անկարող էր ըստ երեւոյթին՝ գրագէտին համար այնքան կարեւոր աշխատանքը կատարելու՝ որ կը կայանայ զուտ ստեղծագործական ժամերէն դուրս՝ հաւաքումի, նոթագրումի, լեզուի հարստացման մանր զբաղումներուն մէջ: Անկարող էր այդ ուղղութեամբ լարելու իր ուշադրութիւնը, իր ընթերցումները: Զարմանալի ալ է հաստատել որ զուտ վիպագիր էր, առանց ըլլալու շատ համեստ իմաստով մը՝ լեզուի արհեստաւոր: Որբունիի հայերէնը մնացած էր այն լեզուն՝ զոր սորված էր հաւանաբար Պոլսոյ մէջ, երբ քանամեայ պատանի, կ՚աշակերտէր, աքսորի դժխեմ տարիներու աւարտին, Թէքէեանին եւ Օշականին Կեդրոնականի մէջ: Քիչ ծանօթ է այն հսկայական կարեւորութիւնը՝ զոր ունեցած են այդ երկու – երեք տարիները (1919 – 1922) Սփիւռքի գրականութեան եւ մասնաւորաբար Փարիզի տղոց կազմաւորման մէջ: Երեք տարի յարաբերական փթթումի մը բաւ՝ որպէսզի քանի մը անձեր իրենց ամբողջ կեանքին ընթացքին ողջակիզուին գրելու հուրէն: Ահաւոր եւ անըրջանցելի երեւոյթ մըն է սակայն. շարունակելու, ամէն գինով շարունակելու այդ յաճախանքն ու մղձաւանջը: Որքան մեծ ըլլալու է, ընդհանուր, կրկնապատիկ, համատարած մահուան մը սողացող զգացումը, որպէսզի կեանք մը, ամբողջ կեանք մը ըլլայ անբաւարար՝ զայն դիմագրաւելու, զայն խօսքին մէջ բերելու: Ինչպէ՞ս կրցեր են երեք տարուան կարճ շրջանի մը մէջ, հայրութիւն մը, եւ անոր ահարկու չիջումին զգացումը հաստատուիլ, տեղաւորուիլ մատաղ հոգիներէ ներս, մղելով անվերջ աշխատանքի, անվերջ սրբագրութեան: Ո՜ր խորհրդաւոր ու անմատչելի ճամբաներէն կ՚անցնի գրութեան սրբութիւնը:

Ըսի նաեւ որ այդ տարիներէն անդին՝ չէր յառաջացած Որբունիին հայերէնը, որովհետեւ – գոնէ այդպէս համոզուած եմ – իր ամբողջ կամքը լարուած էր դէպի Փրանսական, եւրոպական իմացականութեան ըմբռնումը, իւրացումը, պապակով մը, ցանկութեամբ մը՝ որոնք մինչեւ վերջին օրերը մնացին անքակտելի: Լեզուի աւանդումը, ներառումը վերջացած էին կարծեմ, առանց որ Որբունին գիտակցէր ատոր, Պոլսոյ հետ: Այնքան նոր էր աշխարհը, այնքան նոր էր կորուստը, չիջումը հայրութեան: Փարիզի տղաքը միայն, եւ անոնցմէ ալ՝ լոկ մի քանին, զգացին այդ նորութեան ու այդ չիջումին տարողութիւնը, եւ տրամադրեցին անոր իրենց բոլոր ուժերը: Ատկէ զատ՝ բաց էր Որբունին, առանց որեւէ վերապահութեան, հիանալի ազատութեամբ մը, եւրոպական իմացական աշխարհին: Մէկ բառով՝ կը քալէր իր ժամանակին հետ. զարմանալի՞ ուրեմն թէ եղած ըլլայ Սփիւռքի միակ նշանակալից վիպագիրը, բացառելով անշուշտ Օշականը որ Սփիւռքի պատկանելով հանդերձ՝ կը կատարելագործէ Պոլիսը: Որբունի զուտ վիպագիր էր. այդ էր նաեւ իր տկարութիւնը, ունէր իր մտքին մէջ իր վէպին բոլոր դերակատարները, բոլոր պատահարները, անոնց բոլոր յարաբերութիւնները, բայց իբրեւ պատկերացում միայն: Դժուարութեամբ կ՚ենթարկէր այդ բոլորը լեզուի ու գործադրումի բովին:

×

Ե՛րբ տեսայ զինք վերջին անգամ ըլլալով: Հոկտեմբերի սկի՞զբը արդեօք, երբ Փարիզ եկած էի քանի մը օրուան համար, ու բերած իրեն Պէյրութ մնացած իր գիրքերուն մէկ մասը: Այո՛: Այդ օրն էր ուրեմն, երբ մնացինք երկար առեն հետզհետէ մթնող սենեակին մէջ: Ընդունած էր շատոնց արուարձանի այդ կեանքը: Հա՛, կը յիշեմ հիմա որ իր հիւանդ ու տկար վիճակով, չորս ժամ քալած էր արուարձանէ արուարձան, իր բարեկամին տանելու համար Սովետահայ գրականութեան վաթսունամեակին առթիւ խօսելիք իր ճառը: Ցնցեցի հիմա որ ատկէ ալ ծնած էր այդ իր վերջին – դժբախտ – յօդուածը «Յառաջ»ի մէջ: Իր փառասիրութիւնն էր Հայաստանի ներկայացուցիչներուն իմացնել Փարիզի մէջ գոյութիւնը սերունդի մը որ կը հանդիսանար իր աչքին իբրեւ լաւագոյն փաստը՝ թէ իր կեանքը պարապը չէր անցած, թէ իր կեանքի միակ յաճախանքը, գրելը, հասած էր տեղ մը, ու գտած իր արդարացումը: Իր երջանկութիւնն ու իր հպարտութիւնն էր այդ սերունդը: Փաստն էր ան թէ ինչ որ պէտք էր շարունակուէր՝ ո՛չ միայն կը շարունակուէր, այլ կը շարունակուէր բարձրագոյն մակարդակի վրայ: Իր գործը ազատագրուած էր, իր դերը՝ կատարուած: Եւ նորէն կը վերադառնամ իր վերջին ամիսներուն, որոնք հանգիստ չեն ձգեր զիս. ընդունա՞ծ էր իրապէս իր կեանքը Փարիզի կեդրոնէն հեռու: Չեմ գիտեր. կը համակերպէր: Քառասուն տարի ապրած էր իմացական Փարիզի ամենաչքեղ կեդրոններէն մէկը, աշխարհահռչակ Սէն – Ժէրմէն – տէ – Փրէն, բարձունքները թառած յարկաբաժին մը, որուն հետ կը կարծեմ թէ նոյնացած էր այլեւս իր կեանքը: Անկէ անդին՝ չկա՛ր ինք այլեւս: Հարցուցած եմ իրեն անգամ մը՝ եթէ այդ ալ ուրիշ տառապանք մը չէր, այդքան մօտ ըլլալ Փրանսացի գրական, թատերական, մտածողական աշխարհին փայլուն դէմքերուն, եւ չճանչցուիլ իրենցմէ իբրեւ գրագէտը որ էր, չկարենալ մտնել իրենց աշխարհին մէջ: Վստահ չեմ թէ լաւ հասկցա՞ւ հարցումս: Գիտեմ սակայն որ այդ անծանօթ ծանօթութիւնը, շատ աւելի վաւերական՝ քան բոլոր բարեկամութիւնները, երեւումները եւրոպական բեմին վրայ, իր մեծ հեշտանքներէն ու իր մեծ տանջանքներէն մէկը եղած ըլլալու էր:

×

Եւ հիմա, այո՛, ինչո՞ւ չըսեմ: Որբունին սիրեցի իբրեւ հայր մը: Ուշ գտնուած, բայց այնքան անոյշ հայր մը:

Առաջին անգամ՝ հանդիպեցայ իրեն 1968ին, եթէ չի խաբեր զիս յիշողութիւնս, Լէ – Տէօ – Մակօ սրճարանը, ուր այնքան կը սիրէր յամենալ: Ամբողջ կեանքս պիտի մնամ երախտապարտ՝ Յարութին, որ այդ օրը՝ առաջարկեց ինծի ընկերակցիլ իրեն: Կար նաեւ Սարաֆեանը: Չեմ յիշեր անշուշտ թէ ի՞նչ ըսուեցաւ, եւ կարեւոր ալ չէ: Բայց ինչ որ մանաւանդ չեմ յիշեր՝ այն է թէ ո՞վ էի ես արդեօք այդ օրերուն: Կրնամ տարեգրութիւններս բանալ ու նայիլ անշուշտ. բայց անոնց մէջ, ո՛չ մէկ հետք կը գտնեմ այդպիսի հանդիպումի մը մասին: Ուրեմն ստորերկրեայ բան մը աճեր էր մէջս ամիսներով, տարիներով, առանց ըսելու իր անունը, զոր թերեւս այսօր ալ լաւ չեմ գիտեր: Հայ գրականութիւնը դեռ մեծ մասամբ՝ անծանօթ էր ինծի, առնուազն՝ իր խորագոյն հոլովոյթովը, իմ կողմէս՝ անոր «իմաստ»ը, անոր ամէն մէկ կողմը թափանցելու կարողութեամբը: Ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք այդ օրը: Կամ ատկէ առա՞ջ: Ատկէ վե՞րջը: Եւ գիտե՞մ արդեօք, այսօր իսկ թէ ի՞նչ պիտի ընեմ այդ ժառանգովը, որ վիճակուեցաւ ինծի, ուրիշներու կողքին, եւ որ ծանր է, Աստուած իմ, ծանր: Ինչո՞ւ ինծի, չեմ գիտեր, չեմ հասկցած երբեք: Ի՛նչ թափ էր, ի՛նչ խանդ, այդ օրերուն. կարդալ, կարդալ, սրբագրել ճակատագիրը: «Եւ եղեւ մարդ»ը Ծննդոց մըն էր: Կորսնցուցած է անշուշտ այսօր իմ աչքիս իր միայնութիւնը, իր բացարձակութիւնը, բայց կը մնայ նոյն Ծննդոցը: Միամիտ ալ էի գրելու չափ այդ գործին մասին անմիջապէս – ի հարկէ՝ Փրանսերէն, քանի որ շրջումը չէր կատարուած տակաւին, չէի յանձնուած անկէ թելադրուած տարապարհակին – թխածոյ գրութեամբ մը որ իբր թէ «էնսէսթ»ի եւ «ատիւլթէր»ի մասին կը խօսէր եւ ուր կը փորձէր հաւանաբար «Եւ եղեւ»ը ըսել իբր Ծննդոց: Նոր էութիւն մը, նոր մտածում մը կը ծնէին այդտեղ, եւ մինչեւ այսօր՝ չյաջողեցայ ես հաւասարիլ այդ նորութեան, ծաղկեցնել զայն, պատրաստել ես ինծի համար նախ՝ անոր տարածայնութեան ու ընկալման վայրը: Այդ գործը վեր էր հաւանաբար ինձմէ, ու հրաժարած եմ այսօր: Կրցածս ըրի յարգելու համար այդ նորութիւնը, տարածելու համար, ու իր ամբողջ տարողութեամբը՝ ծաղկեցնելու համար զայն: Ես քաշուեցայ. ան կ՚երթայ այլեւս իր ճամբան:

Մէկը իբրեւ հայր սիրելը չի նշանակեր անպայման ընթացք տալ որդիական զգացումներու, ինչպէս կ՚ըսեն: Կը նշանակէ նախ՝ նախանձախնդիր ըլլալ իր ժառանգին հանդէպ: Ինչ որ նաեւ գրական ժառանգ ըսուածը չէ, ոչ ալ գրականութիւնը ընդհանրապէս, այն գեղեցիկ իմաստովը՝ զոր կը գտնենք այդ բառին մէջ: Ա–

ՈՐԴԵԳՐՈՒՄ՝

«ԵՒ ԵՂԵՒ ՄԱՐԴ»ի ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Յետագայ էջերը կը բխին այն հրապոյրէն, հմայքէն որ Զ. Որբունիի արտադրութիւնը կը բանեցնէ իր ընթերցողին վրայ:

Այդ հրապոյրը եւ հմայքը ոչինչ կը պարտին «ոճային բարեմասնութիւններու», որոնք միջակ գրող մը տանելի կրնան դարձնել, բայց անկարող կը մնան հարցադրութիւն չունեցողին գրողի համբաւ ու պիտակ ապահովել: Ո՞վ աւելի շքեղ, «հնդեւրոպական» հայերէնով կը գրէ քան Նարդունի մը, քան Շուշանեան մը, քան Շահնուր մը (նկատի ունիմ «Նահանջը»ի առաջին 50 էջերը) մոռնալով բոլոր զանցառելիները նոյն սերունդին: Ոճային շքեղանքները գրելակերպ մը կը մատնեն թերեւս, որ արհամարհելի չէ, «զգայարանք մը» ինչպէս կ'ըսեն, գեղագէտ աչք մը, բայց անընդունակ են մեզի պարտադրելու աշխարհ մը, մտահոգութիւններու ցանց մը, «ենթակայութիւն» մը:

Ծանօթ է որ Զ. Որբունի «գէշ» կը գրէ. քերականական անճշդութիւններ, շարահիւսական անկանոնութիւններ, ֆրանսաբանութիւն, եւայլն, որոնց եթէ մէկ կարեւոր մասը կը վերագրուի տպագրական պայմաններու (մա՛նաւանդ Ասփալթը), միւս մասը կը բխի գրողէն: Անտեղի է այստեղ թուել կենսագրական պատճառները (Որբունի առաւելապէս ինքնաշխատութեամբ պատրաստուած գրող է) այս բոլորը բացատրելու կամ արդարացնելու համար: Եւ Եղեւ Մարդ-ուն, Սովորական Օր մը-ին հրապոյրը չի գար ոճային կախարդանքի կալուածէն:

Այս հրապոյրը կարելի է կոչել «երկրորդ մակարդակի» հմայք, ծնող միայն անգամ մը որ ընթերցումը աւարտած է: Արդ՝ տրուած ըլլալով որ պատումը յաճախ չնչին տեղ կը գրաւէ այս վէպերուն մէջ եւ անդադար մկրատումի, կըտրատումի կ'ենթարկուի, կամ արդէն ծանօթ է ընթերցողին սկիզբէն, ապա՝ կը մնան միայն կացութիւնները եւ ատոնց ագուցման եղանակը, մէկ խօսքով՝ վէպին կառուցումը, չեմ ըսեր «կառոյցը», որ կրնայ կայական եւ ուրեմն ոչ ուժական թուիլ: Արդարեւ՝ Որբունի ըՍփիւռքի միակ վիպասանն է, որուն վէպերը ոչի՛նչ կը պարտին պատումի կատարելութեան ու լարումին: Կարելի է նոյնիսկ ըսել, որ ան կը ձգտի վէպը ազատագրել պատումի ճնշումէն եւ գրութիւնը տեղաւորել կացութիւններու մանրակրկիտ, բազմադիմի քննութեան ու վերլուծումին վրայ: Ինչպէս կը գրէ Որբունի՝ պատումը պատրուակ մըն է. «Ընդհանրապէս վէպի մը պատմութիւնը պատրուակ է որով գոյութեան կը կանչուի անծանօթ հետազօտութիւն մը, որ լինելութեան հարցն է» (1): Կառուցումը գլխաւոր «նկարագիրն» է անոր, միջադէպերու շղթայումը, միշտ տարօրինակ ու միշտ անսպասելի, որ կ'ընդլայնի իբրեւ նշանակութեան արտադրումի եղանակ: Ան է, այդ կացութիւններու կառուցումը, որ կու տայ Որբունիի վէպերուն յատուկ անտարազելի վերացական համը, պակսող «մեր» գրականութեան, նոյնիսկ Յ. Օշականի արտադրութեան: Ճշդեմ անմիջապէս, որ հոս «վերացական համ» կոչածս չի յղուիր «մտային» գրականութեան, ոչ ալ «մտածումի գրականութեան», անհեթեթ պիտակներ, որոնց տակ «մեր» գրականութեան պատմաբանները կը զետեղեն Թէքէեանի, Սարաֆեանի կամ Ինտրայի արտադրութիւնները: Այս իմաստով՝ Որբունիի գրականութեան մէջ ճաշի բաղադրութեան, առեւտուրի, գործի, մարմնի ու սեռի վերաբերող նկարագրութիւնները կը խօսին փաստօրէն հակադիր ճաշակէ, որ ինծի կ'արտօնէ այս արտադրութիւնը կոչել «մարմնային», առանց մոռնալու անշուշտ, որ «մարմինը» հոգին կրող պայուսակ մը չէ, այլ այդ «հոգին» իսկ: Վերացական համը ճաշակումն է վէպի բանուածքին:

Աւելի հեռու երթալով պիտի ըսեմ՝ Որբունիի վէպերուն գլխաւոր հարցը կառուցումն է, յատկանշականօրէն չփոթուող գրութեան հարցադրութեան հետ, նոյնացող անոր: Այսպէս՝ կատարեալ համաձեւութիւն մը գոյութիւն ունի վէպի յարուցած խնդրին եւ վէպի կառուցման միջեւ: Եթէ Եւ Եղեւ Մարդ-ուն հարցն է Թոմասի անցքը մօր մարմնէն Սրբուհիի մարմնին, ապա՝ կառուցման գետնի վրայ անիկա մենախօսութենէն տրամախօսութիւնը գացող ձգտումն է: Ասոր համար՝ վէպին կառուցումը, մասերուն դիրքը իրարու հանդէպ, կը բացատրէ այս կամ այն ցանկութեան կորագիծը: Վէպի հարցադրութեան ընթածիրը կը ձուլուի վէպի ներքին ագուցումին: Որով կառուցման ընթերցումը անխուսափելիօրէն կը բացուի գրութեան խորքին վրայ:

Վէպի կառուցման եւ անոր հարցադրութեան այս համաձեւումը, որ կը կոչեմ համաբանութիւն (homologie), բառին տալով իր կարելի բոլոր իմաստները (2), տեղի կ'ունենայ իբրեւ դէպի իրականութիւն մը եւ դէպի պատմութիւն մը գացող եղանակաւորում: Որբունիին վէպը, նոյնիսկ իր առաւելագոյն ծայրագնացումին մէջ, որ Ասփալթը-ն է, չի լքեր «իրականութիւնը», ո՛չ անոր համար որ իրապաշտ հանգանակ մը ի գործ կը դնէ, այլ որովհետեւ կը ձգտի դէպի «իրականութիւնը», դէպի օտարութիւնը, որը «առարկայական տուեալ աշխարհ մը ըլլալէ աւելի կառուցելի աշխարհ մըն է» «հայ» մարդուն համար, եւ կը դրուի իբրեւ այդ մարդուն արձանագրումը ըՍփիւռքի մէջ: Հրանդի մը փարումը աշխատաւորական յեղափոխութեան (Եւ Եղեւ Մարդ), Արգաշի մը եւ Մինասի մը մասնակցութիւնը քաղաքական ցոյցերու (Թեկնածուն), միջ-գաղութային պայքարը (Ասփալթը) տեարութեան մէջ մուտքի, անձնական յանձնառումի եղանակներ են, այդ արձանագրումը պարզապէս բացայայտող: Այս բոլորը Որբունիի վէպերը կը դարձնեն մեզամօտ, ի միջի այլոց, առանց մոռնալու որ օտարութեան ընկալումի փորձերը կ'անցնին նոյն ատեն սեռային աշխարհէն. այս կալուածին մէջ Որբունի կը մնայ չգերազանցուած, այնքան հիմնականօրէն անոր վէպերը կը փորեն աղէտէն վերջ ծնող, անկէ վերապրող մարդոց «հոգեկան կառոյցը»: Անիկա Սփիւռքի առաջին ու միակ վիպասանն է, որ կը խօսի «անգիտակից մեքենայականութենէն», կը խօսեցնէ, կը բանեցնէ զայն, ուշադիր՝ լեզուի երկդիմութիւններուն, ուր այդ անգիտակիցը կ'աշխատի առանց արտայայտուելու: Հա՞րկ է ճշդել որ այս վէպերը ո՛չ մէկ հոգեբանական – հոգեվերլուծաբանական տեսութեան սովկական կիրարկումը կ'ըլլեն, բան մը՝ որ իբրեւ այդ իսկ կրնար «մեր» մէջ «յաղթանակ» մը նկատուիլ. գրողը ունկնդիր է մարդոց խօսքերուն եւ արարքներուն, «ձայնին որ ձայն չէ», գործածելու համար Եւ Եղաւ Մարդ-ու Թոմասին մէկ դիտողութիւնը: Մէկ խօսքով՝ Որբունիի վէպերը Սփիւռքի մէջ լինելութեան տագնապները կ'արձանագրեն եւ կ'ըլլան անոնց հնարանութիւնը: Անոնց մէջէն՝ Որբունի կը սեւեռէ պատմութեան մը կարելիութիւնը, շատ աւելի որոշադրեալ կերպով եւ համոզիչ քան Սփիւռքի գաղութներու պատմութիւնը գրող հաղուագիւտ ձեռնարկները, ուր ամէն ինչ կայ եւ կրնայ ըլլալ բայց կենդանի «մեր» մարմինէն:

Որբունիի վէպը, Փորձ-ի չոր – ցամաք, կարծր «իրապաշտութենէն» սկըսեալ, զայն շրջապատող սփիւռքահայ բոլոր արտադրութիւններէն կը տարբերի անով, որ կ'իրագործէ պատուաստումը արեւմտեան մշակոյթին եւ ատով կ'որդեգրէ ուրիշ մշակոյթ, ճիշդ այնպէս ինչպէս Թոմաս օտարութիւնը կը ստանձնէ Սրբուհիին մարմինին ընդմէջէն: Այս բաղդատութիւնը չի միտիր միայն զուգահեռ մը ստեղծել, այլ ընդգծել այն համաբանութիւնը որ կայ Ուրիշ մշակոյթի որդեգրումին եւ Սրբուհիի մարմինին միջեւ: Սրբուհին այն լեզուն է որ կ'առնչէ Թոմասը օտարութեան, հայերէնը՝ ասոր «սրբութիւնը» կարուած այլ մշակոյթի ուրիշութեան: Սրբուհիի անդադար բանող կարի մեքենան Թոմասի միակ կարելիութիւնն է մտնելու իրականութեան մէջ, Թոմաս – գրողի լեզուին յարա – բերումը օտարութեան հետ իբրեւ տրամախօսութիւն: Ո՛չ մենախօսութիւն եւ ո՛չ կրկնախօսութիւն: Կը հասկցուի ինչո՞ւ Որբունիի վէպը գըրեթէ ոչինչ կը պարտի արեւմտահայ եւ արեւելահայ վէպերուն, ատոնց յղացքին, ոչինչ մա՛նաւանդ Օշականեան վէպին, թուականօրէն զարգացող 1922էն 1940, Շահպազ-էն Մնացորդաց, roman fleuve-ի կաղապարին այնքան մօտիկ: Օշական եւ Որբունի ընդհանուր զուգակշիռ մը անկարելի ձեռնարկ մը չէ: Անոր ընդլայնումը այստեղ գիս պիտի հեռացնէր տանէր: Կ'ամփոփեմ դիտել տալով որ թէ՛ Օշական, թէ՛ Որբունի կը մեկնին ֆրանսական հոգեբանական վէպի կաղապարէն եւ Փրուստէն, հասնելու համար այնքան ներհակ արդիւնքներու: Մէկը «հայ հոգիի» պեղումին յանձնուած, միւսը՝ անոր կորուստը արձանագրող: Առաջինը վէպը տարածող ամէն բանի վըրայ, ընդլայնող, երկրորդը՝ ընդհակառակն զայն սեղմող, կարճող: Մէկը ձգտող անցեալ ժամանակի «նուաճումին», միւսը՝ ժամանակի ջնջումին, ըսպառումին: Եթէ Օշական կ'աւարտէ արեւմտահայ վէպը, զայն մինչեւ կատարը հասցնելով եւ ընդլայնելով անոր բոլոր կարելիութիւնները, Որբունի կը կազմալուծէ վէպի գործարկումը ընդհանրապէս:

Ներածական նօթերու այս ընդլայնումը, ի հարկէ, չի յաւակնիր սպառիչ ցանկ մը ըլլալու, այլ նախագիծը միայն Որբունիի անունով եկող արտադրութեան տեղագրումին « մեր » գրականութեան կալուածին մէջ: Դժուար ձեռնարկ, առայժմ՝ այդ տեղագրումը, երբ նկատի առնենք Որբունիի արտադրութեան գալիք մը ըլլալու հանգամանքը: Երկու իմաստով: Այդ արտադրութիւնը անաւարտ է մասամբ, ապա կը մնայ անաւարտ (3): Կէս դարը անցած է արդէն Փորձ-ի առաջին հրատարակութենէն (1929) եւ շարքին մուտքը եղող այդ գիրքը ենթակայ է տակաւին յաջորդներու բերած ու բերելիք լուսաւորումին, այնքան ամէն մէկ գիրք կը յենի, կը մղուի նախորդին, նախորդներուն: Շարքը՝ հսկայ ոստայնարկում մը: Անոր ներկայ անաւարտութիւնը բացուածք մըն է, ուրկէ գրուածի որոշադրութիւններուն մէջ անծանօթի ու դեռ – չըսուածի բաժին մը կը մտնէ անդադար, որ գրուածը կը դարձնէ միշտ գալիքի մը նախատուեալը: Սահման մը՝ բռնուած անսահմանի հովուն մէջ: Այլ հարց թէ ո՞ր չափով նըման շարք, որուն շրջագիծը եւ ենթահողը Սփիւռքն է, իր «բնականոն» աւարտին կրնայ / կրնար հասնիլ, աւարտ՝ որ պիտի նշանակէր «մեր» այսինքն՝ ըսփիւռքցիներուս յանգումը պատմութենէն դուրս:

Այս տողերը ժամանակակիցի մը արժեւորումէն աւելի (թէ Որբունի մեծ գրագէտ մըն է, ո՛չ մէկ կասկած) անոր արտադրութեան հաստատումն են իբրեւ անշրջանցնելի գրութիւն: Իմ տողերս միայն ու միայն իմ պատասխանատուութեան կը յենին, այսինքն՝ Որբունիի գործի հարցադրութեան պատասխաններս են: Ընթերցումը, հոս փորձուող Եւ Եղեւ Մարդ-ի լուսանցքին, կը սահի եւ կը մտնէ երկախօսութեան մը միջոցին մէջ: Մտածուի, թերեւս, որ ընթերցողին այս մասնակի կամ ամբողջական միջամտութիւնը կը վնասէ գրութեան «առարկայական» մօտեցումին եւ ամէն տեսակի կամայականութեան դուռ կը բանայ: Բայց կա՞յ արդեօք «առարկայական» ընթերցում (4): Գոյութիւն ունի՞ անպատմութիւն ընթերցում (պիտի ըսէի ան – պատում ընթերցում): Գիրքերու արխիւաբանութիւն մը, առանց ենթախօսող ցանկութեան, կրնայ հետաքրքրել գրականութեան պատմաբանը որ չեմ: Ներկայի, գալիքի, բայց եւ անցեալի վերստանձնումը իբրեւ ապագայի բերում, չի պատկանիր արխիւաբանութեան: Ընթերցումը ինծի համար, որոշ չափով եւ որոշադրեալ սահմաններու մէջ, անձնական փորձառութիւն մըն է գրութեան մը հետ: Իբրեւ այդ՝ նման փորձառութեան մը առջեւ բարձրացող խոչընդոտներն ու խափանները կը ստանձնէ: «Ճշմարտութիւնը» մահկանացու է, մահացու ըլլալէ վերջ: Եթէ ընթերցումը, մարմնովին, corps et biens ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, չմտնէ ընթերցելիք գրութեան մէջ, եթէ զայն չկրէ (չտարուի կիրքով մը), չերկնէ, կը վերածուի պարկեշտ ու յարգելի մեկնաբանութեան մը, առանց ապագայի, այսինքն՝ առանց ըստեղծումի կարելիութեան: Թեկնածուն-ին մէջ Մինաս կ'ըսէ. «գրելը անցեալը ներկայի բերել է» (էջ 172), պայմանաւ անշուշտ, ինք ալ գիտէ, որ վէպին անձերը եւ ընթերցողները (Որբունիի շարքին մէջ զիրար ճանչցող) բոլորն ալ մեռած ըլլան: Ժամանակակիցի մը արտադրութեան առջեւ ընթերցումը ապագան ներկայի բերել է. իսկ մեծ չէ թիւը այն գործերուն, որոնք գրելու նման սահմանումի կ'առնչուին: Սփիւռքի անցեալապաշտութիւնը, մեռելապաշտութիւնը, կռապաշտութիւնը ըսենք յայտնի են եւ ապացոյցի պէտք չունին: Որբունիին անունով եկող վէպերը կը պատկանին այն 3 – 4 արտադրութիւններուն, որոնք ըստեղծում են Սփիւռքի մէջ եւ իբրեւ այդ պատմութեան մը կարելիութիւնը կ'ընծայեն, թերեւս ճիշդ անոր համար որ նոյն ատեն «մեր» մէջ պակող ամէնէն անայժմէականը, անժամանակը կը բերեն գիրերու աշխարհ: Ընթերցումի արարքը բաւական պատասխանատուութիւն կ'առաջադրէ, որպէսզի մենաշնորհը ըլլայ ի պաշտօնէ կամ անպաշտօն գրականագէտներուն, քննադատներուն կամ ողջամիտ յօդուածագիրներուն:

րեւմտահայ գրականութիւնը, եւ անոր ժառանգութիւնը, չեն եղած երբեք գըրագէտներու քմահաճոյքին ձգուած գործերու հանդէս մը. եղած նախ եւ առաջ՝ եղելութիւն մը, մէկ եւ միակ եղելութիւն մը, կարճ, բիրտ, անչափելի: Գրականութիւնը ընդհանրապէս չի ժառանգուիր: Շատ – շատ դպրոցներուն ու համալսարաններուն մէջ կը դասաւանդուի: Ժառանգը ուրիշ է ուրեմն. անքակտելի պարտականութիւն մը թերեւս ՝բանի մը հանդէպ որ պատահած է այդտեղ, անոր շուրջ, անոր մէջ, ես ի՞նչ գիտնամ, բանի մը հանդէպ զոր իւրաքանչիւր սերունդ, Օշականի սերունդը, Որբունիի սերունդը փորձած է դիմագրաւել ու նուաճել, ձգելով որ ան – այդ անանուն բանը – աճի իր լեզուին ու իր գործերուն մէջ: Գործերը պահապանն են այդ անանուն բանին, որ իր խորքին մէջ՝ ճիւաղական ու հրեշտակային ըլլալու է: Բայց որքան հեռու պէտք է երթալ, որ- ք ա ն ն ո ր աշխարհամասեր նուաճել, որպէսզի այդ պահապանի միակ ու սպառիչ, կործանիչ պարտականութիւնը հասնի իր իսկական իմաստին ու արժանիքին:

Հայր մը եղած է Որբունին ինծի, որովհետեւ ձեռքերուս մէջ ձգած է ինչ որ այսօր կ'այրէ ձեռքերս, ու կը խորտակէ մարմինս: Տարօրինակ աւանդութիւն, որ կ'աճի անուն չունեցող, տեսք չունեցող, իմաստ իսկ չունեցող հրդեհի մը ու աւերումի մը շուրջ:

Որբունին նուիրուած էր մահացու այդ հրդեհումին: Մահը նուիրագործեց զինք:

Երուսաղէմ, 2 / 12 / 1980

Գրեց՝

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

1.– *Ասփալթը*, Կ. Պոլիս, 1972, Յառաջաբանի Մը Տեղ: Հատորի այս առաջին էջերը չեն թուագրուած:

2.– *Համաբանութիւն*.– համի, ճաշակի արտադրութիւն, համը իբրեւ բանի, խօսքի արտադրում, բերնի համի եւ խօսքի միատեղ ստեղծումի մեքենայ, բանուածք:

3.– Այս տողերը գրուած էին Որբունիի մահուընէ առաջ: Գիտէի որ շարքը անաւարտ պիտի մնար: Գիտէի նաեւ Որբունիի մղձաւանջը: Ճշդեմ միայն, որ իբրեւ անտիպ՝ Որբունի կը ձգէ *Հալածուածները*-ի հինգերորդ եւ վեցերորդ գիրքերը եւ օրագիր մը: Ծրագրուած ու խոստացուած 8 – 12 հատորնոց շարքը կը դառնայ վերջնականապէս անաւարտ:

4.– Տե՛ս *Տրամ*, Պէյրութ, 1980:

ՊԱՆԴՈՒԿ ՈՎԱՍԻՍ

(Շար. Ա. Էջէն)

Պանդոկապետը ինծի սենեակ մը տուաւ: Օր մը, երկու օր, երեք օր փակուած մնացի սենեակիս մէջ, սպասելով որ դէպքը տեղի ունենար, դէպքը՝ որ տեղի չէր ունենար: Սպասումիս հետ կ'աճէր նաեւ անհամբերութիւնս: Ականջներս լարած էի շարունակ սենեակիս դրան, պղտոր աղմուկներու հետամուտ: Գիշերները աչքերս չէի կրնար խփել: Գանկիս մէջ նախադուշակ աղմուկներ կը յառաջանային, կը բարձրանային, տարածուելով միշտ հեռուները, հինդ յարկնոց նեղ սանդուխներէն վեր, բայց ոչ մէկ աղմուկ՝ դրանս եւեւ:

Գիշեր մըն ալ դուռս բացի: Մտիկ ըրի սանդուխներու խոր վիրապէն վեր ու վար: Լռութիւնը հոն հաստատուեր էր դարերու հետ կնքուած դաշինքով մը, հին ու խոնաւ պատերուն մէջ, որոնք րելի է պանդոկապետի մը համար, ու վկայ բռնելով ներկաները, ըսաւ.

— Բայց, պարոն, սխալմունք կայ, դուք անպայման երազ էք տեսած: Իմ տանս չափ խաղաղ տուն չկայ ամբողջ թաղին մէջ: Իրական ովասիս մըն է հոս: Բոլորը՝ աշխատաւոր, խաղաղասէր մարդիկ են այստեղ բնակողները, ցերեկը՝ գործի, գիշերը՝ կանուխէն անկողին: Բնաւ բան չի պատահիր հոս: Բնա՛ւ:

Ահա այդ վերջին բառն էր անհրաժեշտը.— Բնա՛ւ: Ազատարար կանչի մը պէս ան իջաւ հոգիիս մէջ, բացաւ պատուհանները ,օդն ու արեւը մտան ներս:

Առաւօտուն, պայուսակը ձեռքս, սուտ կաղ ձեւացնելով, դուրս ելայ «Ովասիս» պանդոկէն: Դիմացի մայթին վրայ կանգ առի, ճիշդ այն տեղը՝ ուր բարեկամուհիս ինծմէ համբոյր մը առած էր: Երբ ետ դարձայ ու նայուածքս ուղղեցի պանդոկին, ստուերէ վարագոյր մը վար ինկաւ անոր վրայէն: Այն ատեն, աչքերուս առջեւ պարզուեցաւ իրականութիւնը իր ամբողջ մերկութեամբ: Խանձուած սլիտակութիւն մը ունէր պանդոկին արտաքին մասը: Գորշ ու աղ-

Բ. Պ.

տօտ էին պատերն ու պատուհանները, բորոտի ճանկռտուած մարմին մը՝ որ ոչ մէկ բանով կը զանազանուէր փողոցին միւս շէնքերէն: Մայթին վրայ ծուլօրէն յօրանջող դուռը սրտաճմլիկ խեղճութիւն մը կը զգացնէր: Դրան վրայի գրութիւնը ոչինչ ունէր գրաւիչ: Հասարակ բառեր՝ «Պանդոկ Ովասիս»:

պանդոկին կու տային ջրային կեանքի մը տպաւորութիւնը:

Գիշերը խաղաղ էր, արդար մարդոց վաստկած արդար նինջովը օրօրուն: Բայց սպասումս կը սաստկանար, կը զայրանար, ու վիզս կը ցցուէր պոռալու համար: Ու պոռացի: Այո՛, յանկարծ պոռացի: Ինքզինքս վար ձգեցի՝ ազխողորմ աղաղակ մը արձակելով: Դուռերը բացուեցան իրարու ետեւէ: Դրացիները եկան հաւաքուեցան գլխուս վերեւ: Պանդոկապետը ինքն ալ եկաւ, ու զիս առաջնորդեցին սենեակս, պառկեցուցին անկողինիս վրայ:

Անձկագին ճիչով մը հասկցուցի թէ ոտքս դարձած էր: Սկսան ալքոլով շփել ոտքիս կոճիկը:

— Ա՜հ, կը մրթմրթայի քթիս տակէն, մինչդեռ անոնք կը շարունակէին իրենց հոգածութիւնը: Ոմանք այնքան ահարեկած դէմք մը ունէին որ կարծես պատահարը իրենց գլուխն եկած ըլլար: — Ա՜հ, կը պոռայի, այն անիծեալ ուրուականը.. եթէ ուրուականին հետ դէմ դիմաց եկած չըլլայի...: Այս ի՛նչ զարմանալի բաներ կ'անցնին կը դառնան այս պանդոկին մէջ...:

Բոլորը մէկանց դադրեցուցին գործողութիւնը: Պանդոկապետը ոտքի ելաւ: Բարկութիւնը չէր կրնար բաւարար տեղ գտնել դէմքին վրայ, բայց եւ այնպէս, այնքան հանդարտեցաւ, որքան որ կա-

×

Նոյն իրիկունը, զարնուեցաւ բնակարանիս դուռը: Բարեկամուհիս էր: Երբ ներս մտաւ, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ան իր առաջին ժամադրութեանը կու գար: Ցուցամոլիկ խանդաղատանքով մը մօտեցայ իրեն, գրկեցի եւ համբուրեցի զինք: Այդ համբոյրը ինծի յիշեցուց միւսը, այն՝ զոր ինք պարտադրած էր ինծի, մայթին եզերքը: Նոյն պահուն ամէն ինչ պարզուեցաւ: Հասկցայ թէ ինչո՛ւ համար այդ դէպքերը պատահեցան: Բայց ինչպէ՞ս կարելի եղած էր դադրիլ սիրելէ բարեկամուհիիս պէս քաղցր ու փափուկ էակ մը:

Այդպէս է ամէն սէր: Կը ծնի պատահմամբ, կը ծերանայ ու կը մեռնի առօրեայէն: Բայց փիւնիկի մը պէս կը վերածնի, ի՛ր խակ մոխիրէն, «ովասիս» պանդոկներուն մէջ:

ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

ՈՐԲՈՒՆԻ՝ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏ

(Շար. Ա. Էջէն)

թեան ազդեցութիւնն է, յայանեց Որբունի, ճակատագրականութեան մը մէջ քարացած, որ անծանօթի մը անտարբերութիւն պիտի թուէր: Այդ եղելութեանց, այդ ճիւաղային իրականութեան հանդէպ՝ անզգա՛յ...

Մինչդեռ,— ահա՛ գերագոյն իրականութիւնը — սենեակէ — սենեակ, գետնին եւ կանդուհներուն վերեւ, գաղտնի, անսահման յուզումով թրթռուն, վսեմ, սէ՛րը կը սաւառնէր անխմանալի տրոփիւններով:

Որբունի, երբ ոտքի կ'ելլէր, գլուխը պահ մը բազկաթոռին երկու ձեռքերուն մէջ առնելէ յետոյ, կ'ընկերանայի իրեն, գիտնալով հանդերձ թէ, այդ «արուեստ»ին մէջ, վնասելէ բացի որեւէ օգնութեան առակ չէի: Իսկապէ՛ս՝ օտարոտի եւ հազուագիւտ հերոսութեանց բացառիկ իրականութեանը ցաւակոծ հանդիսատեսն էի...

Մեր ճաշը անցաւ դրեթէ ամբողջական լռութեան մը մէջ: Քովի սենեակը Լիլին էր, գետնին, ուսը թեթեւ մը Լիւսէթի սրունքին յենած, որ անընդհատ կը խօսէր: Բարի լոյս մը առնողի իր տարօրինակ ժպիտը, աչքերուն մէջ, ինչպէս ճաշի ընթացքին, կը շարունակէր լուսաւորել իր դէմքը: Այդ ժպիտին առեղծուածը երբեւէ ամբողջապէս իր գաղտնիքը չքօղազերծեց: Անշո՛ւշտ, գլխաւոր պատճառ մը կար,— սկզբնական չոր ախորժակներով անյագ, սատիֆ աղջիկը եւ՝ ... այս օրերունը, որուն սիրտը մեծ, ծանր և պայծառ երջանկութեան մը դպիրն էր դարձած :Կ'ուզէր հաւատալ թէ՝ բաւած է իր պատճառած այն անթուելի տառապանքներուն կսկիծը: Կրկին եւ կրկին կը հաճոյանար հաւաստել Զարէ-ին նիւթական անկախութիւնը ապահովող բարերարը ըլլալու իրաւունքը: Այդ առթիւ իր կատարած անհամար դիմումներուն եւ անոնց յաջողութեան մանրամասները, երբ կը պատմէր, կը գինովցնէին զինք: Ես, ի վերջոյ, հասայ այն եզրակացութեան թէ՝ այս դժբախտութեան բարոյական երբեմնի թըշուառութեան եղերական իրականութիւնը՝ իր զգացական աշխարհէն հիմնովին ջնջելու վիճակուած ճիգեր էին: Առանց այդ մեծ մաքրագործումին, անկարելի պիտի ըլլար իրեն ընդունիլ իրականութիւնը՝ այժմեան իր խոր սէրին: Զարէ-ն պիտի կարենար հանդիստ ապրի՛լ... Ջերբազատիլ միանգամ ընդմիշտ՝ քչիկ մը դրամ շահելու ըլկող, ջլատիչ մտահոգութենէն, որ միայն աճեցաւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին: Ահա՛ բոլոր միւս դժնէ հոգեկան գործօնները չոգիացնող իրականութիւնը: Խոստովանեցայ իրովին թէ՝ ինծի տրուած է գտնուիլ սիրոյ բացառիկ մէկ երեւոյթին, մէկ իրականութեան առջեւ: Ըլլալ անոր վկան:

Ցանկարծ, մօքի քմայքով, փոխադրըուեցայ տասնեակ տարիներ դէպի անցեալը: Լսեցի բիրտ, զայրագնած ձայնով, բարկացայտ պոռթկումը՝ Որբունիին ուղղուած.

— Նետէ՛ մէկդի այդ սպասուհիի կըտորը... Եթէ դրամ է իր ուզածը՝ ըսէ ինծի: Ես կու տա՛մ. Un point,c'est tout..

Երիտասարդութեան սեմին՝ բանաստեղծ մըն էր, Ալզասցի, ուրկէ միասին Փարիզ փոխադրած էին իրենց յարաճուն բարեկամութիւնը: Լիւքսէմպուրկի ըզբոսայգիէն դէպի Սէն Միշէլի հրապարակը կ'իջնէինք: Ես երեք անգամ միայն հանդիպում ունեցած էի իր հետ եւ համակուած՝ խորին համակրանքի մը զգացումներովը: Այդ իր կոպիտ ընդվզումն իսկ, ընկերոջը սիրոյն, նոյնանման խառնըւածքներու ապացոյց մըն էր ինծի համար: Ափսո՛ս, ի՛նչ կ'ընեմ, անունը միտքըս չի գար:

Տասնեակ տարիներ առաջ, Լիլիի ձեռքին մէջ, իր ամուսինը իսկապէ՛ս մարտիրոս դարձած էր: Հալածանքի, անարգանքի, անոնց բոլոր գիտուն երանգներուն կիրքը կը գործէր մոլեգնօրէն: Կիրք մը՝ յատուկ միայն ջլախտաւոր էակներուն: Առանց բաւարարելու իր սատիզմի մղումները, առանց ներարկելու անոնց թոյնը, անոր խանդավառութեանց սրտին մէջ, ան չէր կրնար ապրիլ..

Եւ քանի՛, անդրդուելի, ամուսինը ստեղի կու տար, կնոջը չարչարելու կիրքը առաւել կ'եռեփէր: Համոզուած էր թէ՝ իր «յաղթանակները»՝ միւսին իրմէ աւելի տկար ըլլալն է՛...

Եւ այժ՛մ, այժ՛մ... Այդ նոյն էակը, Լիլի, թողլքած քաղաքին կանչերն ու իր նկարագրին պիղծ մղումները, զարմանալիօրէն հրաշափոխուած, կը շնչէր երկնամերձ ոլորտներուն մէջ: Ինչպէս Ֆրանսացիի խոր ընդվզումի պայթումին հանդէպ, այնպէս ալ, տարինե՛ր իր կըրած տառապանքին՝ ամուսինը կը պատասխանէր, դժգոհած մանուկի երկչոտութեամբ,իր անեզր համբերութեամբը: Եւ այլազան ազնիւ խորհրդածութիւններ կը մրմնջէր զոր, անգամ մը դարձեալ ակամայ վկայ, կը լսէի բայց կը հասկնայի կիսկատար: Այն որ գերագոյն չափով հասկնալի էր, ատիկա իր համբերութեան վճռականութիւնն էր: Կը լողար տեւապէս անձկութեան, մղձաւանջի ծովուն մէջ որ ալ իր հոգեկան բընակավայրը կը կազմէր: Հոն կը շարունակէր իր օտարոտի ծաղկումն ու աճումը, անսովոր եղանակով մը, երիտասարդութեան առաջին տարիներէն սկսած իր սէրը, Ալզասի քաղաքներուն, աւաններուն եւ բնութեան մէջ ծնած: Եւ, դէթ մէ՛կ անգամ, փոխանակ աւերիչ փոթորկի մը փոխարկուելու, այդ սէրը կը բարձրանար դէպի իր գերագոյն արտայայտութեան կայանը, դէպի կարեկցութեան ամենազօր իշխանութիւնը: Հոն է որ միայն լսելի կը դառնան իր ստեղնաշարին անդիմադրելիօրէն ազու թովչութեանց մեղեդիները: Հոն է որ միայն ամուսնոյն սիրոյ գթասրտութիւնը կ'ալեծըփէր, թէ՛ ազեկէզ, թէ՛ երանաւէտ ալեկոծումներով, եւ կը տանէր զայն մինչեւ անէացումի աստուածաքաղցր կարօտը: Վերին գթասրտութեան այս բացառիկ մենաշնորհը կը յորդէր կնոջը մէն մի անկումի ցնցումէն, փոխանակ այլասերելու աւերատենչ կիրքի: Ով որ չէ մարզած այս հոգեկան գործառնութեան բոլոր ըսուածները՝ մեռեալ տառեր կը մնան իր համար:

Այժմ սիրտը կը սնանէր կենարար ամբրոսեայովը որ կը շնորհուի մարդուն այն բարձրագոյն մակարդակին վրայ ուր կը տիրէ գթառատ կարեկցութեան իշխանութիւնը: Եւ չկայ ոչ իսկ մէկ էակ բազմամիլիոն տարիներու երկայնքին, որ չկարօտի կարեկցութեան: Վասնզի կեանքը մարդուն, ուր որ ալ ըլլայ, ո՛վ որ ալ ըլլայ՝ եղերական է:

Այն օրերուն երբ, պղտորութեան հըրաբուխ, Լիլիի նկարագրի խառնարանէն կը ժայթքէին հանապազօրեայ լաւաները, ամուսինը չլքեց իր վերջնական ապաստանը հոգիին՝ գերմարդկային համբերատարութիւնը որ տեւեց բազմաթիւ տասնեակ տարիներ:

Հզօր է ան որուն սէրը անեզր է եւ որուն խորքն է անյատակ: Ընթացիկ, հասարակ, բիրտ հակազդեցութիւններ թելադրող իր մտերիմները չէին որ իրաւունք ունէին: Ո՛չ ալ իրաւունք ունէր Ֆրանսացի երիտասարդ քերթողը: Հայ գրագէ՛տը իրաւունք ունէր: Ռուս դասական մը — Տուրկէնիէվ — կ'ըսէ թէ՝ հաւատարմութիւնը յատուկ է պատուախնդիր անհատին: Որբունին եղաւ մարմնացումը հաւատարմութեան:

Մեր Փարիզ վերադարձէն քանի մը ամիս յետոյ, ստացանք Լիլիի մահազդը: Ան, ինծի համար, բացարձակապէս ազդն էր կրկնակ զոյժի մը...

Այն որ իր կեանքի յաւէտ անմոռանալի պահուն, ակամայ կը գիտակցի թէ՝ իր սիրտը ամբողջովին թափանցուած է իր սիրած էակէն, հաւատացէք ինծի, այդ էակն է որ կ'ըմբռնէ աւելի լաւ, աւելի խորօրէն սիրոյ ամբողջ սրբազանութիւնը: Եւ ո՛չ թէ անարի այն անհատը որ ամենափոքր պատասխանատըւութենէն կը սարսափի: Միշտ ձանձրոյթէ բռնուած, ան կրնայ միայն նուագե՛լ, թարշամած սրտին կիսաւեր լարերովը: Ինծի համար բառառիկ է ա՛յն երիտասարդին խառնուածքը որ զերծ է փրազներէ, որ գիտէ տեսնել կեանքը պայծառօրէն: Որոշ տարիքի մը ըլլալ բնակա՛ն, ըլլալ ճշմարիտ, բացառիկ շնորհք մըն է:

Ա՜, Որբունի, ան որ կը խորհրդածէ այսպէս, քանի՛ անգամ, ինչքա՜ն ուզած է `իր ձայնովը՝ յայտնել քեզի այս բոլորը: Մարդուն ունակութիւնն է՝ յետաձգել: Ինչքա՛ն աւելի թանկագին, այնքան աւելի շուտ եւ երկար առենով յետաձգել: Միշտ յետաձգել, մինչեւ որ Անկարելիին արոյրէ դէմքը ցցուի, իր ակնարկին անողոք, աներեր յառումովը:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Նիս, Դեկտեմբեր, 1980

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
13
MARDI
13 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.818
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.818

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԷԿ ԹՈՒՐՔԻ ՓՈԽԱՐԷՆ 50 ՀԱՅ ԵՒ 50 ԱԼ ՕՏԱՐ» Կ'ՈՒԶԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

Այս անգամ ալ «Միլլիյէթ»ն է, որ լոյս ընծայած է «Իսկ եթէ անձնական ոտնձգութիւնները սկսին» խորագրուած հետեւեալ յօդուածը, որուն հեղինակն է՝ Թէոման Էրէլ :

×

«Թերեւս ընելիք մը չունէր, բայց կարծես թէ խելագարած էր :

Երիտասարդ գործի մարդ մըն էր, սպաննուող մեր դիւանագէտներէն մէկուն ազգականը : Բարկութեամբ կը խօսէր.

– Ես ալ մարդ պիտի վարձեմ : Պիտի օժանդակեմ որքան կրնամ : Ես ալ ահաբեկչական շարժումի պիտի անցնիմ արտասահմանի մէջ ապրող Հայերուն դէմ :

«Այս երկրին մէջ վերջերս պարապ տեղը այնքան մարդ իրար սպաննեց : Մինչդեռ այս հարցը ազգային դատ մըն է այլեւս : Առանց նեղուելու ուզածին չափ մարդ կրնամ գտնել :

– Շատ լաւ, բայց նման շարժումներով չե՞ս խորհիր մեր ազգային շահերը վնասուին :

– Մեղադրել եւ բողոքելը չի բաւեր այլեւս, կ'ըսէ ան :

Որքան կրաւորական շարժինք, անոնք այնքան կը կատղին :

Անկէ վերջ պէտք է անպայման փոխադարձել :

Իսկ սպաննուած ուրիշ դիւանագէտի մը փոքր տղան, որ երիտասարդանալու տարիք ունի, կ'ըսէ թէ «պիտի անդամակցի ՄԻԹ–ի (Թուրք Գաղտնի Սպասարկութիւն), ինքզինքս պիտի նուիրեմ այդ ճամբուն : Նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ առանձինն հակաշարժումի պիտի սկսիմ :

×

«Մեր դիւանագէտներուն դէմ տարիներէ ի վեր անխնամ շարունակուող այս Հայկական ահաբեկումներուն դէմ, մեր կառավարութեան կրաւորական դիրքը, ոչ միայն ամօթալի է մեր բոլորին համար, այլեւ այս տկար կեցուածքը, միւս կողմէ առաւել յուսադրէ եւ կը զօրացնէ նաեւ նախայարձակները :

«Եթէ ոճիրները այս ձեւով շարունակուին եւ լարուածութիւնը օրէ օր աւելնայ, կը վախցուի որ անհատական անհակակշիռ վրէժառութեան դէպքեր երեւան գան :

Այս կացութիւնը միայն մեր պետութիւնը չէ որ դժուարութեան պիտի մատնէ այն ատեն : Նեղութիւն պիտի ունենան նաեւ շատ մը պետութիւններ, որոնք աշխարհը ոտքի հանած են Իրանի մէջ գտնուող ամերիկացի պատանդներուն համար, բայց քար լռութիւն կը պահեն միշտ երբ Թուրք դիւանագէտները կը սպաննուին շարունակաբար :

«Ու մաղթենք որ Զուիցերիոյ մէջ պատահած վերջին դէպքը մեր նախատեսութեան առաջին նշանը եղած չըլլայ :

«Ժընեւի մէջ, անծանօթ մը, յարձակում կատարած է փաստաբանի մը վրայ, որ ստանձնած էր պաշտպանութիւնը այն երկու հայ ահաբեկիչներու, որոնք ձերբակալուած են ռումբի մը պայթումին հետեւանքով : Այնպիսի բարկութեամբ մը եւ ոխակալ ոգիով մը յարձակած է որ, իր ձեռքի երկաթ շղթայով եւ փայտերով փաստաբան Ժէրար Պընուայի ոտքերը ջախջախած եւ երեսը կտոր կտոր ըրած է : Նախայարձակը փախած է եւ Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը չէ կրցած բան մը ստուգել :

«Զուիցերիա, Հայկական ահաբեկչական շարժումներու տեսանկիւնէն հետաքրքրական երկիր մըն է : Շատ անգամներ այդ երկրին մէջ յարձակումներ կատարուած են մեր դիւանագէտներուն, ներկայացուցչական հաստատութիւններուն եւ դիւանագիտական փոխադրամիջոցներու : Հակառակ այս բոլորին, զուիցերական կարգ մը թերթեր միշտ զօրավիգ կանգնած են Հայերուն եւ ըստ այնմ յօդուածներ գրի առած : Հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի մէջ ալ միշտ հայկական տեսակէտները կը պաշտպանուին :

«Նոյնպէս, Ժընեւի նահանգային վարչութեան հրատարակած եւ օտար դեսպանատուներու ալ ղրկուած հաղորդագրութեան մը մէջ, տեղ տրուած են Հայոց պնդումներուն :

«Մաղթենք, որ Ժընեւի մէջ վերջերս եալ փաստաբանին վրայ յարձակող անծանօթ անձը, մեր բարկացոտ հայրենակիցը չըլլայ : Բայց կարելի է չըլլայ : Բայց կարելի ալ է, ըլլայ :

«Իսկ միւս կողմէ, թերեւս Հայերը կ'աշխատին մեր Պետութեան եւ ժողովուրդին ջիղերը պրկել ու ջանալ որ մենք նոր յանցանքներ գործենք, որպէսզի անոնք այս ձեւով կարենան մեզի դէմ կրկին քարոզչական առիթներ ձեռք ձգել :

Այս յանցանքները, մեր Պետութիւնն ալ գործէ, կամ մեր ժողովուրդն ալ գործէ, Հայերու համար բնաւ տարբերութիւն պիտի չունենայ :

Իրենց վրէժառութեան իբր պատճառաբանութիւն 70 – 80 տարի առաջուան դէպքերը ցոյց տալու մէջ, անոնք սկսած են լուրջ դժուարութիւններ քաշել այլեւս :

Սակայն եթէ մենք պայթինք, անտրամաբան կամ անիրաւ հակազդեցութիւններու դիմենք Հայերու դատերուն վերակենդանացումը կը դիւրանայ :

Ցայտնի է թէ Հիթլէրի յարձակումներուն ենթարկուած Հրեաները տարիներով աշխարհի հանրային կարծիքին գութը շարժեցին, բայց Իսրայէլի նախայարձակ ընթացքին հետեւանքով, ինչպէս անսիրելի դարձան անոնք :

Այս պատճառաւ շատ ուշադիր լուրջ քայլեր պէտք է նետել : Մեր Պետութիւնը կրնայ շատ ազդու միջոցներու դիմել իր միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ, Հայերու պաշտպան երկիրներու դէմ լուրջ պատժական միջոցներ ձեռք առնել :

Առեւտրական արգելքներ եւ նման առեւտրական կարգադրութիւններ կրնան կարգի բերել Արեւմտեան եւրոպացի եւ ամերիկացի հարուստ Հայերը, որոնք գլխաւոր նեցուկներ են Հայ ահաբեկիչներուն : Եթէ ասոնցմէ մէկ քանին առեւտրական մեծ կորուստներ ունենան եւ կամ սնանկանան, այս կացութիւնը շատ պիտի ազդէ անոնց :

Մեր պետութիւնը կրնայ ազդու եւ կազմակերպուած մասնակցութիւն ունենալ յանցաւորներու ձերբակալութեան աշխատանքներուն մէջ :

×

«Այս յօդուածի աւարտին, խօսինք նաեւ մեր ձեռքը գտնուած նամակի մը մասին : «Ազնիւ թուրք ժողովուրդ» վերտառութեամբ եւ «պայքարողներ» ստորագրութեամբ, երկու էջերով բազմագրուած պատճէն մըն է ան :

Այդ նամակին համաձայն, կարգ մը ազգայնական ու յեղափոխական երիտասարդներ, համաձայնած ու երդում ըրած են Հայերէն վրէժ լուծելու համար : Այս մասին նամակներ գրած են կարգ մը վայրեր, պետութենէն Էլէման, անցագիր եւ դրամ ուզած են : Եւ անոնք, յետ այսօրիկ սպաննուած իւրաքանչիւր Թուրքի փոխարէն, 50 հայ մարդ եւ 50 հատ ալ անոնց օգնող օտար ըլլալու պայմանաւ հարիւր հոգի պիտի մեռցնեն եղեր :

Այս պարզամ կամ ծայրայեղ բարկութեան մը հետեւանքն է եւ կամ Թուրքերը յանցաւոր դիրքի մատնելու համար նիւթուած հայկական նոր խաղ մը :

Ուշադրութիւն...

Մեր բոլոր հայրենակիցներուն համբերութիւն եւ հանդարտութիւն կը թելադրենք :

Իսկ Պետութիւնն ալ պէտք է այլեւս դիմէ իրապէս ազդու եւ վճռական միջոցներու :

Ինքնադլուխ եւ վնասաբեր շարժումները կանխելու համար, հանրային կարծիքը գոհացնող լուրջ քայլեր պէտք է առնել» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՀԻԹԼԷՐԻՆ յանցանքը պարտուիլն եղած է» ըստ Քատաֆիի, որ խօսելով մանկավարժական աւանդական մեթոտներուն կրելիք փոփոխութեանց մասին, նկատած է. – «Անոնք որոնք, պատմութիւնը ուսումնասիրելով Հիթլէրը որակած են «խենթ մենատէր մը, որ կ'ուզէր տիրել աշխարհի» այդպէս ըսած են որովհետեւ Հիթլէր պարտուած է : Եթէ յաղթական եղած ըլլար, Նացիականութիւնը որպէս գէշ բան մը չէր նկատուեր» : Ըստ Տրիպոլիսի ձայնասփիւռին, որ հաղորդած է գնդ. Քատաֆիի յայտարարութիւնները «դաշնակիցներն են որ գէշ բանի մը վերածեցին Նացիականութիւնը եւ այդպէս ցոյց տուին» :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ապահովութեան ազգ. խորհուրդը որոշած է ամրապնդել պատժական դրքին նախատեսած պատիժները : Այսպէս մահապատիժ պիտի տրուի «ռեւէ մէկուն որ ճանչցուած է իբրեւ յանցաւոր նախկին երեսփոխանի մը կամ պաշտօնատարի մը սպանութեան» : Թէեւ, զեկոյցը կը շեշտէ թէ ահաբեկչութիւնը նուազած է Թուրքիոյ մէջ, բայց ծայրայեղները գործունեայ են միշտ : Վերջին երկու տարիներուն, 5421 հոգի սպաննուած է եւ 14.152 հոգի վիրաւորուած բայց եւ այնպէս Սեպտ. 12–էն ի վեր (զինուորական վարչակարգի հաստատում) ահաբեկչական 3453 արարք գործուած է, որոնց 43–ը՝ ծայրայեղ աջին կողմէ, 2276–ը՝ ձախին, 76 ալ անշատողական շարժումներու գործն են : Ընդհանուր հաշուեկշիռ՝ 230 մեռեալ, 395 վիրաւոր : 36 մահավճիռ տրուած է, չորսը՝ գործադրուած : «Ճումհուրիյէթ» կը հաղորդէ, միւս կողմէ, որ ծայրայեղ աջ 19 հոգի, անդամ Թիւրքէշի ազգայնական կուսակցութեան ազատ արձակուած են հարկ եղածին չափ պատճառ չըլլալով զիրենք բանտը պահելու : Անոնցմէ 6–ը Խորհրդարանի նախկին անդամ են :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Կիրակի օր ձերբակալուած է Հիւրրիյէթ (չափաւոր) օրաթերթին խմբագրապետը՝ Սալիմ Պայար : Թերթը Ուրբաթ օր խորագրած էր «դիներու նոր յաւելում» առաջին էջին երկայնքին, ուր կը հաստատէր թէ Նախարարաց խորհուրդը իր համաձայնութիւնը տուած էր : Յաջորդ օրը, լուրը կըրկին կը հրատարակուէր սրբագրուած ձեւով «յաւելում՝ կառավարութիւնը կը հերքէ» : Պայարի ձերբակալութիւնը 2 օրուան մէջ, երկրորդ միջամտութիւնն է Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդին մամուլի գործերուն, քանի որ «Ճումհուրիյէթ» օրաթերթի բաշխումը եւ ծախումը արգիլուած է, պատճառը՝ սխալ լուրերու հրատարակութիւն : Թերթը գրած էր թէ Դեկտ. 24–ին Ատանայի Առեւտրական համալսարանի 6 դասատու ձերբակալուած էին եւ 2 ուրիշներու դէմ ալ ձերբակալման հրամանագիր ելած է :

ԻՏԱԼԻԱ մինչեւ Երկուշաբթի իրիկուն անձկութեան ժամեր կ'ապրէր քանի որ «Կ. Զ.»երը 48 ժամ պայմանաժամ տըւած էին մամուլին հրատարակելու իրենց զեկոյցներն ու յայտարարութիւնները : Բոլորը մերժած էին, բացի Ավանթի (ընկերվարական) եւ Լոթթա Քոնթինուա (ծայրայեղ ձախ) թերթերէն : Կարմիր Զօրամասերը այս շանթաժով կ'ուզեն մամուլին թողուլ դատաւ'Ուրսոյի սպանութեան պատասխանատուութիւնը բայց մամուլը տեղի տալու տրամադրութիւն ցոյց չէր տար : Միւս կողմէ ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ էսփրէսսօ շաբաթաթերթին եւ «Կ. Զ.»երու միջեւ միջնորդի դեր կատարողը եղած է ծանօթ ոճրագէտ մը՝ Ճիովաննի Սոնցանի, որ կը փնտռուի : Դատաւորին կինը մամուլի առուլիսի մը միջոցաւ պաղատեցաւ մամուլէն, որ տեղի տան Կարմիր Զօրամասերու պահանջներուն իր ամուսնոյն կեանքը փրկելու համար, Պապը կոչ մը ըրաւ, որ նման է այն կոչին զոր Պօղոս Զ. ըրած էր 1978 Ապրիլին, Ալտօ Մորոյի առթիւ : Այս ամբողջին կողքին սակայն շաբաթավերջի գլխաւոր հարցն էր Ճիովաննի Սոնցանիի դէմ ելած ձերբակալման հրամանագիրը՝ եւ եղած յայտնութիւնները : Սոնցանի, ոճրագիտութեան դասախօս էր Ֆիրենցէի համալսարանը, 38 տարեկան է եւ ամուսնացած : Հեղինակն է նաեւ բազմաթիւ յօդուածներու եւ գիրքերու բանտային դրութեան մասին : Իր պաշտօնով իսկ կրնար մտնել Իտալիոյ բոլոր բանտերը եւ հաւանական կը նկատուի որ կապ պահած է այդ ձեւով ձերբակալուած ահաբեկիչներուն հետ :

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ (Լիբիա) ֆրանսական դեսպանատան առջեւ բուռն հակաֆրանսական ցոյց մը տեղի ունեցած է, նախաձեռնութեամբ «Լիբիա գործող ափրիկեան ուժին», որ կը սպառնայ քանդել աշխարհի բոլոր ֆրանսական հաստատութիւնները եւ շահերը եթէ «Ֆրանսա յամառի իր միջամտութիւններուն մէջ ափրիկեան ցամաքամասին վրայ» : Խորհրդաւոր կազմակերպութիւն մը կը թըւի այս նորածին «Ափրիկեան Ուժը» բայց կասկած չկայ որ ետին է՝ Քատաֆի :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ Շաբաթ օրուան գործադուլը յաջողութեամբ պսակուեցաւ ինչ որ ցոյց տուաւ թէ Սոլիտառիթէ սենտիքան ժողովրդականութիւն կը վայելէ : Խորհրդային մամուլը, սակայն, կը քննադատէ լեհ սենտիքային շարժումը, որու գործունէութիւնը «կը վտանգէ ընկերվարութեան հիմերն իսկ» եւ Լէշ Վալեզան ալ «պատասխանատու է Լեհաստանի դժբախտութիւններուն» :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Ապաշա շրջանի փորձը, հողագործութեան մարզին մէջ շատ դըրական արդիւնք մը ունեցած է եւ մեծ աճ մը կ'արձանագրէ : 1973–էն 1979, այդ շրջանը, որ ամէնէն աննպաստներէն նըկատուած է Վրաստանի, բանջարեղէնի արտադրութիւնը 17–ով բազմապատկըւած է, միսը՝ 3–ով եւ կաթը՝ 2–ով : Այս հրաշքը հետեւանք է տեղական իշխանութեանց մէկ որոշումին. – Կոլխոզներու բանուորները վարձատրել իրենց արտադրութեան քանակին եւ որակին համաձայն : Այդ բանուորներուն միջին աշխատավարձքն է շուրջ 470 Ֆր. ամիսը, առանց հաշուելու այլ ոչ դրամական պարգեւներ : Տեղական կուսակցական պաշտօնաթերթը Զարիա Վոստոկա կ'ընդունի, որ բանուորներու նիւթական շահագրգռութիւնը մեծ դեր խաղացած է արտադրութեան այս աճին մէջ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը Ս. էս Փէ – Թէ – Թէ–ի դէմ 2 – 2 հաւասար արդիւնքի հասաւ, Կիրակի, Յունուար 11–ին : Այս անգամ ալ մրցումը տեղի ունեցաւ դանիակ :

ԵՐԵՒԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՆ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը, Երեւան, անցեալ տարի լոյս ընծայած է Գ. Աւագեանի Երեւանի դիւցազնական քայլերը խորագրուած միջին ծաւալի հատորը: Բովանդակութիւնը խիստ շահեկան է, քանի վիճակագրական տուեալներով եւ, մանաւանդ, ընդհանուրին համար մատչելի ձեւով պատկերացուած են Հայաստանի մայրաքաղաքին արձանագրած հոլովոյթները պատմական, ժողովրդագրական, մշակութային, գիտական, ճարտարապետական, կրթական եւ այլ մարզերու մէջ:

Պատմական ակնարկը, իր յարակից երեսներով, ինչպէս նաեւ շրջապատին բնութագրումը, կատարուած է կարելի մանրամասնութիւններով՝ ամփոփ, այլ սակայն հիմնական: Մեր մօտաւոր անցեալին կարգ մը երեսները պարզելու ուղղութեամբ թերեւս հարկ է արձանագրել, թէ Երեւանի գրաւումը ռուսական բանակներուն կողմէ, Հայ կամաւորներուն օժանդակութեամբ 1827 Հոկտեմբեր 1-ին, բախտորոշ անկիւնադարձ կազմած է մեզի համար: Մանաւորաբար, ինչպէս ծանօթ է, Թիւրքմէնչայի 1828 Փետրուար 10-ի հաշտութեան դաշնագիրը, որով առաջին անգամն ըլլալով մեր պատմութեան մէջ, ներգաղթ մը ձեւ եւ մարմին ստացած է Պարսկաստանէն դէպի Արեւելեան Հայաստան:

Կարգ մը տուեալներու համաձայն, վերոյիշեալ դաշնագիրին ստորագրութենէն ետք, յաջորդական քանի մը տարիներուն, Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն Երեւան հաստատուած են 1.700-էն քիչ աւելի Հայեր: Գալով Երեւանի բնակչութեան, հեղինակը նկատի առնելով որոշ աղբիւրներ, արձանագրած է, թէ 1830ին անիկա ներկայացուցած է շուրջ 12.000, իսկ 1883-ին՝ 14.700:

Երեւանի կցումը Ռուսիոյ, եթէ որոշ յեղաշրջումներու դուռ բացած է քաղաքին համար, ապա ընդհանուր առումով անոր զարգացումը շատ դանդաղ պատկեր պարզած է: Ռուսիոյ համար Երեւան իր շրջապատով երեք հիմնական շահագրգռութիւն ներկայացուցած է. – հում նիւթերու աղբիւր, առեւտրի շուկայ եւ ռազմագիտական կեդրոն՝ մերձ սահմանին:

Ճիշդ է, թէ ԺԹ. դարուն վերջերը դրամատիրութիւնը իր ճարտարարուեստով եւ յարակից կողմերով ոստում կատարած է Ռուսիոյ եւրոպական ցամաքամասին մէջ եւ անիկա իր ազդեցութեան ոլորտը տարածած է մինչեւ կայսրութեան ծայրամասերը: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, ինչպէս շատ ճիշդ կերպով դիտել տուած է հեղինակը, Երեւան եւ համանուն նահանգը շատ դանդաղ յառաջընթաց արձանագրած են տնտեսութեան եւ, յատկապէս, արդիւնաբերութեան մէջ, բաղդատմամբ ոչ հեռաւոր Պաքուին եւ Թիֆլիսին: Նոյնիսկ, Ի դարուն սկիզբները, քաղաքին զարգացումը տեղ – քայլ կատարած է:

Երրորդ կէտն ալ արժանի է ուշադրութեան: Հայ դրամատէրերն ու գործատէրերը նախընտրած են իրենց դրամագլուխները շահարկութեան դնել ոչ թէ մայր հողին վրայ, այլ՝ օտար վայրերու մէջ: «Հայ բուրժուազիան իր կապիտալը ներդրում էր Բաքւում եւ Թբիլիսում, որտեղ նա ստանում էր բարձր շահոյթ»:

Պատկերացումը ինքնին նաեւ բացատրութիւնն է, թէ ինչո՛ւ Երեւան գաւառական քաղաքի մը դիմագիծը պարզած է՝ յետամնաց եւ յետադէմ, երբ դարձած է Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաք:

Երեւանի բնակչութեան աճը, որ մեծ համեմատութիւններու հասած է վերջին վեց տասնամեակներուն ընթացքին, հիմնական երեք պատճառ ունեցած է: Առաջին՝ մայրաքաղաք ըլլալու հանգամանքը (ի տարբերութիւն Հայաստանի՝ Վրաստան եւ Ադրբեջան սկիզբէն ուշադրութիւն դարձուցած են կողմնակի քաղաքներուն զարգացումին վրայ): Երկրորդ՝ արդիւնաբերութեան կեդրոնացումը (Հանրապետութեան բանուորներուն եւ պաշտօնէութեան աւելի քան 40 տոկոսը, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն կէսէն առաւելը կեդրոնացած է Երեւան. արդիւնաբերութեան արտադրութեան մօտ 53,5 տոկոսն ալ կ'ապահովէ Երեւան): Երրորդ՝ ներսի եւ դուրսի այսինքն՝ Խորհրդային այլ Հանրապետութիւններ եւ արտասահման, կատարուած գաղթերը: Յատկապէս, Հայաստանի ներքին շրջաններէն դէպի Երեւան խուժումը, կամ՝ ինչպէս սահմանուած է ըսել հոն՝ ներհանրապետական միգրացիան:

Երկու կէտեր նկատելի դարձած են: Հայ տարրին բացարձակ գերակշռութիւնը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ: 1926-ին՝ Հայերը ներկայացուցած են բնակչութեան 88,6, 1953-ին՝ 93, իսկ 1970-ին 95,2 տոկոսը: (Հայերէն ետք յաջորդաբար Ռուսեր, Քիւրտեր, Ուկրանացիներ, Ադրբեջանցիներ):

1978 Նոյեմբերին, Երեւան արդէն հաշուած է մէկ միլիոն բնակիչ, իսկ վերջին մարդահամարին տուեալներով (1979 Յուն. 17) մէկ միլիոնէն շուրջ քսան հազար աւելի:

Փակագիծ մը բանալով ըսենք, թէ Երեւանի աննախընթաց աճին ահազանգը հնչեցուցած էր Ակադ. Վ. Համբարձումեան Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 25-րդ Համագումարին, 1971 Փետրուարին, յստակ հարցնելով, թէ ի՞նչ պատկեր կ'ուզենք, որ ներկայացնէ մեր Հանրապետութիւնը տասնամեակներ ետք, օրինակ՝ դարավերջին. – որպէս մի մեծ քաղա՞ք (իմա Երեւան) շրջապատուած գիւղերով, թէ բազմաթիւ արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական կեդրոններից բաղկացած Հանրապետութիւն»: Ակադեմականը երկրորդը նկատած էր ճիշդ:

Խորհ. Միութեան 10-րդ հնգամեակին ծրագիրը, իբրեւ հիմնական ուղղութիւն մեծ քաղաքներուն աճին սահմանափակումը առաջադրած էր՝ փոքր եւ միջին քաղաքներուն զարգացումին ճամբով: Այս ուղղութեամբ լուրջ աշխատանքներ կատարուեցան ցայսօր Հայաստանի մէջ, շօշափելի արդիւնքներով: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, մայրաքաղաքին աճին մեծ թափը չարունակուեցաւ նախատեսուածէն առաւել չափով: 1980-ին համար սահմանուած բնակչութեան յաւելումը արձանագրուեցաւ 1975-ի սկիզբները, իսկ 2000-ինը՝ 1978-ին: Հիմնական պատճառն այն է, որ ծրագիրները չեն համապատասխաներ նախատեսութիւններուն եւ առաջադրութիւններուն:

Դարավերջին ի՞նչ թիւ կրնայ ներկայացնել Երեւանի բնակչութիւնը: Գ. Աւագեանի մատնանշումով, Հայաստանի Պետպլանին նախատեսութիւնն այն է, որ 2000-ին անիկա պիտի ներկայացնէ 1.600.000:

Քանի մը այլ տուեալներ, շատ շատերու կարգին, պատկերացումը առաւել ցայտուն դարձնելու համար:

1979ի տուեալներով Երեւանի մէջ կեդրոնացած է Բուհերու ուսանողութեան 91,3, գիտական մասնագիտութիւններով հետեւողներուն, գրադողներուն մօտ 71, բժիշկներուն շուրջ 67 տոկոսը եւ այլն:

Գ. Աւագեանի Երեւանի դիւցազնական քայլերը խորագրած գիրքը, ինչպէս նաեւ անոր նախորդ աշխատասիրութիւնը՝ Հայկական ՍՍՀ բնակչութիւնը, շահեկան հատորներ կը մնան, իրենց բովանդակած տուեալներով եւ բծախնդիր մօտեցումով, բոլոր անոնց համար որ կ'ուզեն հիմնական, փաստացի կէտեր ունենալ մեր Հանրապետութեան վիճակագրական երեսներուն մասին՝ ժողովրդականէն մինչեւ տնտեսութիւն, գիտութիւն, լուսաւորութիւն, անցեալ թէ ներկայ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՊԱՏՄԻՉ

Այսպէս կը կոչէ զինք Հ. Ղեւոնդ Ալիշան «Սիսական» գիրքին մէջ:

Հին հայկական Սիւնիք նահանգի արքեպիսկոպոս Ստեփանոսը կը սերի Օրբելեաններու իշխանական տոհմէն: Դեռ պատանի, հայրը նախատեսած էր իր զաւկին հոգեւոր կոչումը: Երբ տղան տարիքը առաւ, իշխան Տարսաճ 1280-ին Նորավանքի հոգեւորականներէն խնդրեց քահանայ ձեռնադրել իր զաւակը: Իսկ Սիւնիքի առաջնորդի մահէն ետք հայրը Ստեփանոսը ղրկեց Կիլիկիոյ Յակոբ Կաթողիկոսի մօտ, խնդրեց երիտասարդ քահանային եպիսկոպոսի կոչում շնորհել եւ նշանակել Սիւնիքի Թաթեւ թեմի առաջնորդ:

1287-ին Ստեփանոս եպիսկոպոս վերադարձաւ Տաթեւ, ուր, ըստ աւանդութեան, թաղուած էր Քրիստոսի աշակերտ Եւստաթէոսի աճիւնը: Իբրեւ թեմակալ առաջնորդ անոր կազմակերպչական առաջին գործերէն էր Նորավանքի եւ Տաթեւի եղբայրութիւնները մէկ միաբանութեան մէջ համախմբումը եւ Ս. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի հին վանքին վերականգնումը:

Տէր – Ստեփանոսը նախակրթութիւնը ստացած է Տաթեւ, ապա աւարտած է Գլաձորի համալսարանը, որուն խնամակալները եղած են Պռօշեանները, Օրբելեանները եւ Սիւնիքի Աթոռը, որ ժամանակակիցներու գնահատումով բնութագրուած է «Երկրորդ Աթէնք», «Իմաստութեան մայրաքաղաք»: Պատմութեան, աշխարհագրութեան վերաբերեալ ծանօթութիւններ ձեռք ձգած է նահապետներու գիրքերու ընթերցանութեամբ, ծանօթ էր նաեւ ժամանակակիցներու աշխատութիւններուն՝ Պետրոս Սիւնեցի, զոր կը համարի Մովսէս Խորենացիի աշակերտ, Մխիթար Անեցի (ԺԳ. դար), որ գրած էր Պարսից, Հայոց եւ Վրաց պատմութիւն, որ մեզի չէ հասած, Վարդան Մեծ, որ ընդհանուր պատմութիւնը հասցուցած է մինչեւ 1267, Յովհաննէս Մամիկոնեան, որ մեզի տուած է Տարօնի պատմութիւնը, Սեբէոս, որ նկարագրած է բիւզանդական Հերակլ Կայսեր արշաւանքները, հասցնելով մինչեւ Համազասպ Մամիկոնեան:

Տէր – Ստեփանոս իր բազմաթիւ գիրքերով ներկայացուցած է Հայաստանն ու հին Սիւնիքի ցեղապետ նահապետները իրենց ծագումով:

«Ի սկզբան Հայոց եւ եւ Վրաց եւ ի ցեղապետութեան մերոյինս սեռի նախնոյն Թորգոմայ էին որդիք ութ, որոց երեցագոյնն Հայկ, միւսները՝ Քարթլոս, Բարդլոս, Մովկան, Լեկան, Հերոս, Կովկոս, Եգերես»:

«...Ապա բաժանեալ Թորգոմայ ժառանգութիւնս տայ զՀայաստան աշխարհն բոլոր սահմանօք Հայկայ եւ զծմակային

Ա Կ Ն Ա Ր Կ

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԵՍԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆ

Սերովբէ Վրդ. վարած է Վարժարանի տեսչութիւնը Մեսրոպ Վրդ.էն տարի մը առաջ՝ 1910-ին: Իր կեանքը անցուցած է վարչական պաշտօններու մէջ, իբրեւ տեսուչ Յոպպէի եւ Առաջնորդ Տրապիզոնի եւ Պաղտատի, եւ մահկանացուն կնքած է Վանքին մէջ 1917-ին:

Վարդան Վրդ. մինչեւ 1905 ծառայած է Վանքին մէջ իբրեւ հսկիչ ժառանգաւորացի, մեկնած է Պրուսա իբրեւ Առաջնորդական Փոխանորդ եւ անկէ՝ Գալիֆորնիա, ուր երկար տարիներ ծառայած է իբրեւ Հոգեւոր Հովիւ եւ Առաջնորդ:

Պետրոս Վրդ. վարած է Կիպրոսի թեմի Առաջնորդութիւնը 1899 – 1905 եւ վերադարձած Երուսաղէմ, վարելու համար Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը մինչեւ 1908: 1913-ին կը հրաժարի Միաբանութենէն եւ 1914-ին եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Սիս: 1915-ին տարագիր Միաբանութեան հետ կը վերադառնայ Ս. Աթոռ եւ պատերազմէն վերջ Առաջնորդութիւնը կը վարէ Դամասկոսի, Հալէպոյ եւ 1921-ին՝ Կիպրոսի: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը կը բարձրանայ 1940-ին եւ կը վախճանի նոյն տարին, քառամսեայ կարճատեւ գահակալութենէ մը ետք:

1898-ին, ժառանգաւորաց ուսանողներէն Կարապետ Աբրահամեան կը ձեռնադրուի Պոլսոյ մէջ Մատթէոս անունով եւ կ'անցնի Ամերիկա, ուր կը ծառայէ մինչեւ 1910, երբ կը թողու իր կարգը:

Դարձեալ նախկին ժառանգաւորներէն Մկրտիչ Երկարակեցեան 1899-ին վարդապետական աստիճան կ'ընդունի Պարսկաստան, Եզնիկ անունով, եւ անդ կը ծառայէ մինչեւ իր սպանութիւնը 1922-ին:

Նոյնպէս նախկին ժառանգաւոր Պետրոս Թուր – Սարգիսեան կը վերադառնայ իր ծննդավայրը՝ Հաճըն, կը ձեռնադրուի վարդապետ Սսոյ մէջ 1892-ին, կը ծառայէ Կիլիկիոյ մէջ մինչեւ իր մահը 1909-ին:

Իսկ նախկին ժառանգաւոր Գէորգ Պուշակճեան կ'երթայ Արմաշ եւ այնտեղ կը ձեռնադրուի 1912-ին, վերակոչուելով Գէորգ: 1915-ի աղէտին կը նահատակուի Տրապիզոնի մէջ:

1902-ին ժառանգաւորաց Վարժարանի շրջանաւարտներէն նոր խումբ մը կ'ընդունի քահանայական կարգը: Ասոնք են. Գէորգ Ճանըլըեան, որ կը վերակոչուի դարձեալ Գէորգ, Վաղարշակ Պօղոսեան՝ Վաղարշակ, Երեմիա Լիգորեան՝ Երեմիա եւ Ռոպինսոն Գազազեան՝ Սմբատ:

Գէորգ Վրդ. մօտ կէս դար ծառայած է Ս. Աթոռին, զանազան տեսչութիւններու եւ վարչական ժողովներու մէջ:

Վաղարշակ Վրդ. գացած է Սիս եւ ծառայած Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսին իբրեւ քարտուղար եւ ապա՝ իբրեւ Զէյթունի Առաջնորդ: 1918-ին թողած է կարգը:

Քէսապցի Երեմիա Վրդ. եւս կը ծառայէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին եւ կը նահատակուի Պիրէճիկի մէջ 1915-ին:

Սմբատ Վրդ. եւ ապա՝ Եպիսկոպոս, վարած է զանազան պաշտօններ Վանքին մէջ, երթալէ առաջ Պոլիս, ուր եղած է Պատրիարքական Փոխանորդ եւ քարոզիչ Բերայի ու մահացած այնտեղ 1935-ին:

1905-ին ձեռնադրուած են ժառանգաւորաց Վարժարանի երկու նախկին Սաներ՝ Վաղարշակ Պէքարեան եւ Մանուկ Մխիթարեան, վերակոչուելով Ղեւոնդ եւ Գիւտ: Ղեւոնդ Վրդ. կարգաթող եղած է 1912-ին, իսկ Գիւտ՝ եպիսկոպոսանալէ ետք՝ 1923-ին:

1909-ին Խորէն Փօսթոյեան եւ Գրիգոր Հովիւեան ձեռնադրուած են եւ կոչուած՝ Խորէն եւ Մելքիսեդեկ:

Խորէն Վրդ. եղած է հաւատաւոր Միաբաններէն Ս. Աթոռոյս, որոնք իրենց կեանքը նուիրած են ծառայութեան, զանազան պաշտօններով:

Մելքիսեդեկ Վրդ. կը կոչուի Առաջնորդական պաշտօնի Կեմախ եւ 1915-ին կը նահատակուի, ինչպէս իր ընկերները՝ Գէորգ եւ Երեմիա վարդապետները:

Տ. Ա.

(Շար. 7)

հիւսիսային՝ Քարթլոսայ եւ այլ եղբարցն: Քարթլոս գնաց ի լեառն իւր տուն եւ ամրոց եւ կոչեաց զբերդն Օրբէթ»:

Ըստ պատմիչի, իր նախնիքը 1177–էն հազար տարի առաջ գաղթելով Վրաստան, կալուածներ ստացած են Օրբեթ բերդը եւ «վասն անուան բերդոյն ... կոչեցան Օրբէթելիք ... մինչեւ ցայսօր սակս այսր պատճառի Օրբելք կոչեցան ազգն այն, որ առաջ Ճենալուք կոչէին, այսինքն Ճենացիք» (տես «Սիսական» գիրքի 65–րդ գլուխի առանձնատիպ, էջ 8 – 10, 1958 Մոսկուա):

Մեր պատմագիրներէն ոմանք Տրապիզոնի մօտ գտնուող Բարխ կամ Բալխար բնակավայրը թիւրիմացաբար շփոթելով Խորասանի թագաւորութեան մայրաքաղաք Բալխի հետ, Ճենացիները չինացի կը կոչեն, առանց նկատի առնելու Ն. Ադոնցի եւ այլ հեղինակներու ճշգումները այդ մասին, որ հին աղբիւրներու մէջ ճէն – ճենաց ըսելով կը հասկնային ոչ թէ հեռաւոր Չինացիները, այլ Մամիկոնեաններու Տայք մարզի մօտերը ապրող Ցաները, զորս Խորենացի կը կոչէ Ճանիւք, այժմ Ճանիկ: Իսկ յոյն աշխարհագիր Քսենոփոնի «Անաբասիս» գիրքի քարտէսին մէջ գրուած է Սեւ ծովու ափին եւ կոչուած՝ «Ճենք»:

Սիւնիքի պատմութիւնը շարադրելու ատեն Տէր – Ստեփանոս իր ընթերցողներուն կ'ըսէ. «Այժմ լուր ինձ զպանծալի բանից լուրս: Զի սեռս Սիսակայ, որ ի Հայկայ, երբեմն խառնեալ էր ընդ թագաւորական ցեղն Արշակունի եւ Պահլաւակաց եւ երբեմն ընդ խաղրաց թագաւորութեանն եւ հուսկ յետոյ՝ Բագրատունիսն, բայց երբեք ոչ ըմբոստացան ի հայրենի տէրութեանցն: Իսկ յոլով ժամանակ՝ մինչ դուռն բացին՝ նախ Արծրունիքն եւ թագ կապեաց ընդդէմ Սմբատայ Հայոց թագաւորի, թագ կապեաց Ատրներսեհ վրաց բդեաշխին, թագ կապեաց Աղուանին համամ ... եւ Զորաղեստացիքն, որ Կիւրիկեանք կոչին, նաեւ կարուցն եւ վանանդայն, որ բասեանք կոչին»:

Մեզի հասած միւս գիրքի մասին Մ. Աբեղեան կ'ըսէ, թէ Տէր – Ստեփանոս իր «Ողբ» բանաստեղծական երկով նպատակ ունեցած է դառնալ ԺԳ. դարու Հայաստանցիներու իղձերու եւ տենչերու արտայայտիչը: Ազգային նոր գաղափարախօսութիւն մը զարգացնել, որ աշխարհի մէջ ցրուած Հայերը հաւաքուին մայր հայրենիք, Վաղարշապատը ըլլայ ազգի ոչ միայն եկեղեցական, այլեւ քաղաքական կեդրոնը:

Տէր – Ստեփանոս կրօնասէր եւ աւանդապահ անձ մըն էր, պատմագրական գործերու մէջ աւելի հմուտ եւ պահանջկոտ: Հայրենի երկրի շինարարութեան ու լուսաւորութեան մասին հոգացող, ան անքնաջան պրպտումներով յայտնաբերած է կարգ մը մատենագրութիւններ, որոնցմով հարստացած է մեր ժողովուրդի պատմութիւնը: Կառուցանած է եկեղեցիներ, ստեղծած դպրութեան օճախներ, բացած է դպրոցներ, դաստիարակած է հաւատարիմ փոխարինողներ իր ազնիւ օրինակին հետեւած են նաեւ իր ազգականները:

Քանի մը խօսք ալ Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսի երկերու տպագրութիւններու եւ թարգմանութիւններու մասին:

1717–ին, Պեռլինի Արքայական Գրադարանի նախկին տնօրէն Լօքրոզ հատուածներ հրատարակած է Ստեփանոսի գիրքէն մոնկոլ – թաթարներու պատմութեան վերաբերեալ, լատիներէն թարգմանութեամբ: Գրեթէ 100 տարի ետք, 1810–ին նոյն հատուածը լատիներէն լոյս տեսաւ Պետերբուրգ: Այնուհետեւ ֆրանսացի հայագէտ Սէն – Մարթէն իր Բ. հատորին մէջ հրատարակեց գիրքի 65–րդ գլուխը, այսինքն Օրբելեաններու պատմութեան հայկական բնագիրը, ֆրանսերէն թարգմանութեան հետ միասին: ըՍտեփանոս Արք.ի «Պատմութիւն նահանգին Սիսական» աշխատութեան ամբողջական բնագիրը առաջին անգամ տպուեցաւ Փարիզ, 1859–ին: Երկրորդ անգամ՝ 1861–ին, Մոսկուա, Լազարեան Ճեմարանի կողմէ:

Այս հեղինակի աշխատութիւնները արժէքաւոր են նաեւ անով, որ Արծրունեաց պատմութեան պէս կը ներկայացնեն ամբողջ Սիւնիքը իր 12 գաւառներով՝ Երնջակն ու Ջահուկը՝ Նախիջեւանի մէջ, Վայոց Ձորը, Գեղարքունի, Սոտք, Աղահէջք, Ծղուկ (Խորենացիի գիրքին մէջ՝ Ծղակ), Բաղք, Ձորք, Արեւիք, Կովսական (Խորենացիի պատմութեան մէջ Կուսական) եւ Հաբանդ (Որոտան):

Օրբելեան տան այր մարդոցմէ ետ չէն մնար նաեւ կանայք: Այդ մասին Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց կը գրէ. «Տարսայիճը իւր կենդանութեան ժամանակ դուստր Ասփային կնութեան է տալիս զոփեանց Գրիգոր իշխանին: Ասփային անուան յիշատակութեամբ մի արձանագրութիւն գտնւում է Գեղարքունեաց՝ հնում բերդի այրք, այժմ Տաշքենդ գիւղում, տրուած 1298 թուից առաջ: 2–րդը գտնւում է Ծարի Ս. Աստուածածին վանքի պատի վրայ ՉԾ (1301): Այստեղ Ասփան կոչւում է «Բարեհամբաւ» դուստր մեծի կոմսի Տարսայիճի ... կողմացն Սիւնեաց»: Ասփան ալ ունի երկու արձանագրութիւն Խաթարայ վանքը: Մէկուն մէջ զինք կը կոչէ «դուստր արքայաշուք իշխանին Տարսայիճի թագազարմ՝ մայրն իմոյ Մինա Խաթուն»: Նոյն վանքի ուրիշ մէկ արձանագրութենէն կ'իմանանք, որ Ասփան Թարթար գետի վրայ կամուրջ շինած է: «Շինեցի կամուրջս յիշատակ անցելոց, ներկայից եւ ապագայից»: Բայց Ասփայի բարեգործութեան ամէնէն մեծ յուշարձանը Թարգմանչաց վանքի գերութենէն փրկած Աւետարանն է, որ 1900–ին փոխադրուած է Ս. Աթոռի մատենադարանը: Հայկական մանրանկարչութեան արուեստի այդ կարեւոր նմոյշը՝ Աւետարանը, գրուած է 1202–ին, երկաթագրով, տիրացու գրիչի ձեռքով:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՕՐԲԵԼԵԱՆ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի 21 Դեկտեմբեր առաւօտեան արտակարգ եռուզեռ մը կը տիրէր Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանէ ներս: Թէ՛ վարդապետները, թէ՛ պարոնները եւ մանաւանդ վարժարանին միշտ գործակցող հաւատարիմ Տիկնանց Միութիւնը անընդհատ շարժումի մէջ էին, լաւագոյն կերպով ընդունելու համար օրուան հիւրերը, Տօնածառի այս աւանդական եւ միշտ հաճելի ընտանեկան հաւաքոյթին: Այդ օրը պէտք էր անմոռանալի օր մը ըլլար թէ՛ ծնողքներուն եւ թէ՛ աշակերտներուն համար:

Ժամը 17.30–ին սրահի լոյսերը կը մարէին եւ վարագոյրը կը բացուէր վարժարանի քառաձայն երգչախումբով, վառուած մոմեր կը լուսաւորէին դէմքերը ու տեսարանին կ'ընծայէին խորհրդաւոր հանդիսաւորութիւն մը:

Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ գաղութիս ծանօթ եւ գնահատուած Գ. Եանպէկեանի որ երկար տարիներէ ի վեր բեղուն գործունէութիւն մը ցոյց տուած է այս ասպարէզին մէջ, մեկնաբանեց չորս լեզուներով Ծնունդի եւ Նոր Տարիի տօնը խորհրդանշող երգեր, որոնց ընդմիջեցին փոխն ի փոխ արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտութեան կողմէ: Ապա ազգային երգերով փակուեցաւ գեղարուեստական յայտագրի այս առաջին մասը ու երկար ծափահարուեցաւ ինքը ղեկավարը՝ Գ. Եանպէկեան եւ վարժարանի աշակերտութիւնը, որ լաւագոյն կերպով կատարեցին իրենց դերը:

Աշակերտութեան կողմէ ելոյթ ունեցան Արիս եւ Էմմա Եալըն, Անդրանիկ Հազարապետեան, Ֆապրիս Եղեկեան, Ալեքսի Պետրոսեան, Քաթրին Սարախանեան, Գրիգոր Պօղոսեան, Ալիս եւ Սեդրակ Օզանեան, Ռիշար Շահինեանը, Ժան Եարալեանը, Յովհաննէս Ֆօրսը, Ժիրայր Տէր – Բարսեղեանը, որը Նոր Տարուան նուիրուած անգլերէն լեզուով բանաստեղծութիւն մը արտասանեց եւ վերջապէս Միշա Ազնաւուրեանը որ առաջին անգամ ըլլալով հայերէն ոտանաւոր կ'արտասանէր իր հօրը Շառլ Ազնաւուրի ներկայութեան:

Արդարեւ Շառլ Ազնաւուր այդ օրը Հռոմէն կը ժամնէր եւ օդակայանէն ուղիղ կը հասնէր վարժարան Հայ աշակերտութեան հետ անցընելու համար տօնածառի այս ուրախ եւ ջերմ ժամերը, վարդապետներու, բարեկամներու ու ծնողքներու մտերմութեան մէջ: Իրեն կ'ընկերանային Ժորժ Կառվարենց ու Սեդա Ազնաւուրը, Լեւոն Սանոսեան իր տիկնոջ հետ եւ այլ ազգային պատուարժան հիւրեր, որոնք իրենց ներկայութեամբ ուզած էին պատուել վարժարանը ու զգացընել թէ՛ որքան կը գնահատէին վարժարանի դերը մեր ազգային իրականութեան մէջ:

Օրուան հանդիսութեան տուին յատուկ շուք մը Ֆրանսահայ գաղութի կաթողիկէ համայնքին առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան եւ Փարիզի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ կողմէ Գիւտ Եպիսկոպոս Նագդաշեանը, որոնք շրջապատուած էին վարժարանի տեսուչ Հայր Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեանէ եւ քաղաքային տեսուչ Փրոֆ. Ֆէյտիէ:

Մինչ այդ, Տիկնանց Միութեան ձեռքով պատրաստուած կերակուրները սեղաններուն վրայ կը շատնային: Քանի որ ծիծաղը, որ առողջութեան նշան մըն է, հանդիսականներուն ախորժակը կը բանար, իսկ դաւաթները շարունակ կը բարձրանային խմելու համար Մխիթարեան միաբանութեան, վարժարանի տնօրէնութեան, վարդապետներուն եւ ուսուցչական կազմի կենացը անոնց անշահախնդիր եւ անխոնջ աշխատանքին համար: Արդարեւ, հոս վարժարանին մէջ է որ անոնք կուտան իրենց լաւագոյնը ի նպաստ հայ ոգիին եւ հայ մշակոյթի արժեւորման, պատրաստելով գիտակից սերունդ մը հպարտ իր անցեալով եւ խանդավառ իր հայութեամբ:

Ահա կրկին անգամ վարագոյրը կը բացուէր եւ այս անգամ Նաւասարդ պարախումբն էր որ իր այլեւս բնական հմայքով գեղարուեստական ճաշակով, հայկական պարը կը մեկնաբանէր ոտքի հանելով սրահին հանդիսականները, որոնք իսկապէս բազմաթիւ էին ու սրահը լեցուած ծայրէ ի ծայր, առանց նկատելու դուռնէն դուրս ոտքի հանդիսութեան հետեւող ժողովուրդը:

Մինչ պարերը կը վերջանային եւ կենացները կը շատնային Ֆրանսահայ յայտնի երգիչ Մարթէն Եորկանցը իր նուագախումբով կ'երգէր մեր դասական եւ հայրենասիրական երգերէն, յուզելով ներկաները: Կարծես թէ՝ երկինքը թնդաց եւ բոլոր ամպերը հեռացան, մտահոգ դէմքերը պայծառացան եւ հայ ոգի մը սկսաւ դահլիճին մէջ շրջագայիլ ստեղծելով մեծ ոգեւորութիւն ամէնուն մէջ:

Մարթէնը հայ փոքրիկները զուարճացընելու համար եկած՝ իր համեստ լուման տալու այս հանդէսին, գոհ էր տեսնելով այդ մեծ համակրանքն ու սէրը որ ունէին ներկաները իրեն հանդէպ: Հաճելի էր իսկապէս եւ շատ տպաւորիչ նոր տարիի երգը, ուր կը տեսնէինք մեր սիրելի Մարթէնը շրջապատուած վարժարանի փոքրիկներով, որոնք ծափերով ու պարելով կը հրաւիրէին Կաղանդ Պապան որ գայ եւ իր նուէրները բերէ:

Եւ իսկապէս եկաւ Կաղանդ Պապան, փոքրիկներուն աչքերը զարմացումով կը դիտէին այդ կարմրազգեստ ծերուկ եւ ճերմակ մօրուքով մարդը, որ հաստ ձայնով կը խօսէր ամէնուն հետ:

Այս առիթով օրուան հանդէսը վարող, վարժարանի ուսումնապետը Հայր Ռափայէլ Անտոնեանը ներկաներուն աւետեց տեսչութեան կողմէ թէ՛ 1981 տարւոյն Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր կարգին կ'ընէր նուէր մը Փարիզի հայ գաղութին՝ բանալով մանկապարտէզ մը իր բոլոր յարմարութիւններով յառաջիկայ վերամուտին: Ներկաներու համաձայնական կանչերն ու ծափահարութիւնները յուսալի գրաւական մըն էին այդ ձեռնարկի յաջողութեան որուն մեծապէս կարօտ է Ֆրանսահայ գաղութը:

Տօները իսկապէս առիթներ են վերապրելու օր խորհրդանշող դէպքերը: Տօնածառը ունի յատուկ բան մը տարբեր միւս տօներէն, այդ օրը մեր փոքրիկներուն օրն է, ամէն մարդու ուշադրութիւնն ու միակ փափաքն է այդ օրը ուրախացնել փոքրիկները: Վարժարանի մը համար ուր հարիւրէ աւելի հայորդիներ կը դաստիարակուին, այդ օրը կարելի է նկատել իբր նուիրական ու անփոխարինելի օր մը, որովհետեւ վարժարանը եւ յատկապէս մեր սիրելի Մխիթարեան վարդապետներու վարժարանը շարունակեալ նուէր մըն է Հայութեան, ուր հայ մանուկը կուգայ իր փոքր հասակին եւ տարիներու ընթացքին կը թրծուի ու կը հասուննայ մնալով եւ ըլլալով իսկական Հայ:

Ա. Ժ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Րէնճպէր Զաքար չմօտեցաւ մսավաճառին, որուն քով կեցած էր շունը՝ Զալօն՝ իր կաղ ոտքով եւ գիւղացիները իրենց մսի բաժինները կը տանէին:

Զաքար շակէ չիտակ չէր կրնար նայիլ Արապի ջարդուած մսին ու լայն փռուած փոթին:

– Նայէ, – ըսաւ Զաքար՝ րէնճպէր Աստուրին, իր ափին հողը ցոյց տալով, – Ա՜յ, ճիշդ էն պզկան քարերուն ետեւ եօթը զոմէշի կաշիի տեղ էս տեսակ հող կայ: Մեր Հողդարի կարմիր հողին կը նմանի, մարդուն ուտելը կուգայ, էսպէս խըյնախ հող: Որ բամպակ ցանուի, Աստուած վկայ, մարդապոյ կը մեծնայ:

Վերջալոյսը զոմէշի լայն փռուած փոսթին ու մսոտ ոսկորներուն վրայ ինկած էր: Այդ օր ամբողջ դիրքերէն հրացան արձակուած չէր: Վարը՝ լերան արեւելեան կողմը աւելցած էին երկու վրան: Լուրը հասած էր մինչեւ գիւղացիներուն ականջը:

– Լսեցի՞ր, Կարուկ, – հարցուց րէնճպէր Թումաս՝ մսի կտոր մը մատէն կախ՝ վրաններու ճամբան բռնելով:

– Ի՞նչ կայ, Թումաս:

–Պէքիրի կինը՝ Զարէն՝ վարը Հողդարի արտերուն մէջ վրան է զարկեր:

– Բա, չըսե՞ս, խմորոտ ձեռքով էրիկ մարդու գործի կը խառնուի: Կ'երեւի՝ եկած է Պէքիրի վրէժը լուծելու:

– Պէքիրի զօլամներով եկած է, Կարուկ: Քիչ առաջ Վարդանն ու Սերոբը կը խօսէին: Վարդանը դաղտնի մարդ ղրկած էր վարը, աւելի մօտէն դիտելու անցած դարձածները:

Լուրը անցած էր դիրքերէն ու հասած Կարոյի ականջը: Լերան արեւելեան կողմը, սունկերու չափ փոքր երեւցող կապոյտ վրանները Զարէին էին:

×

Վարը Սէլիմ պինպաշին վրանին տակ անհանգիստ էր եւ բարկութենէն մտրակ կը նետէր իր ձիերուն ու վրանին ծառայող նէֆէր զինուորներու կռնակներուն: Գիւշերով զօրքերը կը կորսուէին: Հովտի ջարդէն յետոյ, լերան փէշերուն վրայ հետեւակ ու ձիաւոր զօրքերու դիակներ ինկած էին: Զօրքին մէջ սպիտակ ձիաւորին սարսափը կար: Անոնք այնպէս կը հաւատային, որ սպիտակ ձիաւորը Գաբափոնարի կողմերէն եկած է ու Վարդաձորի լերան վրայ է:

Սէլիմ պինպաշին հետզհետէ ինքն ալ սկսած էր հաւատալ, որ Ֆէտայիներու գլուխը անցնողը Մարտիկն էր: Պինպաշին իր մօտ կանչեց զինուոր քիւրտ Հասանը, որովհետեւ կը խօսէին որ սպիտակ ձիաւորին լեռնէն վար իջնելը Հասան իր աչքով տեսած էր:

(Շար. 234)

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճապուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Ճապուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պօյաճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Աննա Քուլաքսըզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ագըլլըեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Բօշայեան և զաւակները, Գաբրիէլեան, Զալըմեան, Քէչիչեան ընտանիքները (Վիէն) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՃԱՊՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Բօշայեան, Մարաշցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 1ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 5ին, Սէն-Շամոնի Նոթր Տամ եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն-Շամոնի գերեզմանատունը:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն, նախընտրաբար փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել ազգային նպատակներու:

VOYAGE EN ARMÊNIE

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES annonce qu'elle organise, dans le cadre des échanges culturels entre l'Arménie et la Diaspora, un voyage de 12 jours en Arménie soviétique, au départ de Lyon — Satolas, en Août 1981.

Les dates du voyage sont fixées, pour l'aller, au 14 Août 1981 et, pour le retour, au 25 Août 1981.

Le coût global de 3.600 F. comprend—:

- *Le voyage aller — retour:*
 LYON / EREVAN / LYON
- *l'Hébergement en pension complète dans un hôtel de 1ère catégorie.*
- *Les frais de visas.*
- *Les transferts.*
- *l'Assurance.*
- *La visite d'une journée à Tbilissi (Tiflis), capitale de la Géorgie.*

Les réservations doivent être effectuées jusqu'au 28 Février, *auprès de la Maison de la Culture Arménienne de Décines,* 15, *Rue du 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*

Téléphone: (7) 849. 42. 97

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սարգիսեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մեծ-մօր՝ Նուարդ Փապուճեանի մահուան առթիւ: Այս տխուր առիթով ստացած է Բապուճեան եւ Սարգիսեան ընտանիքներէն 250 Ֆ.: Նոյն առիթով, Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեանէ, Այրի Տիկին Շամիրամ Խաչիկեանէ, Տէր եւ Տիկին Ագաշեանէ 100-ական Ֆ., Ակասեանէ 50 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Մարտիկեանի, իր զաւկին՝ Ժորժ Մարտիկեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Էլմայեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ռոմէլա Գոստիքեանի, իրենց մօր՝ Մարիամ Գոստիքեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արամ Էմիրզաեան, իր նորոգ ողբացեալ զարմիկի, Զատիկ Էմիրզաեանի մահուան առթիւ կուգայ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր, անոնց որոնք Զատիկի յիշատակը յարգեցին, եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ յատկացումները կ'ընէ. — Իսիի Կապոյտ Խաչի դպրոցին 100 Ֆր., Ժաֆին — Իսիի 100 Ֆր., եւ իր ամէն«րեայ սիրելի «Յառաջ»ին 100 Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Շրջանի իր ութ մասնաճիւղերով
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18-ԻՆ կիրակի ժամը 15-ին:
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9-րդ.

Գեղարուեստական բաժին պատրաստըւած կայանի երախաներուն կողմէ:

Ձոխ պիւֆէ — Նախընթրիք.

Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13.30-ին, Փլաս Գառնօ

×

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՅՍԷՅԼ. — Ինչպէս ամէն ամանորի Մոնիք Լալայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN
Le Dimanche, 22 Février
à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:
— *Ets. K. BAKERDJIAN:*
35, *Rue de Trévise, Paris* 9[e]
— *Librairie PALOUYAN:*
9, *Rue de Trévise, Paris* 9[e]
— *Restaurannt EREVAN:*
29, *Rue Bergère, Paris* 9[e]
Réservation par téléphone:
— *NAVASSARTIAN* - 985. 36. 53
— *SAGHATELIAN* - 854. 35. 74

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ամանորի առթիւ:

×

Ամանորի առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Շաբաթ, Յունուար 10-ի «Յառաջ»ի Բ. էջի յօդուածին առաջին սիւնակին գլուխը պէտք է ըլլայ՝ Սփիւռք, եւ Բ. սիւնակին գլուխը՝ Հայաստան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, նորոգ հանգուցեալ՝ Շաքէ Գաբրիէլեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

ՌՈՄԱՆԷՆ, Այրի Տիկին Զաթըրեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օգնութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
Դասախօսութիւնը
«ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ
ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Նիւթին շուրջ
(Լուսապատկերներով)
Կը դասախօսէ
Տոքթ. ՓԱԹՐԻՔ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Տոքթոր Արուեստից Պատմութեան)
Ուրբաթ 16 Յունուար, ժամը 20.45-ին,
Լիոն Հայ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ
40, *Rue d'Arménie.*

×

Le C. L. F. A.

CERCLE LYONNAIS
DES FEMMES ARMENIENNES
Vous invite à assister nombreux
à une Conférence, sur:
L'ARCHITECTURE ARMENIENNE
DU MOYEN AGE
donnée par
Monsieur PATRICK DONABEDIAN
(Docteur en Histoire de l'Art)
Avec illustrations diapositives
Le VENDREDI, 16 *JANVIER, A* 20h45
Salle de l'Eglise Arménienne
40, *Rue d'Arménie - LYON* 3°

récital
PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.
LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.
Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:
PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97
TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17
JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)
LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30
Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux
PRIX: 50, 70, 90 F.

UGAB - JEUNES OUVERTURES

×

Dans le cadre de notre CINE-CLUB
«LA COULEUR DE LA GRENADE»
de S. PARADJANOV
Le Jeudi, 15 Janvier, à 20h15

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:

ի Նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ — Քաշանի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 14, Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ — Քաշանի մասնաճիւղը 150 Ֆ. ստացած է Տիկին Մազգաճեանէ եւ զաւկէն՝ Տիկին Մարի Գարագաշեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր բարենպատակ ձեռնարկներուն համար.— Այրի Տիկին Սիրանոյշ Պաղտասարեանէ 200, եւ Այրի Տիկին Խերոյեանէ 100 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Այրի Տիկին Աստղիկ Մութաֆեանէ 100, իր ամուսնոյն մահուան առթիւ, նոյն առթիւ՝ Այրի Տիկին Շամիրամ Խաչիկեանէ 100 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար - Գրիգոր Վահանի
Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան — Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան
Կը մասնակցին՝
Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան:
Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESANTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

Նոր երգապնակ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ծննդեան 110-ամեակին առթիւ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆՐԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ)մեծծօ) ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռընէ Մարթայեան (թէնօռ)
ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

×

En vente: auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS.
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince, Paris* 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9,*Rue de Trévise Paris* 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue, Paris* 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid,* 94140, *Alfortville* - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av.H. Barbusse,* 95400, *Arnouville* -985.04.46
Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès* -92140, *Clamart* - 642.56.17
Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Basile,* 13001, *Marseille* - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du* 24 *Avril* 1915, 69150, *Décines* 49.42.97

Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* — 26000, *Valence*
Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* — 26500, *Bourg-les-Valence*
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN. 70, *Cours Berriat,* 38000, *Grenoble* 87.45.61

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
14
MERCREDI
14 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.819 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.819

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅ, ԵՒ 150 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔ...

Անգարայի Ենի Ֆորում երկշաբաթերթը ն է որ գրգռիչ գրութիւն մը լոյս ընծայած է «ընթերցողի մը նամակին» ձեւին տակ, ուր նամակագիրը կը խօսի 150 միլիոն Թուրքերու մասին, բնել կ'ուզէ անշուշտ Թիւրքմէն, այսինքն Փանթուրանիզմի ակնարկը բացայայտ է:

×

«Սինճէյի մեր աւագ հիւպատոս Շարըք Արըեաք ու անոր ապահովութեան պաշտօնեան էնկին Սէվէրի նահատակումով մեր զոհերուն թիւը տասնըհինգի բարձրացաւ: Ու գիտենք նաեւ, թէ որքան ատեն Թուրք Պետութիւնը անձայն կը մնայ այս յարձակումներուն դէմ, պիտի չդադրի Հայ ոճրագործներու այս սպանդը:

«Պէտք չէ մոռնալ որ աշխարհի վրայ առաւելագոյն 4 միլիոն Հայեր կ'ապրին: Ու ասոնց դէմ ճիշդ 150 միլիոն Թուրքեր կան: Կարելի չէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան անձայն կեցուածքին խելք հասցնել, նկատելով որ ան վերոյիշեալ 150 միլիոն Թուրքին արժանապատուութիւնը պաշտպանելու պարտականութիւն ունեցող միակ մարմինն է:

«Մեր Պետութեան գլուխը գտնուողները շատ կը սխալին, եթէ կը կարծեն որ մէկ քանի ցաւակցական խօսքերով կը լրանայ իրենց պարտականութիւնը:

«Չորս միլիոն Հայերու, աշխարհով մէկ կատարած քարոզչութեան դէմ, հակաքարոզչութիւն ընելու ուժ չունի՞ միթէ հսկայ Թուրք պետութիւնը:

«Կրկին, մեր պետութիւնը անկարո՞ղ է fobբր – կէբիլլայի կազմակերպութիւն մը հիմնելով, վճռականօրէն քալելու այս կատղածներուն վրայ:

«Եթէ կարող է, ինչո՞ւ կը կենայ տակաւին:

«Մեր պետութեան մեծերը թող գիտնան որ պայքարի սկսելու համար հաբիւր հազարաւոր Թուրք երիտասարդներ պետութենէն փոքր նշանի մը միայն կը սպասեն: Ու այս կէտին վրայ մեր համբերութիւնը հատած է այլեւս:

«Ափ մը Հայեր, որոնք կը կարծեն թէ պիտի կարենան սմքեցնել 150 միլիոն Թուրքերը, թող լաւ գիտնան որ մինչեւ այսօր իրենց սպաննած բոլոր Թուրքերու վրէժը պիտի լուծուի: Որովհետեւ Թուրքը կը ներէ, բայց չի մոռնար երբէք:

Շարըք Արըեաք եւ էնկին Սէվէր ալ միացան նահատակներու կարաւանին: Մեր բոլոր նահատակներուն նման, անոնց ալ յիշատակները յաւերժ պիտի ապրին մեր մէջ:

ՖԻՔՐԻ ԻՍՔԻՐԻՓԼԻ
Անգարա

×

Հիւրրիյէթ Յունուար 7-ի թիւով, հետեւեալ լուրերը կուտայ իբրեւ աղբիւր ունենալով Մատրիտի իր թղթակիցը.–

Մատրիտի մէջ, կրկին անգամ Օդանաւային Գիծերու երկու գրասենեակներ ռմբակոծող եւ եօթը հոգիի ծանր վիրաւորման պատճառ դարձող Հայերու դէմ եղած հակազդեցութիւնը կը սաստկանայ: Վիրաւորեալներու մէջ երկու փոքրիկ երախաներու եւ լրագրի մը հրատարակութեանց ընդհ. տնօրէնին գտնուիլը՝ մեծ հակազդեցութիւն յառաջացուցած է: Էլ Փուէպլօ թերթի հրատարակութեանց ընդհ. տնօրէն՝ Խոսէ Անթոնիօ Կուախարանի՝ պայթումներուն հետեւանքով ծանր կերպով վիրա-

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սիւզի Մահսէրէճեանի Դատավարութիւնը

18 ԱՄԻՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ (ՅԵՏԱՁԳՈՒՄՈՎ) ԵՒ 15 ՏԱՐԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

Երկուշաբթի օր, Ժընեւի պատժական ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Սիւզի Մահսէրէճեանի դատավարութիւնը:

Ինչպէս ծանօթ է Սիւզի, Հոկտ. 3-էն ի վեր բանտարկուած էր, Պօ – Սիթ պանդոկի սենեակին մէջ Արա Ենիգոմշեանի արկածով պայթեցուցած ռումբին հետեւանքով:

Երեքշաբթի առաւօտեան 3.15ին է միայն, որ ատեանը Սիւզիի նկատմամբ հետեւեալ վճիռը տուաւ.— 18 ամիս յետաձգումով բանտարկութիւն, 5 տարուան ընթացքին, եւ 15 տարի արտաքսում, ուրեմն ազատ արձակուեցաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՇ ՎԱԼԵՍԱ Հռոմ ժամանեց Երեքշաբթի օր, լեհ 12 բանուորներու պատուիրակութեան մը գլուխը: Չորեքշաբթի օր կ'ընդունուէր Պապին կողմէ: Այս այցելութիւնը բաւական յանդուգն կը թուի, մանաւանդ երբ կը կատարուի ճիշդ այն օրերուն, ուր Մոսկուա խիստ կերպով կը քննադատէ լեհ բանուորական շարժումը եւ անոր պարագլուխը:

«ԿԱՐՄԻՐ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ» նոր պայմանաժամ մը տուած էին Երկուշաբթի իրիկուն եւ Երեքշաբթի ժամը 14-ին ճշդուած վերջնագիրը: Իտալական մամուլը անդրդուելի մնաց սակայն եւ տեղի չտուաւ դատաւոր տ'Ուրսոյի ազատման պայմանի: Կարմիր Ջոկատները նոր պայման մըն ալ աւելցուցած էին այս նոր վերջնագրին մէջ: Ոչ միայն միշտ կը պահանջէին իրենց յայտարարութիւններու եւ զեկոյցներու հրապարակումը ձայն – հեռատեսիլէն եւ մամուլէն այլեւ ջնջումը 85 ամբաստանութիւններու, որոնք եղած են առջի առտու «գեր – բանտերու» արգելափակուածներուն:

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ յանկարծ իջաւ Ֆրանսայի վրայ, մասնաւորաբար հարաւ – արեւմտեան շրջանը, ուր ճամբաներ կտրուած են, կառախումբեր կէս – ճամբան մնացած եւ որոշ քաղաքներ նոյնիսկ ինչպէս Լանկըտոք – Ռուսիյոնի շրջանը լոյսէ եւ ջերմութենէ զրկուած: Հիւսիսն ու փարիզեան շրջանն ալ զերծ չեն:

ԹԵՀՐԱՆԻ պատանդներուն մասին ամէն օր կը խօսուի, առանց դրական արդիւնքի մը բայց նոր յոյսեր կային եւ անկարելի չէր նկատուեր, որ Իրան ընդունի ամերիկեան վերջին երաշխաւորութիւնները: Քանի մը օր մնացած է միայն Գարթըրի իշխանութեան համար քանի Յունուար 20-ին Ռիկըն կը տեղաւորուի Սպիտակ Տուն: Միւս կողմէ, ըստ գերմանական Տէր Շփիկըլ շաբաթաթերթին մթնոլորտը շատ լարուած է նախագահ Պանի Սատրի եւ նախարարապետ Ռաճայիի միջեւ: Անցեալ Հոկտեմբերին, Պանի Սատր նամակով մը Խոմէյնիի, պահանջեր է Ռաճայիի հեռացումը, վասնզի, ըստ Նախագահին. – «Ներկայ կառավարութեան գոյութիւնը պատերազմէն ալ աւելի գէշ է, որովհետեւ անկարող է»: Տարակարծութեան գլխաւոր պատճառն է Իրան – Իրաք պատերազմը, բայց կան նաեւ այլ կենսական հարցեր, ինչպէս՝ տնտեսական կացութիւնը եւ երկրին քաղաքական եւ գաղափարական ապագան:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ «Լրագրողներու միջազգային դաշնակցութիւնը» հեռագրով մը բողոքած է զօր. Էվրէնի, Հիւրրիյէթի խմբագրապետ՝ Սալիմ Պայարի եւ Էրոլ Թիւրկիւնի ձերբակալութեանց դէմ: Լրագրողները կը բողոքեն նաեւ որ Ճումհուրիյէթի բաշխումը արգիլուած ըլլայ Ատանայի շրջանը:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն, որ ոստիկանութիւնը ամբողջովին վերջ տուած է Տեւ Սոլ ձախ կազմակերպութեան որու 204 անդամները ձերբակալուած են այս վերջին երեք ամիսներու ընթացքին:

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ քաղաքացիական կռիւները չեն դադրիր թէեւ լուսարդել հաստատուած է եւ պատերազմական վիճակ հռչակուած: Կ'ըսուի թէ միայն վերջին 24 ժամերու ընթացքին 500 մեռեալ կար մինչ ծայրայեղ – ձախը «Ժողովրդական ապստամբութեան եւ ընդհանուր գործադուլի» կոչ կ'ընէր: Օրէ օր Սալվատորի վիճակը միջազգային ծաւալ առաւ եւ Խորհ. Միութիւնը արդէն ապստամբներու կողմը բռնած է: Կը թուի թէ ըմբոստները կը փորձեն վճռական յաջողութիւն մը արձանագրել Ռիկընի իշխանութեան գլուխ գալէն առաջ:

ւորուելուն եւ իր կացութեան ժամ առ ժամ վատթարանալուն վրայ, իշխանութիւնները՝ դէպքին վրայ մեծ լրջութեամբ կը ծանրանան: Ներքին նախարար՝ Խուան Ռօզանի գլխաւորութեամբ, Սպանիոյ քաղաքական շրջանակի կարեւոր անձնաւորութիւններ՝ հիւանդանոց երթալով վիրաւորեալներուն այցելութիւն կուտան: Մինչ այդ, Սպանիոյ Լրագրողներու Միութիւնը՝ յարձակումը դատապարտեց: Ներքին Գործոց նախարարին կողքին, միւս նախարարներն ու Նախարարապետ՝ Սուարէզն ալ լրագրող Կուախարանի առողջական վիճակով կը հետաքրքրուին:

«Եօթը հոգիի ծանր վիրաւորման պատճառ եղող այս վերջին ռմբակոծումով, Մատրիտի մէջ պատահած հայկ. ահաբեկչութեանց թիւը տարուան մը ընթացքին չորսի բարձրացած է: Յարձակումը ստանձնած Հայերուն՝ Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ որեւէ բան չըսելով հանդերձ, նախորդները, բոլորն ալ՝ Թուրքիոյ եւ Թուրք ժողովուրդին դէմ էին: Պապին Թուրքիա կատարած այցելութեան յաջորդող Մատրիտի մէջ սկըսած հայկ. ահաբեկչութիւնը, մասնաւորաբար՝ խիստ բանուկ՝ Կռան Վիա պողոտային վրայ գտնուող օտար օդային գիծերու դէմ կը կատարուի: Աւելի եւս, գործակալութեանց հեռաձայնող Հայեր՝ պայթումներու պատասխանատուութիւնը ստանձնելով՝ Թուրքիոյ կառավարութեան եւ Թուրքերու դէմ է կ'ըսեն:

«Սպանիոյ Ապահովութեան իշխանութիւնները, ռումբերուն՝ «Կոմա 2» տիպի պայթուցիկ նիւթ ըլլալը յայտնեցին: Ուշադրութիւն գրաւող ուրիշ կէտ մըն ալ, պառակտիչ Պասք կազմակերպութեան՝ ԷԹԱ-ին ալ՝ նոյն տիպի պայթուցիկներ գործածելն է»:

×

Հիւրրիյէթ հետեւեալ «տեղեկութիւնները» կը հաղորդէ Յունուար 7-ի նոյն թիւով.–

ՕԹԱՆ-ի լրահաւաք աղբիւրներուն համաձայն Թուրք դիւանագէտներու եւ օտար երկիրներու Թուրք հաստատութիւններու դէմ կատարուած յարձակումները կը ղեկավարուին Մոսկուայի կողմէ:

Մամուլին հաղորդուած այս լուրերուն համաձայն, բնիկ Թուրքիացի բազմաթիւ երիտասարդներ Սուրիոյ պաղեստինեան ճամբարներուն մէջ, սովետ մասնագէտներու կողմէ կը պատրաստուին ու յետոյ պաշտօն կը ստանան Թուրք դիւանագէտներու եւ հիմնարկներու վրայ յարձակելու համար:

Նոյնպէս կը պնդուի, որ շատ մը Թուրքիացի Հայ երիտասարդներ ալ Սովետական Միութիւն կ'երթան ու հոն կը մարզուին:

Հայ ահաբեկիչներու պատրաստութեան պարտականութիւնը Սովետական Զինուորական Գաղտնի Սպասարկութիւն Ք. Կ. Պ.ի Երրորդ ճիւղը ստանձնած է, որ պարտականութիւն ունի Ազգային ազատագրման շարժումներու զօրավիգ ըլլալ:

ՕԹԱՆ-ի լրատու աղբիւրներու համաձայն, Հայկական ահաբեկումներուն ետեւ Գ. Հ. Պրութենց անուն մէկը կը գտնուի:

Պրութենց Սովետական Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի Միջազգային ճիւղի ղեկավարի տեղակալներէն է: Զանազան երկիրներու մէջ կազմակերպուած անիշխանական դէպքերու համակարգումը այս մարդը կը ձեւաւորէ:

Իսկ Միջազգային ճիւղին գլուխը կը գտնուի Պօրիս Փոնոմարէվ: Անոր փոխանորդը Ր. Ուլվանովսքի, արտասահմանեան երկիրներու ազգային ազատագրման շարժումները կը ղեկավարէ եւ այդ գործին մէջ անոր աջ բազուկն է 56 տարու Պրութենց:

ՕԹԱՆ-ի աղբիւրներուն համաձայն, Պրութենց որ Ազերպէյճանի մէջ ծնած է եւ իր կրթութիւնը հոն ստացած է ու շատ լաւ Թրքերէն կը խօսի, Հայկական ծագում ունի:

Ան յաճախ կը տեսնուի Միջին Արեւելքի եւ Լատին Ամերիկայի երկիրներուն մէջ:

ՕԹԱՆ-ի շրջանակները կը պնդեն, թէ ան երկու տարիէ ի վեր իր ուշադրութիւնը Սուրիոյ եւ այնտեղ գործող ահաբեկչական կեդրոններու վրայ հաւաքած է ու այդ ճամբով կը ղեկավարէ Հայկական ահաբեկչական շարժումները:

×

Հիւրրիյէթ Յունուար 12-ի իր թիւով տեղեկութիւններ կուտայ ծանուցումի մը մասին, զոր Միացեալ – Նահանգներու թուրք ակումբները հրատարակած են Նիւ – Եորք Թայմզի մէջ. –

×

«ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ». – Ամերիկեան քսան Թրքական ակումբներու, միասնաբար՝ Նիւ Եորք Թայմզ օրաթերթի մէջ հրատարակած յայտարարութիւնը ամերիկացի հանրութեան մօտ ուշադրաւ եղած է: Ամերիկա հաստատուելէ ետք, առաջին անգամ ըլլալով նման ցուցադրութեան մը ձեռնարկող Թուրք հայրենակիցներ, վերջերս Աւստրալիոյ մէջ հայկ. ահաբեկչութեան զոհ դարձած Թուրք դիւանագէտ ու անոր թիկնապահին ակնարկելով, (ցարդ) գործուած 15 ոճիրներու թուականը, վայրն ու զոհերու անունններն ալ ծանուցագրին մէջ տեղ դրած են: Նիւ Եորք Թայմզի Ա. էջին վրայ տեղ գտած յայտարարութիւնը՝ Մ. Նահանգներու մէջ ցարդ առաջինն է: Լոյս տեսած ծանուցագրին մէջ, Նիւ – Եորքի եւ Լոս – Անճըլըսի Թրք. ներկայացչութեանց դրուած ռումբերուն ալ ակնարկուելով, այս բոլոր ոճիրներուն հայ ահաբեկիչներու կողմէ կատարուած ըլլալը չեշտուեցաւ, եւ ահաբեկչութեան դատապարտումին աղնչութեամբ՝ բոլոր Ամերիկացիներուն կոչ եղաւ»:

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ

Ակնարկ՝ Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի Գրական Մրցանքին

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Սփիւռքի մէջ հայերէն գիրք հրատարակելը, ցրուելը եւ հանրութեան ծանօցնելը տաժանակիր աշխատանքի բնոյթ ունեցող գործեր եղած են։ Անցեալ տասնամեակին հայ գրողին եւ հայ գիրքը սիրող սակաւաթիւ ընթերցողին օգնութեան հասան «մեկենասային» նոր դըրոյթներ, գրական մրցանակներ օրինակ՝ (Գ. Մելիտինեցիի անունով) եւ վերջապէս Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի Գրական Մըրցանքը, որուն գործունէութիւնը թէ՛ հետաքրքրական անցեալ մը կը պարզէ, թէ՛ ալ քաջալերիչ ապագայ մը։

1972 – 73 տարեշրջանին հաստատուած է այս գրական մրցանակը (թէ ե՞ր եւ ինչո՞ւ «մրցանք»ի փոխուած է բառը, չեմ գիտեր)։ Մրցանակին բացայայտ նըպատակը եղած է քաջալերել Սփիւռքահայ մշակոյթը, հրատարակելով արդէն ստեղծուած գործեր՝ որոնք դարակներու մէջ մնացած էին, նիւթական նեղ պայմաններու պատճառաւ։ Բայց աւելի՛ կարեւոր է Մրցանակին միւս նպատակը, – խթան ըլլալ նոր երկերու յօրինումին եւ անաւարտ գրութիւններու ամբողջացումին։ Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի յոյսը եղած է, այս, – եթէ Հայ գրողը գիտնայ, որ իր ստեղծած բարձրորակ գործը տնտեսական նեցուկ մը պիտի գտնէ՝ կրնայ քաջալերուիլ եւ չլքել հայ գրականութիւնը, կրնայ շարունակել, ստեղծագործելով այ՛ն՝ ինչ որ պիտի չամբողջանար առանց այդ հրատարակութեան կարելիութեան։

Անշուշտ վիճելի ենթադրութիւններ կան հոս, եւ ես բարեկամներու հետ առիթ ունեցած եմ այս նիւթին շուրջ վիճելու։ Ամէնէն դիպուկ քննադատութիւնները, ըստ իս, եղած են (Ա) Թէ իսկական գրողը նիւթական կարելիութիւններու հաւաստիքին պէտք չունի։ Կը գրէ, որովհետեւ չի կրնար չգրել։ Ուրեմն, գրական մրցանակները կը խըթանեն գլխաւորաբար միջակ ու վարանոտ գրողներու գործերը, եւ ոչ լաւագոյնը։ Ես ալ պատասխանած եմ որ ըՍտեփան Ոսկանէն մինչեւ Շահնուր եւ Յարութ Կոստանդեան ունեցած ենք դառնացած գրողներ, որոնք երկար ատեն դադրած են հայերէն դրելէ։ Գուցէ միայն գիրքերու հրատարակութիւնը երաշխաւորող նիւթականի բացակայութեան պատճառաւ չէ որ դադրած են, բայց եւ այնպէս դեր մը ունեցա՛ծ է այդ նիւթականի բացակայութիւնը։

Լսած եմ նաեւ տարակուսի – մեղադրանք մը, որ կ'ըսէ թէ զանազան մրցանակներու դատական կազմերն ու յանձնախումբերը այնքա՛ն թանձր քաղաքական եւ գեղագիտական նախապաշարումներ ունեցած են եւ ունին, որ իսկակէ՛ս ստեղծագործ, նոր մօտեցումով գրողը չի կրնար յուսալ, որ իր գործը պիտի հրատարակուի նման հիմնադրամներու կողմէ։ Դժբախտաբար անցեալի փորձառութիւնը կը թելադրէ որ մասնակի ճշմարտութիւն մը կայ նման հաստատումներու մէջ, սակայն ամբողջական սկեպտիսիզմ եւ թերահաւատութիւն չեն արդարանար բոլորովին, եթէ մօտէն քննենք զանազան հիմնարկներու եւ մրցանակներու «վաստակը»։ Այս սեղմ տողերուն մէջ իմ նպատակն է քննել միայն Մանուկեան հիմնադրամի «վաստակը», որովհետեւ անոր անցեալը Սփիւռքի մասին հետաքրքրական բաներ կ'ըսէ մեզի։

1972 – 73 թուականներուն Մանուկեան Հիմնադրամը գործի հրաւիրած է մեր ընկերային, քաղաքական եւ մշակութային կեանքի զանազան մարզերէն ծանօթ գործիչներ։ Օրինակ՝ այդ տարուայ բանաստեղծութեան յանձնախումբի անդամները եղած են (Ա) Փրոֆ. Յակոբ Խաչիկեան, ծնունդով Պոլսեցի, որ ներկայիս Անգլիական գրականութեան ուսուցիչ է Գանատայի մէջ։ (Բ) Պր. Զարեհ Մելքոնեան, բանաստեղծ ու քարտուղար Մշակութային Հիմնադրամին, որ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութներուն մէջ հասունցած է։ (Գ.) Պր. Եդուարդ Ազատեան, որ Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն եկած է Ամերիկա, եւ աշխատած է իբր հրապարակագիր։

Այս դատական կազմը մրցանքին արժանի գտած է Պոլսեցի երիտասարդ բըժիշկ Իգնա(տիոս) Սարըասլանի «Լօ» հատորը։ Մրցանքը՝ 1500 տոլար եւ երկին հրատարակութիւնը։ Շատ լաւ կը յիշեմ որ այս ընտրութիւնը դժգոհութիւն յառաջացուց ոմանց մէջ։ Ոմանք չհաւնեցան գործի որակին, սակայն անսովոր ոչի՛նչ կայ նման անհամաձայնութեան մէջ։ Ուրիշներ հաստատեցին որ Դատական Կազմի անդամները Ռամկավար եւ Բարեգործական շրջանակներու անդամ էին, եւ որ անխուսափելի կողմնակալութիւններ եղած են՝ ընտրութեան մէջ։ Նման խօսքեր փոխանակ բացէ ի բաց, մամլոյ մէջ ըսուելու եւ հակաճառաթեան առիթ տալու, բերանացի տարածուեցան միայն։ Կը յիշեմ նաեւ որ ես գանգատող, գրող – բրոց բարեկամի մը ըսի որ «ե՛ս ալ Սարըասլանի գործին հանդէպ մասնաւոր համակրանք չունիմ, սակայն սխալ կը գտնեմ երիտասարդ Պոլսահայի անգոյ քաղաքական համոզումներուն վերագրել մրցանակը շահիլը։ Վերջապէս, աւելցուցի ես, «Մինաս Թէօլէօլեանը, Հ. Յ. Դ.ի օրկան Հայրենիքին մէջ, գովեստով խօսեցաւ Սարըասլանի գործին մասին։ Ուրեմն քաղաքական հարց գոյութիւն չունի՛ հոս»։ «Ունի՛», պատասխանեց բարեկամս, «բայց ուրի՛շ տեսակ։ Մինաս Թէօլէօլեան Պոլսեցի է, եւ դըրական նախապաշարումներ ունի, ուրիշ Պոլսեցիներու գործին հանդէպ»։

Արդ, նման «ըսի – ըսաւ»ներ տեղեկագրական յօդուածի մը մէջ տեղ չունին սովորաբար. եթէ ես ինքզինքիս կ'արտօնեմ նման խօսքերու մէջբերում, այդ կ'ընեմ որովհետեւ կեղծ քաղաքավարութիւնը վնասակար կը նկատեմ։ Բերանացի տարածուած կաղապարատիպ կարծիքներ եւ նախապաշարումներ հըսկայ դեր կը խաղան հայ կեանքին մէջ։ Յաճախ որոշ ճշմարտութիւն մը կայ նըման կարծիքներուն մէջ, սակայն կայ նաեւ սխալ, եւ զանոնք կարելի չէ պարզել ու փարատել, առանց մամուլի։ Մամուլին կ'իյնայ մեր կեանքի յաճախ գաղտնիկ իրականութիւնները արձանագրել, քննել, քննադատել, եւ ոչ թէ զանոնք անտեսել, յանուն կեղծ լռութեան մը, եւ կամ յանուն «ըսի – ըսաւ»ի մերժումին։

Օրինակ, 1972 – 73–ին Միացեալ – Նահանգներու գրական փոքր շրջանակին մէջ գոնէ յաճախ լսուած խօսք մըն էր՝ որ արձակի դատական յանձնախումբը ... տարեցներէ միայն կը բաղկանար, եւ ուրեմն երիտասարդ գրող մը յոյս չէր կըրնար ունենալ։ Արդ, այդ կազմի անդամներն էին Սուրէն Մանուէլեան, Արամ Հայկազ եւ Փրոֆ. Յակոբ Էքմէքճեան, բոլորն ալ 55 – 60–էն վեր, եւ ուրեմն տարիքի մասին քննադատութիւնը ե՛ս ալ արդար կը գտնեմ։ Սակայն ինչո՞ւ չաւելցնել, որ ահա կազմ մը, որուն մէկ անդամը (Ա. Հայկազ) նոյնքա՛ն բացայայտօրէն կը պատկանի Դաշնակցական շրջանակի, որքան միւսները՝ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի։ Անշուշտ ճիշդ է որ նախընտրելի պիտի ըլլար որ իւրաքանչիւր յանձնախումբ ունենար թէ՛ երէց թէ՛ երիտասարդ գրողներ. թէ՛ աւանդական, թէ՛ ալ արդիական գրական ոճը սիրողներ. թէ՛ Դաշնակցականներ, թէ՛ ալ Ռամկավարներ. ինչո՞ւ չէ, թէ՛ Իրանահայեր, թէ ալ Ֆրանսահայեր, քանի որ տեղայնացումի մտածելակերպը իսկակէ՛ս գործօն ազդակ մըն է մեր մէջ, դժբախտաբար նոյնիսկ մշակոյթի տարածքին մէջ։ Սակայն ի վերջոյ Նոյեան տապան չէ պատրաստուածը, այլ՝ գրական համոզումներ ունեցող մարդոց (ինչո՞ւ ոչ նաեւ կանանց) յանձնախումբ։ Խայտաբղէտ ըՍփիւռքի ամէն կարծիք եւ հոսանք կարելի չէ ցոլացնել իւրաքանչիւր յանձնախումբի մէջ։ Ի միջի այլոց, չմոռնամ աւելցնելու որ այս երէց գրողներու անձնակազմը քաջութիւնը եւ ճաշակը ունեցած է ըսելու՝ որ առաջնութեան աստիճանի հասնող երկ չէ՛ տեսած, եւ ուրեմն այս սեռին մրցանակ չէ յատկացուած։

Թատերգութեան մրցանակը, այդ տարի, շնորհուած է Պոլսէն՝ Արթօ Պէրպէրեանի «Մկոյի Պատմութիւնը» երկին։ Ուսումնասիրական սեռի մրցանակը՝ Տէր Մարտիրոս Մինասեանի «Յատկացուցիչ – Յատկացեալ Կապակցութիւնը Գրաբարում» լեզուական ուսումնասիրութեան։

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՄՇՏՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՊՐԻԼ 24

1915–ի Յունիսի սկիզբը երբ հասանք Պոլիս, հայրս, յուսահա՛տ, տխո՛ւր հոգեվիճակի մը մատնուած, դանդաղ ապաքինման շրջանի մէջ էր...։ Մեր անվտանգ ժամանումը մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրեն, կարծէք վերակենդանացաւ, մէկ երկու շաբաթ երջանիկ ժըպիտ մը երեւցաւ իր մելամաղձոտ դէմքին վրայ, յոյսի նշոյլ մը ցոլաց անոր տխուր աչքերուն խորը...։ Բայց այս վիճակը երկար չտեւեց, կարծէք նախըզգալով գալիք զարհուրելի փոթորիկը, ան, կրկին ինկաւ յուսահատութեան նօպաներուն մէջ։

Ախ ու վախերն ու հառաչանքները ըսկըսան. մարգարէացած, անդադար կը կրկնէր. «Վա՜խ մեր ազգին, վա՜խ մեր երկրին, ես գիտեմ ինչ գուլում կը պատրաստուի անճար ժողովուրդի գլխին, ես գիտե՜մ...» – եւ այդ գուլումին առաջքը առնելու անկարող, կը ծեծէր ծունկերը ու կուլար։ Իսկ լաւատես, ջերմեռանդ եւ հաւատացեալ մայրս, որ յոյսը դրած էր միայն Աստծոյ ողորմութեան եւ արդար դատաստանին, ի զո՜ւր կը ջանար փարատել յուսահատութեան թանձր մշուշները, համոզել ու մխիթարել հայրս։ Իր կարծիքով, «բարով, խերո՜վ, պիտի վերջանար պատերազմը, պիտի վերադառնային աքսորականները, պիտի բացուէին ճամբաները եւ շուտով բարի խապրիկներ պիտի հասնէին Հայրենի աշխարհէն եւ հարազատներէն...»։

Ջերմեռանդ մայրս միշտ կ'աղօթէր եւ օրական հազար անգամ փառք կուտար Աստծոյ եւ Մուրատատուր Ս. Կարապետին որ, հայրս ազատած էր աքսորէն եւ ինք Պոլիս գալով գտած էր վերջապէս իր մին ու ճար անկար զաւակը, Արամիկը, որուն կարօտովը կ'այրէր...։

Ձեմ գիտեր ճակատագիրը խնայեց մեզի թէ իրապէս, մօրս աղօթքներուն շընորհիւ էր որ, հայրս, մայրս, ես եւ եղբայրս, հրաշքով ազատած եղեռնէն, 1915–ի ամրան, գիրար կը գտնէինք Պոլսոյ մէջ։

Սակայն, մեղա՜յ Տէ՜ր, կը տարուիմ զառնօրէն խորհրդածելու. միթէ՞ պակաս ջերմեռանդ էին մեր հազարաւոր հայ մայրերն ու քոյրերը, որոնց աչքին առջեւ մորթուեցան իրենց հոգեհատորները. Միթէ՞ պակաս զօրաւոր եւ Աստուածահաճոյ էին մեր սրբազան տաճարներէն արձագանգող ալեհեր վանականներու փառք ի բարձունները, մեր հոգեզմայլ մեղեդիները, բուրվառներէն գուլա՜յ գուլա՜յ բարձրացող բուրումնաւէտ խունկերը եւ Տիրամօր պատկերին առջեւ պլպլացող հազարաւո՜ր մոմերն ու կանթեղները...։

Ըսէ՜, Տէ՜ր իմ, պակա՞ս զօրաւոր էին...։ Սակայն, ո՜վ Տէ՜ր, միայն դուն գիտես թէ, մնացորդացէն անոնք որ յետագային ինկան օտար ափերու վրայ, խաչուեցան ու նահատակուեցան դժոխային կեանքի մը ապրումներով, քանի՜ քանի՜ անգամ, երանի՜ տուին Թրքական

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՇՐՋԱՆ

Յարութիւն Պատրիարքի գահակալութեան քսանհինգ տարիներու ընթացքին (1885 – 1910), Ժառանգաւորաց Վարժարանէն կ'անցնին 250 աշակերտներ, որոնք առ հասարակ երեք տարիներ միայն կ'ուսանին եւ շատեր կը մեկնին «մօրը թախանձանօք» կամ «ծնողացը խնդրանօք», ոմանք կը վտարուին իբրեւ «անընդունակ» կամ «անկարգ եւ անուղղայ» կամ նաեւ «յանդուգն եւ անզգամ»։ Սակայն «սակաւ ընտրեալ»ները, որոնք կ'ըլլան իրենց ուխտը Երուսաղէմ, Արմաշ կամ Սիս եւ կը նուիրուին Եկեղեցիի ծառայութեան, կը կազմեն պատկառելի թիւ մը 35 եկեղեցականներու։

Մելքիսեդեկ Վրդ. Մուրատեանի մեկնումէն ետք, Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը վարած են իր ձեռնասուններէն՝ Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեան (1877), Սահակ Վրդ. Խապայեան (1878 – 85) եւ Գէորգ Եպս. Երէցեան (1885 – 90)։ Ասոնց յաջորդած են Կարապետ Վրդ. Տէր Կարապետեան (1893 – 1901), Եղիշէ Եպս. Ջիլինկիրեան (1902 – 1905), Պետրոս Վրդ. Սարաճեան (1905 – 1908) եւ Սերովբէ Վրդ. Սամուէլեան (1909 – 10)։ Ուսուցիչներու շարքին երախտագիտութեամբ պէտք է արձանագրել այստեղ եկեղեցականներէն հետեւեալները, որոնք հսկիչ եւ ուսուցիչ եղած են Ժառանգաւորաց Վարժարանին, Եսայի եւ Յարութիւն պատրիարքներու ժամանակ. Խորէն Եպս. Մխիթարեան, որ վարած է նաեւ տեսչութիւնը 1866–ին, Մկրտիչ Վրդ. Տէր Սահակեան, որ յաջորդած է իրեն 1866–ին, Կարապետ Արք. Ներսէսեան, որ վարած է տեսչութիւնը 1869 – 76 տարիներուն, մինչեւ Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեան։ Նոյն ժամանակաշրջանէն նշանաւոր եղած են իբրեւ ուսուցիչ՝ Ղեւոնդ Վրդ. Ղարապաղցի (Կրօն), Մամբրէ Եպս. Մարկոսեան (Հայերէն, Կրօն եւ Գծագրութիւն), Սարգիս Եպս. Աճէմեան (հսկող՝ 1898 – 1901), Յարութիւն Վրդ. Պարոնեան (Կրօն եւ Գեղագրութիւն), Ղեւոնդ Եպս. Շիշմանեան (Հայերէն եւ Ֆրանսերէն՝ 1895 – 1904) եւ Գէորգ Վրդ. Թուրեան (Եկեղեցական Պատմութիւն)։

Յարութիւն Պատրիարքի վախճանումէն ետք, 1911–ին, Մեսրոպ Վրդ. Նըշանեան յանձն կ'առնէ Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը եւ կը վարէ զայն մինչեւ 1930։

1915–ին Վարժարանը կը փակուի։ Մեսրոպ Վրդ. իր տոմարին մէջ կը գրէ. «Տիրող տնտեսական ընդհանուր տագնապը պարտաւորեց Սուրբ Աթոռը առժամապէս փակել Ժառանգաւորաց վարժարանը 1915 Օգոստոս 31–ին»։

1910 – 15 տարիներուն Վարժարանէն անցած են 33 աշակերտներ, որոնց չորսը յետագային մտած են եկեղեցական ասպարէզ։ Ասոնք են. Մանուկ Տօլապճեան, որ 1917–ին վարդապետ կը ձեռնադրուի Ս. Էջմիածին, վերակոչուելով Ներսէս, Պօղոս Վարժեան, որ կը ձեռնադրուի 1918–ին եւ կ'անուանուի Զաւէն, Գառնիկ Պէրպէրեան, որ կը ձեռնադրուի 1922–ին Տրդատ անունով եւ Անդրանիկ Մանասեան, որ նոյն տարին կը ձեռնադրուի Յովհաննէս անունով։

1915–ին, Սահակ Կաթողիկոս Մեծի Տան Կիլիկիոյ, իր Միաբաններով կը տարագրուի Երուսաղէմ։ Թրքական կառավարութիւնը կ'աքսորէ նաեւ Պոլսոյ Զաւէն Պատրիարքը, կը ջնջէ Ազգային Սահմանադրութիւնը եւ նոր կանոնագրութիւն մը կը հրապարակէ, «Էրմէնի Կաթողիկոս վէ Բաթրիք Նիզամնամէսի», որով կը միացնէ Սսոյ, Աղթամարի եւ Պոլսոյ Պատրիարքութիւնները «Էրմէնի» Կաթողիկոս – Պատրիարք տիտղոսին տակ եւ Սահակ Կաթողիկոսի անձին մէջ։

1916–ին, Սահակ Կաթողիկոս – Պատրիարքի առաջին գործը կ'ըլլայ վերաբանալ Վարժարանը Դպրանոց անունին տակ։ Մեսրոպ Վրդ.ի տոմարին արձանագրութիւնը կ'ըսէ. «Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսի հըրամանաւ եւ կարգադրութեամբ 1916 Հոկտեմբեր 19–ին վերաբացուեցաւ Վարժարանը Դպրանոց անուան տակ, լսարանական երկու բաժանումներով եւ աշակերտեցան Ժառանգաւորաց Վարժարանի նախկին ութ եւ Երուսաղէմ գրկուած Արմաշու Դպրեվանուց տասներեք սաները։ Ասոնց վրայ, Հոկտեմբեր 31–ին կ'աւելնան երկու սաներ եւ ընդհանուր թիւը կը հասնի 23–ի»։

Տ. Ա.

(Շար. 8)

եաթաղանին եւ աքսորին... գոնէ, Հայրենի հողին վրայ նահատակուելու փառապսակին արժանանալու համար...:

1915, Ապրիլ 11/24–ին, Թուրք կառավարութիւնը, Պոլսոյ հայ ընտրանին եւ հօրս գաղափարի եւ գրչի ընկերները, ննդամտօրէն ձերբակալած եւ աքսորած էր, մինչ հայ երեսփոխանները, իբրեւ Օսմանեան Խորհրդարանի անդամ, անձեռնմխելի ըլլալուն, տակաւին կը մնային Պոլիս: Յաջորդ ամսուն է որ, կը տարագրուէին անոնք: Գրիգոր Զօհրապ եւ Վարդգէս ձերբակալուած են 1915 Մայիս 21–ին, հաւանաբար, Մայիսի այդ նոյն գիշերն է որ, ոստիկանները կառքով եկած էին, Թառլապաշըի հօրս բնակարանը, զայն ձերբակալելու...: Հայրս շաբաթներէ ի վեր, ծանր հիւանդ պառկած էր, Տօքթ. Խնդիրեան, որ կը խնամէր զինքը, յոյսը կտրած էր: Կէս գիշերին ոստիկանները կը զարնեն տան դուռը: Լեւոն էֆէնտի Քըրքճեան եւ կինը, որոնց տանը մէջ կը բնակէր հայրս, իրենց անկողնէն կ՚ելլեն, վախով կը բանան դուռը: Ոստիկանները ներս կը մտնեն եւ կը պահանջեն հայրս, տանտէրը կը պատասխանէ թէ ծանր հիւանդ անկողինն է եւ ոստիկանները առաջնորդելով հիւանդին սենեակը ցոյց կուտայ, մահամերձը եւ կ՚ըսէ. –

– «Պէյ էֆէնտի, հոգեվարք, է, կարելի չէ շարժել. եթէ տանիք, ճամբան կը մեռնի...»:

– «Հոգ չէ», կը պատասխանէ ոստիկանապետը, մենք հրաման ունինք զայն տանելու ամէն գնով ... կառքը վարը կը սպասէ, պառկած կը տանինք»: Տանտիրուհին՝ Տիկին Մաննիկ, որ Պալըքեսիրցի ճարպիկ եւ Թրքախօս կին մըն էր, կը սկսի աղաչել եւ լեզու թափել. ոստիկանները կ՚առաջնորդէ դէպի հիւրանոց եւ օղիի շիշ մը բանալով կը հըրամցնէ եւ կը ստիպէ որ խմեն...: Ամուսինը Լեւոն էֆէնտի, շուտով օգնութեան կը հասնի իր կնոջ եւ միասին կը սկսին խմցնել, սիրաշահիլ և համոզել ոստիկանները, որպէսզի այդ գիշեր չտանին հիւանդը...: «Պէ՛յ էֆէնտի, Աստծոյ սիրուն, ձգեցէք իր անկողնի մէջ մեռնի ...», Լեւոն էֆէնտի Քըրքճեան երաշխաւոր կ՚ըլլայ եւ կը խոստանայ հիւանդը իրենց յանձնելու, երբ որ աղեկնայ: Ոստիկաններուն փորը կշտացած, գլուխները տաքցած է, կինը ճարպիկ եւ լեզուանի ամուսինն ալ կամաց մը իր ոսկի ժամացոյցը կը սահեցնէ ոստիկանապետին գրպանը...:

Այսպէ՛ս, հազար ու մէկ խոստումներով, ժամը առաւօտեան երեքին միայն կարելի կ՚ըլլայ, կէս գինով ոստիկանները դուրս հանել տունէն...: Այր եւ կին շունչ մը կը քաշեն եւ մտահոգ կը դիմեն հիւանդին սենեակը, որ գիտակցութիւնը կորսնցուցած, անտեղեակ անձու դարձէն, հազիւ կը շնչէր...:

Ճակատագիրը ուզեց որ այդ գիշեր հայրս չմեռնի եւ հրաշքով ազատի իր ծանր հիւանդութենէն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Մատենադարանի գիտական աշխատող բժշկուհի Ստելլա Վարդանեան գիտել տուած է, որ եթէ կարելի ըլլար «կլոր սեղան»ի շուրջ նստեցնել ժամանակակից եւ միջնադարեան բժիշկները, այս վերջինները մեր օրերու բժիշկներուն օգտակար շատ մը խորհուրդներ եւ դեղագիրներ կրնային տալ կարգ մը հիւանդութիւններու բուժման համար: Ժամանակակից մասնագէտները միջնադարեան հայ բժշկութեան հանրագիտարան կը համարեն ԺԵ. դարու բժիշկ Ամիրդովլաթ Ամասիացիի «Անգիտաց Անպէտ» գիրքը, որ կը բովանդակէ 3500 զանազան դեղագիրներ, որոնք օգտագործուած են հէքիմներու կողմէ: Այդ եզակի գիրքը կը վերհրատարակուի եւ մատչելի կը դառնայ մասնագէտներուն: Բոլոր անուններու վերծանումը պահանջած է իսկապէս հանրագիտական գիտութիւն, որովհետեւ իւրաքանչիւր դեղագիր ձեռագիրին մէջ տրուած է հինգ լեզուներով՝ գրաբար, արաբերէն, պարսկերէն, լատիներէն եւ յունարէն: Տրուած է բացատրութիւն, թէ ուր աճած է, ո՛րկէ եւ տարուան ո՛ր ժամանակը պէտք է քաղել այս կամ այն բոյսը, ինչպէս պահպանել զայն եւ ինչ հիւանդութիւններու պարագային օգտագործել: Անհրաժեշտ եղած է իրարու հետ բաղդատել զանազան ժամանակներու ձեռագիրները՝ ճշդելու համար այս կամ այն դեղի ու դեղաբոյսի ժամանակակից անուանումը: Բժշկական բովանդակութեամբ մօտ 1500 ձեռագիր կայ Երեւանի Մատենադարանը: Անոնք կը պարունակեն Ե. – ԺԷ. դարերու հայ բժշկութեան դասականներու աշխատութիւններ եւ քիչ ծանօթ կամ առհասարակ անծանօթ հեղինակներու գործեր: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը ժողովրդական իմաստութեան իսկական գանձարան մըն է, միջնադարեան հայ բժշկութեան յատուկ զարգացման հաստատումը, որ հետեւած է հին Յունաստանի ու Հռոմի եւ արաբական բժշկութեան լաւագոյն աւանդութիւններուն: Այդ եզակի ժառանգութեան ուսումնասիրութիւնը շատոնց սկսած է: Մասնագէտները այդ աշխատանքի նշանակալից արդիւնքը կը համարեն Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց Մխիթարութիւն» աշխատութեան հրատարակութեան պատրաստութիւնը: ԺԲ. դարու հայ գիտնական բժիշկին այդ աշխատութիւնը տպագրութեան պատրաստած են խումբ մը գիտնականներ, ակադ. Լեւոն Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ: Ներկայիս Մատենադարանին մէջ այդ աշխատանքը կը տանին երկու բժիշկներ՝ Ստելլա Վարդանեան եւ Դոնարա Կարապետեան: Վերջինը հրատարակութեան կը պատրաստէ ԺԷ. դարու բժշկարան մը: Գիտնականները յանգած են այն եզրակացութեան, որ միջնադարեան բժիշկները իրենց գործունէութեան մէջ մեծ տեղ յատկացուցած են խոցային հիւանդութիւններու հետազօտման եւ բուժման: Այդ մեծ աշխատանքի արդիւնքը դարձած է Ս. Վարդանեանի «Խոցերի բուժման փորձը միջնադարեան հայ բժշկութեան մէջ» գիրքը: Ուռեցքի մասնագէտներն ալ այս գիրքին մէջ գտած են իրենց համար օգտակար ու հաւկնալի շատ մը նիւթեր: Մասնագէտները կը պնդեն, որ այսօրուան բժշկութեան հարցերու ըմբռնումի բանալին կը գտնուի հին ու միջնադարեան անգին ձեռագիրներուն մէջ:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Համայնական Քոլէժներու Խնամակալ Մարմինը, Դեկտ. 5–ի իր նիստի ընթացքին, Մարմնի փոխնախագահ ընտրած է Յակոբ Մըրլեանը: 1979–ին, շնորհիւ Հայ Դատի Յանձնախումբի աշխատանքներուն, Յակոբ Մըրըլեան նոյն Մարմնի անդամ նշանակուած էր նահանգապետ Պրաունի կողմէ: Խնամակալ Մարմինի պաշտօնն է Քալիֆորնիոյ 106 համայնական քոլէժներուն ուղղութիւն տալ, սահմանել օրէնքներ եւ հսկել ուսումնական ծրագիրներուն վրայ:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ արուարձաններէն պատմական Լէկզինթըն աւանի «Քէրի Մէմորըլ Հոլ»ի մէջ, Դեկտ. 7–ին, տեղի ունեցած է Համբարձում Պէրպէրեանի «Ռեքուիէմ Էթերնամ» քանթաթի ներկայացումը: 83 հոգինոց «Մէսթըրուըրքս քորալ»ը, ընկերակցութեամբ նուագախումբի մը եւ ղեկավարութեամբ Ալան Լէննըմի մեկնաբանած է Հ. Պէրպէրեանի գործը, հիմնուած Եղիշէ Չարենցի Կոմիտասի նուիրուած պոէմին վրայ, որ 42 տուներէ կը բաղկանայ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Քաունթի Թանգարանին մէջ ցուցադրուած են Սեդա Ինճէեանի նկարչական գործերը: Արուեստագիտուհին ծնած է Հալէպ եւ ուսման համար մեկնած է Միացեալ Նահանգներ ու հաստատուած Լոս Անճելըս: Տուած է բազմաթիւ ցուցահանդէսներ եւ գնահատուած արուեստասէր հասարակութեան կողմէ:

ԱՅՆՃԱՐ այցելած է լիբանանահայ նըկարիչ Յ. Թորոսեան եւ ամբողջ օր մը անցուցած աշակերտութեան եւ հասարակութեան հետ: Նկարիչը «Յառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան» վարժարանի աշակերտութեան դասախօսութիւն մը տուած է հայկական արուեստի մասին, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ: Երեկոյեան, Համազգայինի ակումբին մէջ, նկարիչը հանդիպում մը ունեցած է հասարակութեան հետ եւ դասախօսած հայկական արուեստի մասին, ցուցադրելով այլ լուսապատկերներ:

×

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 12–ին, տեղի ունեցած է ընկերական հաւաքոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդգէս» Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ քոյր կազմակերպութեանց եւ ստուար համակիրներու: Հաւաքոյթը վարած է ընկ. Անդրանիկ Տէր – Յովհաննէսեան: Բացման իր խօսքին մէջ ընկ. Պետրոս Թաշճեան շեշտած է անյետաձգելի պահանջը հայահոծ գաղութը զօրաշարժի մղելու, բոլոր կազմակերպութիւններու համագործակցութեամբ պայքարելու՝ նոր սերունդը փըրկելու համար այլասերումի վտանգէն: Բանախօսը՝ ընկ. Վիգէն Պապայեան, համապատկերը ներկայացնելէ ետք Նիւ Ճըրզիի հայկական գաղութին, շեշտած է, թէ վերջին տասնամեակին աշխուժանալով ընդարձակուած է անոր գործունէութեան դաշտը ընկերային, կրթական ու ազգային բարօրութեան մարզերու մէջ: Փակումը կատարած է ընկ. Անդրանիկ Տէր – Յովհաննէսեան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԻՉ ԱՐԱՄ ԱԼԷՔՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻՆ ՔԷՊԷՔԻ ՄԷՋ

Քէպէքի Սանթը տէ Քոնկրէի մէջ, Դեկտ. 30–էն ի վեր կը ցուցադրուին նըկարիչ Արամ Ալէքսեանի գործերը, միջազգային նկարչական արուեստի զանազան վարպետներու կարգին: Ցուցահանդէսը կը հովանաւորէ Ֆրանսայի Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեան Նախարարութիւնը: Այս առթիւ, տեղական Կալըրի տէ զ'Ար թերթը ներկայացուցած է ցուցահանդէսին մասնակցող արուեստագէտներու յատկանիշները: Արամ Ալէքսեանի մասին թերթը կը գրէ. «Ալէքսեան մեծ վարպետ է գծագրութեան, ուր տիպարները արմուկի ձեւ կ'առնեն, աւելին, կը խառնուին, կ'աճին ներդաշնակօրէն»: Ցուցահանդէսը կը փակուի Յունուար 18–ին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Քիւրտ Հասան խոշոր մօրուսով, հայ սուրբերու քարերուն հաւատացող աւելի քիւրտ մըն էր: 50 տարեկան էր եւ տակաւին եօթը տարի ունէր՝ իր զինուորական տարիքը լրացնելու համար:

– Դուն տեսա՞ր սպիտակ ձիաւորը, – հարցուց Սէլիմ պինպաշին քիւրտ Հասանին, որ կեցած էր իր մօտ, խանձըուած երեսով, պղտոր աչքերով ու պատռուած կօշիկներով:

– Պէլի, էֆէնտի, էնպէս, ինչպէս երկինքի վրայ արեւն ու լուսնկան կը տեսնեմ: Մեր օնպաշին ըսաւ, որ ... Ըսաւ որ հանդիստ ընենք խաղողի էքիններուն մէջ: Շաֆաղը տահա չէր նետած՝ կ՚ըսես մէկը արթնցուց զիս: Աչքս որ բացի, ի՞նչ տեսնեմ. էս ձիաւորը քընծ որ ըլտըրըմ, ձիուն ոտքերուն տակ քէչէ կապած, ծառերուն մէջէն անցաւ ու լեռան ճամբան բռնեց: Էս որ տեսայ՝ Ալլահի անունը յիշեցի ու ձէն տուի օնպաշուն: Զինուորները արթնցան: Լեզուս լաւ չէր դառնար: Ցոյց տուի այն ուղղութիւնը, ուրկէ անցած էր սպիտակ ձիաւորը:

– Սպիտակ ձիաւորին հետ ուրիշ ո՞վ կար:

– Մինակ էր, էֆէնտի, ուրիշ ո՞վ պիտի ըլլար:

Սէլիմ պինպաշին պահ մը հաւատաց կարծես, որովհետեւ զինուորներուն եւ պաշտօնեաներուն մէջ յամառ զրոյց մը ինկած էր, որ սպիտակ ձիաւորը գիշեր ժամանակ լեռներէն վար կ՚իջնէ, Վարդածորի դաշտերուն մէջ կը պտըտի ու բաց ձգուած զօրքերու դիրկերուն վըրայէն կ՚անցնի: Պահակները յաճախ մինչեւ լոյս հսկած էին: Անոնց աչքերուն առջեւ երբեմն կը կազմուէր սպիտակ ձիաւորի մը կերպարանքը մութին մէջ ու կ՚աւրուէր:

Գիշեր մը պահակները լրար անցան ու վազեցին այն կողմը, ուրկէ խելագար Թուրք Մէվլուտի ձայնը լսած էին: Մէվլուտ՝ ձայնը ձգած՝ որոշ ուղղութիւն մը ցոյց կուտար: Պահակներն ու զինուորները ոչինչ չտեսան. ենթադրեցին, որ Մէվլուտ սպիտակ ձիաւորը տեսած էր: Լուրը հասաւ Սէլիմ պինպաշուն:

– Ո՞վ է տեսեր:

– Մէվլուտը, էն խելագար Թուրք զինուորը:

Պինպաշին արժէք չտուաւ Մէվլուտի տեսած սպիտակ ձիաւորին, որովհետեւ դաշտերուն ու դիրքերուն մէջ ինկած խելագարն էր, որ երբեմն մինչեւ իր վըրաններուն շուրջ կը թափառէր ու յաճախ աչքերը գետնին կը մնար երկար: Մէվլուտ Հովտի Ջար էն ազատած միակ զինուորն էր, որ շնորհիւ իր երկայն սրունքներուն, գնդակներուն մէջէն ինքզինք դաշտերուն մէջ ձգած էր: Անկից ի վեր ան մոռցած էր իր անունն ու հրացանը: Մէվլուտ կը նմանէր մէկու մը, որ դժոխքէն եկած էր ու տեսած Աստուծոյ զայրոյթն ու մեղաւորներու տանջանքները: Ունէր լայն ճակատ, երկար հասակ ցից ոսկորներով ու դէմք մը փոսը ինկած աչքերով: Մի քանի օրէն արդէն մերկացած էին անոր կռնակն ու սրունքները: Մէվլուտի քնանալը տեսած չէին: Ան միշտ կը թափառէր դիրքերուն մէջ: Հովտին մէջ, գլխէն ստացեր էր սուրի վէրք մը, որուն վրայ ճանճերը կը հաւաքուէին ու երեսին վրայ արիւն չորցած էր:

Սէլիմ պինպաշին ժանտարմ ղրկած էր Գարափունարի կողմերը: Ժանտարմը լուր բերած էր, որ սպիտակ ձիաւորը Գարատաղի լեռներուն մէջ երեւցած է երեք հոգիով:

Պինպաշին այլեւս վստահ էր, որ Մարտիկը Վարդածորի լերան վրայ չէր ու պատերազմի դաշտին վրայ երեւցած չէ:

Այդ առաւօտ Սէլիմ պինպաշին վրանին առջեւ կեցած էր ու հրաման կուտար առնաւուտ յիւզպաշիի մը, երբ տեսաւ, որ հեռուէն ձիաւորներ դէպի իր վրանը կուգային: Պինպաշին հեռադիտակը շըտկեց ու տեսաւ, որ ձիաւորները Վարդածորի կողմէն՝ փոքրիկ բլրակէ մը վար կ՚իջնէին, յետոյ զատուեցաւ ձիաւոր մը ու ձին դէպի վրանը քշեց:

Ձիաւորը լուր բերաւ, որ Պէքիրի զօլամներով կուգայ Պէքիրի կինը՝ Զարէն:

(Շար. 235)

Այրի Տիկին Մարի – Ժաննի Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Կիրակոսեան եւ իրենց զաւակը Վահէ, Օրդ. Անի Խաչատուրեան եւ Պր. Ժան Փիէռ Սէֆէրեան, Օրդ. Մերիկ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Խաչատուրեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արթինեան (Մարթիկ), Տէր եւ Տիկին Տը Սանթիս եւ զաւակները, (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գէորգեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մենար եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փրէվօ, Դաւիթեան ընտանիք եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արթինեան եւ զաւակը (Մարթիկ), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Արթինեան եւ զաւակները (Մարթիկ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ոսկանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիշա Տէր Ստեփանեան եւ իրենց զաւակը, Տիկին Իսկուհի Սէֆէրեան, Կիրակոսեան ընտանիքը (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ հօր, որդւոյն, փեսային, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, հօրաքրոջ ամուսնոյն, կնքահօր եւ խնամիին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11–ին, 56 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Յունուար 15–ին, ժամը 11–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբր այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Տէր եւ Տիկին Ժան Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան – Պաթիսթ Մալճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոլան Պոռել եւ զաւակները, Օր. Ժէրմէնն եւ Օր. Քլօտին Շահպազեան, ինչպէս նաեւ՝ Շահպազեան, Գարաօհաննէսեան և Խաչատուրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՈՎՍԱՆՆԱ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Խուլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 15, ժամը 14·30–ին, Շաս – սիւր – Ռոնի եկեղեցին, հայկ. ծէսով եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիպօղլեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ճիպօղլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մաղաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քէօսէեան եւ զաւակները, (Մեքսիքօ, Տուպաի), Տէր և Տիկին Նուպար Սալամի և զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր – Մովսէսեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Յակոբ Ճիպօղլեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յովիկ Ճիպօղլեան (Տուպաի), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք) եւ համայն Մուրատեան, Ճիպօղլեան, Մխիթէվէլեան, Զիլինկիրեան, Բրուկեան, Ապու Ապէյտ, Տարաքճեան եւ Շնորհօքեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը յայտնեն յանկարծական մահը՝ իրենց սիրելի կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, մօրաքրոջ եւ հարսին՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճիպօղլեան)

որ պատահեցաւ Յունուար 10–ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունուար 16, Ուրբաթ առաւօտ, ժամը 8·30ին, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Séminaire International de Courneuve գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խընդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.– Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պ. Սուրէն Մուրատեանի եւ ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գասպար Ապունայեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զարմիկին՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օրիորդ Ագնիւ Արապեան, ինչպէս ամէն Ամանոր՝ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ – հայրիկին՝ Պ. Ա. Պետրոսեանի (Մարսէյլ):

EXPOSITION
D'ARCHITECTURE ARMENIENNE

organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
en collaboration avec
Le «CENTRO STUDI DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA» Milan
Sous la direction de A. ALPAGO NOVELLO, architecte.

du 21 Janvier au 9 Février
(Tous les jours. sauf Mardi, de 10 h. à 12 h. et de 14 h. à 18 h.)
à LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE (La Canebière)
Sous la Présidence d'Honneur de:
GASTON DEFFERRE (Député - Maire de Marseille)
et le Soutien de:
Paul FABRE, Président de la Chambrede Commerce de Marseille.
Me Michel PEZET, Président de lOffice Régional de la Culture
Yves BONNEL, Président du Conseil de l'Ordre des Architectes
Provence / Côte d'Azur

Un Comité formé de personnalités arméniennes.
Le Vernissage aura lieu Mardi,, 20 Janvier, à 19 h.
à La Chambre de Commerce de Marseille (La Canebière).

—×—

CONFERENCES — DEBATS avec Projection de diapositives
à La Maison de la Culture Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile
* *Mercredi, 21 Janvier, à 18 h. 30:*
«L'ARCHITECTURE ARMENIENNE»
par A. ALPAGO NOVELLO, Architecte et Professeur à la Faculta d'Architettura del Politecnico di Milano.
Samedi, 31 Janvier, à 21 h.:
«SAUVEGARDE DES MONUMENTS ARMENIENS»
Club UNESCO des Arméniens, par Mihran ANTABLIAN, architecte.

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 18 Յունուար.–
Ս. Կիրակի զկնի Ծննդեան:
Այսօր, յաւարտ Պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ, եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ–ի համար, Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան՝ Ս. Յովհաննու Կարապետի տօնին առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
«ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»
փետր. 15ին, Աեւլք Մանուկեան սրահը:

×

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 7–ին:

Le Restaurant
EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris	29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres	Toutes sortes de Hors-d'œuvre,
25 Sortes de Plats	Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Le C.L.F.A.

CERCLE LYONNAIS
DES FEMMES ARMENIENNES
Vous invite à assister nombreux
à une Conférence, sur:
L'ARCHITECTURE ARMENIENNE
DU MOYEN AGE
donnée par
Monsieur PATRICK DONABEDIAN
(Docteur en Histoire de l'Art)
Avec illustrations diapositives
Le VENDREDI, 16 JANVIER, A 20h45
Salle de l'Eglise Arménienne
40, Rue d'Arménie - LYON 3°

Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
Դասախօսութիւնը
«ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ
ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Նիւթին շուրջ
(Լուսապատկերներով)
Կը դասախօսէ
Տոքթ. ՓԱԹՐԻՔ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Տոքթոր Արուեստից Պատմութեան)
Ուրբաթ 16 Յունուար, ժամը 20·45–ին,
Լիոն Հայ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ
40, Rue d'Arménie.

L'OPTIQUE
RAYMONDSTEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

- *Technique. Service. Accueil.*
- *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
- *Verres ultra minces pour myopes.*
- *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Փոխան ծաղկի, Տէր եւ Տիկին Մըկըրտիչ Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Տիկին Արճասի Մալաճեանի յիշատակին:

×

ՎԱԼԱՆՍ.– Ն. Թէպոյեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Պօղոս Պօղոսեանի յիշատակին:

×

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան, իրենց սիրեցեալ Նշան Ճէրանեանի (Վալանս) եւ Գալուստ Փոլատեանի մահերու քառասունքին ի յիշատակ՝ կը նուիրեն.– 200 Ֆ. Դպրոցասէրին, 150 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»–ին:

MARSEILLE

COUPE DE PROVINCE
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
U. S. M. ST. LOUP
DIMANCHE, 18 JANVIER
à 14 h. 30
Stade de St. Loup

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Շրջանի իր ութ մասնաճիւղերով
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18–ԻՆ Կիրակի ժամը 15–ին:
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ.

Գեղարուեստական բաժին պատրաստըւած կայանի երախաներուն կողմէ:
Ճոխ պիւֆէ – նախընթրիք.
Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13·30–ին, Փլաս Գառնօ

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

—×—

Dans le cadre de notre CINE-CLUB
«LA COULEUR DE LA GRENADE»
de S. PARADJANOV
Le Jeudi, 15 Janvier, à 20h15

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱ.Պ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 14, Տիկին Փափազեանի բընակարանը:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
15
JEUDI
15 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.820

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.820

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ՖԻԿԱՌՕ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վերոյիշեալ խորագրով լոյս տեսած յօդուածը Ֆիկառօ-ի Յունուար 14-ի թիւին մէջ, չէ գրուած Պուլոնէը - Պիյանքուրի Երեքշաբթի օրուան եղեռնափորձին առթիւ: Արդարեւ, հեղինակը Իրինա տը Շիքօֆ, այդ յօդուածի պատրաստութեան ձեռնարկած էր Դեկտեմբերի վերջին օրերը (Դեկտ. 30-ին է, որ տեղի ունեցաւ, օրինակ Արփիկ Միսաքեանի հետ տեսակցութիւնը) բայց թերթին խմբագրութիւնը հաւանաբար «դէպք»մը պէտք ունէր այժմէականացնելու համար հարցը եւ բացատրելու թէ ինչո՞ւ կ'ըլլան այս եղեռնափորձերը: Երեքշաբթի, Յունուար 13-ին առաւօտը, ժամը 9.25-ին է, որ Պուլոնէը - Պիյանքուր, ուէ Փիէր Կրընիէ շէնքի մը առջեւ պայթած է Թուրք դեսպանատան ելմտական խորհրդականին կառքը, ձեռնառումբէ մը, որ կառքին տակը դրուած էր: Ոչ ոք մեռած է բայց եղեռնափորձը, որուն տէր եղած է, քիչ ետք Ա. Էֆ. Փէ.ի եւ խոշիէՄըտ Փրէսի հեռաձայնելով Հ. Գ. Բ.ի «Արա - Ալեքս Ենիգոմշեան» քոմանտօն, թերթին սպասած «պատրուակ»ն էր, յօդուածը հրատարակելու համար:

Ֆիկառօ-ի աշխատակցին յօդուածը մասնաւոր նորութիւն մը չի բերեր: Իրինա տը Շիքօֆ, արդէն շատ գաղափար ալ չունէր հայութեան եւ Հայերու մասին ընդհանրապէս եւ իրեն յանձնուած պարտականութիւնը կը կատարէր «Ֆոլքլոր» փնտռելով: Յօդուածը կը սկսի 1975 Հոկտ. 22-ի Փարիզի Թուրք դեսպանին ահաբեկումով, երբ «Ֆրանսա կը յայտնաբերէր հայկ. ահաբեկչութիւնը» ու կ'ողեկոչէ միւսները: Ֆրանսայի մէջ, կ'ըսէ, 300 հազար ծագումով Հայ կայ, ապա խօսք կուտայ իրեն հանդիպած անձերուն, ու չեչտելէ ետք թէ բոլորն ալ «Ֆրանսայի էնթէկրէ համայնք մը կը կազմեն», կը գտնէ աւանդութեան հետքեր՝ «եկեղեցին, մշակութային միութիւնները, ոմանց համար՝ օղին, ուրիշներու՝ տոլման»: Քանի մը տողով կ'անդրադառնայ «Յառաջ»ի տնօրէնուհիին յայտարարութեանց (առած է միայն ահաբեկչութեան վերաբերեալ խօսքերը...), ապա կ'անցնի Ռիւ Պլէօ, Հայ Մշակոյթի Տուն, ուր կը հանդիպի վեց հոգիի, որոնք կը ներկայացնեն Դաշնակցութեան կապուած այս կեդրոնին զանազան գործունէութիւնները: Անոնք Ֆրանսայի հայ գաղութը բաժներ են երեք դասակարգի. - Անոնք որոնք զօրավիգ են Խորհ. Հայաստանին, անոնք որոնք Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ են կամ՝ շուրջը եւ անոնք որոնք չէզոքութիւնը կը նախընտրեն, այսինքն՝ շատ մեծ մեծամասնութիւնը: Վերջապէս, յօդուածագիրը կ'երթայ Իսի, ու կը հանդիպի Մարգականին նախագահին, որ կը պաշտպանէ այն հայ երիտասարդները, որոնք կը կռուին Թուրք թշնամիին դէմ, բայց «ապուշ» կ'որակէ այն երիտասարդները որոնք «միջազգային ահաբեկչութեան» դիրքը կ'իյնան:

—×—

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ՇՈՒՐՋ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Երեքշաբթի, Յունուար 13-ի Թրիպիւն տը Ժընեւը կարճ արձագանգ մը կուտայ Սիւզի Մահսէրէճեանի դատավարութեան (չէ կրցած նոյնիսկ տալ վճիռին լուրը, քանի ան տրուած էր Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան): Խորագրին մէջ ալ կ'ըսէ թէ ոստիկանական արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Արդարութեան պալատին շուրջ ու նկարը կը հրատարակէ Սիւզիի: Կը յիշէ ամբաստանութիւնը, որու համար կը դատուի. - Դրամի կորզում եւ ապօրինի կերպով պայթուցիկ կրելու մեղսակցութիւն: Սիւզիի պաշտպան փաստաբանն էր՝ Քրիսթիան Ջինսթակ: Ատեանը կը բաղկանայ նախագահէն եւ երկու դատաւորէ: Ութ վկայ կանչուած են, որոնց մէջ Ա. Ենիգոմշեանը եւ Սիւզիի մայրը: Ամբաստանագրին մէջ կ'ըսուի թէ սպառնացած է Ժընեւէն Հայու մը, որ 25 հազար Ֆր. ֆրանք տայ Հ. Գ. Բ.ին, սպառնալով: Փաստաբանը անպարտ արձակումը պաշտպանած է: Ամբաստանեալը ահաբեկիչ չէ: Եւրոպա եւ Միջին Արեւելք ճամբորդութեան մը ընթացքին է որ Պէյրութի Պաղեստինցիները իրեն մօտեցած են եւ ստիպած որ մաս կազմէ ԱՍԱԼԱ.ին (գաղտնի բանակ) եւ «անվնաս գործողութիւններ» կատարէ, ի մէջ այլոց՝ Ժընեւ:

Թերթը կ'ըսէ թէ յաջորդ օրը, Չորեքշաբթի օր, աւելի մանրամասն թղթակցութիւնը պիտի հրատարակէ դատավարութեան:

—×—

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ» ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԵՒ ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Յունուար 12-ի Իլ Ճիորնալէ իտալական օրաթերթը յօդուած մը հրատարակած, զոր ստորագրած է Ժընեւի իր թղթակիցը՝ Տարիօ տ'Ալօ: Թղթակցութեան կ'ընկերանայ նկար մը, որ կը ներկայացնէ Հռոմի զուիցերական երկաթուղիի գրասենեակին դէմ կատարուած եղեռնափորձը 1980 Նոյեմբերին: Ըստ երեւոյթին յօդուածին առիթ տուած է Սիւզի Մահսէրէճեանի դատավարութիւնը, որ տեղի կ'ունենար Յունուար 12-ին եւ որու վճիռը հաղորդեցինք մեր երէկուան թիւով:

Թերթին աշխատակիցը նախ մէջբերում մը կ'ընէ Հայկ. Գաղտնի Բանակի զեկոյցէն, ուր պայմանաժամ կը տրուէր Զուիցերիոյ մինչեւ Յունուար 15, որպէսզի արտօնուի Կարմիր խաչին, էմնըսթի Ինթէրնէշընըլի կամ Մարդկային Իրաւանց կոմիտէին, այցելել երկու բանտարկեալներուն (տես՝ «Յառաջ» Յունուար 6), ապա կ'անդրադառնայ զուիցերական իշխանութեանց հակազդեցութեանց: Արդարեւ, հինգ օր ետք, նահանգային կառավարութիւնը կը յայտնէր թէ տրամադիր է ընթացք տալու դիմումին, որպէսզի քննուի բանտարկեալներու առողջական վիճակը: Անոնք չարչարանքի ենթարկուած չեն: Բացարձակապէս կը հերքէ նաեւ թէ հարցաքննութեան մասնակցած ըլլան Սէ - Ի - Ա.ի գործակալները, գործակցութեամբ սիոնական «Մոսատ»ի եւ թրքական գաղտնի սպասարկութեանց:

Ուրբաթ օր, Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւն մը կրցած է առանց վկայի եւ բարցարձակ ազատութեամբ հանդիպիլ երկու բանտարկեալներուն:

Սիւզի Մահսէրէճեանի դատավարութիւնը, որուն միայն լուրը կուտայ յօդուածագիրը, տեղի ունեցաւ Յունուար 12-ին: Ամբաստանութիւնն էր՝ դրամի կորզում եւ ռումբ կրելու մեղսակցութիւն: Ինչպէս գրեցինք վճիռը մեղմ էր, քանի որ Սիւզի դատապարտուեցաւ միայն 18 ամիս յետաձգումով (սիւրսի) բանտարկութեան 5 տարուան ընթացքին (այսինքն՝ 5 տարի պէտք է նման գործունէութիւն չունենայ) եւ 15 տարի արտաքսումի: Արա - Ալեքս Ենիգոմշեանի պարագան տարբեր է անշուշտ եւ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ շատ աւելի ուշ: Իտալական օրաթերթը կը գրէ՝ թերեւս Փետրուար 17-ի շուրջ: Նախ կայ առողջական վիճակը եւ հաւանական է որ վիրաբուժական երկրորդ գործողութեան մը ենթարկուի: Նաեւ իր փաստաբանը՝ մէթր Պընուա, բուական լուրջ դարմանումի կը կարօտի, այն տմարդի յարձակումէն ետք, որու ենթարկուեցաւ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 27-ի գիշերը: Արայի պարագան ծանօթ է: Կորսնցուցած է երկու աչքերը, ձախ ձեռքը, աջ ձեռքին մէկ մասը եւ լսողութիւնը:

Ապա, թերթին թղթակիցը հակիրճ պատմականը կ'ընէ Հոկտ. 3-էն (ձերբակալութեան օրը Արայի եւ Սիւզիի) ցայսօր Հ. Գ. Բ.ի ահաբեկչական հակազդեցութեան:

×

Յիշենք որ Դեկտեմբերի վերջ, Պոլսոյ Հայոց Շնորհք Պատրիարքը, երկար կոչ մը ըրած է «արտասահմանի համայն հայութեան» եւ զայն ղրկած նաեւ մեզի հրատարակութեան համար: Ահաբեկումները դատապարտող, այս կոչին բովանդակութիւնը այն է ինչ որ պարտի ըսել Գումգաբու նստած Հայոց Պատրիարք մը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 2 - 6)

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի «Սովետական Հայաստան» գիրքը, որուն մէջ հեղինակը ներկայացուցած է խորհրդային իշխանութեան հաստատումը եւ Հայաստանի նուաճումները:

×

Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ (ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ) ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Ակադեմիայի Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հիմնարկը կազմակերպած է գիտական նստաշրջան մը, նուիրուած Ռափայէլ Պատկանեանի, անոր ծննդեան 150-ամեակին առթիւ: Բացումը կատարելով Հիմնարկին տնօրէնը՝ ակադ. Եդուարդ Ջրբաշեան, նշած է թէ աւելի քան 40 տարուան ընթացքին Ռափայէլ Պատկանեանի ստեղծած գրական արժէքներու բազմազանութիւնն ու հարըստութիւնը, անոր փառքն ու համբաւը կապուած են ամէնէն առաջ անոր երգած հայրենասիրական մոթիֆներուն հետ: Հայրենասիրութիւնը անոր գործերուն կենսական ջիղն էր, ոգեւորութեան ու հպարտութեան, նոյն ատեն ցաւի ու տառապանքի աղբիւրը: Սերունդներու նայուածքին առջեւ Ռափայէլ Պատկանեան կը ներկայանայ իբրեւ հայրենասիրական հզօր կորովի եւ անսակարկ նուիրումի բանաստեղծ: «Ռ. Պատկանեանի բանաստեղծական դաւանանքը» նիւթին շուրջ զեկուցում մը կարդացած է Սերգէյ Սարինեան, Գուրգէն Յովնանի դասախօսութեան նիւթը եղած է «Արաքսի արտասուքը», անդրադառնալով անոր միջազգային արձագանգներուն, զանազան ժամանակներուն կատարուած թարգմանութիւններուն եւ այդ քերթուածին տրուած գնահատականներուն: «Ռ. Պատկանեանը մանկագիր» նիւթը ներկայացուցած է Խաժակ Գիւլնազարեան:

×

Բանաստեղծ եւ հրապարակագիր Ռափայէլ Պատկանեանի անունով կոչուած է Էջմիածին քաղաքի թիւ 9 միջնակարգ դպրոցը: «Սովետական Հայաստան», «Երեկոյեան Երեւան» եւ այլ թերթեր էջեր նուիրած են բանաստեղծի յոբելեանին, իսկ «Գրական Թերթ»ը ամբողջ թիւ մը յատկացուցած է այդ առթիւ:

×

Յոբելենական հանդիսութիւններու պսակումը եղած է Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը: Բացումը կատարած է Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղար Վարդգէս Պետրոսեան: Ռ. Պատկանեանի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Հրաչեայ Յովհաննիսեան: Խօսք առած են նաեւ Սերգէյ Սարինեան, Վ. Ենոքեան եւ Լիւդվիգ Դուրեան: Երեկոյթը վերջ գտած է գեղարուեստական յայտագրով մը, որ բաղկացած է Ռ. Պատկանեանի խօսքերուն հիման վրայ յօրինուած երգերէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՇ ՎԱԼԵՋԱ փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ Հռոմ բայց Պապին հետ տեսակցութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար Չորեքշաբթի յետաձգուեցաւ Հինգշաբթիի: Միւս կողմէ Երեքշաբթի իրիկուն, զգայացունց ծանուցումներով յայտարարուած տեսակցութիւնը իրեն հետ Թէ-Էֆ. 1.ի վրայ, տեղի չունեցաւ: Սկիզբը լսուեցաւ թէ կապը չի հաստատուիր Հռոմի հետ, յետագային խոստովանելու համար թէ Լէշ Վալեզա, վերջին պահուն ընջած է այս տեսակցութիւնը: Կը կարծուէր թէ Վատիկան միջամտած էր եւ ըսուած էր Վալեզայի որ նման հարցազրոյց մը կրնայ տալ Պապին հետ տեսնուելէ ետք ոչ՝ առաջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ մէջ միաձայնութիւնը խախտեցաւ, երբ Հռոմի կարեւոր օրաթերթերէն՝ Իլ Մեսսաճերօ որոշեց տեղի տալ «կարմիր Ջոկատ»ներուն եւ հրատարակեց անոնց պահանջած բոլոր զեկոյցներն ու յայտարարութիւնները: Խմբագրապետը կը բացատրէ այս խախտումը մարդասիրական պատճառաբանութիւններով: Որոշումը տրուած է երբ Երեքշաբթի օր, Թաղապետական աղբամանի մը մէջ գտնուած է նամակ մը դատաւոր տ'Ուրսոյէ եւ հաստատուած, ուրեմն, թէ դեռ ողջ է:

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ

Ակնարկ՝ Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի Գրական Մրցանքին

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Ե. եւ Վերջին Մաս)

Հետաքրքրական է որ այդ տարի 70 երկեր ներկայացուեցան Մանուկեան Հիմնադրամին: Սակայն, ըստ Հիմնադրամի ընդհանուր տեղեկագրին, Սփիւռքի ծանօթ, երէց գրողներու մեծամասնութիւնը չէ մասնակցած եւ չէ ուզած իր թեկնածութիւնը ներկայացնել մրցանակին: Անշուշտ եօթը տարի ետք երեւոյթը հեռուէն քննող մը չի կրնար վստահօրէն ըսել՝ թէ ինչո՞ւ: «Գրող»ի պիտակը դիւրաւ կը փակցնենք մենք մի քանի էջ մրոտողներու (ինչպէս «մատուռական» պիտակը, մի քանի վկայական ունեցողի), բայց եւ այնպէս, ինչպէս կ՚երեւի, բաղդատաբար փոքր է թիւը անձերու որոնք կը գլեն տեւականօրէն, մղուած ներքին պահանջէ, մղուած «Մուսայէ» մը, որ վիրենք չի խնայեր: Աւարտած ձեռագիրներ չեն եղած, կամ զանոնք աւարտելու հոգեկան թափը ըղձացողները սակաւաթիւ եղած են: Գուցէ նաեւ այս երէց գրողները ձեռնպահ մնացած են, խուսափելով մրցակցութենէ մը՝ ուր թէ՛ մրցակիցները, թէ՛ ալ դատական կազմի անդամները ծանօթ չէին իրենց:

Հետաքրքրական է յիշել, որ թատերական բաժնի դատական կազմի անդամները երեքն ալ երիտասարդ անձեր եղած են, երեքն ալ արուեստից մարզի մէջ «յառաջապահ» հակումի տէր մարդիկ, եւ ... երեքն ալ Պէյրութէն (Պերճ Ֆազլեան, Գրիգոր Սաթամեան եւ Գրիգոր Քէօսէեան, – վերջինս անծանօթ չէ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն): Ուրեմն՝ եթէ նոյնիսկ ուզենք ենթադրել որ տարբեր բերումով արձակի դատական կազմը դատումի մէկ կշիռը ծանրացուցած է մի քիչ, պէտք է նաեւ հաստատել որ հաւասարակշռութիւնը պահպանուած է, երբ ընդհանուր պատկեր մը նկատի առնուի:

Մանուկեան Մշակութային Հիմնարկի առաջին մրցանքի տեղեկագիրը մեզ կը համոզէ որ Սփիւռքահայութեան բանաստեղծական տաղանդը կը մնայ աւելի՛ մշակուած, խնամուած ու զօրաւոր՝ քան միւսները: Վէպերն ու պատմուածքները՝ որոնք ուղարկուած են Հիմնարկին, չեն հասած նուաճումի ակնկալուած մակարդակին: Թատերական մարզի մէջ ալ (ուր թիւի եւ նաեւ որակի տեսակներէն Պոլիսը եղած է իշխողը, նոյնի՛կ 1973–ին) արուեստի կալուածին յաբաբերական սկարութիւնը պարզուած է: Զարմանալին այն է որ Պէյրութը, որ 1960–էն ի վեր ունեցած է որոշ թատերական կեանք եւ հաստատուած թատերախումբեր, նորէն չէ կրցած արտադրել արդիական բեմի պահանջքները լրացնող թատերական գործեր:

Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի երկրորդ մրցանքը տեղի ունեցած է 1975 – 76 տարեշրջանին, եւ արդիւնքը հանրութեան զեկուցուած է 1977–ին: Լիբանանի պատերազմը կ՚ընդհատէ Հիմնադրամի ընտրած դատաւորներու նամակային կապը, Տիթրոյիթի կեդրոնին հետ, եւ ուրեմն որոշ անխուսափելի յապաղումներ տեղի կ՚ունենան, ինչպէս նաեւ՝ անձնակազմի փոփոխութիւններ: Բանաստեղծութեան դատական կազմը 4 բանաստեղծներու գործը մասնաւոր յիշատակութեան արժանի կը գտնէ, – Զահրատ, Մկրտիչ Հաճեան, Ժագ Յակոբեան եւ Ս. Տէրունեան (Կիպրոս): Իւրաքանչիւրը կը ստանայ 1000 տոլարի պարգեւ: Պատմուածք – վէպ – վիպակ, այսինքն՝ գրական արձակի մարզին մէջ, առաջին մրցանակին կ՚արժանանայ (Պոլսեցի, «Մարմարա»ի խմբագիր) Ռոպէր Հատտէճեանի «Պատմուածքներ Մարդոց Մեծութեան եւ Խեղճութեան Մասին» գործը. մասնաւոր յիշատակութիւն՝ Արամ Հայկազին՝ իր «Երջանկութիւն» պատմուածքներու հաւաքածոյին առթիւ: Թատերգութեան մարզի առաջին մրցանակը կը պարգեւուի Սարատաի (Ս. Տատոյեան, Պէյրութ), իր երեք թատերախաղերու հաւաքածոյին համար:

Չեմ ուզեր երկարել: Կ՚ուզեմ միայն ընդգծել որ Սփիւռքի գրականութիւնը, իր այս մօայլ օրերուն, պէտք ունի բազմակողմանի մօտեցումի: Կան, պիտի ըլլան, պէ՛տք է ըլլան անձեր, որոնք անձնական կամ բարեկամներու նեղ միջոցներուն, ապաւինելով տաղտուկով, հրաշալի զոհողութիւններով կը հրատարակեն գործեր, որոնք (այսպէս կը կարծուի) մեկենասային – մրցանքային դրութիւններով լոյս պիտի չտեսնէին, – օրինակ՝ Րաֆֆի Սէթեանի շատ կարեւոր եւ անտեսուած, խառնալեզու «Cahier noir»–ը կամ Յարութիւն Քիւրքճեանի Փորձ տարա – գրութեան մասինը («Հայ Սփիւռք» մատենաշար թիւ 1): Կան ուրիշ գործեր, դասական կամ նոր, որոնք լոյս կը տեսնեն շնորհիւ անկախ մատենաշարներու զոհողութեանց. այսպիսին է «Յառաջ»ի մատենաշարը: Եւ կան, վերջապէս, կուսակցական կամ մեծ անձնական միջոցներու յենող հիմնարկներ (Համազգային, Մանուկեան): Հասկնալի պատճառներով, մարդիկ կը հաւատան որ նման հիմնարկներ ծանր հակակշռի տակ են: Սակայն, ինչպէս այս ակնարկին մէջ փորձեցի ընդգծել, ես կը հաւատամ որ քաղաքական հակակշռի հարց չկայ երկրորդի պարագային: Անխուսափելի է որ Դատական կազմերու անդամներուն գեղագիտական եւ ուրիշ նախակազմեալ համոզումները ծանր դեր ունենան, սակայն կարելի է ըսել որ երէց եւ երիտասարդ սերունդները գոնէ հաւասարակշռելու փորձ մը կայ, կ՚ըլլայ:

Այսպէս, բանաստեղծութեան դատական կազմի անդամներն են, – Թորգոմ Սրբազան Մանուկեան, Փրոֆէսէօր Աւետիս Սանճեան (Լոս – Անճըլըսի համալսարան, Հայագիտութեան ուսուցիչ), Մարգրետ Մարկոսեան, թարգմանիչ եւ «Նայիրի»ի թղթակից, եւ տողերս ստորագրողը: Արձակը կը դատեն վերոյիշեալ Փրոֆէսէօր Յակոբ Խաչիկեանը, Տօքթ. Գէորգ Պարտաքճեանը (Դամասկոսէն, վկայեալ Երեւանի եւ Օքսֆորտի հայագիտական ամպիոններէն, ներկայիս՝ Հարվըրտ համալսարանէն, հեղինակ՝ Յակոբ Պարոնեանի գործին այլաբանական դրոյթին նուիրուած կարեւոր ուսումնասիրութեան մը), եւ Տօքթ. Սրբուհի Հայրապետեան (Երեւանէն, ներկայիս՝ Քալիֆորնիա հեղինակ՝ Հրանդ Ասատուրին նուիրուած ուսումնասիրութեան մը): Վերջապէս, թատերգութեան բաժնի դատաւորներն են չորս Միջին Արեւելքցի երիտասարդներ, որոնք ներկայիս կ՚ապրին Գանատայի եւ Միացեալ – Նահանգներու մէջ (վերոյիշեալներ Ֆազլեան եւ Սաթամեան, Եգիպտահայ Ժիրայր Բաբազեան, Երեւանէն վկայեալ եւ Պէյրութէն Յարութիւն Երէցեան, որ ներկայիս կը խմբագրէ Լոս – Անճըլըսի աշխոյժ պարբերաթերթը՝ «Ապրիլ»):

Այս խայտաբղէտ դատական անձնակազմը պիտի պարգեւէ մրցանակներ, երեք սեռերու մէջ (Ա) Արձակ – 150 էջ, վէպ, վիպակ, պատմուածքներու հաւաքածոյ. (Բ) Բանաստեղծութիւն – երկարաշունչ քերթուած կամ հաւաքածոյ, մօտ 150 էջ (Գ) Թատերգութիւն, 75 էջ կամ աւելի: Իւրաքանչիւրին՝ առաջնութեան մրցանակն է գրքին հրատարակումը Հիմնադրամին կողմէ, 1000 օրինակով, եւ 1000 տոլար: Երկրորդ մրցանակն է՝ 1000 տոլար:

Ձեռագիրները պարտին ըլլալ 2 մեքենագրուած օրինակ, եւ պարտին հասնիլ Հիմնադրամի գրասենեակը՝ մինչեւ Մայիս 31, 1981: Ձեռագիրները չեն վերադարձուիր:

Հետաքրքրական պիտի ըլլայ տեսնել՝ թէ Սփիւռքի գրողները ինչպէս կը դիմաւորեն այս առիթը: Նոյնքան հետաքրքրական՝ դատական կազմի եզրակացութիւնները, յաջորդ տարի:

Առաջուընները կատարել հետեւեալ հասցէին. –

A. G. B. U.
ALEX MANOOGIAN CULTURAL FUND
22001, Northwestern Highway
Southfield, Mich. 48075, U.S.A.

Պալթիմոր, 24 Դեկտ. 1980

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՊՐԻԼ 24

(Բ. եւ Վերջ)

Ոստիկանները այլեւս չեն գար զինքը փնտռելու: Կ՚անցնի մէկ երկու ամիս, հայրս փոխանակ ուրախանալու որ նախախնամութիւնը զինքը փրկած էր աքսորէն, կը տառապի, իր զաւակուն, հայրենասէ՞ր մարդու հոգին կը խռովի ... ինքզինքը յանցաւոր կը զգայ, կ՚անիծէ իր սեւ բախտը որ զինք ձգած է առանձին, Պոլիս, օտար ու խորթ ափերու վրայ, իբրեւ կենդանի մեռել ... մինչ, աքսորուած են իր բոլոր ընկերները...:

Ուստի, զայն մօտէն ճանչցողները, երբեք չզարմացան, երբ երկու ամիս վերջ, հագլի ապաքինած, տկար ու երեւուն քայլերով կը ներկայանայ երեսփոխանական ժողովի նախագահին եւ կը խնդրէր որ, զինքն ալ աքսորեն իր սիրելի ընկերներուն մօտ: Նախագահը տեսնելով իր հիւանդագին վիճակը, կ՚ըսէ – «գնա եւ հանգիստ ըրէ...»:

Քանի մը ամիս վերջ երբ Պոլիս հեռըգհետէ պարպուեցաւ հայ մտաւորականներէն, երբ սկսան զանգուածային տեղահանութիւնները եւ ջարդերը, երբ հայրս իմացաւ հայ ժողովուրդի մարտիրոսութիւնը, ընկերներու նահատակութիւնը երբ մանաւանդ Մշոյ երեսփոխան Հօճա Իլիասի բերնէն, մանրամասնօրէն տեղեկացաւ Տարօնի աննախընթաց կոտորածին, հիմնայատակ կործանումին, ծայրայեղ յուսահատութեան մատնուած, ան՝, ինչպէս դարձաւ լալկան բու, այնպէս ինչպէս Զարեհ Գալֆայեան երեւակայած եւ նկարած էր զայն, Երուանդ Օտեանի խմբագրած «Մանանայ»ի կողքին (*)

Երջանկայիշատակ Զաւէն Պատրիարքն ալ կը վկայէ իր յուշերուն մէջ, մօտաւորապէս այսպէս.

«Ամբողջ Պոլիս պարպուած էր մնացած էինք ես եւ Մշոյ Գեղամը, որ, գրեթէ ամէն օր կ՚այցելէր ինծի եւ անկարող, անզօր կատաղութեամբ ծունկերը կը ծեծէր եւ կուլար...»: Ուրիշ տեղ մը դարձեալ, «երբ Թուրք երեսփոխաններ զարմացած կը հարցնեն նախագահ ծէլա՞լ թէ Ճավիտ պէյին, թէ, ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ հայ երեսփոխանը աքսորուած չէ տակաւին, նախագահը կը պատասխանէ թէ, «ան՝ արդէն հիւծախտ է եւ շուտով կը մեռնի...»:

Սակայն, այդ շուտով տեւեց երեք տարի...: Ցաւը հոն էր, որ հայրս, ըստիպուած էր շարունակել թէ իր պաշտօնը, իբրեւ աւերակ Մուշի երեսփոխան եւ լսել Մշոյ Թուրք երեսփոխան Հօճա Իլիասի անպատկառ եւ հրէշային խոստովանութիւնները, իր սիրելիներուն եւ ամբողջ Տարօնի բնաջնջման մասին...: – «Եթէ դուն հոն ըլլայիր, առաջին գնդակը քեզի կ՚արձակէի...» ըսած է այս մարդակերպ հրէշը: 1915–ին վերա-

ԱԿՆԱՐԿ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՇՐՋԱՆ

Վերաբացուած Դպրանոցին կեանքը տեւեց վեց ամիսներ: 1917–ի Ապրիլ 26–ին, 14 մեծ աշակերտները «զինուորագրուելով Դամասկոս տարուեցան», իրականին մէջ տարուեցան նահատակութեան: Մնացեալ սաները արձակուեցան «ընկերներուն զինուոր ըլլալուն պատճառաւ»:

1915–ի աղէտը հասաւ Երուսաղէմ եւ իր աւերը տարածեց մինչեւ Ժառանգաւորաց Վարժարան, սակայն ոչ նոյն սաստկութեամբ: Հիմնայատակ կործանած վանքերէն եւ փառաւոր Արմաշէն վերապրողներ, եկեղեցական եւ աշակերտ, ապաստան գտան Երուսաղէմ, աննըշան թուով: Երուսաղէմէն պացած եկեղեցականներ, որոնք պաշտօնի վրայ էին Թուրքիոյ թեմերուն մէջ, անպատմելի չարչարանքներով նահատակուեցան: Մահը մինչեւ Երուսաղէմ եկաւ հոնկէ եւս հնձելու համար փոքր խումբը Արմաշի աշակերտներուն, որոնք կազմած էին լսարանը վերաբացուած Դպրանոցին: Զինայուեցաւ նոյնիսկ Օրմանեան Պատրիարքի յառաջացած տարիքին: 1917–ին ան եւս աքսորուեցաւ Դամասկոս, ուր մնաց մինչեւ պատերազմին վերջը:

Եօթնամսուն լման տարիներու աշխատանքէ, զոհողութիւններէ եւ իրագործումներէ ետք փակուեցաւ Զաքարիա Պատրիարքի հիմնած Ժառանգաւորաց Վարժարանը, տալէ ետք Ս. Աթոռին հաւատաւոր Միաբաններ, որոնք Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռին փառքին նախանձախնդիր՝ իրենց անձերը զոհեցին հայկական ներկայութիւնը ամուր պահելու համար Սիոնի բարձունքին վրայ: Իսկ Հայ Եկեղեցիին Ժառանգաւորաց Վարժարանը տուաւ շարք մը բարձրաստիճան եկեղեցականներու, որոնք իբրեւ Առաջնորդ, Պատրիարք կամ Կաթողիկոս տարին մեր ժողովուրդին՝ սրբազան պատգամը Քրիստոսի Աւետարանին, բարի հովիւին ոգիով առաջնորդելու համար անոր ճակատագիրը դժնդակ պայմաններուն մէջ իսկ:

ՆՈՐ ՕՐԵՐ –
ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆ

Պատերազմի արհաւիրքէն ետք, որ պարպեց Ժառանգաւորաց Վարժարանը, երբ վերջ գտաւ նաեւ Սահակ Կաթողիկոս – Պատրիարքի «միջադէպ»ը, «1920 դըպրոցական տարեշրջանին Ժառանգաւորաց Վարժարանը վերաբացուեցաւ Հալէպէն բերուած 11, Երուսաղէմէն եւ Եաֆայէն առնուած երկերկու եւ թոշակաւոր ութ սաներով...»: Ասոնցմէ եւ ոչ մին նուիրուեցաւ եկեղեցական ասպարէզին: Սակայն յաջորդ տարին կազմուած դասարանէն եւ 1922–ին ընդունուած աշակերտներէն երկու քահանայի զաւակներ, եկած Հալէպէն, առաջին ձեռնասուններըը եղան Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի: Ասոնք են Ադամ – Նորայր Սրկ. Պօղարեան, որ պահեց իր երկրորդ անունը՝ Նորայր եւ Ներսէս Սրկ. Թավուգճեան (Ներսոյեան), որ վերակոչուեցաւ Տիրան: Իրենց ձեռնադրութեան տարին իսկ, 1928–ին, երկուքն ալ ղրկուեցան Լոնտոն, ուսանելու համար Թագաւորական Վարժարանը (Քինկզ Գոլէճ):

Նորայր Արդ., այժմ Արքեպիսկոպոս, իր օծակիցին հետ 1930–ին վերադարձաւ Ս. Աթոռ եւ մինչեւ այսօր կը շարունակէ վանականի նուիրեալ իր կեանքը իբրեւ ուսուցիչ, տեսուչ Ս. Թորոսի Ձեռագրատան եւ բազմահմուտ հեղինակ պատկառելի «Մայր Ցուցակ Ձեռագրաց Ս. Յակոբեանց» հատորներուն, «Հայ Գրողներ» մատենագիտական աշխատութեան, յօդուածաշարքերու, ուսումնասիրութիւններու եւ տակաւին չհրատարակուած գործերու:

Տիրան Արք. այժմ Արքեպս., վարեց Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը 1932 – 1937, որմէ հրաժարելով մեկնեցաւ վարչական պաշտօններու՝ Փարիզ, Լոնտոն եւ Ամերիկա: Այս տարի Նիւ – Եորքի մէջ նշուեցաւ Տիրան Արք. Ներսոյեանի քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակը:

1920–ին, Մեսրոպ Եպիսկ. ուսուցչութեան կը հրաւիրէ Սեբաստացի Կարապետ Գաբիկեանը, ծանօթ իբրեւ բարձրորակ ուսուցիչ եւ գրագէտ, ստանձնելու համար Հայերէնի եւ Պատմութեան դասերը, զոր կը շարունակէ մինչեւ իր մահը՝ 1925–ին: Յիշատակութեան արժանի է նաեւ Մարաշցի Յովսէփ Տէր Վարդանեանը, որ նոյն 5 տարիներուն կը վարէ դաստիարակ – ուսուցչի պաշտօնը:

Ծ. Ա.

(Շար. 9)

ղանալով Մուշ, անձամբ կազմակերպած էր Տարօնի ողջակիզումը: Այս երեսփոխանական ժողովները, կրակէ շապիկ դարձած, կ'այրէին իր մարմինն ու հոգին...:

Բարոյապէս ընկճուած, մարմնապէս քայքայուած, ա՛ն կը վերադառնար տուն:

Կը յիշեմ, երեկոները իր վերադարձը, յուղարկաւորի կերպարանքով: Գլուխը կախ, վհերոտ քայլերով կը յառաջանար չուքի մը նման, երկար ու նիհար մարմինը սեղմուած սեւ ռըտինկոթին մէջ, արծաթակոթ գաւազանը ձեռքը, անթեւալ կարմիր ֆէսը գլխուն:

Ֆերխտէի մեր տան երկրորդ յարկի պատշգամէն կարօտով եւ անհամբեր կը սպասէի իր գալուն...: Հազիւ գայն նըշմարած փողոցին անկիւնը, ակնթարթի մը մէջ վար կը վազէի սանդուխներէն, չնչասպառ, դեռ ինքը ձեռքը չերկարած զանգակին, կը բանայի դուռը եւ յարգանքի պաշտամունքի, խա՛ռն զգացումներով, գաւառացի աղջկայ ամօթխածութեամբ եւ սովորութեամբ, կը համբուրէի իր ձեռքերը, հայրի՜կ, մըրմնջելով...: Պահ մը իր հոգին կը ճառագայթէր, թախծոտ ժպիտ մը կը լուսաւորէր անոր մռայլ եւ գունատ դէմքը ... «պառնի՛ւկ» մը կը սահէր, անոր բարի շրթներէն, ծռելով կը համբուրէր մազերս եւ կը շոյէր այտերս...:

Դեռ մանկութեան օրերէս, հիւանդագին ըլլալու աստիճան պաշտամունք ունէի հօրս հանդէպ, իր երկարատեւ բացակայութիւնները եւ տարիներու կարօտը, ալ աւելի խորացուցած էին այդ զգացումը մանուկ հոգիիս մէջ: Ան՝ իր պաշտօնին բերմամբ փոխադրուած էր Պոլիս, իսկ մենք մնացած էինք մեր հայրենի տանը մէջ, Մուշ: Ամրան արձակուրդներուն, երբ ան վերադառնար հայրենիք, անսա՛հման ուրախութեան եւ ցնծութեան օրեր էին ինծի համար. իսկ երկու ամիս վերջ, իր բաժանումը կը դառնար ողբերգութիւն մը. անոր մեկնելէն յետոյ, յաճախ, երկու երեք շաբաթ անկողին կ'իյնայի...:

Երբ Զաւէն Պատրիարքն ալ աքսորուեցաւ, եւ Պոլիս գրեթէ պարպուեցաւ ազգային դէմքերէն, հօրս միակ այցելութեան վայրը եւ ափփոփանքը Պոլսոյ Մխիթարեան Հայրերն էին: Գրեթէ ամէն իրիկուն կ'երթար անոնց Փանկալթիի դպրոցը կամ Սագըզ Աղաճի Առաջնորդարանը, գիշերուան ժամը 11-ին կը վերադառնար տուն: Հայր Արսէն Ղազիկեան եւ ուրիշ Մխիթարեան վարդապետներ, փոխադարձաբար կ'այցելէին մեզի, անոնց տեսակցութեան միակ նիւթը այդ օրերուն, հայկական աննախընթաց աղէտներն եւ քաղաքական կացութիւնն էր: Բարի լուր մը առնելու ակնկալութեամբ, զիրար կը հարցուփորձէին եւ բոլորն ալ անձկութեամբ կը սպասէին պատերազմի ելքին:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) «Մանանայ՝» 1913, Դեկտեմբեր 7, – թիւ 9-ը:

ՏՈՄՍ

ԼՌԵ՞Լ, ԹԷ ՉԼՌԵԼ...

Սխալուել է Դանիմարկի խորամիտ Թագաժառանգը. «լինել, թէ չլինել»ը չէ խնդիրը, այլ լռե՞լ, թէ չլռելը:

Լռելուց կամ չլռելուց է շատ յաճախ կախուած լինել կամ չլինելը, այլ ոչ հակառակը:

Լռողը մեղսակիցն է չարագործի, յայտնի է ամէնքին: Քանի՛ քանիսն են իրենց կործանել լռելու պատճառով...:

Լռում են վախից, նաեւ ամօթից, բայց աւելի յաճախ մարդ կոչուածը վաճառում է իր լռութիւնը ինչպէս թանկարժէք մի ապրանք:

Լռելը պաշտպանութեան միջոց է թոյլերի ձեռքին, բայց եւ չարամիտ զէնք է խարդախների ձեռքին:

Լռում է փոքրը, վախենալով մեծից: Լռում է նուաղը, վախենալով ուժեղից:

Ուժեղները լռում են, երբ առիթ ունեն լռութեամբ աւելի ուժեղանալու: Հարուստները լռում են, երբ լռութիւնը օգտակար է իրենց դրամապանակին:

Կեղծաւորները լռում են չողոքորթելու համար: Բարեկիրթները լռում են յանուն քաղաքավարութեան («Ալլահ վէրսին», անմահ Պարոնեանի մօտ):

Տարօրինակ բան է այս լռութիւնը: Այնքան տարօրինակ, որ մարդը մինչեւ օրս չի կարողացել որոշել սրա վերջնական արժէքը:

Առածն ասում է՝ «Ժամանակ կայ, լռելը ոսկի է, խօսելը՝ արծաթ. ժամանակ կայ, խօսելը ոսկի է, լռելը՝ արծաթ»:

Ցամենայն դէպս, ուրեմն լռութիւնը կամ ոսկի է, կամ արծաթ. ոչ աւելի, ոչ պակաս...:

Ոսկի թէ արծաթ, յայտնի է սակայն, որ մարդկութիւնը չի սիրում եւ չի յիշում լռողներին (չնայած, որ լռողները մարդկանց բացարձակ մեծամասնութիւնն են կազմում): Ցիշուողները խօսողներն են, չլռողները (բայց ոչ շատախօսները):

Մի այլ առած ասում է՝ «Ասես՝ գէշ կ'ըլլաս, չասես՝ էշ կ'ըլլաս»:

«Գէշերը» պատմութեան անիւն են շարժում, «էշերը»՝ ականջները:

ՍԻՐԱԲԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Հայ Ուսանողներու եւ Երիտասարդներու Միութեան

ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

ՀՈՒԵՄ-ը որու հիմը դրուեցաւ, հանդիպման մը ընթացքին, Փարիզի մէջ, Շաբաթ 10 Յունուար 1981ին, իրիկուան ժամը 6-ին, հազուագիւտ դէպքերէն մէկն է գաղութէս ներս, այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին:

Հակառակ ծանուցման դժուարութիւններուն եւ յապաղումին, ներկայ եղան 80ի չուրջ ուսանողներ եւ տարբեր դրազումներու տէր Հայեր զանազան շրջաններէ եւ այլազան քաղաքական հոսանքներէ եկած: Հաւաքոյթին բովանդակած այլազանութիւնը եւ անոր ընթացքին ստեղծուած ջերմ եւ առողջ խորհրդածութեան մթնոլորտը, ինքնին խօսուն ապացոյցներ էին ձեռնարկին արձանագրած յաջողութեան:

Միութեան կողմէ բարի գալուստի խօսքէն ետք կարդացուեցաւ, հայ ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան ուղղուած հրաւէրի խօսքը, որուն մէջ կը յիշուէր սոյն միութեան ստեղծումին դրդապատճառները եւ անոր մշակոյթային եւ ազգային մտահոգութիւններն ու առաջադրանքները: Ապա կարդացուեցաւ Միութեան քաղաքական ըմբռնումը մեր ազգային հարցերուն եւ սփիւռքեան կացութեան վերաբերեալ: Այս բոլորը ներկայացուեցան զոյգ լեզուներով՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն, որմէ ետք օրուան նախագահը հրաւիրեց ներկաները ազատօրէն յայտնելու իրենց կարծիքները, դիտողութիւնները եւ առաջարկները: Ներկաները ընդհանրապէս մեծ խանդավառութեամբ գնահատեցին անկախ եւ ազատ խորհրդածութեան այս կարելիութեան ստեղծումը: Տրուեցան զանազան կարծիքներ եւ եղան հարցումներ, որոնց կարգին մատնանշուեցաւ Ֆրանսահայ երիտասարդութեան աւելի մեծ թիւով մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը միութեան, որուն չուրջ ներկաները անխտիր բոլորն ալ համաձայն գտնուեցան: Միութեան անդամները իրենց մտադրութիւնը յայտնեցին, որ ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնեն՝ իրենց չփումներուն միջոցաւ եւ իրենց ձեռնարկած գործունէութիւններուն ընդմէջէն, Ֆրանսայի եւ տարբեր գաղութներէ եկած հայ երիտասարդութիւնը համախմբել համերաշխ եւ շինիչ մթնոլորտի մը մէջ: Խօսուեցաւ ՀՈՒԵՄ-ի, եւ ընդհանրապէս հայ ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան ստանձնելիք դերին, ինչպէս նաեւ ըսփիւռքահայութիւնը յուզող զանազան հարցերու չուրջ:

Հանդիպումին դրական մթնոլորտին մէջ ներկաներուն կողմէ ինքնաբուխ կերպով առաջարկուեցաւ, տեղւոյն վրայ հանդիպումին մասնակցողներու անուններու եւ հասցէներու արձանագրութիւնը եւ փոխանցումը ՀՈՒԵՄ-ին: Հանդիսականներու մեծամասնութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց մասնակցելու Միութեան աշխատանքներուն: Նախքան հանդիպումին աւարտիլը, Միութիւնը փափաք յայտնեց մօտ ժամանակէն այլ գործունէութիւններու միջոցաւ դարձեալ ժամադրուիլ ներկաներուն եւ աւելի ընդարձակ հայ հասարակութեան մը հետ:

«ՀՈՒԵՄ»

Ժամանակաւոր հասցէ՝

U. E. J. A.
52, Rue Gustave Courbet
BAGNEUX, 92220

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ

ՔՈՆՍՏԱՆՑԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 27-ին, Քոնստանցի «Մայնաուէր Հօֆ» հիւրանոցի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ, Ժանետ Նոյման – Գազանճեանի կազմակերպած գեղարուեստական ձեռնարկի առաջին համերգը: Բազմաթիւ ունկնդիրներու ներկայութեամբ գեղարուեստական այս նոր ձեռնարկի բացման հանդիսութիւնը կատարեց Քոնստանցի Լուսաւորութեան նախարարութեան նախագահ դոկտոր Քլայնը, որ շնորհաւորեց Ժանետ Նոյման – Գազանճեանը իր կազմակերպած գեղարուեստական ձեռնարկին կարեւորութիւնը շեշտելով:

Համերգին մէջ կատարուեցան, Պախի սոնատ թիւ 2, Պուչ՝ ԵՐԵՔ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՈՒՐՈՒԱԳԾԵՐ, Պոմարթիէ ԹՐԻՈ, Լուդվիկ Բագլի «Արարատ» եւ ԻՄՄԱՋԻՆԻ:

Մեկնաբանական բարձր արուեստ ներկայացուցին, Ջոն Լիչ (սրինգ), Լուդվիկ Բագլէ (ջութակ), Իոմինգարդ Չէման (թաւջութակ), Վոլֆգանգ Նոյման (ֆագոթ) եւ Ժանետ Նոյման Գազանճեան (դաշնամուր):

Համերգին առաջին անգամ կատարուեցաւ Լուդվիկ Բագլիի միայնակ թաւջութակի համար գրուած ԻՄՄԱՋԻՆԻ-ն որ մեծ տպաւորութիւն թողուց ունկնդիրներուն վրայ. այստեղ պէտք է նշել անուանի թաւջութակահարուհի Իոմինգարդ Չէմանի մեկնաբանութեան բարձր արուեստը. «Զուգքուրիէր» թերթը հետեւեալն է գրած թաւջութակի համար գրուած երկի մասին՝ «Երաժշտական «Պատկերներ» են բարձր ձգողականութեան եւ արտայայտութեան կարողութեան:

Գեղարուեստական ձեռնարկի յաջորդ ծրագիրները մինչեւ Մարտ 28, 1981 թիւը՝,

Փետրուար 7 Համերգ՝ Պարոկ երաժշտութեան:

Մարտ. 28 երիտասարդ արուեստագէտներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սէլիմ պինպաշին, Պէքիրի կինը ընդունելու համար, հրամայեց նէֆէր ծառաներուն, որ գորգեր փռեն ու սինի պատրաստեն:

Հեռադիտակը աչքին՝ Սէլիմ պինպաշին տեսաւ ձիաւորներուն մէջ ամազոնի պէս գեղեցիկ, նապոլյն ձիու մը վրայ նըստած, Զարէն, որ հագած էր լայն վարտիկով քրտական գեղեցիկ հագուստ եւ երեսը միայն կիսով գոցած էր:

×

Կտրուած մազերով Զարէն երբ տուն բերին Ջինարճըղի անտառէն, այն օրէն ի վեր անոր հետ խօսիլ ոչ ոք կը համարձակէր: Շէկ Մէմոուն լուռ ծառայ էր դարձեր: Երբեք օր Զարէն իր կռնակին վրայ ցաւ կը զգար, այնտեղ, ուր Մարտիկ իր ծունկը դրած էր մազերը կըտրելու համար: Իր փորին, ազդրերուն վրայ պարանին տեղերը կարմրութիւն մը ձգած էին:

Կտրուած մազերով անպատուուած կին մըն էր Զարէն:

Նոյն օրը, Շէկ Մէմոուն իր մօտ կանչեց ու ցաւոտ ժպիտով մը անոր ուժեղ ապտակ մը տուաւ, որովհետեւ երբ Մարտիկ յարձակած էր իր վրայ, Մէմոուն փոխանակ այնտեղ սպաննուելու, իր ձին գիւղ քշած էր հաւարի համար:

Կը վառէին կարծես մարմնին այն մասերը, ուր Մարտիկ իր երկաթէ մատներով բռնած էր՝ զինք ծառին կապելու համար:

Մի քանի օր յետոյ, երբ կռնակին ցաւը անցաւ, երբ անցաւ պարանին ձգած կարմրութիւնը իր սպիտակ մարմնին, Զարէն զգաց որ բան մը կորսնցուցած էր: Կարծես իր դէմքէն իր կանացի շընորհքէն բան մը պակսած էր. աչքերու մութ գո՞յնը թէ յօնքերու կորութիւնը: Ան նոյնիսկ օր մը հարցուց Շէկ Մէմոուի, թէ ի՞նչն էր պակաս:

– Վարսերդ, խանում:

Չէ, վարսերը չէին. Զարէն գիտէր այդ: Կռնակին թեթեւ ցաւը, պարանին ձգած կարմրութիւնը անցած էին ու իրենց հետ չէն ու անծանօթ բան մը տարած էին: Զարէն, կորսնցուցած էր Մարտիկի ծունկին ծանրութիւնը իր կռնակէն:

– Մէմոու, կ'ըսեն որ Ջէյնապը գեղեցիկ է: Իգտիրէն անցնող ժանտարմները ի՞նչ կը պատմեն:

Զարէն աւելի կը սիրէր Մէմոուն, երբ կ'աւելցնէր իր լաթերուն վրայ, թէ Ջէյնապը չոպան աղջիկ է եղեր, որ ամբողջ Քիւրտիստանի մէջ Զարէի նման գեղեցիկ կին չկայ:

Ալ ամէն օր Մէմոու սպիտակ ձիաւորին մասին տեղեկութիւններ կը բերէր, Իգտիր իջնող, Իգտիրէն անցնող ու Մարտիկը հետապնդող ժանտարմներէն: Մէմոու նոյնիսկ խօսած էր ժանտարմի մը հետ, որ Հաճի Մուսայի հետ խօսած պահուն Ջէյնապին բակէն անցնիլը տեսած էր:

Զարէն նոյնիսկ ընտրած էր Ջէյնապի հագած հագուստներու գոյնը: Ամէն օր իր վրայ նոր զարդեր կ'աւելցնէր, ականջներու նոր օղեր ու նոր ոսկեդրամներ մէյտան ճակատին վրայ: Այսպէս պիտի մօտենար սպիտակ ձիաւորին, նոյնիսկ պիտի պարէր, որ մարմինը զանգակի պէս ձայն տար: Այո, այո, Զարէն այդ կերպով պիտի կտրէր Մարտիկի գըլուխը...

– Մէմոու, էսօր նոր բան իմացա՞ր խալֆայի աշկերտի մասին:

Զարէն կը վախնար որ օր մը Հաճի Մուսան ձիէն վար առնէ Մարտիկը: Ան չէր ուզեր որ Մարտիկ այդ Հաճի Մուսայի ղոլամներուն հանդիպի. կ'ուզէր Մարտիկի գլուխը իր ձեռքով կտրել ու անոր առատ մազերէն բռնած՝ զինուորներու նուագով քաղաք մտնել՝ սպիտակ ձիաւորի գլուխը վալի փաշային յանձնելու: Այդ ձեւով ան պիտի լուծէր նաեւ իր ամուսինին վրէժը, որովհետեւ կը հաւատար, թէ իր ամուսինը գլխատողներէն մէկը Մարտիկն էր. ան, որ երկաթէ ձեռքերով իր մարմինը բռնած էր ու զինք վար ձգած:

(Շար. 236)

Պ. Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիպող-լըեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ճիպող-լըեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մաղաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քէօսէեան եւ զաւակները, (Մեքսիքօ, Տուպաի), Տէր և Տիկին Նուպար Սալամի և զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր-Մովսէսեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Յակոբ Ճիպողլըեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յովիկ Ճիպողլըեան (Տուպաի), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք) եւ համայն Մուրատեան, Ճիպօղլեան, Միւթէվէլեան, Զիլինկիրեան, Բրուիկեան, Ապու Ապէյտ, Տարագճեան եւ Շնորհօքեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը յայտնեն յանկարծական մահը՝ իրենց սիրելի կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, մօրաքրոջ եւ հարսին՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճիպօղլեան)

որ պատահեցաւ Յունուար 10-ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունուար 16, Ուրբաթ առաւօտ, ժամը 8.30ին, Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Séminaire International de Courneuve գերեզմանատունը:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խընդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Լէոքառէ եւ զաւակը՝ Լիոնէլ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մութաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զիլէպեան, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Յունուար 18-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին՝ յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան եւ զաւակները՝ Անի, Եւա եւ Ժաք-Արիս, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 18, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

Տիկին ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝ Կուրպէթեան, Պարտիզպանեան եւ Փորիաճեան ընտանիքներու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ»
Ճեմարանականներու
ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ճինպաշեանի - 246. 03. 65:

Բոլոր ճեմարանականները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր դըպրոցին.- Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէրտէրեան 100 Ֆ., Տիկին Վարսենիկ Տէրտէրեանի ապաքինման առթիւ, 100 Ֆ. իրենց խնամիին՝ ողբ. Տիկին Վարդանոյշ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի, Տիկին Քնար Մուրատեան 100 Ֆ., իր թոռան՝ Մելինէի ծննդեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ռ. Մինասեան 200 Ֆ., իրենց երկրորդ մանչուն՝ Յակոբիկի ծննդեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Տարագճեան եւ ընտանեկան պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց մօր՝

Տիկին ԱՐՄԱՒԵՆԻ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան, իր ամուսնոյն՝ Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան Բ. տարելիցին եւ իր երիտասարդ զաւկին՝ Հրայր Ուշագլեանի մահուան Դ. տարելիցին ի յիշատակ՝ 250 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Հրայր Ուշագլեանի մահուան Դ. տարելիցին ի յիշատակ, ոմն՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Շրջանի իր ութ մասնաճիւղերով
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18-ԻՆ Կիրակի ժամը 15-ին:
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9-րդ.

Գեղարուեստական բաժին պատրաստըւած կայանի երախաներուն կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ – նախընթրիք.

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 13.30-ին, Փլաս Գառնօ

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Les cours collectifs ci-après ont lieu régulièrement chaque semaine

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

a) « Danse folklorique arménienne KOTCHARI ».
Tous les Lundis, de 20h15 à 21h15

b) « Histoire de l'Art ».
Tous les Mardis, de 18h30 à 20 h

c) « Histoire et Civilisation Arméniennes ».
Tous les Mercredis, de 20h à 21h30

d) « Apprendre à dessiner », par le sculpteur RAPPI.
Tous les Mercredis, à 20 h. 30

e) « Photo ».
Tous les Samedis, de 14 à 15 h.

f) « Théâtre ».
Tous les Samedis, de 16 à 18 h.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի երիտասարդ մը, որ աշխատանքի իրաւունք ունի, գործ կը փնտռէ fonctionnaire-ի աշխատանոցի մէջ, նախընտրաբար՝ արդուկի: Դիմել՝

ԱՐՇԱԿ ԱԴԱՄ
104, Bd. Jean Alleman
95100 - ARGENTEUIL
Tél.: 959. 27. 63

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 18 Յունուար.–
Ա. կիրակի զկնի Ծննդեան:

Այսօր, յաւարտ Պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ, եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ-ի համար, Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան՝ Ս. Յովհաննու Կարապետի տօնին առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ոմն, տաղանդաւոր արուեստագէտ՝ Լեւոն Մուրատօֆի մահուան վեցամսեակի յիշատակին կը նուիրեն.– Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին 50, Կարմիր Խաչին 50 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

AUTO-ECOLE
MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

226, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

REUNION

Vendredi, 16 *Janvier*, *à* 20 *h*. 30
Organisée par le
Comité de Soutien de
HRAIR KILINDJIAN
de Lyon
En présence du frère du détenu.

×

Samedi, 17 *Janvier*, *à* 18 *h*.
REPAS
Organisée par la section de Décines
de LA CROIX BLEUE
Au profit du Comité de Soutien de
H. KILINDJIAN
Orchestre « A N I »

ARMÉNIE: Monde Oublié

Par les BALLETS ARMENIENS
Dir.: JIRAIR MADILIAN
2 Spectacles de danses et musiques
Le Samedi, 17 *Janvier*, *à* 20h.30
Le Dimanche, 18 *Janvier*, *à* 17 *h*.
A la MAISON DES AMANDIERS
110, *Rue des Amandiers, Paris* 20e
Tél.: 797. 19. 59
Métro: Ménilmontant - Père Lachaise

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ժորժ Մարտիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Օր. Մարի Նալպանտեան կը նուիրէ՝ 40 Ֆ. Աղքատախնամին, 40 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆ. «Յառաջ»ի, փոխան ծաղիկի:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

EXPOSITION D'ARCHITECTURE ARMENIENNE

organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
en collaboration avec
Le «CENTRO STUDI DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA» Milan
Sous la direction de A. ALPAGO NOVELLO, architecte.
du 21 Janvier au 9 Février
(*Tous les jours, sauf Mardi, de* 10 *h. à* 12 *h. et de* 14 *h. à* 18 *h.*)
à LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE (La Canebière)
Sous la Présidence d'Honneur de:
GASTON DEFFERRE (*Député - Maire de Marseille*)
et le Soutien de:
Paul FABRE, Président de la Chambrede Commerce de Marseille.
Me Michel PEZET, Président de l'Office Régional de la Culture
Yves BONNEL, Président du Conseil de l'Ordre des Architectes Provence / Côte d'Azur
Un Comité formé de personnalités arméniennes.
Le Vernissage aura lieu Mardi,, 20 Janvier, à 19 h.
à La Chambre de Commerce de Marseille (La Canebière).

×

CONFERENCES — DEBATS avec Projection de diapositives
à La Maison de la Culture Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile
* *Mercredi, 21 Janvier, à 18 h. 30:*
«L'ARCHITECTURE ARMENIENNE»
par A. ALPAGO NOVELLO, Architecte et Professeur à la Faculta d'Architettura del Politecnico de Milano.
Samedi, 31 Janvier, à 21 h.:
«SAUVEGARDE DES MONUMENTS ARMENIENS»
Club UNESCO des Arméniens, par Mihran ANTABLIAN, architecte.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
16
VENDREDI
16 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.821 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.821

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՍԻՒԶԻ ՄԱՀՍԷՐԷՃԵԱՆԻ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Խոռշէքըրտ Փրէս Պէռնէն կը հաղորդէր, որ զուիցերական պաշտօնական աղբիւրները բացարձակապէս հերքած են, Չորեքշաբթի օր հայկ. ահաբեկչական խմբակի մը այն յայտարարութիւնը թէ Սիւզի Մահսէրէճեան արձակումէն ետք (և երկրէն արտաքսումէն) յանձնուած ըլլայ «Ամերիկ.Ապահովութեան ուժերուն»։

Զուիցերացի բանբերը կ'ըսէ. – «Կարեւոր է շեշտել, որ Սիւզի Մահսէրէճեան չէ յանձնուած էՖ – Պի – Այ-ին, այլ կամովին վերադարձած է Միացեալ – Նահանգները», աւելցնելով թէ կրնար որեւէ երկիր ընտրել։

Ինթէնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը, որ արձագանգ կը հանդիսանար այս լուրին, Հինգշաբթի, Յունուար 15-ի իր թիւով, ապա կու տար նաեւ վճիռին մանրամասնութիւնները։

Նոյն օրը, Հինգշաբթի, Լիպերասիոն կ'ըսէր թէ «ԱՍԱԼԱ»ն (Հայկ. Գաղտնի Բանակ) ճշդած է, որ իր անդամներէն մէկուն ազատ արձակումը զուիցերական բանտերէն վերջ պիտի չդնէ իր գործողութիւններուն զուիցերական կառավարութեան դէմ։

×

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի, Յունուար 14-ի զուիցերական օրաթերթերը բաւական լայն տեղ կու տային Սիւզիի դատավարութեան, որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի օր եւ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 3.15 երբ ի վերջոյ կը տրուէր վճիռը։

Ժուռնալ տը Ժընեւ, Թրիպիւն տը Ժընեւ, Կազէթ տը Լօզան հրատարակած են դատավարութեան թղթակցութիւնը։ Թրիպիւն կը նկարագրէ նախ Սիւզի Մ. (մականուն չի տար) երբ դատարան կը մտնէ.– «Հրջապատուած ոստիկաններու փոքր խումբէ մը, Սիւզի կը յառաջանայ դէպի Ատեան։ Իր ֆիզիքական երեւոյթը հագուստով Ռավաշոլի մը («Յառաջ՝ 19-րդ տարու ֆրանսացի անիշխանական մը, որ բաւական մահափորձեր ըրած է) պատկերը չի ներկայացներ։ Իր նուրբ դէմքը պարուրուած է թուխ մազերով, որոնք կը քօղարկեն իր վիզը։ Իր փոքրամարմին երեւոյթը աւելի կը շեշտուի ոստիկաններու մարմնամարզիկի տիպարներով։ Նախ մտահոգ աչք մը կը նետէ դատաւորներուն վրայ։ Յետոյ պարմանուհին ինքզինք կը գտնէ եւ կը խօսի ինքնավստահ ձայնով մը։ Պիտի պատասխանէ, երբեմն յանդգնութեամբ եւ խորամանկութեամբ։ Բայց «դաւաճան» մը իր գործը պիտի դժուարացնէ.– Նոթատետր մը, որու վրայ Սիւզի չէ կրցեր չգրել իր ըրած – թողածը։ Այդ փոքրիկ աժենտան ամբաստանութեան կարեւոր փաստաթուղթերէն մէկն է»։

Ու ներկայացնելէ ետք Սիւզին, թերթը կ'արտագրէ անոր յայտարարութիւնը, երբ կը պատմէ թէ ինչպէս Հայկ. Գաղտնի Բանակը զինքը ձեռք անցուցած է.–

«Կը պտըտէի լիբանանեան մայրաքաղաքին մէջ, նշանածիս եղբօրը հետ, երբ հարցուփորձի ենթարկուեցանք Լիբիացիներու կողմէ։ Մեզ տարին իրենց Դիւանագիտական Մարմնին շէնքը եւ քննեցին ինքնութեան մեր թուղթերը։ Ամերիկեան մեր քաղաքացիութիւնը մեզի չէր նպաստեր մանաւանդ որ Միացեալ – Նահանգները նոր արտաքսած էին լիբիացի լըրտեսները։ Ուրեմն մեր հարցաքննութեան ձեռնարկեցին քանի մը ժամ։ Յետոյ զիս մինակ ձգեցին սենեակի մը մէջ, Յակոբ Յակոբեան կոչուած մարդու մը հետ, որ անուշութեամբ կը խօսէր հետս։ Հայկ. Ազատագրման, Գաղտնի Բանակի պատասխանատու մըն էր։ Յակոբեան պնդեց որ կրնայ զիս ազատել Լիբիացիներու ձանկերէն, բայց միայն եթէ ԱՍԱԼԱ-ին պատկանէի, Անմիջապէս ազատ արձակուեցայ եւ ընդունեցայ կարգ մը ծառայութիւններ ընել այդ կազմակերպութեան, որու անդամներէն մէկը կեանքս փրկած էր»։

Սիւզիի «ծառայութիւնները» կը կայանային՝ հակել Թուրքիոյ հիւպատոսարանները, Եւրոպայի կարգ մը քաղաքներու մէջ, ինչպէս՝ Ժընեւ։ Պէտք է նաեւ հեռաձայնէր հայկ. ծագումով Զուիցերացիներու դրամ ուզելու համար ի նպաստ ԱՍԱԼԱ-ի պաշտպանած դատին։ Այդ նըշանաւոր նոթատետրին համաձայն, կը շարունակէ Թրիպիւն տը Ժընեւ, Օր. Մ. հեռաձայնած է 6 հոգիի, 5-ը մերժած են ոստիկանութեան լուր տալու փոխվրէժէ վախնալով։ Մէկը՝ զոր Ք. կը կոչենք պատասխանած է քննիչներու հարցումներուն բայց մերժած ներկայանալ հրապարակային ունկնդրութեան։ 1979-ին է որ Ժընեւի այդ Հայէն դրամ պահանջել սկսած են, նամակով թէ հեռաձայնով։ Նախ փորձած են զինքը համոզել ապա՝ սկսած են սպառնալ։ Յակոբեան նամակ մը կը գրէ Ք.ին պահանջելով «տուրքը»։ Նամակին կը կցէ եուկոսլաւ 10 տինարնոցի մը կէսը, դրամը պէտք է տայ միւս կէսը ներկայացնողին։ Այդ բանագնացը Սիւզին է բայց չի յաջողիր։ Ք. կը պատասխանէ որ միայն Յակոբեանին կը վճարէ անձամբ։ Քիչ ետք մարդը նոր սպառնալիքներ կը ստանայ հեռաձայնով։ Ուրեմն, հարց կու տայ Ատեանին նախագահը Սիւզիի. – «Ճե՞զի ընկերացող կար», ո՛չ, մինակ էի կը պատասխանէ Սիւզի։ Ամերիկահայը Վալանս կ'երթայ եւ անկէ նամակ մը կը ղրկէ Ք.ի, սա բովանդակութեամբ.–

«Վերջին ազդարարութիւնն է, պատիժի կը դիմենք մերժումի պարագային»։ Կցուած է հաշիւի թիւ մը, Յակոբեանի անունով լիբանանեան դրամատուն մը։ Այս անգամ Ժընեւի Հայը տեղի կու տայ եւ 25 հազար Ֆր. Ֆրանք կը ղրկէ Պէյրութ, Յակոբեանի հաշիւին։

Սիւզի կ'ըսէ այս մասին. – «Ես չեմ շարադրած նամակը, գոհացած եմ պայն ղրկելով։ Բայց ճիշդ է որ տեղեկացայ բովանդակութեան։ Ըստ իս, սպառնալիքի ակնարկութիւն չկար այլ վճարումի պայմանաժամ»։

1980 Հոկտ. 1-ին Սիւզի կրկին Ժընեւ կ'երթայ հանդիպելու համար Արա Ենիգոմշեանի, ԱՍԱԼԱ-ի ուրիշ անդամ մը, զոր ճանչցած է քանի մը ամիս առաջ Պէյրութ։ Պօ – Սիթ պանդոկը սենեակ մը կը վարձէ։ Արա իրեն կ'այցելէ Հոկտ. 3-ին։ Գացած է Քորնավէնի կայարանի մէկ գաղտնի տեղը երեք ռումբ շինելու անհրաժեշտ նիւթերը առնելու։ Որո՞նք են թիրախները։ Ժամը 23-ին ստանալիք հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը պիտի տայ հարկ եղած մանրամասնութիւնները։ Ռումբերով կը զբաղի Սիւզիէն մորակ մը կ'ուզէ, փակցնելիք թուղթ, ունելի մը։ Աղջիկը հարցումներու տեղատարափի մը կ'ենթարկէ եւ շուտով կը գուշակէ բարեկամին ըրածին պատճառը։ Զախող բան մը կ'ընէ երիտասարդը եւ ժամը 21.30-ին ատենները ռումբերէն մէկը կը պայթի Արայի դէմքին։ Ծանրօրէն վիրաւորուած է։ Աչքերը կորսուած են, ձախ ձեռքը պոկուած է։ Գալով Սիւզիի թեթեւ վէրքեր ունի։

Արա չի դատուիր միաժամանակ, որովհետեւ իր պաշտպան փաստաբանը Ժերալտ Պրնուա, որ զոհ գնաց յարձակումի մը, ներկայիս քանթոնալ Հիւանդանոցն է, ուր շատ ծանր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ։ Արա կ'ուզէ որ մէթր Պրնուան պաշտպանէ զինքը, ուրեմն պիտի սպասէ, որ փաստափանը ապաքինի։ Բայց Ատեանին կը ներկայանայ որպէս վկայ։

×

Զուիցերական մամուլի արձագանգներու շարունակութիւնը կու տանք մեր վաղուան թիւով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ԴԱՏԱՒՈՐ Տ'ՈՒՐՍՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

—o—

ԼՈՒՐԸ, Ի ՎԵՐՋՈՅ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ

Չորեքշաբթի, Յունուար 14-ի կէսօրէ ետք սկսաւ դատաւոր տ'Ուրսօյի փնտըռտուքը Հռոմի մէջ։ Արդարեւ, իտալական մամուլի Անսա գործակալութիւնը կը հաստատէր «Կարմիր Ջոկատներու» թիւ 10 զեկոյցը, գտնուած օփերայի մօտ աղբամանի մը մէջ, որ կը յայտնէր դատաւոր տ'Ուրսօյի ազատ արձակումը։ Քիչ ետք կ'ըսուէր թէ Ճեմելլի Փոլիքլինիքօն կը գտնուի, ու լրագրողները կը խուժէին եւ զանազան հակասական լուրերէ ետք, կը պարզուէր թէ դատաւորը անգտանելի է։ Առաջին ուրախութենէ մը ետք, ընտանիքը կը վերսկսէր անձկութեան ժամեր ապրիլ, մանաւանդ կը յիշուէր Մորոյի պարագան եւ վախ կար որ «Կ. Ջ.»երը «դէշ կատակ» մը ըրած ըլլան։ Թիւ 10 զեկոյցը կ'ըսէր «վիէնէ լիպերաթօ», որ խորքին մէջ «ազատ արձակուած է» ըսել չէ այլ «ազատ արձակուելու վրայ է»։ Արդարեւ Հինգշաբթի առտու ժամը 8-ի շուրջ Անսա գործակալութիւնը կրկին կը հաղորդէր դատաւորին ազատ արձակումը, բայց այս անգամ կը հաստատուէր։ տ'Ուրսօ գտնուած էր Արդարութեան նախարարութեան (Հռոմի հին մասը) մօտ, կայուած կառքի մը մէջ։ Հիւանդանոց փոխադրուած էր թէեւ կ'ըսուէր թէ առողջական վիճակը լաւ է։ 33 օր է, որ դատաւոր տ'Ուրսօ առեւանգուած էր Կարմիր Ջոկատներուն կողմէ։

Բոլոր թղթակիցները համաձայն են ըսելու սակայն, թէ Չորեքշաբթի օրը անհամ կատակներու օր մըն էր Իտալիոյ մէջ եւ եթէ հարցը մարդու մը կեանքին չվերաբերէր, կարելի էր կատակերգութեան ֆիլմի մը նիւթ ընել։

×

Յիշենք, որ Չորեքշաբթի առտու, խախտելով միացեալ ճակատը իտալական մեծ մամուլին, Իլ Մեսաճերօ հըրատարակած էր Կարմիր Ջոկատներու պահանջած զեկոյցները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՇ ՎԱԼԵՆՍԱ եւ իր ընկերակցութեան Սոլիտարնոշչի իրեն ընկերակցող անդամները կը շարունակեն Հռոմ պտըտիլ եւ Չորեքշաբթի օր այցելած են Մոնթէ Քասինօ։

ՓԱՐԻԶ, որ 1953-ին միայն 4 հարիւրամեայ բնակիչ ունէր, ներկայիս 250 հարիւրամեայ ունի, ինչ որ մեծ թիւ մըն է եւ կրնայ նոյնիսկ այն եզրակացութեան բերել որ ապականած մթնոլորտը, խճողումը, աղմուկը, յոգնութիւնը այնքան ալ վնասակար չեն, թէեւ թաղամասներու պարագան ալ նկատի առնուած է եւ հաստատուած է թէ 16-րդ թաղամասը գլուխը կու գայ երկարակեացներու...։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 2 – 6)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Դերասաններու Կեդրոնական Տունը տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, որու ընթացքին Գերասիմ Լիսիցեան կարդացած է հայ բանաստեղծներու գործերէն համադրութիւն մը՝ «Ճանապարհորդութիւն դէպի Զարենցի Երկիր» խորագրով։ Շնորհալի ասմունքողը յաճախ Մոսկուայի մէջ կը ներկայացնէ հայկական բանաստեղծութիւնը, տեղւոյն հասարակութեան։

×

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՏՈՒՆ ՄԸ

Էջմիածին քաղաքին մէջ բացուած է մշակոյթի նոր տուն մը, որ կեդրոնատեղին է Հայաստանի «Գիտելիք» Ընկերութեան։ Տունը ունի 140 տեղնոց սրահ մը, ուր կարելի է կազմակերպել դասախօսութիւններ եւ շարժանկարի ցուցադրութիւններ, ընդարձակ ցուցասրահ մը, գրադարան եւ ընթերցասրահ։

×

«ՍԻՒՆԻՔ» ՊԱՆԴՈԿԸ

Գորիսի մէջ կառուցուած է ինը յարկանի նոր պանդոկ մը, որ կը կոչուի «Սիւնիք»։ Պանդոկը ունի 216 տեղ, ինչպէս նաեւ զանազան յարմարութիւններ՝ ճաշարան, սրճարան, կանգառ եւայլն։

×

ՎԱՆԱՁՈՐԻ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գեղատեսիլ Վանաձորի մէջ վերջ դըրուած է հետաքրքրական շինութիւն մը, որուն տրուած է «Կեչու դղեակ» անունը։ Հոն ամէն բան պատրաստուած է կեչիի փայտէ՝ սեղանները, հանգիստի անկիւնները, աթոռները, նոյնիսկ սպասները։ Վանաձորի մէջ բացուած է նաեւ «Հողի բարիքները» սրահը, ուր կարելի է համտեսել խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններու մէջ արտադրուող գինիներ, կոնեակներ, գարեջուր, զանազան մրգահիւթեր եւ այլ խմիչքներ։

×

ՕՐԲԵԼԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ ՄԷՋ

Ծաղկաձորի մէջ, ուր դարուս սկիզբը յաճախ կ'այցելէր ծանօթ գիտնականներ Օրբելիներու ընտանիքը, բացուած է երեք եղբայրներու՝ Լեւոնի, Յովսէփի եւ Ռուբէնի թանգարանը։ Ամարանոց փոքրը տան մէջ հաւաքուած են անոնց անձնական առարկաները, գիտական փաստաթուղթեր, նամակներ, լուսանկարներ։ Նիւթերը առաւելաբար ստացուած են Լենինգրադէն, ուր ապրած եւ աշխատած են Օրբելի եղբայրները։ Փոխադրուած է Լեւոն Օրբելիի աշխատասենեակի կահոյքը, բժշկական գործիքներ, 150 լուսանկարներ, գիրքեր։ Յովսէփ Օրբելի՝ Հայաստանի Ակադեմիայի առաջին նախագահը, Լենինգրադի Էրմիտաժի Արեւելագիտութեան Բաժնի հիմնադիրն է։ Իբրեւ տնօրէն Խորհ. Միութեան մեծագոյն թանգարանին, ան մեծ նպաստ ունեցած է օտար զօրքերու կողմէ Լենինգրադի 900 օրուան պաշարման ժամանակ Էրմիտաժի գեղարուեստական արժէքներու փրկութեան ու պահպանութեան գործին մէջ։ Էրմիտաժի ներկայ տնօրէնը՝ ակադ. Բ. Պիոտրովսկի, Ծաղկաձորի թանգարանին յանձնած է Յովսէփ Օրբելիի զանազան տարիներու լուսանկարները, անոր արծաթէ ծխախոտի տուփը, նամակներ, ձեռագիրներ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Առանձնայատուկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ, իր նիւթին ընդգրկած երեսներով եւ վիճակագրական մանրամասնութիւններով, յատկապէս իր պարզաբանման կէտերով Փրոֆ. Վ. Խոջաբեկեանի Հայաստանի բնակչութիւնը եւ նրա զբաղուածութիւնը հատորը, հրատարակուած Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տնտեսագիտութեան հիմնարկութեան կողմէ։

Հեղինակին ուսումնասիրած ժամանակաշրջանը կ՚ընդգրկէ 150 տարիներ՝ 1828–էն 1978 եւ կը վերաբերի Արեւելեան Հայաստանին։ Նիւթին բովանդակութեան տեսակէտով հատորը կարելի է երկու գլխաւոր բաժիններու վերածել՝ 1828էն մինչեւ 1913 թուականները, մասնաւորաբար Երեւանի նահանգն ու Կարսի մարզը եւ խորհրդային ժամանակաշրջանը։

Հասկնալի միտումով հեղինակը բաւական մանրամասն գիծերով կը պատկերացնէ Արեւելեան Հայաստանի, կորիզը ներկայ Հանրապետութեան, կազմութեան եւ ձեւաւորման շրջանը, յատկապէս բնակչութեան դիմագիծը։ Բախտորոշ դաշնագիրներ կը մնան Թիւրքմէնչայի 1828 Փետրուար 10 եւ Ադրիանապոլիսի 1829 Սեպտեմբեր 2 համաձայնագիրները, որոնք հնարաւորութիւն կուտան գանգուածային գաղթերու Ատրպատականէն եւ Արեւմտեան Հայաստանէն, գլխաւորաբար Կարին, դէպի Արեւելեան Հայաստան։ Հեղինակը կայուն տուեալներ նկատի կ՚ունենայ, երբ կը գրէ, թէ 1828 – 30–ին Պարսկաստանէն գաղթած Հայերու եւ Ասորիներու թիւը շուրջ 45·000–ի կը հասնի, իսկ բուն հայկական հողերուն (Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւններ եւ Օրդուբատ) վրայ կը հաստատուին 35·560 գաղթական։ Ինչ կը վերաբերի Արեւմտ. Հայաստանի գաղթին, որ երկու փուլեր կ՚արձանագրէ, տեղափոխուողներուն թիւը հարիւր հազարի սահմաններուն մէջ կը տատանի։

Փրոֆ. Վ. Խոջաբեկեանի մէջբերած ցուցակագրութեամբ՝ Արեւելեան Հայաստանի բնակչութիւնը 1827–ի 198·000–էն 272·000–ի կը բարձրանայ 1831–ին։ Հայ տարրին տոկոսն ալ կ՚աւելնայ։

Առարկայական մօտեցումով ան կը մատնանշէ նաեւ Պետերբուրգի գործադրած ռուսացման քաղաքականութիւնը, որ իւրայատուկ դժուարութիւններու հետեւանքով չիրականանար նախատեսուած չափով եւ տարողութեամբ։ Հեղինակը կը գրէ, ի մէջ այլոց. – Այնուհանդերձ, Կովկասը, մասնաւորապէս Անդրկովկասը, ռուսականացնելու ծրագիրը կապուած էր լուրջ բարդութիւնների հետ։ Չէր լուծւում կամաւոր հիմունքներով բնակեցնելու խնդիրը։ Արդիւնք չէր տալիս նաեւ երկրամասը ռուս զինուորներով բնակեցնելու բազմիցս ձեռնարկուած միջոցները։ Անդրկովկասում զօրամասերի գնդերին կից կազմակերպւում են ամուսնացողների դասակներ։ Զինուորները ամուսնանում էին գանձարանի հաշուին երկրամաս բերուող ռուս կանանց հետ։ Ամուսնացող զինուորներին պետական միջոցներով տրամադրւում էր հագուստ, հրազէն, փամփուշտ, նրանց համար առանձնացնում էին բանջարանոցներ։ Այս ճանապարհով մի շարք բնակավայրեր են հիմնւում նաեւ Արեւելեան Հայաստանում»։ Այսուհանդերձ, ռուս աղանդաւորներու, ինչպէս մոլոկաններ, մեծ խումբեր պարտադիր կերպով Անդրկովկաս կը տեղափոխուին։ Արդէն 1880–ական թուականներուն զուտ ռուսական 78 գիւղեր տեղ կը գրաւեն շրջանի քարտէսին վրայ։ Միայն Երեւանի եւ Կարսի նահանգներուն մէջ Ռուսերուն թիւը 1886–ին կը հասնի 15·000–ի։

Շահեկան են այն վիճակագրական տուեալները, որոնք կը վերաբերին գիւղէն – քաղաք տեղափոխութիւններուն, Անդրկովկասի Հայերու թիւին (1897–ին մօտ 1·100·000) աշխատանքներուն նկարագրին եւայլն։ Արդիւնաբերութեան, ճարտարարուեստին շատ դանդաղ զարգացումը բուն մայր հողին վրայ, այլ պատճառներու կարգին գլխաւոր դեր կը կատարէ մեծ կեդրոններուն (Թիֆլիս, Բագու եւայլն) ուղղութեամբ արձանագրուած տեղաշարժին։ Օրինակ, վիճակագրական տուեալներու համաձայն, Համաշխարհային Ա. պատերազմին նախորդող երեք տարիներուն ընթացքին, Երեւանի նահանգէն կը հեռանան մօտ 119·500 հոգի 861 գիւղերէ։ Գաղթողներուն, կամ ինչպէս կ՚ըսէ հեղինակը՝ արտագնացներուն մօտ հինգ առ հարիւրը կը մեկնի արտասահման։ «Արտագնացութիւնը առանձնապէս բնորոշ է Երեւանի նահանգի Ալեքսանդրապոլ, Նոր Բայազետ, Էջմիածին եւ Նախիջեւան գաւառների լեռնային շրջանների բնակչութեանը»։

Հեղինակը բնակչութեան աշխատանքին բնոյթը երեք դասաւորումներու կ՚ենթարկէ՝ գիւղատնտեսութիւն, առեւտուր – արդիւնաբերութիւն եւ այսպէս կոչուած անարտադրողներ։ 1897–ին, օրինակ, Երեւանի նահանգին ընդհ. բնակչութեան 87,5 տոկոսը առաջին դասին կը պատկանին, մօտ 8 տոկոսը երկրորդին, իսկ մօտ 5–ն ալ վերջինին։

Գիրքին երկրորդ բաժինը կը բնութագրէ Խորհ. Հայաստանի բնակչութիւնը, իր այլազան երեսներով եւ յարակից հարցերով. – ներգաղթ, բնական աճ, կին, այր տոկոսներ, ամուսնութիւն, ծնունդ եւայլն։

Բնակչութեան աճին տեսակէտով երկու հիմնական կէտեր առաւել նկատելի կը մնան։

«Նախապատերազմեան տարիներին Սով. Հայաստանը երկրի միւս Հանրապետութիւնների համեմատութեամբ բնութագրւում էր ոչ միայն ամենաբարձր ծնունդով, այլեւ ամենաբարձր աճով։ Դրա շնորհիւ 1940 թ. Յունուարին նրա բնակչութիւնը հասաւ 1 միլիոն 320 հազար մարդու»։

1979 Յունուարին, վերջին մարդահամարին, Հայաստան արդէն կ՚ապահովէ երեք միլիոնէ աւելի բնակիչ։ Աճի տոկոսներով Հայաստան շատ բարձր մակարդակ կը ներկայացնէ (տարեկան միջին հաշուով 2,3) մանաւանդ, երբ նկատի առնենք խորհրդային 0,92–ի միջինը։ Ի դէպ Հայաստան եւս կը մնայ միայն Կեդրոնական Ասիոյ երեք Հանրապետութիւններէն՝ Տաջիկիստան, Ուզբեկիստան եւ Թիւրքմենիստան։

Այլ շահեկան տուեալներու կարգին լաւապէս նաեւ հայ ընտանիքին անդամներուն միջինը։ 1920–ի ժամանակները 7 հոգի, 1970–ին՝ հինգ հոգի, իսկ ներկայիս քիչ մը նուազ։ Պատճառները ուսման մակարդակին բարձրացումն է, կենցաղի պայմաններու բարօրութիւնը եւայլն։

Ինչպէս այլուր, Հայաստանի մէջ եւս քաղաքներու բնակչութեան թիւը եւ տոկոսը ընդհ. բնակչութեան մէջ կ՚աւելնայ, իսկ գիւղինը կը նուազի։ Պատճառները ծանօթ ըլլալով զանց կ՚առնենք հեղինակին մեկնաբանութիւնները։ Արձանագրենք միայն, թէ 1960–էն մինչեւ 1977 արդիւնաբերական ճիւղերու մէջ աշխատողներուն տոկոսը 29–էն կը բարձրանայ 37–ի, իսկ գիւղատնտեսութեան մէջ աշխատողներունը 44–էն կ՚իջնէ 23–ի։

Փրոֆ. Վ. Խոջաբեկեանի վերոյիշեալ աշխատասիրութիւնը իր բծախնդիր մօտեցումով, յատկապէս միայն ու միայն վիճակագրական տուեալներու պատկերացումով խիստ շահեկան կը մնայ։ Մասնագէտ մը, որ մասնագիտական բընոյթի հատոր մը հրապարակ կը դընէ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՆՏՐԷ ՄՕՐՈՒԱ, ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐ...

Համաշխարհային գրականութեան տըպաւորիչ անուններէն է Ֆրանսացի գըրող Անտրէ Մորուան, (1885 – 1967), հեղինակ՝ 73 առանձին հատորներով լոյս տեսած գիրքերու, որոնք կ՚ընդգրկեն այլազան սեռեր – վէպ, նորավէպ, պատմուածք, բանաստեղծութիւն, պատմութիւն, ուղեգրութիւն, յուշագրութիւն, քաղաքական ակնարկ, գրական – քննադատական ուսումնասիրութիւն։ Ասոնցմէ անկախ՝ ան ունի նաեւ պատկառելի վաստակ մը հրապարակագրութեան մարզին մէջ։ Անտրէ Մորուա գրագէտին անունը սակայն սերտօրէն կապուած կը մնայ մանաւանդ այն 15 կենսագրութիւններուն, որոնցմէ առաջինը՝ նուիրուած անգլիացի բանաստեղծ Շելլիի, լոյս տեսած է 1923–ին, իսկ վերջինը՝ նուիրուած Սըր Ալեքսանդր Ֆլեմինկի, լոյս տեսած է 1959–ին։ Եթէ ան չհանդիսացաւ կենսագրական վիպագրութեան հիմնադիրը, սակայն վստահաբար հանդիսացաւ գրական այդ սեռին ամէնէն վաւերական ներկայացուցիչը։

Վերջին տարիներուն, Հայաստանի մէջ, յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձած է Անտրէ Մորուայի գրականութիւնը։ Թարգմանաբար լոյս տեսած գործերէն ծանօթ են «Երեք Տիւմա»ն 1970–ին, պատմական ու գրական փաստերու վրայ հիմնուած «Փարիզ»ը (1976), իսկ վերջինը կը հանդիսանայ «Դոն Ժուան կամ Բայրոնի կեանքը» կենսագրական վէպը, նուիրուած հանճարեղ անգլիացի բանաստեղծին։ Գիրքը լոյս ընծայած է «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւնը, 1980–ին, երեսուն հազար տպաքանակով, եւ որ կը բաղկանայ 496 էջէ։

Այս վերջին գիրքին ուղղակի ֆրանսերէնէ թարգմանութիւնը կատարած է Աբրահամ Ալիքեանը՝ ծանօթ բանաստեղծ, թարգմանիչ եւ գրականութեան դասախօս։ Ան ծնած է Ալեքսանդրէթ, 1928–ին։ Ուսած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը, որուն շրջանաւարտներէն հանդիսացած է 1946–ին, երբ արդէն երիտասարդութեան սեմին՝ բանաստեղծն ու գրողը սկսած էին կազմաւորուիլ իր մէջ։ Ներգաղթի ալիքը, 1947–ին, Աբրահամ Ալիքեանը կը նետէ Հայրենիք։ 1954–ին կ՚աւարտէ Մոսկուայի Մաքսիմ Կորքի գրականութեան ինստիտուտը, որուն դասախօսներէն կը դառնայ։ Հեղինակ բանաստեղծութեանց բազմաթիւ հատորներու, որոնցմէ շատերը թարգմանուած են նաեւ ռուսերէնի, իրեն ապահովելով աւելի ընդարձակ շըրջանակներու ուշադրութիւնը, Աբրահամ Ալիքեանը ծանօթ է նաեւ Անտրէ Սթիլ, Կիյոմ Աբոլլինէրի եւ Շառլ Ազնաւուրի գործերէն կատարած թարգմանութիւններով, որոնք լոյս տեսած են առանձին հատորներով։ Ինչպէս նախորդ թարգ –

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐ. ԴՈՒՐԵԱՆ

1922 – 24 տարիներուն, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուեցան 33 աշակերտներ, որոնց 30–ը Երուսաղէմ հաստատուած Այրարատեան Որբանոցէն ընտրուած։ Եղիշէ Պատրիարքի հաւանութեամբ, Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ Մեսրոպ Եպս.ի այս կարգադրութիւնը նոր կեանք մը ներմուծեց Վարժարանի կեանքին մէջ։

1930–ին, Մեսրոպ Եպիսկ. Նշանեան կը ձեռնադրէ այդ խումբին առաջին շըրջանաւարտները։ Նոյն տարին վախճանած էր Դուրեան Պատրիարք, Տեղապահ ընտրուած էր Մեսրոպ Եպիսկ. եւ Կիւրեղ Վրդ. Իսրայէլեանին յանձնուած էր Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը, զոր վարած էր 1911–էն ի վեր։ Քսան տարիներու իր մեծ վաստակին պսակումն է ինը աբեղաներու ձեռնադրութիւնը, զոր կատարեց Յունիսի 22ին, Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի տօնի օրը։ Կարապետ Սրկ. Զալըզեան կոչուեցաւ Տ. Դաւիթ, Սարգիս Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Սիոն, Հայկ Սրկ. Աբրահամեան՝ Տ. Հայկազուն, Եղնիկ Սրկ. Վրթանէսեան՝ Տ. Պարգեւ, Գրիգոր Սրկ. Քասիմեան՝ Տ. Գեղամ, Ներսէս Սրկ. Տէր Յակոբեան՝ Տ. Զգօն, Արփիար Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Սերովբէ, Մատթէոս Սրկ. Գույումճեան՝ Տ. Շաւարշ եւ Գրիգոր Սրկ. Վահանեան՝ Տ. Զենոբ։ Դժբախտաբար երեքը կարգաթող եղան յետագային (Դաւիթ, Գեղամ եւ Զենոբ), իսկ վեցը եղան մեր Եկեղեցւոյ Առաջնորդ մեծ դէմքեր, ծառայելով Ս. Աթոռոյս եւ ոմանք՝ թեմերու մէջ, մեծարգին պաշտօնավարութեամբ։ 1931 – 33–ին՝ Սերովբէ եւ Շաւարշ Աբեղաներ իրենց ուսումը շարունակելու կ՚երթան նոյն Թագաւորական Վարժարանին մէջ, Լոնտոն։

Յիշատակութեան արժանի է 1922–ին հրաւիրուած երաժշտութեան մեծանուն մասնագէտ Լեւոն Չիլինկիրեանը, որ եօթը տարիներ վարեց դպրապետի եւ եկեղեցական երաժշտութեան դասաւանդութիւնը Վարժարանէն ներս, մինչեւ հըրաժարիլը։

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՃԻԳԵՐ – ԹՈՐԳՈՄ՝ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

1931–ին, Թորգոմ Պատրիարքի գահակալութեամբ, Ժառանգաւորաց Վարժարանը եւ Ընծայարանը յատուկ խնամքի առարկայ կը դառնայ։ 1932–ին տեսչութեան կը կոչուի Տիրան Վրդ. Ներսոյեան եւ 1934–ին ուսուցչութեան կը հրաւիրուին երկու մեծանուն մտաւորականներ. գրագէտ եւ գրականագէտ Յակոբ Օշական եւ մանկավարժ – իմաստասէր Շահան Պէրպէրեան։

1932 Օգոստոս 7–ին, Վարդավառի Կիրակին, Թորգոմ Պատրիարք քահանայութեան կը կոչէ նախորդ ձեռնադրըուածներուն ընկերները։ Եղիազար Սրկ. Տէրտէրեան կը վերակոչուի Տ. Եղիշէ, Սիմոն Սրկ. Մարտիրոսեան (Ասլանեան)՝ Տ. Հայրիկ, Յակոբ Սրկ. Տէրվիշեան՝ Տ. Տիրայր եւ Ղազարոս Սրկ. Տէչչէքէնեան (Ղազարեան)՝ Տ. Ասողիկ։

Ժառանգաւորաց Վարժարանը պատկառելի իր ուսուցչական կազմով, դըլխաւորութեամբ նոյնինքն Թորգոմ Պատրիարքին, կը հասնի կրթական բարձր մակարդակի։ Ուշագրաւ է որ Ընծայարանի դասարաններուն մէջ դասաւանդըուած լեզուներուն թիւը կը հասնի վեցի. Հայերէն, Անգլերէն, Արաբերէն, Ֆրանսերէն, Եբրայեցերէն եւ Յունարէն։

1934–ի Յուլիս 15–ին, Թորգոմ Պատրիարք կը ձեռնադրէ չորս ընծայեալներ, Վարժարանի շրջանաւարտներէն. Հրանդ Սրկ. Մինասեան՝ վերակոչուած Տ. Պաբոյր, Սարգիս Սրկ. Աւետիսեան՝ Տ. Յուսիկ, Բարգէն Սրկ. Թումայեան՝ Տ. Պսակ եւ Կարապետ Սրկ. Կրճիկեան՝ Տ. Միւռոն։

1935–ին, Թորգոմ Պատրիարք կը ձեռնադրէ երկու շրջանաւարտներ եւս. Արշակ Սրկ. Գալուստեան կը վերակոչուի Տ. Շնորհք եւ Յարութիւն Սրկ. Հատիտեան՝ Տ. Արքուն։

Նոյն դասարանի աշակերտներէն Թովմաս Սրկ. Ճէրճեան ձեռնադրութիւն ընդունեց Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանէն Հալէպի մէջ եւ վերակոչուեցաւ Տ. Գընէլ։

Յաջորդ տարին, մեծանուն Պատրիարքը կ՚օծէ երկու ընծայացուներ եւս Ընծայարանի շրջանաւարտներէն. Ազատ Սրկ. Ինդոյեան կը վերակոչուի Տ. Հըմայեակ եւ Նուպար Սրկ. Թէրզեան (ըՍտեփանեան)՝ Տ. Ոսկի։

Շ. Ա.

(Շար. 10)

մանութիւններուն պարագային, Անտրէ Մորուայի «Դոն Ժուան կամ Բայրոնի կեանքը» կենսագրավէպի թարգմանու – թիւնն ալ կատարուած է ուշադրաւ հըմտութեամբ եւ բծախնդրութեամբ, հեղինակին ոճին ու խառնուածքին յատուկ հարազատութեամբ:

Ինչպէս ծանօթ է, Լորտ Պայրընը շըրջան մը եղած է Վենետիկ, ուր ծանօթացած է Մխիթարեան Միաբանութեան (Սբ. Ղազար) հայրերուն եւ սորված՝ մեր մայրենին: Անտրէ Մորուայի վաւերագրական վէպին մէջ կարելի չէր որ տեղ գտած չըլլար Պայրընի կեանքին հետ սերտօրէն առնչուող այս մանրամասնութիւնը: Արդարեւ, վէպին քանուեթերորդ գլուխին մէջ, որ կը կրէ «Սրտի Դիւցանոյշ Քաղաքը» ենթախորագիրը, Պայրընի Մխիթարեան Հայրերու հետ շփման մասին կը կարդանք հետեւեալը:

«…Եւ գրեթէ ամէն օր Բայրոնն իր գոնդոլն էր կանգնեցնում հայկական վանքի մօտ: Կապուել էր հոգեւոր հայրերին եւ սիրում էր այցելել նոճիներով, ցուղայի ծառերով եւ նարնջենիներով կանաչապատուած նրանց փոքրիկ կղզին: Անցնելով ծաղկաւէտ ճեմելիքով, մտնում էր ամբողջովին սրբապատկերներով զարդարուած մի սենեակ, ուր օգնում էր Հայր Պասկալ Աւգերին պատրաստելու անգլերէն եւ հայերէն մի քերականութիւն: Հիանում էր հոգեւոր հօր ձիթապտղագոյն դէմքի եւ երկար ու սեւ մօրուքի վրայ, որ նրան նմանեցնում էր Սողոմոնի տաճարի քահանայապետին: Հայոց լեզուն զօրաւոր էր, բայց հենց այդ դըժուարութեան մէջ էր գրաւչութիւնը: «Ես անհրաժեշտ համարեցի իմ միտքը գալարել մի որեւէ խրթին ուսումնասիրութեան շուրջը: Այս մէկը՝ դժուարագոյնը, որ կարողացայ գտնել այստեղ, մի հանգստաւէտ խեցի կլինի ուղեղիս համար»:

Երբ նրան հարցնում էին, թէ ինչքան է մնալու Վենետիկում, – «յուսով եմ, – պատասխանում էր նա, – որ իմ սէրն ու հայոց այբուբենը կ՚անցկացնեն ձմեռը»: Սիրով էր զրուցում հոգեւոր հայրերի հետ: Նախանձում էր նրանց առանձնութեանը, մենարանին, հոգեկան խաղաղութեանը: Հայր Աւգերը նրան նկարագըրում էր Հայաստանը եւ պնդում էր, որ բոլոր աստուածաշնչեան հեղինակութիւնների համաձայն՝ այնտեղ էր գտնըւում երկրային դրախտը: Աստուած գիտէ, թէ Բայրոնը որտե՞ղ էր փնտռել եդեմը: Վենետիկում գտե՞լ էր վերջապէս: Երբեմն հաւատում էր դրան: Գոնդոլով երթուղարձերը, վարդումները, հայերէնի դասերը, Մարիաննայի գըրկումները պատկառելի հեռաւորութեան վրայ էին պահում մեծ թշնամուն՝ ձանձրոյթը: Իր երեկոների համար ունէր սալոնները: Վենետիկցիներն արդէն նրան նայում էին որպէս իրենց քաղաքի բնական զարդին: Շնորհիւ Աստուածային կատակերգութեան եւ աթենացի Նիքոլ Ժիրոյի՝ բաւական լաւ իտալերէն էր խօսում:

Եւ ես ուսեցի լեզուներն այլոց. –
Հարազատ դարձայ օտարի աչքին…»

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՄԷՋ

Այս տարի եւս Հայկ. Ծնունդը բացառիկ շուքով տօնուեցաւ, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ, Յունուար 3-ին՝ ակամայ: Ցեամիջօրէին, Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեան եւ Ազգատախնամի վարչական անդամներ, նախապէս այցելելէ յետոյ՝ Անտիբի Հանգստեան տուները, ժամը չորսուկէսին ժամանեցին Մոնմորանսի, ուր կանխաս հանդիսասրահին մէջ տեղ գրաւած էին, տեղւոյն երկուսեռ բնակիչներն ու դուրսէն եկած այլ հիւրեր, ձիւնանման ու առատ ուտելիքներով բեռնաւորուած սեղաններու շուրջ:

Գիւտ Եպիսկ.ի «ճաշակեսցուք»էն վերջ, Հանգստեան Տան տնօրէն՝ Տոքթ. Յ. Գրգեաշարեան բանալով հանդիսութիւնը, ի մէջի այլոց ըսաւ.

– «Անցեալ տարին դժուարին տարի մը եղաւ մեզի համար: Մեր պատսպարեալներէն 22 հոգի իրենց մահկանացուները կնքեցին: Դժուարին տարի մը եղաւ նոյնպէս, Լիբանանի, Իրանի եւ Իրաքի հայահոծ գաղութներուն ներկայ վիճակը»:

Ան մաղթեց որ, յիշեալ գաղութներու անորոշ ու խառնաշփոթ կացութիւնը օր առաջ վերջ գտնէր եւ նոր տարին բերէր բարին ու բաղձալի խաղաղութիւնն, որպէսզի, վերստին կայուն ու ծաղկուն դառնային այդ օճախները հայաշունչ:

Օրուան հանդիսավարը՝ Բ. Հապէշեան, մէջ ընդ մէջ բեմ հրաւիրեց՝ Ազգատախնամի նորընտիր նախագահ Պր. Ժագ Գալճեան, Մաքի – Նուպար ուսանողական տան տնօրէն՝ Ջաւէն Եկաւեան, վարչութեան անդամներ՝ Յարութիւն Ոսկիեան եւ Այվազեանը, որոնց միտ բանին, Նոր Տարուան ու Ծննդեան խաղաղասէր մաղթանքներ էին՝ ուղղուած համայն աշխարհի մարդկութեան ու Հայութեան:

Գեղարուեստական բաժինը նոյնպէս, տօնական օրուան համապատասխան պատմուճան էր հագած՝ յանձին տիկիններ՝ Ալչեան – Առաքելեանի, Իվոնն Դանիէլեանի, Գալճեանի, Արթօ եւ Էլվիրա Փէհլիվանեաններու երգ ու նուագով:

Այս վերջիններուն կիթառի եւ քանոնի ընկերակցութեամբ, Տիկին Գարագայեան հայրենաբոյր նոր երգերու փունջ մը մեկնաբանեց, իր շնորհալի ձայնով:

Մինչ Պր. Գէորգ Ալեքսանեան, ապրումով արտասանեց՝ Սիամանթոյի «ՊԱՐԸ», սարսուռ ու ընդվզում սրսկելով մեր տարագիր սրտերէն ներս, անցեալի անզուգական ու հոգեցունց բանաստեղծումը:

Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեան, իր կարգին խօսք առնելով, նախ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հայրական օրհնութիւնն ու մաղթանքները հաղորդեց բոլորին, մաղթելով միաժամանակ, որ յարատեւ ու հայօրէն գիրար սիրելով, ա՛լ աւելի զօ–

րացնենք մեր նախահայրերուն սրբածոր աւանդութիւններն ու հաւատոյ հանգանակը…: «Պահպանիչ»ով ու Տէրունական աղօթքի միաբերան երգեցողութեամբ վերջ գտաւ, նահապետական մեծ ընտանիքի մը Ծննդեան տարեդարձն յիշեցնող, այս հոգեպարար տօնակատարութիւնը:

Ապա, բոլոր պատսպարեալներուն անխտիր բաժնուեցան Ծնունդի նուէրներ, մանուկներու ուրախ ու զուարթ բացագանչութիւններ խլելով ենթականերէն:

Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿԵԱՆՔԻ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տէյլի Թելեկրաֆ լոնտոնեան օրաթերթը գիրքի մը բովանդակութիւնը պատկերացուցած է. – Նանէթ Նիւմընի «Կեանքին իրողութիւնները»: Հեղինակը հարցազննած է երախաներ: Ահա պատասխաններէն մէկ քանին. – Զաւակ ունենալու համար պէտք է սիրաբանիլ մէկու մը հետ (9 տարեկան). նախ կ՚ուզէի գիտնալ, թէ սիրե՞մ ամուսնական կեանքը. եթէ ոչ՝ այլ բան մը փորձեմ (11 տարեկան). երրորդի մը կարծիքով (9 տարեկան) նախ պէտք է սիրաբանիլ, ապա ամուսնանալ եւ երախայ ունենալ: Կարելի է հակառակն ալ ընել: Եօթը տարեկան Քէթին պատասխանած է՝ Մարիամ, Յովսէփին կինը, զաւակ ունեցաւ անարատ յղութեամբ:

×

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ճափոնցիներուն մեծամասնութիւնը կը նախընտրէ չամուսնանալ օտարականի մը հետ, ոչ ալ օտար փեսայ կամ հարս ունենալ: Արտասահման կատարած իրենց ճամբորդութիւններուն ընթացքին յատուկ ճիգ չեն թափեր տեղացիներու հետ շփում հաստատելու համար:

Այս տուեալները յայտնուած են հանրային կարծիքի քննութեան մը ընթացքին, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդած է Հերըլտ Թրիպիւն օրաթերթը:

Հարցաքննուած Ճափոնցիներուն չորսէն մէկը միայն կա՛մ կը գործակցի կա՛մ ալ կը փափաքի գործակցիլ օտարականներու հետ: Երեքէն մէկը դէմ է խառն ամուսնութիւններուն. Արտասահման ճամբորդածներուն 51 տոկոսը չէ փափաքած օտար ընկերակիցներ գտնել: Հարցաքննուածներուն 38 տոկոսը ի հարկին խստիւ պիտի արգիլէ իր զաւկին, եղբօրը կամ քրոջը օտարականի մը հետ ամուսնանալը:

Անցեալ տարի շուրջ երկու միլիոն օտարական այցելած է Ճափոն կա՛մ առեւտրական, կա՛մ զբօսաշրջիկութեան նպատակով:

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՐՇԱԿ ԲՈՒՐՋԱԼԵԱՆ

Բեմադիր Արշակ Բուրջալեան Թիֆլիսէն հրաւիրուած էր Սունդուկեան Թատրոնին մէջ թատերախաղ մը ներկայացնելու:

Փորձերէն մէկուն ընթացքին ան նկատողութիւն կ՚ընէ դերասաններէն մէկուն, եւ այնքան խիստ, որ դերասանուհին կը վիրաւորուի:

Բեմադիրին մօտենալով Թատրոնին տընօրէնը կը շշնջայ.

– Ընկեր Բուրջալեան, այդ դերասանուհին այսինչ պաշտօնեային կինն է, աշխատեցէք մեղմ խօսիլ հետը, եթէ կարելի է:

Բուրջալեան գլխով համաձայնութեան նշան կ՚ընէ:

Ուրիշ օր մը ուրիշ դերասանուհի մը կը զայրացնէ Բուրջալեանը. բեմադիրը զայրոյթը զսպելով կը դիմէ տնօրէնին.–

– Ասիկա որո՛ւ կինն է:

– Ոչ ոքի:

– Ուրեմն ըսէք իրեն, որ քանի տակաւին պաշտօնեայի կին չէ դարձած, ուշադիր թող ըլլայ…

×

ՍԱՐՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ…

Ուիլեըմ Սարոյեան 1960-ին Երեւան երթալու ճամբուն վրայ կ՚իջնէ Կիեւի «Ուկրանիա» պանդոկը: Տեղեկանալով, որ նոյն պանդոկին մէջ կը գտնուի ուրիշ Սարոյեան մը, կը զանգահարէ անոր ու կը հարցնէ՝ ազգականներ չե՞ն արդեօք: Միւս Սարոյեանը, «Կոչուած են ապրելու» շարժանկարի տնօրէն Ռաֆայէլ Սարոյեանը, ոչինչ պատասխանելով կ՚առաջարկէ գրագէտին յաջորդ օրը միասին ճաշել:

– Է, սակայն ազգակա՞ն ենք, թէ ոչ, – անհամբեր կը հարցնէ Ուիլեըմ Սարոյեան:

– Վաղը ճաշին կը նստինք, հանգիստ կը խօսինք: Ես իմ բոլոր ազգականները կը թուեմ ձեզի: Վաղը ժամը չորսին:

Յաջորդ օրը ուկրանացի դերասանուհիներէն մէկուն տունը Հայաստանի շարժարուեստագէտներու խումբը Սարոյեանին ի պատիւ կը կազմակերպէ հայկական ուտելիքներով ճոխ ճաշ մը: Գրագէտը կը հարցնէ.

– Ո՞ւր է այդ Սարոյեանը:

Ռաֆայէլ Սարոյեան ըստ սովորութեան կ՚ուշանար:

Կ՚որոշեն սեղան նստիլ առանց խումբի տնօրէնին:

Ճաշի ընթացքին Սարոյեան ատեն – ատեն կը հարցնէր.

– Եղբայր, ի՞նչ եղաւ սա Սարոյեանը:

Վերջապէս, երկու ժամ ուշացումով, ներս կը մտնէ Ռաֆայէլ Սարոյեան, տեղ կը գրաւէ գրագէտի կողքին:

– Դէ, հիմա խօսինք մեր ազգականութեան մասին: Ես…

Ուիլեըմ Սարոյեան կ՚ընդմիջէ.

– Այսքան ուշանալէն ետք պարզ է, որ դուն իմ ազգականը չես…

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՑԻՆԵՐԸ

Վրէժի զգացումը Զարէի մէջ կը դառնար այնպէս, ինչպէս արմատէն փըրցըւած տատասկ մը փոթորիկին մէջ: Ամէն անգամ որ այդ փոթորիկով կը բռնուէր, աւելի որոշ կը յիշէր Պէքիրի կորուած գլուխի ծանրութիւնը, նոյնիսկ կապտացած կոպերը ու աւելի որոշ կը լսէր մորթուած ամուսնին ձայնը:

Օր մը Շէկ Մէմոուն ժանտարմ մը կանգնեցուց Պէքիրի խոնախին առջեւ ու լուր տուաւ Զարէին, որ ժանտարմը Գարափունարէն կուգար, նոյնիսկ տեսած էր խալֆայի աչկերտը:

Զարէն հրամայեց որ ժանտարմը ներս գայ: Մէմոու տարաւ զայն քէօշքը, ուր Զարէն ընկողմանած էր արեւելքի պերճ

թագուհու մը պէս:

– Դուն տեսա՞ծ ես սպիտակ ձիաւորը:

– Տեսած եմ, խանում, – ըսաւ ժանտարմը երկչոտ երեւոյթով:

– Նստէ, նստէ:

Ժանտարմը քաշուելով նստեցաւ խսկէմպիի մը վրայ: Ցիզմէները պատռած էին, կապտագոյն ու մաշած հագուստին պաշտօնական կոճակները թափած իր առջեւի մի քանի ակռաներուն պէս: Վրայէն քրտինքի ու ոտքի հոտ կուգար: Երկար ու բարակ հասակին համար հագուստները շատ կարճ էին:

Ժանտարմը շտկեց իր կուրծքէն կախած երկաթէ մետալը որ խանումը աւելի լաւ տեսնէր: Այդ երկաթէ մետալը ժանտարմ Եազուպի ամբողջ փառքն էր ու կեանքի վէպը: Եազուպ ստացած էր զայն տարիներ առաջ, երբ հայ մուրացիկ մը բռնած էր

որպէս փէտայի ու յանձնած կառավարութեան, իսկ ուրիշ անգամ մը անտառէ մը անցած ատեն բռնած էր տուներէն կտաւ, դաշտերէն զառնուկ փախցընող թուրք գող մը:

Ժանտարմ Եազուպ ծագումով ասորի էր, թէեւ ինք ոչինչ կը յիշէր, իր պապերը թրքացած էին: Մեծցած էր որպէս թուրք. հայ տուներու մէջ մշակ եղած էր: Գիտէր հայերէն: Կարելի է ըսել, որ Եազուպ յաջողած էր իր կեանքին մէջ, որովհետեւ անոր ամենամեծ փառասիրութիւնը ձիու վրայ ժանտարմ ըլլալն էր: Օսմանեան կառավարութեան հաւատարիմ ժանտարմ մըն էր: Անհասարակ անվնաս մարդ էր, աւելի շատ կ՚երեւակայէր քան կը գործադրէր: Անոր ուրիշ մէկ գլխաւոր արժանիքը լաւ պատմել գիտնալն էր: Ժանտարմները կը սիրէին անոր հետ ճամբորդել, մանաւանդ կը սիրէին որ Եազուպ պատմէր Սուլթան Սիւլէյմանի արկածները:

Եազուպն ալ միւս ժանտարմներուն հետ ղրկուած էր Գարափունարի կողմերը սպիտակ ձիաւորը հետապնդելու համար: Այն օրէն ի վեր ան սպիտակ ձիաւորի սարսափով կ՚ապրէր: Ճամբորդած պահուն հեռուէն երբ փոշի մշուշ մը կը տեսնէր, կը դարձնէր իր ձիուն գլուխը: Դաշտի ճամբաներէն առանձինն անցած պահուն, սպիտակ ձիաւորը մգլիթի սիւներուն մէջէն անցած էր: Եազուպ երբ

ասեղով ու թելով իր պղինձէ կոճակը կարելու կը սկսէր, յամառ կերպով մըտքէն կ՚անցընէր, թէ սպիտակ ձիաւորը արդեօք կրնա՞յ ասեղի ծակէն անցընել: Եազուպ ուրախ էր, որ իր ձիուն ոտքերը սպիտակ էին: Յաճախ պահակ կեցած պահուն եւ կամ գիշերները, երբ իր գըլուխը ձիուն տոպրակին վրայ կը դնէր, կ՚երեւակայէր որ իր ձիուն ոտքերուն սպիտակները հետզհետէ կը տարածուէին, ամբողջ ձին սպիտակ կ՚ըլլար ու ինքն ալ կը դառնար սպիտակ ձիաւոր. ու Մարտիկի հետ ճակատ ճակատի կռուի պիտի բռնուէր ու անտառին մէջէն բռնած թուրք գողին պէս, Մարտիկ իր առջեւ ձգած պիտի տանէր փաշային: Այն ատեն փաշան ի պատիւ իրեն զօրահանդէս պիտի սարքէր, աշխարհէ աշխարհ իր համբաւը պիտի տարածուէր, վերջապէս պիտի հասնէր Սուլթանի ականջին, Սուլթանը իր մօտ պիտի կանչէր ժանտարմ Եազուպը ու պիտի հարցնէր.

– Մուրադդ ուզէ՝ որ տամ:

– Ձեր ողջութիւնը, հզօր արքայ:

– Չէ, չեղաւ:

– Ձեր ողջութիւնը, աստուածաշուքն թագաւոր:

(Շար. 237)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔԱՆՆ.– Կիրակի, Յունուար 18, ժամը 10.30–ին Քաննի (Ալփ – Մարիթիմ) Սէն – Փօլ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ
(մահացած Սեպտ. 6, 1980)
և ւ
ԷՊՐՈՒՀԻ ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ
մահուան 9–րդ տարելիցին, եւ
ՄԻՐԷՅԼ ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ
մահուան 10–րդ տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝ Գարայեան եւ Ուշագլեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան եւ զաւակները՝ Անի, Եւա եւ Ժագ – Արիս, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 18, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ
մահուան Բ. տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝ Կուրպէթեան, Պարտիզպանեան եւ Փոբիաճեան ընտանիքներու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Programme du
COURS DE
LITTERATURE ARMENIENNE
par K. BELEDIAN

Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h.
les Lundis suivants:

19 *Janvier:* D. VAROUJEAN — *La Terre Rouge.*
26 *Janvier:* D. VAROUJEAN — *O Lalake*
2 *Février:* D. VAROUJEAN — *Le Chaut du Pain.*
16 *Février:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, I.*
2 *Mars:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, II.*
16 *Mars:* H. OCHAGAN — *Chahbaz I.*
6 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz II.*
27 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai:* Z. VORPOUNI - *Le Candidat, I*
18 *Mai: Le Candidat, II.*
7 *Juin: Le Candidat, III.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է փ.ծ.ի Տիկին Արմաւենի Հայպէշեանի մահուան առթիւ.– Այրի Տիկին Վ. Ահնամեանէ 150, Տիկին եւ Օր., Օր. Փիլաւեան, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան, Պ. Է. Հայպէշեան, Տէր և Տիկին Ռ. Պէչճեան, Տէր և Տիկին Ժան Զօրայեան, Տիկին Արսինէ Պորանեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան, Տիկին եւ Օրիորդներ՝ Սթամպոլ – ցեան, Տէր եւ Տիկին Գալճեան 50 – ական Ֆ.:

×

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը շնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, իր Մատենադարան ՀՈՎԱՏԵԿ–ի պաշտօնական բացումին առիթով, 1980, Դեկտ. 7ին:

Պ. Ժիւլ Մարտիրոսեան 10.000, Պ. Ալպէր Պօղոսեան (Մարսէյլ) 5000, Պ. ըՍտեփան Զաքրեան, Պ. Ռոպէռ Զոպոյ – եան, Տէսինի Կապոյտ Խաչ, Պ. Պալեան, Պ. Գրիգոր Տէր–Պօղոսեան 500–ական, Ոմն, Ալֆրէտ Պառաւեան, Պ. Պէրպէր – եան (Մարսէյլ), Մշակոյթի Տան Ռոնագընդակի խումբ, Պ. Սեդոբ Ղազարեան, Պ. Մառք Պէճիտեան, Պ. Ժօզէֆ Գեւումճեան 200–ական, Պ. Փաթրիք Պառաւեան 150 Ֆ.:

Միշէլ Ղազարեան, Գրիգոր Խաչեր – եան, Մինասեան, Պառաւեան, Պառաւ – եան Բարունակ, Թաշճեան Շաքէ, Քէշիշեան, Մուրատեան Ալիս, Ոմն, Յովսէփեան Սէրժ, Գրիգոր Գալուստեան, Արմէն Թաշճեան, Պետրոս Փափազեան, Աստուր Աստուրեան, Պօղոս Յովհաննէսեան, Կարապետ Գազանճեան, Ռուբէն Կէնճոյեան, Ռէպէքա Աստուրեան, Սարգիս Կարապետեան, Գօգօ Զալըքեան, Ժան – Մառք Լէյլէկեան, Մուրատեան, Մատոյեան 100ական, Տիկին Հիւսեան, Տիկին Ղազարեան, Էթոյեան, Սարգիս Կարապետեան, Յով – հաննէսեան 50–ական Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. – Համակիր մը՝ 500 Ֆ.:

×

ՊՈՐՏՕ.– Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գօնեալեան 100 Ֆ. կը նուիրեն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արաքսի Մալաքեանի թարմ յիշատակին, փոխան ծաղիկի, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տիկին Նուարդ Գույումճեան՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Réunion d'Information
SUR
ALEC et SUZY

Le MERCREDI, 21 JANVIER, à 20h.30 à la Maison des Jeunes et de la Culture d'Alfortville.
36, Rue Raymond Jaclard
(près de la Mairie)
Organisée par le
COMITE DE SOUTIEN
aux Prisonniers Politiques Arméniens
(Projection de Film)

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE DECINES

REUNION

Vendredi, 16 Janvier, à 20 h. 30
Organisée par le
Comité de Soutien de
HRAIR KILINDJIAN
de Lyon
En présence du frère du détenu.

×

Samedi, 17 Janvier, à 18 h.
REPAS
Organisée par la section de Décines
de LA CROIX BLEUE
Au profit du Comité de Soutien de
H. KILINDJIAN
Orchestre « A N I »

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 15 au 26 Avril 81	— 3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	— 4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81	— 3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	— 4.290 F.
du 01 au 12 Août 81	— 3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	— 4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	— 3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81	— 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal..........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....
Rayer les mentions inutiles

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բարեկամական ճաշասեղան

Կազմակերպուած՝ Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 25, Կիրակի կէսօրին, ժամը 12–ին, Միութեան սրահին մէջ: Հայկ. չէնչող միջավայր, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգիչ՝ Վարդգէս Վարդանեան: Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տոմսերու համար դիմել անդամուհի – ներուն եւ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. – (91) 37. 75. 97

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ»

Ճեմարանականներու ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ճինպաշեանի – 246. 03. 65:

Բոլոր ճեմարանականները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար – Գրիգոր Վահանի
Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան – Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան
Կը մասնակցին՝

Սոնիա Աշքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան:

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESANTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի երիտասարդ մը, որ աշխատանքի իրաւունք ունի, գործ կը փնտռէ քոնֆէքսիոն–ի աշխատանոցի մէջ, նախընտրաբար՝ արդուկի: Դիմել՝

ԱՐՇԱԿ ԱԴԱՄ
104, *Bd. Jean Alleman*
95100 - *ARGENTEUIL*
Tél.: 959. 27. 63

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ՝
Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան
Շրջանի իր ութ մասնաճիւղերով
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18–ԻՆ Կիրակի ժամը 15–ին:
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9–րդ.

Գեղարուեստական բաժին պատրաստըւած կայանի երախաներուն կողմէ:

Ձօն պիւֆէ – Նախընթրիք.

Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13.30–ին, Փլաս Գառնօ

×

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառի հանդէսը՝ Յունուար 18, Կիրակի ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը ներկայացուի՝ աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն, ուսուցչուհի՝ Մայտա Կարապետեանի ղեկավարութեամբ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ ներկայ մանուկներուն:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

×

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St.Raphaël
Pour les Personnes du Troisième Age
— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser: A.A.A.S.
.77, *Rue La Fayette* .. 75009 *Paris*
Tél. 878.02.99 *et* 281.17.80

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է, Ս. Ծնունդին եւ Ամանորի առթիւ՝ որպէս խաղաղին.– Տիկին Զրչրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեան 200, Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան, Պ. Յովհան – նէսեան Գ. 150–ական, Տէր եւ Տիկին Տատուրեան Սիմոն, Պօղոս Ազուլեան, Տիկին Մարիամ Պետիկեան, Տիկին Գազանճեան, հաւատացեալ տիկին մը, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Քիրաճեան 100–ական, Տիկին Ազնիւ Պաղեան, Տիկին Ճանավարեան, Տիկին Մօնիկեան Մ., Տէր եւ Տիկին Աշոտեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Եսեսեան, Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Պամաճեան, Ոմն, Տիկին Մանուկեան, Դաւիթ Փաշաեան 50–ական Ֆ.:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.822 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.822

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՍԱՄՈՒՌ

ՍԻՒԶԻ ՄԱՀՍԷՐԷՃԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թրիպիւն տը Ժընեւ կը շարունակէ դատավարութեան նկարագրութիւնը (Ա. մասը տես՝ մեր երէկուան թիւին մէջ)։

Հայը – Արա Ենիգոմշեան – կը ներկայանայ Ատեանին, իբրեւ վկայ։ Իր ժամանումը կ'ողջունուի համակիրներու խմբակի մը ծափահարութիւններով։ Ոսփկան մը թեւէն բռնած զինքը կ'առաջնորդէ, այն գիշերին մէջ, որ հիմա զինքը կը հրջապատէ։ Իր խօսքերը թոյլ չեն տար վճռական կերպով հարցը լուսաբանելու։ Այսուհանդերձ հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ. – «Համոզումով է որ ընդունեցայ, Ժընեւի մէջ կատարել ինծի յանձնուած գործը։ Նպատակս էր խորտակել Թրքական տիրապետութեան խորհրդանիշները։ Մերժած կ'ըլլայի սպաննել կամ վիրաւորել։

Նախքան ամբաստանեալը եւ պաշտպանութիւնը Սիւզի Մ. կ'ուզէ խօսք առնել.—

«Հպարտ եմ որ Հայ եմ։ Իմ երկրիս մշակոյթը շատ հարուստ է, բայց իր պատմութիւնը խոշտանգուած է։ Չեմ կրնար մոռնալ իմ ժողովուրդիս կրած ցեղասպանութիւնը։ Ոչ ոք պէտք է իր մտքէն հանէ այդ ջարդը։ Պէտք է վերադառնանք մեր հողերուն վրայ։ Փոքրամասնութեան մը գաղափարը չէ, բոլոր Հայերուն փափաքն է»։

Նախագահը՝ Ֆուրնիէ կը պատասխանէ. – «Ոչ ոք կը մտածէ ձեզի մեղադրել Հայաստանի ի նպաստ ձեր յանձնառութեան համար։ Բայց հարկ է որ զուիցերական օրէնքները յարգուին»։

Ընդհ. դատախազը՝ Ռեմոն Ֆէօքս, կը նկարագրէ Սիւզի Մ.ի երթալ – գալերը Եւրոպայի Թրքական հիւպատոսարաններէ եւ իր գործունէութիւնները, «որոնք կը մատնանշեն ընդհանուր ռազմավարութիւն մը, ոտքի դրուած բանակի մը կողմէ, որու մաս կը կազմէ»։ Ապա, դատախազը խօսքը կ'ուղղէ ամբաստանեալին. – «Որեւէ առարկութիւն չըրիք երբ Արան ռումբերը կը պատրաստէր պանդոկի ձեր սենեակին մէջ»։ Վերջապէս կը յարձակի ահաբեկչութեան մենատիրութեան վրայ։ «ԱՍԱԼԱ–ն շատ հեռու է Հայաստանի այն հերոսներէն, որոնք քաջութեամբ կը պաշտպանէին իրենց ազգը։ Անոնք, պատերազմը չէին տանիր բարեկամ երկրի մը մէջ։ Այսօր՝ ռումբ զետեղողները, գաղտագողի կը դնեն իրենց դժոխային մեքենաները եւ անմեղներու մահը կը պատրաստեն, անանունութեան վատութեամբ։ Թուլութեան ժամանակը անցած է։ Քաջութեան ժամանակը հասած է։ Պէտք է «ո՛չ» ըսել ահաբեկչութեան փտախըտին»։ Եւ դատախազը երկու տարի բանտարկութիւն կը պահանջէ։

Պաշտպան փաստաբանը՝ մէթր Քրիսթիան Ջինսթակ, խօսք կ'առնէ. – «Աւելի քաջութիւն պէտք է անպարտ արձակելու համար քան՝ դատապարտելու։ Ցաճախորդուհիս համոզուած էր, որ իր դերը կը սահմանափակուէր դրամ հաւաքելու մէջ Ասալա–ի համակիրներուն մօտ։ Իրեն համար Ք. չէր մերժեր օժանդակութիւն մը բերել։ Կը փափաքէր միայն նոյնինքն Ցակոբեանին յանձնել։ Ք. թերեւս կորզումի զոհ էր, բայց ատիկա Օր. Մ.ի գործը չէր։ Նոյնն էր պայթուցիկ կրելու պարագան։ Սիւզի ներկայ եղաւ ռումբին պատրաստութեան, մտահոգ թուաց, բազմաթիւ հարցումներ ըրաւ բայց չօգնեց Արայի մեքենան պատրաստելու։ Գոհացաւ դիմայարդարման իր տուփը տալով, մեքենաբար։ Կարելի չէ իրեն դէմ մեղսակցութեան յանցանք մը նկատի առնել»։

Պատժական Ատեանը առանց երդուեալ կազմի, Սիւզին կը դատապարտէր 18 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան, հինգ տարի, եւ 15 տարի արտաքսման։ Դատաւորները անոր յանցանք կը գտնէին դրամի կորզումի համար բայց անպարտ կ'արձակէին, ինչ կը վերաբերի պայթուցիկ կրելու մեղսակցութեան հարցին մէջ։

Սիւզի լալով կ'իյնար մօրը գիրկը, կը գրէ Թրիպիւն տը Ժընեւ ու կը վերջացընէ ըսելով. – «Մաղթենք, որ երիտասարդ կինը այլեւս խուսափի Լիբանան երթալէ»։

×

Ժուռնալ տը Ժընեւ գրեթէ նոյն ձեւով կը նկարագրէ դատավարութիւնը, տեղ – տեղ նուազ մանրամասնութիւններ տալով, ուրիշ տեղ՝ աւելի։ Այսպէս պաշտպանողականին մէջ, Սիւզիի փաստաբանը հաստատելու համար որ Սիւզի լաւատեղեակ չէր Վալանսէն Ք.ի գրկած ըսպառնական նամակին, կ'ըսէ «գրուած էր հայերէն, լեզու մը, զոր Սիւզի դժուար կը կարդայ»։

Նոյն թերթը, առանձին կը բացատրէ Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէին միջամտութեանց սկզբունքը։ Այս կոմիտէին – ԿԽՄԿ – երկու պատուիրակներու այցելութիւնը երկու հայ բանտարկեալներուն Շան – Տոլոնի բանտը մաս չի կազմեր Ժընեւի պայմանագրութեանց գործադրութեան։ Այդ այցելութիւնը երբեք չի նշանակեր ճանաչումը զինեալ բախումի մը գոյութեան Զուիցերիոյ եւ Հայ Գաղտնի Բանակի միջեւ Ժընեւի պայմանագրութեանց եւ յաւելումներուն իմաստով։ Ատենէ մը ի վեր, Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն մարդասիրական նպատակներով այցելութիւններ կը կատարէ։ Այդ հիման վրայ այցելած է հայ 2 երիտասարդներուն։

×

Կազէթ տը Լօզան գրեթէ տարբերութիւն չունի, իր թղթակցութեան մէջ, Ժուռնալ տը Ժընեւէն, քանի թղթակիցը նոյնն է։ Ամբողջ էջ մը նուիրած է հարցին, որու առաջին մասին մէջ կան կարգ մը յաւելեալ տեղեկութիւններ։ Այսպէս, կարճ կենսագրականը տալէ ետք Սիւզիի (ծնած Հալէպ, 1956 Փետր. 17–ին, գաղթած Քալիֆորնիա), կ'արձագանգէ Սիւզիի մօր բերած վկայութեան, ինչ կը վերաբերի այն մթնոլորտին, ուր մեծցած է աղջիկը. – «Ծանօթ էր հայ ժողովուրդի պատմութեան, բայց ամենօրեայ խօսակցութեան նիւթ չէր։ Սիւզի հոգածու եւ զգայուն անձ մըն է, պատրաստ՝ իր գրպանի դրամէն տալու սովէ տառապող երախաներու օգնութեան հասնելու համար»։ Միշտ ըստ մօրը՝ Սիւզի երազ մը ունէր՝ ճանչնալ Եւրոպան եւ տեսնել Հալէպը, զոր թողուցած էր դեռ մանուկ։ Այդ պատճառով երբ շրջանաւարտ եղած է ծնողքը իրեն նուիրած են այդ ճամբորդութիւնը։ Այսպէս է, որ ինքզինքը գտած է Պէյրութ, ուր զինքը ձեռք անցուցած է ԱՍԱԼԱ–ն։

Հոս կ'ըսուի նաեւ թէ Սիւզի Աթէնք ալ գացած է, ուր վիզա առնելու պատրուակին տակ, գացած է Թրքական հիւպատոսարան։

Կազէթը աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ Արայի բերած վկայութեան մասին։

Որո՞նք էին թիրախները։ Թէ Սիւզիի թէ Արայի ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը Ժընեւի Հայերուն կրնայ նշանակել թէ անոնք էին թիրախները։ Բայց այս կէտին վրայ, Արա վճռական է, – Չէր յարձակեր նման մարդոց վրայ, նոյնիսկ եթէ այդպիսի հրահանգ ստանար։ Բայց, պատրաստ էր ռումբերը զետեղելու «Թուրք Պետութիւնը խորհրդանշող հաստատութեանց մէջ»։ Կը ճշդէ. – «Ասալա–ն կ'ընտրէ իր զոհերը, միայն Թուրք Պետութիւնը պաշտօնապէս ներկայացնող անձեր նպատակակէտ էին»։ Երբ իր ուշադրութեան կը յանձնուի թէ ուրիշ զոհեր եղած են, օրինակ Թուրք դիւանագէտներու զաւակները, կամաց մը կը պատասխանէ՝ բոլոր արդար դատերը իրենց անմեղ զոհերն ունին, բայց անոնք թիրախ չեն։ Պատասխանելով նաեւ բանտարկութեան իր պայմաններուն մասին, կը հաստատէ թէ խնամք ստացած է եւ պատշաճ կերպով վարուած են իրեն հետ, զինքը հարցաքննողները։ Կը բացատրէ այն պատճառները, որոնց համար ռումբերը կը պատրաստէր Սիւզիի պանդոկին սենեակը. – Սիւզի Ամերիկա պիտի մեկնէր եւ ուզած է որքան կարելի է երկար ատեն մնալ անոր հետ։ Աւելին՝ կը յուսար այդ ձեւով տպաւորութիւն գործել աղջկան վրայ, ցոյց տալով որ պայթուցիկ կը պատրաստէ։ Մնացածին համար, կը հաստատէ Սիւզիի ըսածը. – Հեռու մնաց իր պատրաստութիւններէն, գոհանալով իր դիմումին վրայ դիմայարդարումի տուփը տալով։

Թերթին աշխատակիցը կ'աւելցնէ. – Մինչեւ ո՞ւր կարելի է հաւատք ընծայել այս բացատրութեան։ Այս է հարցը, որովհետեւ Սիւզիի նոթատետրին մէջ կարգ մը արձանագրութիւններ կան, որոնք կրնան մեկնաբանուիլ իբրեւ նշաններ աւելի սերտ կապերու Ասալա–ին հետ։ Այսպէս իսկապէս մարզումի կայա՞ն մըն է, զոր կը մատնանշէ քանի մը անգամ, իբրեւ վայր մը, ուր կ'երթան իր բարեկամները։ Ո՞վ է այդ խորհրդաւոր Մճհէրը, որմէ արտօնութիւն պէտք է առնել տեղ մը երթալու համար։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ յարձակում մը գործուած ըլլայ Թուրք դիւանագէտի մը վրայ, Աթէնք, Սիւզիի այդ քաղաքէն անցնելէն քանի մը օր ետք, այնպիսի պահու մը, երբ Արա հոն էր։ Ամէն մէկ հարցումին, ամբաստանեալը իրականութեան մօտ եւ անվնաս բացատրութիւն մը կուտայ։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ թիւը զգալապէս աւելցած է Դեկտեմբերին Ֆրանսայի մէջ եւ ներկայիս, պաշտօնապէս կը հասնի մէկ միլիոն 632 հազարի։ Միայն մէկ ամսուան ընթացքին Աշխատանքի Նախարարութեան համաձայն անգործութեան տոկոսը 1,2 առ հարիւր յաւելում կրած է Նոյեմբերի բաղդատմամբ։ Այս թիւերը, սակայն, պաշտօնական թիւեր են եւ կը քօղարկեն իրականութիւնը, որ շատ աւելի ծանր պատկեր մը կը պարզէ, ըստ կարգ մը աղբիւրներու։ Ծանօթ է որ կառավարութիւնը «նուրբ լեզու» մը գտած է, զանազանելու համար «գործ փնտռողները» եւ անգործները։ Ամէն պարագայի մէջ, օրական 1232 անգործ կ'աւելնայ։

ԴԱՏԱՒՈՐ Տ'ՈՒՐՍՈՑԻ ազատ արձակումով, հարցերը չեն փակուած Իտալիոյ մէջ, ընդհակառակն։ Թէ Կարմիր Ջոկատները թէ Պետութիւնը յաղթանակի մասին կը խօսին բայց դժուար է գտնել թէ իսկապէս մէկը յաղթած է՞։ «Կ. Ջ.»երը ամէն ձեւով նուաստացուցած են իրենց զոհը եւ կը յայտարարեն «քաղքենիութիւնը, հիմա շատ մեծ հարց մը ունի։ Ինչ՞ ընել զղջումի եկած դահիճով մը։ Գործակցեցաւ պրոլետարական արդարութեան հետ, մեզի յայտնեց մանրամասնօրէն, ծրագիրներն, կառոյցը եւ պատասխանատու անձերը որոնց յանձնուած է բանտը եղող մեր ընկերներուն բնաջնջման ձեւակերպութիւնը։ Խլուրդ մը կը փնտռէիք արդարութեան նախարարութեան մէջ, ահաւասիկ, ձեզի կուտանք իր անունով եւ մականունով՝ Ճիովաննի տ'Ուրսօ»։ Պարզ է որ տ'Ուրսօ ամէն բան պատմած է եւ ոչ ոք կրնայ հերոսութեան դասեր տալ նման պարագաներու մէջ։ Ո՞վ կրնայ ըսել թէ կրնայ դիմանալ նորաստեղծ եւ գերարդիական չարչարանքներու։ Ամէն պարագայի մէջ, ներկայիս մամուլը պառակտուած է եւ այն թերթերը, որոնք մերժած էին տեղ տալ «Կ. Ջ.»երու զեկոյցներուն, դառնացած են նկատելով որ իրենց ընթացքը գնահատուած իսկ չէ։ Արդարեւ Նախարարապետ Ֆորլանի յայտարարեց թէ նոյնքան լաւ կը հասկնայ դրդապատճառները անոնց՝ որոնք որոշեցին հրատարակել քան անոնց՝ որոնք որոշեցին չհրատարակել։ Անմիջականին մէջ, 25–ամեայ երիտասարդ մը ձերբակալուած է եւ 6 հոգի ալ կը փնտռուին։

ՔԱՏԱՖԻ կը սպառնայ Ֆրանսայի, յայտնելով թէ տնտեսական գետնի վըրայ սեղմումի միջոցներ ձեռք կրնայ առնել։ Միւս կողմէ «քուրջի կոտր» որակած է «Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան» 12 երկիրներու բանաձեւը, որ հրատարակուեցաւ Լոմէ եւ ուր դատապարտուեցաւ Լիբիոյ ներկայութիւնը Չատի մէջ։

ՊԱՊԸ 25 վայրկեան գլուխ – գլխի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լէխ Վալեզայի հետ, որմէ ետք իրենց միացած են Տիկին Վալեզա եւ միւս ընկերացողները։ Այս առթիւ Վալեզա ըսած է թէ իր սենդիքան կ'ուզէ գոհացնել մարդուն՝ ոչ միայն նիւթական կարիքները այլեւ՝ ներքին կարիքները։ Շեշտած է. – «Քաղաքական կազմակերպութիւն մը չենք, բայց մարդուն իրաւունքները կը պահպանենք, որոնց մէջ՝ հաւատքի իրաւունքը»։ Նոյն իրիկունը, Վալեզա Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն պատասխանեց Ժ. Մ. Քավատայի եւ Ֆրանսուա Կոյի հարցումներուն (այս սփռումը, ինչպէս գըրեցինք, տեղի չունեցաւ Երեքշաբթի իրիկուն ըստ նախատեսուածին)։ Նոյն ատեն Վարշաւայի մէջ, կառավարութիւնը կը խզէր իր բանակցութիւնները ազատ սենտիքաներուն հետ։

ԷՏՄՈՆ ՄԷՌ ՍԷ – էֆ – ՏԷ – ԹԷ–ի ընդհ. քարտուղարը, Պէյրութի մէջ, տեսնուած է Արաֆաթի հետ եւ այդ հանդիպումէն ետք յայտարարած է թէ փափաքելի է որ «Ֆրանսական իշխանութիւնները պաշտօնապէս շփում հաստատեն ՊԱԿ–ի հետ, որպէսզի շրջանին մէջ արդար խաղաղութիւն մը հաստատելու հեռանկարին կարելի ըլլայ յանգիլ։ Աւելցուցած է թէ Ֆրանսական եւ եւրոպական հանրային կարծիքը անբաւարար կերպով տեղեկութիւն ունի այն խորականութեան մասին, որու ենթակայ են Պաղեստինցիք, Հարաւ – Լիբանանի եւ գրաւեալ հողամասերու մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ օտար ուսանողներու նըկատմամբ Ներքին Նախարարին ձեռք առած սեղմումի միջոցները ջնջուեցան Պետութեան Խորհուրդին կողմէ։ 1977 Դեկտ. 12–ի շրջաբերականով մըն է, որ Ներքին Նախարարը կը հրահանգէր նահանգապետերուն չվերանորոգել օտար ուսանողներու Ֆրանսա մնալու արտօնագիրը եթէ անոնք երեք տարուան մէջ Ա. Սիքլի համալսարանական վկայական մը չեն կրցած ստանալ։ ՄՌԱՓի եւ ԻՒՆԷՖի դիմումին վրայ է, որ Պետութեան Խորհուրդը ի վերջոյ (Շրջաբերականը 1977 Դեկտ. 12–ին է...) իր վճիռը տըւած է ճշդելով թէ Ներքին նախարարը գլած – անցած է իր իրաւունքներուն սահմանը։ Խորհուրդը ջնջած է նաեւ ուրիշ կարգադրութիւն մը, ըստ որուն այն օտար ուսանողները որոնք վերջացուցած են իրենց ուսումը, պէտք է մեկնին Ֆըրանսայէն։

ԹԷՔՍԱՍԵԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ամերիկայի հսկայ տարածքին վրայ ցրուած են 1200–է աւելի համալսարաններ (որոնց 150–ը միայն լուրջ վարկ կը վայելեն)։ Այս համալսարաններուն մէջ գրականութիւն կը դասաւանդեն 40·000 ուսուցիչներ, այսպէս կոչուած «փրոֆէսէօրներ»։ Տարին անգամ մը, համալսարանի գրականութեան ուսուցիչներու համագումարը տեղի կ'ունենայ այս ցամաքամասին մեծ ոստաններէն մէկուն մէջ։ Այս տարի Թեքսաս նահանգի Հիւսթընը, սեւ ոսկիի եկամուտով շէնցած հսկայ ու գեղեցիկ քաղաքն էր հիւրընկալը, եւ 6000 ուրիշ «փրոֆէսէօրներու» կարգին, հիւր մըն ալ՝ ես։

Ընդհանրապէս դասախօսութիւն մը տալու կամ ատեանի մը մասնակցելու նպատակով գացած եմ, տակայն այս տարի գացի իբր ունկնդիր, ինչ որ շատ աւելի ազատ ժամանակ կը թողու այս մասնագիտացած խեղկատակութիւնը դիտելու։ Արդարեւ, ամէն տեսակի հանդէս ու ամէն տեսակի մասնագէտ մարդոց խճողում՝ քիչ մը տարբեր սփէքթաքլը կը ներկայացնէ ու տեսարան կը պարզէ։ Սակայն չունիմ Պարոնեանական գրիչ, եւ ուրեմն այս «Թղթակցութիւնը» չի կրնար պատկերացնել համագումարի ամէնէն յատկանշական որակը, համն ու հոտը, – բառով ու գրիչով ապրուստ շահողներն ու համբաւ հետապնդողներն ալ իրենց խոցելի կէտերն ունին, իրենց նախանձներու մաղձը կը ծորայ իրենց ամէնէն անոյշ խօսքերէն, թէեւ այդ խօսքերը աւելի յղկուած ու ճիլայուած են, քան ... հագուստի վաճառականներու համագումարի մը մէջ լսուածները։

Ուրեմն, «Թղթակցութիւն» մը ըլլալէ աւելի, ասիկա փորձ մըն է «Յառաջ»ի էջերու մէջ շարունակող Սփիւռքեան զրուցախօսութեան բան մը բերել։

×

26 Դեկտեմբեր։

Օդանաւին մէջ նստած ենք շարքով։ Ամենամօտ բարեկամս, Ժ., ինծի պէս, մշակոյթի խառնածիններէն է։ Ծնած է Գահիրէ, Հրեայ։ Մեծցած է ֆրանսերէն ու արաբերէն խօսելով։ Ոչ եբրայերէն գիտէ, ոչ ալ իր կրօնքով կը հետաքրքրուի։ Իսրայէլ չէ գացած, չի հետաքրքրուիր։ Այսպիսի Հրեաներ շատ կան։ Աւելի Միջին Արեւելքցի է, քան Հրեայ։ Երբ իր վարուելակերպը կը դիտեմ, վերստին ինքզինքիս հարց կու տամ, – աւելի ճիշդ չէ՞ ըսել՝ թէ Միջին Արեւելքեան ժողովուրդ մը ու կենցաղ մը կայ՝ որուն «մասնագիտացած» տիպարներն են Հայն ու Արաբը, Հրեան ու Պարսիկը, քան ըսել՝ թէ զանազան «ցեղերու» կամ «ազգերու» գումարն է Միջին Արեւելքը։ Բնիկ ամերիկացի բարեկամներ յաճախ ըսած են ինծի՝ որ Ես եւ Ժ.ն նոյն տիպարը կը թուինք իրենց, խօսքով, աշխարհիմացութեամբ, մտածելակերպով։

Օդանաւը թխմուած է լուռ, լռակեաց, խոժոռ բողոքական Ամերիկացիներով, այն տեսակէն՝ որ ցերեկը 25 առ հարիւր տոկոս կը գրպանէ, գիշերը Աւետարան կը կարդայ, եւ քնանալէ առաջ Աստծոյ շնորհակալութիւն կը յայտնէ որ ինք կ'ապրի ազատ եւ քրիստոնեայ աշխարհի Միջնաբերդին մէջ։ Ցայտնօրէն չեն սիրեր մեզ։ Ժ.ին քով ես, իմ քովս՝ իր աշակերտները։ Աջիս՝ Քառլոսը։ Փուերթօ Ռիքոյի փոքրաթիւ բարձր դասակարգի ծնունդ, Լատին Ամերիկեան գրականութեան մասնագէտ, թուխ ու ձախ։ Այս տարի կ'աւարտէ իր թէզը, եւ ուրեմն Թեքսըս կ'երթայ, համագումարին, գործ փնտռելու։ Մտահոգ է, իրաւունք ունի։ Թեքսըսի միլիոնաւոր թուխերու մեծամասնութիւնը Մեքսիքացի կամ սեւ, կօշիկի ներկարար են ու խոհարար, աղբահաւաք կամ գործաւոր, եւ ոչ թէ փրոֆէսէօր։ Միակ բարեկեցիկ թուխերը պարսիկ եւ արաբ տարրերն են, քարիւղի մարդիկ, եւ հիմա՝ 1000–է աւելի Հայեր ալ, որոնք, լսած եմ, արդէն քահանայ ունին, եւ եկեղեցի ու ակումբ շինելու կը պատրաստուին։

Բոլորին քով, Ուալթըրը, իռլանտական անունով, այդ ժողովուրդի խարտեաշ մազերով ու վարդագոյն դէմքով, հաւատացեալ կաթողիկէ, որուն մասնագիտութիւնը Սպանիոյ գրականութիւնն ու փիլիսոփայութիւնն է։ Թէզը կ'աւարտէ, ու մտահոգ է՝ որովհետեւ միայն կաթողիկէ համալսարան մը կ'ուզէ իր թեկնածութիւնը։ Ուրիշ տեղ, կ'ըսէ, կրօնական – փիլիսոփայական իմ աշխարհայեացքով գրականութեան մօտեցողներով հետաքրքրուող չկայ։ Այս է այսօրուան Ամերիկան, – ամէն տարի, Տոքթորայով զինուած մի քանի հազար անգործ կ'աւելնայ միլիոնաւոր անգործներու զանգուածին։ Մարդիկ՝ որոնք գրականութեամբ ապրելու երազին 10 տարի նուիրած են, կ'աշխատին պաշտօնասենեակներու մէջ, իբր թուղթ մրոտող։ Թէքէեանն ու Ոսկանը, Մամուրեանն ու Օշականը պիտի ճանչնային այս մտահոգ երիտասարդները, պիտի հասկնային զիրենք։ Անշուշտ ամերիկացի երիտասարդին դժբախտութիւնը ճիշդ նոյնը չէ, ոչ սովահար պիտի ըլլայ, ոչ ալ վաղը փողոցը պիտի մնայ։ Սակայն տառապանքի որակը նոյնն է Ոսկանի մը կամ Ուալթըրի մը մէջ, – հարուստ, դրամատիրութեան միջնաբերդ այս երկրին մէջ, այս տղաքը սուտի մը հաւատացին, ինչպէս Ոսկան, գուցէ, Փարիզի մէջ, – հաւատացին՝ որ ժողովուրդ մը, դասակարգ մը կամ հաստատութիւններու ցանց մը կայ, որ իր եկամուտին մէկ չնչին մասը պատրաստ է լեզուի եւ գրականութեան ստեղծագործումին, դասաւանդութեան ու սպառումին յատկացնելու։ Եւ այդպէս ալ է երբեմն։ Սակայն երբ Հայ ջոջերուն կամ ամերիկեան հաստատութիւններուն յայտնի եղաւ որ գրականութեան զանգուածային ուսուցումը կը ստեղծէ ոչ միայն յոգնած ուսուցիչներ, այլ նաեւ իսկական մտաւորականներու փոքր բայց ազդեցիկ ցանց մը՝ կացինը իջաւ։ Եւ ուրեմն, ջնջուեցան աթոռներն ու պաշտօնները, «զտումի» դրոյթը սկսաւ մերժել անոնք՝ որոնք վտանգաւոր կը թուին, եւ ահա շրջապատուած եմ գրականութեան մասնագէտներու մտահոգ դէմքերով, – ես ու Ժ.ն «օգնական» փրոֆէսէօր, այսինքն՝ գիտենք որ վաղը կրնան մեզ դուրս դնել։ Միւսները, թէզաւարտ սակայն անգործ, մեր անկայուն դիրքն իսկ չունին։

Բայց եւ այնպէս յաճախ կը խնդանք, շնորհիւ Փիէռին։ Հայիթիցի սեւ – սըրճագոյն, գեղեցկադէմ, 23–ամեայ երիտասարդ մը, որ մեր մէջ ամէնէն զօրաւոր միտքը ունի։ Աւարտած է արդէն իր Տոքթորայի թէզը, այնքա՜ն փայլուն, որ նոյնիսկ այս իրավիճակին պաշտօններ կը սպասեն իրեն։ Իրոնի մը կայ մեր ներկայ ամերիկեան իրականութեան մէջ, – խելացի, համալսարանաւարտ սեւը շատ աւելի մեծ կարելիութիւններ ունի իր առջեւ, քան ճերմակը, գոնէ գրականութեան մարզին մէջ։ Կառավարական օրէնքը կը պահանջէ որ ամէն համալսարան որոշ թիւով սեւ փրոֆէսէօր ունենայ։ Ոչ մէկ օրէնք նոյնը չի պարտադրեր՝ ձախակողմեայ ճերմակներու պարագային։

Եւ ուրեմն կ'երթանք, այս հսկայ երկրի արեւելեան ափէն, հարաւի կեդրոնը։ Կ'երթանք Թեքսըս, ուր չեմ եղած երբեք։ Թեքսըս, ուր մեծ հողատէրերը, քարիւղի ընկերութիւնները եւ դրամատուները կը գողնան միլիառներ եւ ժողովուրդին կը վերադարձնեն փշրանք միլիոններ։ Թեքսըս, ուր ամէն ինքզինքը առնական համարող այր մարդ զէնք ունի, եւ ուր Նիւ – Եորքէն աւելի շատ մարդասպանութիւն տեղի կ'ունենայ։ Երկու կին համալսարանաւարտներու հետ կը խորհրդակցինք։ Մտահոգ են, որովհետեւ երեկոյեան ժամը վեցէն ետք վտանգաւոր են փողոցները։ Մտքէս կ'անցնի որ մեզի համար ալ անվտանգ չեն։ Կ'որոշենք խումբով պտըտիլ ամէն տեղ։ Ամերիկան տեռորիզմ չունի։ Ահաբեկչութիւն շատ քիչ կը պատահի, կ'ըսուի։ Ամերիկան օրհնող բողոքականը հպարտ է, որովհետեւ իր այս գեղեցիկ երկրին մէջ յեղափոխութիւն չկայ։ Սակայն մեծ քաղաքները այնքան ոճիր ունին, որ լուսարդելի պաշտօնական դրոյթ չունենալով հանդերձ, գիշերային կեանք չկայ մեծ քաղաքներէն շատերուն մէջ։ Ահով դուրս կ'ելլեն մարդիկ, որովհետեւ չքաւորներու, կատաղածներու, անարգուածներու հսկայ ամերիկեան զանգուածը անդադար կը կողոպտէ եւ կը սպաննէ։ Աւազակները սովորաբար կը գործեն առանձին, որովհետեւ ամերիկեան մշակոյթը քաղաքական յեղափոխութեան, համայնական ու խմբական մօտեցումի մասին մտածել չարտօներ։ Անձնականին աստուածացումը պատուանդանի վրայ դրած է առանձին չարժօղը, – միլիոն շինողը, Քաուպօյը, եւ անոնց արդի կերպարները։ Եւ ուրեմն առանձին կամ փոքր խումբերով կը կողոպտեն, կը բռնաբարեն, կը սպաննեն, կը ձերբակալուին, կը սպաննուին։ 50 միլիառ տոլարի (միլիոն չէ, միլիառ) գողութիւն՝ ամէն տարի, ու 20·000 սպաննուող՝ ոճիրներու մէջ։ Քաղաքացիական պատերազմ, առանց քաղաքական մտածումի։ Այս է անօգնական աղքատին միակ աղաղակը, երկրի մը մէջ՝ ուր աղքատ ըլլալը յանցանք մըն է, փաստ՝ որ ծոյլ ես եւ անարժան։ Ապա թէ ոչ՝ Լիբանանէն կամ Հայաստանէն կամ Իրանէն նոր եկող այս Հայերուն պէս դուն ալ պիտի չկարենայի՞ր հարստանալ...։

(Մնացեալը Յաջորդով)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

Սիզիփոսեան Տեսիլք

Գարուն էր։ Փոքրիկ գիւղին միակ փողոցը կառապնաց խճուղին էր։ Փրովանսի անոյշ արեւը մասնաւոր հոգածութեամբ մը տեղաւորուեր էր գիւղին ու արտերուն վրայ։ Հեռուէն եկող ելեկտրական սղոցի մը զիլ ճռինչը՝ որ, ատաղձագործի մը ներկայութիւնը կը մատնէր, արեւոտ օդին մէջ զուարթ յանկերգի մը պէս կ'երկարէր։

Երբ դրան մը առջեւ փայտի տաշեղներու դէզ մը տեսայ, կեցուցի կառքս, արհեստս յիշեցնող պայուսակը ձեռքիս՝ արհեստանոց մտայ։ Մարդը տախտակին վրայ ծռած՝ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէր գործողութեան։ Այսինքն եւ չդարձաւ երբ դուռը գոցեցի աղմուկ հանելով։ Սպասեց որ գործողութիւնը լրանայ։ Այն ատեն միայն դանդաղ շարժումով մը ետ դարձաւ մարմինին կիսովը, գլուխը թեթեւ մը ծռած։ Նայուածքին մէջ հարցում կար, զոր ոչ մէկ աճապարանք ունէր արտայայտելու։ Մօտեցայ իրեն եւ ներկայացայ։

–Ո՛չ, ըսաւ, բանի մը պէտք չունիմ։

Ձայնը նոյնպէս դանդաղ էր, ինչպէս իր շարժումները, բայց հաստատակամ։ Մէկ խօսքով թումբ կանգնեցուց ընելիք առաջարկներուս վրայ։ Եւ սակայն, անպայման կ'ուզէի բան մը ծախել, յանձնարարութիւն մը ընդունիլ իրմէ։

Ակնարկով մը արհեստանոցին ամբողջ միջոցը քննեցի։ Ամէն կողմ տախտակ կար որուն գործածութիւնը կարելի չէր գուշակել եւ ծախած ապրանքներէս առաջարկներ բերել։ Բայց անկիւն մը դագաղ մը տեսայ։

– Կը տեսնեմ որ, ըսի, դագաղ ալ կը շինէք։ Ես ունիմ նաեւ շատ ազուոր եւ աժան դագաղի կոթեր, խաչեր...

Ատաղձագործը հեգնական քրքիջ մը ունեցաւ։

– Այս գիւղին մէջ մարդ չի մեռնիր, ըսաւ, խորհրդաւոր տեսք մը առնելով եւ աչքերը վրաս բարձրացուցած։

– Է՜հ, այս դագաղը լիւքսի համար չէք շինած։

– Ասիկա ուրիշ պատմութիւն է... ապուշութի՜ւն, ապուշութի՜ւն։ Յիսուն տարի է որ արհեստին մէջն եմ, ասիկա առաջին դագաղն է որ շիներ եմ եւ այն

ԱԿՆԱՐԿ

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՃԻԳԵՐ – ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

1920 թուականէն մինչեւ 1930, տասը տարիներու ընթացքին, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուած են ութսուն աշակերտներ, որոնցմէ քսաներեքը աւարտած են Ընծայարանը եւ կատարած քահանայական ուխտը։ Մնացեալներէն շատեր թողած են վարժարանը Ժառանգաւորացի քառամեայ դասընթացքի աւարտին, «անյարմարութեան պատճառաւ» կամ «հիւանդութեան պատճառաւ Սարկաւագութեան աստիճանին յարմար չնկատուելով զրկուեցաւ Ս. Տեղեաց ծառայութենէն» կամ «անընդունակ նկատուելով Պէյրութ ծնողաց քով զրկուեցաւ»։

Տիրան Վրդ. Ներսոյեանի տեսչութեան օրով հասած պատկառելի այս հունձքը ունեցաւ իր տկարացումները. երեքը դրժեցին իրենց ուխտը, մին՝ Ոսկի Աբեղան վաղամեռ վախճանեցաւ, սակայն միւսները եղան մեծ աղէտին յաջորդող մեր Եկեղեցւոյ վերականգնումին առաջնորդող դէմքերը։ Ասոնցմէ ի Տէր հանգեան Հայկազուն Արք. Աբրահամեանը, ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի աւելի քան քառասուն տարիներ, Պարգեւ Եպս. Վրթանէսեանը, Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռին ծառայելէ ետք քսանվեց տարիներ, Շաւարշ Եպիսկ. Գույումճեանը, իբրեւ Ս. Աթոռիս Միաբան եւ ապա՝ Դամասկոսի թեմին Առաջնորդ, երկար տարիներ, Ասողիկ Արք. Ղազարեանը, ծառայելէ ետք Ծայրագոյն Արեւելք, Ամերիկա եւ ապա՝ իբրեւ Առաջնորդ Իրաքի մինչեւ իր մահը՝ 1978–ին, եւ Միւռոն Ծ. Վրդ. Կրճիկեանը, հովուական պաշտօններ վարելէ ետք յԱմերիկա։

Մինչեւ այսօր, Ս. Աթոռէն ներս, ամբողջական նուիրումով իրենց պարտականութիւնը կը շարունակեն Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքը եւ Ս. Աթոռոյս Լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպիսկ. Ալանեանը։

Ս. Աթոռին ծառայելէ ետք որոշ տարիներ, այժմ զանազան երկրամասերու հայութեան կը ծառայեն՝ Սիոն Արք. Մանուկեանը՝ Ատենապետ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի, երկար տարիներ պաշտօնավարելէ ետք իբրեւ հովիւ եւ ապա Առաջնորդ Ամերիկայի մէջ, Սերովբէ Արք. Մանուկեանը՝ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի, քըսանեօթը տարիներէ ի վեր, Տիրայր Ծ. Վրդ. Տէրվլիշեանը՝ հովիւ ի Լոս – Անճըլըս եւ այժմ քաշուած, Պսակ Արք. Թումայեանը՝ իբրեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ յԱնգլիա, այժմ քաշուած եւ վերջապէս՝ Շնորհք Արքեպիսկ. Գալուստեանը, Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ։

Զգօն Եպիսկ. Տէր Յակոբեան քաշուած կ'ապրի Ամերիկա, տարիներ պաշտօնավարելէ ետք իբրեւ հովիւ Ամերիկա եւ Միլանօ, իսկ Գերշ. Տ. Հմայեակ Եպիսկ. Ինտոյեան այժմ անպաշտօն կ'ապրի յԱմերիկա, վարելէ ետք հովուական պաշտօններ։

1920–ական թուականներէն սկսեալ, բացի Միաբան Հայրերէ, ուսուցչական կազմին մէջ մինչեւ իրենց մահը (1936) պաշտօն վարած են Գրիգոր Մխալեան, իբրեւ ուսուցիչ հայերէնի եւ պատմական դասերու, եւ Արամ Խաչատուրեան՝ Գծագրութեան։

1937–ին, Թորգոմ Պատրիարք Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութեան կը կոչէ Եղիշէ Վրդ. Տէրտէրեանը։ Կրթական նոր ծրագիրով, ուսուցչական ճոխացած կազմով, որ կը հաշուէր, բացի նախորդներէն, պատրաստուած Միաբաններ, Տեսուչը, Սիոն, Հայկազուն, Սերովբէ եւ Հայրիկ վարդապետները, Վարժարանը կ'արձանագրէ կրթական ուշագրաւ նուաճումներ։

1938 Յուլիս 31–ին, Թորգոմ Պատրիարք քահանայութեան կը կոչէ չորս շրջանաւարտներ։ Անդրանիկ Սրկ. Տօնիկեան (Պայրամեան) կը վերակոչուի Տ. Հայկասեր, Արմենակ Սրկ. Ոսկերչեան՝ Տ. Հրազդան, Խաչիկ Սրկ. Համալեան (Մանուէլեան)՝ Տ. Կորիւն եւ Ազատ Սրկ. Երէցեան՝ Տ. Շահէ։

Հինգ տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռին, Տ. Հրազդան եւ Տ. Շահէ կը հրաժարին իրենց Ուխտէն։ Հայկասեր Վրդ. ցարդ կը շարունակէ իր ծառայութիւնը Ս. Աթոռոյս, մի քանի տարիներու բացակայութենէ ետք յԵւրոպա եւ յԱմերիկա, իսկ Կորիւն Վրդ. քառասուն տարիներու պաշտօնավարութենէ ետք Ս. Աթոռէն ներս եւ Եթովպիա իր մահկանացուն կնքեց Երուսաղէմ 1978–ին։

Տ. Ա.

(Շար. 11)

ալ, ինչպէս կը տեսնէք, փոշիին մէջ թաղուած մնացեր է: Հողի՛ն մէջ ըլլալու տեղ...:

– Ի՞նչպէս, ըսի, խելքիս չի հասնիր, դագաղը ապսպրեցին, դուք շինեցիք եւ չառի՞ն: Հարկաւ մեռելը առանց դագաղի չթաղեցին...:

– Ի՞նչ մեռել, սիրելիս, հոս մեռնող չկայ: Բայց սա մեր անիծեալ ծերունի Մամոյին խելքին փչեր է, ուզեր է մեռնիլ, կ'երեւի չիփ – չիտակ երկննալու համար իր սիրական հողերուն մէջ, քիչ մըն ալ որովհետեւ եօթանասուն տարի է մէջքին վրայ երկուքի ծալուած ապրելէն ձանձրացեր է: Առտուն անկողին մըտեր է, կէսօրէն ետք բժիշկը հոգեվարքը յայտարարեր է: Մէկը վազեր քահանան բերեր է որ անմիջապէս հաղորդութիւն է տուեր որ ուխտուննոց գայլը չըլլայ թէ դժոխք երթայ, միւսը վազեր եկեր է հոս՝ «Վարպե՛տ, կ'աղաչեմ, դագաղ մը, ծերունի Մամոն անցնելու վրայ է, քահանան եկաւ, թաղումը վաղը առաւօտ պիտի ըլլայ»:

«Ես դագաղ չեմ շիներ, պոռացի, ես մեռելներու համար չեմ աշխատիր, ինծի դագաղ շինել մի՛ տաք, ես տուն շինել կ'ուզեմ, տո՛ւն, ապրողներուն համար: Գնաց: Աղաչեց. «Վարպետ, վաղը պէտք է թաղենք, հիմա գործերու եղանակն է, կորսնցնելիք ժամանակ չունինք, հողը մեզի չի սպասեր, մենք հողին գերին ենք»: Ըսի, քաղաք գացէք, քաղաքէն առէք: Գնաց, չարունակ կը կըրկնէր. «Հողը մեզի չի սպասեր»: Անպիտանը չէր ուզեր ըսել որ քաղաքը աւելի սուղ է: Ինչ որ է, ամբողջ գիշերը աշխատելով շինեցի դագաղը: Մէյ մըն ալ առտուն կանուխ եկաւ տղան: «Վարպետ, շինեցի՞ր դագաղը», եւ ա՛հ, ըսաւ, սեղանին վրայ պատրաստ դագաղը տեսնելով, ալ պէտք չունինք, աւելցուց ցած ձայնով, ծերունին մեզի խաղ խաղաց»:

– Ի՞նչպէս թէ խաղ խաղաց....

Տղան ձեռքէս բռնելով սա եւեւի դըրան առջեւ տարաւ, բացաւ, եւ ցուցամատը երկարած հեռուն, ցոյց տուաւ ծերունին որ առտուն մութն ու լուսին ոտքի ելած իր հողը կը մշակէր:

– Է՛հ, ըսի, հիմա պիտի սպասէք որ ուրիշ մը մեռնի, ձեր դագաղը ծախելու համար:

– Դուք չէք հասնիր, պատասխանեց ատաղձագործը զայրացած ,կամ չէք ուզեր հասկնալ, երբ կ'ըսեմ թէ հոս մարդ չի մեռնիր:

– Ի՞նչպէս թէ մարդ չի մեռնիր:

– Մեր գիւղին մարդիկը քաղաք կ'երթան, քաղաքը կը մեռնին, ըսաւ, քաղաքը: Չէ՞ք տեսներ, գիւղը պարպուած է:

Ալ հասկցած էի որ այս ատաղձագործին հետ տրնելիք չունէի:

Դուրս ելլելէս առաջ ակամայ ակնարկս ինկաւ շինուած դագաղին վրայ, որ տխուր էր, ցուրտ էր: Մարմնիս երկայնքէն սարսուռ մը անցաւ:

Դագաղ մը, երբ մէջը մեռել չկայ, աւելի տխուր է, աւելի պաղ...

ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կնքած է Անդրանիկ Տէրվիշեան: Ողբացեալը ծնած էր Այնթապ, 1903-ին եւ դեռ պատանի, Այնթապի ինքնապաշտպանութեան շրջանին իր մասնակցութիւըն թեան շրջանին իր մասնակցութիւնը բերած է իբրեւ զրաբեր – թռուցիկ: 1920-ին մարտունակ 5 ընկերներ որոնց կրտսերն է, Այնթապէն կը փախին, ու հետիոտն կը հասնին Հալէպի մօտակայ գիւղերէն՝ Պապ: Կը մտնուին տեղացի Հայու մը կողմէ ու կը տարուին Հալէպի կեդրոնական բանտը: Շնորհիւ Ազգ. Միութեան ջանքերուն, ազատ կ'արձակուին ու 1922ին, Ա. Տէրվիշեան կը մտնէ Հ.Յ.Դ. շարքերը: Եղած է Ազգ. Զաւարեան Վրժ.ի հոգաբարձութեան անդամ, Քրիստափոր Պատանեկան Միութեան վարչութեան անդամ: Յուղարկաւորութեան, Հալէպի Ազգ. Գերեզմանատան մէջ յանուն իր գաղափարակից ընկերներուն, դամբանականը խօսած է ընկ. Անդրանիկ Խաչատուրեան:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍ (Լիբանան) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ Ծնունդի արարողութեան նախագահած է Խորէն Ա. եւ պատարագած՝ Գարեգին Բ. Աթոռակից – կաթողիկոսը, որ տուած է նաեւ օրուան քարոզը բնաբան առնելով. – «Զի ծնաւ ձեզ այսօր Փրկիչ»: Այս առթիւ Գարեգին Բ. յիշած է որ 1981-ը յիսնամեակն է Դպրեվանքին, որուն հիմնադրին՝ Սահակ Կաթողիկոսի ալ յիշատակը ոգեկոչած է: Պատարագն ու Ջրօրհնէքի արարողութիւնը ձայնասփռուած են Լիբանանի պետական ձայնասփիւռի կայանէն:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Շաֆիք Ուազզան, Յունուար 6-ին, այցելած է Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը եւ շնորհաւորած հայ համայնքին Ծնունդը: Իրեն ընկերացած են նախարարներ՝ մէթր Խաչիկ Պապիկեան եւ Մոհամէտ Եուսէֆ Պէյտուն եւ երեսփոխաններ՝ Սուրէն Խանամիրեան, Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ շէյխ Ամին Ճէմայէլ, Անդրէաս Եպիսկ. Պետոյեան ինչպէս նաեւ այլ յարանուանութեանց կրօնական ներկայացուցիչները:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ, ազգ. «Գէորգ Զաթալպաշեան» երկրորդական վարժարանին մէջ տօնուած է Հ. Յ. Դ. 90-ամեակը, աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած յայտագրով մը: Ամբողջ շաբաթ մը Դաշնակցութեան մթնոլորտը տիրական եղած է դպրոցին մէջ: Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցած է Դեկտ. 20-ին «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ: Յայտագրին բացումը կատարած է 9-րդ դասարանի աշակերտուհի մը: Երկրորդական բաժնի աշակերտները պատրաստած են թատերական պատկեր մը, ներշնչուած Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին» գործէն: Օրուան բանախօսը եղած է Ն. Պէրպէրեան, որ Հ. Յ. Դ. 90-ամեակի խորհուրդը կապած է աշակերտներու այն սերունդին, որ իր Քրիստափորներով ու Զաւարեաններով 1880-ական թուականներուն հայ դպրոցը վերածած է Հայկական Յեղափոխութեան հնոցի եւ անոր մթնոլորտին մէջ թրծուելով, երիտասարդ տարիքին ծնունդ տուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Դեկտ. 14-էն 21 ազգ. «Ս. Խանամիրեան» քոլէճի մէջ է, որ կազմակերպութեամբ աշակերտական խորհուրդին տօնուած է Հ. Յ. Դ. 90-ամեակը: Առաջին առթիւ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը, որ կը ներկայացնէր Դաշնակցութեան պատմութեան հետ կապ ունեցող զանազան նիւթեր: Դեկտ. 19-ին, յատուկ հանդիսութեամբ տօնուած է 90-ամեակը գեղարուեստական յայտագրով: Դաշնակցութեան կեանքն ու գաղափարախօսութիւնը ներկայացուցած է ընկ. Գրիգոր Աչըքեան: Փակումը կատարած է վարժարանին տընօրէնը:

×

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ նոր կառուցուած Հայ կեդրոնի «Ս. Սարոյեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 6-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը: Ներկայ եղած են աւելի քան 300 երիտասարդներ: Երգիչ Յարութիւն Բամպուքճեան ազգ. եւ յեղափոխական երգերով ստեղծած է խանդավառ մթնոլորտ մը:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ

Խորհրդային ընկերութենէն փախուստ տուող երիտասարդներ, յաճախ մտաւոր լայն պաշարի տէր, Սիպերիոյ անտառները կ'ապաստանին՝ դառնալով անոնց բնակիչները:

Սոցիալիստիչեսկայա Ինտուսդրիա օրաթերթին համաձայն, անոնք՝ դատարկապորտներ – մակարոյծեր, նկատելի թիւ մը կը ներկայացնեն: Բոլշայա Օնա գետին շրջակայքը այժմ կը ճանչցուի Բիչիկորսկ անունով, այսինքն՝ Հիփփիներու քաղաք:

Անտառներու բնակիչները կը սնանին հատապտուղներով եւ ձուկով: Յաճախ ուտեստեղէն եւ խմիչք ձեռք կը ձգեն անցորդներուն միջոցով կամ՝ մօտակայ քաղաքները երթալով եւ գողնալով: Կռիւներ, բախումներ, ալքոլի ծայրայեղ գործածութիւն, նոյնիսկ անտառային հրդեհները յաճախակի են:

Ոստիկանութիւնը, ըստ խորհրդային թերթին, լուրջ մտահոգութիւն ցոյց կուտայ:

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԱՂԱՐՇ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆ

Վաղարշ Վաղարշեան Սունդուկեան Թատրոնի գեղարուեստական ղեկավարն էր: Խիստ ու անզիջող էր կարգապահութիւնը խանգարողներու նկատմամբ, կը պատժէր անխնայ:

Ու անգամ մը, երիտասարդ դերասան Հենրիկ Յովհաննիսեան կ'ուշանայ ներկայացումին: Վաղարշեան շատ կը սիրէր այդ արամիտ ու կայտառ դերասանը, բայց չէր կրնար խորութիւն դնել: Կը կանչէ բացատրութեան: Դերասանին բացատրութիւնը չի գոհացներ եւ Վաղարշեան կը հարցնէ.

– Որքա՞ն կը ստանաս:

– Ութ հարիւր ռուբլի, – խեղճ – խեղճ կը պատասխանէ դերասանը:

– Այս ամիս կը ստանաս վեց հարիւր, – կը վճռէ Վաղարշեան եւ քարտուղարին կը կարգադրէ ձեւակերպել հրամանը:

– Հոգս չէ, – գլուխը կը կախէ դերասանը: – Թող ըլլայ վեց հարիւր...

Բայց քիչ ետք ներս կը մտնէ գլխաւոր հաշուապահը եւ իր զարմանքը կը յայտնէ.

– Իբրեւ պատիժ Հենրիկ Յովհաննիսեանի աշխատավարձքը կը բարձրացնէ՞ք, Վաղարշ Բոգդանիչ...

– Ո՛չ, ի՞նչ կ'ըսես, 800-էն կ'իջեցնեմ 600-ի:

– Բայց ան 500 կը ստանայ...

– Հինգ հարի՞ւր... Վա՛յ աւազակ, գլխ խաբեց ... Դէ լաւ, թող այդպէս ալ մընայ: Տղան իւմուր ունի, իսկ ատիկա՝ անգին բան է...

×

ՎԱՂԱՐՇ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

30-ական թուականներուն Արուս Ոսկանեան հիւր կ'երթայ Վաղարշեանին տունը եւ կ'ըսէ.

– Այսօր ես համոզուեցայ, որ մենք իսկապէս «ոտք դրած ենք» սոցիալիստական հասարակարգը: Երբ կուգայի ձեր մօտ, փողոցի նեղ մասը տեսայ, որ դիմացէն կառք մը կուգայ: Կ'ողքս մեծ ցեխալիճ մը կար: Ոչինչ կրնայի ընել: Փակայ պատին՝ սարսափով մտածելով որ հիմա կառքը կը լուայ զիս այդ գարշելի ցեխաջրով: Բայց կառքը մօտենալով ինծի՝ կեցաւ: Վարորդը ինծի նշան ըրաւ, ուրախ – ուրախ անցայ ու կը մտածեմ, որ մարդկային մշակոյթը նըկատելիօրէն կ'արմատաւորուի մեր կենցաղին մէջ: Իսկ ան զիս հոս հասցուց...

– Այդ կառքը ե՛ս ղրկած էի քու ետեւէդ, սիրելի Արուս...

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Եագուպի երեւակայութեան մէջ թագաւորին ներկայանալը այնքան իրողութիւն կը դառնար, որ յաճախ կը մոռնար իր գլխին տակի ձիուն տոպրակը: Եագուպ միայն կը չուարէր, թէ այդ բառերէն ո՞րը պիտի գործածէ: Աստուածատո՞ւր, թագաւոր թագաւորա՞ց, թէ՝ արքայ ամենայն աշխարհի:

Թագաւորը երբ երեք անգամ հարցնէր, երրորդ անգամ Եագուպ մուրացի փոխան պիտի ուզէր ուղտի կաշիէ շինուած ռուսական ճամէ մը:

Եագուպ ռուս կոզաքներուն ուժը այդ ճամէներուն մէջ կը դնէր: Այդ ճամէներուն շնորհիւն էր, որ կոզաքները ձիերու վրայ հեծած մէյ – մէկ հսկաներ կը դառնային, սուրերով թշնամիին վրայ կը վազէին ու զօրքի գլուխները խաշխաշներու պէս վար կը թափէին: Եագուպ ռուս – թրքական պատերազմին մէջ տեսած էր այդ ճիզմէներուն գործած հրաշքը: Անտարակոյս, նոփ – նոր ու փայլուն կաշիով ճիզմէ մը Եագուպի միակ մուրազն էր, որովհետեւ ժանտարմ ըլլալէն ի վեր ոտքերուն նոր կօշիկ հագած չէր: Յաճախ կաշի կաշիի վրայ կը կարկտնէր, կօշիկը կը ծանրանար, կ'ըսես իր երկար հասակը ծառի մը պէս գետին կը գամուէր: Յաճախ կրունկը դուրս կը ծռէր ու այնքան լայն աշխարհը կը փոքրանար կօշիկի մը մէջ:

Երբ Զարէի մօտ Եագուպ իսկէմլիի մը վրայ նստաւ, կօշիկը ուրիշ ձեւ առաւ, կարծես կաւով շինուած ըլլար, բթամատը դուրս ինկաւ, թթենիի չորցած կեղեւի նման հաստ եղունգներով: Կօշիկը ծանր էր կարկտան կարկտանի վրայ, խոշոր կուռերով, աւելի շատ Վոսփորի ջուրերուն վրայ ձգուած թըրքական դրահապատի մը նման էր:

– Ըսիր որ Գարափունարի կողմերէն կուգաս: Պատմէ՛, պատմէ՛: Ուրեմն, դուն տեսա՞ծ ես խալֆայի աչկերտին ականջի կապոյտ յուլունքը:

– Մութ էր, հանըմ, էնոր ականջին յուլունքը չտեսայ. էնպէս մութ էր, որ անտառի արջն իսկ չէր համարձակեր իր տեղէն շարժիլ: Տեսանք Մարտիկը պահակներուն առջեւէն անցաւ: էն էր, էն: Պահակներս մութին մէջ կապուեցանք, ձէն չկրցինք, տալ: Ես էնպէս վախցայ, որ Սուլթան Սիւլէյմանին պէս ուզեցի մութին մէջ կորսուիլ: Գիտես, հանըմ, Սուլթան Սիւլէյմանը սեւ կատու մը ունէր, որ երբ փքէր՝ ամբողջ աշխարհի վրայ գիշեր կ'ըլլար ու ինք կը կորսուէր մութին մէջ: Մարտիկը ժանտարմներուն դէմ շատ անուշ է, հանըմ, գեղացիին հետ բարի: Երբ ճամբան կը տեսնէ, որ քիւրտի սայլը արուին մէջ ինկած է, իր ժիր կռնակը կուտայ ու կը վերցնէ: էս բանը տեսնողներ եղած են: Հայ գիւղի մը դաշտերէն անցած ատեն՝ երբ տեսնէ գեղացի մը, որ սերմ կը նետէ, Մարտիկ կը մօտենայ, վար կ'իջնայ ձիէն ու կը խօսի գիւղացուն, որ պահ մը երթայ էն թթենու տակ երկննայ կռնակի վրայ, էս Մարտիկը սերմի գոգնոցը իր մէջքին կը կապէ ու կը սկսի սերմ նետել, մինչեւ որ գեղացին լաւ մը կը հանգստանայ ու գոգնոցին սերմը կը լմննայ:

«էս գեղացին եղածին պէս կ'երթայ կը պատմէ գիւղը, որ Ս. Սարգիս իր հետ խօսած ու իր արտին մէջ սերմ նետած է: էս Հայերը, հանում, ձիաւոր Ս. Սարգիս մը ունին: էնպէս կը հաւատան, որ տարին հեղ մը կ'երեւայ ու ձիու նալով փեթակի ցորենն ու ալիւրը կը կնքէ, պէրէքէթի համար: Գեղացին մի քանի օր յետոյ իմացած էր, որ իր արտին մէջ սերմ նետողը սպիտակ ձիաւորն էր:

«Օր մը, հանում, սպիտակ ձիաւորէն վիրաւորուած ժանտարմ մը ինքզինք հագիւ Գարատաղի հովտին մէջ հայու մը բանջարանոցին առջեւ կը ձգէ: էս հայ գեղացին իր դրան վրայ ինկած ժանտարմին վէրքը կը լուայ, ծառին խաւը լաւ մը կը ծեծէ ու վէրքին վրայ կը կապէ՝ արիւնը կտրելու համար: Իրիկնադէմին ժանտարմը կը տեսնէ, որ սպիտակ ձիաւորը բանջարանոցին տակ դըրան վրայ կ'իջնէ ու տան փոքրիկները դէպի իրեն կը վազեն: Մի՛ ըսեր, որ վերջի շաբաթը սպիտակ ձիաւորը այդ տունին մէջ կը մնայ եղեր: Ժանտարմը այս որ կը տեսնէ՝ շատ կը վախնայ: էս Մարտիկը կը մօտենայ՝ կը խօսի անոր հետ բարեկամի մը պէս ու վէրքին վիճակը կը հարցընէ: Վիրաւոր ժանտարմը երեք օր էդ տան մէջ կը մնայ. երբ բաւական ուժ կը ստանայ, առանց տնեցիներուն լուր տալու, ձին կը հեծնէ ու կը հեռանայ բանջարանոցէն:

(Շար. 238)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԷն Տիկին Աուրինէ Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN

Le Dimanche, 22 Février
à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:
— Ets. K. BAKERDJIAN:
35, Rue de Trévise, Paris 9°
— Librairie PALOUYAN:
9, Rue de Trévise, Paris 9°
— Restaurannt EREVAN:
29, Rue Bergère, Paris 9°
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53
— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»

Փետր. 15ին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ներկայիս մեր խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնենք Աթոռակից – Կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ. Վեհափառին, Թեմիս Առաջնորդ՝ Մեսրոպ Եպս. Աշ – ճեանի, Արմէն Քհնյ. Իշխանեանի, Հ. Մ.Ը.Մ. – Կամքի, Հ.Յ.Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէին, Համազգայինին, Հայ Օգնութեան Միութեան, «Հորիզոն», «Հայրենիք», «Ազատ Օր» եւ «Յառաջ» թերթերուն, յօղուածագիր բարեկամնե – րու, եւ բոլոր անոնց, որոնք հեռագրով, հեռաձայնով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, նա – մակով եւ այլ միջոցներով մասնակից դարձան մեր սուգին եւ ջանացին մխի – թարել մեզ, մեր սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՆԻԷԼ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան եւ քառասունքին տխուր ա – ռիթներով:

ԱՅՐԻՆ՝ ԱԶԱՏ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Réunion d'Information
SUR
ALEC et SUZY

Le MERCREDI, 21 JANVIER, à 20h.30
à la Maison des Jeunes et de la Culture
d'Alfortville.
36, Rue Raymond Jaclard
(près de la Mairie)
Organisée par le
COMITE DE SOUTIEN
aux Prisonniers Politiques Arméniens
(*Projection de Film*)

SPÉCIAL 3e AGE

VOYAGE A PALMA

DU 02 AU 09 MARS 1981

DEPARTS DE PARIS, LYON ET MARSEILLE
Avion, Hôtel 1e carégorie, Pension complète, Transferts et Excursions.

PRIX:
PARIS: 1950 F.
LYON: 1850 F.
MARSEILLE: 1550 F.

—×—

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN
Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.
Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem,
et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....
PRIX: 3990 F.
(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:	A LYON:
LEVON BAGHDASSARIAN **SABERATOURS** 3, Rue de l'Arrivée Imm. CIT - 7e étage 75749, Paris — Cedex 15 Tél.: (1) 538. 67. 47	VAROUJAN SARKISSIAN **SEVAN VOYAGES** 48, Cours de la Liberté 69003 — LYON Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

—×—

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

- Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août —

Départ de Lyon: 3700 F.
Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel « Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:	A LYON:
LEVON BAGHDASSARIAN **SABERATOURS** 3, Rue de l'Arrivée Imm. CIT - 7e étage 75749, Paris — Cedex 15 Tél.: (1) 538. 67. 47	VAROUJAN SARKISSIAN **SEVAN VOYAGES** 48, Cours de la Liberté 69003 — LYON Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բարեկամական Ճաշասեղան

Կազմակերպուած՝ Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 25, Կիրակի կէսօրին, ժամը 12–ին, Միու – թեան սրահին մէջ: Հայկ. չքնաղ մի – ջավայր, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգիչ՝ Վարդգէս Վարդան – եան: Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տոմսերու համար դիմել անդամուհի – ներուն եւ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. – (91) 37. 75. 97

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար – Գրիգոր Վահան
Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան – Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան
Կը մասնակցին՝
Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փա – փազեան:

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

—×—

REPRESANTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
20
MARDI
20 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.823
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.823

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐՆ ԷՐ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Շաբաթավերջին եռուզեռի մէջ էին չորս քաղաքներ, որոնց իւրաքանչիւրը իր կենսական դերն ունէր կատարելիք պատանդներու հարցին մէջ: Նախ անշուշտ խնդրոյ առարկայ երկու երկիրներու Իրանի եւ Միացեալ – Նահանգներու մայրաքաղաքները՝ Թեհրան եւ Ուաշինկթըն, ապա՝ միջնորդը Ալժէ եւ Վիզպատըն գերմանական քաղաքը, ուր պէտք է ժամանէին պատանդները, Երկուշաբթի օր: Օրը՝ կարեւոր է քանի Գարթըրի իշխանութեան վերջին օրն է: Միացեալ – Նահանգներու Նախագահը կէս ձգած էր Քէմփ Տէյվիտի իր վերջին ուիքէ – էնտը եւ Սպիտակ Տուն վերադարձած: Օդանաւ մըն ալ պատրաստ էր, որպէսզի անձամբ երթայ Վիզպատըն դիմաւորելու համար պատանդները: Բայց, որպէսզի այդ վերջին «յաղթանակը» որ Պիւռոսի յաղթանակ մըն է Ամերիկայի համար, կարելի ըլլայ, հարկ էր որ պատանդները Վիզպատըն հասած ըլլային Երկուշաբթի ժամը 18–էն (ֆրանսական ժամ)առաջ, քանի որ Գարթըր Երեքշաբթի առտու պէտք է Ուաշինկթըն ըլլար պաշտօնի փոխանցման արարողութեան համար Ռիկընի հետ: Ի՞նչ գին վճարեց աշխարհի հզօրագոյն պետութիւնը ազատ արձակել տալու համար իր 52 պատանդները, 443 օրուան «արգելափակումէ» ետք: Բաւական սուղ վճարեց եւ վերջին սակարկութիւնները փրկագինի մը տպաւորութիւնը կը ձգէին բոլորին վրայ:

Բանակցութիւնները մինչեւ վերջին վայրկեանը կ'երկարէին ու կ'երկարէին: Պատճառներէն մէկն այն է, որ համաձայնագրերը կը շարադրուէին Ֆրանսերէն եւ միաժամանակ ու բծախնդիր հաւատարմութեամբ կը թարգմանէին անգլերէնի եւ Փարսիի (պարսկերէն): Եւ որովհետեւ համաձայնութեան հիմն ալ դրամի հարց է, կարեւոր էր, որ ամէն ինչ ճշգրիտ ըլլայ, իւրաքանչիւր կողմ, մանաւանդ՝ պարսկականը, վախնալով որ միւսը կը խաբէ: Ուաշինկթըն, ի հարկէ, չընդունիր «փրկագին» բացատրութիւնը, առարկելով որ վճարուած դրամը՝ պարսկական է: Արդարեւ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունեցաւ 9 միլիառ տոլար պարսկական դրամագլուխներու վրայ դրուած արգելքը վերցնել: Ելմտական համաձայնագիրը պէտք է գործադրուէր հետեւեալ ձեւով. – 4 միլիառ տոլարը, որ կը գտնուէին եւրոպական մասնաճիւղերուն մէջ ամերիկեան դրամատուներու պիտի փոխադրուէին «երրորդ» երկրի մը – հաւանաբար Ալժերիա – կեդրոնական դրամատունը: Երբ պատանդները ազատ արձակուէին, դրամը կը փոխադրուէր Իրան: Այս չորս միլիառին վրայ, Իրանցիները մէկ միլիառը պիտի օգտագործեն հատուցանելու համար Շահին օրով կատարուած է ամերիկեան փոխառութիւնները: Երկու միլիառն ալ պիտի ծառայէ հատուցանելու համար ամերիկեան դրամատուներու փոխառութիւնները պարսկական այլ հաստատութեանց՝ դրամատուն, ձեռնարկներ:

Երկու միլիառ տոլար կայ Միացեալ – Նահանգներու մէջ: Իրան ընդունած կ'ըլլայ որ այդ գումարը փոխադրուի պատանդներու ազատ արձակումէն ետք միայն բայց Ամերիկա յանձն առած կ'ըլլայ թոյլ տալ, որ դրամը դուրս ելլէ անմիջապէս որ «իրաւարար միջազգային յանձնախումբ» մը կազմուի: Աստր դերը պիտի ըլլայ փոխարինել ամերիկեան դատարանները, որոնք տարի մըն է շուրջ 300 դատ ունին, բացուած Ամերիկացիներու կողմէ որոնց ունեցածը Իրանի մէջ, գրաւուած է յեղափոխական վարչակարգին կողմէ:

Ամերիկայի մէջ իրանեան կառավարութիւնը ունի դեռ ձոյլ ոսկի եւ պետական արժեթուղթեր: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուէին դիւրացնելու համար Միացեալ – Նահանգներէն դուրս հանուիլը այդ ձոյլ ոսկիին, որ մէկ միլիառ տոլար կը ներկայացնէ: Այս ամբողջէն զատ, դեռ կան այն գումարները, զորս Թեհրան վճարած է Ամերիկացիներուն զինուորական պիտոյքներու համար: Այս կէտին կարգադրութեան ձեւը այնքան ալ յստակ չէր: Թեհրան կրնար դրամը ետ ուզել փոխանակ զէնքերուն: Գլխաւոր դժուարութիւնը սակայն դրամն էր եւ այն պայմանադրութիւնը, որու շուրջ պէտք է համաձայնէին ամերիկեան կառավարութիւնը եւ ամերիկեան դրամատուները ձեւակերպութեանց մասին:

Երկուշաբթի առտու ժամը 11–ին կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր. – Երկու պօյինկ Ալժէէն մեկնած էին առաւօտեան 5.15–ին եւ հասած Անգարա, ուրկէ մէկ վայրկեանէն միւսը կը սպասէին հրահանգի Թեհրան երթալու համար եւ նախ՝ Ալժէ, ապա Վիզպատըն փոխադրելու համար 52 պատանդները: 6 ալժերացի բժիշկներ Թեհրան հասած էին քննելու համար պատանդներու առողջական վիճակը, վասնզի Պարսիկները կ'ուզէին որ առողջական լաւ վիճակը հաստատուի ապա միայն պատանդները մեկնին: Վիզպատընի մէջ, համախմբուած են լրագրողներ, հեռատեսիլի թղթակիցներ եւ տեղւոյն ամերիկեան հիւանդանոցը կազմ ու պատրաստ է, ինչպէս նաեւ հոգեբոյժներ: Պատրաստ է նաեւ ֆիլմ մը, որ պատանդներուն քանի մը ժամուան մէջ պիտի պատմէ թէ ի՞նչ անցած – դարձած է աշխարհի մէջ 442 օրէ...: Ամերիկացիք յայտարարած էին Երկուշաբթի առտու (ֆրանսական ժամով) թէ իրենք համաձայնութեան տուած են իրենց հաւանութիւնը եւ կը սպասուէր Գարթըրի յայտարարութեան: Պարսիկները անգամ մը եւս – թերեւս վերջինը – ժամանակ կը շահէին եւ կառավարութեան բանբերը կամ «պատանդներու Նախարարը՝» Նապաւի կը յայտարարէր թէ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ կէսօրէն անմիջապէս ետք (Ֆրանսայի համար՝ կէսօրին): Ասիկա վերջին հիչքոքեան սիւսփէնս մըն էր, որ Գարթըրի համար աւելի քան մաշեցուցիչ է, քանի որ չի կրնար գիտնալ թէ պիտի կարենա՞յ Վիզպատըն երթալ դիմաւորելու համար պատանդները թէ ոչ:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ ԱՇՆԱՆ

Գոնիայի մէջ է, առաջին հանդրուանը երկար շրջապտոյտի մը, որու ձեռնարկած է, որ Պետութեան ղեկավարը՝ զօր. Էվրէն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, որոնց գլխաւորն է. – «Մեր զօրանոցները պիտի վերադառնանք, զինուորի՝ խօսք, պատուոյ խօսք, երբ որ կարգուկանոն դրած ըլլանք Պետութեան եւ երկրին մէջ: Սահմանադրական ժողովը գործի պիտի անցնի – բացի անակնկալ արգելքի պարագային – Թուականի մը ճշդուած Օգոստ. 30–էն (Յոյներու դէմ յաղթանակի թուական) Հոկ. 29–ի (Անկախութեան տօն) միջեւ: Զօր. Էվրէն շեշտը դրած է նաեւ կարգ մը ըսկզբունքներու վրայ, զորս քաղաքայինները պէտք է նկատի առնեն. –

Ա) Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդը պիտի չքանուի, ընդհակառակն պիտի շարունակէ օրէնսդրական իր գործը, վաւերացնելու կամ փոփոխութիւններ բերելու հիմնական նոր օրէնքներուն, զորս, Սահմանադրականը քուէարկէ: Այլ խօսքով Ապահովութեան Խորհուրդը տեսակ մը «Ծերակոյտ» կը դառնայ, քիչ մըն ալ աւելի, քանի իրեն կը վերապահէ վերջին խօսքը:

Բ) Քաղաքական կուսակցութիւնները որոնց գործունէութիւնը դադրած է ներկայիս, պիտի չներկայացուին Սահմանադրականին մէջ, որու պաշտօն կ'ըլլայ պատրաստել վերադարձը՝ «Խորհրդարանական Դէմոկրատ վարչակարգին»,

Գ) Իշխանութիւնը այլեւս երբեք պիտի չյանձնուի անոնց որոնք «անհամբեր կը սպասեն» զինուորականներուն մեկնումին: Խօսքը անշուշտ կը վերաբերի Էճէվիթի եւ Տէմիրէլի: Գալով Էրպագանի եւ Թիւրքէշի (որ միշտ բանտն է), ծանր թղթածրարներ կան իրենց դէմ, որոնց պէտք է պատասխանեն: Ուրեմն «նոր մարդիկ» պէտք են եւ «ազգը ի վիճակի է քաղաքական նոր դէմքեր արտադրելու»:

Զօր. Էվրէն հրաւիրած է նաեւ ժողովուրդը, որ բոլոր մարդերու մէջ խնայողութիւն ընէ եւ աւելի արտադրէ արտածելու համար յաւելեալը, որպէսզի երկիրը նուազ կախում ունենայ օտարէն: «Վարկեր խնդրել արտասահմանէն, ձեւով մը դրամ մուրալ է ուրիշ Պետութիւններու մօտ եւ շատ նուաստացուցիչ է մեզի համար»:

Վերջապէս զօր. Էվրէն յստակ ըսած է որ «այլեւս, տեղ չկայ ոչ համայնավարութեան, ոչ ֆաշիզմին, ոչ անջատողականութեան, ոչ ալ աղանդապաշտութեան համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԿԻՆ, ինք անձամբ յայտարարեց որ չորս ամիսով, որոշուած է կանխել խորհրդարանական ընտրութիւնները: Այս ձեւով, Իսրայէլի Նախարարապետը վերջ կը դնէր այն սպասումին, որ ծնունդ առած էր Ելմտական իր նախարարին հրաժարումէն ի վեր:

ԷՕՌԻ ԼԷ գ'Անտըլիս ընտրաշրջանին մէջ մեծամասնութիւնը վերագտաւ Թոմազինիի աթոռի իր միակ թեկնածուով: Այս յաղթանակը արդիւնքը կը նկատուի առաջին շրջանի ձեռնպահներուն, որոնք քուէատուփ փութացած էին այս անգամ եւ ընկերվարականներուն, որոնք քուէարկած էին Ա. շրջանին, բայց նախընտրած ձեռնպահ մնալ Բ. շրջանին, համայնավար թեկնածուին չքուէարկելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղին գործադուլի 48 ժամեր կ'ապրէր Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի եւ կարգ մը խանգարումներ կային:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ համամիտ են պակսեցնելու համար Թուրքիոյ պարտքը: Լոնտոնի մէջ է որ 16 դրամատուներու ներկայացուցիչները խորհըրդակցական ժողովի մը ընթացքին Թուրք պատուիրակութեան հետ, զոր կը գլխաւորէր Թուրկուտ Էօզալ, փոխ – վարչապետը, այդ որոշումը տուին: Երկրորդ անգամն է, որ Անգարա նման դիմում մը կ'ընէր այն 3,2 միլիառ տոլար փոխառութեանց համար, զորս ըրած էր: Բանակցութեանց նախօրեակին Թուրք կեդրոնական Դրամատան Կառավարիչը՝ Այտընօղլու իր հրաժարականը տուած էր տարակարծիք ըլլալով Էօզալի հետ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 5 –8

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յուշ – երեկոյ մը տեղի ունեցած է Խաչիկ Դաշտենցի յիշատակին, անոր ծննդեան 70–ամեակին առթիւ, Երեւանի Ժողովրդական Տնտեսութեան Հիմնարկութեան սրահին մէջ: Ներկայ գտնուած են գրագէտներ, բարձրագոյն ուսմանց հաստատութիւններու դասախօսներ եւ ուսանողներ:

Բացման խօսքը արտասանած է Կարլէն Դանիէլեան: Պարզած է գրագէտին թարգմանական աշխատանքը՝ հարուստ իր տեսակին մէջ: Այնուհետեւ խօսք առած են գրագէտին գրչակից գասընկերներէն, Երեւանի Համալսարանի շրջանաւարտներու երրորդ սերունդին մաս կազմող Սարմէն, Գարեգին Բես, Վալտեր Արամեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Սասնաշէն գիւղին մանկական երգչախումբն ու Աշնակ գիւղին պարախումբը, երկուքն ալ Թալինի շրջանէն:

×

ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի երիտասարդ երգահաններուն նուիրուած երեկոյթ մը սարքուած է Դիլիջանի երգահաններու համամիութենական տան մէջ: Բացումը կատարած է երգահան Գրիգոր Շանթիր : Գնահատուած է երիտասարդ ուժերուն կատարած վերջին տարիներու ճիգերը: Երեւանի սենեկային նուագախումբը՝ խմբավար Զաւէն Վարդանեանի ղեկավարութեամբ, նուագած է կտորներ, – տարբեր սեռեր, – հետեւեալ երգահաններէ. – Վ. Աճէմեան, Ա. Զօհրապեան, Ա. Բոյանեան, Ռ. Սարգսեան, Մ. Իսրայէլեան, Վ. Բաբայեան: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ ուրիշներ:

×

ՆՈՐ ՋՐԱՄԲԱՐ

Ամէն տարի ուշ հասնող գարունը մեծ դժուարութեամբ կը հալեցնէ բարձրաբերձ լեռներուն ձիւնը: Հալած ձիւնին ջուրը կը լեցնէ առուակները եւ հեղեղատներ կազմելով կը հոսի մինչեւ Թաշուտ եւ Բաւրա գիւղերուն արանքին գտնուած ձորը: Հոն գետի կը վերածուի եւ կը տարածուի մինչեւ Ախուրեան:

Սանձելու համար յորձանուտ ջուրերը, մանաւանդ զանոնք ոռոգումի նպատակներով օգտագործելու համար, ներկայիս կառուցուելու վրայ է Թաշուտի Ջրամբարը: Ծրագրով նոր Ջրամբարին տարողութիւնը պիտի ըլլայ 10 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Վեց միլիոնը սահմանուած է ոռոգումի: Աշխատանքները կ'ընթանան արագ թափով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի, Յունուար 18, հակառակորդին դաշտին վրայ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը 1 – 1 հաւասար արդիւնքէ ետք՝ ԻԻ – ԷՍ – ՍԷՆ – ԼՈՒԻ դէմ, փէնալթիներու նպաստով, Փրովանսի Բաժակին մասնակցելու իրաւունք ստացաւ:

ԹԷՔԵԱՆԵԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ Վերջ)

27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ:

Համագումարի երեք օրուան տեւողութեան ընթացքին 1000 դասախօսութիւն պիտի ըլլայ: Առտուան 8.15–ին կը սկսին, երեկոյեան 10.15–ին կ'աւարտին, զանազան պանդոկներու մեծ ու փոքր սրահներուն եւ լսարաններուն մէջ: Կ'երթամ հանդիսելու: Ծանօթ մը կը խօսի Ռուսական Ֆորմալիզմի եւ Միխայիլ Պախթինի գրաքննադատական տեսութիւններուն մասին: Հետաքրքրական է իր պնդումը՝ թէ լաւ վէպի մը զանազան նկարագիրներու «ձայներէն» իւրաքանչիւրը ոճային մասնայատուկ երանգներ ունենալէ անդին՝ ունի նաեւ գաղափարաբանական պարունակութիւն: Կը բացատրէ թէ Տոսթոյեւսկիի վէպերուն մէջ ի՞նչպէս կարելի է որոշել գաղափարաբանական վէճը՝ ոճային համերգը քննելով:

Կ'երթամ ուրիշ լսարան, Վահէ Օշականը լսելու: Հազիւ 25 հոգի ներկայ է հոս, այս պզտիկ սուլիսին: Հրեայ մը կէս ժամ պիտի խօսի արեւելեան Եւրոպայի հրեայ մշակոյթի մասին. Ռումանացի մը՝ Մոլտավիոյ մասին: Կէս ժամ ալ տրամադրուած է Վահէին, – իր նիւթն է հայերէն գրերով բայց թրքերէն լեզուով գրի առնուած հայ «մշակոյթ»ը, բառին ամենալայն իմաստով, ուր ան կը պարփակէ աշուղական ու տեղեկագրական՝նն ալ, մամո՛ւլն ալ: Շատ բան կը սորվիմ: Գիտէի որ նման աշխատանք տարուած է հայերէնով, սակայն ոչ մէկ գաղափար ունէի արտադրուած «մշակոյթ»ի հսկայ վաստակին մասին:

Օշական կը հաստատէ որ 13–րդ դարուն, Խրիմեան թերակղզիի մէջ հաստատուող Հայեր կը սկսին Քիփչաք թուրք, տափաստանային ցեղախումբի թրքերէնը գործածել. դայն գրի կ'առնեն Մեսրոպեան տառերով: Թէ՛ կրօնական, թէ՛ ալ օրինական – դատական բնոյթ ունեցող գրութիւններ կ'արտադրուին: Երբ զանոնք արտադրող Հայ համայնքները կը տեղափոխուին դէպի Արեւմուտք, Քիփչաք – թրքերէնով գրի առնուած այս մշակոյթը իրենց հետ կը տարածեն Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ:

Տասնիններորդ դարու սկիզբը, ըստ Օշականի, հայատառ բայց թրքալեզու գրականութեան թափը կը զօրանայ: Թէ՛ Վենետիկի, թէ՛ ալ Վիեննայի Մխիթարեան Հայրերը կը հրատարակեն նման գործեր, քանի որ իրենց հօտին մէջ մեծ է թրքախօսներու թիւը: Բողոքական պատուելիներ եւ վերջապէս Հայ Առաքելականներ կուգան բարձրացնելու նման հրատարակութիւններու թիւը: Կը ճոխանայ այս մշակոյթը, – կ'արտադրուին թարգմանութիւններ, վէպեր, պատմուածքներ ու մանաւանդ թերթեր: Փանոսեան, Հայկունի եւ Վարդան Փաշա, ու մանաւանդ վերջինիս «Ակաբի»ն (Ագապի), որ կը հրատարակուի 1851ին, Պոլսոյ մէջ» մեծ ազդեցութիւն կ'ունենան Հայ ժողովուրդի զանգուածին վրայ: Անուղղակիօրէն, անոնց կարծիքները կ'ազդեն նաեւ հայերէն գրով մշակութային գործիչներուն վրայ: Օշական կը հաստատէ թէ մինչեւ 1880 չկայ ուրիշ հայ վէպ, որ նոյն դերը եւ դիրքը ունենայ, հայ ընթերցող հասարակութեան մշակութային նախընտրութիւնները բնորոշող մարզին մէջ, որքան «Ագապի»ն: Միւքէս կ'անցնի որ 1880–էն 1980, մէկ դար, հայերէնը ապրած է հսկայ զարթօնք մը եւ ահա նորէն մահամերձ է Պոլսոյ մէջ: ... Ոչ միայն մտադրած եմ, այլ նաեւ տըխուր, երբ կ'ելլեմ այդ լսարանէն: Միակ ժպտելու առիթը այն մտածումն է որ այս պանդոկին մէջ, որուն սրահները լեցուն են Թէքեանեան գլխարկներ կրողներով, ես ... թրքերէն լեզուով բայց հայատառ աղօթագիրքերու մասին բաներ սորվեցայ, որ չէի գ ի տ ե ր առաջ:

×

28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ:

Չորս երիտասարդ փրոֆէսէօրներու սուլիս մը: Տոգորուած են Տերրիտայի եւ Ֆուքոյի, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական Մարքսիզմի ոգիով: Բոլորն ալ խելացի, – պէտք չէ կարծել թէ ամերիկեան համալսարաններու փրոֆէսէօրներու հաւաքոյթի մը մասնակցողներու մասին «խելացի» կամ «մտաւորական» բառերը աւելորդ են: Անոնց հսկայ մեծամասնութիւնը կրնային գետնախնձորի վաճառական ըլլայ, եթէ ... գետնախնձորի վաճառականներուն երեք ամիս տեւող ամառնային արձակուրդ տրուէր: Միւսներէն շատերը տոմարապահ ըլլալով պիտի պոհանային: Ամերիկայի մէջ իսկապէս խելացի ու կարող երիտասարդներու հսկայ մեծամասնութիւնը փաստաբան կամ դրամատուն աշխատող է: Ուրեմն միշտ հաճոյք մըն է ներկայ ըլլալ գրական սուլիսի մը, ուր բոլոր խօսողներն ալ մտաւորականի խելք եւ մօտեցում ունին:

Կը խօսուի ձախի կարեւորութեան մասին: Մարդիկ մտահոգ են: Գիտեն որ Ռիկընի ընտրութենէն ետք, ակադեմական աշխարհին մէջ ալ պիտի զօրանայ պայքարը՝ «լուսանցքի վրայէն քննադատող» անձերուն դէմ, – ըլլան հայ թէ հրեայ, սեւ թէ ... միասեռական կամ կիներու իրաւունքները պաշտպանող կին: Անոնք սաեղծած են նոր մօտեցումներ եւ մեկնաբանական թէքնիք (Միշէլ Ֆուքոյի եւ ուրիշ Ֆրանսացի մտաւորականներու «օգնութեամբ»), եւ այս թէքնիքով կը գործածեն համալսարաններու ամպիոնները, տիրող դասակարգը քննադատելու համար: Արդէն այդ դասակարգը անգործութեան դատապարտած է նոր ուսանողներու զանգուածը: Հիմա՝ կարգը եկած է պաշտօն ունեցողներուն, ուրեմն՝ պաշտօնազրկութեան բարդ գործողութեան: Ապագան մռայլ է:

Բարեկամս՝ Ժ., կը մէջբերէ խօսք մը, որ կը կարծէ թէ տեսած է Ֆրանսուա Ռուսթանի գրութիւններուն մէջ – «Մենախօս, միայնակ անձի տեսութիւնը՝ զառանցանք մըն է: Այն զառանցանքը, զոր շատեր կը բաժնեն ու կը հաղորդեն, տեսութիւն է»: Տուն գալէ ետք կը փորձեմ ճշդել, կը գտնեմ տարբերակը, – le délire, c'est la théorie d'un seul; la théorie, c'est le délire de plusieurs, capable de se transmettre.

Մտքէս կ'անցնի որ «Ցառաջ»ի ուղղելիք թղթակցութիւնս աւելի յարմար աւարտ չի կրնար ունենալ: Սփիւռքեան Նամականի մը ուզած եմ գտնել միջավայր մը, թղթային տարածք մը, ուր կ'արձագանգեն Սփիւռքահայութեան լուրերն (լրագիր կ'ըսենք) եւ տեսութիւնները: Նոր Տարին սկսելու ձեւ մըն ալ՝ այս Թէքեանեան մտորումները:

Հիւսթըն եւ Պալթիմոր
31 Դեկտեմբեր 1980

Երկուորեակներու Պաշտամունքի Ձեւերը Հին Հայաստանի Մէջ

Գեղամայ եւ Սիւնեաց լեռներու Ն. Ք. 2 – 1 հազարամեակներու ժայռապատկերներուն մէջ կը հանդիպին կողք – կողքի փորագրուած երկու մարդակերպ կերպարանքներ՝ կենդանիներ ու լուսատուներ խորհրդանշող երկրաչափական նըշաններու միջավայրի մէջ կեցած: Սիւնիքի ժայռապատկերներու մէջ անոնք ներկայացուցած են մէկ ձեռքը բարձրացուցած, միւսը իջեցուցած, ոտքերը տարածած դիրքով: Ուխտասարի ժայռապատկերի մը մէջ մարդակերպ այս զոյգին հետ հանդէս կուգան նաեւ «մարդ» նախնադարեան գաղափարագիրի իրարու մօտ դրուած երկու նշաններ, որոնք կը կրկնուին ուրարտական նշանագիրներու, ինչպէս նաեւ Նշանակուելու հ ա յ միջնադարեան ցուցակներու մէջ՝ դըլխիվայր շրջուած ձեւով: Հոս անոնք ունին «Երկուորեակ» բացատրութիւնը, ուրու հիման վրայ ալ Հ. Մարտիրոսեան նախնադարեան եւ ուրարտական յիշեալ զոյգ գաղափարագրերը կը մեկնաբանէ իբրեւ «Երկուորեակ»ի նշաններ: Ասիկա մեզի իրաւունք կուտայ մարդակերպ այս զոյգ պատկերները ընդունիլ իբրեւ «Երկուորեակ» աստուածութիւններ, որոնց պաշտամունքը լայն տարածում ունեցած է թէ՛ պրոնզէդարեան Հայաստանի, թէ՛ Հին աշխարհի բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

Փոքր Ասիոյ մէջ Երկուորեակներու պաշտամունքի հետքերու օրինակ կրնայ տալ Թել – Բրակի էայլ տաճարին մէջ յայտնաբերուած Երկուորեակներով յղի մայր աստուածուհիի արձանիկը: Երկուորեակներու պատկերներ կը հանդիպին նաեւ Նահաւանդէն եւ Թէփէ Գիանէն գտնուած պահպանակներու եւ կնիքներու վրայ. անոնց կերպարները հանդէս կուգան նաեւ Բաբելոնի եւ Ասորեստանի ժողովուրդներու կրօնական պատկերացումներու մէջ, եգիպտական, ուրարտական արուեստի մէջ եւ այլն: «Երկուորեակ» աստուածութիւններու պաշտամունքը աւելի ծաղկեցաւ հնդեւրոպական ժողովուրդներու միջավայրին մէջ եւ իր արտացոլումը գտաւ դրական հին յուշարձաններու մէջ, ինչպէս հին հնդկական վեդայական փառերգները (Ն. Ք. 2–րդ հազարամեակ եւ առաջին հազարամեակի կէսին), հին յունական առասպելները: Հայաստանի մէջ այս աստուածութիւններու կերպարները պահպանուած են «Սասնայ ծռեր» դիւցազնավէպին մէջ: Մենք այսօր ունինք «Երկուորեակ» աստուածներու պատկերներ միայն Գեղամայ եւ Սիւնեաց լեռներէն, իսկ անոնց էութիւնը բացայայտող առասպելներ՝ Սասունէն ու Վանի շրջակայքէն, այսինքն Արեւմտեան Հայաստանի հարաւային մասէն, հատուած մը, որ պատմական հնագոյն շրջանին կը գտնուէր փոքր ասիկան քաղաքակրթութեան ոլորտներուն մէջ: «Երկուորեակ» աստուածներու պաշտամունքը լայնօրէն տարածուած էր նաեւ աշխարհի զանազան մասերը ապրող յետամնաց ցեղերու մէջ: Ազգագրական եւ բանահիւսական տուեալներու համաձայն ամէնուրեք անոնց վերագրած են եղանակ կարգաւորելու, անձրեւ յառաջացնելու կարողութիւններ, հետեւաբար անոնց պաշտամունքը կապուած եղած է բնութեան երեւոյթներու՝ յատկապէս անձրեւի, ջուրի գաղափարի հետ: Աստուածային այս էակները, իբրեւ համաստեղութիւններ, հինէն ի վեր կենդանակամարին մէջ տեղ կը գրաւէին խոյէն եւ ցուլէն ետք, իբրեւ անձրեւաբեր եւ հողը արգասաւորող համաստեղութիւն:

Գեղամայ եւ Սիւնեաց լեռներու Երկուորեակ աստուածներու պատկերներուն մէջ յատկապէս շեշտուած են թեւերը: Անոնք երկար են, չարժուն եւ ուժեղ, մինչդեռ ոտքերը մեծ մասամբ կարճ են կամ առհասարակ կը բացակային: Ասկէ կարելի է կռահել, որ Երկուորեակները

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԴԺՈՒԱՐ ՕՐԵՐ – ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

1939–ին, Յուլիս 23–ին, երբ չկար այլեւս Թորգոմ Պատրիարքը իր մեծվայելչութեամբ ձեռնադրելու համար Ընծայարանի նոր հունձքը, իր աշակերտները, Ընտրեալ Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Նըշանեան քահանայութեան կը կոչէ Կարապետ Սրկ. Շիրինեան (Սիրունեան), որ վերանուանուեցաւ Տ. Կոմիտաս, Ժիրայր Սրկ. Մոզեան (Ոսկանեան)՝ Տ. Գրիգոր, Վարդգէս Սրկ. Կեառյեան (Տէրունեան)՝ Տ. Զաւէն, Յովսէփ Սրկ. Ապատեան՝ Տ. Բաբգէն, Աւետում Սրկ. Վարդանեան՝ Տ. Յակոբ եւ Աւետիք Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Թորգոմ:

Ասոնցմէ առաջին երեքը կը դրժեն իրենց ուխտը, թէեւ Տ. Կոմիտաս կը ներգաղթէ Հայաստան եւ երկար տարիներ կը ծառայէ Երեւանի մէջ իբրեւ քահանայ և Պր. Գրիգոր Մոզեան ցարդ կը ծառայէ Եկեղեցիին իբրեւ Սարկաւագ Նիւ – Եորքի մէջ, ինչպէս կ'ընէ Պր. Վարդգէս Կեառյեանը, Հարաւ. Ամերիկա: Բաբգէն Արք. Ապատեան, վաղամեռ միաբանը Ս. Աթոռոյս, անխոնջ եւ իմաստուն ծառայութեամբ վարելէ ետք Իսրայէլի Հայոց հովուութիւնը, քանի տարիներ եղաւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի, ուր եւ վախճանեցաւ 1978–ին:

Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան եւ Թորգոմ Արքեպիսկ. Մանուկեան վարելէ ետք զանազան տեսչութիւններ Վանքին մէջ, այժմ կը գտնուին մին, Մարսիլիա, իբրեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի՝ միւսը՝ իբրեւ Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմին, բազմարդիւն պաշտօնավարութեամբ:

Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմը եւ վանքին տնտեսական տագնապը կը նուազեցնեն թիւը աշակերտութեան: 1941–ին, Մեսրոպ Պատրիարք կը ձեռնադրէ երկու Միաբաններ. Սարգիս Սրկ. Մուշեան կը վերակոչուի Տ. Յարութիւն և Դրանիկ Սրկ. Ղազարեան՝ Տ. Իսահակ:

Նոյն խումբի աշակերտներէն Արմէն Սրկ. Պուրունսուզեան կը մեկնի Երուսաղէմէն եւ ձեռնադրութիւն կ'ընդունի Կիլիկեան Աթոռէն, վերակոչուելով Տ. Բաբգէն: Ասեն մը Գալիֆորնիոյ Առաջնորդութիւնը վարելէ ետք, այժմ Տ. Բաբգէն Եպիսկ. Վարժապետեան կը գտնուի Ուաշինկթըն:

Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեան մի քանի տարի ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս ուսուցչական եւ այլ պաշտօններով, երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Պուէնոս Այրէս, Արժանթին, իբրեւ հոգեւոր հովիւ, Առաջնորդական Փոխանորդ, դպրոցի տեսուչ եւ ուսուցիչ: Իսահակ Ծ. Վրդ. Ղազարեան երկար տարիներ Ամերիկա ծառայելէ ետք, այժմ կը գտնուի Աղեքսանդրիա, Եգիպտոս, իբրեւ Առաջնորդական Փոխանորդ:

1930–էն 1940–ի վերջը, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուած են 118 աշակերտներ, որոնցմէ տասներհինգը ըստացած են եկեղեցականի կոչում: Անոնց մէջ կը հաշուենք նաեւ Վահան Սէմէրճեան, որ ընդունուած է 1934–ին իբրեւ աշակերտ եւ ձեռնադրութիւնը ստանալէն ասդին (վերակոչուեցաւ Տ. Մեսրոպ), կը պաշտօնավարէ Ամերիկայի Արեւելեան Թեմէն ներս:

Նոյն տարիներուն Ժառանգաւորաց Վարժարանին եւ Ընծայարանին աշակերտած սաներէն խումբ մը Սրկ.ներ հեռացան Վանքէն եւ քհնյ. ձեռնադրուեցան Ամերիկայի մէջ: Ասոնք են. Անդրանիկ Սրկ. Աչճեան, վերակոչուած Տէր Արտէն, Մինաս Սրկ. Գասպարեան՝ Տէր Առնակ, Կարապետ Մկրեան՝ Տէր Վարդան, Հրանդ Առաքելեան՝ Տէր Լեւոն, Լեւոն Ալթունեան՝ Տէր Շահէ, Սարգիս Կասնեան՝ Տէր Կարէն, Մանուկ Սրկ. Սմբատեան՝ Տէր Արթուն, Կարապետ Փափազեան՝ Տէր Տիրան եւ Յակոբոս Քէշիշեան՝ Տէր Արսէն (Պէյրութ): Երկու այլ աշակերտներ, Ժառանգաւորաց Վարժարանը միայն աւարտելէ տարիներ ետք քահանայ ձեռնադրուած են. մին՝ Մովսէս Գէորգեան, Եագուպեէ, վերակոչուած Տէր Դանիէլ, միւսը՝ Տիրան Թաշճեան, վերակոչուած Տէր Մեսրոպ, Ամերիկա: Նոյնպէս՝ Անդրանիկ Հալաճեան, չորս տարիներ ուսանելէ ետք, քահանայական ձեռնադրութիւն ընդունած է Տէր Գառնիկ անունով Ամերիկայի մէջ, ուր եւ կը ծառայէ այժմ իբրեւ ծըխատէր քահանայ: Ասոնց ընկերներէն Հայաստան ներգաղթած Օհան Մարուքեան կը ձեռնադրուի եւ կը կոչուի Տէր Յովհաննէս, եւ ցարդ կը ծառայէ Այրարատեան Թեմէն ներս, վարելէ ետք Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչութիւնը: 1947ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանը աւարտած Մովսէս Ղազարեան կը ներգաղթէ Հայաստան եւ հոն՝ Մայր Աթոռի Հոգեւոր Ճեմարանը աւարտելէ ետք, կը ձեռնադրուի Տէր Մովսէս քահանայ եւ այժմ կը ծառայէ Ս. Գեղարդի վանքին մէջ:

Շ. Ա.

(Շար. 12)

իրենց գլխաւոր պաշտօնը, հիներու պատկերացումով, կատարած են ձեռքերու միջոցով: Ժայռապատկերներու մէջ Երկուորեակները ներկայացուած են իբրեւ երկնային էակներ: Ուխտասարի յօրինուածքի մը մէջ «Երկուորեակները» կը գտնուին «Երկնանշան»ի, այծերու, մարդու, երեք հրջաններու՝ լուսատուներու միջավայրին մէջ: Նոյնը կարելի է նըկատել նաեւ Ուխտասարի ուրիշ մէկ պատկերին մէջ, ուր «Երկուորեակները» ներկայացուած են ցուլի, մարդակերպ էակներու եւ երկնային զանազան գաղափարանշաններու հետ: Ցուլը հոս կը վըկայէ, որ յօրինուածքը կապուած է ամպրոպ – կայծակի, երկրագործութեան ուղղաբերութեան գաղափարի հետ: Ինքնին հասկնալի կը դառնայ, որ եթէ Երկուորեակները կապ ունէին անձրեւի հետ, ուրեմն անոնք անմիջականօրէն կ՚առընչուին նաեւ ամպրոպ – կայծակին եւ զայն մարմնաւորող աստուածութիւններուն: Ուստի ժայռապատկերներու մէջ ցուլի, այլ պարագաներու մէջ նաեւ կայծակ – այծերու գոյութիւնը Երկուորեակներու կողքին՝ տրամաբանական է:

Ինչպէս ցոյց տուած է Մ. Աբեղեան «Սասնայ ծռեր»ու մէջ, դիւցազնական Երկուորեակներ Սանասարն ու Բաղտասարը նոյնպէս կապուած էին ամպրոպ – կայծակի՝ երկնային տարերքի երեւոյթներու հետ: Անոնք սաղմնաւորուած են ջուրէն, ծնած ամպրոպ – կայծակի աստուածուհիէն (որ կարգ մը պատումներու մէջ Սասնայ Թագուոր Աստղիկի աղջիկն է) եւ ունին նոյն յատկութիւնները: Այս առումով դիւցազնավէպի Երկուորեակ աստուածութիւնները կը յիշեցնեն հընդկական եւ յունական Երկուորեակ աստուածները՝ Աշուինները եւ Դիոսկուրները: Դիոսկուրները կը համարուէին Զեւսի զաւակները, իսկ Աշուինները, երկինքի ծնունդ ըլլալով, ամէնուրեք կը հետեւէին ամպրոպ–կայծակի աստուծոյն՝ Ինտրայի:

Մեզի կը թուի, որ Սանասար – Բաղտասարի կերպարներու մէջ, փաստօրէն միախառնուած են Երկուորեակներու եւ ամպրոպ – կայծակի աստուածութիւնները: Թէ որքանով անոնք անջատուած են իրենց սկզբնական հրջանին, դժուար է ըսել, սակայն բնական է այն՝ որ միաձուլուած եւ միեւնոյն կերպարի մէջ մարմնաւորուած են իրարու հետ կապուած երկու աստուածութիւններ: Անոնք ամպրոպ – կայծակի եւ անձրեւի երեւոյթները մարմնաւորող աստուածութիւններ են:

Երկուորեակներուն՝ իբրեւ անձրեւաբեր եւ եղանակ կարգաւորող էակներ, կը հանդիպինք նաեւ Ն. Ք. 11 – 10–րդ դարերու պատկանող պրոնզէ քանի մը գօտիներուն մէջ, որոնց վրայ դրուագուած հարուստ զարդաքանդակներու վերլուծումը կը համոզէ, որ անոնք ալ կապուած են աստղային երկինքի եւ տիեզերական պատկերացումներու հետ:

Պրոնզէ այս գօտիները գտնուած են Սամթաւրոյի ուշ պրոնզի եւ վաղ երկաթի ժամանակաշրջանին (Ն. Ք. 11 – 10րդ դարեր) պատկանող դամբարաններու մէջ:

Քննարկելով պրոնզէ գօտիներու պատկերները, կարելի է մտածել, որ տակաւին Ն. Ք. 11 – 10–րդ դարերուն զանոնք կը կրէին քուրմերը կամ կախարդները՝ անձրեւ յառաջացնելու ծիսական արարողութիւններու ատեն: Շատ հնարաւոր է նաեւ, որ այդ գօտիները ծառայած են աստղագուշակներուն իբրեւ օրացոյց՝ անձրեւներու սկիզբի, տեւողութեան ու դադարի հաշիւները ընելու համար:

Քանի որ Երկուորեակները իրենց էութեամբ կապուած էին ջուրի գաղափարի հետ, աշխարհի տարբեր մասերու մէջ անոնց վերագրուող գերեզմանները կը շինուէին գետերու եւ լիճերու ափերուն՝ միշտ խոնաւ ըլլալու համար: Երաշտի օրերուն զանոնք կը ջրէին՝ անձրեւ յառաջացնելու նպատակով:

Երկուորեակներու պաշտամունքի շուրջ մեր կատարած պրպտումները կը յանգեցնեն այն համոզումին, որ Հայաստանի մէջ բազմիցս հանդիպող, Թուխ մանուկ կոչուող յուշարձանները, որոնք գըրեթէ բոլոր պարագաներու մէջ կը գտնուին սրբազան աղբիւրներու կամ գետակներու մօտ, սկիզբը՝ հայ հեթանոսական հրջանին, կը վերագրուէին Երկուորեակ աստուածներու՝ Թուխ մանուկներու գերեզմաններուն:

Մեր այս ենթադրութիւնը կրնայ հաստատել Դուինի դամբարանի մը վրայ գրուած սալաքարը՝ վրան քանդակուած մարդկային զոյգ էակներու ուռուցիկ պատկերներով: Անոնք ունին տարածուած ձեռքեր, շատ նման ժայռապատկերներու՝ նոյն կեցուածքի մէջ գտնուող Երկուորեակներուն, այն տարբերութեամբ միայն, որ կը կրեն սրածայր գդակներ եւ զերծ են լուսատուներ խորհրդանշող նշաններէ (սալը կը գտնուի Հայաստանի ազգագրութեան թանգարանը):

Անդրադառնալով Երկուորեակներու գերեզմանները ջուրերու մօտ գտնուելու հանգամանքին նկատենք, որ, բացի յիշուած պատճառէն, մեր կարծիքով, անիկա կապուած էր նաեւ իր ժամանակին գոյութիւն ունեցած այն գաղափարին հետ, թէ Երկուորեակները ոչ միայն կը ծնէին ջուրին մէջ, այլեւ կը մեռնէին հոն: Ի զուր չէ, որ ըստ շատ մը ժողովուրդներու հաւատալիքներու, Երկուորեակ երախաներուն չէր արտօնուեր գետին մօտենալ, որպէսզի անոնք չվերափոխուին ձուկի կամ ընդմիշտ չերթան գետին յատակը:

Այսպէսով, ժայռապատկերներու մէջ եւ կիրառական արուեստի այլ յուշարձաններու վրայ հանդիպող Երկուորեակներու պատկերներու վերլուծումը ցոյց կու տայ, որ անոնք կը պատկերացուէին մօգական նպատակներով եւ Հայկական լեռնաշխարհի մէջ այդ աստուածութիւններուն վերագրուող յատկութիւնները մեծ ընդհանրութիւններ ունէին ամբողջ հնդեւրոպական աշխարհի Երկուորեակ աստուածութիւններու հետ:

Հարկ է չնշել նաեւ, որ Երկուորեակներուն վերաբերող առասպելական մոթիֆներու նմանութիւնը հայկական դիւցազնավէպի եւ վետայական փառերգներու մէջ՝ կարելի կը դարձնէ ճշդելու «Սասնայ ծռեր» ու կարգ մը առասպելներու վերջնական ձեւաւորման ժամանակաշրջանը՝ Ն. Ք. 2–րդ հազարամեակ:

Հայկական լեռնաշխարհի մէջ Երկուորեակներու պաշտամունքը կը յարատեւէ պրոնզէ դարու յաջորդ հանգրուաններուն եւ Վանի Թագաւորութեան ամբողջ ժամանակաշրջանին, կը թափանցէ հայ հեթանոսական կրօնքի ոլորտները՝ մարմնաւորուելով Թուխ մանուկներու կերպարին մէջ:

Հ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

«Պատմա – Բանասիրական Հանդէս»էն
Ցապաւումներով եւ արեւմտահայերէն

ՏԵՍԱԿ — ՏԵՍԱԿ ՀԱՅԵՐ...

ԱՅՍ ՄԷԿԸ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ ՆՍՏԱԾ ԸԼԼԱԼՈՒ ԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄՆ ԱԼ ՉՈՒՆԻ...

Պոլսոյ հայ թերթերը Յունուար 8–ի եւ 9–ի թիւերով լայն մասերը հրատարակած են նամակի մը, ուղղուած Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին, ուր կը փառաբանուի «թուրք եւ հայ *վաղեմի* բարեկամութիւնը»: Մինչեւ հոս ոչ զարմանալի, ոչ ալ այպանելի բան մը կայ: Նման նամակներ շատ լոյս տեսած են Թուրքիոյ հայ թէ թուրք մամուլին մէջ, բայց, ցարդ, մեր տեսած նամակները գրողները *Թուրքիա* ապրող Հայեր էին եւ մասամբ կ՚արդարացուէր, կամ գոնէ՝ *կը բացատրուէր*: Մինչ այս մէկուն հեղինակը այդ արդարացումն ալ չունի: Ըստ տրուած լուսաբանութեան Պ. Ս. Հովիւեան, որ Պուրճ – Համուտ նստած է, այսինքն Լիբանան «մտաւորական, գրող եւ մանկավարժ» է: Առաջին երկու որակումները՝ ոչինչ, շատ գործածուած են տեղի – անտեղի եւ քիչ – շատ ամէն Հայու կրնան յարմարիլ, մտահոգիչը՝ եր–րորդն է, այսինքն *մանկավարժ* ըլլալ: Վայ՝ մեզի եթէ ասանկ մանկավարժներ ունինք···

Ստորեւ յատկանշական մէջբերումներ այս երանելիին նամակէն. –

×

«···Այլեւս անիմաստ կը դառնան միջազգային մամուլի մէջ լոյս տեսած բոլոր այն տարաձայնութիւնները եւ սխալ տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն իբրեւ թէ՝ Հայկական Գաղտնի Բանակ–ի կողմէ յղացուած եւ գործադրուած են Թուրքիոյ պետական անձնաւորութիւններու դէմ եղած ահաբեկումները. Իբրեւ թէ՝ Հայերու կողմէ կազմակերպուած շարժումներ են անոնք:

«Մի՛ հաւատաք: Գոյութիւն չունի «Հայկական Գաղտնի Բանակ»: Ու եթէ կը խօսուի այդ տեսակ բանակի մը մասին. շինծո՛ւ է, կե՛ղծ է:

«Այդ բոլոր վերագրումները սուտ են եւ կեղծ, որոնց յետին նպատակն է թըշնամութիւնը խորացնել՝ դարերով ապրած երկու ժողովուրդներուն, որոնք ցաւի սիրտ այսօր իրարմէ բաժնուած կ՚ապրին, միջազգային դիւանագիտութեան խաղերուն հետեւանքով:

«Ժողովրդական առածը կ՚ըսէ. – Վադեմի բարեկամը թշնամի չըլլար, եթէ ըլլայ իսկ՝ երկար չի տեւեր: Եսկի տոստ տուշման օլմազ. օլսատա չոք սիւրմէզ:

«Դարերու իմաստութիւնը խտացնող գեղեցիկ առածին ապացոյցը ունինք մենք այսօր, ամէն տեղ, առօրեայ մեր կեանքին մէջ:

«Դեռ վերջերս, Հոկտեմբեր 6–ին, Պոլսեցի Հայ մը՝ Աւետիս Օհանեան, 250 միլիոն Թրքական ոսկի արժէքով իր կալուածը նուիրած էր Թուրքիոյ կառավարութեան, օդանաւային ռազմական ուժը զօրացնելու նպատակով:

«Ահա այսպէս եղած է միշտ Հայ ժողովուրդը, իրեն դարաւոր դրացի Թուրքին հանդէպ:

«Եթէ ճիշդ է որ, Հայեր տրամադիր եղած են միշտ օգտակար ըլլալու՝ Թուրք ժողովուրդին եւ Թուրքիոյ Կառավարութեան այդ բարեացակամ եւ օգնելու պատրաստակամ վերաբերումը կը բխի առաւելաբար Հայուն ազնուական խմորէն եւ ասպետական ոգիէն. եւ մասամբ՝ դարերով միասին ապրած ըլլալով դըրացնութեան զգացումէն:

«Եթէ ապացոյցը ուզէք այս իրողութեան, հեռու մի՛ երթաք:

«Տեսէ՛ք, դեռ մինչեւ այսօր, Հայեր ուր որ ալ ըլլայ, իր մայրենի լեզուին հետ մէկտեղ կը գործածէ նաեւ Թուրքերէն լեզուն:

«Ահաւասիկ խօսուն փաստը, Հայ եւ Թուրք վաղեմի բարեկամութեան:

«Եւ Թուրքը լաւ գիտէ այս պարագան: Գիտակից եւ արդարադատ Թուրքեր չեն պակսիր այսօր, ամէն տեղ. որոնք կըրնան հաստատել այս ճշմարտութիւնը:

Հայը, Թուրքին դարաւոր ընկերն է, ան չի կրնար հեռանալ Թուրքէն:

Ս. ՀՈՎԻՒԵԱՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

«Հանում, էս ժանտարմը յետոյ ինծի պատմեց, թէ ինչպէս Մարտիկը իր վէրքով մտահոգուած էր եւ յոյս կուտար, որ տասն օրէն կը բուժուի. թէ ինչպէս ընտանիքին հայրը խոտերէ, ճղախոտէ, դառնէ դեղեր շինած է իր վէրքին համար. թէ ինչպէս Մարտիկ կը սիրէր թեւերը սօթտած բանջարանոցին մէջ աշխատիլ. թէ ինչպէս ժամանակ կ՚անցընէր տան երախաներուն հետ, ինք ձի կ՚ըլլար ու երախաները անոր կռնակին վրայ կը հեծնային: Երախաներուն համար վազան ջուրի մէջ փոքրիկ ջրաղացք շինած է:

«Հանում, էս ժանտարմը Գարափունար իջաւ, ուղիղ ժանտարմ չավուշին մօտ գնաց ու մատնեց Մարտիկը: Գիշերով էս ժանտարմը երեսուն ժանտարմներ հայ գիւղացուն հնձանը առաջնորդեց: Չավուշի հրամանով պաշարեցին տունը: Շուրջը, տանիքին վրայ դիրք բռնեցինք: Ընտանիքին հայրը արթնցաւ յանկարծ, փոքրիկները կուլային ու իրենց մօր փէշերէն կը կախուէին: Չավուշը կը պահանջէր որ ցոյց տայ Մարտիկի տեղը: Գիւղացին չփոթած էր, հանում: Մարտիկը հոն չէր այն գիշեր: Մի՛ ըսեր՝ վերադարձին Մարտիկ կ՚իմանայ որ ժանտարմը առանց լուր տալու փախեր է գաղտուկ, կասկածի մէջ կ՚իյնայ ու նոյն օրը կը հեռանայ այդ տունէն: Ընտանիքին հայրը ճանչցաւ վիրաւոր ժանտարմը:

– «Էդ դո՞ւն ես Ահմէտ, – ըսաւ գիւղացին անճրկած եւ կը յուսար, որ Ահմէտ պիտի օգնէր իրեն: Մի քիչ շունչ առաւ, կարծես որ գործը բարեկամ Ահմէտի հետն է:

– «Վէրքդ ինտո՞ր եղաւ, Ահմէտ:

– «Սուտ է, սուտ, սպիտակ ձիաւորը էս տան մէջ է, – կը պոռար Ահմէտ:

– Հաւատացէք ինձ՝ էն ձիաւորը երկու օր է եկած չէ:

«Ժանտարմա չավուշը գիւղացու կըռնակին մտրակի հարուածներ տուաւ: Սրտի ցաւէն կատաղած, վրայ հասաւ կինը: Էս բանի վրայ մի քանի ժանտարմներ կնոջ վրայ յարձակեցան ու քաշքըշելով բանջարանոց ձգեցին: Ահմէտը էդ ժանտարմներուն մէջ էր:

«Ժանտարմները տան մէջ մտան խուզարկութեան համար: Ես էնտեղ կեցած էի, հանում, բանջարանոցի առուին քով: Երբ Մարտիկը չգտան, չավուշի հրամանով գիւղացիին ձեռքերը կապեցին ու մեզի հետ ճամբայ հանեցին: Էդ գեղացին մինչեւ հիմա բանտին մէջ է, հանըմ:

«Էս բանի վրայ, Մարտիկի ցասումը աւելի մեծցաւ ու ալ չխնայեց ոչ մէկ ժանտարմի: Ինչպէս կատաղած գէլ մը գեղ կ՚իջնէ չուներ խեղդելու, էնպէս ալ Մարտիկ ժանտարմներու գլխին կատաղած գէլ դարձաւ: Էն օրուընէն շատ ժանտարմներ կորսուեցան: Ժանտարմ չավուշը գիտէր որ Մարտիկը էն գիւղացուն հնձանն է ու բանջարանոցին մէջ կ՚աշխատի, սակայն չտեսնելու կը զարնէր եւ ուրիշ ապահով տեղեր հետապնդել կուտար:

«Երբ Հաճի Մուսան իր զոլամներով ոտքի ելաւ, ժանտարմները պահ մը հանդըստացան ու Մարտիկ հեռացաւ այդ հնձանէն, մանաւանդ որ Հաճի Մուսան Գարատաղի կողմերը անցած էր:

«Էսպէս, հանում, վերջի մի քանի օրը Մարտիկէն լուր չկար, երբ Գարափունարը ձգեցին, – վերջացուց ժանտարմ Եագուպ իր պատմութիւնը:

Զարէն մտիկ ըրած էր բարձին վրայ ընկողմանած այնպէս, ինչպէս արաբ մը մտիկ պիտի ընէր Հարուն էլ Րաշիտի հէքեաթներէն մէկը:

Արեւը լերան ետեւ կը հրջուէր, ու գեղեցիկ էր, ինչպէս Մարտիկի կորուած գլուխը Զարէի երեւակայութեան մէջ:

×

Շէկ Մէմոուն չէր գիտեր, թէ Զարէն ինչպէ՞ս պիտի արթննար այդ առաւօտ: Ան երբեմն կ՚արթննար հլու էգ վագրի մը պէս, որ կռնակը աւազին, փորը արեւին կը բանայ հաճելի ինքնասիրութիւնով մը: Ան յաճախ կ՚արթննար, կ՚ըսես՝ անոր մութ գոյնով աչքերուն մէջ կէսպատրայի մը այլանդակ երազներու բոցը կար:

– Մէմոու, Մէմոու···

(Շար. 239)

Տէր եւ Տիկին Շաւլ Քեհեան եւ զաւակը՝ Օր. Ժօսլին, համայն Պիպէրեան ընտանիքը, Այրի Տիկին Գրիգոր Բաթթուկեան եւ աղջիկները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ԱԼՖՈՆՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 17-ին, Մարսէյլի Թիմոնի հիւանդանոցը, կարճ արկածի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին.— 26 ռիւ Սիպիէ

Երեքշաբթի, Յունուար 20, առաւօտեան ժամը 10-ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Ողբացեալին յիշատակին, փոխան ծաղիկի Տիկին Բաթթուկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

— COMMUNIQUE —

Nous signalons:

— *Aux Organisatione et Associations:* (France et Etranger).

Que le film «GENOCIDE ARMENIEN» peut être projeté lors de leurs réunions sur simple demande.

— *Aux Particuliers:*

Que des cassettes vidéo du film sont en vente au prix de 250 F. TTC+20 F. de frais d'expédition.

Paiement par cheque bancaire, CCP, mandat, ou contre remboursement.

Pour toute demande s'adresser à:
MAGDA PRODUCTION
5, Rue des Pruniers, 75020 - Paris
Tél.: 797. 13. 52

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բանկաւոնական ճաշասեղան

Կազմակերպուած՝ Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 25, Կիրակի կէսօրին, ժամը 12-ին, Միութեան սրահին մէջ։ Հայկ. չէնշող մի- ջավայր, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգիչ՝ Վարդգէս Վարդանեան։ Ճաշագին՝ 100 Ֆ.։

Տոմսերու համար դիմել անդամուհիներուն եւ քարտուղարութեան։

Հեռաձայն. — (91) 37. 75. 97

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շարվիլօ - Փօն - տը - Շէրիի Հայ Ազգ. Միութիւնը ստացած է Շարվիլօյի եկեղեցւոյ ի նպաստ.— Տիկին Աղաւնի Մուրատեան 15.000 Ֆ., Տիկին Հայկուհի Զիլինկիրեան եւ զաւակները 10.500, Պ. Բ. Օպօզեան 1000, Պ. Կ. Մանկոյեան 2000, Պ. Մ. Խաչատուրեան (Քանատա) 500 տոլար, Պ. Յարութիւն Կիրին - եան (Ուաշինկթըն) 500 տոլար, Մուշէն Մոզէլ Մ., Խաչատուրեան Վ., Սանճեան Ս., Պոսթանեան Օ., Լիոնի Կապ. Խաչ 500-ական, Ժ. Հալաճեան, Գալաճեան, Մէհլէմճեան, Ժ. Քարաքուլահեան, Գասպեան Ժան, Սէն - Մօրիսի Կապ. Խաչ, Խաչատուրեան Շ., Խաչատուրեան Սիլ - վի, Պետրոսեան Կ. 100-ական Ֆ.։

(Շար.)

×

Լիբանահայ Օգն. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ժաք Մաքինաճեանէ 1500 լիր. ոսկի, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Եդուարդ Մուրատեան 250 Ֆ. իր ծնողաց յիշատակին, Պ. Ժորժ Մարտիկեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, փ.ծ.ի.— Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Ալեքսանեան, Օր. Գարագաշեան Տիկիններ՝ Գէորգեան, Մատաթ, Ալեքսանեան, Զաքըճեան, Խուպէսէրեան, Պիւռթէ, Պարթեւեան 100-ական, Տիկիններ՝ Սայեան, Թիլլէր, Կիւլպէնկեան եւ Ակլոկանեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Ալեքսանեան, Յարութիւն Կէօզիւրեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի 100Ֆ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԷՕՏՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Գասպար Ապունայեան 200 Ֆ. կը նուիրեն։

×

ԼԸՎԱԼԼՈՒԱ.— Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահչէճեան 200 Ֆ. կը նուիրեն։

×

ՎԱԼԱՆՍ. — Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գապայեան 100 Ֆ. կը նուիրեն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Յարութիւնեան, իր ամուսնոյն՝ Երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին 100-ական Ֆ. կը նուիրէ՝ Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, Որբերու Օգն. Միութեան, Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան, Արմենակ Խոյեանի յիշատակին՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30ին՝

Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը

183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE

Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիւթ՝

Արեւմտահայ Ազգ. Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն։

Մուտքը ազատ է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միսաք Տէրտէրեան, կը նուիրեն 250 Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնը ընդարձակելու նպատակին, փ.ծ.ի, Տիկին Արմաւ Հայլէչեանի մահուան տխուր առթիւ։

×

Տիկին Արսինէ Մարտիկեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ 100 Ֆ. նոյն նպատակին, իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին

Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար - Գրիգոր Վահանի

Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ

Գործակից՝ Գրիգոր Պարսամեան — Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան

Կը մասնակցին՝

Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէշիշեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան։

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

—×—

REPRESENTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին։

ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

×

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 7-ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 66-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ։ Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը։ Ճաշագին՝ 70 Ֆ.։

×

ԷՍԱՅԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
«ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»
Փետր. 15ին, Աելք Մանուկեան սրահը։

EXPOSITION D'ARCHITECTURE ARMENIENNE

organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
en collaboration avec
Le «CENTRO STUDI DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA» Milan
Sous la direction de A. ALPAGO NOVELLO, architecte.
du 21 Janvier au 9 Février
(Tous les jours, sauf Mardi, de 10 h. à 12 h. et de 14 h. à 18 h.)
à LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE (La Canebière)
Sous la Présidence d'Honneur de:
GASTON DEFFERRE (Depute - Maire de Marseille)
et le Soutien de:
Paul FABRE, Président de la Chambrede Commerce de Marseille.
Me Michel PEZET, Président de l'Office Régional de la Culture
Yves BONNEL, Président du Conseil de l'Ordre des Architectes
Provence / Côte d'Azur
Un Comité formé de personnalités arméniennes.
Le Vernissage aura lieu Mardi., 20 Janvier, à 19 h.
à La Chambre de Commerce de Marseille (La Canebière).

—×—

CONFERENCES — DEBATS avec Projection de diapositives
à La Maison de la Culture Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile
* *Mercredi, 21 Janvier, à 18 h. 30:*
«L'ARCHITECTURE ARMENIENNE»
par A. ALPAGO NOVELLO, Architecte et Professeur à la Faculta d'Architettura del Politecnico de Milano.
Samedi, 31 Janvier, à 21 h.:
«SAUVEGARDE DES MONUMENTS ARMENIENS»
Club UNESCO des Arméniens, par Mihran ANTABLIAN, architecte.

AUTO-ECOLE
MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

Réunion d'Information

SUR

ALEC et SUZY

Le MERCREDI, 21 JANVIER, à 20h.30 à la Maison des Jeunes et de la Culture d'Alfortville.
36, Rue Raymond Jaclard
(près de la Mairie)
Organisée par le
COMITE DE SOUTIEN
aux Prisonniers Politiques Arméniens
(Projection de Film)

Programme du
COURS DE
LITTERATURE ARMENIENNE
par K. BELEDIAN

Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h. les Lundis suivants:

26 *Janvier:* D. VAROUJEAN — *O Lalake*
2 *Février:* D. VAROUJEAN — *Le Chaut du Pain.*
16 *Février:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, I.*
2 *Mars:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, II.*
16 *Mars:* H. OCHAGAN — *Chahbaz I.*
6 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz II.*
27 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai:* Z. VORPOUNI - *Le Candidat, I*
18 *Mai:* *Le Candidat, II.*
7 *Juin:* *Le Candidat, III.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ՝ Այրի Տիկին Աստղիկ Մութաֆեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝ Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ։

× Այս առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ., Այրի Տիկին Մութաֆեանէ։

×

Ամանորի առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տոքթ. Փասքալ Ճապուրեան 2000, Տիկին Մ. Էսապալեան 1000, Տիկին Զերչեան 500, Տոքթ. Ս. Սիմոնեան 200, Տիկին Քէպէեան եւ Տիկին Մութաֆեան 100-ական։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս մատրան Թաղ. Խորհուրդը, շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Ռաֆայէլ Թահմիզեանէ 200, Պ. Սիմոն Մատէնեանէ 100, Պ. Յովհաննէս Մատաղճեան, Պ. Յարութիւն Սալպաշեան եւ Տիկին Աննա Մարկոսեանէ 50-ական, Պ. Կարպիս Մահմուզեանէ 30, Պ. Բարսեղ Գամպուրեանէ 20 Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է.— 250 Ֆ. փ.ծ.ի, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանէ, Տիկին Հայլէչեանի մահուան առթիւ. Նաեւ, 150 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պարսամեանէ եւ 1000 Ֆ. Տիկին Գրիգորեանէ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
21
MERCREDI
21 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.
56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.824
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.824

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Նոր Նախագահ մը

—o—

ՄԻՆՉ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ՝ ԴԵՌ ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ՄՆԱՅԻՆ

Մինչեւ ծայրը Չլամարտը կը շարունակուէր եւ Երեքշաբթի օր, ոչ մէկ թերթ, ոչ մէկ լրագրող ի վիճակի էր յարմար խորագիր մը գտնելու կամ կարծիք մը յայտնելու պատանդներու մասին: Ստեղծուած սիւսփէնսը Հիչքոքն իսկ չէր կրնար երեւակայել եւ հարցը հոն է, որ կատարուածը, ի վերջոյ սինեմա չէ: Ամէն մարդ վստահ էր այլեւս Երկուշաբթի օր, որ մինչեւ իրիկուն պատանդները պիտի հասնէին Վիզպատըն եւ դիմաւորուէին վերջին օրուան մը համար՝ դեռ Նախագահ, Գարթըրի կողմէ: Օդանաւ մը կը սպասէր Ուաշինկթըն, երկու օդանաւ՝ Թեհրան եւ Երեքշաբթի առտու միշտ հոն էին: Ինչ՞ պատահած էր վերջին պահուն: Պարսիկները կ'առարկէին թէ Ամերիկացիք «յաւելուած» մը կցած են, որ ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ: Հոս նորէն դրամի խնդիր կայ: Պարսիկները կ'ըսէին թէ ամերիկեան «խաղ» մըն էր մինչ Ուաշինկթըն կ'ըսէր թէ չի հասկնար թէ ինչ՞ բանի կ'ակնարկուի: Հարցը կը վերաբերի Իրանցիներուն իբրեւ երաշխաւորութիւն պահեցնելիք գումարին անգլիական Կեդրոնական Դրամատունը: Խորքին մէջ սակայն, աւելի երեւութական պատրուակ մը կը սեպուի եւ բուն պատճառը այս ձգձգումներուն կը վերագրուի Պարսիկներու ներքին տարակարծութեանց: Կան կրօնապաշտ ծայրայեղները եւ Պանի Սատրի հոսանքին պատկանող չափաւորները եւ առաջինները դեռ համաձայն չեն, որ պատանդները ազատ արձակուին:

Երեքշաբթի առաւօտեան փարիզեան մամուլը շուարած պատկեր մը կը պարզէր եւ ամէն խմբագիր կը մխրճուէր ընդհանուր եւ անվնաս խորհրդածութիւններու մէջ: Բան մը չըսելով՝ բան մը ըսել: Լափալիսեան հաստատումներ ընել՝ եթէ Ռիկըն չըլլար, Գարթըր պիտի չկարենար հարցը կարգադրել բայց առանց Գարթըրի ոչինչ ապահովութիւն կուտայ, որ Ռիկըն պիտի կարենար յանգիլ լուծումի մը, որ գոհացնէր թէ ամերիկեան պատիւը եւ թէ Ուաշինկթընի ռազմագիտական շահերը: Փիէռ Պէյլօ, այս եզրակացութեան կը հասնի Քոթիտիէնի իր խմբագրականին մէջ: Արդարեւ խմբագիրները ինչ՞ կրնային ըսել Երկուշաբթի գիշերը, երբ ամէն ինչ կրկին խնդրոյ առարկայ կ'ըլլար: Երկու ուրիշ նիւթեր, մասամբ, կը փրկէին կացութիւնը: Նախ ամէն մարդ համաձայն էր նախատելու Գարթըրը, որու վրայ արտասանուած «դամբանականը» երբեք տեղի չի տար նուազագոյն բարեացակամութեան մ'իսկ: Չորս տարուան հաշուեկշիռը ողբերգական է եւ սեւ էջ մը՝ ամերիկեան պատմութեան մէջ: Մարդը չկրցաւ յաջողիլ նոյնիսկ «իր ելքը» ինչպէս կ'ըսեն թատրոնի համար: Եւ եթէ պատանդները չարձակուէին Երեքշաբթի ժամը մինչեւ 18 (ֆրանսական ժամով), Գարթըր պէտք է նոր Նախագահէն հրաման առնէր, որպէսզի Վիզպատըն երթայ, որպէս սովորական Ամերիկացի մը պատանդները դիմաւորելու: Միւս նիւթն է՝ Ալժերացիներու խաղացած դերը այս պատմութեան մէջ: Այս անգամ բոլորը համաձայն են գովքը հիւսելու համար ալժերական երիտասարդ դիւանագիտութեան: Բնագնացներէն՝ 3-ը, մասնակցած էին էվիանի խորհրդակցութեանց:

Վերջին պահուն, Երեքշաբթի առտու ժամը 11.30ին (Թեհրանի ժամով) լրատուութիւնը կը նուազէր: Պատանդներու «նախարարը» Նապաւի սպառնական վերջնագիր մը կուտար ճշդելով թէ եթէ Ամերիկացիք 10 միլիառ տոլարի հիման վրայ (եւ ոչ՝ 8 ինչպէս կ'ուզեն) չկնքեն համաձայնագիրը «շատ ծանր որոշումներ կը տրուին»:

Եւ այս վերջին ժամերու անձկութեամբ լեցուն մթնոլորտին մէջ է, որ Ռիկըն 8 միլիոն տոլար ծախսել կուտայ բացառիկ փայլ մը տալու համար իր նախագահ դառնալու արարողութեան: Գիշերային զգեստներ, հրավառութիւն, շքեղ ու փառահեղ հանդիսութիւն: Վերջապէս արտակարգ բան մը, աննախընթաց բան մը, որ ոեւէ նախագահի համար սարքուած չըլլայ: Ճշդուած չէ թէ 52 պատանդներու ընտանիքները հրաւիրուած ե՞ն այս խրախճանքին: Անոնք մեծ յոյսեր ունէին դեռ Երկուշաբթի եւ ուրախութիւն կը տիրէր: Կարգ մը փարիզեան օրաթերթեր նկար մը կը հրատարակէին, ուր պատանդի մը մայրը շունը գրկած կը խնդար, բայց Մաթէն այդ նկարին տակը կը գրէր «պատանդի մը շունը, պատանդին մօրը գիրկը ցատկեց ի յուր համաձայնութեան ստորագրութեան»...: Երկու բացատրութիւն կայ անշուշտ, կամ ամերիկացի շուներուն մտային վիճակը հանճարի հանգրուան մը նուաճած է կամ Մաթէնի խմբագիրներուն մտային վիճակը մտահոգիչ հանգրուան մը նուաճած է...:

×

Ռիկընի ընդունելութեան ոճը՝ կայսերական պիտի ըլլայ: Կը մնայ մաղթել որ Նիքսընի նման ձախող բան մը չընէ: Արդարեւ, այս առթիւ թերթերը կը յիշեն նախորդ նախագահներու արարողութեանց անեկդոտները, որոնց գլուխը կուգայ՝ Նիքսըն: Նախ մոռցեր է կինը ներկայացնել, ապա բոլորովին մոռցեր է եւ ի վերջոյ հարկ եղեր է գաղտնի սպասարկութեանց գործակալներ ղրկել ամէն կողմ, գտնելու համար Նիքսընի կինը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Ռ. Է. Ռ.ի շատ ծանր եւ աննախընթաց արկած մը պատահեցաւ Երկուշաբթի ժամը 18.15-ին Օպէռ (Օփերա) կայարանը: Երկու կառախումբ բախում ունեցան, մէկ մեռեալ կայ, 71 վիրաւոր, որոնց 3-ը շատ ծանր վիճակի մէջ: Քննութիւն բացուած է պատճառը գտնելու համար:

ԶՈՒԼՈՅԵԱՆ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Անցեալ Շաբաթ եւ Կիրակի, Փարիզ տեղի ունեցան ժիւտոյի միջազգային մրցումներ տիտղոսաւոր մարզիկներու մասնակցութեամբ: Անոնց կարգին էր մարսէյլցի Պեռնար Զուլոյեան, եւ 78 քիլոյէն անցած 83 քիլոյի կը յանդգնէր դէմ ելլելու 86 քիլօներու դասակարգի պատկանողներու, որոնցմէ է արեւելեան Գերմանացի եւ աշխարհի ախոյեան Ուլչ զոր Զուլոյեան շատ դիւրաւ տապալեց: Կը մնար ազգային գերակայութեան հարցը լուծել, աւարտականին մէջ, ընդդէմ Միշէլ Սանշիսի: Հոս ալ «Զու» տիրապետեց: Այլեւս Զուլոյեան արտակարգ կարելիութիւն մը ունի հասնելու գերագոյն նուիրագործումին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 5 – 8

ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ԱՂԵՂ

Հայաստանի ազգագրութեան թանգարանը ապահոված է բաւական լաւ վիճակի մէջ պահպանուած աղեղ մը՝ գրեթէ ամբողջական: Յայտնաբերուած է Վայոց Ձորի հարիւրաւոր քարայրներէն մէկուն մէջ, Արէնի գիւղին մօտ: Նորայայտ աղեղը կազմուած է փայտի, եղջիւրի եւ ջլի 14 կտորներէ՝ բոլորն ալ միացուած սոսինձով:

Համաձայն ուսումնասիրութիւններուն, նմանօրինակ աղեղներ Հայաստանի եւ ընդհանրապէս, Մերձ. Արեւելքի մէջ գործածուած են Դ. և Ե. դարերուն: Ցայսօր յայտնաբերուած չէին ոչ մէկ տեղ: Հետեւաբար ասոր արժէքը մեծ նկատուած է:

Կարգ մը ենթադրութիւններ հրապարակ դրուած են: Եղիշէի նկարագրութեամբ՝ 450-ին, Հայոց նախարարները Տիզբոնէն վերադառնալով ընդհարումներ ունեցած են Պարսիկներուն հետ Արէն գիւղին մօտ, պատմագիրին յիշատակութեամբ՝ Արփանեալ: Ըստ Ստեփանոս Օրբելեանի, 451-ին, Աւարայրի ճակատամարտէն ետք, Արցախի անմատչելի լեռները ապաստանած հայ զինուորները բախումներ ունեցած են Պարսիկներուն հետ Վայոց Ձորին մէջ, Արէնի մօտերը: Եթէ հաստատուին այս տեղեկութիւնները, ենթադրութիւնները կըրնան իրականութիւն դառնալ: Այն թէ՝ այս աղեղը պատկանած է վերոյիշեալ Թուականներուն եւ, հետեւաբար, Վարդանանց պատերազմէն մնացած սրբազան մասունք մըն է:

×

ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ալեքսանդր Սպենդիարեան անունը կըրող տուն – թանգարանը, որ հայ եւ արեւելեան նուագարաններու հարուստ հաւաքածոյ մը ունի, նոր նուէրներ ըստացած է: Վերջիններուն շարքին են Սողոմոն Ալթունեանի ընտանիքին նուիրած ուտը: Կան նաեւ մոնղոլական խուչիրներ, ուզբեկ չանգեր, մոլդաւական սրինգներ եւայլն:

Թանգարանը Միացեալ – Նահանգներէն նուէր ստացած է սպիտակ քեմանչայ մը: Նուէր՝ Արսէն եւ Արման Փուշմանեանէ: Մասնագէտներուն կարծիքով աւելի 200 – 250 տարուան հնութիւն ունի եւ պատրաստուած է ղարաբաղցի կամ գեանջեցի հայ վարպետի մը ձեռքով: Համաձայն թանգարանի տնօրէն Ծովակ Համբարձումեանի, այս նուագարանը պատրաստուած է ոսկորէ, ի տարբերութիւն միւսներուն, որոնք շինուած են ծիրանի, թութի, ընկոյզի փայտէն:

×

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎ

Կրակովի մէջ տեղի ունեցած է երկօրեայ ժողով մը՝ նուիրուած Լեհաստանի հայ մշակոյթին: Կազմակերպումը ստանձնած է տեղւոյն Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Միութիւնը, հիմնուած 1980 Մարտին: Այժմու նախագահն է՝ Միհալ Բոհոսեւիչ: Անդամներու թիւն է՝ շուրջ եօթանասուն: Գիտական ժողովին մասնակցած են շուրջ 300 Լեհեր եւ Լեհահայեր:

Յայտագիրը ներկայացուցած է հետեւեալ պատկերը: Նկարչական ցուցահանդէս, իբրեւ բացում: Նկարիչ՝ Տադէուշ Լուկասեւիչ, լեհահայ: Զեկուցումներ՝ Ձեսլաւ Լեխիցկի, մասնագէտ Լեհաստանի Հայոց եկեղեցիներու. նիւթ՝ Լեհահայոց պատմութիւնը: Միհալ Բոհոսեւիչ՝ Լեհահայոց ծագումնաբանութիւնն ու զինանշանները: Հենրիկա Աուգուստինովիչ – Զիեչերսկայա՝ Հայերը Լեհական միջավայրին մէջ, ըստ Լվովի Բենեդիկտեան Հայուհիներու վանքին ժամանակագրութեան: Հայագէտ Անջէյ Պիսովիչ՝ Հայոց լեզուին եւ գրականութեան ծանօթութիւնը Լեհաստանի մէջ ԺԹ. – Ի. դարերուն: Երաժշտագէտ Զբիգնեւ Կոսցիուլ՝ Լեհական տարրերը լեհահայ երաժշտութեան մէջ: Արուեստաբան Ստանիսլաւ Բոբեր՝ Լեհահայ անուանի նկարիչ Թէոդոր Աքսենթովիչ (1859 – 1938):

Երկօրեայ նիստերուն առընթեր տեղի ունեցած են համերգներ: Առաջին՝ գրական – երաժշտական երեկոյթ, որու ընթացքին արտասանուած են հայ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններ, ինչպէս նաեւ հնչած են Կոմիտասի դաշնաւորած ժողովրդական երգերը: Հոգեւոր երաժշտութեան նուիրուած համերգ Կրակովի եկեղեցիներէն մէկուն մէջ: Երգուած է Կոմիտասի Պատարագը:

Լեհաստանի ազգագրական ընկերութիւնը, որուն կողքին կ'աշխատի վերոյիշեալ միութիւնը, առանձին գրքոյկով մը լոյս պիտի ընծայէ կարդացուած զեկուցումները:

×

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՆՊԱՍՏԸ ԱՍԻՈՅ ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Երկրաբանական Գիտութիւններու Հիմնարկին մէջ կարելի է տեսնել շատ հետաքրքրական եւ անսովոր հաւաքածոյ մը: Երկար ցուցափեղկերու մէջ դրուած են հարիւրաւոր հանքանմոյշներ ու ապարներ, որոնց կողքին նշուած է անոնց տարիքը: Հաւաքածոյին «ամէնէն տարեց» նմոյշը կրանիթի կտոր մըն է, որուն տարիքը կը հասնի 500 միլիոնի, իսկ «ամէնէն երիտասարդ»ը երկուքէս միլիոն տարեկան պազալթի կտորն է: Քարերուն տարիքը կը ճշդեն Հիմնարկին առընթեր բանող միջուկային երկրաժամանակագիտութեան հետազօտութիւններու տարրալուծարանի աշխատակիցները: Տարրալուծարանի գոյութեան 20 տարիներու ընթացքին քանի մը հազար հանքանմոյշներ անցած են անոր աշխատակիցներու ձեռքէն, իրենց տեղը գրաւելով Ասիոյ երկրաբանական պատմութեան մէջ: Հոն կատարուած հետազօտութիւնները ժողովրդա – տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունին: Ձեռք ձգուած արդիւնքները կ'օգտագործուին երկրաբանական զանազան քարտէսներ կազմելու ժամանակ, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն օգտակար հանածոներու ուսումնասիրութեամբ զբաղող երկրաբաններու համար: Գիտական կեդրոնի աշխատողները նաեւ մեծ օգնութիւն կը ցուցաբերեն Չեխոսլովաքիոյ, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ երկրաբանական հիմնարկներուն: Վերջերս տարրալուծարանի խումբին դիմած է Ազրբէջանի Նաֆթի Հիմնարկը, խնդրելով հետազօտել Պաքուի մէջ հորատուող նաֆթի շատ խորունկ հանքէն հանուած ապարը: Հայ մասնագէտներու աշխատութիւնները յաճախ կը տպագրուին Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ լոյս տեսնող մասնագիտական հանդէսներու եւ զանազան գիտական հաւաքածոներու մէջ:

ՅՈՅՆ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՒ ԿԱԽԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻԻ ԵՐԳԸ

Մօտաւորապէս 25 տարի առաջ ողբացեալ Հայր, բանասէր Միքայէլ Բարթիկեան, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Տեղեկագիր»ին մէջ (1956, թիւ 3, էջ 75 – 86) հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը, նուիրուած հայ աղանդաւորներու՝ Հիւսիսային Յունաստանի բանահիւսութեան մէջ ձգած հետքերուն: Միջնադարուն աղանդաւորները «ուղղափառ» վերնախաւի ջանքերով հասարակ ժողովուրդի աչքին՝ Հայաստան թէ Յունաստան, դեւեր, չար ոգիներ, կախարդներ կը համարուէին: Մ. Բարթիկեան աղբիւրներէ իմանալով, որ տակաւին միջնադարուն հայ աղանդաւորները Թրակիա քշուած էին, Թրակիոյ յոյն բնակչութեան բանահիւսութեան մէջ Հայերու դեւեր ու կախարդներ համար – ուիլը բացատրեց այդ հանգամանքով: Այդ առընչութեամբ Մ. Բարթիկեան հրատարակեց Թրակիոյ յոյն բնակչութեան մէջ տարածուած եւ «Կախարդը» վերնագրուած ժողովրդական երգի մը հայերէն իր թարգմանութիւնը: Ստորեւ՝ այդ երգը.

Անապատի իմ սեւ ծիծեռնակներ
Եւ սպիտակ աղաւնիներ իմ ափերի,
Որ այնքան բարձրից գնում էք դէպ' իմ հայրենիք,
Մի խնձորենի ունեմ իմ տան բակում, այնտեղ թառեցէք
Եւ ասացէք իմ բարի կնոջ.
Ուզում է՝ թող մայրապետ լինի, ուզում է՝ թող ամուսնանայ,
Ուզում է՝ թող զգեստները ներկի ու սեւեր հագնի.
Թող չսպասի ինձ, թող չհամբերի:
Ինձ այստեղ ,Հայաստանում ամուսնացրել են
Մի Հայուհու՝ կախարդուհու աղջկայ հետ,
Որը կախարդում է աստղերն ու երկինքը,
Կախարդում է թռչուններին ու չեն թռչում,
Կախարդում է գետերին ու չեն հոսում,
Կախարդում է ծովը ու չի ալեկոծում,
Կախարդում է նաւերը ու չեն նաւարկում,
Կախարդում է ինձ ու չեմ կարող վերադառնալ:
Ճանապարհ եմ ընկնում, ձիւն է գալիս,
Ետ եմ դառնում, աստղեր են փայլում, արեւ ծագում,
Թամբում եմ ձիս, թամբը ցած է ընկնում,
Կապում եմ սուրս, ճանդում, ընկնում է մէջքիցս,
Նստում եմ, որ նամակ գրեմ, սրբւում է գրածս:

Հոս աւելցնենք, որ Յոյներու համար հերձուածող էին Հայերը ընդհանրապէս նոյնիսկ Պաւղիկեաններու եւ Թոնդրակեցիներու հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունեցող «ուղղափառ» Հայերը, որովհետեւ անոնք միարնակներ էին ի տարբերութիւն Յոյներու, որոնք երկարնակ էին:

Յետագայ որոնումները մեզ բերին այն համոզումին, որ Միքայէլ Բարթիկեանի հրատարակած ժողովրդական յիշեալ երգը չի սահմանափակուիր Թրակիոյ տարածութեամբ. այդ երգի առանձին տարբերակներ կը գտնենք Յունաստանի այլ շրջաններու մէջ ալ: Յոյն բանասէր Դեմոսթենէս Խաւիարաս «Կոստանդնուպոլսոյ յունական բանասիրական ընկերութեան» Տարեգիրքի 19–րդ հատորին մէջ (1884 – 1885), որ լոյս տեսած է Կ. Պոլիս՝ 1890–ին (էջ 223 – 224, 227), հրատարակած է Հռոդոսի հիւսիսը գտնուող Սիմի կղզիի ժողովրդական կարգ մը երգեր («Սիմիի ժողովրդական բանաստեղծութիւնը կամ հաւաքածոյ սիմիական ժողովրդական երգերու» վերնագրով), որոնցմէ երկուքը կ'արձագանգեն «Կախարդը» երգին եւ նոյն առեն հնարաւորութիւն կուտան հասկնալու, թէ այդ երգը յօրինողը «Հայաստան» ըսելով ի՞նչ նկատի ունի: Սիմիի ժողովրդական երգերու մէջ յոյն պանդուխտը (եւ իր կինը) Հայաստան կ'երթան նաւով: Այս քիչ մը տարօրինակ ճամբան դէպի Հայաստան, որ ծովերէ հեռու կը գտնուի, Թոյլ կուտայ եզրակացնելու, խօսքը Կիլիկեան Հայաստանի մասին է: Պահպանուած է ուշ բիւզանդական շրջանի աշխարհագրական ուղեցոյց մը, ուր նշուած են «հին» ու «նոր» տեղանունները: «Կիլիկիա»ի դիմաց մենք կը կարդանք «Հայաստան», իսկ անոր անմիջապէս յաջորդող «Կիլիկեցի» ազգանունին դիմաց գրուած է «Հայ»: Այս իրողութիւնը յստակ կերպով ցոյց տըրուած է նաեւ միջնադարեան հայկական աղբիւրներու մէջ: Հեթում պատմիչը կը գրէ. «Եւ այս Կիլիկիա այժմ Հայք կամ Արմենիա յորջորջի»: Եթէ նկատի ունենանք այն հանգամանքը, որ Սիմի կղզին շատ մօտ է Կիլիկիոյ, ուրեմն Հայաստանի տակ Կիլիկիան նկատի ունենալու մասին մեր ենթադրութիւնը հիմնաւորուած պէտք է համարենք:

Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք Սիմիի այդ երկու ժողովրդական երգերը, որոնք իրականութեան մէջ երկու երգեր չեն, այլ նոյն երգի տարբերակները:

Ա.

Արծաթէ ղեկով, բանալիներով
Նաւ է վտանգուած խորը ջրերում,
Նաւի վրայ բարձած բազմաբիւր ոսկի,
Իսկ նաւավարը՝ իշխանի որդին:
Նրա փոյթը չէ նաւը եւ ոսկին,
Լոկ Մեխակենին (*) յուզում է նրան:
– Ո՞վ է ցանկանում առնել իմ կնոջ,
Ո՞վ է ցանկանում նրան կին առնել,
Խօր այգաբացին քաղցր համբուրել,
Ու կէս գիշերին գրկախառնուել»:
Մի ուրիշ նաւից մէկը ձայն տուեց.
– «Ես եմ ցանկանում առնել քո կնոջ,
Ես եմ ցանկանում նրան կին առնել,
Խօր այգաբացին քաղցր համբուրել
Ու կէս գիշերին գրկախառնուել»:
Ոչ նամակ, ոչ լուր նրան չի յղում,
Երկու խօսք միայն՝ իր թաշկինակում.
– «Ուզում ես, աղջիկ, մարդու դու գնա,
Ուզես սեւ հագիր, մայրապետ դարձիր,
Ես, իմ տիրուհի, անցայ Հայաստան,
Առնեմ Հայուհի, կախարդ մի աղջիկ,
Նաւեր կախարդող, ծովեր հմայող,
Երկինքը դիւթող՝ աստղեր չծագեն,
Ծովեր հմայող՝ որ չալեկոծուեն:
Նա ինձ էլ թովեց, քեզ համար չկամ»:
Աղջիկը լսեց, ելաւ սեւ հագաւ,
Կինը սիրասուն մայրապետ դարձաւ,
Նրան գտնելու Հայաստան գնաց:
– «Ողջ լեր, Հայուհի, քո մարդը ո՞ւր է»:
– «Մեծամեծներով խնջոյքի գնաց»:
– «Ողջ լեր, Հայուհի ,նրան դու ասա.
Որթը իր բակի չորացաւ, ցամքեց,
Կամարը իր տան ճեղքուեց, ճաքեց,
Ուրիշն է պտղում իր խնձորենին,
Թռան, գնացին երկու աղաւնին:
– Ողջ լեր, Հայուհի, ասածս ասա»:
– «Ինձ մի մայրապետ ասաց քեզ ասեմ,
(Քրիստոս դու Աստուած, նայես ու չուտես,
Քրիստոս դու Աստուած, նայես չխմես),
Թէ որթը բակիդ չորացաւ, ցամքեց,
Կամարը քո տան ճեղքուեց, ճաքեց,
Ուրիշն է պտղում քո խնձորենին,
Թռան, գնացին երկու աղաւնին»:
– «Որթը իմ բակի մայրս է հաստատ,
Կամարը իմ տան՝ հայրս հարազատ,
Իսկ խնձորենին՝ կինս փափկասուն,
Երկու աղաւնին՝ որդիքս սիրասուն:
Ողջ լեր, Հայուհի, էլ ետ չեմ գայ ես»:
Քանի չէր դիւթել՝ ելաւ դուրս թռաւ,
Քանի չէր թովել՝ ձի նստաւ, փախաւ:

Բ.

Ծովերն այսօր հանդարտ են, խաղաղ,
Թռաւ ծիտը մեր, պանդուխտ նա դարձաւ,
Ինձ թուղթ չի յղում, պատճառ չի բերում
Սոսկ երբեք նամակ իր թաշկինակում,
Կարդաս ու ողբաս, կարդաս ու կոծես.
– «Ուզում ես, աղջիկ, մարդու դու գնա,
Ուզես սեւ հագիր, դարձիր մայրապետ,
Ինձ Հայաստանում ամուսնացրին,
Կախարդ հօր ու մօր աղջիկ տուեցին,
Կախարդում է նա նաւեր ու ծովեր,
Ինձ էլ կախարդեց՝ էլ ետ չեմ գայ ես»:
Սեւեր նա հագաւ, ծովեզրը իջաւ,
Մի նաւ բարձրացաւ, գնաց Հայաստան,
Տեսաւ հայ աղջիկ ու դիմեց նրան.
– «Ողջ լեր, Հայուհի, քո մարդը ո՞ւր է»:
– «Մեծամեծներով որսի նա գնաց»:
– «Ողջ լեր, Հայուհի, նրան դու ասա,
Ինչ քեզ պիտ ասեմ, անպատճառ ասա.
«Մի լաւ մայրապետ եկաւ քո երկրից,
Ծնողքիդ մօտից, հայրական տնից,
Ասաց, թէ քո տան սիւնն է տապալուել,
Որթը քո բակի չորացել, ցամքել,
Ուրիշն է պտղում քո խնձորենին,
Թռան, գնացին երկու աղաւնին:
Ողջ լեր, Հայուհի, այդպէս հաղորդիր,
Մնաս դու բարով, ասածս յայտնիր»:
Մեծամեծներով երբ մարդը եկաւ,
Իր տունը մտաւ ու առանձնացաւ,
Կինը մօտեցաւ ու յայտնեց նրան,
Այն, ինչ նախապէս մայրապետն ասաց:
– «Հայրս է իմ տան սիւնը տապալուած,
Իսկ խնձորենին՝ կինս փափկասուն,
Երկու աղաւնին՝ որդիքս սիրասուն,
Էլ ինձ չես տեսնի ,ողջ լեր Հայուհի»:
Մինչեւ նա թովէր, գնաց, հեռացաւ,
Մինչեւ նա դիւթէր, իր տունը մտաւ:
– «Ես մի երկսայրի մկրատ ո՞ւր գտնեմ,
Այդ ինձ աստղի բերանը կտրեմ»:

Ե՞րբ յօրինուած են այս երգերը: Հակառակ անոր որ անոնք հաւաքուած են ԺԹ. դարուն, կարելի չէ եղած ըսել որ յօրինուած այդ դարուն: Աւելի հին են: Յօրինման ժամանակը ճշդելու միակ շօշափելի կռուանը (Կիլիկեան) Հայաստանի յիշատակութիւնն է: Կիլիկիոյ Հայկական պետութիւնը գոյութիւն ունեցած է 1080 – 1375 թուականներուն: Հասկնալի է, որ ԺԱ. դարուն, թերեւս ալ ԺԲ. դարուն Կիլիկիան դեռ Հայաստան չէր կրնար կոչուած ըլլալ, այլ այդպէս կոչուած պէտք է ըլլայ ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն, թերեւս ալ երկրին մէջ այլազգիներու տիրապետութեան առաջին շրջանին, բայց ոչ աւելի ուշ:

ՀՐԱՉ ԲԱՐԹԻԿԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԴԺՈՒԱՐ ՕՐԵՐ – ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

Նոյն տարիներու սաներէն Ստեփան Տէր Ստեփանեան 1946–ին կը ներգաղթէ Հայաստան, ուր եւ կը ձեռնադրուի վերակոչուելով Տ. Կոմիտաս, այժմ Տ. Կոմիտաս Արքեպիսկ., Առաջնորդական Փոխանորդ Արարատեան Թեմին (): Նոյն տարին Ժառանգաւորաց Վարժարանէն հայրենիք ներգաղթած Տիգրան Մարտիկեան կը շարունակէ իր ուսումը Էջմիածնի Ճեմարանին մէջ եւ կը ձեռնադրուի վերակոչուելով Տ. Տիրայր: Այժմ Գերշ. Տ. Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան կը վարէ Առաջնորդական պաշտօնը Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Թեմերուն: Իսկ 1947–ին Հայաստան ներգաղթած Փայլակ Անթապեան եւս իր ուսումը նոյն Ճեմարանին մէջ աւարտելէ ետք կ'ընդունի քահանայական ձեռնադրութիւն եւ կ'անուանի Տ. Մեսրոպ, սակայն 1959–ին կը հրաժարի եկեղեցական ասպարէզէն:*

ՏԱԳՆԱՊԻ ՕՐԵՐ – ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

1944–ին, *Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի Տեսուչ Հոգեշ. Տ. Եղիշէ Վրդ. Տէրտէրեան կ'ընտրուի Լուսարարապետ եւ տեսչութեան կը կոչուի Հոգեշ. Տ. Սերովբէ Վրդ. Մանուկեան, Մեսրոպ Պատրիարքին կը յաջորդէ Կիւրեղ Պատրիարք Իսրայէլեան:*

Պաղեստինի խռովող քաղաքական անհանդարտութիւնը, որ յանգեցաւ 1948–ի դէպքերուն, քայքայեց Վարժարանին կեանքը: Շահան Ծ. Պէրպէրեան կը հրաժարի եւ կը մեկնի Անթիլիաս: 1948–ին յանկարծամահ կ'ըլլայ Յակոբ Օշական:

1949–ին, *մի քանի սաներ մնացած էին խռովայոյզ Երուսաղէմի Վարժարանին մէջ, երբ անակնկալ կը վախճանի Կիւրեղ Պատրիարք, բանալով Տեղապահութեան երկար տարիներ:*

ՏԵՂԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

1950–ին, *սակաւաթիւ սաներէն մին՝ Պետրոս Սրկ. Գազանճեան կ'ընէ իր ուխտը եւ ձեռնադրութեան անունով կը կոչուի* Տ. Գարեգին: *Պաշտօնավարելէ ետք Ս. Աթոռ մի քանի տարիներ, ան կը ծառայէ իր ծննդավայր Պոլսոյ մէջ իբրեւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Տեսուչ եւ այժմ Գարեգին Եպիսկ. կը վարէ Առաջնորդութիւնը Աւստրալիոյ Հայոց:*

1951–ի *Մայիս 27–ին, եկեղեցական աստիճան կ'ընդունին Գէորգ Սրկ. Զինչինեան, վերակոչուելով* Տ. Զաւէն, *Եղիա Սրկ. Զղջեան՝* Տ. Անուշաւան *եւ Վռամշապուհ Սրկ. Գասպարաճեան՝* Տ. Վարուժան: *Թէեւ Ժառանգաւորաց չյաճախած եւ չվկայուած Ընծայարանէն, սակայն Ս. Աթոռին երկարօրէն ծառայած Գեղամ Սրկ. Գաբիկեան նոյն օրը կ'ընդունի քահանայական ձեռնադրութիւն եւ կը կոչուի* Տ. Կիւրեղ: *Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Սարկաւագներէն Յոլակ Սրկ. Մինասեան եւս կ'ընէ իր ուխտը եւ կը վերակոչուի* Տ. Օշական:

Թէեւ տեղապահ ընտրուած, սակայն տակաւին Եղիշէ Վարդապետ ընդունած չէր եպիսկոպոսութիւնը: Այս պատճառաւ, 1950–ի *եւ* 1951–ի *ձեռնադրութիւնները կատարեցին Մամբրէ Արք. Սիրունեան եւ երկրորդը՝ Գերշ. Խորէն Եպիսկ. Բարոյեան, այժմ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:*

Ձեռնադրեալներէն Զաւէն Եպիսկ. Զինչինեան տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռէն ներս, այժմ կը վարէ Եգիպտոսի Հայոց Առաջնորդական պաշտօնը: Հոգեշ. Տ. Անուշեան Ծ. Վրդ. Զղջեան երկար տարիներ վարելէ ետք Ամմանի Հայոց հովուապետութիւնը, այժմ վերադարձած է Ս. Աթոռ, ուսուցչական պաշտօնով: Վարուժան Ծ. Վրդ. Գասպարաճեան երկար տարիներէ ի վեր կը վարէ հովուական պաշտօն Շիքակոյի մէջ: Կիւրեղ Եպիսկ. Գաբիկեան երկար տարիներէ ի վեր կը շարունակէ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Տեսչութիւնը եւ Սրբատեղեաց նորոգութիւններուն պատասխանատու պաշտօնը բծախնդիր հոգածութեամբ: Իսկ Օշական Վրդ. Մինասեան մի քանի տարիներ հովուական պաշտօն վարելէ ետք յԱմերիկա, արկածի հետեւանքով անշարժացած, կը շարունակէ քաջաբար ծառայել իբրեւ երգչախումբի ղեկավար:

Շ. Ա.

(Շար. 13)

(*) Այժմ վախճանեալ Ծնք. «Յառաջ»ի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ղ Ա Փ Ա Ն Ի

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայկական լեռնաշխարհը հարուստ է հնագիտական նիւթերով, որոնք մարդկութեան զարգացումի տարբեր փուլերու վկայութիւններ են: Վերջին տասը – տասնհինգ տարիներու ընթացքին Ղափանի եւ իր շրջակայ գիւղերու պատմական յուշարձաններու վերականգնումներու զուգընթաց, կատարուած են հնագիտական պեղումներ, որոնց արդիւնքները թոյլ կուտան եզրակացնելու, որ մարդը՝ հնագոյն ժամանակներէն բնակած եւ ստեղծագործած է Հայաստանի այս լեռնոտ անկիւնին մէջ: Պեղումներու ժամանակ գտնուած նիւթերու մեծ մասը այժմ կը ցուցադրուին Ղափանի երկրագիտական թանգարանը:

Այս թանգարանը կը սկսի փողոցէն. խոտով ծածկուած մայթին դէմ – դիմաց կանգնած խոյակերպ տապանաքարերը՝ կարծես պահակներ ըլլան, որոնք կը հսկեն հազարամեակներու խորքէն մեզի հասած իրերու անդորրը: Թանգարանին եօթը սրահներուն մէջ ցուցադրուած են հին քարէ դարէն մինչեւ մեր օրերու զանազան գործիքներ, զարդեր, արձանիկներ, գործեր եւ այլ ցուցանմոյշներ: Գտնուածներու ամենահինը հին քարէ դարու ծեծիչն է, որ յայտնաբերուած է Շիկահող գիւղէն: Ծրուենանցի մէջ գտնուած կտրիչը մեզի հասած է նոր քարէ դարէն: Արծուանիկ գիւղէն քարէ գուրզ է բերուած, որ հինգ – վեց հազար տարուան պատմութիւն ունի, իսկ Թեղուտի մէջ գտնուած սրաքարերը աւելի հին են:

Հարուստ նիւթերով կը ներկայանան հին բրոնզի եւ երկաթի դարաշրջանները: Լեռնաձոր, Քաջարան, Կաղնուտ, Առաջաձոր գտնուած իրերը կը վկայեն, որ տասնհինգ հազար տարի առաջ այս վայրերուն մէջ, զարգացումի բարձր աստիճանի վրայ կը գտնուէին մետաղագործութիւնը, խեցեգործութիւնը եւ այլ արհեստներ:

Թանգարանի երկրորդ սրահը տրամադրուած է մեր թուականէն առաջ երկրորդ հազարամեակին վերաբերող իրերուն: Այստեղ ցուցադրուած են Տանձաւեր, Բաղաբուրջ, Շիկահող, Ներքին Հանդ եւ այլ գիւղերու մէջ յայտնաբերուած կենդանակերպ խեցանօթներ, սափորներ, սկահակներ, կաւէ արձանիկներ ու բրոնզիայ զարդեր, սակրեր ու դաշոյններ:

Միջնադարը կը ներկայանայ ջնարակուած խեցեղէնի բեկորներով, մետաղադրամներով, խաչքարերով ու զանգերով, ինչպէս նաեւ՝ Բաղաբերդի ու Վահանավանքի մանրակերտներով:

19-րդ դարու իրերու նկատմամբ ալ՝ հետաքրքրութիւնը մեծ է: Անոնք գիւղատնտեսութեան պարզունակ գործիքներ են, նաեւ տնական գործածութեան առարկաներ, սկահակներ եւ արծաթեայ զարդեր, զէնքեր եւ ազգային տարազի նմոյշներ:

Թանգարանի միւս սրահներուն մէջ այցելուները առիթը կ'ունենան ծանօթանալու նախախորհրդային Ղափանի պատմութեան, զանգեզուրցի անուանի մարդոց գործունէութեան մասին վկայող փաստաթուղթերու եւ լուսանկարներու: Տեղեկութիւններ կան նաեւ Ղափանի առաջին ուսուցիչներու եւ բժիշկներու, նոյնպէս երկրորդ համաշխարհային Ղափանցի քաջորդիներու մասին:

Այսօր Ղափանը Խորհ. Հայաստանի արդիւնաբերական մեծ կեդրոններէն է, ուր կ'արտադրուի ելեկտրալամպեր, նուրբ բրդեայ գործուածքներ, հոն գործածութեան կը դրուի պղինձը: Թանգարանի եօթներորդ սրահին մէջ հաւաքուած նիւթերը՝ բազմակի արտադրութեան տեսակները, այցելուներուն առջեւ կը պարզեն քաղաքի եւ շրջանի այժմու դէմքը:

Ղափանի շրջանի պեղումները հիմա ալ կը շարունակուին, եւ երկրագիտական թանգարանը ամէն օր կը հարստանայ նոր նիւթերով:

ԱՄԱՆՈՐԸ

Դպրոցասէրի մէջ

Որքան հաճելի է ըմբոշխնել պատանեկան ապրումներու երանութիւնները զերծ առօրեայ հոգերէ, ծնողաց հետ անցընելէ վերջ տօնական օրերը երբ կրկին կուգան իրենց կրթական յարկը, պսպղուն աստղերով եղեւնի մը շուրջ երգ ու պարերով սպասելու Հայր Կաղանդին ժամանման:

Կիրակի, Յունուար 11-ին, վարժարանի ընդարձակ հանդիսասրահը փութացած էին, ծնողքներու հետ համակիրներու խումբ մը:

Սերովբէ Արք. Մանուկեանի քով կար Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի տեսչութիւնը:

Վարժարանին տնօրէնուհի՝ Օր. Հ. Գարագաշեան իր ողջոյնի խօսքէն ետք, աշակերտուհիներու երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանպէրկեանի, երգեց Ծննդեան հայերէն եւ ֆրանսերէն մեղեդիներ:

Անմեղունակ աղջնակներ մէջ ընդ մէջ կ'արտասանէին հայերէն եւ ֆրանսերէն օրուան տաղեր:

Խիստ յաջող էր «ԲԱՌՆԱԿԻ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ» անուն զաւեշտը, զոր պատրաստած էին աւարտական դասարանէն աշակերտուհիներ, սահուն հայերէնով, անսայթաք եւ վարժ իրենց դերերուն մէջ:

Մեծապէս գնահատուեցաւ նաեւ իրանահայ Գաբրիէլեան քոյրերու հայկական տարազներով շնորհալի պարը:

Ոգեւորութիւնը մեծ էր երբ բեմ եկաւ իրանահայ ծանօթ երգիչ՝ Սուրէն իր համոյթով. հայրենաշունչ երգերը ծափեր խլեցին երկար պահեր: Ան միշտ յօժարակամ կը պատասխանէ կրթական յարկի հրաւէրին:

Կաղանդ Պապայի ժամանման կը սպասէին մանաւանդ փոքրերը. կարմիր պատմուճանը կը կրէր խնամակալուհի մը, Տիկին Թիւթիւնճեան որ նուէրներու բաշխման առթիւ կը պահանջէր հայերէն թոթովներ իւրաքանչիւրէն:

Գնահատելի աշխատանք մը տարուած էր ուսուցչական կազմին եւ խնամակալուհիներու կողմէ:

Զ. Ս.

ԼՈՆՏՈՆ

ՄԱՇՏՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ 10-ԱՄԵԱԿԸ

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրեակին առթիւ է, որ 1970-ին Լոնտոնի մէջ հիմնուեցաւ Մաշտոց Հրատարակչատունը: Առաջին հրատարակութիւնը կազմեց Լոռիի գուսանը, անգլերէն ներկայացուած ծաղկաքաղ մը բանաստեղծին քերթուածներէն:

Ասոր յաջորդեցին այլ հատորներ, բոլորն ալ ընտրուած էջեր հայ գրականութեան էջերէն: Այսպէս, Պատմէ ինձի, Գելլա, պատմուածքներ Վահան Թոթովենցէ, Շիրակի մուսան, էջեր Աւետիք Իսահակեանէ, ծաղկաքաղ խորհրդահայ բանաստեղծութեան, Յակոբ Պարոնեանի Մեծապատիւ մուրացկանները, Նարեկացիի Մատեան ողբերգութեանը (25 ողբեր), Պատկերներ հայու մը մանկութենէն (Վ. Թոթովենցի Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհին վրայ): Այս վերջինը, դասական երկ մը, վերհրատարակուեցաւ 1962-ին իր գտած բացառիկ յաջողութենէն ետք:

Վերոյիշեալ հատորները՝ անգլերէն թարգմանութեամբ, դրուատանքի արժանացան օտար գրագէտներու կողմէ: «Թայմզի գրական յաւելուածը, օրինակ, խօսելով Մատեան Ողբերգութեան մասին, մատնանշեց, թէ «Թարգմանութիւնը յատկանշուած է իր ճշգրտութեամբ, վայելչութեամբ եւ ընթեռնլութեամբ. կէտեր, որոնք մեր հիացումին արժանացած էին արդէն Մաշտոց Հրատարակչութեան նախորդ հատորներուն ժամանակ»:

Հրատարակչատունը, որուն հիմնադրութեան տասնամեակն է, իր գեղատիպ հատորներով եզակի է այսօրինակ գրական ստեղծագործութիւնները այսքան յաջողութեամբ եւ այսքան երկար ժամանակով անգլերէնով հրամցնելու մարզին մէջ, լեզուով մը, որ ամէնէն տարածունն է աշխարհի մէջ:

Յիշատակելու համար այս նախընթաց չունեցող եղելութիւնը, Մաշտոց Հրատարակչականը լոյս ընծայեց հատոր մը, ուր տեղ գտած են Միշտ Գիւտեանի սաթիրիք բանաստեղծութիւններէն 48-ը, խորագրուած Քէնտի փլաս: Հոն, ընդհանրական հետաքրքրութիւններ սահմանող երեւոյթներ պատկերացուած են թեթեւ, այլ սակայն խայթիչ երանգով:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԴՊՐՈՑԷՆ ... ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Անգլիացի պատանի մը՝ 14 տարեկան, երկիրներ տեսնելու փափաքէն մղուած, ինքզինք Դամասկոս գտած է: Պրիւսէլի Լը Սուար օրաթերթն է, որ հետեւեալ մանրամասնութիւնները հաղորդած է: Մարք դպրոցականը Երկուշաբթի առաւօտ մը իր տունէն մեկնած է դպրոց երթալու համար. իրականութեան մէջ փախուստ տուած է դպրոցէն, պարզապէս գացած է մինչեւ Հիթրօ օդակայանը, Լոնտոն, հոնկէ գաղտուկ օդանաւի մը մէջ տեղ գրաւած է: Թռիչքին ընթացքին է, որ խոստովանած է Փաքիստան էրլայնզի օդանաւին անձնակազմին, թէ ոչ անցագիր եւ ոչ ալ տոմսակ ունի, սակայն կ'ուզէ Քարաչի այցելել: Դամասկոսի մէջ, օդանաւին վայրէջքին, հարկադրաբար օդակայանին մէջ պատըսպարուած է: Օդանաւային ընկերութիւնը հեռաձայնած է տղուն ծնողքին, որպէսզի Հիթրոյի մէջ սպասեն եւ դիմաւորեն իրենց զաւակը ... յաջորդ գիշերը:

×

ԼՈՒՍԱՊԱՏՃԷՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Զարիա Վոստոկա՝ Վրաստանի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, Թիֆլիս, կուսակցութեան շարքերէն արտաքսուած մէկու մը մասին արտայայտուած է, իբրեւ օրինակ ուրիշներու:

Նախ նկատի ունենալու է, որ Խորհ. Միութեան մէջ լուսա – պատճէնահարումի սարքերուն գործածութիւնը հանրութեան կողմէ խստիւ արգիլուած է եւ, հետեւաբար, նմանօրինակ սարքերը հըսկողութեան ենթակայ կը մնան:

Արդ, Ապշալոմ Սիմոնիշվիլի՝ պատասխանատու – հսկիչը անասնաբուժութեան հիմնարկութեան պատճէնահարումի ճիւղին, իր հսկողութեան յանձնուած սարքերը օգտագործելով բազմագրած է՝ 120 օրինակ, Մարիօ Փուզզոյի ծանօթ վէպը՝ Կնքահայրը, եւ զանոնք սուղ ծախած է:

Ենթական կուսակցութենէն արտաքսըուած եւ պաշտօնէն ալ հեռացուած է, որովհետեւ ցրուած է գիրք մը, որ չէ հըրատարակուած Խորհ. Միութեան մէջ, իր «գրական կասկածելի արժանիքներուն» եւ «դրամի իշխանութեան փառաբանութեան» համար:

Պաշտօնաթերթը այլ օրինակներ ալ տուած է: Այսպէս, երիտասարդ պաշտօնավարուհի մը, որ փորձած է լուսապատճէնահարել «Եոկայի ուսմունքը» խորագրուած գիրք մը կամ մէկ ուրիշը, որ կրօնական բովանդակութեամբ հատոր մը բազմագրած է:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Մէմօու, զգաց, որ Զարէի ձայնին մէջ անհանգիստ բան մը կար:

Ժանտարմ Եազուպի պատմութենէն յետոյ, ինչպէս յաճախ, այդ գիշեր ալ Զարէն երազին մէջ՝ ախոռի դռնէն վերցուած էր Պէքիրի գլուխը, տեսած էր քըթածակերուն մէջ չորցած արիւնը. – բան մը, որ մոռցած էր վաղուց: Ան Պէքիրի գլուխը ձեռքին մէջ բռնած՝ զարմանքով դիտած էր անոր կերպարանափոխուիլը, – առանց արիւնի գլուխ մը խոշոր ու բաց աչքերով, վարդագոյն շրթներով. էն վերջը ականջին աւելցած էր կապոյտ յուլունք մը: Երազները տարօրինակ են: Զարէն՝ գլուխը իր երկու ձեռքերուն մէջ բռնած՝ իր շրթներուն տարած էր:

Զարէ իր երազէն արթնցած էր սարսափով: Անկողնէն ելած էր ու մութին մէջ ճրագ վառած: Գիշերով ուզած էր Մէմօուին պոռալ: Ինչպէ՞ս համբուրած էր Մարտիկի գլուխը: Անտարակոյս, եթէ անոր գլուխը իր ձեռքն անցնէր՝ նախ շուներուն պիտի նետէր եւ յետոյ չքախմբով ու զինուորական նուագով վալիփաշային պիտի տանէր շուներէն կրծըւած գլուխ մը:

Արթննալէ յետոյ Զարէ, երբ դէպի պատուհան գնաց Իզոլիի լեռներու մութ տարածութիւնը դիտելու, զգաց որ Պէքիրի գլուխը իր ետեւէն կը քալէր ու խոշոր կատուի մը չափ մեծ, անծանօթ կենդանիի մը պէս կ'ուզէր իր վրայ յարձակիլ, որովհետեւ համբուրած էր թշնամիին գլուխը: Անտարակոյս, Զարէն միշտ ալ կը հաւատար, որ խալֆայի աշկերտը Պէքիրի գլուխը կտրողներէն մէկը եղած էր: Ան էր, որ իր մարմինը ուժեղ թեւերուն մէջ զսպած էր ու բերանին վըրայ դրած էր բարձիկ մը:

Զարէն նորէն յիշեց գլխատման գիշերի մանրամասնութիւնները, Պէքիրի առանց գլուխի դիակը անկողնին մէջ, օ՜հ, կարմիր, առանց մորթի արիւնոտ վիզը: Զարէն տեսած էր այդ վիզը, ուրկէ արիւնը առատօրէն կը հոսէր անկողնին վրայ եւ վար կը թափէր: Աչքերը բաց զարհուրանքէն, իր թափուած վարսերը բռնած՝ Զարէն տեսած էր խոշափողին շարժիլը ու Պէքիրի անունը կանչած էր:

Պէքիրի դիակին վրայ Զարէ ուխտած էր անոր վրէժը լուծել: Երբ ախոռի դըռնէն վերցուած էր անոր գլուխը, ուխտած էր Պէքիրի կարուած գլխին վըրայ:

Այժմ անոր գլուխը այլանդակ կենդանիի մը պէս իր ետեւէն կը քալէր ու կը սպառնար արմուկը խածնել:

– Մէմօու, Մէմօու ...

Այդ առաւօտ Զարէն հրաման ըրաւ Մէմօուին, որ ղուլամները հրապարակին վրայ հաւաքէ:

Հոն, Վարդաձորի լերան վրայ, իր ամուսինը գլխատող ֆէտայիները կռուի բռնուած էին թուրք զօրքերուն հետ: Մի քանի օր էր որ Իզոլիի դաշտերուն մէջէն կռուէն փախչող զօրքեր կը տեսնուէին: Անոնք Իզոլիի գիւղացիներուն պատմած էին հովտի զարհուրելի ջարդը: Զարէն նոյնիսկ պատուհանէն տեսած էր հեռաւոր ճամբաներէն անցնող ուղտեր, որոնք Վարդաձորի կռուին համար կը տանէին ռազմամթերք եւ ուտելիք:

Զարէն հագած էր իր լաւագոյն ըզգեստները: Ճակատին վրայ շարժող ոսկիները աչքերուն առանձին թափանցկոտութիւն մը կուտային: Շամիրամի մը պէս գեղեցիկ, Պէքիրի լաւագոյն ձիուն վրայ նստած՝ ան 60 ղուլամներով ու եօթը ջորու բեռ վրաններով Իզոլիէն դուրս ելաւ եւ իր խումբով անցաւ դաշտերէն:

Կէսօրուան տաքին էր որ կ'անցնէր ճախճախուտ վայրէ մը, ուրկէ կը տեսնուէին Վարդաձորի լեռները: Քանի կը մօտենային Վարդաձորի, խանձուած այգիներու հրդեհի հոտ կ'առնէին՝ վառօդի հոտին հետ խառնուած: Արեւը այդ դաշտերուն մէջ գեղեցիկ չէր, կարծես ալքի ճանկերուն մէջ բռնուած էր: Պայտերու երկաթեայ ձայներով երբ բլուրին մօտեցան, մի քանի ձիեր խրտչեցան յանկարծ: Զարէն իր ձին հազիւ զսպեց ու տեսաւ այլանդակ ու մերկ սրունքներով մէկը, որ շալիկ մը վրան, ինքզինք ճահիճներուն մէջ կը պահէր:

(Շար. 240)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժան Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան – Պաթիսթ Մալճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոլան Պոռել եւ զաւակները, Օր. Ժէրմէնն եւ Օր. Քլոտին Շահպազեան, ինչպէս նաեւ՝ Շահպազեան, Գարաօհաննէսեան եւ Խաչատուրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

Այրի Տիկին ՈՎՍԱՆՆԱ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պերճուհի Մուրատեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Շառլ Գապատայեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն ողբացեալին եւ իր ամուսնոյն այնքան սիրելի՝ Հ.Մ.Ը.Մ.–ին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բանախօսական Ճաշատեղան

Կազմակերպուած՝ Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ, որ տեղի կ՚ունենայ Յունուար 25, Կիրակի կէսօրին, ժամը 12–ին, Միութեան սրահին մէջ: Հայկ. չէնշող մի – ջավայր, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգիչ՝ Վարդգէս Վարդանեան: Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տոմսերու համար դիմել անդամուհիներուն եւ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. – (91) 37. 75. 97

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ ընկերուհի Մարիամ Քէչիչեանի եւ ամուսնոյն, իրենց մեծ – մօր՝ Մարիամ Ճապուրեանի մահուան առթիւ:

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութեան բարեկամուհիները սրտագին ցաւակցութիւն յայտնելով Տիկին Մ. Մարտիկեանի, իր զաւկին՝ Ժորժ Մարտիկեանի մահուան առթիւ, միութեան կը նուիրեն.– Տէր եւ Տիկին Ս. Տէյիրմէնճեան, Տիկին Աննիկ Պաղըրճեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Այվազեան 100 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շարվիէօ – Փոն – տը – Շէրիի Հայ Ազգ. Միութիւնը ստացած է Շարվիէօյի եկեղեցւոյ ի նպաստ.– Պ. Պ. Մուրատեան Խոսէգ, Մասլաքեան Ց., Տէրտէրեան Ց. 300–ական, Շաթըլէն Մ., Չէրչիեան Ս. 250–ական, Մոմճեան Բ., Խըրիմեան, Մանուկեան Ալեքս, Զեմլիքեան, Ղազարոսեան Կ., Ղազարոսեան Ա., Չէրչիեան, Կոնճեան Ն., Ժոֆրէ Փոլ, մի Ոմն 200–ական, Խաչատուրեան Ս., Այանեան Ժ., Օհաննէսեան Բ., Չէօմլէքեան, Տէր եւ Տիկին Էչազեան, Պիճիտեան, Քողըլէգ, Տիկին Ռընէր Իսկուհի, Պ. Թիւրքմէնեան Յակոբ, Աղէկեան Աշոտ, Քուրոզէ 100–ական, Ֆէլիքս Քոթէն 50 Ֆ.:

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD

DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

– **Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août** –

Départ de Lyon: 3700 F.

Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel «Arménia», la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

L'OPTIQUE

RAYMONDSTEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*

— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*

— *Verres ultra minces pour myopes.*

— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30–ին՝
Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE
Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Նիւթ՝
Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն:
Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները. – Ալիս Կարապետեանի մահուան առթիւ՝ Կարապետեան եւ Աչճեան ընտ. 250 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Հայկազ Սարեան, Յակոբ Գորաճեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ 50–ական Ֆ.: Վարդուհի Անկիսեանի թաղման առթիւ՝ Անկիսեան, Պապուչեան, Մուրատեան, Փափազեան ընտ. 700 Ֆ., Նարդուհի Պապուչեան 150 Ֆ., Տիկին Էսկիսեան 200 Ֆ., Պօղոս Ազատեան, Կապրիէլ Իլէզեան, Արման Փափազեան, Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Սիմոն Էչահինեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Եսայի Մարգարեան 100–ական Ֆ., Յովհաննէս Սարգիսեան, Յակոբ Կէօնճեան, Օննիկ Կէօնճեան, Կարօ Յովսէփեան, Կարօ Թապիպեան, Ժիրայր Տէրտէրեան, Պօղոս Պէրպէրեան, Արիստակէս Պետրոսեան 50–ական Ֆ., Գալուստ Եազմաճեան 30 Ֆ., Մարի Ժամկոչեան, Սերոբ Գինոսեան, Նազարէթ Մարիոսեան 20–ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 66–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ: Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը:

Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար – Գրիգոր Վահանի
Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան – Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան
Կը մասնակցին՝
Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէչիչեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փափազեան:

Յուշարարներ՝ Սօնիա Քէչիչեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESENTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« *PAKHDIN ANIVE* » *de KRIKOR VAHAN*
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

EXPOSITION D'ARCHITECTURE ARMENIENNE

organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
en collaboration avec
Le «CENTRO STUDI DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA» Milan
Sous la direction de A. ALPAGO NOVELLO, architecte.
du 21 Janvier au 9 Février
(Tous les jours, sauf Mardi, de 10 h. à 12 h. et de 14 h. à 18 h.)
à LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE (La Canebière)
Sous la Présidence d'Honneur de:
GASTON DEFFERRE (Deputé - Maire de Marseille)
et le Soutien de:
Paul FABRE, Président de la Chambrede Commerce de Marseille.
Me Michel PEZET, Président de lOffice Régional de la Culture
Yves BONNEL, Président du Conseil de l'Ordre des Architectes Provence / Côte d'Azur
Un Comité formé de personnalités arméniennes.
Le Vernissage aura lieu Mardi,, 20 Janvier, à 19 h.
à La Chambre de Commerce de Marseille (La Canebière).

×

Samedi, 31 Janvier, à 21 h.:
«SAUVEGARDE DES MONUMENTS ARMENIENS»
Club UNESCO des Arméniens, par Mihran ANTABLIAN, architecte.
à La Maison de la Culture Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
22
JEUDI
22 JANVIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.825
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.825

ՕՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Շատ կը խօսուի քաղաքական պատսպարեալներու հարցին մասին վերջերս եւ այդ առընչութեամբ Մոնտը, Յունուար 18-ի կիրակնօրեայ իր յաւելուածին մէջ, ամբողջ էջ մը տրամադրած էր այդ կարեւոր թղթածրարին, որ կը հետաքրքրէ նաեւ մեզ՝ քանի Թուրքիայէն գաղթողներու պարագային ալ կը վերաբերի: Քիչ ծանօթ են իրաւական հիմերը քաղաքական ապաստանին, ուրեմն թարգմանաբար կը ներկայացնենք Մոնտի լուսաբանութեանց գլխաւոր հատուածները:

Ատենին Հիթլէր ըսած էր Ֆրանսայի համար որ «աշխարհի ամէնէն մեծ ապաստանն է»: Գալով նման մենատէրէ մը, նախատինք չէ անշուշտ այլ՝ պատիւ: Կը բաւէ յիշել թէ 1979 Դեկտ. 10-ին Գաղթականներու ՄԱԿ-ի մօտ մարզպանը՝ Հարթլինկ Նանսէնեան շքանշանը յանձնելով Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէնի, իր ճառը կը սկսէր ըսելով. – «Ֆրանսան սկիզբէն իսկ ապաստանի երկրի օրինակն իսկ չէ՞»:

Տիւկէքլէնէն Փիքասօ, անցնելով Մոնթէնէէն (փորթուկալցի հրեայի շառաւիղէ, Պորտօ ապաստանած), Մազարէն կամ Մարի Քիւրի, Ֆրանսա, որքան որ ետ երթանք ժամանակին մէջ ապաստանի հող եղած է: Սկզբունքները կապուած են ազատութեան գաղափարականներուն, զորս կը սնուցանէ Մեծ Յեղափոխութիւնը. – «Ֆրանսացի ժողովուրդը ապաստան կուտայ օտարներուն, տարագրուած իրենց հայրենիքէն: Կը մերժէ բռնատէրերուն»: Այդ շրջանէն ի վեր սահմանները բանալը ազատութեան պաշտպաններուն համար հանրապետական հրամայական մը եղած է, քիչ թէ շատ յարգուած, ըստ ժամանակաշրջաններու, բայց որ այդ հիման վրայ նշուած է 1946-ի ինչպէս 1958-ի Սահմանադրութեան մէջ: Ուրեմն ՄԱԿ-ի 1968 Դեկտ. 14-ի միաձայն յայտարարութենէն առաջ իսկ հողային ապաստանի վրայ, Ֆրանսա կը գործադրէր գաղթականներու զանգուածային ընդունելութիւնը: Յանձնառութիւնները առնելէ առաջ իսկ միջկառավարական մարզին մէջ 1933-ի Նանսէնի պայմանագրով, կ'ընդունէր ռուս թէ հայ գաղթականներ: Ստորագրելով Ժընեւի պայմանագիրը 1951 Յուլիս 28-ին, Ֆրանսա յանձնառու կ'ըլլար նպաստաւոր ճակատագիր մը շնորհելու եւրոպական բոլոր երկիրներու գաղթականներուն, առանձնաշնորհ մը, զոր կ'ընդլայնէր աշխարհի բոլոր գաղթականներուն, ինչ որ ալ ըլլայ աշխարհագրական վայրը, վաւերացնելով Պելլաճիոյի 1967-ի համաձայնագիրը:

Հոս, աւելորդ չէ ճշդել թէ ի՞նչ է նախ Ժընեւի պայմանագիրը: Ըստ այս պայմանագրին պատսպարեալ (ռէֆիւժիէ) նկատուած է «ոեւէ անձ, որ իրաւացի կերպով վախնալով հալածանքէ, իր ցեղին, կրօնքին, ազգութեան, ընկերային դասակարգի մը պատկանելիութեան կամ քաղաքական տեսակէտներուն համար, դուրս կը գտնուի այն երկրէն, որուն քաղաքացիութիւնն ունի եւ որ չի կրնար, այդ վախին պատճառով, այդ երկրին պաշտպանութիւնը ուզել կամ եթէ դուրսն է վերադառնալ այդ երկիրը այդ վախին հետեւանքով»: 72 երկիրներ վաւերացուցած են այս համաձայնագիրը:

Ներկայիս 160 հազար կը գնահատուի (95 տարբեր ազգութիւններէ) Ֆրանսա ապաստանած գաղթականներու թիւը: 200-էն 250 հազար հոգի մօտաւորապէս կը վայելէն Օ. Ֆ. Փ. Ռ. Ա.-ի հոգարաբութիւնը (Պաշտպանութեան Ֆրանսական Գրասենեակ Գաղթականներու եւ Անհայրենիքներու):

Ապագայ պատսպարեալը (ռէֆիւժիէ) պէտք է դիմում կատարէ վերոյիշեալ գրասենեակը Օֆփրա-ի եւ գրաւոր յանձնառնէ «հպատակելու հանրային կարգի օրէնքներուն, ոչ խօսքով ոչ գործով դիմելու բիրտ ուժի քաղաքական մարզի մէջ եւ չվնասելու Պետութեան ապահովութեան»: Պէտք է պատասխանէ ընթացիկ հարցումներուն «ի՞նչ գէշ վերաբերումի ենթարկուած էք, բանտ գացած է՞ք, չարչարանքի ենթարկուած է՞ք, հալածուած է՞ք քաղաքական, կրօնական պատճառներով»: Փաստեր կը պահանջուին ըստ պարագաներու, օրինակ՝ Հարաւ – Արեւելեան Ասիայէն եկողներէն:

Ի՞նչ է սակայն, Ֆրանսայի ներկայ կացութիւնը, ուր գաղթականներու թիւը շատցած է եւ սպասարկութիւնները ահաւոր խճողումի մէջ են, մանաւանդ որ թէ Օֆփրան տեղափոխութեան մէջ է եւ թէ Պետութեան Խորհուրդի «գաղթականներու դիմումներու յանձնախումբը» (քոմիսիոն տէ րըքուռ) որ վերջերս տեղափոխուեցաւ եւ վերակազմակերպութեան մէջ է:

Օֆփրան 1978-ին մերժած է դիմումներու 6 առ հարիւրը, 1979-ին՝ 15%-ը: Պետութեան Խորհուրդի Դիմումներու Յանձնախումբը (որու կը դիմուի բեկանել տալու համար, ի հարկին, վերաքննութենէ ետք Օֆփրայի մերժումը), 1977-ին վճիռ տուած է 300 թղթածրարի վրայ, քննած է 2700՝ 1979-ին եւ կը նախատեսէ 4-էն 5000 թղթածրար «սպասողական» 1981 Դեկտ. 31-ին: Իր վճիռներուն 15 առ հարիւրը, ցարդ, Օֆփրայի որոշումները ժխտած են, ինչ որ, ըստ Մոնտի, կը ձգտի փաստելու որ ռէֆիւժիէ կանոնագիրը ուզողները երթալով կը շատնան եւ չեն արդարանար, գոնէ պաշտօնական բացատրութեամբ: Օֆփրա-ի տնօրէնը՝ Ֆուշէ, կ'ըսէ թէ «Ֆրանսա չի կրնար ստանձնել աշխարհի 10 միլիոն գաղթականները: Ստիպուած է զտում մը ընել»: Ֆրանսայի այս հարցերու պատասխանատուներուն անտրամադրութեան դրդապատճառը, զանգուածային շարժումն է, որ զգալի էր նախ՝ Գերմանիա: Արեւմտեան – Գերմանիա ապաստանի դիմումները տասնապատկուած են 3 տարուան ընթացքին: 1980-ի չորս առաջին ամիսներուն՝ 38 հազար էր, որոնց 60 առ հարիւրը՝ Թուրք բանուոր: Ոմանք կը փորձեն նոյնը ընել Ֆրանսա, ըստ Օֆփրայի, որ յարատեւ կերպով, կը մերժէ «կասկածելի» գաղթականները (Զայիր, Ղանա) որոնք այդ կասկածանքին ենթակայ են:

Ի տես այս կացութեան, քաղաքական ապաստանի պաշտպանները մտահոգ են, նախ եւ առաջ օտարատեացութեան վտանգի մը մասին, որ կրնայ վնասել իրաւ գաղթականներուն քօղարկուած գաղթին դէմ պայքարելու պատրուակին տակ: Բայց պէտք չէ անտեսել թէ գաղթող բանուորները, յաճախ կուգան ճնշիչ վարչակարգեր ունեցող երկիրներէ եւ երբ Ֆրանսա կ'ապրին, այլեւս չեն կրնար վերադառնալ իրենց երկիրը:

Թ. Ա. Թ.

ՎԵՐՋԻՆ ԱՊՏԱԿԸ
52 ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ
ԵՐԲ ԳԱՐԹԸՐ ԿԸ ԴԱԴՐԷՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸԼԼԱԼԷ

Մինչեւ վերջին վայրկեանը ոչինչ խնայուեցաւ Գարթըրի, որու զլացուեցաւ մինչեւ իսկ «յաջող ելք» մը: Պարսիկները ուզեցին նուաստացումը տանիլ ծայր աստիճանի: Ֆրանսական ժամով 18.24ին է, որ վերջապէս ամերիկացի 52 դիւանագէտները կը մտնեն Ալժերիոյ ղրկած երկու օդանաւերուն մէջ: Արդէն դրեթէ կէս ժամէ Գարթըր դադրած է նախագահ ըլլալէ եւ Ռիկըն նոր կատարած է երդման արարողութիւնը նախ քան արտակարգ հանդիսութիւնը, զոր պահանջած է պաշտօնի կոչուելուն առթիւ:

Միացեալ – Նահանգներու 40-րդ նախագահը, 70 տարեկան, ծանօթ է որպէս սինեմայի նախկին դերասան, մանաւանդ քաու – պօյի իր դերերով ուեսթըրններու մէջ:

Իբրեւ նախագահ, իր առաջին ճառին մէջ, Ռոնալտ Ռիկըն շեշտեց թէ «Ազգ. վերածնունդի նոր դարաշրջան մը» կ'ուզէ սկսիլ: Իր հաւատոյ հանգանակին մէջ ըսաւ. –

«Միտք չունիմ նախագահելու աշխարհի հզօրագոյն տնտեսութեան փլուզումին: Խաղաղութիւնը ամերիկացի ժողովուրդին բարձրագոյն ձգտումն է: Պիտի բանակցինք խաղաղութեան համար, անոր համար՝ զոհողութիւններ պիտի ընենք, անոր համար՝ պիտի չենթարկուինք ոչ հիմա, ոչ ալ որեւէ ատեն: Երբ անհրաժեշտ ըլլայ գործել պահպանելու համար մեր ազգ. ապահովութիւնը, գործի կ'անցնինք: Բաւարար ուժ կը պահենք, ի պահանջեալ հարկին, նպաստաւոր դիրքի մէջ ըլլալու համար, գիտակցելով որ երբ այդպէս վարուինք, լաւագոյն կարելիութիւնը կ'ունենանք այդ ուժը չօգտագործելու»: Ինչ կը վերաբերի Ամերիկայի Դաշնակիցներուն, Ռիկըն կ'ըսէ. – «Պիտի ամրապնդենք պատմական մեր կապերը եւ անոնց ապահովութիւն կուտանք որ զօրավիգ ենք եւ յանձնառու: Պարկեշտութեան կը պատասխանենք՝ պարկեշտութեամբ: Մեր բարեկամութիւնը չենք օգտագործեր խառնուելու համար իրենց գերիշխանութեան»:

Ռիկընի համար՝ «ոչ մէկ զէնք, աշխարհի զինարաններուն մէջ, այնքան սարսափազդու է՝ որքան՝ ազատ մարդոց եւ կիներու բարոյական քաջութիւնը: Զէնք մըն է, զոր ունինք»:

Երբ այս ճառը կ'արտասանէր դեռ պատանդները Թեհրանէն չէին մեկնած: Ինչպէս ըսինք, Իրան վերջին ապտակը չխնայեց Գարթըրի, որ պատրաստուած էր Վիզպատըն փութալու դիմաւորելու համար 52 Ամերիկացիները: Կրկին գընաց, Զորեքշաբթի օր, բայց պարզապէս իբրեւ արտակարգ դեսպանը՝ նորընտիր նախագահին՝ Ռիկընի:

Պատանդները, ուրեմն, Թեհրանի օդակայանէն մեկնեցան Երեքշաբթի իրիկուն եւ իջնելէ ետք կարճ ժամանակի մը համար՝ Աթէնք, կը հասնէին Ալժէ ուշ գիշերին, ուրկէ կը մեկնէին Գերմանիա եւ Զորեքշաբթի առտու կանուխ կը ժամանէին Ֆրանքֆուրթի օդակայանը: Հոն ընդունելութիւնը ջերմ էր հակառակ ցուրտին: Պատանդները լաւ նախաճաշ մը ետք, կը փոխադրուէին Վիզպատընի ամերիկեան զինուորական հիւանդանոցը, որ ամերիկեան մեծագոյն հիւանդանոցն է Միացեալ – Նահանգներէն դուրս: Հոս, պատանդները պիտի մնան շուրջ շաբաթ մը եւ ամէն տեսակ բժշկական թէ հոգեբանական քննութիւններու ենթարկուին:

×

Թեհրանի մէջ մեծ գոհունակութիւն չի տիրեր: Ոմանք կը խորհին թէ հարկ եղածին պէս չօգտագործուեցան այս 52 պատանդները, որոնք կամ պէտք է դատուէին, քանի որ լրտես էին, կամ ալ աւելի «սուղ ծախուէին»:

Այսպէս ուրեմն, 444 օրերու մղձաւանջ մը վերջ կը գտնէր: Ամերիկեան բեմը կը ձգէր – կ'երթար մեծ պարտեալ մը ու կուգար մարդ մը, որ յոյսեր կը ներշնչէ ոչ թէ իր անձնական արժէքով (որ մեծ համբաւի մը չէ հասած ուեսթըրններէն դուրս) այլ իր ընտրած շրջապատին, այսինքն՝ կառավարական կազմին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռաձայնէն, որ Երեքշաբթի, Յունուար 20, ժամը 19-ին Շամպր տը Քոմէրսի մէջ, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Հայկ. Ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին, ֆրանսացի եւ հայ բազմութեան մը ներկայութեան: Ինչպէս ծանօթ է, այս ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած է Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը գործակցութեամբ Միլանոյի Ձենթրօ Սթուտի տոքումէնթացիոնէ տէլլա քուլթուրա արմենա-ի (Ալփակօ – Նովելլոյի ղեկավարութեան ներքեւ), տարիներէ ի վեր ներկայացուեցաւ աշխարհի ամէն կողմերը (Իտալիայէն ետք՝ Աւստրիա, Զուիցերիա, Հար. Ամերիկա, Պարսկաստան, Պելժիա եւլն. եւլն.) միշտ մեծ յաջողութիւն արձանագրելով: Գնահատելի է Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը, որ իր այս նախաձեռնութեամբ «փրկեց» Ֆրանսահայ գաղութին պատիւը, քանի 1967-էն ի վեր միայն Փարիզ է, որ կարելի չէ եղած գլուխ հանել այս գործը...:

Երեքշաբթի իրիկուն, բացումը կը կատարուէր նախագահութեան ներքեւ երեսփոխան – քաղաքապետ՝ Կաստոն Տըֆէրի, որ խօսք կ'առնէր այս առթիւ: Խօսք կ'առնէին նաեւ կազմակերպիչ մարմնին կողմէ՝ Կարօ Յովսէփեան եւ Իտալիոյ Հայոց վարչութեան նախագահ՝ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան:

Մարսէյլի մամուլն ու հեռատեսիլն ալ ներկայ էին: Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդէն, որ Ազգ. Փրկութեան (Միլլի Սէլամէթ, աջ) կուսակցութեան պարագլուխը՝ Էրպաքան անպարտ արձակուեցաւ թմրեցուցիչի թրաֆիքի ամբաստանութեան դէմ, որ երեւան ելած էր անցեալ տարի: Իրեն դէմ կայ սակայն, այլ ամբաստանութիւն մըն ալ՝ բռնաբարում ընտրական օրէնքի եւ Թուրքիոյ Աշխարհական Սահմանադրութեան եւ այս վերջին յանցանքները մահապատիժի իսկ կրնան տանիլ:

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԷՐՆԷՇԸՆԸԼ Լոնտոն հրատարակած իր մէկ զեկոյցով, կը յայտնէ թէ հալածանքը սաստկացած է Խորհ. Միութեան մէջ, այլախոհներու դէմ: Վերջին 15 ամիսներու ընթացքին աւելի քան 200 այլախոհ ծանր պատիժներու ենթարկուած են դատարաններուն կողմէ: Կարգ մը դատապարտութիւններ որոնք եղած են «հակախորհրդային քարոզչութեան» համար, կրկնակ պատիժներու ենթարկուած են, թէ՝ 15 տարի արգելափակում եւ թէ «ներքին աքսոր»:

Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել հարց մը: Եւ զայն ընդգծել:

«Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին ամառուան թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալ տողերը. –

Քաղաքներն աճում են անչափ արագ, իսկ գիւղերը դատարկւում են, նոյնիսկ ի սպառ վերանում: Մեր Հանրապետութիւնում արդէն մի քանի տասնեակ այդպիսի գիւղեր կան…»:

Սերօ Խանզադեանի գրչին պատկանող այս պարբերութիւնը ինքնին խօսուն է: Պատճառները կը մնան այլազան: Գիւղատնտեսական աշխատանքներուն մեքենայացումը, մեծ թիւով աշխատող ձեռքեր անգործութեան կը մատնէ: Անդին, եղանակային աշխատանքներէ ետք, աշնան եւ ձմեռուան ամիսներուն, գիւղացիները իրենց ձեռքերը կը ծալեն՝ սպասելով գարնան: «Առաջ գիւղացին հաշտւում էր նման կենսակերպի հետ: Իսկ այսօր, գիւղերի երիտասարդութիւնը, որն արդէն տեղեակ է ֆիզիկայի ու քիմիայի, կենսաբանութեան ու աստղագիտութեան գաղտնիքներին, չի ուզում ապրել չափաւոր կեանքով: Նա ունի լայն մտահորիզոն ու ժամանակակից ձեւով ապրելու եւ աշխատելու, գիտութեան ու տեխնիկային հաղորդակից լինելու մեծ ցանկութիւն: Եթէ մենք այս իմաստով ընդառաջ չենք գնում այդ երիտասարդներին, նրանք հեռանում են գիւղից, աշխատանք որոնում քաղաքում»:

Անկասկած, հարկ է ընդլայնել պատճառներուն շարքը: Ընդհանուր երեւոյթ է, եւ այս ոչ միայն Հայաստանի խորհուրդ, – որ գիւղացի երիտասարդութիւնը ուսման, կենցաղի, աշխատանքի լայն կարելիութիւններ գտնելու միտքով, կը ձգտի քաղաքները հաստատուիլ: Կը մերժէ շարունակել պապենական աշխատանքները: Աւելի առաւել ցայտուն է լեռնային, հեռաւոր, մեկուսացած գիւղերուն մէջ, ինչպէս Զանգեզուր: Նորերը կը մեկնին, շատեր արդիական, յարմարաւէտ գիւղեր եւ վայրեր կը տեղափոխուին եւ պատմական, հինաւուրց գիւղերուն մէջ կը մնան դեռ իրենց անցեալի յուշերուն անձնատուր եղած հատ ու կենտ ալեւորներ: Մէկ խօսքով՝ գիւղը կը «մեռնի»:

Վարդգէս Պետրոսեան, անցեալ տարի, «Գարուն» ամսագիրին մէջ (*) գրական շրջանակի մը մէջ կը գետեղէր այս հարցին արծարծումը: «Մենաւոր Ընկուզենին» ցյուն, պատկերաւոր ժապաւէնի մը բնոյթը կը ստանար: Պատմուածք մը՝ ոչ ընթացիկ իմաստով: Գրագէտը պարպըւած, նօսրացած գիւղին տրոփը կ'արձանագրէր Կոմսարականի մը տիպարով. – հաստատակամ մնալ եւ չչարժիլ, դէմ դնել գաղթին, հեռացումի հոսանքին, վերապրեցնել ծննդավայրը: Հերոսը կը շրջանակուէր դէմքերով, որպէսզի տարմերժ ձգտումները դառնան կենդանի, նպաստեն, իրենց իսկ ներկայութեամբ եւ կեցուածքով հարցին բնութագրութեան: Հերոսը՝ հեղինակին տագնապող մտորումներուն կենդանի վկան, ըսենք՝ արտայայտիչը կը դառնար:

Գրագէտին արտայայտութեան կերպը կը մնար պատկերներու, դէպի ետ դարձ կատարուած անցեալի պահերու, այսինքն երազներու, խոհերու եւ, ատոնց կողքին, հարցադրումներու ուղին: Առասպելներու, աւանդական զրոյցներու յիշատակութեան առընթեր բարախուն կը մնային ներկայի զարկերը, ապագայի յուսադրումները: Վ. Պետրոսեան կը քանդակէր առաւելաբար բնապատկերներ՝ շրջապատը դարձնելով մտերմիկ, հոգեհարազատ: Մենախօսութիւն – երկխօսութիւն շարքը կ'ամբողջացնէր դիմագծութիւնը միջավայրին: Եւ հարցը կը մնար մտատանջութիւն պարզող եղելոյթը:

Ահա պատկերաւոր գիծերով գիւղի մը մահը, շրջանի չորս – հինգ այլ գիւղերու շարքին:

Կամսարեանը մտաւ տուն եւ ուղիղ գնաց իր սենեակը: Պատին, մեծ, սպիտակ վատման թղթի վրայ Լեռնասար գիւղի ազգաբնակչութեան ցուցակն էր՝ 1946 թուականի դրութեամբ: Հազար ութ հարիւր եօթանասունվեց մարդու անուն էր: Ամէն ինչ տեղը տեղին կար ով ե՞րբ է ծնուել Լեռնասարում թէ եկւո՞ր է, ընտանիք առ ընտանիք՝ երեխաների, հարսների անուններով: Մօտեցաւ, գտաւ Սիրակ Աղայեանի անունը, դիմացը սեւ խաչ դրեց: Նայեց խաչերի ուղութեամբ՝ վերից – վար, կարգին գերեզմանոց էր: Ով ապրել եւ մեռել էր Լեռնասարում՝ նրա խաչը կարմիր գոյնի էր, կարմիր էր նաեւ նրանց խաչը, որ Կամսարեանի կարծիքով, գնացել էին գիւղից, որովհետեւ գործն էր այդպէս պահանջել, գնացել էին – հաստատուել ուրիշ տեղերում ու, եթէ վախճանուել էին, բնական է, թաղուել էին այնտեղ: Սեւ խաչերը «փախըստականների» մահն էին վաւերացնում: … Տխուր նայեց ուսուցիչը. սեւ խաչերը նշում էին իրենց թւով – դա, ուսուցչի համար, ատելի գերեզմանոց էր: Դառը ժմծիծաղ տուեց. գերեզմանոց՝ շիրմաթմբեր, որոնց տ ա կ մարդ չկայ…»:

Աւելա հարցին մէկ երեսն է, որովհետեւ, փաստօրէն, իրենց Հայ տարրէն լքուած հայկական գիւղերը ամայի չեն մնար: Մեկնածներուն տեղ առօք – փառօք տուն – տեղ կ'ըլլան ադրբեջանցի, քիւրտ խաշնարածներ, կամաց – կամաց կը փոխեն գիւղին երբեմնի հայկական դիմագիծը:

Կրկին մէջբերում մը այս ուղղութեամբ, գրագէտին գրչէն.

Իր սովորական տեղում, խաչքարին թիկնած ծխում էր հովիւ Սուլէյմանը: Կամսարեանին տեսնելով, վեր թռաւ տեղից.

– Բարի իրիկուն, մայլում Կամսարեան:

– Բարի իրիկուն, Սուլէյման: Լա՞ւ ես:

– Լաւ եմ, ոչխարներս կուշտ կերան, խմեցին, տներն եմ արել, որ դինջանան: Ինչ խոտ է, ինչ ջուր…

Տնից երեխաների ձայներ էին լսւում, մի կին ներս ու դուրս էր անում:

– Ջերո՞նք են, Սուլէյման:

– Հա, մայլում: Տաքերն ընկան, ասացի՝ բերեմ:

– Քանի՞ երեխայ ունես, Սուլէյման:

– Տասներմէկը, երեքին եմ բերել: Աղջիկս մի ամսական է:

– Աստուած պահի երեխէքիդ, Սուլէյման:

– Շնորհակալ եմ, հոգաչափ շնորհակալ եմ: Ախպէրս էլ ուզում էր էստեղ գալ, լաւ էլ տուն էի գտել, կը գար, կողպէքը կը հանէր – կ'ապրէր, վեր կացաւ – գնաց Սիսիան, էնտեղ էլ լաւ – լաւ տներ կան, ասում է: Դուք լաւ տներ էք շինում, մայլում:

Կամսարեանը չպատասխանեց, յետոյ մեղմ ասաց.

– Սուլէյման, էդ քարին շատ դոռ մի անիր, էդ քարը հազար տարուայ քար է:

– Գլխիս վրայ, մայլում, գլխիս վըրայ, ներող եղիր: Երեխէքիցս ազիզ պահեմ էդ քարը:

Լաւ էր, որ ասացիր, չգիտէի, հովիւ մարդ եմ:

– Մի օր կը մտնեմ տունդ, Սուլէյման, հիւր կը կանչե՞ս:

– Էդ օրն իմ կեանքի ամենամեծ օրը պիտի լինի, մայլում:

– Դէ, ես գնացի, Սուլէյման:

– Բարով գնաս, մայլում, միւս շաբաթ սպասում եմ:

– Ապրենք – տեսնենք, Սուլէյման, ապրենք – տեսնենք:

– Դու մեծ մարդ ես, մայլում, էդ գիւղը քո տեղը չի…

Կամսարեանը արդէն հեռացել էր եւ չլսեց հովուի վերջին բառերը:

Հայաստանի պատկան մարմիններուն կողմէ, տնտեսական վեց շրջաններ հաստատուած են. – Կեդրոնական կամ Արարատեան, Արեւմտեան կամ Շիրակ, Հիւսիս – արեւմտեան կամ Լոռի, Սեւան, Հիւսիս – արեւելեան եւ Հարաւ – արեւելեան: Եթէ առաջինը՝ Արարատեանը, անդրանիկ տեղը կը գրաւէ, իբրեւ տնտեսական շրջան, Հարաւ – արեւելեանը (Սիւնիք) վերջինն է (**): Կ'ընդգրկէ Հայաստանի տարածութեան 23 տոկոսը, իսկ բնակչութեան 6,8–ը: Գլխաւոր արդիւնաբերութիւնը կեդրոնացած է Ղափան, նաեւ Գորիս: Այլ գօտիներուն մէջ հազիւ տասնամեակի մը պատմութիւն ունի:

Պատկան մարմինները յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեն, – հասկնալի են մտահոգութիւնները, եթէ նոյնիսկ հրապարակաւ չեն ըսուիր, – զարգացնելու համար շրջանը: Օրինակ, վերջին տասնամեակին, հանքերու շահագործման առընթեր հաստատուեցան մեքենաշինութեան, թեթեւ ճարտարարուեստի գործատուներ Ղափանի մէջ՝ քաղաք թէ շրջան: Ծիգը տուաւ իր արդիւնքը, քանի վերջ գտաւ բնակչութեան գաղթը, որ մինչ այդ մեծ համեմատութիւններու կը հասնէր: Որոշ աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ գիւղական վայրերու տնտեսական զարգացումին ուղղութեամբ:

Հարցը, սակայն, կը մնայ հրատապ: Որովհետեւ, հակառակ ի գործ դրուած միջոցներուն, բազմաթիւ գիւղերու նօսրացումը, պարպումը կը շարունակուի, յատկապէս լեռնային գօտիներուն մէջ: Ակնկալուած չափով չի լուծուիր նաեւ գիւղ – քաղաք գաղթին վերջ տալու երեւոյթը: Կենցաղի, ուսման նպաստաւոր պայմաններու ստեղծումին կողքին, անհրաժեշտ է ապահովել երիտասարդութեան աշխատանքը տեղւոյն վրայ:

Ահա թէ ինչու հրապարակ դրուած է հիմնական առաջադրութիւն մը. – արագ թափով զարգացնել Հարաւ – արեւելեան տնտեսական շրջանը, կարգ մը այլ շրջաններու, ինչպէս Սեւան, հետ:

Ներկայ գրութեամբ մենք արձագանգ հանդիսացանք կարեւոր հարցի մը՝ կեդրոնանալով առաւելաբար Զանգեզուրի շրջանին վրայ: Ամէնէն հրատապը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յունիս – Յուլիս

(**) Վերջինը՝ Հիւսիս – արեւելեանը, ամէնէն փոքրը եւ նորը, իբրեւ ձեւաւորում:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՄԵՂԸ»

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Պէյրութ, 1981

Ա Կ Ն Ա Ր Կ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

1952–ին, Վարժարանին Տեսուչը՝ Սեբուհ Վրդ. Մանուկեան կը նշանակուի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արեւմըտեան Եւրոպայի, եւ մինչեւ այդ պաշտօնը կը վարէ իմաստուն ձեռներէցութեամբ: Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսչութիւնը կը յանձնուի Հայկազուն Վրդ. Աբրահամեանի, որ կը վարէ զայն մինչեւ իր մեկնումը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ 1957–ին:

1954–ին Օգոստոսի 1–ին, Վարդավառի կիրակին, Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկ. կը կատարէ առաջին իր ձեռնադրութիւնը եւ քահանայութեան կը կոչէ Սիմոն Սրկ. Սվաճեանը զոր կ'անուանէ Տ. Շահան եւ Գէորգ Սրկ. Գըպըրըլեանը՝ Տ. Վազգէն:

Երկուքն ալ տարբեր տեսչութիւններ կը վարեն Վանքէն ներս, մեկնելէ առաջ մին՝ իր ծննդավայրը Պոլիս եւ միւսը՝ Ամերիկա: Գերշ. Տ. Շահան Եպիսկ. Սվաճեան բոլորանուէր ծառայութեամբ կը շարունակէ քարոզչական իր պաշտօնը Պոլսոյ մէջ: Վազգէն Եպիսկ. Գըպըրըլեան կը թողու եպիսկոպոսական իր կարգը, երբ Առաջնորդական Փոխանորդ էր Նիւ Եորք:

Նոյն շրջանի ուսանողներէն Ենովք Տէր Գալուստեան կը մեկնի իր ծննդավայրը՝ Պէյրութ եւ կը քահանայանայ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին մէջ. վերակոչուելով Տէր Մուշեղ:

1957–ի Յունիս 23–ին, Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի տօնին, քահանայական կոչում կը ստանան չորս ընթացաւարտներ Տիրան Արքեպիսկ. Ներսոյեանի ձեռքէն: Գրիգոր Սրկ. Սահակեան կը վերակոչուի Տ. Դաւիթ, Արմենակ Սրկ. Շիրվանեան՝ Տ. Արիս, Վարուժան Սրկ. Աբէլեան՝ Տ. Լեւոն եւ Կարապետ Սրկ. Գապագեան՝ Տ. Օհան:

Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան Ս. Աթոռին ծառայելէ ե տ ք, վարչական պաշտօններ վարեց Ամման եւ Կալկաթա: Յետոյ հաստատուեցաւ Լիոն, ուր կը վարէ Միջին Ֆրանսայի հովուապետութիւնը (*): Արիս Եպիսկ. Շիրվանեան իր ուսումը կատարելագործելէ ետք Անգլիոյ մէջ, ծառայեց Գալիֆորնիա, Ս. Էջմիածին եւ Գանատա: Լեւոն Վրդ. Աբէլեան, նոյնպէս ուսանելէ ետք Անգլիոյ մէջ, կը պաշտօնավարէ իբրեւ հովիւ Օքլէնտի (Գալիֆորնիա) Ս. Վարդան եկեղեցիին, բազմաթիւ տարիներէ ի վեր: Իսկ չորրորդը դրժեց իր ուխտը, ծառայելէ ետք Հարաւային Ամերիկա:

1957–ի ղպրոցական վերամուտին, Ճեմարանի Տեսչութիւնը ստանձնելու համար Ս. Էջմիածին մեկնած Հայկազուն Եպիսկ.ի տեղ Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսչութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ Թորգոմ Վրդ. Մանուկեանի, որ 1940–ական թուականներուն եղած է Փոխ – Տեսուչը Վարժարանին: Այդ պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1960–ի սկիզբը:

1959, Նոյեմբերի 15–ին, Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպիսկ. Քէմհաճեան կը ձեռնադրէ Սարգիս Սրկ. Պաղտասեանը եւ կը վերակոչէ Տ. Յուսիկ: Հոգշ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Պաղտասեան հոգեւոր հովուութեան պաշտօն կը վարէ Ամերիկա, իր ծննդավայրը, երկար տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս իբրեւ հովիւ Իսրայէլի Հայոց: Նոյնպէս Ամերիկայէն եկած Արթըր Պութերօ, երկու տարիներ ուսանելէ ետք Ընծայարան, վերադարձաւ իր ծննդավայրը, քահանայացաւ եւ կը ծառայէ հոգեւոր հովիւ Տէր Միքայէլ անունով:

1960–ի Փետրուար 7–ին, Ընծայարանի շրջանաւարտներէն վեցը կը կատարեն իրենց ուխտը: Սիմոն Սրկ. Խաչատուրեան կը վերակոչուի Տ. Արշակ, Վարդան Սրկ. Զաքարեան՝ Տ. Գեղամ, Դանիէլ Սրկ. Ջավտարեան՝ Տ. Եզնիկ, Յակոբ Սրկ. Թաշճեան՝ Տ. Ժիրայր, Յարութիւն Սրկ. Աւետիքեան՝ Տ. Փառէն եւ Զաւէն Սրկ. Գալայճեան՝ Տ. Վրթանէս: Ձեռնադրութիւնը կը կատարէ Սուրէն Արքեպիսկոպոս:

Շ. Ա.

(Շար. 14)

(*) Այժմ Հայրապետական պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի Թեմին՝ ծնթ. «Յառաջ»ի:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ԳՏԵՐ ԵՆ, ՈՐ ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ, ԻՆՉԵ՛Ր ԳՏԵՐ Է ԵՒ ԱՄՓՈՓԵՐ ԳՐՔԻ ՄԸ ՄԷՋ՝

« *Arméniens, où est la réalité* »

ԽՄԲ· – Թուրքերը, վերջապէ՛ս, մէկը գտեր են՝ զուիցերացի լրագրող մը՝ Փիէռ Ա· Մոզէռ, որ բան – գործ ըրեր է «իրականութիւնը պրպտել» Հայոց մասին: Գտեր է եւ որովհետեւ, ըստ երեւոյթին մարդը ծիծաղելիէն չի վախնար, գիրք մը հրատարակեր է վերոյիշեալ խորագրով: Հարցը, եթէ չվերաբերէր Ապրիլեան Եղեռնին, այսինքն՝ անպատմելի ողբերգութեան մը, կրնար երգիծական գրութիւններու շարքին անցնիլ: Բայց այդ պարագան չէ: Մարդը՝ դեռ «մամուլի տակ» ունի հետեւեալ հատորները՝ «Թուրքիան՝ անցեալ մը, մարդ մը, ազգ մը», «Աթաթիւրքի վերադարձը, (1980 Սեպտ· 12-ի զինուորական շարժումը)», եւ կը պատրաստէ· – «Աթաթիւրքի կեանքը»: Այս շարքը, արդէն, ամէն ինչ կը լուսաբանէ: Բաւական յոխուռ պէտք է կերած ըլլայ, որպէսզի այսքան «*չէքեր*» վազէ իր գրիչէն ի նպաստ իր թուրք բարեկամներուն: Ամէն ինչ խեղաթիւրելով, բոլոր անուններն ու պատմական դէպքերը սըխալ գրելով, հրապարակ հաներ է գիրք մը, «փաստելու» համար որ Հայերու ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՑ *եւ* եթէ Աթաթիւրքին հարց տային, ատենին, այդ մասին, պատասխանած կ՛ըլլար «Շուները կը հաչեն, կարաւանը կը քալէ»: Շուները՝ մենք ենք···: Եւ դեռ ի՛նչ ցնդաբանութիւններ դուրս կուտայ Լոթիներու եւ Ֆառէռներու այս արժանաւոր յաջորդը···: Զարժեր ծանրանալ այս հատորին բովանդակութեան վրայ հրապարակ ելած Դեկտ· 1980-ին): Նմոյշ մը, այս մասին, *Հիւրրիյէթ*ի Յունուար 16-ի թիւին մէջ լոյս տեսած, թերթին եւ Մոզեռի միջեւ հարցազրոյցի մը ձեւին տակ: Աւելին՝ աւելի պիտի ըլլար:

×

«ՓԱՐԻԶ· – Միլլին – Արեւելեան հարցերու մասնագէտ՝ Ֆրանսացի լրագրող՝ Փիէռ Մոզէռ, հայկ· ահաբեկչութեան դիմաց, առաջին անգամ ըլլալով անկողմնակալ տեսութիւն մը բերող «իրողութիւնը ո՞ւր է» *անունով գիրք մը պատրաստած է: Ֆրանսայի մէջ հրապարակուած այս գիրքը, Արեւմտեան աշխարհի մէջ ցայսօր հրատարակուած գիրքերու հակառակ, Հայկ· Հարցին մէջ՝ Թուրքերն է զոր կը պաշտպանէ: Փաստաթուղթերու հիման վրայ Հայկ· հարցը բացայայտող՝ Փիէռ Մոզէռ, Հիւրրիյէթի ուղղած հարցումներուն սապէս պատասխանեց·–*

«Հիւրրիյէթ»·– *Ձեր գիրքին հիմնական գաղափարն ու գլխաւոր տեսութիւնը կրնա՞ք յայտնել:*

Մոզէռ· – *Բուն նպատակս՝ Հայկ· հարցի վերաբերեալ իրողութիւնները յայտնելն է: Արեւմուտքի մէջ, այս մասին գիտակցօրէն կամ անգիտակցաբար՝ բաւական սխալ բաներ կ՛ըսուին եւ կը գրուին: Պատմական իրողութիւնները կը խեղաթիւրեն: Ամէն բանէ առաջ,* ցեղասպանութիւն *գաղափարը սխալ կը հասկցուի: Այս գաղափարը, ամբողջ ժողովուրդի մը կամ ցեղի մը՝ ծրագրըւած քաղաքականութեամբ մը ոչնչացումը կը նշանակէ: Նման քաղաքականութիւն մը կիրարկած միակ երկիրը՝ Գերմանիան է, եւ Նացիներու կողմէ՝ Հրեաներու դէմ գործադրուած է: Հայկ· հարցը՝ ասոր հետ հեռուէն կամ մօտէն ոչ մէկ կապ ունի: Հակառակը պնդել՝ պատմական իրողութիւնները խեղաթիւրել ըսել է:*

Իրականութեան մէջ՝ իրողութիւնը սա է· – Գիտէք որ, Համաշխարհային Ա· Պատերազմէն առաջ, Օսմանեան կայսրութիւնը Արեւմուտքի «հիւանդ մարդը» *կը կոչուէր: Համաշխարհային Ա· Պատերազմի ընթացքին ալ, Արեւմուտքցիները այս* «հիւանդ մարդը» *ողջացնելու համար՝ ամէն ինչ ըրած էին: Նշանաւոր* Սեւրի Դաշնագիրը *ասոր պսակումն էր: Պատերազմի ընթացքին, նախ՝ արաբական երկիրները Արեւմուտքցիներու գըրգռութեամբ՝ Թուրքիան եռեւէն զարկին: Նոյն բանը՝ Հայոց համար ալ խնդրոյ առարկայ էր: Յեղափոխութենէն առաջ, Ռուսեր՝ Հայերը գործածեցին, աւելի ետք, Ամերիկայի* հայկ· լոպին *հըրապարակ ելաւ, ա՛լ աւելի ետքն ալ, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները գրգռել սկսան: Այս գրգռութեան իբրեւ հետեւանք, Հայերը ըմբոստանալով՝ առաջին կոտորածին ձեռնարկեցին: Արեւելքի մէջ Ռուսերու դէմ պատերազմող Թուրքեր, այս միջոցին, նորէն ալ Հայերու կռնակէն կը զարնուէին: Ահա, այս վայրկեանէն սկսեալ յառաջ եկած դէպքերը՝ ներքին պատերազմի մը երեւոյթն ունին: Հայերու չափ ալ՝ Թուրքեր մեռած են: Դէպքերը իսկապէս ցաւալի են երկու կողմերուն համար ալ: Սակայն, միակողմանի ձեւով եւ Թուրքերը մեղադրելով ցեղասպանութեան մը ակնարկել անիրաւութիւն կ՛ըլլայ: Պատերազմին հետեւանքով, արդէն անսովոր կացութեան մը մէջ՝ անսովոր դէպքեր պատահած են· – Արեւմուտքի մէջ ալ նման դէպքեր չապրած Պետութիւն մը ցուցնել՝ անկարելի է: Բոլոր Պետութիւններն ալ ապրած են: Ես, իմ գիրքիս մէջ, Ֆրանսացիներուն սապէս հարցում մը ուղղեմ·–* Գերմանական ծագում ունեցող Ալզասցիները, Հիթլէրի բանակին Ֆրանսա մտած պահուն, եթէ ձեզ ետեւէն զարնէին՝ ի՞նչ կ՛ընէիք»: *Ֆրանսացիներու համար՝ այս հարցումին պատասխանել կարելի չէ: Արդարեւ, Գերմանացիներու հետ գործակցող Ալզասցիները, պատերազմէն յետոյ՝ դնդակահարուած են:*

«Հիւրրիյէթ· – *Անձնապէս, կը կարծեմ որ՝ Հայերու ձեռնարկած արարքները ժամանակավրէպ են: Խիստ անհիմն: Աւելին, Թուրքիոյ մէջ, 1923-ին, անցեալը չմերժող արեւմտականացած եւ Աթաթիւրքիսթ՝ նոր Պետութիւն մը հիմնուեցաւ: Հայկ· ահաբեկչութիւնը՝ Թուրքիոյ Հայերն իսկ չեն հասկնար: Այս հարցի մասին ձեր տեսութիւնները որո՞նք են:*

«Մոզէռ· – *Ձեր տեսակէտին ամբողջութեամբ համակարծիք: Ձեզի օրինակ մը տամ, այս պատահարին անիմաստութիւնը ցոյց տուող: 1789-ի Ֆրանսական յեղափոխութեան համար միապետական հրջանը պատասխանատու նկատելն ու 1915-ի դէպքերուն հաշիւը այսօրուան Թուրքիայէն պահանջելը միեւնոյն բաներն են: Ուրեմն, Թրք· կառավարութիւնները ահաբեկիչները իրենց իբրեւ խօսակիցներ չընդունելով, շատ իրաւացի վերաբերմունք կ՛ունենան:*

«Թուրքիոյ Հայերը՝ աշխատանքներուս ընթացքին մօտէն ճանչնալու առիթն ունեցայ: Խիստ ազատ կերպով իրենց դըպրոցները կը յաճախեն, կրօնական ազատութիւն ունին, թերթեր ունին, մեծամասնութիւնըլաւ դիրքի տէր է: Իրենք, անկեղծօրէն, այս դէպքերուն համար կը ցաւին, առանց գիտնալու թէ՝ ինչո՞ւ համար կը կատարուին:

Իրականութեան մէջ, հայկ· ահաբեկչութիւնը՝ 1974-ին սկսաւ: Մինչեւ այդ թուականը՝ ծրագրեալ ահաբեկչութեան մը հարց չկայ: Սակայն, 1974-ի Կիպրոսի պատերազմին հետ՝ դէպքերն ալ ծընունդ կ՛առնեն: Ըստ իս՝ ահաբեկիչներու մէջ ըսուածին չափ Հայ չկայ: Անպայման կայ, եւ անոնք՝ իբրեւ գործիք կը ծառայեն: Սակայն, բուն պատրաստութիւնը՝ Կիպրոսի յունական բաժնին եւ ՊԱԿ-ի բանակավայրերուն մէջ է որ կ՛ըլլայ: Նպատակը Թուրքիոյ վարչաձեւը խախտելով խռովութիւնը աւելցնելն է: Երբ նման կացութիւն մը խնդրոյ առարկայ ըլլայ, «ո՞վ շահ ունի» հարցը պէտք է տալ: Առարկայական գետնի վրայ շահ ունեցող միակ երկիր մը կայ – Սովետ· Միութիւնը: Թէեւ մեր ձեռքը փաստեր չունինք, սակայն, եթէ տրամաբանութեամբ մտածենք՝ գտնելիք ուրիշ պատասխան չկայ: Թուրքիոյ խըռովութեան մատնուելէն օգտուելիք միակ երկիրը՝ Սովետ Միութիւնն է, որ իր գործակալներուն միջոցաւ ահաբեկչական արարքները կը քաջալերէ:

«Հիւրրիյէթ· – *Այս գիրքը գրելու գըլխաւոր ազդակը՝ ձեզի համար ի՞նչն էր:*

«Մոզեռ· – *Երբ որ ըսեմ՝ պիտի զարմանաք· Փարիզի մէջ գտնուող հայ բարեկամներս, Արեւմուտքի մէջ, Թուրքիոյ եւ Թուրքերու մասին Հայկ· հարցի առընչութեամբ ըսուածներն՝ խիստ չափազանցուած պատմական իրողութիւններու հետ անհամերաշխ ըլլալը զանազան առիթներով ինծի կ՛ըսէին: Ես ալ, լրագրողի հետաքրքրութեամբ՝ այս հարցը հետազօտելու որոշում տուի եւ այս ջանքերու հետեւանքով ալ այս գիրքը հրապարակ ելաւ:*

Գիրքիս հրատարակումէն ետք, Թէ-էՖ-1-ի (Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա· կայան) Ափոսթրոֆ *յայտագրին պիտի մասնակցիմ: Ու նաեւ, Լիւքսէմպուրկ, Քանատա եւ Պելժիոյ ձայնասփիւռներուն մէջ ալ՝ գիրքս ծանօթացնող յայտագիրներու պիտի մասնակցիմ:*

Հարցազրոյցը Վարող՝
ԷՐՕԼ ԷՕԶՔՕՐԱՑ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿՈՒՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

Հնդկաստանի ինը միլիոն կոյրերուն վեց միլիոնը կը տառապի քաթարաքթէ եւ կրնայ խնամուիլ համաձայն Ինտիըն էքսփրէս *օրաթերթին: Աւելին՝ ամէն տարի, 15·000 երախայ Ա· կենսանիւթի եւ փրոթէինի պակասին հետեւանքով կը կուրնայ դեռ վեց տարեկան չեղած: Հընդիկ մասնագէտներուն, ինը միլիոն կոյրերուն եւ ասոնց վրայ բարդուած 45 միլիոն «տկար տեսողութիւն» ունեցողներուն պատճառով, երկրին ընդհանուր արտադրութեան տարողութիւնը տարեկան 11 միլիառ ռուբլի, այսինքն՝ 5 միլիառ 500 միլիոն ֆրանքի վնաս կ՛արձանագրէ:*

×

«ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ»Ի ՄԸ ՄԱՀԸ

Սրբազան – նուիրական փիղ մը՝ էգ, մէկ ամիս անասնաբուժարանի մը մէջ խնամուելէ ետք, մեռած է: Հնդիկ հազարաւոր հաւատացեալներու ներկայութեան դիակիզուած է մեհեանի մը մէջ, Մատրաս: Փիղին դիակը՝ ծածկուած ոսկեզօծ երիզներով շրջանակուած բոսորագոյն սաւանով, մղանով (պիւլտոզէր) առաջնորդուած է մեհեան, ապա կռունկով փոսի մէջ զետեղուած է, երեք մեթր խոր, վերջապէս՝ հրկիզուած է: Անդին, հազարաւոր հաւատացեալներ ծիսական աղօթքներ արտասանած են: Ոստիկանութիւնը դժուարութեամբ զսպած է խուժող հաւատացեալները, որոնք փորձած են հրկիզուած մարմնին մոխիրները հաւաքել: Տաղկեպսակներ զետեղուած են: Մեհեանը կը կոչուի Քամաքշի, սակայն, հաւատացեալները կը նախընտրեն զայն անուանել Մեհեանին իշխանուհին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Զարէի ձիաւորները երեւան հանեցին ոսկրոտ մէկը որ կը դողար ծունկերով: Ճակատին վրայ չորցած արիւն կար– ակռաները բաց, դէմքը կատաղի շան մը երեւոյթն ունէր ու աչքերը սպիտակ ձիաւորը տեսնողի մը արտայայտութիւնը: Անոր այնպէս կը թուէր, թէ ձիաւորները վերէն վար կախուած ամպեր ըլլային ու անոնց խօսածները խուլ որոտի պէս կը զարնուէին կաշիի պէս չորցած ականջներուն, եւ ճանճերը անոր գլուխի վէրքին վրայ կ՛իջնէին: Ձիաւորներու խօսածներէն շատ բան չէր հասկընար, աւելի ուշադրութիւնը կը դարձընէր իր շուրջը ցատկռտող միջատներուն:

– Անունդ ի՞նչ է, – հարցուց Զարէն:

Ոսկրոտ մարդը մոռցած էր իր անունը, եւ Զարէի ձիուն շունչը իր վրայ ինկած կը ճնշէր կարծես, ու իր մօտէն թռչող թիթեռնիկ մը վրանի մը չափ խոշոր կ՛երեւէր:

Զարէն հասկցաւ, որ Սէլիմ պինպաշուն զինուորներէն է ու առաջին անգամ ըլլալով, ըմբռնեց ֆէտայիներու դէմ մղուած կռուի զարհուրանքը:

Զարէն կ՛ուզէր խօսեցնել տալ այդ այլանդակ երեւոյթով մարդը, որ իր յօնքերը կապիկի պէս վար ձգած՝ պիշ կը նայէր Զարէի ձիուն ոտքերուն ու չէր պատասխաներ: Ան աչքերը ա ւ ե լ ի խոշոր բացաւ, երբ յանկարծ ուշադրութիւն դարձուց ձիու սմբակի տեղ կոլած ջուրին, որ կը փայլէր: Անոր այնպէս կը թուէր, որ արեւը այդ կոլած ջուրին մէջ ինկած էր ու վիրաւոր ձիու մը պէս կը տապլտկէր:

Հովիտի ջարդէն ազատած խելագար Մէվլուտն էր, որ այդ օրը մինչեւ այդ եզերքները հասած էր:

Զարէն իր ձիաւորներով սար բարձրացաւ, մինչ Մէվլուտ կոլած ջուրին մէջ կը դիտէր արեւին չարչարանքը:

×

Սէլիմ պինպաշին պոլսական ձեւի յարգանքով իր չքեղ վրանէն ներս ընդունեց Զարէն, մինչ ծառաները սուրճ կը պատրաստէին:

– Շատ ցաւեցայ, հանըմ էֆէնտի, երբ իմացայ ձեր ամուսինին գլխատումը: Անոր քաջագործութիւնները իմացեր էի: Սուլթանի հաւատարիմ աշխէթապետներէն էր ան, – ըսաւ պինպաշին՝ նըստելով Զարէի մօտ, խսէմպլի մը վըրայ:

Պինպաշին կախած էր իր բոլոր շքանշանները եւ առանձնապէս հոգ տարած էր, որ իր պեխին ծայրերը սուր ըլլային:

– Այս քանի օր է կը տեսնեմ, որ Սուլթանի զօրքերը չեն կրնար ֆէտայիները վար առնել, – ըսաւ Զարէն, որուն ծանր մետաքսէ հագուստներէն սնտուկի մը մէջ պահուած խնձորի հոտ կուգար: – Կ՛ուզեմ իմ մարդերով կռուին մասնակցիլ՝ իմ եւ ամուսինիս վրէժը լուծելու համար:

– Բայց Դուք պէտք չունիք կռուին մասնակցելու, հանըմ էֆէնտի: Դուք կին էք եւ գեղեցիկ կին: Անտարակոյս, Պէքիրի զօրամները լաւ կռուիլ գիտեն: Ես պէտք ունիմ լաւ կռուողներու: Կ՛երեւի, ֆէտայիները լաւ չէք ճանչնար: Մինչեւ հիմա 160 զինուոր կորսնցուցած եմ: Պէքիրի զօրամները լաւ կռուողներ կ՛երեւին: Եթէ գործը այսպէս երթայ, նոր զօրքեր ու թնդանօթ բերել պիտի տամ: Հովիտի ջարդէն յետոյ բաւական զօրք կորսնցուցաւ, մանաւանդ զօրքերուն մէջ սպիտակ ձիաւորին սարսափը կայ: Կը կարծեն, որ հովտի ջարդը անոր մէկ խաղն է:

– Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք, իրա՞ւ սպիտակ ձիաւորը լերան վրայ է, – հարցուց Զարէն, եւ դէմքը կարմրեցաւ ու աչքերուն մէջէն գարունի ծաղկած նշենիներուն վըրայէն անցնող փոթորիկ մը փրթաւ:

– Չէ, հանըմ էֆէնտի, լուր առի որ սպիտակ ձիաւորը Գարափունարի կողմերն է, եւ Հաճի Մուսան իր զօրամներով անոր ետեւէն ինկած է: Բայց էն լերան վրայ սպիտակ ձիաւորներ շատ կան:

(Շար· 241)

Պ. Նուպար Գիզիրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պարկիրճեան եւ աղջիկը՝ Սիլ-վի, Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Գիզիրեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Ժան Գիզիր-եան եւ զաւակները, Պ. Էրնէսթ Գիզիր-եան, ինչպէս նաեւ՝ Շըտիկեան, Թարոն, Պէրպէրեան, Պարթ ընտանիքները, ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին եւ խնամիին՝

Տիկին ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Նալպանտեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 19ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 22, ժամը 10.30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկե-ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը, ամփոփուե-լու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները՝ Գիզիրեան եւ Պարկիրճեան ընտանիքնե-րուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մինաս - Աստուր Ճա-պուրեան եղբայրները, Պօյաճեան, Ագըլ-եան, Գուլաքսըզեան, Բօշայեան, Քէ-փէկլեան, Զալըմեան, Քէչիչեան ընտա-նիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք փոխան ծաղկեպը-սակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազ-գականին՝

Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՃԱՊՈՒՐԵԱՆԻ
(Մարաշցի)

մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարի Աֆրիկեան, շնոր-հակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ հեռաձայ-նով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուս-նոյն՝

ՄԻՍԱՔ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Նուպար Տէր - Մի-նասեան, զաւակները եւ թոռները, քոյ-րը, եղբայրը, հարազատ ազգակից պարա-գաները իրենց խորին շնորհակալութիւն-ները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով եւ գը-րութեամբ, վշտակից եղան իրենց սու-գին, իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ սի-րելիին՝

ՄԱՐԻ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վարդանեան)

մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանին, Հոգեւոր Հայ-րերուն, Սահակ - Մեսրոպ Երգչախում-բին, Սէն Ժէռոմի Եկեղեցւոյ Երգչա-խումբին, Դպրաց Դասին, Սարկաւագ-ներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.- Հայ Մշակոյթի Տան վչտակիր վարչութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ իր բոլոր անդամները մասնակից ըլլալով հանդերձ Մշակոյթի Տան հիմնադիրնե-րէն, վաղամեռիկ Անդրանիկ Խաչատուր-եանի մահուան սուգին, ցաւակցութիւն-ներ կը յայտնեն Այրի Տիկին Մարի-Ժաննի Խաչատուրեանի, Տէր եւ Տիկին Խօսրով Կիրակոսեանի, Օր. Անի Խաչա-տուրեանի եւ իր խօսեցեալին՝ Ժան-Փիէռ Սէֆէրեանի, Օր. Մեղրիկ Խաչա-տուրեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն այս դառն կորուստին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պերճուհի Մուրատեանի եւ Ան-դրանիկ Խաչատուրեանի մահերուն առ-թիւ, Զուլալ Գազանճեան, փոխան ծա-ղիկի՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան եւ զաւակները կը նուիրեն 500 Ֆ. ի նպաստ՝ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին ըն-դարձակման իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ Բերուզ Մոստիչեանի մահուան 5-րդ տա-րելիցին առթիւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24, ՇԱԲԱԹ, ժամը 20.45ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի Սրահը (22 Ռիւ Վոլթէռ)

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Կատակերգութիւն 3 արար - Գրիգոր Վահանի
Ալֆորվիլի «Աբելեան» Թատերախումբին կողմէ
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան - Բեմադրութիւն՝ Ռուբէն Յովակիմեան
Կը մասնակցին՝
Սոնիա Աչքեան, Լիւսի Գարախանեան, Արա Կիւլլէքեան, Յակոբ Ուրբաթեան, Բարսեղ Քէչիչեան, Կարօ Թօփուզեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Փա-փազեան:

Յուշարարներ՝ Սոնիա Քէշիշեան, Պետրոս Պետրոսեան

×

REPRESENTATION THEATRALE

La Troupe «APELIAN» de la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
présente:
« PAKHDIN ANIVE » de KRIKOR VAHAN
Comédie en 3 actes
Le Samedi, 24 Janvier, à 20 h. 45
(Salle Voltaire, 22, Rue Voltaire, 94140 Alfortville)
Renseignements: M.C.A. 376. 55. 89

AUTO-ECOLE MIHRAN

×

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բարեկենդանի ճաշկերոյթ

Կազմակերպուած՝ Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 25, Կիրակի կէսօրին, ժամը 12-ին, Միու-թեան սրահին մէջ: Հայկ. չէնշող մի-ջավայր, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ծանօթ երգիչ՝ Վարդգէս Վարդան-եան: Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Տոմսերու համար դիմել անդամուհի-ներուն եւ քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. - (91) 37. 75. 97

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Récital
Myriam Birger-Papazian
Piano
avec le concours de
BARBARA MAREINKOWSKA
Violonnelle
1er Février, à 17 h. 45
SALLE GAVEAU
Au programme: MOZART - CHOPIN
45, rue La Boetie
Tél.: 563. 20. 30

Soirée Arménienne
Avez-vous envie de vivre une soirée
typiquement arménienne,
par sa musique et ses spécialités?
Rendez-vous à cette soirée
Populaire Arménienne
Le SAMEDI, 24 JANVIER
à partir de 20 h. 30
Salle Communautaire Arménienne
D. Bahadourian
5,rue Neuve, Charvieu - Pont de Cheruy
ISERE

SPÉCIAL 3e AGE
VOYAGE A PALMA
DU 02 AU 09 MARS 1981
DEPARTS DE PARIS, LYON ET MARSEILLE
Avion, Hôtel 1° catégorie, Pension complète, Transferts et Excursions.
PRIX:
PARIS: 1950 F.
LYON: 1850 F.
MARSEILLE: 1550 F.

×

PELERINAGE A JERUSALEM
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
DU 20 AU 27 AVRIL 1981
Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN
Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.
Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem,
et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....
PRIX: 3990 F.
(Demandez-nous le programme détaillé).
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48. Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

RESTAURANT ARMENIEN
CHEZ HAGOP
×
9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41
×
SPECIALITES ARMENIENNES
DINER MUSICAL
★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★
×
FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
23
VENDREDI
23 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.826 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.826

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գարթըր արթուղարձ մը լրալ

ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ․ ԳԷՇ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱՊՐԱԾ ԵՆ

Նախկին նախագահ՝ Ճիմի Գարթըր, որպէս արտակարգ բանագնացը նոր նախագահին Վիզպատըն արագ երթուղարձ մը ըրաւ եւ տեսակցեցաւ Նախկին պատանդներուն հետ : Կ'ըսուի թէ չափազանց յուզուած է լսելով 52 Ամերիկացիներուն պատմածը, որմէ պարզուած է թէ անոնք 444 օր ենթակայ եղած են հոգեկան ծանր չարչարանքներու : Որքան ալ չի հրապարակուիր, արգելափակման իրենց պայմաններուն մանրամասն տեղեկագիրը, յայտնի է որ զանազան ձեւի բռնութիւններ եւ «նրբամիտ» չարչարանքներ ինչպէս ռուսական ռուլէթը, ծանր հետեւանքներ ունեցած են նախկին պատանդներուն հոգեկան վիճակին վրայ : Եթէ ֆիզիքապէս, բոլորն ալ լաւ վիճակի մէջ են, տարբեր է բարոյական վիճակը : Ընդհանրապէս ապրած են բացարձակ առանձնութեան եւ խցիկներու մէջ, կրած են ամէն տեսակի նուաստացումներ :

Ամէն պարագայի մէջ, կարգ մը յայտարարութիւններ պատճառ են, որ վրդովումը մեծ ըլլայ Միացեալ — Նահանգներուն մէջ եւ նոր նախագահն ալ այնքան ալ տրամադիր չըլլայ համաձայնագրերը յարգելու :

Արտաքին նախարարութեան նոր բանբերը՝ Ուիլիըմ Տայքս, յայտարարած է թէ «Ռեկընի կառավարութիւնը չուզեր յանձնառու ըլլալ մինչեւ ծայրն երթալու ցորչափ առիթը չէ ունեցած մանրամասն օրէն ուսումնասիրելու համաձայնագիրը» :

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ զինուորական դատարանը ձերբակալման հրամանագիր հանած է Տիսք սենտիքային (Յեղափոխական Բանուորներու Սենտիքաներու Համադաշնակցութիւն) 223 անդամներու դէմ, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ փորձած են համայնավար վարչակարգ հաստատել : Այս որոշումը կը յաջորդէ զոր․ Էվրէնի յայտարարութեան, ուր խիստ յարձակում կար «ձախին եւ որոշ սենտիքաներու դէմ, որոնք կը դաւադրեն համայնավարութիւն հաստատելու համար» : Ապահովութեան Ազգ․ Խորհուրդը որոշած է շարունակել պայքարը բոլոր անոնց դէմ, զորս պատասխանատու կը նկատէ «ներկայ կացութեան Թուրքիոյ, զոհ անիշխանութեան եւ սարսափին, որ ստիպեց բանակին միջամտել» : Խորհուրդը, որոշած է, ուրեմն, փոխել մամուլի մեծ կազմակերպութեանց տնօրէնութիւնները, այսպէս Ջայն — հեռատեսիլի տնօրէնը եւ իր կցորդը պաշտօնանկ եղած են Երկուշաբթի օր : Մամուլի ընդհ․ տնօրէնը նաեւ պարտաւորուած եղած է գործը ձգելու : Բոլորը փոխարինուած են զօրավարներու կողմէ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 9 – 13

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մոսկուայի Պրաւդա հրատարակչականը փոքրածաւալ գիրքերու շարքով լոյս ընծայած է Աշոտ Արզումանեանի Արարատը նմանը չունի խորագրուած ակնարկներուն շարքը : Հոն տեղ գտած են հետեւեալ ակնարկները․ — Կեանքի էջեր, Մանկութեան տագնապալից օրեր, Մարդկային ճակատագիր, Ճանապարհներ հին, եւայլն :

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է «Ռուսական ձմեռ» կոչուած արուեստի փառատօնը : Շատերու կարգին իր մասնակցութիւնը բերած է Հայաստանի պետական պարախումբը՝ Վանուշ Խանամիրեանի ղեկավարութեամբ : Ցայտագիրը կազմուած լաւագոյն պարերով, մեծ ընդունելութիւն գտած է :

×

ԱՐԱՐԱՏ ԿԸ ՄԱՐԶՈՒԻ

Զօրագիւղ մարզաւանին մէջ, Արարատ կը մարզուի : Նոր խաղաշրջանին աւագ մարզիչը կը մնայ նախկինը՝ Իոսիֆ Բեցա : Փոխ — մարզիչը՝ Հրաչեայ Խաչմանուկեան : Նախկինը՝ Յովհաննէս Մանթառեան, այժմ ստանձնած է Լենինականի Շիրակ խումբին մարզիչի պաշտօնը :

Խումբին նախապատրաստական խաղերուն համար հրաւիրուած են քանի մը խոստմնալից խաղացողներ այլ խումբերէ : Յարութիւն Յարութիւնեան Աբովեանի Կոտայքէն, Ռոպէր Քոչարեան Երեւանի Արաբկիրէն եւ ուրիշներ :

×

ՅՈՎՀ․ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ասիական երկիրներու խամաճիկներու միջազգային փառատօնին, Տաշքենդ, Յովհ․ Թումանեան անունը կրող խամաճիկներու թատրոնը յատուկ յիշատակութեան արժանացած էր, Անյաղթ Աքլորը բեմադրութեան համար : Ասով իրաւունք ձեռք բերած էր մասնակցելու Հունգարիա տեղի ունենալիք համանման փառատօնին :

Թատրոնը 45 տարուան անցեալ ունի : Կարեւոր աշխատանք կատարած են Հայկանուշ Երեմեան, Վիրաբ Յարութիւնեան, Յասմիկ Նաղաշեան, Քնարիկ Վարդիգուլեան եւ ուրիշներ :

Հարուստ եղած է թատրոնին խաղացանկը՝ հայկական եւ օտար նիւթերով : Երկար տարիներու մնայուն բեմադրութիւններն են եղած Յովհ․ Թումանեանի «Շունն ու Կատուն», «Գառնիկ Ախպէրը», «Քառլօ Կոցցիի «Երեք Նարինջը», Շառլ Փերրոյի «Կարմիր Գլխարկը», Ալ․ Տոլստոյի «Արքայազուստր Գորտը», Անտէրսընի «Մատնաչափիկը» : Քանի մը բեմադրութիւններ արժանացած են մրցանակներու :

Երեւանի խամաճիկներու թատրոնը, ցայսօր առաւելաբար վերապահուած պատանիներուն, մօտերս կը ներկայացնէ Պարոնեանի Մեծապատիւ մուրացկանները՝ բեմադրութիւններուն հրաւիրելով չափահասները :

×

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ՝ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

«Սովետսկի պիսատել» հրատարակչութեան Լենինգրադի ճիւղը ռուսերէն լոյս ընծայած է Վահան Տէրեանի բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոն, 40.000 տպաքանակ :

Ներկայ հրատարակութիւնը ռուսերէն լոյս տեսած Տէրեանի բանաստեղծութիւններուն առաւել ամբողջականն է, գրուած է ներածականին մէջ : Հոն տեղ գտած են լաւագոյն նկատուած թարգմանութիւնները հետեւեալներէ․ — Բրուսով, Ախմատովա, Ռոժդեստվենսկի, Զուխովսկի, Սպենդիարովա եւ ուրիշներ :

Տեղ գտած 362 քերթուածներէն 152-ը առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուած են : Տող առ տող թարգմանութիւնները կատարած է Նուարդ Տէրեան, բանաստեղծին ողբացեալ աղջիկը : Բուն թարգմանութիւնները կատարած են Շչերբակով, Կուշներ, Նիկոլայեւսկայա, Ն․ Գաբրիէլեան : Ներածականը գրած է Փրոֆ․ Ս․ Սարինեան :

×

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Նկարիչ Գրիգոր Խանջեանի նոր ցուցահանդէսը, Նրեւան, ընդգրկած է Մեքսիկան, իր բնաշխարհով, կեանքով եւ դէմքերով : Նկարիչին համար Մեքսիկան հակապատկերներու երկիրը պարզած է : Ժողովուրդ մը՝ արուեստագէտի խառնըւածքով, կենսուրախ իր առօրեային մէջ եւայլն : Դիմանկարներու կողքին տեղ գտած են ընթացիկ կեանքի տեսարաններ՝ փողոցներ, գիւղական հանդէսներ, զանազան, այլազան եղելութիւններ :

Նկարիչը, որ 54 տարեկան է, անդամ է Արուեստի Ակադեմիային : Սեռերն են՝ գծանկարչութիւնը, գեղանկարչութիւնը եւ քանդակագործութիւնը : Պատկերազարդած է ծանօթ հատորներ, ինչպէս Պարոյր Սեւակի Անլռելի Զանգակատունը : Ասոր համար ստացած է Խորհ․ Միութեան Պետական մրցանակը : Նկարաշարքերն եղած են՝ Եւ այս մեր ժամանակներունը, Իմ ժողովուրդին պատմութենէնը :

Անոր վրձինը սեւեռած է այլ երկիրներու վրայ եւս, ինչպէս Սպանիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Արեւելեան Եւրոպա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՆ – ՓՈՒԼԷՆՔ ԹԵՔՍԹԻԼ որոշեց պաշտօնանկ ընել 4000 բանուոր, ինչ որ մեծ տագնապ մը կը ստեղծէ շրջանին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Հռոմ գնաց Հինգշաբթի օր եւ պիտի բնակի Ֆառնէզէ պալատը, այսինքն Ֆրանսական դեսպանատունը : Աշխատանքի հանդիպում մըն է, զոր կ'ունենար նախարարապետ Ֆորլանիի հետ : Օրակարգի նիւթն է, անշուշտ, նաեւ ահաբեկչութիւնը :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ հասած լուրերուն համաձայն, յոյն – Կիպրացի 200 հազար գաղթականներուն վրայ, որոնք 74-ին փախած էին թրքական գօտիէն, յարձակման ատեն, 150 հազարը տեղաւորուած պիտի ըլլայ 1982-ին : Ցարդ վրաններու եւ գաղթակայաններու մէջ են :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ պատմական օր մը կ'ապրէր Հինգշաբթի օր, երբ կ'ընդունէր առաջին կին անդամը, յանձին՝ Մարկրիթ Եուրսընառի : Զինքը կ'ընդունէր՝ Ժան տ'Օռմեսոն եւ կը գրաւէր Ռոժէ Քայուայի աթոռը, որու դրուատիքը կը կարդար : Իվ Սէն – Լօռան պատրաստած է «Կանանչ զգեստը», ստեղծուած առաջին անգամ ըլլալով կնոջ մը համար :

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ՏԱՃԱՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ցաւով իմացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի Յունուար 15-ի թիւէն, որ նախորդ օրը իր մահկանացուն կնքած է ընկ․ Տաճատ Պօղոսեան, հանրային գործիչ եւ նախկին խմբագիր՝ «Ալիք»ի :

×

Ողբացեալը ամէն տարի նոյն կանոնաւորութեամբ եւ իր անձնական աշխատանքով լոյս կ'ընծայէր Րաֆֆի օրացոյցը եւ նոր ստացած էինք 1981-ի նոր թիւը, ուր կը նշուէր թէ օրացոյցին քառասնամեակն է այս տարի :

1969-ին եւ 1970-ին լոյս ընծայած էր նաեւ Րաֆֆի տարեգիրքը ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ :

Ընկ․ Տաճատ Պօղոսեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Կիրակի, Յունուար 18-ին, Ս․ Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Նոր Բուրաստան գերեզմանատունը :

Տաճատ Պօղոսեանի մահով, հին սերունդի ականաւոր դէմքերէն մէկը եւս կ'անհետի, դէմքեր, որոնց կատարած դերը մեր գաղութներու ազգ․ կեանքին մէջ ճակատագրական եղած է :

Դեռ առիթը կ'ունենանք անդրադառնալու իր կեանքին ու գործին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՊԻՏԻ ՂՐԿԵՆ ԵՂԵՐ ՖՐԱՆՍԱ

Յունուար 19-ի Միլլիյէթ-ը արձագանգ կը հանդիսանայ լուրի մը, ըստ որուն, Անգարայի Ֆրանսայի դեսպանին միջոցաւ Թուրք կառավարութիւնը հաղորդած է Ֆրանսական իշխանութեանց, թէ ապահովութեան 2 – 3 մասնագէտներէ բաղկացած խումբ մը պիտի ղրկէ Ֆրանսա, դէմ դնելու համար Թուրք դիւանագէտներու եւ հաստատութեանց դէմ հայկ․ ահաբեկչութեանց :

×

ԳԱՆԳԱՏ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ

Ագ Աժանս գործակալութեան թղթակից Հալուք Թաշըրքըրօղլու կը գրէ Փարիզէն․ –

Թուրքիոյ Փարիզի Աւագ Դեսպանատան Խորհրդական Ահմէտ Էրպէյլի Ֆրանսական ապահովութեան պաշտօնեաներուն բացատրութիւններ տուաւ իրեն դէմ գործուած մահափորձին մասին :

Դեսպանատան շրջանակները յայտնեցին թէ միջոց մը առաջ կասկածելի մէկը այցելած է Էրպէյլիի, դեսպանատան իր գրասենեակին մէջ : Յիշեալ անձը ժամ մը պտըտած էր դեսպանատան շրջափակը : Պաշտօնեաները կասկածած էին իրմէ եւ զինքը առաջնորդած էին Էրպէյլիի քով, քանի որան յայտնած էր թէ դրամական հարցի մը մասին կ'ուզէր խորհրդակցիլ Էրպէյլիի հետ : Հսկայամարմին, կարմիր մազերով ու մօրուաւոր այս անծանօթը քսան վայրկեան տեսակցած էր մեր դիւանագէտին հետ :

Դժբախտաբար Ֆրանսական Ապահովութեան իշխանութիւնները մինչեւ այսօր որեւէ միջոցառումի դիմած չեն անցեալները մահափորձէ մը փրկուած Սէլչուք Պագգալպաշըի եւ նորագոյն մահափորձէն փրկուած Ահմէտ Էրպէյլիի տուներուն առջեւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐՃ ՓՈՔՐԻԿ ՄՈՒԿՈՒՉ

(Ընկերոջս Պատմածը)

Մի օր Արմէնը թէ.

– Շաւարշ, էսօր ճաշում ենք Մուկուչի մօտ:

Մրթմրթացի.

– Խե՞նթ ես, – ասացի, – ճաշի համար Լենինակա՞ն գնանք:

– Ի՞նչ Լենինական, օղուլ, – վրայ տուեց Արմէնը, – Մուկուչը հիմի Երեւանում է. խանութն առել, մայրաքաղաք է փոխադրուել:

Էդ օրերին դեռ մասնաւոր խանութներ կային. վարսավիրանոց, դերձականոց, կօշկակարանոց, սրճարան – խորտկարան: Էդպիսի մասնաւոր մի խանութ էլ մեր հայրենակից Մուկուչն ունէր:

Շատ լաւ, ճաշենք Մուկուչի մօտ:

Տասը – տասնհինգ րոպէ չանցած, կանգնած էինք էսօրուայ «Սեւան» հիւրանոցի եռեւի մասում կողք – կողքի շարուած խանութների ծերին կպած նրա խորտկարանի առաջ:

Մարդը ոչ միայն ինքն էր Երեւան եկել, իր յարմարանքները հետը բերել, լենինականեան ցուցանակն էլ չէր մոռացել:

Մօտ երկու մետր երկարութեամբ, մի մետր լայնութեամբ, ճղճղան գոյներով ներկուած, թիթեղեայ բան էր դա. աջ կողմում՝ սուրճի գաւաթ, ձախ կող – մում՝ չամփրուած քեարար, կենդրոնում՝ երկու տողի վրայ, խորտկարանի ու իր անունը:

Գրկաբաց ընդունեց մեզ:

– Ծօ, դո՞ւք էլ էք Երեւանում:

Լենինականից գիտէր մեզ: Արմէնը մենակ Արմէնը չէր նրա համար. Մկրտիչ Արմէն էլ էր, ժողովրդին ծանօթ դրող: Յովհաննէս Շաւարշ անունն էլ էր նրան բան ասում. աճապին նկարներ ունէի, ձեւաւորուած գրքեր: Մուկուչն էլ՝ գրքի, արուեստի սիրահար մէկը: Ցերեկը՝ խորտկարան, երեկոյեան՝ գիր ու արուեստ. սա էր մարդու սկզբունքը: Գրողի անուն տայիր՝ գրած գրքերը կը թուարկէր, նկարչի մասին խօսէիր՝ կ'ասէր, թէ ինչ նկարներ ունի, դերասանի անուն լսէր՝ խաղացած դերերը կը յիշատակէր: Էսպիսի մարդ էր մեր Մուկուչը՝ փոքրամարմին, բայց իր գործում մեծ մեր Մուկուչը: Պատրաստած քեաբարն էլ ունէր՝ մատներդ հետը կուլ կը տայիր:

Նստէինք պիտի սեղաններից մէկի մօտ, երբ նա պահեց.

– Անցէք վերեւ, – ասաց:

Ա՛յ քեզ բան. խորտկարանը երկյարկանի էր: Դրսից՝ մատնաչափ խանութ, ներսից՝ առաջին յարկ, երկրորդ յարկ:

– Ազիզ մարդկանց համար է, – բացատրեց:

Բարձրացանք վերեւ:

Երկու – երեք սեղան կար, բոլորն էլ ազատ:

Հենց որ երեւաց Մուկուչը, Արմէնը վրայ տուեց.

– Քեաբար, խմիչքն էլ՝ կոնեակ, միայն կոնեակ. գարեջուր է՛լ չենք խմում:

Զարենցից էինք սովորել:

– Մարդ Երեւանի կոնեակը թողած, ուրիշ բա՞ն խմի, – նրա սիրած խօսքն էր:

– Էդ վերջինը թողէք ինձ, – բանի տեղ չդնելով Արմէնի ասածը, վրայ բերեց Մուկուչը, – ինչ որ տամ, սուսուփուս կը խմենք:

Մի քանի րոպէ չանցած, մեր առջեւ դրեց քեաբար, մի շիշ օղի, մի մեծ բաժակ ջուր:

Արմէնը զարմացած նայեց նրան:

– Մուկուչ ջա՛ն, – դարձաւ, – չասացի՞ մենակ կոնեակ:

– Ես էլ ասացի՝ ինչ որ տամ, սուսուփուս կը խմէք, – հանդիստ վրայ բերեց Մուկուչն ու արագ հեռացաւ:

– Արմէն ջան, – ասացի, – Մուկուչի քէֆովը գնանք, էսօր էլ օղի խմենք:

Առաջին գաւաթը որ ներս տարանք, շշմած իրար նայեցինք. էդ ի՛նչ հրաշք բան էր: Հա՛մը, հո՛տը, իսկը՝ դրախտի խմիչք:

– Հը, ո՞նց էր, – մեր ականջին հասաւ Մուկուչի ձէնը:

Վերեւ բերող աստիճաններին կանգնած, աչքը գաղտնի գցել էր մեզ վրայ:

– Ծօ, էս ի՞նչ խմեցրիր մեզ, – խմածի համը բերանում, նրան դիմեց Արմէնը:

Մուկուչը հասաւ մեզ:

– Ձէ՞ք հաւանում, – ասաց, – տանեմ, կոնեակ բերեմ:

Արմէնը ձեռքը շշի վրայ դրեց.

– Չէ, չէ, կոնեակ պէտք չէ, – շտապեց: – Մենակ ասա, էս ի՞նչ խմեցրիր մեզ:

Մուկուչը ինքնագոհ ժպտաց:

– Անխօսն ասածդ բանը լաւ կա՞ս, – սկսեց, – բոյս է, Եգիպտոսից թէ որտեղից բերած: Սերմը թխուածքի, խմիչքի հետ որ խառնում ես, էդպիսի անմահական բան է ստացւում–:

– Ափսո՛ս, մի քիչ թունդ է, – նկատեցի ես:

– Թո՞ւնդ է, – խնդաց Մուկուչը: – Բա էդ ջուրն ինչի՞ եմ բերել. մի քիչ խառնէք՝ ամէն ինչ տեղը կ'ընկնի:

Զգուշացեց, որ մենք անենք. գաւաթի մէջ կէսից վերեւ օղի լցրեց, վրան ջուր աւելացրեց:

Նոր հրաշք տեղի ունեցաւ. օղին կաթի գոյն ստացաւ:

– Հիմի փորձէք, – ու թէ ասաց, հըրամայեց Մուկուչը:

Փորձեցինք. համը՝ տեղը, հոտը՝ տեղը, թնդութիւնը՝ տեղը:

Մեր դէմքի արտայայտութիւնից Մուկուչը հասկացաւ, որ ամէն ինչից գոհ ենք:

– Կոնեա՛կ, – քրթմնջաց, – անխօսի բախին թողած, մա՞րդ էլ կոնեակ խըմի:

Հաշիւները մաքրելիս Արմէնը հետաքրքրուեց.

– Մուկուչ ջան, էս բախից չա՞տ ունես:

– Երկու վեդրոյի չափ, – հանդիստ ասաց Մուկուչը: – Ի՞նչ կայ որ:

– Հէ՛չ, – շուշացրեց Արմէնը, – պահիր Շաւարշի ու ինձ համար: Կ'ուզե՞ս էս գլխէն փողն էլ տանք:

Մուկուչի սրտին, երեւաց, կպաւ սրա էդ խօսքը:

– Լենինականցին լենինականցուն էդենց բան չի ասի, – նեղացաւ, – ուզո՞ւմ ես պահեմ, կը պահեմ, էս գլխէն փող տա՞լս որն է:

– Աստուած էլ որ գայ, – շարունակեց Արմէնը, – ոչ երեսը տեսնի, ոչ համը:

– Երեսն ու համը մենակ երկուքդ կը տեսնէք, վստահեցրեց Մուկուչը:

– Լենինականցու խօ՞սք:

– Լենինականցու խօ՛սք էլ, գիւմրեցու խօսք էլ. ինձ ո՞ւմ տեղ էք դրել:

Միւս օրը Գուրգէնին էլ վերցրինք. էդպիսի խմիչք վայելէինք, նա անմա՞սն մնար: Է՞դ էր մեր ընկերութիւնը:

Գուրգէնը գլուխը կախ, առանց շուրջը նայելու, լուռ հետեւեց մեզ:

Մուկուչը սրան էլ գրկաբաց ընդունեց. էլի Լենինականից գիտէր:

– Մահարի՞ի, – ուրախացած ձէն տըւեց, – Վանը թողած, դո՞ւ էլ ես Երեւան եկել:

– Վանը Երեւանի երրորդ վանկն է, – ժպտաց Գուրգէն Մահարին, – չգայի, Երեւանը կիսատ կը մնար:

Երբ նստել էինք, Մուկուչը դէպի Արմէնը թեքուեց.

– Էս վանեցո՞ւն էլ էն բանից պիտի խմեցնէք, – շշնջաց նրա ականջին:

– Մուկուչ ջան, – բարձրաձայն սկսեց Արմէն, – Գուրգէնին ու մեզ մի մօրէն ծնուած գիտենաս. մեր միջեւ տարբերութիւն չդնես:

– Բա «Աստուած էլ որ գայ» խօ՞սքդ:

– Աստուած՝ ուրիշ, Գուրգէնն՝ ուրիշ, – ասաց Արմէնը: – Վանեցի լինելը մոռացիր, նրան էլ Լենինականցի համարիր ու ինչ աչքով Շաւարշին ու ինձ ես նայում, էն աչքով էլ նրան նայիր:

Մահարին իրեն շոյուած զգաց:

– Նայեմ, – գլխով արեց Մուկուչը:

Քեաբարի հետ աւելի մեծ շիշ յայտնուեց սեղանին, ջուրն էլ, հասկանալի է, առանձին:

Սովորական օղին հենց որ ձիւնի գոյն ստացաւ, Գուրգէնի ունքերը ճակատին թռան:

– Ծօ՛, փուկո՞ւսիկ էք, – իրեն զսպել չկարողացաւ նա:

– Դու հա՛մը տես, հա՛մը, – քիթը վեր, ասաց Արմէնը:

Մահարին մի կում արեց:

– Մեռո՛ն, – շրթունքները ճպճպացրեց: – Էսօր էստեղից հեռացողը չեմ:

Բայց դէ ուտել – խմելն էլ իր սահմանն ունէր, արդէն էդ սահմանին էինք հասել:

– Էգուց էլ գանք, – երբ ոտի վրայ էինք, առաջարկեց Մահարին, – ամէն օր էլ գանք:

– Էգուց չենք կարող, – շտապեց Արմէնը, – Շաւարշն ու ես Լենինական ենք գնում. գործ կայ:

Մահարին լռեց, թուաց, ինչ – որ բան մտածեց:

– Լաւ ասաց, – թող երեք օր յետոյ լինի:

Հեռանալիս մտաւ Մուկուչի թեւը:

– Մուկուչ ջան, – սկսեց, – տես, հա՛, Արմէնի խօսքը չմոռանաս, ինձ էլ Լենինականցի համարիր ու ինչ աչքով նրան ու Շաւարշին ես նայում, էն աչքով էլ ինձ նայիր:

– Նայեմ, – պատրաստակամ վրայ բերեց Մուկուչը:

Խորտկարանից դուրս գալուն պէս Գուրգէնն էնպէս ուշադիր նայեց շուրջը, ասես, թէ, Աստուած չանի մոռանայինք էդտեղ բերող ճանապարհը, ինքը առանց դժուարութեան տեղ կը հասցնէր մեզ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Էմիլ Լրկօ» սրահին մէջ է, որ Դեկտ. 7-ին կատարուած է Հ. Յ. Դ.-ի 90-ամեակի նուիրուած պաշտօնական հանդիսութիւնը: Երկու օր առաջ ընկ. Հրաչ Աբրահամեանի կնքահայրութեամբ 11 նորագիրներ մտած էին Դաշնակցութեան շարքերը, մասնակցելով Միհրան Փափազեան կոմիտէութեան: Հանդէսին նախագահն էր նաեւ ընկ. Հրաչ Աբրահամեան եւ գլխաւոր բանախօսը՝ ընկ. Սեպուհ Յովհաննէսեան (Լոս – Անճըլէս): Յաջորդաբար խօսք առած են ընկերներ Զօհրապ Մահտէսեան, Երիտասարդականի կողմէ, Լեւոն Նազարեան, Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամքի կողմէ, Տիկին Վանին Գապասաքալեան Հ. Օ. Մ.-ի Մոնրէալի մասնաճիւղին կողմէ, ընկ. Վիգէն Թիւֆէնքճեան Համազգայինի կողմէ:

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

Արշակ Ծ. Վրդ., Գեղամ Ծ. Վրդ., Ժիրայր Վրդ. եւ Փառէն Ծ. Վրդ., տարիներ անցընելէ ետք Ս. Աթոռոյ զանազան պաշտօնակատարութեամբ, այժմ կը գտնուին Ամերիկայի զանազան քաղաքներ, ուր կը վարեն հովուական պատասխանատու պաշտօններ: Արշակ Ծ. Վրդ. Խաչատուրեան հովիւն է Լոս – Անճըլըսի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, Գեղամ Ծ. Վրդ. Զաքարեան՝ Գանատայի Սէյնթ Գաթըրինս քաղաքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին, Ժիրայր Վրդ. Թաշճեան՝ Շիքակոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին եւ Փառէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան՝ Տիթրոյթի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, երկար տարիներու բեղուն պաշտօնավարութեամբ: Տ. Վրթանէս Գալայճեան ամուսնացեալ քահանայ է Ամերիկայ մէջ, իսկ Եզնիկ Զավտարեան լքած է իր ուխտը:

1940 – 1960, քսան տարիներու ընթացքին, Ժառանգաւորաց Վարժարան ընդունուած են 172 սաներ: Ասոնցմէ տասնըհինգը ձեռնադրուած են կուսակրօն քահանաներ եւ ինը՝ ամուսնացեալ քահանաներ:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի ուսուցչական կազմը հաշուած է միշտ Միաբանութեան զարգացեալ դասը եւ փորձառու դասատուներ՝ ինչպէս Ն. Թամամեան, Պերճ Տարագճեան (Սանտըրունի), Յովհաննէս Շէօհմէլեան, Ներսէս Խիտավէրտեան, Յարութիւն Այվազեան, Պարգեւ եւ Աբրահամ Եղիայեաններ, Պր. Օհան Տուրեան, ինչպէս նաեւ Վեր. Զարլզ Բրիջման, որ երկար տարիներ անգլերէնի դասատու եղած է:

1948 – 1960, աշակերտութեան թիւը շարունակաբար եղած է 22 – 31 սաներ, առ հասարակ բաժնուած Ժառանգաւորաց չորս եւ Ընծայարանի երեք դասարաններու վրայ:

Նոյն թուականներու աշակերտներէն Տիգրան Մէթճեան 1957-ին մեկնեցաւ իր ծնողաց պնդումով եւ այժմ՝ քահանայացած Տէր Բաբէ անունով, կը ծառայէ Ամերիկայի մէջ: Իսկ իր դասընկերներէն Ստեփան Մարոնեան մեկնելով Անթիլիաս, կը ձեռնադրուի Տ. Զարեհ անունով եւ կը քահանայագործէ Կիլիկեան Թեմին մէջ:

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարքի գահակալութեան յաջորդող ամիսներուն, Ժառանգաւորաց Վարժարանի տեսչութիւնը յանձնուեցաւ Յակոբ Վրդ. Վարդանեանի, իսկ ներքին տեսուչի եւ վերահսկիչի պատասխանատու պաշտօնը՝ ծանօթ մանկավարժ Յակոբ Պուճիգանեանին:

1961 Հոկտ. 1-ին, Նորընտիր Պատրիարքը կատարեց իր պատրիարքական շրջանի առաջին ձեռնադրութիւնը: Ի կարգ քահանայութեան կոչուեցան Յարութիւն Սրկ. Իգնատիոսեան, որ անուանուեցաւ Տ. Վաչէ, Յակոբ Սրկ. Պատուէրեան՝ Տ. Կոմիտաս, Արամ Սրկ. Գազանճեան՝ Տ. Վահրիճ եւ աշխատաւոր Միաբան Մկրտիչ Սրկ. Խաչատուրեան՝ Տ. Վազգէն:

Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան երկար տարիներէ ի վեր հոգեւոր հովիւն է Հարաւային Ֆրանսայի Ս. Թադէոս Եկեղեցիին, ուր եւ կը զբաղի կրօնական գըրականութեամբ: Իր օծակիցները՝ Կոմիտաս եւ Վահրիճ, ծառայութեան ղըրկուեցան Ամերիկա եւ հոն ուխտադրուժ՝ աշխարհականացան: Վազգէն Վրդ. Խաչատուրեան բոլորանուէր ծառայութեամբ կը վարէ Ս. Յարութեան Տաճարի Տեսչութիւնը:

Նոյն տարին, նախկին Ժառանգաւոր Արամ Սրկ. Գասպարեան կը ձեռնադրուի Եգիպտոսի մէջ, Առաջնորդ Մամբրէ Արք.ի կողմէ եւ կը վերակոչուի Տ. Շնորհք:

1960 – 61 տարեշրջանէն առաջ Ժառանգաւոր ընդունուած աշակերտներէն նոր խումբ մը, աւարտած ըլլալով Ընծայարանի դասընթացքը, կոչուեցան քահանայութեան Եղիշէ Ս. Պատրիարքի ձեռքով, 1963-ի Յուլիս 21-ին, Վարդավառի տօնին: Վարդան Սրկ. Շամլեան վերակոչուեցաւ Տ. Դանիէլ, Պետրոս Սրկ. Աղոյեան՝ Տ. Սամուէլ, Հայրապետ Սրկ. Թօփալեան՝ Տ. Վահան եւ Յովհաննէս Սրկ. Ղարիպեան՝ Տ. Տաթեւ:

Շ. Ա.

(Շար. 15)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Ճիշդ է, թէ շատ կը խօսուի ուտեստեղէնի տագնապին մասին։ Յատկապէս Երրորդ Աշխարհին համար։ Մատնանշումը ակներեւ երեւոյթի մը կամ իրողութեան մը հաստատումը կը կատարէ։ Այն թէ՝ աշխարհ ուտեստեղէնի պակասէն կը տառապի, քանի անձ գլուխ հաշուով տարր արտադրութիւնը կը նուազի։ Տեղ-տեղ նոյնիսկ սովեր կ՚արձանագրուին։ Բայց կայ հիմնական կէտը. – Երրորդ Աշխարհը կրնայ շտեմարան դառնալ առնուազն իր բնակչութեան համար, եթէ, անշուշտ, անհրաժեշտ նկատուած գործնական միջոցները ձեռք առնուին։

Երբ զբօսաշրջիկներ Ինքաներու հնադարեան քաղաքը՝ Զուզխչաքա, կ՚այցելեն, իրենց հետաքրքրութիւնը կը սահմանեն անցեալի հնագիտական արժէքներուն վրայ։ Կը չահագրգռուին միայն հին քաղաքակրթութեամբ, մշակոյթով։ Հարց կուտա՞ն արդեօք, թէ ինչպէս կ՚ըլլայ, որ դարեր առաջ, լեռնային այդ լանջերուն վրայ հազարաւոր Ինքաներ կը կերակրուէին, հոն, ուր ներկայիս հազիւ 15 ընտանիք կը տուայտի խեղճ ու կրակ պայմաններով։

Սպանացիները աստիճանաբար կը քանդեն դարերու ընթացքին հաշուով եւ մըտածումով կառուցուած ջրանցքները, ոռոգումին ծառայող ցանցերը, դարպասներու դրութեամբ հաստատուած մշակելի դաշտերը։ Այժմ, անգլիացի հնախօյզներ եւ մասնագէտներ կը փորձեն վերստին կեանքի կոչել հաւաքականութեան մը երբեմնի բնակավայրը՝ վերաշինելով Սպանացիներուն քանդածը։ Եւ այս, պարզապէս ցոյց տալու համար, թէ բազմանդամ հաւաքականութիւններ կըրնան ապրիլ եւ ծաղկիլ անբարենպաստ նկատուած կլիմաներու տակ, պայմաններու մէջ, եթէ երբեք հարկ եղած մշակութիւնները կատարուին։

Արմատացած կարծիքներէն մէկն ալ այն է, թէ գիւղացին ընդհանրապէս կ՚ընդդիմանայ որեւէ ձեւի փոփոխութեան։ Սխալ է, քանի ճիշդ կողմնորոշումի մը պարագային գիւղացին կը դառնայ հնարամիտ եւ նախաձեռնարկ։

Պենկլատէշ աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներէն մէկն է։ Միայն 1975–ին, 300·000 հոգի սովամահ կ՚ըլլայ։ Հողագէտներ, տարիներ առաջ, այն միտքը կը յայտնեն, թէ երկրին Պոկրայի շըրջանը անյարմար է հացահատիկի մշակութեան համար։ Կը մատնանշեն թեքնիք պատճառները։ Արդ, տեղւոյն գիւղացիները ճարտար միջոցներու դիմելով, ահա երեք տարիներէ ի վեր հացահատիկի կայուն եւ գոհացուցիչ բերք կ՚ապահովեն։ Այսպիսի օրինակներ կարելի է գըտնել գրեթէ ամէն տեղ։

Այլ կէտ մըն ալ նկատելի կը մնայ. – փոքր հողաչերտեր ունեցող գիւղացիները առաւել արդիւնաւէտ ձեւով կ՚աշխատին։ Հեկտարի հաշուով եւ բաղդատմամբ մեծ հողատէրերուն ասոնց բերքը աստիճան մը աւելի բարձր կը դառնայ։ Հետեւաբար, սխալ են բոլոր անոնք, որոնք դէմ կը կենան հողային այն բնոյթի բարեփոխումներուն, որոնց նպատակն է հողերու մասնատումով գիւղացիներուն մըշակելի տարածութիւններ ապահովել։ Նման կեցուածքի կը հանդիպինք կեդրոնական ամերիկեան Հանրապետութիւններուն մէջ։

Աշխարհի Դրամատան մէկ քննութիւնը, կատարուած 41 թերաճ երկիրներու մէջ, ցոյց կուտայ, թէ հեկտար հաշուով գիւղատնտեսական արտադրութիւնը աւելի բարձր է փոքր ագարակապաններու մօտ։

Թիւր կարծիք մըն է նաեւ այն, թէ սնդարեր ուտելիքներուն մեծ մասը ըսպիտակներուն ճաշացուցակին մաս կը կազմէ։ Այս պարագան սահմանուած է Երրորդ Աշխարհի երկիրներուն մէջ ապրած եւ ապրող Եւրոպացիներուն կողմէ։ Այս պատճառով է, ահա, որ տեղական բազմաթիւ մշակութիւններ ոչ կամ քիչ սնդարեր կը նկատուին։

Ժամայիքի մէջ, օրինակ, հացածառի պտուղը սորուկի ուտելիք կը նկատուի։ Ծառերուն վրայ կը փտի՝ առանց քաղուելու։ Արդ, տապկուած կամ խորոված ոչ միայն համեղ, այլեւ սննդարար է։

«Արդիական» քիմքին հետեւանքով, մարդոց ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ այսպէս որակուած «ճաշակաւոր» մշակութիւններուն վրայ. – հացահատիկ, բրինձ։ Քիչ ուշադրութիւն կը դարձուի արեւադարձային արմատիքներուն, ընդեղէններուն, բոյսերուն վրայ, ինչպէս, օրինակ, մանիհոտին (քասավ)։

Եզրակացութիւն։ Աշխարհ կը տառապի ուտեստեղէնի պակասէն։ Անիկա ճիշդ է ընդհանուր առումով եւ, հետեւաբար, առաջին առթիւ պէտք է շարունակել ամբարել դէմ դնելու համար պարբերական սովերուն։ Վերջ տալու համար թերի սննդաբերութեան։ Բայց վերջին հաշուով եւ իբրեւ վաղուան հեռանկար, պէտք է գիտնալ օգտագործել Երրորդ Աշխարհին ընձեռած բոլոր կարելիութիւնները. – գիւղացին, հողը եւ բնութեան այլազան արտադրութիւնները։

Թ. Ա. Թ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ). – Կիրակի, Յունուար 11ին է որ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներու աշակերտները ժպիտներով, բոլորուեցան Կաղանդ Պապային շուրջ, որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ հողնաբեկ վիճակին, բեռնաւորուած, ժամանց երկար ճամբորդութենէ մը, բաշխելով իւրաքանչիւրին խաղալիք եւ շաքարեղէն։ Պատկերը կը կրկնուի ամէն տարի, միշտ նոյն բեմադրութեամբ եւ սակայն ոչ միայն մանուկները որոնց համար խորհրդաւոր երազ մըն է, սքանչելիք մըն է այս օրը, այլ նաեւ մեծերը, մտնելով խաղին մէջ, միշտ նորոգուած հետաքրքրութեամբ կը մասնակցին այս տօնախմբութեան։ Կեանքը այսօր այնքան մեքենայացած է որ մարդը վերածուած է կատարեալ ռոպոյի մը։ Հետեւաբար ինչո՞ւ տարին մէկ անգամ չհետեւիլ մանուկներուն, չըմբռնել անոնց ուրախութիւնը, չերազել անոնց հետ։

Ծնողքներ եւ բարեկամներ, որոնք լեցուցած էին Վասպուրական սրահը, ապրեցան այս ուրախութեան պահերը ու նաեւ լեցուեցան հոգեկան գոհունակութեամբ քանի բեմէն աշակերտները արտասանութիւններով եւ խմբերգներով հնչեցուցին բարբառը Մեսրոպեան, թէկուզ թէ երբեմն թոթովելով, երբեմն երկչոտ ձայնով, երբեմն թերիներով, բայց միշտ, անկասկած, ներքին հպարտութեամբ մը։

Հանդէսը բաժնուած էր երկու մասերու։ Սիլվի Հօթօթեան յաջորդաբար ներկայացուց իւրաքանչիւր արտասանող աշակերտ – աշակերտուհի, ինչպէս նաեւ խմբերգները «Երազ», «Մեծենակ», «Զարթիր Լաօ», «Ազգ Փառապանծ» եւ «Իմ Ջինարի Եարը», ղեկավարութեամբ երգի ուսուցիչ՝ Ժաք Պալապանեանի։ Երկրորդ մասը յատկացուած էր հայկական պարերու։ Մեծ թէ պզտիկ, աղջիկ թէ տղայ, առանձին թէ խումբով մասնակցեցան գոյնզգոյն տարազներու մէջ, խանդավառելով ներկաները։ «Մոլտաւական պար», «Թարանթէլ», «Նաւ պար», «Վարդերու պար», ... եւայլն, բեմը լեցուցին գեղեցիկ գոյներով, անմեղ ժըպիտներով եւ հայկական երաժշտութեամբ։ Ըսել թէ յայտագիրը մասնաւոր որակ մը ունէր, ոչ. այլ ճոխ, գունաւոր եւ պատշաճ էր։ Մեծ արժանիք մը սակայն, բոլորովին ներկայացուած էր աշակերտութեան կողմէ։

×

Հանդէսէն անդին քանի մը խօսք միօրեայ այս դպրոցին մասին։

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Զորեքշաբթի օրուան դասընթացքներուն այս տարի արձանագրուած են 46 աշակերտներ, բաժնուած երեք դասարաններու։ Իւրաքանչիւր դասարանին կը տրուի մէկ ժամ հայերէն դաս, այսինքն՝ ընթերցանութիւն, գեղագրութիւն, բառագիտութիւն, քերականութիւն եւ ուղղագրութիւն (մեծերուն) եւ ծանօթութիւններ Հայոց պատմութեան, դէմքերու եւ դէպքերու ընդմէջէն։ Մէկ ժամ նաեւ ձեռային զբաղումներ. ինչպէս՝ գծագրութիւն, նկարչութիւն, փորագրութիւն ... եւայլն։ Այս երկու առաջին պահերը կը ստանձնեն սիրայօժար կերպով որակեալ եւ պատրաստակամ ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ։ Ապա, կը տրուի հայկական պարերու եւ կշռոյթի դասերը, ուսուցչութեամբ Եւա Արզումանի։ Իսկ յայտագիրը կ՚ամբողջացուի հայ երգի դասաւանդութեամբ որ կը ղեկավարէ Ժաք Պալապանեան։ Աւելցնենք որ աշակերտութեան թիւին մէջ կան նաեւ Պլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները որոնք կը յաճախեն Մշակոյթի Տունը։

Պէտք չէ տարուիլ պատրանքներով։ Միօրեայ դպրոցներու սահմանները յաճախ գծած ենք։ Շաբաթը մէկ պահով կարելի չէ հրաշքներ կատարել, գիտութիւններու գումարներ փոխանցել, հայախօսներ եւ հայագէտներ պատրաստել։

Մշակոյթի Տան յարկէն ներս, պատասխանատուները կ՚ընեն կարելին եւ անկարելին, նախ ջանալով երախային հետաքրքրութիւնը արթնցնել, մղել դէպի մայրենի լեզու, դրոշմելով անոր սրտին եւ հոգիին մէջ իր պատկանած ազգին մեծութիւնն ու արժէքը, ստեղծելով իր մէջ հպարտութեան զգացում մը։ Նաեւ ջանալով ստեղծել միջավայր մը եւ մթնոլորտ մը, որոնք շատ յաճախ կը պայմանաւորեն յաջողութիւնը որեւէ ձեռնարկի։

Սակայն պէտք չէ մոռնալ որ ամէն դաստիարակութիւն ու կրթութիւն կը սկսի նախ եւ առաջ ընտանեկան յարկերէն ներս։ Եթէ տունը հայերէն չխօսուի, եթէ տունը հայ գիրը հայ գիրքը հայ թերթը առօրեայ ընկերը չէ, եթէ ծնողքները չեն առաջնորդեր իրենց զաւակները դէպի հայկական վայրեր, ինչպէս կարելի է շաբաթը մի քանի ժամով այս ամբողջ պակասները լրացնել։ Գուցէ այս, ըլլայ առաքելութիւնը ամէնօրեայ վարժարանի մը իր լրիւ կառոյցով. սակայն, հոս ալ, փորձառութիւնը ցոյց տուաւ թէ հայ ծնողքներ հայկական դըպրոցներ կը պահանջեն, բայց աշակերտ չեն տար։ Տարօրինակ ժողովուրդ։

Ամէն պարագային, եթէ կ՚ուզենք պատրաստել վաղուան գիտակից հայը, ընտանիք – դպրոց – ընկերային կեանք շղթան պէտք է ներդաշնակօրէն ամրացնել, դարձնել անպարտելի։ Այս գործին մէջ ծնողք թէ ուսուցիչ, դաստիարակ թէ ղեկավար հաւասար պարտականութիւններ ունին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Կայ Վարդանը, Մարգարը։ Էն քեաֆիրներուն հետ կռիւ տանելու համար՝ Պէքիրի զօլամներուն պէս լեռներու կռուին վարժ քաջերու պէտք ունիմ։ Ճակատէն վեր ելլել անկարելի է, հանում էֆէնտի։ Երբ տէր դառնանք հովտին, այն ատեն Ձեր եւ Սուլթանի վրէժը լուծած կ՚ըլլանք։ Ես պիտի լուծեմ Ձեր վրէժը, եւ այդ ֆէտայիներու գլուխները իշու մը վրայ բեռցուցած՝ միասին քաղաք պիտի մտնենք։ Վալի փաշան նշաններ պիտի շարէ Ձեր այդ ազնուր կուրծքին վրայ, – ըսաւ Սէլիմ պինպաշին՝ աչքերուն մէջ կենդանութիւն դնելով ու աւելցուց. – Դուք վրան կը զարնէք իմ վրանի մօտ ու ինծի հիւր կ՚ըլլաք։

– Ես Ձեզի հիւր ըլլալու համար եկած չեմ, պինպաշի էֆէնտի։ Մի՛ մոռնաք, որ Պէքիրի կնոջ հետ է, որ կը խօսիք։ Եկած եմ 60 զօլամներով կռուի մասնակցելու։ Ես իմ վրանը արեւելեան կողմը կը զարնեմ։ Քիւրտ կինը հարէմներու մէջ նստած հանըմ չէ։ Գիտեմ ձի վազցնել ու հրացան արձակել։

– Ի հարկէ, հարէմլիկի բարձերուն քըսուող այն կատուներէն չէք։ Ձեր մասին իմացած եմ, որ վարպետ որսորդ էք։ Բայց ֆէտայիին դէմ կռիւ ընելը ուրիշ բան է։ Ես կ՚ուզէի, որ Ձեր վրանը իմ վրանին մօտ զարնէք ու դիտէք մեր զօրքերուն ու Ձեր զօլամներուն յաղթանակը։ Արեւելեան կողմը վրան զարնելու պէտք չունիք։ Այն կողմի լեռը բոլորովին անառիկ է։ Օձն իսկ հեւալով պիտի ելլէր այդ ապառաժներէն վեր։

– Ես իմ վրանը արեւելեան կողմը կը զարնեմ։ Ինծի հետ կը վերցնեմ 10 զօլամներ միայն։ Այն ատեն հիւր կ՚ըլլամ քեզի, երբ կը բերես ինծ Վարդանի գըլուխը։ Այն ատեն, Պէքիրի գլուխը վըկայ, իմ վրանը քու վրանին մօտ կը զարնեմ։ Ահ, ես ամէն բան կուտայի, կուտայի աւելին, եթէ մէկը ինծ բերէր սպիտակ ձիաւորին գլուխը, – հպարտ շեշտով մը ըսաւ Զարէն՝ ոտքի ելլելով։

Սէլիմ պինպաշին այդ պահուն միայն զգաց, որ գործը ուժեղ քիւրտ կնոջ մը հետ է։

Զարէ մետաքսէ հագուստի խշրտոցով ձին հեծաւ ու յայտնեց իր զօլամներուն, որ Սէլիմ պինպաշիին հրամանին տակ են։ Իր հետ Շէկ Մէմոն եւ ուրիշ ինը զօլամներ առած՝ ան ճամբայ ինկաւ՝ արեւելեան կողմը վրան զարնելու։

Պինպաշին վրանին դրան վրայ, ձեռքը կողքէն կախուած սուրին, հիացումով կը դիտէր Զարէի մարմնին ձեւերը՝ հովէն ծուփ առած հագուստներուն մէջ։

Վարդաձորի լերան արեւելեան կողմը Զարէն իր կապտագոյն վրանները զարկաւ։ Շքեղ վրանին տակ իր գօտին թուլցուց եւ երեսի քրտինքը սրբեց։ Քրտնած կուրծքն անուշահոտ իւղերով կը զովացնէր, երբ Շէկ Մէմոն լուր բերաւ, որ Սէլիմ պինպաշին ձիով իր վրանին առջեւ իջած է եւ կ՚ուզէ իր հետ խօսիլ։

Իրիկնադէմին, Սէլիմ պինպաշին, երբ Զարէի վրանէն դուրս կ՚ելլէր ռազմաճակատ երթալու համար, տեսաւ ժանտարմ մը, որ ձին արագ կը վազցնէր։ Նիհար ձին կ՚ըսես երկուքի կը ծալուէր ու կը շտկուէր։

Զարէ իր գեղեցիկ գլուխը վրանէն դուրս հանած՝ կը դիտէր ժանտարմին գալը։ Ճանչցաւ սպիտակ ձիաւորին պատմութիւնն ընող ժանտարմ Եագուպը, որ վրանին մօտ վար իջաւ ձիէն, զինուորական բարեւի կեցաւ ու հաղորդեց պինպաշուն, թէ Գարափունարէն ու շրջակայ թուրք գիւղերէն պաշիպօզուքներ տէրվիշ Հասան Ալիի գլխաւորութեամբ ճամբայ ելած են եւ վաղը գիշեր կը հասնին կռուի վայրը։

– Քանի՞ հոգի են։

– Մօտ 300 հոգի։

– Ժանտարմը կ՚երեւի Գարափունարէն կուգայ, – ըսաւ Զարէն՝ վրանէն դուրս ելլելով։

Եագուպ այս անգամ դէպի Զարէն դարձաւ զինուորական բարեւով։ Ճանչցաւ զայն։

– Երկու օր առաջ ձգած եմ Գարափունարը, հանըմ էֆէնտի, – ըսաւ ժանտարմը։

(Շար. 242)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Նայիրի Քովաքս եւ զաւակները, Յովակիմեան, Յարութիւնեան, Պուտաքեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, Յունուար 25-ին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

3-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3-րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Ջրբաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի:

Յաւարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Ջրբաշեան» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պոզաճըեանի, հեռ. 90. 53. 91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77. 84. 70:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ

«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ»

ճեմարանականներու

ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ճինպաշեանի - 246. 03. 65:

Բոլոր ճեմարանականները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Պրն. Քէօսէեան Մարտիրոս 200 Ֆ., Կարապետ Շահմիրեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թալեան Չէրճէշեան Կիրակոսի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ունան, Տէր եւ Տիկին Տօղրամաճեան 100-ական Ֆ. Լօզկիւլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - 200 Ֆ. Տիկին Հ. Գէորգեանէ եւ Օր. Գ. Գէորգեանէ Ժորժ Մարտիկեանի մահուան առթիւ, 250 Ֆ. Տիկին Ա. Խանտանեանէ իր ամուսնոյն՝ Աղասի Խանտանեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ: 200 Ֆ. Տիկին Վ. Աւետիսեանէ ի յիշատակ իր ամուսնոյն, Նոր Տարւոյ առթիւ՝ 1000 Ֆ. Տ. Է. Պետրոսեան, 2000 Ֆ. Ա. Բ. Լիոն, 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ռ. Աղամեան, 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գ. Գէորգեան, 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան, 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պ. Մալեան, 150 Ֆ. Տիկին Հ. Լասեան, 200 Ֆ. Տիկին Ս. Մէսթճեան, 350 Ֆ. Տ. Հ. Նուրեան, 300 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Մ. Զաքարեան, 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ռ. Աւետիսեան, 100 Ֆ. Տ. Ժ. Խոըշեան:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ստացած է Այրի Տիկին Գույումճեանէ եւ զաւակներ 100 Ֆ., Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ: Այրի Տիկին եւ զաւակներէ 100 Ֆ., Մարտիրոս Մութաֆեանի մահուան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եասյեան (Վէրսայլ), իրենց շատ սիրելի հօրեղբօրորդիին՝ Ողբ. Արմենակ Խոյեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն՝ 300 Ֆ. Դպրոցասէրին, 300 Ֆ. Մխիթարեան Վարժ.ի, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, իր ամուսնոյն եւ ծնողաց անմոռանալի յիշատակին կը նուիրէ 100 Ֆ. Աղքատախնամին, 100 Կարմիր Խաչին եւ 100 Ֆ. ալ «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ»Ի

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, որ կը կոչուի՝ Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս, այս տարի առաջին անգամ ըլլալով ֆութպոլի խումբ մը կազմած է եւ Փարիզի Լիկայի 3-րդ տիվիզիոնի մէջ օրինաւոր մրցումներ ընել սկսած է:

Այս Կիրակի, Յունուար 25, կը մրցի իր խմբաւորման լիտըր՝ Փարիզ-Սանթրի հետ, ժամը 15-ին, Pershing (Vincennes) թիւ 5 դաշտին վրայ:

Ժամը 13.30-ին՝ փոխարինողները:

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	29, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres 25 Sortes de Plats	Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Récital

Myriam Birger-Papazian

Piano

avec le concours de

BARBARA MAREINKOWSKA

Violonnelle

1er Février, à 17 h. 45

SALLE GAVEAU

Au programme: MOZART - CHOPIN

45, *rue La Boetie*

Tél.: 563. 20. 30

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէն-Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի Փետր. 1, ժամը 13-ին Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին «Կարօտ» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարի Նազարէթեանի յիշատակին՝ Նազարէթեան ընտանիք 200 Ֆ., Ասլանեան եղբայրներ 200 Ֆ., Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 100 Ֆ., Ստեփանեան Վրէժ 20 Ֆ., Ալիս Կարապետեանի յիշատակին՝ Կարապետեան եւ Աչճեան ընտանիքներ 250 Ֆ.:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE DECINES
15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*
Tél.: (7) 849. 42. 97

PROGRAMME
DES ACTIVITES PERMANENTES

ART ET CUTURE

BIBLIOTHEQUE — C.E.D.I.A.: ouverte à tous:

— *Mercredi, de 14 à 19 h.*

— *Samedi, de 10 à 12 h.*

— *Samedi, de 14 à 19 h.*

COURS D'ARMENIEN: Adultes débutants, à partir de 15 ans.

— *Mercredi, de 19 à 20 h.*

ATELIER DE DECORATION: Animateur: Vahé MURADIAN.

Notions de bricolage, de décoration d'intérieur, de dessin, études de formes et de couleurs.

Réalisation de décors et costumes de théâtre, d'affiches et de panneaux, cartographie.

— *Mercredi, à 20 h. 30*

COURS DE PEINTURE: Animateur: le peintre ACHOTE, à partir de 15 ans.

— *Mercredi, à partir de 19 h. (horaires libres).*

THEATRE: Metteur en scène: Vahé ZEKIAN; tous âges.

— *Mardi et Jeudi, à 20 h. 30*

SPORTS:

Ping - Pong: Entraîneur: Boghos OHANNESIAN; tous âges.

— *Lundi et Jeudi: 20 h. 30*

Football: Entrâineur: M. MANOUKIAN; à partir de 16 ans.

— *Jeudi, à partir de 19 h.*

Karaté: Entrâineur: Arthur FAKRIKIAN; à partir de 15 ans.

— *Samedi, de 9 à 11 h.*

Gymnastique féminine:

Animatrice: Marie-Claire BOYADJIAN

— *Jeudi, de 14 h. 30 à 15 h. 30.*

ANIMATION:

Orchestre ANI: pour les fêtes, les bals, les mariages...

Club Photo: Animateurs: Pascal MURADIAN, Arthur AGOPIAN.

A partir de 15 ans.

— *Samedi, de 14 à 19 h.*

Cotisation: 50 F. par an.

Garderie d'Enfants: Animatrices: Varténie YERESSIAN et Denise AGHAYEKIAN; enfants de 3 à 7 ans.

— *Mercredi, de 14 à 18 h.*

— *Tarif*: 10 F. *la demi-journée.*

Cours de Cuisine: Tous âges; gratuit.

— 1er et 3° *Vendredi du mois à 20h.30*

Club du 3° *Age*: Troisième âge.

— 1er *Mardi du mois, de 14 à 18 h.*

Permanence: (fermée le Mercredi).

— *Lundi, Mardi, Jeudi, Vendredi: de 14 à 19 h.*

—*Samedi, Dimanche: de 10 à 12h.30 et 14 à 20 h.*

Jeux de société, ping-pong, journaux arméniens et français.

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30-ին՝

Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը

183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE

Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիւթ՝

Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ժԹ. Դարուն:

Մուտքը ազատ է:

Soirée Arménienne

Avez-vous envie de vivre une soirée typiquement arménienne, par sa musique et ses spécialités?

Rendez-vous à cette soirée Populaire Arménienne

Le SAMEDI, 24 JANVIER

à partir de 20 h. 30

Salle Communautaire Arménienne

D. Bahadourian

5,rue Neuve, Charvieu - Pont de Cheruy

ISERE

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 15 au 26 Avril 81	— 3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	— 4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81	— 3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	— 4.290 F.
du 01 au 12 Août 81	— 3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	— 4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	— 3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81	— 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ..
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal............

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :

Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.827
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.827

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 9 – 13

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺԻ ԱՅԼ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հիմնարկութեան մասնագէտները՝ աչքի առջեւ ունենալով երկրաբանութեան մարզին 20 տարուան հետազօտութիւններուն արդիւնքները, սկսած են պատրաստել նոր ծրագիր մը՝ ելեկտրուժի կողմնակի աղբիւրներու ապահովումին համար։

Հայաստան, որ չունի ելեկտրուժի բնական աղբիւրներ, պաշարներ, հարկադրուած է կողմնակի միջոցներու դիմելու։ Այսպէս, ընդերքին ջերմութիւնը յատուկ արժէք, կարեւորութիւն ներկայացուցած է։ Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են ասոնց անսպառ քանակութիւնը, ուրեմն՝ արժէքը։ Մանաւանդ, երբ նկատի առնուի, որ ասոնց օգտագործումը կարելի դարձած է առանց այրելու, բան մը, որ սուղ նկատուած է։

Հայաստանի մէջ, մասնագէտներուն համաձայն, ելեկտրուժի գլխաւոր աղբիւր կրնայ նկատուիլ այսպէս կոչուած քարի ջերմութիւնը։ Այլ խօսքով, երբ տաքութիւնը կ'ապահովուի եւ կ'օգտագործուի հրաբխային համատեղներուն հետեւանքով տաքցած ընդերկրեայ քարի զանգուածներով։

Այս ուղղութեամբ ելեկտրակայան մը նախատեսուած է հիմնել Հայաստանի մէջ։

×

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Հայ ճենապակի ձեռնարկութիւնը մօտ 20 տեսակ իրեր ղրկած է Զեխոսլովաքիա։ Ազգային ձեռական արուեստի նըմոյշներով կազմուած են։ Պատրաստըւած են՝ ճենակապակիէ, յախճապակիէ եւ կաւէ.– սափոր, սկահակ, ծաղկաման, ափսէ։ Զեւաւորուած են ազգային, ժողովրդական աւանդական նախշազարդերով։ Քանի մը օրինակներ, իբրեւ պատկերացում։ Գառնի սափորը՝ ցայքահիւսքի նուրբ ձեւաւորումով. գլխաւոր մոթիվներն են՝ խաղողի ողկոյզներն ու նուռի տերեւները։ Նաեւ՝ թռչուններ եւ անասուններ։ Մուշ սկահակը. զարդարուած է բուսական հիւսքերով։ Վասպուրական եւ Անի ծաղկամանները նոյնպէս։ Ձեռնարկութիւնը, որ 120 տեսակ իրեր կ'արտադրէ, 35 տարի առաջ հիմնուած է։

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԻՒ

Բելոռուսիոյ «Գրականութիւն եւ արուեստ» շաբաթաթերթը հայ գրականութեան նուիրուած թիւ մը լոյս ընծայած է։ Տեղ գտած հեղինակներն են եղած.– Յովհ. Շիրազ, Գէորգ Էմին, Ս. Կապուտիկեան, Մ. Մարգարեան, Համօ Սահեան, Լ. Դուրեան, Նանսէն Միքայէլեան, Արամայիս Սահակեան, արձակագիր Մուշեղ Գալշոյեան։

Գրագէտ եւ թարգմանող Նուլիս Կանէն, որ լուրջ աշխատանք կատարած է Հայաստանի գրականութեան թարգմանութեան ուղղութեամբ, բելոռուս ընթերցողին պարզած է Հայ ժողովուրդին պատմութիւնը ամփոփ գիծերով։ Այս կապակցութեամբ ներկայացուցած է Հայ – բելոռուս գրական կապերը։

Բելոռուս գրագէտ – թարգմանողը ցայսօր իր ժողովուրդին ներկայացուցած է թարգմանաբար աւելի քան 40 հայ հեղինակներ Հայաստանէն, Մայրական Տուն ընդհանուր խորագիրին տակ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կին մը՝ Ֆրանս. Ակադեմիային ներս

Պատմական դէպք որակուեցաւ, Մարկրիթ Եուրսընարի մուտքը Ֆրանսական Ակադեմիայէն ներս։ Ուշադրութիւն կը գրաւէր, որովհետեւ կարդինալ Ռիշըլիէօյի հիմնած այս կաճառը, այսօր՝ 350 տարեկան, ցարդ չէր համարձակած կին մը ընդունիլ իր «անմահներու» շարքին։ Երկրորդական բնոյթ առած էր ընթակային արժէքը։ Մնաց որ, ցարդ, ակադեմիան, այդքան ալ բծախնդիր չէր եղած որակի կամ տաղանդի մասին։ Կը թակային արժէքը։ Մնաց որ, ցարդ, Աւանդական ձեւակերպութեանց, տունէ տուն այցելութիւններ տար ակադեմականներուն, ձայն մուրալու համար։

Այս անգամ այդ ձեւակերպութիւններն իսկ չքացան։ Թեկնածուն մերժեց այդ նուաստացուցիչ դիմումները։ Ոմանց համար՝ անբարտաւան կեցուածք, խորքին մէջ անկասկած որոշ արժանաւորութիւն մը, որու տեղի տրուեցաւ։

Մարկրիթ Եուրսընար, Հինգշաբթի օր «լեցուց» Ֆրանսայի Հիմնարկութիւնը, բայց ոչ՝ իր քիչ ծանօթ վաստակին համար, այլ պարզապէս որովհետեւ կին մըն էր, ուրեմն՝ նորութիւն մը։ Ներկաներուն մեծ մասը, հաւանաբար, ծանօթ իսկ չէր իր գործին։ Բայց կարեւոր էր՝ ներկայ ըլլալ, այս եզակի արարողութեան ու եսքը՝ պատմել հիւրանոցէ հիւրանոց, ըլլալ անոնցմէ, որոնք հոն էին, այդ «պատմական» օրը։

Ու պարագան կը բաւէր, որ անտեսուի՝ կենսականը։ Հոն կ'ընդունուէր գրագէտ մը, որ թերեւս իր կին ըլլալուն կը պարտէր ընտրութեան յապաղումը, բայց կարեւորը՝ գրագէտն էր։ Ու Մարկրիթ Եուրսընար իր խօսած ճառին բարձր մակարդակով, արտասանած խօսքերուն որակով, ցոյց տուաւ թէ իր ներկայութիւնը այդ դարաւոր հաստատութենէն ներս, նորաձեւութեան տրուած տուրք մը չէր, այսինքն՝ զիջում մը փեմինիզմին, այլ իսկական արժէքի մը արդար գնահատումը։

Հպարտ, աւելի ճիշդ իր արժէքին գիտակցութիւնն ունեցող անձի մը ելոյթն էր, Մարկրիթ Եուրսընարի արտասանած ճառը։ Քիչեր պիտի կարենային այդքան շատ բան ըսել, այդքան քիչ խօսքերու մէջ խտացած։ Բաւեց իրեն կարճ որակումներ, սահմանելու համար մեծ դէպքեր կամ դէմքեր։ Երբ, անդրադառնալով իր մուտքին այդ Մեծ Տունէն ներս, Մ. Եուրսընար կը խօսէր անցեալի կին գրագէտներու մասին, կը յաջողէր քանի մը խօսքով տալ անոնց ամբողջ դիմագիծը։ «19–րդ դարու կէսերուն է, կ'ըսէր, որ գրականութիւնը, Ֆրանսայի մէջ, դարձաւ քանի մը կիներու համար, թէ կոչում մը եւ թէ արհեստ մը, եւ իրաց այդ կացութիւնը, թերեւս դեռ շատ նոր էր, ուշադրութիւնը գրաւելու համար ընկերակցութեան ինչպէս ձերն է։ Տիկին տը Սթալ, արդարեւ, անընտրելի պիտի ըլլար իր զուիցերական ծագումով եւ շուետական ամուսնութեամբ, կը գոհանար ըլլալով դարուն լաւագոյն միտքերէն մէկը։ Ժորժ Սանտ գայթակղութիւն պիտի ստեղծէր իր խառնակ կեանքով, ազնուութեամբն իսկ իր յուզումներուն, որոնք զինք կ'ընեն կին մը, այնքան հիանալիօրէն կին, անձը աւելի քան գրագէտը կը կանխէր իր ժամանակը։ Գոլէթն անգամ, կը խորհէր, որ կին մը այցելութիւն չի տար այր մարդոց խնդրելու համար անոնց ձայները եւ կըրնամ միայն իրեն համակարծիք ըլլալ, քանի որ ես չըրի»։

Ապա, Մարկրիթ Եուրսընար նոյնքան բարձրորակ յառաջաբանով մը, կ'անցնի իր նախորդին – Ռոժէ Քայուայի – դըրուատիքին։ Հոս ալ ցոյց կուտայ մտաւորական պատրաստութիւն մը եւ ոճ մը։ Կը տիրէ այլեւս իր ունկնդիրներուն վըրայ։ Կարելի չէ զինքը չլսել, մանաւանդ՝ մտիկ չընել։

Որակը կը պահուէր ժան տ'Օրմէսոնով, որ իր պատասխանին մէջ, կը մնար որոշ մակարդակի մը վրայ։ Կը փորձէր նաեւ չանտեսել հիւմուրը, ու կը նկատէր թէ գմբէթը փուլ չի գար երբ կ'ըսէ՝ «Տիկին»...։

Ժան տ'Օրմէսոն կը գծէ Մ. Եուրսընարի կեանքն ու գործը, մանաւանդ՝ «Ադրիանոսի յուշերը» որ ամէնէն յատկանշական գործը կը նկատուի։ Ճամբորդած երկրէ երկիր, սիրած մանաւանդ Յունաստանն, իր անցեալը ու իր լեզուն (զոր այնքան լաւ թարգմանած է), Մարկրիթ Եուրսընար, ինչպէս բոլոր գրագէտները, կը ճանչցուին կարդացուելով։ «Վիպագիր մը, կ'ըսէ տ'Օրմէսոն, կենսագրականի պէտք չունի, իր գիրքերը կը վկայեն իրեն համար»։ Կը յիշէ տողեր, այնքան յատկանշական Ադրիանոսէ երբ կ'երազէ մարդոց թըշուառութեան վրայ. – «Երբ կարելիին չափ թեթեւցուցած ըլլանք աւելորդ գերութիւնները, խուսափած՝ ոչ անհրաժեշտ դժբախտութիւններէն, միշտ կը մնայ, մեզ շնչասպառ պահելու համար, մարդուն հերոսական առաքինութիւնները, անխուսափելի ցաւերուն երկար շարքը, մահը, ծերութիւնը, անբուժելի հիւանդութիւնները, չբաժնուած սէրը, դաւաճանուած կամ մերժուած բարեկամութիւնը, մեր ծրագիրներէն նուազ մեծ եւ մեր ըրածներէն աւելի մռայլ կեանքի մը միջակութիւնը»...

Եւ հարկ եղաւ, որ Քէ տը Քոնթիի «ծեր տիկինը» իր ծոցը առնէ կին մը, որպէսզի Ֆրանսա իմանայ թէ տեղ մը, հեռաւոր ու առանձնացած կեանքի մը ծոցը թաղուած, կ'ապրէր՝ գրագէտ մը։

Պարզ է, որ որքան ալ ջերմ ըլլայ ողջոյնը եւ գնահատումը, չի մոռցուիր թէ այս ամբողջը «գործն» էր ժան տ'Օրմէսոնի զօրավիգ ունենալով՝ Հանրապետութեան նախագահը (որ ներկայ էր արարողութեան, նախքան Հռոմ մեկնիլը) եւ ուրեմն արդիւնք բաւական էնթրիկներու։ Ոչ ոք կ'ուրանայ արդէն եւ Տիկին Լուիզ Վայսն ալ – հին թեկնածու մը նոյն պատիւին յանուն՝ կանանց իրաւունքներու – արտայայտուեցաւ այդ մասին, Ուրբաթ առաւօտ Ֆրանս Էնթէռէն։ Բայց անկասկած ամէնէն անզիջող գրութեան հեղինակն է Ռոժէ Փէյրըֆիթ, որ Քոթիտիէն տը Փարիի մէջ բառերը չի ծամծմեր «ծիծաղելի» որակելու համար Հինգշաբթի օրուան նիստը։ Փէյրըֆիթ բարեացակամ մէկը չէ եւ կարճ յօդուածի մը մէջ «հաշիւը կը մաքրէ» թէ Եուրսընարի թէ տ'Օրմէսոնի ու որակելու համար նոր ակադեմականին գործը, օգնութեան ալ կը կանչէ Էտկար Ֆօռը, որու նոյն իրիկուն հարցուցեր է թէ ինք ալ քուէ տուած է՞ր Եուրսընարի ու ստացեր է սա պատասխանը՝ «այո՛, բայց երբեք չեմ յաջողած մինչեւ ծայրը կարդալ իր գիրքերէն մէկը»...։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳԵՐՍԱՄ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Յունուար 20էն 21–ի լուսնալիք գիշերը, Պէյրութի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն՝ Գերսամ Ահարոնեան, խմբագրապետ «Զարթօնք» օրաթերթի։

Ողբացեալը ծնած էր Մարաշ, Զէյթունցի ծնողքէ, 1916–ին։ Նախնական ուսումը կատարած է Հալէպ, ապա յաճախած է Կիպրոսի Մելգոնեան վարժարանը, զոր աւարտած է 1937–ին, ուր եւ վարած է ուսուցչական պաշտօն։

Պէյրութի մէջ, միաժամանակ վարած է ուսուցչական թէ խմբագրական աշխատանք։ Կը դասաւանդէր Հ. Բ. Ը. Միութեան Յովակիմեան – Մանուկեան եւ Դարուհի Յակոբեան վարժարանները ինչպէս նաեւ Ե. Հիւսիսեան Հայագիտական ամպիոնը։ Քարտուղարն էր Հ. Բ. Ը. Մ.ի կրթական յանձնախումբին, ղեկավար Ռամկավար կուսակցութեան, անդամ էր Վ. Թէքէեան Մշակութեան Միութեան Հիմնադիրներու մարմնին։ 1948–էն ի վեր կը վարէր կուսակցութեան Լիբանանի պաշտօնաթերթ՝ «Զարթօնք»ի խմբագրապետութիւնը։ Հեղինակ է կարգ մը հատորներու ինչպէս՝ «Մեծ երազի ճամբուն վրայ» (1964), «Խոհեր յիսնամեակի աւարտին» (1966), «Յուշամատեան Մեծ Եղեռնի», նաեւ արաբերէն՝ «Հայկական հարցը արաբ ժողովուրդի հանրային կարծիքի առջեւ»։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հինգշաբթի Յունուար 22–ին, Պէյրութի Աւետարանական եկեղեցին։

Դաստիարակ, հրապարակագիր, հրապարակախօս, կուսակցական ղեկավար, Գերսամ Ահարոնեան մէկն էր անոնցմէ, որոնք տասնեակ տարիներու իրենց ազգային գործունէութեամբ, հիմնական դեր խաղցած են սփիւռքեան կեանքին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ գլուխ գլխի ճաշի մը ընթացքին Միշէլ Տըպրէի հետ, յայտնած է անոր թէ թեկնածու պիտի ըլլայ։ Փարիզի քաղաքապետը ուզած է որ իր կուսակից – մրցակիցը առաջինն ըլլայ այդ լուրը իմացող։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՑԻ ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ՝ Մըրտոքն է, որ անգլիական մեծագոյն օրաթերթը Թայմզը գնեց առջի օր, տէր դառնալով թերթէ մը աւելի հաստատութեան մը։ Մըրտոք արդէն գնած էր Սըն օրաթերթը եւ Նիւզ օֆ տը Ուորլտ շաբաթաթերթը։ Թայմզին համար դեռ կը մնայ բրիտանական կառավարութեան եւ լրագրողներու սենտիքային հաւանութիւնը թէեւ վերջինը յանձնառու եղած է. «պաշտպանելու թերթին ամբողջականութիւնը եւ խմբագրական որակը»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հանրային կարծիքը օրէ օր աւելի կ'ընդվզի ի լուր այն պայմաններուն, որոնց մէջ ապրած են 52 պատանդները 444 օր։ Գարթըրի տուած «տեղեկագիրը» շատ ազդած է նաեւ Ռիկընի վրայ, որ կ'ուզէ սակայն յարգել կնքուած համաձայնութիւնները բայց վրէժի ընդհանուր մթնոլորտ մը կը տիրէ երկրին մէջ։ Մահուան սպառնալիքներու տակ է, որ Իրանցիք ստիպած են պատանդներուն ժպտիլ հեռատեսիլէն եւ նման զանազան տեսակի չարչարանքները չեն պակսած։ Ոմանք 15 օր, առանց դադարի, կապուած պահուած են աթոռներու, ուրիշներ ամբողջ գիշերներ ստիպուած էին ոտքի մնալ ցուրտին կամ աւրուած կերակուր ուտել։

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ գործածութիւնը, մանաւանդ էռօյինի, որ զօրաւոր է, շատցած է առաւել երիտասարդներու մօտ։ 1980–ին 172 երիտասարդ մեռած է, այսինքն 40% աւելի բաղդատմամբ նախորդ տարուան։ Քոթիտիէնի մէջ, հակա – տրոկ կեդրոնի տնօրէնը՝ Տոքթ. Օլիվընշթայն կը ձաղկէ բոլոր կեղծաւորները, Թարթիւֆները, որոնք հրապարակաւ դէմ կ'արտայայտուին բայց իրենք են ամէնէն աւելի գործածողները։ Բըժիշկը կ'ըսէ. – «Ահ, եթէ կարենայի տալ կարգ մը կուռքերու, դերասաններու, երգիչներու, մեծ դերձակներու, ծանօթ լրագրողներու անունները, որոնք կը պոռանի – կը կանչեն տրոկին դէմ եւ սակայն...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐՃ ՓՈՔՐԻԿ ՄՈՒԿՈՒՉ

(Ընկերոջս Պատմածը)

(Բ. և Վերջին Մաս)

Երեք օր անց, Լենինականից վերադառնալիս, վազռնում Արմէնը թէ.

– Բայց, գիտե՞ս, Շաւարշ, մեր արածը խողութիւն է:

Զարմացած նայեցի նրան:

– Ո՞ր մէկը:

– Էն, որ ես ու դու խմում ենք անխառն րախին, Գուրգէնին խմեցնում ենք, Զարենցին՝ մոռանում:

Ամօթից գետին մտնելն էլ քիչ էր:

– Խողութիւնից մի բան էլ աւելի՞ է, – կարմրելով համաձայնուեցի ես:

– Էգուց չորսով ենք գնում, – հարցը լուծուած համարեց նա:

Մահարին, չգիտեմ ինչու, հրաժարուեց միանալ մեզ:

– Առանց ինձ գնացէք, – ասաց, – ես զբաղուած եմ:

Զբաղուած ես՝ զբաղուած եղիր, երեքով կը գնանք:

Զարենցը հիւրանոցում էր ապրում, ճնտեղի ռեստորանում էլ ճաշում:

Ուրախացաւ, որ պիտի միանայինք իրեն:

– Էսօր դու պիտի միանաս մեզ, – նըկատեց Արմէնը, – ուրիշ տեղ ենք գնալու:

– Ա՛ չտոժ, – համաձայնուեց Զարենցը, – գնանք: Բայց ո՞րն է էդ ուրիշ տեղը:

Երբ իմացաւ, ,ինչպէս յարձակուեց մեզ վրայ, որ լեղիներս չորացան:

– Խուժա՞ն եմ, ինչ է, ասաց, – օրինաւոր ռեստորանը թողած, Ղանթա՞ր գնամ: Տասնութ թուա՞կանն է:

– Ոչ մի Ղանթար, – փորձեց բացատրել Արմէնը, – Մուկուչի մօտ ենք գնալու:

– Մուկո՞ւչն ով է, – ունքերն իրար տուեց Զարենցը:

– Մեր հայրենակիցն է, – շուշպայրեց Արմէնը: – Ինչպիսի քեաբար է տալիս որ…

– Ինչ քեաբար էլ ուզում է տայ, մէկ է, – նրա խօսքը կտրեց Զարենցը, – ես խորտկարան եկողը չեմ:

Արմէնը ոգեւորել ուզեց նրան.

– Խմիչքի մասին՝ էլ չեմ ասում, Զարենց. էդպիսի բան ո՛չ տեսած կաս, ո՛չ խմած:

– Կոնեակից բացի ուրիշ խմիչք չեմ ընդունում, – կարճ կապեց Զարենցը:

– Կոնեակ՝ ո՛ւր, Մուկուչի խմիչքը՝ ո՛ւր, – մատը վեր ցցեց Արմէնը, – մէկը՝ ձոր, միւսը՝ սար: Էն էլ՝ Մասիս սար: «Ինչպէս անհաս փանքի ճամփայ՝ ես եմ Մասիս սարն եմ սիրում», գրողը էդպիսի խմիչք չխմի՞:

Զարենց քիչ լռեց:

– Էդ ի՞նչ խմիչք է, որ էդքան երկինք ես բարձրացնում, – հետաքրքրուեց:

Արմէնը չասաց. Թող տեսնի, ճաշակի, որ համը բերանում մնայ:

– Կը խմես՝ կ'իմանաս, – պատասխանեց նա:

Զարենցը մի քիչ էլ լռեց:

– Լա՛ւ, – վերջապէս տեղի տուեց, – թող ձեր ասածը լինի: Մենակ, իմացէք, յետոյ ես էլ խորտկարան – մորտկարան եկող չեմ:

Հենց որ տեղ հասանք, Զարենցը, աչքերը չռած, կանգնեց խորտկարանի առաջ:

Ասել էի, չ՞է, մօտ երկու մետր եր – կարութեամբ, մի մետր լայնութեամբ. ճղճղան գոյներով ներկուած, թիթեղեայ մի բան էր դա, աջ կողմում՝ սուրճի գաւաթ, ձախ կողմում՝ չամփրուած քեաբար, կենտրոնում, երկու տողի վրայ, խորտկարանի ու տիրոջ անունը:

– Էս ի՞նչ զամեչատելնի անուն է, տըղերք, – բացականչեց նա, – «Տաճկական սուրճ, փոքրիկ Մուկուչ»: Ինձ որ մնար, տողին հազար մանեթ հոնորար կը տայի:

– Բա խմի՛չքը, – յոխորտաց Արմէնը, – դրան որ հարիւր հազար էլ տաս, էլի քիչ կը լինի:

Անցանք ներս, բարձրացանք մեր տեղը, նստեցինք ծանօթ սեղանի շուրջը:

Մեզ հետ վերեւ եկող Մուկուչը խեթ – խեթ նայեց Զարենցին, դարձաւ Արմէնին.

– Էս ձեր նոր ընկե՞րն էլ է վանեցի, – հետաքրքրուեց:

– Չէ, Մուկուչ ջան, – հպարտ – հըպարտ վրայ բերեց Արմէնը: – Էս մեր նոր ընկերը կարսեցի է: Եւ գիտե՞ս ով է: Զարենցն է, Զարենցը:

– Եղիշէ Զարե՞նցը, – յուզմունքից, թուաց, Մուկուչի շունչը պիտի կտրուէր:

– Հա՛, Եղիշէ Զարենցը, մեր մեծ բանաստեղծը, – սածը հաստատեց Արմէնը:

Մուկուչի ունքերը բացուեցին, աչքերը վառուել սկսեցին:

– Վայ ես քո «Երկիր Նայիրուն» մեռնեմ, ընկեր Եղիշէ Զարենց ջան, – ուրախութիւնը թաքցնել չկարողացաւ: – Բարով ես եկել ինձ մօտ, իմ գլխի, իմ աչքի վրայ ես եկել:

.– Շնորհակալ եմ, – պարտքի տակ չմնաց Զարենցը:

Հերթը սրան խմիչքով զարմացնելն էր:

– Դէ՛, Մուկուչ ջան, շնորհքդ ցոյց տուր ընկեր Եղիշէ Զարենցին, – ինքն արդէն դըրախտում, խօսք խորտկարանի տիրոջն ուղղեց Արմէնը:

Մուկուչի ունքերը յանկարծ էլի կախուեցին, քիչ առաջ գարնան երկնքի պէս փայլող դէմքը միանգամից ամպոտեց ու մռայլուեց: Յուսահատ նստեց չորրորդ՝ ազատ աթոռին, խեղճացած հայեացքը պցեց Արմէնին:

– Ի՞նչ էք խմելու, – էնպիսի ձեւով հարցրեց, ասես էս է, հա՛, լաց էր լինելու:

Արմէնը չհասկացաւ հարցի իմաստը:

– Չգիտե՞ս, – ասաց, – էն, ինչ միշտ ենք խմել:

– Նրանից էլ չկայ, – հառաչեց Մուկուչը, – վերջացել է:

Հիմի էլ Արմէնի դէմքն ամպոտեց:

– Երկու խմելով երկու վեղրոն վերջա՞ցաւ:

– Էդ հարցը դու ընկերոջդ տուր, Գուրգէն Մահարուն:

– Գուրգէն Մահա՞րին ինչ գործ ունի էստեղ, – ձենը բարձրացրեց Արմէնը:

– Սաղ դ՛ու ես մեղաւոր, Արմէն ջան, դ՛ու, – առանց սրա հարցին պատասխանելու խօսեց Մուկուչը: Հայ՝ նրան էլ Լենինականցի համարիր, հայ՝ նրան էլ էն աչքով նայիր, ինչ աչքով Շաւարշին ու ինձ ես նայում: Խնդրեմ. համարեցի ու նայեցի: Նա էլ իմ ու ձեր գլխին էս օյինը խաղաց:

Զարենցը ականջները սրեց. հետաքրքրքիր բան էր լսելու ընկերոջ՝ Գուրգէն Մահարու մասին:

– Մուկուչ ջան, բան ասա, բան հասկանանք, – Արմէնը կորցրեց համբերութիւնը:

– Ասե՛մ, – սկսեց Մուկուչը, – ասե՛մ: Ձեր գնալու երկրորդ օրը էդ Մահարին, ես ասեմ՝ տասը, դուք ասէք՝ քսան մարդ ետեւը գցած՝ ժամագործ, ոսկերիչ, փինաչի, ես ինչ գիտեմ էլ ինչ, եկաւ, բարձրացաւ էստեղ, սեղանները միացրեց, հետը բերածներին նստացրեց, ինքն էլ առօք – փառօք բազմեց գլխավերեւում, կանչեց ինձ ու տիրոջ պէս ուրախ – ուրախ, հրամայելու նման ասաց. «Մուկուչ ջան, ում որ տեսնում ես ՝բոլորն էլ Վանեցիներ են, հայրենակիցներ: Ղոնախ եմ բերել. ինչքան անխառն օղի ունես, մէջտեղ հանիր»: Քեաբար, ասացի, խնդրեմ, ուրիշ խմիչք՝ խնդրեմ, ամա անխառն րախի չունեմ. եղածը Արմէնի ու Շաւարշի համար եմ պահում: Խօսք եմ տուել, խօսկիցս ետ կանգնողը չեմ: Էն անգամ խմածից էլ գոհ եղիր, Արմէնն ու Շաւարշը որ չլինէին, դու էդ րախին երեսը տեսնողը չէիր:

Զարենցը ետեւի հասկացաւ, թէ ինչ խմիչքի համար էինք իրեն բերել: Ունքն էլ չշարժեց: Աչխուժացաւ:

– Էս ի՞նչ լաւ արինք, որ եկանք էստեղ, – ասաց, դարձաւ Մուկուչին, – յետո՞յ, յետո՞յ:

Մուկուչը երեսը, որ մինչ այդ դէպի Արմէնն էր, նրա կողմը դարձրեց:

– Ցետոյ էն, ընկեր Եղիշէ Զարենց ջան, – կիսատ պատմութիւնը շարունակեց նա, – Մահարին յարձակուեց վըրաս: «Էդքան շուտ, – ասաց, – մոռա՞ցար Արմէնի խօսքը, էդպէ՞ս ես դու ինձ Լենինականցի համարում, էն աչքով նայում, ինձ աչքով Արմէնին ու Շաւարշին ես նայում: Դրանով դու, – ասաց, – ոչ թէ իմ, Արմէնի ու Շաւարշի պատիւն ես հետնովը տալիս: Տո՛ւտ, – ասաց, – ոչ միայն ինձ, հայրենակիցներիս էլ հայրենակիցդ համարիր եւ ունեցած – չունեցած անխառնդ սեղանին դիր: Մի լաւ քէֆ պիտի անենք: Հալա քո կենացն էլ պիտի խմենք»: Էսպէս նեղը լծեց, ու ես էդ րախին մէջտեղ հանեցի. Թասիկի հարց էր: Աչքերը պլշած, շրթունքները ճպճպացնելով ընկան վրան ու, մի կաթիլն ինչ է, մի կաթիլ էլ չթողեցին:

– Մաշալլա՛, Գուրգէն խան, – փաթ – կայրեց Զարենցը, – Վանեցի տեղովդ գիւմրեցիների հախից լաւ եկար:

Արմէնն ու ես կորցրել էինք մեզ. մեծ դժուարութեամբ Զարենցին համոզենք, բերենք էստեղ, իսկ նա…

– Մաշալլա՛, Գուրգէն խան:

Երեքիս սրտից, ինչ որ ասում են, արիւն էր կաթում, իսկ նա իր ծիծաղով լցրել էր խորտկարանը:

– Հիմի ձեր էս սուդ – չիվանը անխօղու համա՞ր է, – ծիծաղը թողնելով, դարձաւ մեզ:

– Ուրիշ էլ ինչ՞ի համար կարող էր լինել, Զարենց, – խեղճացած ասաց Արմէնը: – Ուզում էինք…

– Զարմացնե՞լ ինձ, – խօսքը կտրեց Զարենցը: – Տե՛ս, մենք ի՛նչ խմիչք ենք խմել, իսկ դու … չէք զարմացնի: Դուք որտե՞ղ էիք, որ ես Եւրոպայում խմում էի էդ անխառնօղին: Ոչինչ, վատ խմիչք չէ, բայց, – շրջուեց դէպի Մուկուչը, – տաճկական սուրճ, փոքրիկ Մուկուչ ջան, դուն էն ասա. կոնեակ ունե՞ս:

Մուկուչի դէմքը փայլեց:

– Ունեմ, ընկեր Եղիշէ Զարենց ջան, – տեղից վեր թռաւ – նա, – էն էլ ամենաընտիրը՝ փին – շամպայն:

Զարենցի դէմքն էլ փայլեց. –

– Փին շամպայն ունես, ու նստել, գըլխիդ վա՞յ ես տալիս, – չհամբերեց նա:

– Բեր, դրա մի կաթիլը անխառնօղու հազար կաթիլի հետ չեմ փոխի: Մա՞րդ էլ Երեւանի կոնեակը թողած, բերանն ուրիշ բան տանի:

Արմէնն ու ես թեթեււացած շունչ քաշեցինք. խայտառակուելուց փրկուած էինք:

Քսան – քսանհինգ րոպէ անց Մուկուչը արքայական սեղան բաց արեց մեզ համար:

– Լսիր, թէ էլի ինչ պիտի ասեմ, Մուկուչ ջան, – նորից խօսեց Զարենցը, – Մահարուն շարունակիր գիւմրեցի համարել, նրա հայրենակիցներին էլ համարիր ու, սրանից դէնը, ձեռքդ ինչքան անխառնօղու ընկնի, մենակ նրանց խմացրու: Անխառնօղին՝ նրանց, հայկական կոնեակը՝ մեզ:

Մուկուչը, որ չորրորդ գաւաթն էլ էր

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Դանիէլ Վրդ. Շամլեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ ծառայելէ ետք, այժմ կը վարէ հովիւի պաշտօն Ատտիս – Աբէպայի մէջ, Եթովպիա: Սամուէլ Վրդ. Աղոյեան կը գտնուի Ամերիկայի Արեւմտեան թեմին մէջ, ուր հոգեւոր հովիւի պաշտօնով կը ծառայէ տարիներէ ի վեր: Վահան Վրդ. Թօփալեան հովիւի պաշտօնով ծառայելէ ետք Ֆրանսայի եւ Եթովպիոյ մէջ, այժմ կը վարէ Ամմանի եկեղեցւոյ եւ նախակրթարանի զոյգ տեսչութիւնները: Տաթեւ Ծ. Վրդ. Ղարիպեան վարելէ ետք Փոխ – Տեսուչի պաշտօնը Ժառանգաւորաց Վարժարանին, մեկնեցաւ Հարաւային Ամերիկա, ուր կը շարունակէ պաշտօնավարել իբրեւ Հոգեւոր Հովիւ ի Գորտոպա (Արժանթին):

1965–ի Օգոստոս 1–ին, Վարդավառի տօնին, Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք ձեռնադրեց Յովհաննէս Սրկ. Այվազեանը եւ վերակոչեց զայն Տ. Արշէն:

Արշէն Վրդ. Այվազեան, վարելէ ետք Վարժարանին Փոխ – Տեսչութեան պաշտօնը, մեկնեցաւ Ամերիկա, ուր եւ կը քահանայագործէ Ֆիլատէլֆիոյ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերի 10–ին, Վարագայ Խաչի տօնին, Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ, Պատրիարք Հայրը ձեռնադրեց Ամերիկա ծնած եւ երեք տարի Ընծայարանի բաժնին յատուկ դասըն – թացքներուն աշակերտած Տիրան Սրկ. Սամուէլեանը, վերակոչելով զայն Տ. Ղեւոնդ:

Ղեւոնդ Ծ. Վրդ. Սամուէլեան երկու տարիներ ծառայելէ ետք Ս. Աթոռոյս, կը կոչուի իր ծննդավայրը եւ ցարդ կը քահանայագործէ իբրեւ Հոգեւոր Հովիւ Լովէլի (Մէսէչուսէց) Ս. Վարդանանց Եկեղեցիին:

1965–ի Սեպտեմբերին, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան մեկնեցաւ Մարսէյլ, ստանձնելու համար Հարաւային Ֆրանսայի Կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդի պաշտօնը եւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ կարգուեցաւ Ներսէհ Վրդ. Բապուճեանը (*):

1966–ի Մայիս 29–ին, Հոգեգալստեան տօնին, երկու ընթացաւարտներ եւս կոչուեցան կատարելու իրենց ուխտը: Եղիշէ Ս. Պատրիարքը կատարեց ձեռնադրութիւնը: Խաչիկ Սրկ. Երէցեանը վերակոչեց Տ. Պարէտ եւ Յարութիւն Սրկ. Թօփալեանը՝ Տ. Զարեհ:

Պարէտ Վրդ. Երէցեան համալսարանական ուսում ստանալէ ետք Երուսաղէմի եւ Տիթրոյթի մէջ, այժմ կը քահանայագործէ Մոնրէալի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ իբրեւ Հոգեւոր Հովիւ: Իր ընկերը մեկնեցաւ Ֆրանսա նոյնպէս քահանայագործելու, սակայն թողուց իր կարգը:

1967–ի դպրոցական վերաբացումին, Եղիշէ Պատրիարքի փափաքին եւ հրահանգին համաձայն, Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան ստանձնեց Վերատեսուչի պաշտօնը Ժառանգաւորաց Վարժարանին եւ Ընծայարանին:

1968–ի Յուլիս 28–ին, Նորին Ամենապատուութիւնը ձեռնադրեց չորս ընթացաւարտներ Ընծայարանէն: Եղիա Սրկ. Պալիօզեան կը վերակոչուի Տ. Աղան, Յարութիւն Սրկ. Մխսեան՝ Տ. Սիփան, Մանուէլ Սրկ. Մարֆազէլեան՝ Տ. Նարեկ եւ Յովհաննէս Սրկ. Ղարիպեան՝ Տ. Սեւան:

Աղան Ծ. Վրդ. Պալիօզեան եղած է Փոխ – Տեսուչ Ժառանգաւորաց Վարժարանին, ապա մեկնած է Մայր Հայրենիք, հայագիտական իր ուսումը կատարելագործելու, իսկ այժմ կը գտնուի Աւստրալիա, իբր օգնական Կաթող. Պատուիրակի: Տ. Սիփան Վրդ. Մխսեան մի քանի տարի ծառայելէ ետք Ս. Աթոռին, կը քահանայագործէ այժմ Ամերիկայի Արեւմտեան թեմին մէջ: Նարեկ Վրդ. Մարֆազէլեան կը պաշտօնավարէ Փասատէնայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին իբրեւ Հոգեւոր Հովիւ: Սեւան Վրդ. Ղարիպեան նուիրուեցաւ Ս. Աթոռոյ ծառայութեան, վարեց ու կը վարէ տեսչական եւ ուսուցչական պաշտօններ:

Շ. Ա.

(16 – Շար.)

(*) Այժմ հոգեւոր հովիւ Ալֆորվիլի Հայոց – Ծնթ. «Յառաջ»ի:

ՀԱՐԱՒ. ԱՓՐԻԿԷ

ԱՓԱՐԹԱՅՏ

Ցեղային խտրականութեան դրութիւնը, Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ, ցեղային դասակարգումի մը հիմունքներուն վրայ կը հաստատուի։ Այսպէս անուանուած Բնակչութեան Արձանագրութեան Աքթը, որ օրինագիծ մըն է, Հանրապետութեան 24 միլիոն բնակչութիւնը չորս դասաւորումներու կ'ենթարկէ, հիմնական. — Ափրիկեցիներ, որոնք դեռ մինչեւ մօտաւոր անցեալին Պանթու անունով կը ճանչցուէին, Սպիտակներ, Ասիացիներ եւ Խառնածիններ։

Ափրիկեցիները, որոնց թիւը շուրջ 20 միլիոնի կը հասնի, իրենց կարգին են թարաժանումներու կ'ենթարկուին՝ ցեղային հիմունքներով։ Ցայսօր մեծագոյնները կը մնան Զուլուներն ու Բհոսաները։ Կառավարութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը կը կազմէ այդ ենթարաժանումներուն պահպանութիւնը եւ ամրապնդումը։ Ափրիկեցիներէն շատեր սակայն, յատկապէս քաղաքամերձ վայրերու բնակիչներ, աւելա երկդիմի քայլ մը կը նկատեն։ Այն թէ՝ կը ձգտի գործադրել բաժնէ — տիրեսցէի հին, աւանդական քաղաքականութիւնը։

Խառնածինները, որոնց թիւը մօտ 2,5 միլիոնի կը հասնի, շառաւիղներն են խառն դիմագիծերով բնտանիքներու։ (Անցեալին, Պոյերներու օրով, նոյնիսկ ճերմակներ կը կենակցէին իրենց խափշիկ սպրուկներուն հետ)։ Մեծամասնութիւնը սակայն, այլ ժողովուրդներու խառնուրդներ են։ Խառնածինները մշակութապէս, այսինքն լեզուով, կրօնքդաւանանքով կապուած կը մնան երկրին տիրական տարրը ներկայացնող Ափրիկաքէրներուն հետ։

Ասիացիները, որոնց թիւը մէկ միլիոնի կը մօտենայ, հիմնական երեսներով կը բաղկանան գլխաւորաբար Հնդիկներէն եւ փոքր աստիճանով մըն ալ Չինացիներէն։ Ասոնց նախնիքները հոն կը տեղափոխուէին սպիտակներուն հրաւէրով կամ՝ աւելի ճիշդ, կարգադրութեամբ, առաջինները շաքարեղէգի անկարաններուն, իսկ երկրորդները ոսկեհանքերուն մէջ աշխատելու համար։ Աժան, շահաբեր տարրեր կը նկատուէին։

Սպիտակները հիմնական երկու դասեր կը պարզեն։ Ափրիկայքէրները, որոնք ոչ միայն գերակշիռ թիւ կը ներկայացնեն, այլեւ, ընդհանրապէս, երկրին քաղաքական ղեկը իրենց ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնեն։ Ասոնք կը սերին Հոլանտացիներէն։ Անգլիախօսները (Նախնիքները Բրիտանացիներ) իրենց հակակշիռը կը հաստատեն երկրին տնտեսութեան վրայ։

Պատմութեան համար արձանագրենք, որ Հոլանտացիներու առաջին կարաւանները Ափրիկէ կը ժամանեն 1652-ին, իսկ Անգլիացիներունը՝ 1820-ին։ Միախառնուելու երեւոյթը, թէեւ ոչ ցայտուն եւ տարածուն, այնուհանդերձ կ'արձանագրըուի սկիզբէն իսկ։

Պաշտօնական մարմիններուն համար, տուեալ դասակարգումը շատ յստակ է։ Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, բարդութիւնները յաճախ անխուսափելի կը դառնան, երբեմն նոյնիսկ ողբերգութիւններու դուռ կը բանան։ Օրինակները շատ են։ Վերջերս, օրինակ, ամուսնութիւն մը չէր կանոնացուիր պարզ այն պատճառով, որ համաձայն պատկան մարմիններուն, ենթականերէն մէկը՝ հարսնցուն. խառնածին կը նկատուէր, մինչ փեսան՝ սպիտակ։ Տարբեր հարց, թէ յստակ կարգադրութեամբ մը առաջինը սպիտակ կը նկատուի, եռուգային։ Ուրիշներ սակայն, նոյն յախուն չեն արժանանար։ Անցեալ տարի 355 հոգի օրէնքին տրամադրութիւններուն կարգով կ'ամբաստանուին սեռային սահման դիծը» ոտնակոխած ըլլալուն համար։ Այսինքն՝ մէկ դասակարգումէն միւսը անցած ըլլալուն պատճառով։

Ոչ-Սպիտակները քաղաքական-քաղաքացիական բազմաթիւ իրաւունքներէ զրկուած կը մնան։

Թ. Ա. Թ.

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զենք կարծեր, որ, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիներուն համար այնքան գոհունակութիւն պատճառող պարագայ մը ըլլայ, որքան «Մանուկներ Օր»ուան հանդիսութիւնը։

Բարոյական գիտակցութեան պարտաճանաչութեան զգացում գիրար ամբողջացնող պատգամ մըն է որ, դարձած է իբրեւ հիմնական ուղղութիւն, հայ մանուկներու գուրգուրոտ չոյանք պարգեւելու Նոր Տարուան յաջորդող Կիրակին, Կաղանդ Պապայի ներկայութեամբ։

Այդ հանդէսը տարեկայական ըլլալէ աւելի, հոգեկան ապրումներով հայաշունչ մթնոլորտ ստեղծելու ծառայող գործ մըն է որ կը նպաստէ ամէն Նոր Տարուան եղանակին, մանուկներուն մատղաշ հոգիներու մէջ, կենդանի պատկերով ներմուծելու հայկական կենսունակ ոգին։

Ահա, այս նուիրական սկզբունքներուն անձնատուր Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղն էր որ 11 Յունուար Կիրակի ժամը 15·30-ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ կատարեց «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Ըսել կ'ուզենք մանուկներու ծնողքներէն զատ կային նաեւ Լիոնի հայ ազդայիններէն շատեր։

Հանդէսի բացումը կատարեց, Տիկին Լուսի Թուլեան, խնամքով պատրաստուած ճառով մը, վեր առաւ Կապոյտ Խաչի երկարատեւ գործունէութեան առաքելութիւնը, իր բերած նպաստներու շուրջ կատարած բազմազան ձեռնարկները, ամառուան եղանակին Պելֆոնթէնի երկու ամսեայ արձակուրդի շըրջանին, — հայ մանուկներու հանդէպ տարուած հոգածութիւնը, եւ նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան կապակցութեամբ տարուած աշխատանքներն եւ այլ շահեկան կողմերը։ Տիկին Թուլեան յանուն Կապոյտ Խաչի շնորհակալութիւն յայտնեց «Հայկազեան» Վարժարանի Ուսուցչական կազմին, որ կազմակերպեց «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը, լաւագոյն յայտագրով մը։

Եւ ահա բեմին վրայ հինգ կարգի վրայ շարուած «Հայկազեան» Վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը կը ներկայանայ հասարակութեան առջեւ։

Յայտագրի գործադրութիւնը վերապահուած էր ուսուցչուհի Տիկին Գայթանճեանի, որ մասնակցութեամբ Ուսուցչական կազմին, ձեռնհասօրէն վարեց հանդէսը, իբրեւ առաջին բաժին, մանկապարտէզի եւ միջին դասարանի աշակերտները, Կաղանդ Պապայի եւ Նոր Տարուան նուիրուած քառեակներով, մասնակցեցան մերթ կայտառ առոգանութեամբ, մերթ մանկական թոթով լեզուով, որոնց կարգին տասնեակ մը երաժշտութեան նորավարժ աշակերտներ դաշնակի վրայ նուագելով, երկու սրնգահարներու մասնակցութեամբ վերջ կը գտնէ առաջին մասը։

Ցետոյ բեմ կը հրաւիրուի, Լիոնի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ Նորվան Վրդ. Զաքարեան։ Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը շնորհաւորելէ վերջ, հոգեյոյզ կերպով անդրադարձաւ «Հայկազեան» Վարժարանը յաճախող աշակերտներու թիւին մխիթարական ըլլալէ հեռու պարագային վրայ։ Համաձայն Լիոնի մարդահամար թուանշանին, որ կը տարուբերուի շուրջ 15·000-էն 20·000 բնակչութիւն, հարիւրէն մէկ անգամ չի պարունակեր աշակերտներու թիւը։ Եւ ըսաւ, եթէ այս թիւի վրայ մնայ անիմաստ է հայկ. ապագան կերտել։ Նորահաս սերունդն է հայ ժողովուրդի ապագան, եթէ ծնողքներու եւ հայ հասարակութեան կողմէ անտարբերութիւն ցոյց տրուի, կազմակերպիչ մարմիններու վրայ յուսահատութիւն կուգայ։ Աշխատիլ պէտք է։ Պէտք է աշխատանքները բաժնել։ Լիոնի հայ գաղութը պատասխանատու է վաղուան նորահաս սերունդի ապագայի մասին։ Նորվան Վրդ. յատկապէս ծանրացաւ ամէնօրեայ մանկապարտէզ-դպրոցի անհրաժեշտութեան վրայ, ի միջի այլոց, Նորվան Վրդ. օրինակ մը ցոյց տալու համար, յիշեց անցեալ տարուան ամառուան արձակուրդի շրջանին, իր կազմակերպած մէկուկէս ամսուան միջոցին Ռիյյիէօյի Քաղաքապետարանի կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ 55-է աւելի աշակերտներուն դասաւանդութեան յաջող ելքը, իր հոգւոյն ներդաշնակ եռանդով արտայայտուեցաւ, այն իմաստով որ, եթէ աշխատանք տարուի, կարելի է հայապահպանման գործին զարկ տալ, ինչ որ բոլորիս նպատակն է։ Քաջալերական խօսքերով շնորհաւորեց եւ Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիները եւ «Հայկազեան» Վարժարանի Ուսուցչական կազմը յաջող յայտագրի մը պատրաստութեան համար։

Երկրորդ բաժինը սկսելէ առաջ մանուկները արդէն զգեստաւորուած են, համազգեստներով, եւ անուշեղէններով զարդարուած սեղաններուն աթոռները, Խաչուհիներու հեզահամբոյր նայուածքներու տակ, ուրախալի ճիչերով, չարաճճի նայուածքներով կը լրացնեն իրենց ինկած բաժինը։ Անկէ վերջ կը բացուի փակագիծ մը, նուիրատուութեան հրաւէրով, որ շուտով կը գոյացնէ 6750 Ֆ. գումարով։

Ուրեմն երրորդ բաժինը համեմուած էր «Հայկազեան» Վարժարանի չափահաս աշակերտներու հայկական շուրջպարերով, երգախառն զուգընթաց պարերով, որոնք արժանացան բուռն ծափահարութիւններու։

Հանդէսին հաճելի մասը եղաւ, աշակերտ կամ ոչ-աշակերտ բոլոր մանուկներուն նուէրներու բաշխման սպասարկութիւնը։ Ամէն մէկը կը ստանար նուէրներ ուրախութեան ճիչերով։ Կապոյտ Խաչը չէր մոռցած, Ուսուցչական կազմին իր շնորհակալութեան հետ յանձնելու խրախքանչիւրին մէկ մէկ նուէր։ Իսկ վերջաւորութեան յայտարարեց որ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Հայկազեան» Վարժարանին եւ յառաջիկայ Զորեքշաբթի աշակերտներու ճաշը։

Նորվան վրդ. Պահպանիչով եւ ներկայ հասարակութիւնը «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ այս յաջող եւ դաստիարակիչ հանդէսը։

Ամենահետաքրքրական պարագան այն է սակայն, որ, ծնողքներ եւ յարգոյ հասարակութիւնը, ի՞նչ տպաւորութեամբ մեկնեցան այս մանկական հանդէսէն, եւ թէ մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց պիտի տա՞ն իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան հարցին, որ այնքան կը քարոզուի ի խնդիր հայապահպանման։ Եւ թէ Նորվան վրդ.ի ցաւոտ արտայայտութիւնը ուրախութեան պիտի վերածո՞ւի Լիոնի հայ գաղութը, բազմացնելով աշակերտներու թիւը։

Մենք կը հաւատանք որ, նման ձեռնարկներու շնորհիւ, ուշ կամ կանուխ երեւան պիտի ելլէն պիտանի ուժեր, զօրավիգ հանդիսանալու համար գաղութիս մէջ ծաղում առնող յառաջխաղացման գործերուն օրինակելի պատկերով։

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

բերել հետը, էդ էլ լցրեց, ձեռքն առաւ, հայեացքը Զարենցին։

— Մեծ ախպեր, ընկեր Եղիշէ Զարենց ջան, — սկսեց, — թող երկու խօսք էլ պատիկ եղբայրդ ասի. փոքրիկ Մուկուչը։ Ամէնից առաջ էսօր ճեզ իմ ղօնախը համարէք. փողի հաչիւ որ մէջ գցէք, ինձ մեռած — չթաղած ընդունէք։ Երկրորդ խօսքս քո մասին է, ընկեր Եղիշէ Զարենց ջան։ Օրումս ինձ մօտ եկողգնացողի կողքին ոչ նստած կամ, ոչ բաժակ-բաժակի խփած։ Էսօր էդ բանը պիտի անեմ։ Բաժակս, փոքրիկ տեղովս, քեզ պէս մեծ մարդու բաժակին եմ խըփում. Զարենց, կենա՛ցդ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սէլիմ պինպաշին այս որ լսեց, մի քանի զօրքերով ռազմաճակատ գնաց՝ այդ օրուան յարձակողականը դադրեցնելու համար։ Նոր յարձակողականի մը համար կ'ուզէր Գարափունարէն եկող պաշարօգուքներուն սպասել։

— Եկուր, ներս եկուր, — ըսաւ Զարէն ժանտարմ Եագուպին։

Անտարակոյս, ժանտարմը սպիտակ ձիաւորի մասին պատմելիք նոր բաներ ունէր։

Եագուպ, բթամատը դուրս ինկած կօշիկով ներս մտաւ ու սկսաւ պատմել.— «Երբ Գարափունար մտայ»...

Այդ գիշեր հրացանաձգութիւն չկար։ Վրաններուն լոյսերը վաղուց վառուած էին, եւ խենթ Մէվլուտի ուրուականը սաղայէլի մը թեւերուն պէս կ'անցնէր դաշտերուն մէջէն։

«Նոյն պահուն Հաճի Մուսան հովիտ կ'իջնէր իր ղոլամներով», — կը շարունակէր ժանտարմը։

Վերը, լերան վրայ, կիները Մուսեխի աղջկան ու մշակ Ղազարի նշանտուքի խօսքեր կ'ընէին։ Քահանան հիւանդ երախայի մը վրայ Աւետարան կը կարդար, մինչ Կարօն մութին մէջ Աղուընկայ քարերուն վրայ նստած՝ արեւելեան կողմը զարնուած վրաններուն ճրագները կը դիտէր ու հրացանի կոթով փոքրիկ քար մը կը խախտէր՝ վարը մութ պարապին մէջ ձգելու համար։

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Սէլիմ պինպաշին Գարափունարէն եկող պաշըրպօզուքներուն կը սպասէր, հովտի վրայ այս անգամ աւելի ուժեղ յարձակողականի մը համար։ Կռուի վայրը խաղաղ էր։ Պահ պահ ձիերու զիլ խրխինջները սեւ մետաքսէ վարագոյրի մը պէս մթութիւնը կը պատռէին։ Եւ Զարէի ընդարձակ վրանը գոհարի մը պէս արեւելեան կողմի դաշտերուն մէջ դրած էր իր գոյնը։

Այդ գիշերուան լռութիւնը՝ իր մթութիւնով, երկնքի կապոյտով, լուսնկայով ու աստղերով կ'ընդլայնէր Վարդանի մէջ անստոյգ պայքարներով լեցուն միջոց մը — անտառի լռութեան պէս բան մը, ուր նաշխուն թռչուններ կը թխսեն ու օձն իր բերանին կանանչ գորտ մը կը խածնէ։

Վարդան կռուի ընթացքին միշտ վըստահ բան մը ունէր, կրնար նոյնիսկ ապահով իր գլուխը քարի մը վրայ դնել հանգստանալու համար։

Ապառաժներուն մէջէն փէտայիներու սիլուէթները կ'անցնէին։ Այս անգամ Աղուընկայ քարերուն մէջ դիրք բռնողը Սերոբն էր։ Սիլուէթներ կ'իջնէին դէպի հովտի անցքը եւ Աուընկայ քարերը։ Հեռուէն միշտ ալ կը ճանչցուէր Մարգարի սիլուէթը, որ բամպակ բեհցուած ուղտի բեռան մը չափ խոշոր՝ մի քանի անգամ գիւղացիներուն մօտեցած ու հեռացած էր գլուխը կախ, հրացանը անութին տակ բռնած։

— Տղաքներէն լուր չեկաւ, Վարդան։ Վախնամ Մարտիկը թրքաց զօրքի ձեռքն ինկաւ, — ըսաւ Մարգար, որուն դէմքին վրայ երկաթի ծանրութիւն մը կար։

— Եթէ Մաթօն ու Մուսեղը վտանգի զարնուեցան, մինչեւ հիմա Զէրչի Կիրոսէն պէտք է լուր մը գար, — պատասխանեց Վարդան։

«Այո՛, այո՛, թերեւս բոլորն ալ գիտեն։ Վարդան կարծես կարճ կապեց իր խօսքերը, մանաւանդ խօսած պահուն մի քանի անգամ իր երեսը նայեցաւ», մըտածեց Մարգար ու գլուխը կախ, հրացանը անութին տակ բռնած՝ ապառաժներէն վար իջաւ։

Նորէն նոյն ուրուանման խիտ ստուերն էր, որ կրնկոխ կը հետեւէր իրեն։ Կարծես չարչարուած երեւոյթով խաչէն վար իջած հայոց աշխարհի Յիսուսն ըլլար, որ աններող բարկութիւնով մը իր կըռնակը կը խարազանէր ու կը կրկնէր անդադար. — «Ծունկի եկ ու խոստովանէ մեղքդ»։

(Շար. 243)

ՊՐԻՒՍԷԼ.– Այրի Տիկին Միհրան Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէվլէթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆիկ Պետրոսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ՝ Պետրոսեան, Աւագեան, Փափազեան եւ Նազարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 16–ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Անկլիքան եկեղեցին, հայկ. ծէսով եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Լէքէնի գերեզմանատունը:

× Այս առթիւ, ողբացեալին այրին եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Գիւտ Եպս. Նազգաշեանի եւ բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին:

Տէր եւ Տիկին Մօրիս Վարդիվանեան եւ զաւակը, եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

Այրի Տիկ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Շնորհիկ Տէլիքթանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունուար 26–ին, ժամը 14–ին, Ռիւէյ–Մալմէզոնի ֆրանսական եկեղեցին, Փլաս տը լ'Էկլիզ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Օ. Թօրոսեանի իրենց փեսային՝ Գրիգոր Նորիկեանի մահուան առթիւ. Այրի Տիկին Էլմաս Շմաւոնեանի, իր տագրոջ՝ Խաչ Շմաւոնեանի մահուան առթիւ եւ ընկերուհի Քաթրին Օհաննէսեանի՝ իր ամուսնոյն մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

50–ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

3–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3–րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Զըրքաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ–Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի:

Յաւարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Զըրքաշեան» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պօզաճըեանի, հեռ. 90.53.91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77.84.70:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ., Տիկին Մարիամ Զօպոյեանէ, ի նպաստ ղպրոցին, իր զաւկին՝ Փաթրիքի Անիի հետ ամուսնութեան առթիւ:

×

Տիկին Արշալոյս Խանտանեան նոյն նպատակին համար կը նուիրէ 200 Ֆ. իր ողբացեալ ամուսնոյն Աղասիի յիշատակին:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

COCKTAIL DANSANT

Le Dimanche, 25 Janvier

à partir de 17 h.

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Punch à volonté — Supermusique — des innovations lumineuses

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼ.– Այրի Տիկին Քաթրին – Ֆիլիփ Օհաննէսեան, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով Շաւիլի բարեսիրական միութիւններուն, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ՖԻԼԻՓ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մեծ–հօր՝ Միհրան Պետրոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին եւ 500 Ֆ. Սամուէլ–Մուրատեան Վարժ.ի (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նոյն տխուր առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ալէն Փափազեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

récital

PAUL BAGDADLIAN

From U. S. A.

LUNDI, 26 JANVIER, A 21 h.

Participation de l'Orchestre GAIDZAGS

Réservation:

PALOUYAN (Paris) 523. 24. 97

TELE-CONDORET (Clamart) 642. 56. 17

JANTEX, (Rue des Petits Carreaux-Paris)

LA CAPPADOCE (Alfortville) 375.05.30

Théatre de la ville d'Issy-les-Moulineaux

PRIX: 50, 70, 90 F.

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30–ին՝

Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը

183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE

Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիւթ՝

Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն:

Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE

La Section Culturelle de L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE organise

Le Vendredi, 30 Janvier, à 21 h.

A son siège 33, Cours Pierre-Puget

Une Conférence par

M. PATRICK DONABEDIAN

Docteur en Histoire de l'Art

Diplômé de l'Académie des Beaux-Arts de Léningrad et de l'Uuniversité d'Erevan

Maître en Slavistique à l'Université d'Aix-en-Provence

Thème de la Conférence - Projection: EVOLUTION DES TRADITIONS dans l'Architecture Médiévale de l'Arménie

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Հ.Մ.Ը.Մ. – ՖՐԱՆՍ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.–ը, որ կը կոչուի՝ Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանս, այս տարի առաջին անգամ ըլլալով ֆութպոլի խումբ մը կազմած է եւ Փարիզի Լիկայի 3–րդ տիվիզիոնի մէջ օրինաւոր մրցումներ ընել սկսած է:

Այս Կիրակի, Յունուար 25, կը մրցի իր խմբաւորման լիտըր՝ Փարիզ–Սանթրի հետ, ժամը 15–ին, Pershing (Vincennes) թիւ 5 դաշտին վրայ:

Ժամը 13.30–ին՝ փոխարինողները:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ» ճեմարանականներու

ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ճինպաշեանի – 246.03.65:

Բոլոր ճեմարանականները, հրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)

(Գին 60 փր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»

(Գին 35 փր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)

«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)

(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)

ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ

420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՂՔ՝ ԳՈՌՋՈՒ

(Գին 120 փր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)

(Գին 50 Ֆ.)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)

Գին՝ 70 Ֆ.

Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Անի Գամպուրեան, Հուրի Իփէքեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, կը նուիրէ 300 Ֆ. Սամուէլ–Մուրատեան Վարժ.ի Նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

VOYAGE EN ARMÉNIE

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES annonce qu'elle organise, dans le cadre des échanges culturels entre l'Arménie et la Diaspora, un voyage de 12 jours en Arménie soviétique, au départ de Lyon – Satolas, en Août 1981.

Les dates du voyage sont fixées, pour l'aller, au 14 Août 1981 et, pour le retour, au 25 Août 1981.

Le coût global de 3.600 F. comprend:

- *Le voyage aller — retour: LYON / EREVAN / LYON*
- *l'Hébergement en pension complète dans un hôtel de 1ère catégorie.*
- *Les frais de visas.*
- *Les transferts.*
- *l'Assurance.*
- *La visite d'une journée à Tbilissi (Tiflis), capitale de la Géorgie.*

Les réservations doivent être effectuées jusqu'au 28 Février, auprès de la Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 Décines

Téléphone: (7) 849. 42. 97

Récital

Myriam Birger-Papazian

Piano

avec le concours de

BARBARA MARCINKOWSKA

Violoncelle

1er Février, à 17 h. 45

SALLE GAVEAU

Au programme: MOZART - CHOPIN

45, *rue La Boetie*

Tél.: 563. 20. 30

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէն-Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի Փետր. 1, ժամը 13–ին Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին «Կարօտ» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 66–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ: Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը:

Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

×

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St.Raphaël

Pour les Personnes du Troisième Age

— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, Rue La Fayette .. 75009 Paris

Tél. 878.02.99 et 281.17.80

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
27
MARDI
27 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.828 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.828

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՆՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՆ Է Լ. ԺՈՍՓԷՆ

Քրէթէյլի համագումարին է, որ Ֆրանսուա Միթերանի թեկնածութիւնը վերջնապէս վաւերացուեցաւ կուսակցութեան 84 առ հարիւրի ձայներով: Այս որոշումէն սկսեալ Ընկերվարական Կուսակցութեան Ա. քարտուղար կը դառնայ Լիոնէլ Ժոսփէն: Երկուշաբթի առաւօտ, փարիզեան կարգ մը օրաթերթերու համաձայն, այս առժամեայ նշանակումը մեծ հաւանականութիւն ունի մշտնջենական դառնալու: Այս ձեւով կը սկսի ընկերավարական թեկնածուին ընտրապայքարը: Միթերանի կը մնայ սրսալ համայնավարներու ձայները, չմոռնալով կեդրոնը: Դիտուած է, անշուշտ, որ Միթերան չակնարկեց համայնավար նախարարներու ներկայութեան կառավարութեան մէջ, ընտրուելու պարագային բայց դուռը գոց չէ: Արդարեւ, Երկուշաբթի առաւօտ, Լիոնէլ Ժոսփէն կը նըկատէր Ֆրանս – Ինթէրէն, որ Մառշէ վերջին ելոյթին մէջ Միթերանի դէմ չէ, որ խօսած էր այլ միայն՝ Ժիսքար տ'էսթէնի: Ողջունելէ ետք Միշէլ Ռոքարը, Միթերան իր ելոյթին մէջ ըսաւ բուն ընտրապայքարին մասին. – «Կը վարանիմ կոչելէ տասը պատուիրանները, որովհետեւ ոչ Աստուած եմ, ոչ ալ՝ Մովսէս: Նոյնիսկ թէ իրենց պէս կը մերժեմ ոսկի որթը: Հարկ է փրկել Հանրապետութիւնը: Ժողովրդավարութիւնը վըտանգուած է: Մենատիրութեան մէջ չենք բայց ոչ ալ բոլորովին Հանրապետութեան մէջ: Կ'ապրինք տեսակ մը քօղարկուած միապետութեան մէջ, որ այլեւս սահմանադրական իսկ չէ»: Յաջորդական պատուիրանները կը վերաբերին մեծ դըրամատիրութեան եւ դրամի տէրերուն փոխ վրէժին, զոր պէտք է կեցնել, ապա կը շարունակէ՝ Ժիսքար – Պառ նոյն բանն է, չէշտը կը դնէ աշխատանքին վըրայ զոր պէտք է վերահաստատել: Դեռ կայ արդարութիւնը կիներուն համար: Միթերան կ'աւելցնէ թէ իր յաղթանակը կախում ունի շարքերէն յիշելով հանդերձ. – «Ձեզի պէս, ես ալ չեմ սիրեր այն կուսակցութիւնները, որոնք կը կարծեն մարմնացնել ընկերային այն դասակարգը, զոր կը ներկայացնեն»: Ակնարկութիւնը, որ միակն է, յստակ է, համայնավար կուսակցութեան հասցէին: Կ'եզրակացնէ. – «Քաղաքականութիւն մը կայ, զոր երկիրը այլեւս չի կրնար տանիլ: Ուրիշ մը պէտք է: Միւս քաղաքականութիւնը՝ մերն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՔԷԻ մէջ է որ գումարուած է իսլամական 3-րդ վեհաժողովը: Կը մասնակցին 38 երկիրներ, բացակայ են Եգիպտոս եւ Աֆղանիստան – արտաքսուած – եւ Իրան որ մերժած է գալ Իրաքցիի չհանդիպելու համար: Կայ սակայն ՊԱԿը բայց Քատաֆի չէ եկած: Բացառիկ շուքով եւ արտակարգ ճոխութեան մէջ է որ Սաուտի Արաբիոյ Խալէտ թագաւորը բացումը կատարած է ժողովին, հոն ուր ծնած է 14 դար առաջ՝ Մարգարէն: Բացման արարողութիւնը 12 ժամ տեւած է եւ աղօթքի օրէն ետք է, որ Մեքքէէն 90 քիլոմեթր հեռու Թայէֆի լեռնային շրջանը, կը սկսէր բուռն ժողովը, Երկուշաբթի օր:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ Վալեզա կրկին յաղթական դուրս ելաւ Շաբաթ օր երբ բանուորներու 90 առ հարիւրը հետեւեցաւ իր հրահանգին, ու չաշխատեցաւ Յունուար 24-ի Շաբաթ օրը: Կը թուի թէ կառավարութիւնը տրամադիր է այլեւս բանակցելու այդ մասին ալ:

ՄԱՌՑԻ այրին մահուան դատապարտուեցաւ երկու տարի յետաձգումով, այսինքն երկու տարուան ընթացքին պէտք է մեղքերը քաւէ, որպէսզի կախաղան չհանուի: Բայց շատ հաւանական չի թուիր, քանի մահավճիռը լսած ատեն իսկ, նոյն համարձակութեամբ պոռացած է իր դատաւորներուն «Անկցի՛ վերաքըննականութիւնը», «յեղափոխութիւն ընելը ոճիր չէ» եւլն. եւլն.:

ՌՈՊԷՐ ՊԱԼԱՆԺԷ, երեսփոխան, պատասխանատու անդամ Համայնավար կուսակցութեան եւ նախագահ կուսակցութեան խորհրդարանական յանձնախումբին մեռած է Կիրակի գիշեր, 68 տարեկանին:

ԻՆԹԵՐՆԷՇԸՆԸԼ ՀԵՐԸԼՏ ԹՐԻԳԻՒՆ. –

«ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ՝ Անծանօթի, անխնայ, Արդիւնաւոր»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

—o—

Շաբաթ, Յունուար 24-ի, Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը, իր առաջին էջին վրայ (շարունակութիւնն ալ՝ 5-րդ) բաւական ընդարձակ յօդուած մը հրատարակած էր նուիրուած հայկ. ահաբեկչութեան եւ այդ առթիւ անդրադարձած է նաեւ հայկ. հարցին, չմոռնալով պարզել նաեւ թրքական տեսակէտը: Թերթին աշխատակիցը՝ (Լոս – Անճըլըս Թայմզի) Տօյլ Մք. Մանըս, Պէյրութէն կը ղրկէ իր թղթակցութիւնը: Նախ կը նկատէ որ հայկ. ահաբեկչութիւնը նորագոյնն է և կրնայ ըլլալ՝ ամէնէն արդիւնաւորը: 15 դիւանագէտ կամ դիւանագէտի ազգական սպաննուած են և սպաննողներէն ոչ մէկը բռնուած է: Կը գործեն շուրջ 12 երկիրներու մէջ, ի շարս որոնց՝ Միացեալ – Նահանգները, բայց իրենց կեդրոնատեղին եւ պարագլուխներու անունները անծանօթ կը մնան (ՅԱՌԱՋ՝ Հայ Գաղտնի Բանակի «պարագլուխ» կը համարուի Յակոբ Յակոբեան մը, որ իտալական Զուիցերիոյ մամուլին տեսակցութիւն ալ տուաւ ասկէ շուրջ 6 ամիս առաջ, իսկ ներկայիս արդէն իր պաշտօնաթերթին – Հայաստան – 3 – 4 լեզուով, 3-րդ թիւը լոյս ելած է, Պէյրութ իսկ): «Կարծր մարքսիստներէ» ղեկավարուած կը գրէ Ամերիկացին, իր զօրքերը բաղկացած են Լիբանանի, Ֆրանսայի եւ Մ. – Նահանգներու միջին դասու հայ ընտանիքներու երիտասարդներէ: Իրենց նպատակն է ստիպել Թուրքիան, որ յանձնէ իր հողամասին մէկ հինգերորդը, ատենին հոն ապրած Հայերուն շառաւիղներուն, կամ ի հարկին Խորհ. Միութեան: Իրենց մեթօտն է՝ սպաննել թուրք դիւանագէտներ:

Լրագրողը, ապա, կը յիշէ Սիտնէյի ահաբեկումը, Մատրիտ ու Հռոմ դըրուած ռումբերը, հաւնելու համար Զուիցերիա եւ ծանրանալու Սուզի Մահսէրէճեանի եւ Արա – Ալեքս Ենիգոմշեանի վրայ: Կ'ըսէ թէ շատերու համար հայկ. ահաբեկչութիւնը տեսակ մը հակասութիւն կը թուի: Հայերը, քրիստոնեայ հին ժողովուրդ մը, տեղահան եղան իրենց հայրենի հողերէն Թուրքերու կողմէ, 1915-ին, իրենցմէ հարիւր հազարաւորներու ջարդուելէն ետք: Աւելի քան կէս միլիոն, ներկայիս Միացեալ – Նահանգները կ'ապրի: Բայց աշխարհի վեց միլիոն Հայերը, կը շարունակէ թղթակիցը, խորապէս տարակարծիք են այս ահաբեկչութեան վրայ:

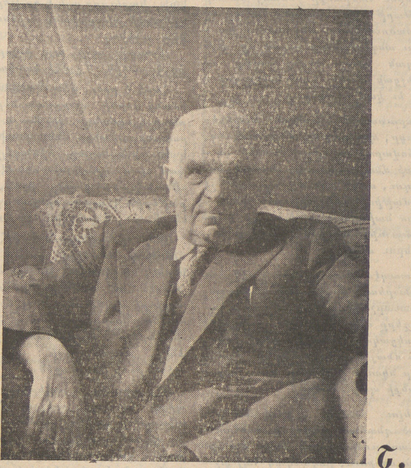
Յետոյ լրագրողը կապ մը կը տեսնէ ՊԱԿ-ի հետ, քանի արձագանգ մը կը գտնէ պաղեստինեան ահաբեկչութեան հայկ. մեթոտներուն եւ տեսութեանց մէջ, ինչ որ, կ'ըսէ, դիպուած չէ: Յետոյ, կրկին կը վերադառնայ ջարդերուն: Կը պարզէ թրքական տեսակէտը՝ Հայերը Ռուսերու կողմը բռնեցին Առաջին Աշխարհամարտին: Բայց մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուեցաւ եւ կէս միլիոն ստիպուեցաւ գաղթել Սուրիա եւ Ռուսաստան: Կը յիշէ Հայաստանի կարճատեւ անկախութիւնը, Թուրքեւռուս սիրաբանութիւնը, Խորհ. Հայաստանի ստեղծումը: Կ'ընդունի որ Խորհ. Հայաստանը միայն մէկ տասներորդն է ինչ որ կ ը կոչուի «Պատմական Հայաստան»ի: 60 տարի է Հայերը, տարագրութեան մէջ, կ'ուզեն վերագտնել հայրենիքը, զոր գողցուած կը նկատեն:

Ասկէ ետք, Թղթակիցը կը վերադառնայ անոր ընտանիքին, Դաշնակցական, ինչպէս եղած է ինք եւս, բայց յուսախաբ եղած է եւ դարձած դէպի գաղտնի բ ա ն ա կ ը: Գաղտնի Բ ա ն ա կ ը, կ'ըսէ Մք. Մանըս, իր հակառակորդներն ունի գաղութին մէջ (իմա՝ Լիբանան): Շատեր կը քըննադատեն իր բիրտ ուժի գործածութիւնը, թէեւ ուրիշներ կը յարգեն ահաբեկիչները, որովհետեւ իրենց համոզումները գործի կը վերածեն: Բայց նաեւ Գաղտնի Բանակի խորհրդայնամէտ գաղափարաբանութիւնը ընդդիմութեան դուռ բացած է: Շարժումը Խորհ. Հայաստանի կը նայի որպէս իր օրինաւոր հայրենիքը եւ կողմնակից է ընդլայնել Խորհրդային երկիրը Թուրքիայէն «ազատագրուած» հողամասով:

Վերջին մասին մէջ, լրագրողը կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ, որ ընդդիմադիր է ահաբեկչութեան բայց Անգարա չուզեր բացէ ի բաց արտայայտուիլ անոնց դէմ: «Հայկ. հարց չկայ, կ'ըսէ թուրք դիւանագէտ մը, եւ զայն պիտի չստեղծենք անոր մասին խօսելով»: Թուրքերը կ'ամբաստանեն յոյն – Կիպրացիները, որ կազմակերպած են հայկ. ահաբեկչութիւնը, վրէժ լուծելու համար 1974-ի Կիպրոսի թրքական յարձակումէն: Ուրիշներ կը խորհին թէ անոր ետեւ է Խորհ. Միութիւնը, որ կ'ուզէ այս ձեւով տկարացնել Թուրքիան՝ Օթանի արեւելեան կարեւորագոյն անդամը:
նայ Ենիգոմշեանի, մանրամասն կ'անդ –

Վերջին խօսքը տրուած է, չափաւոր պարսկահայ լրագրողի մը՝ Լեւոն (?) Խալաթեանի. –

«Անշուշտ կարելիութիւն չունինք, ի մօտոյ, մեր հողերը վերստանալու: Ռազմագիտական վայր մըն է: Ուժի պալանս մըն է Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ եւ խենթութիւն կ'ըլլայ խորհիլ թէ գերպետութիւնները պիտի զոհեն այդ հաւասարակշռութիւնը մեզի պէս պըզտիկ ժողովուրդի մը համար: Բայց 2000 թուականէն ետք, այդ հաւասարակշռութիւնը այլեւս երկար ատեն գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Շաբաթներու մասին չեմ խօսիր, կամ ամիսներու կամ տարիներու: Կը խօսիմ ժամանակաշրջանի մասին»:

Շ.

Քսանեւչորս ամեռ ետք, իր յիշատակը կը մնայ նոյնքան թարմ: Ոչ թէ Յունուար 26-է Յունուար 26, այլ՝ ամէն օր երբ տպարանին մամուլը կը դառնայ ու կեանք կուտայ «Յառաջ»ին, կեանք կուտայ նաեւ իրե՛ն:
Քսանեւչորս ամեռ ետք, միշտ ներկայ է՛, ի՛ր «Յառաջ»ով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Յունուար 25-ին, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը կորսնցուց 0-ի դէմ մէկ կէտով հակառակորդին դաշտին վրայ, Մոնթըլոռնէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, առջի օր, Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը (Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանս) կը սկսէր ֆութպոլի մրցումները Փարիզի Լիկայի 3-րդ տիվիզիոնին մէջ: Կիրակի Յունուար 25-ին, 1 – 1 հաւասար արդիւնքի հասաւ Փարիզ – Սանթրի հետ: Առաջին կոլը նշանակեց Ալեքսան, 3-րդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար, 17-րդ վայրկեանին Խասապեան փրկեց հակառակորդին մէկ փէնալթին, բայց Փարիզ Սանթր յաջողեցաւ 38-րդ վայրկեանին նշանակել հաւասարեցնող կոլը:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Յունուար 26, 1957, եւ Յունուար 26, 1981 ... Ահա այսքան տարիներէ ի վեր մեզմէ բաժնուած է մեծ խմբագրապետը: Աւելի պատշաճ ձեւն էր ըսել՝ մեր բոլորիս նկուն եւ անխոնջ ուսուցիչը:

Տարիներու համրանքը ոմանց համար լոկ ակնթարթ մըն է, ոմանց համար ալ դառն մտածումներու, անհատնում խո-կումներու անվերջանալի շարան մը: Այս է պարագան բոլոր անոնց համար որ զինք ճանչցան մօտէն, եղան անոր գոր-ծակիցը, եւ կամ աշակերտը:

Իր կորուստով, – այսքան տարիներ վերջ, բայց, պարապը կը մնայ պարապ, եւ ապահովաբար ալ երկար ատենի հա-մար պիտի մնայ պարապ, վասնզի, ա-մէն մարդու, ամէն անհատի տրուած չէ այն բազմաթիւ կամ բազմազան շնորհ-ները զորս նախախնամութիւնը կը պար-գեւէ բացառիկ անձերու, ըսենք, ըն-տըրեալներու միայն:

Ճշմարտապէս ընտրեալներուն մէջ բա-ցառիկ ընտրեալ մըն էր մեծ խմբագրա-պը, – Շաւարշ Միսաքեան, – որուն կա-տարած դերը մեր ազգային, հանրային եւ կուսակցական կեանքէն ներս եղաւ, ու պիտի մնայ խորապէս եզակի մանա-ւանդ երբ նկատի ունենանք այն օրերու մեր կեանքի պայմանները:

Ըմբռնելու համար Միսաքեաններու կատարած գնահատելի գործը, անհրա-ժեշտ է առնուազն յիսուն տարի ետ եր-թալ: Այն օրերուն, բովանդակ հայ աշ-խարհը ցան ու ցրիւ, – գաղթական, – քուրջի կտորներէ, թիթեղի ժանգոտած մանրուքներ, լաւագոյն պարագային տախտակէ պառագաներ՝ իբր բնակա-րան: Հայ մարդը այն օրերուն հետա-մուտ միայն պատառ մը հաց ճարելու իր եւ իրեններուն համար, ո՞վ սիրտ ու-նէր այդ օրերուն մտածել այլ բաներու մասին...

Ահա այդ դժխեմ, – չըսելու համար դժոխային, – պայմաններու ընթաց-քին էր որ հրապարակ կ'իջնէր մարդը, – ընտրեալը, ու իր ընտանեկան հոգերուն զուգընթաց, կը ստանձնէր նաեւ մեր ազգային հաւաքականութեան ծանր հո-գերը: Միայն Փարիզի մէջ, երեսուն տարի, (25 – 57) իր հիմնած բոցավառ «Յառաջ»ի բեմէն, ամէն օր կը հնչեց-նէր իր բամբ ձայնը, պատգամներ կ'ար-ձակէր վաւերական առաջնորդի մը դի-տակցութեամբ, ճամբայ կը ցուցնէր հոգեպէս ըկուած բազմութիւններուն:

Այո՛, ապրեցաւ, եղաւ այն հազուա-գիւտներէն որուն առջեւ հակառորդ-ներն անգամ երկիւղածութեամբ գըլ-խարկ հանեցին ի յարգանս իրեն:

Իր դերին եւ գործին մասին շատ բան ըսուած, գրուած է ասկէ առաջ, պիտի գրուի նաեւ ասկէ յետոյ ալ ապահովա-բար:

Դժբա՜խտ, շա՜տ դժբախտ պիտի ըլ-լայինք, որ իր մահուան հետ անհետա-նար նաեւ իր հիմնած գործը «Յառաջ»ը: Բայց, փա՜ռք նախախնամութեան իր մահուընէ մինչեւ օրս կ'ապրի անիկա իր արժանաւոր ժառանգորդին հաստա-տակամ եւ յամառ ճիգերով, անոր ան-վահատ, տոկուն կամքովը: Ու կը շա-րունակէ իր ճամբան եւ կը պահէ իր դէմքն ու դիմագիծը հիմնադիրէն ժա-ռանգ մնացած անբասիր, յատակ իր ան-դաւաճան նկարագիրը:

Փակագծի մը ձեւին տակ ըսենք այս առթիւ: Անցեալները յոդուածագիր մը յիշելով հրատարակուած հայ օրաթեր-թերն ու պարբերականները, «Յառաջ»ը դասած էր անկախ թերթերու կարգին: Մասնաւորապէս մեր տարեց ընկերները (երիտասարդներ ալ) բողոքի նամակներ տեղացուցին աջ ու ձախ:

Ընկեր մըն ալ Հրջաբերականի ձեւով երկար նամակ մը խմբագրած ու ղրկած էր կարգ մը ընկերներու, իր «յետ գը-րոյս»էն իմացանք որ ղրկուած է (նա-մակ) կարգ մը խմբագրութեանց ալ:

Տեղի՞ն, թէ՛ անտեղի խրարանցում, ա-նիկա տարբեր հարց:

Ատենին «ի մտայ հանդարտելոյ» մեր համեստ կարծիքը յայտնեցինք մեր շահա-գրգռուող ընկերներուն, այսօր առիթէն օգտուելով տանք հրապարակաւ: Կարեւո-րը, սիրելի ընկերներ, այն չէ թէ այսինչ կամ այնինչ թերթը կախեալ է թէ անկախ: Կարեւորը այն է որ թերթ մը գոյն, դիմագիծ կերպարանք ունենայ: Տեսա-կէտ ունենայ:

«Յառաջ» ունի՞ այդ բոլորը, տէ՞րն է իր կոչումին: Ո՛չ մէկ կասկած:

Հարկ է ըսել, մինչ կախեալ թերթերէն ոմանց գործը գարշապարներու լզվըռ-տուք է, ոմանցը, լորձնաշուրթն փառա-բանանք, ոմանցը մեծապատիւ մուրաց-կանութիւն, այլոցը ծիծաղելի քծնանք եւ կամ «լաւ երեւալու սնամէջ մարմաջ, «Յառաջ»ը, – պատիւ իրեն, – միակ օ-րաթերթն է այսօր որ քաջութիւնն ունի սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսելու:

Անոր սիւնակներուն մէջ, չէք կրնար հանդիպիլ կեղծիքի, սուտի անբարտակ-ներու, ծածկամիտ, տխեղծ տեսութիւն-ներու: Հոն՝ ամէն ինչ յստակ է, զուլալ աղբիւրի մը ջուրերուն պէս: Ահա՛ մեր համեստ կարծիքը, ոմանց համար ծա-փահարելի, այլոց համար չափազանց-ւա՛լ, արգահատելի՛: «Այ տոնթ քեռ» պիտի ըսեր Անգլիացին:

Օ՛, գիտենք, ընկերներ կան որոնք պիտի առարկեն ըսելով: «Այո՛, բայց «Յառաջ»ը ատեն – ատեն տեղ կուտայ, իր սիւնակները կը տրամադրէ մեր փա-ռախէն դուրս գտնուող մարդոց» ինչ որ իրենց ըմբռնումով ներելի չէ:

Մեր պատասխանը այս առթիւ ալ կարճ պիտի ըլլայ: Առաւօտէն մինչեւ ուշ երե-կոյ ամերիկեան ծամոյի պէս Տեմոքրա-սի կը հոլովենք, բայց այնքան դեռ չսոր-վեցանք, որ քաջութիւնը միայն ըսելը չէ, այլ եւ լսելը նոյն իսկ եթէ այդ ձայ-ները անախորժ թուին մեր ականջնե-րուն:

Իր մահուան 24–րդ տարելիցին առթիւ գրի առնուած այս տողերու մեծ մասը «Յառաջ»ին նուիրեցինք գիտակցաբար մասնաւոր միտումով: Իր մահուընէն ետք՝ եթէ թաղուէր, չքանար նաեւ իր հիմնած գործը, այն ատեն մեր սուգը կ'ըլլար յարատեւ, լման: Ինք գնաց, բայց իր հիմնած գործը կը շարունակուի օրը – օրին կանոնաւոր կերպով ժամա-ցոյցի մը ճշգութեամբ, մի՞թէ մխիթա-րական երեւոյթ մը չէ ասիկա մեզի, ը-սենք բառը Յառաջականներուս հա-մար:

Դժուարութիւնները, գործին ծանրու-թիւնը ան ալ մէկ հոգիի ուսերուն դըր-ուած մի՞թէ հիացումի եւ յարգանքի արժանի երեւոյթ մը չէ: «Յառաջ»ը կախ-եալ չէ (կ'ըսեն) բայց որ, իր «անկախ» դրութեամբ անխախտ հաւատքով եւ ան-սակարկ սրբազան նուիրումով կ ը շարունակէ իր ճամբան, ի մտի ունենա-լով միայն հաստատակամութեամբ եւ հաւատարմօրէն ծառայելու տարաժիւռ հայութեան եւ անոր անկորնչելի դա-տին:

Փակելէ առաջ այս տողերը, բանաձեւ մըն ալ հանենք մեր կողմէ: «Յառաջ»ը հիմնուած է Դաշնակցական Առաքեալի մը կողմէն եւ կը մնայ Դաշնակցական: «Ծոցատետր»ի պակասը ոչինչով կրնայ փոխել անոր ուղղութիւնը կամ նկարա-գիրը: Ըսենք, առանց «ծոցատետր»ի Դաշնակցականներ շատ կը ճանչնանք «Յառաջ»ն ալ թող համարուի անոնցմէ մէկը:

Մեծ խմբագրապետին մահուան 24–րդ տարելիցին առթիւ, մ ե ր սրտաբուխ խունկին ու մոմին առընթեր, սրտագին մաղթանքներ «Յառաջ»ի յարատեւու-թեան, բարգաւաճման համար: Անոր ներկայութիւնը մեր սեմերէն ներս, մեկ-նող Շաւարշին պատկերը, շուքն ու շուն-չը աւելի զգալի կը դարձնէ, մեզի՝ զինք խորապէս սիրողներուս համար:

Թո՛ղ լոյս իջնէ իր հողակոյտին վրայ եւ թող օրհնեալ ըլլայ իր վաստակը...

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Լիոն – 10 Յունուար 1981

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ — ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԸ —

«Կարգը ձեռն է տզաէ, Զայն տուէք տզաէ, Տէր եղէք ձեր կոչումին»:

Ահա այսպէս կը գրեր տարիներ առաջ մ ե ր անմոռանալի խմբագրապետը՝ Շաւարշ Միսաքեան, եւ այսպէս կը բա-նար իր գեղեցիկ, մաքուր եւ անբիծ սիրտը երիտասարդներուն առջեւ եւ կը հրաւիրեր զիրենք որ գան գրաւեն պա-րապ մնացած աթոռները:

Հայ իրականութեան մէջ ոչ մէկ հայ խմբագիր Շաւարշ Միսաքեանի չափ հետաքրքրուած, քաջալերած եւ պաշտ-պանած է երիտասարդները կամ երիտա-սարդական շարժումները: Տարիներու ըն-թացքին իր շունչով, իր հաւատքով իր վճռակամութեամբ եւ մանաւանդ իր հը-մուտ գրիչով եղաւ միանգամայն հիմնա-դիր ուղեցոյց ներշնչարան եւ դաստիա-րակիչ երիտասարդութեան:

Մեր անզուգական եւ տաղանդաւոր խմբագրապետ ընկեր Շաւարշ Միսաք-եանը, իր ոսկէ գրիչով, իմաստալից մաքով եւ աշխուժագոյն աշխատանքով յիսուն երկար տարիներ անընդհատ ծա-ռայեց անշահախնդիր, պարկեշտ ե ւ ուղղամիտ կերպով մեր ոգեկան եւ բա-րոյական գանձերուն, հայ մշակոյթին, հայ ոսկեղէնիկ լեզուին, հայկական սըր-բազան աւանդութիւններուն, նոր սերուն-դի փրկութեան, մէկ խօսքով հայ ազգի յարատեւութեան, անկախութեան եւ բարգաւաճման համար: Ու ճիշդ ատոր համար էր որ ժողովուրդը Հայոց իր մահէն վերջ զինքը կոչեց կամ անուանեց Ամենայն Հայոց խմբագրապետը:

Հայ ժողովուրդի արդար դատի նը-ւիրեալ եւ ուխտեալ հանրային գործիչ մըն էր մեծն Շաւարշ Միսաքեան, որ մինչեւ իր վերջին շունչը անեղծ կեց-ուածքով եւ իր հմուտ գրիչով եւ հեռա-տեսութեամբ հանդիսացաւ հայկական դատի պաշտպան մարտունակ ներկայա-ցուցիչ բայց եւ այնպէս ահա մեկնեցաւ կիսատ ձգելով իր սրբազան եւ ազատա-գրական պայքարը:

Ով բազմավաստակ եւ անբիծ խմբագ-րապետ, դաստիարակ, հրապարակագիր, կարկառուն գործիչ, հայ մշակոյթին եւ մայրենի լեզուին քըրմապետ թոյլ տուր սանիդ որ այս սիրելի անուններուն քով աւելցնեմ նաեւ պաշտելի եւ ականաւոր ուսուցչապետ Շաւարշ: Այո, այսօր քանիեւչորս տարի կ'ընէ որ սուգի եւ ողբի մէջ թողուցիր սիրելի ժողովուրդդ, սաներդ, ընթերցողներդ եւ մանաւանդ Դաշնակցական պարզ, համեստ եւ հա-ւատաւոր ընկերներդ, գացիր միանալու մեր հեռաւոր եւ մեծ սուրբերուն, հայ գիրը, հայ մշակոյթը ծաղկեցնող փա-ղանգին Ահարոնեաններուն, Վարանդ-եաններուն, Ազբալեաններուն, Շանթե-րուն, Րաֆֆիներուն, Նալպանդեան-ներուն, Փափազեաններուն եւ Մխիթար-եաններուն զորս սրտաց շատ կը սի-րէիր:

Գիտեմ, շատ լաւ գիտեմ, որ Շաւարշ Միսաքեան աւելի քան կէս դար շարու-նակ, առանց երբեք վարանելու, իր տա-ղանդը, մտաւոր կարողութիւնները, դը-րիչը, խօսքը եւ կեանքը անսակարկ նը-ւիրեց հայ ազատատենչ ժողովուրդին, պաշտպանելով անոր քաղաքական ար-դար դատը: Գիտեմ նաեւ որ նախախը-նամութիւնը կամ բնութիւնը զինք օժ-տած էր ներհուն եւ ականաւոր դաստիա-րակի ձիրքերով, հզօր իմացականու-թեամբ, անխորտակ կամքով, զօրովա-լիր սրտով, խորունկ յայտնատեսու-թեամբ որ համբերատար, անդուլ եւ ան-դադար աշխատանքներով դարձաւ իմաս-տուն գրող, խոհեմ առաջնորդ, մա-նաւանդ նահապետ Հայոց գրի եւ գրա-կանութեան:

Ընկեր Շաւարշ Միսաքեան, պարզ ա-նուն մը չէ, այլեւ խորհրդանշան մը, պահակ մը եւ դրօշակիր մը, որ իր պատ-ուոյ տեղը շատոնց գրաւած էր մեր ու-կեղար պատմութեան մէջ, որպէս բարո-յական առաքինութիւններով օժտուած նկարագիր, ականաւոր քարոզիչ եւ դաս-տիարակ, ինչպէս նաեւ գրական անխոնջ սպասարկու որ մեռաւ զէնը՝ ձեռքին կըռ-ուած ատեն: Իր զէնքը եղաւ իր հմուտ գրիչը, որ երբեք չժանգոտեցաւ այլեւ սերունդներ դաստիարակեց:

Մեր խմբագրապետը՝ Շաւարշ Միսաք-եան, իր ամբողջ կեանքն, ինչքը կտակեց եւ նուիրեց հայ ազգին որպէսզի հաւա-տացեալ եւ պատասխանատու երիտա-սարդներ պատրաստուին իր այնքան սի-րած հայրենիքի համար: Արդէն կը տես-նենք յստակօրէն երեւալ մեր անմահ խմբագրապետին նկարագիրը որ զինքը առաջնորդեց ամբողջ իր կեանքին ըն-թացքին դէպի ազատութեան ճանապար-հը: Ան հաւատացեալ, հայրենասէր եւ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պա-տասխանատու անդամ էր, որ զինքը կը կապէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմ-նադիրներուն Քրիստափորի, Ռոստոմին եւ Զաւարեանի:

Շաւարշ Միսաքեան, երիտասարդ թէ յառաջացած տարիքին միշտ մնաց պատ-նէշին վրայ: Իր կատարած ազգային աշ-խատանքներով եղաւ լոյսի փարոս, ներ-շնչումի աղբիւր եւ ազատութեան պահակ հայ հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդի եր-ջանկութեան համար: Իրեն համար Հա-յաստանի եւ հայրենիքի շահը վեր էր ամէն բանէ: Իր բոլոր ջանքերը ի գործ դրաւ հայ ժողովուրդը կապելու ազա-տութեան գաղափարին, իսկ երիտասար-դութիւնը թրծելով Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան մեծ հնոցին մէջ, որպէսզի պատ-րաստ ըլլան ծառայելու Հայաստանի ան-կախութեան համար:

Հայոց մեծ եւ արժանաւոր զաւակ ըն-կեր Շաւարշ Միսաքեան, որպէս կամ-քի, հաւատքի մտքի, հմուտ գրիչի եւ կարկառուն ղեկավար, իր ստացած տխ-ղոսը արդար գնահատումն է այն պատ-մական, ազգային եւ դաստիարակչական գործին զոր կատարեց Պոլիսէն մինչեւ Ֆրանսա եւ մինչեւ իր մահը, որ անմո-ռանալի պիտի մնայ պատմութենէ պատ-մութիւն եւ սերունդէ սերունդ:

Տասնեւութ դարուններս հաղիւ բոլո-րած էի, երբ տեսայ եւ ճանչցայ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը, ղեկավար մըն էր, որուն ֆիզիքական փայլն եւ զօրովը, մտքին արթնութիւնը միասին պարտադ-րիչ ներկայութիւն մը կուտային իրեն: Որեւէ հաւաքոյթի, բանախօսութեան կամ դասախօսութեան մէջ, երբ կը տես-նէինք զինքը, մանաւանդ՝ կուռ եւ ոգեւորիչ խմբագրականները որոնք որոշ դեր մը ունեցան մեր իմացական կեան-քին մէջ: Անկեղծ սրտով սիրեցի քեզ, որովհետեւ դուն եղար մեր հաւաքոյթ-ներուն եւ մեր հաւատքին լոյսի աղբիւ-րը եւ պահապան հրեշտակը մեր պան-ծալի անցեալին, մեր աւանդութիւննե-րուն եւ մեր հայրենիքի ազատութեան: Սիրեցի քեզ որովհետեւ դուն բարի, մաքուր, անբիծ եւ անկեղծ էիր, կրցայ կշռել բառերուդ, նախադասութիւննե-րուդ անկեղծութիւնն եւ տարողութիւ-նը: Սակայն դուն որ ծորեցիր երակնե-րուս եւ սրտիս մէջ խանդոտ աւիւնը ան-դարձ օրերուս, պիտի մնաս յիշողութեանս մէջ անջնջելի պատկերը կեանքիս գա-րունին, որպէսզի միջոցին մէջէն սուզուի գեղեցիկ եւ բամբ ձայնդ, թարմագեղ դէմքդ եւ լուսաւորէ թոքերուս մէջ շըն-չառութիւնս եռ եւ եփի:

Աւելի քան քսանինը տարիներ իր շունչին տակ մեծցայ եւ իր գաղափա-րով դաստիարակուեցայ եւ դարձայ ար-թուն պահակ մը հայրենիքիս: Բախտն ունեցայ աւելի մօտէն հետեւելով իր պայ-ծառ օրինակին, տենչալով աւելի սերտօ-րէն ճանչնալ իր անբիծ հոգին, որ միշտ ալ ունէր գաղտնիք մը սեփական, հա-մեստութեան նուրբ որ կարծես խոյս կ'ուզէր տալ իմ կամ մեր ուշադրութե-նէն: Այդ քսանինը տարիներու ընթացքին ուրիշ բան չեմ նշմարած իր ապրելկեր-պին եւ կուսակցական աշխատանքներուն մէջ, սակայն եթէ տեւական իրադոր-ծումը իր այն բոլոր թելադրանքներուն քարոզներուն, խրատներուն եւ յորդոր-ներուն զորս ըրաւ բոլոր Տարօնցիներուն իր մահէն քանինը տարիներ առաջ Տա-րօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովին 1928 Օգոստոս 20ին Լիբազմա (Յունաստան):

Իր ոգեւորիչ խօսքերով եւ պատգամով թելադրեց՝ ամուր հաւատքով պահել եւ հայրենական աւանդութիւնները,

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ...

Ի՞նչ շուտ անցան այն 24 տարիները, երբ 1957 Յունուար 26-ի Շաբաթ առաւօտ մեզմէ յաւէտ կը բաժնուէր «Յառաջ»ի հիմնադիր խմբագրապետը եւ Դաշնակցութեան վեթերան մեր մեծ ընկերը՝, Շաւարշ Միսաքեան:

Հանգուցեալ ընկերոջ գործունէութեան վերջին հանգրուանը հանդիսացաւ արեւմըտեան Եւրոպան, ի մասնաւորի Ֆրանսան, այն փոթորկոտ եւ անստոյգ օրերուն, որ գաղթականութեան սկիզբի օրերն էին:

Բոլոր անոնք, որոնք, ահաւոր փոթորիկէն յետոյ կայք հաստատեցին այս ափերուն վրայ, մանաւանդ, մնացորդացը իր ցիր ու ցան վիճակով, որ հարաւային Ֆրանսայի ագարակներէն մինչեւ կեդրոն. Ֆրանսայի երկնասլաց ծխնելոյզներով մուժ գործատուներուն ներքեւ մաշեցան ի խնդիր պատառ մը չոր հացի, յուզումով կը վերյիշեն այդ օրերը, բայց նաեւ խոր երախտագիտութեամբ կը մտաբերեն Շ.ի ի գործ դրած աննկուն կամքն եւ հայրենանուէր աշխատանքը ի շահ նորահաստատ տարագիր ընկորներուն:

Բոլոր անոնք, որոնք, տասնեակ տարիներու ընթացքին ճանչցան զինք եւ իր հոգեզաւակ «Յառաջ»ը, տեսան իր մէջ եւ անոր միջոցաւ Դաշնակցական մեծ եւ անբասիր ընկերոջ ազգաշունչ գրիչը, գիտեն թէ հօր մը հոգածութեամբ ան զուրգուրաց մանկութիւն չունեցած սերունդին վրայ, իր դաստիարակիչ ցուցմունքներով:

«Յառաջ»ի էջերէն, անխնայ խարանեց՝ իր խօսքով, դաշնակցականի արի կեցուածքով եւ ճակատաբաց, պաշտպանն հանդիսանալով ազգային ամէն տեսակի սրբութիւններուն: Պաշտպանեց Մայրենիքը եւ անոր միջոցաւ՝ Հայրենիքը, չհանդուրժեց երբեք, ոչ աջէն ու ալ ձախէն եկած անհարազատ եւ խոտոր ձայներուն, արհամարհեց նիւթը, եղաւ անվիճող իր գաղափարական համոզումներուն մէջ, նախընտրեց ապրիլ «պրոլետար»ի կեանքը, Հայու եւ դաշնականի անդրդւելի գաղափարութեամբ, քան շուրջ պար բռնել այսպէս կոչուած քաղքենի դատակարգին առջեւ: Տառապեցաւ, բառին ազնուագոյն առումով իր ժողովուրդին հետ, իր ժողովուրդին համար բաժնեց անոր ցաւերն եւ ուրախութիւնները, մանաւանդ պայքարի այն տաք օրերուն, երբ առտուն կանուխ ելլողը ինքզինքը «հայաստանասէր» կը հռչակէր:

Մօտէն հետեւեցաւ ապրիլեան սերունդի քայլերուն, երբ 1932-ին, որպէս կուսակցական գործիչ կը գտնուէր Յունաստան (Մակեդոնիա), տեսաւ այդ սերունդին օրհասական պայքարը, երբ պատառ մը չոր հացի համար օրական 12 – 16 ժամ կ՚աշխատէին այդ նոր որբերը, ու սրտին խորէն աղաղակեց. – «Մակեդոնիա, Մակեդոնիա, ո՞ւր տարիր մեր որբերը: Ի՞նչպէս հալեցուցիր զանոնք լեռնէ լեռ քու ճահիճներուդ եւ սարերուդ մէջ»:

Այցելեց Միջին – Արեւելք, «տեսաւ Եփրատը» ու իր սրտին խորէն զրոյց ուցաւ անոր պղտոր ջուրերուն հետ, ըսաւ անոր «Ի՞նչպէս թոյլ տուիր որ բարբեր ալիքներդ օրերով դառնան գերեզման հազար ու հազար անմեղներու»:

Ու այսօր, իր մահէն 24 տարիներ ետք, աւելի քան երբեք կարօտը կը զգանք իր խարանիչ եւ ազգաշէն խմբագրականներուն, իր կորովի խօսքերուն, իր անշահախնդիր ու մաքրակրօն կուսակցականի թելադրանքներուն ու կ՚ըսենք իրեն, ի խորոց սրտի՝ գաղափարակից մեծ ընկեր, թէեւ հեռացար այս անցաւոր աշխարհէն, սակայն թողած վաստակդ այնքան մեծ եղաւ, որ քու յիշատակդ երբե՛ք, երբե՛ք չի կրնար թառամիլ եւ այս գաղութը չի կրնար մոռնալ ի՛նչ որ կը պարտի քեզի:

Յարգանք, բիւր յարգանք անոյշ յիշատակիդ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

13 – 1 – 1981
Պոլիս

ջերմօրէն փարիլ մեր նախնիքներու հաւատքին եւ հաւատարիմ մնալ անոնց ժառանգին: Անվհատ քալել Հրայր – Դըժոխքներու, Վարդան Վարդապետներու, Մշոյ Տարօնցիներու (Գեղամ), Գէորգ Չաւուշներու եւ իշխան Մակարներու քալած ճամբէն՝ ազատութեան ճանապարհէն:

Յիսուն եւ երկու երկար տարիներ անցած են այդ ուրախ եւ խանդավառ օրերէն ի վեր, բայց եւ այնպէս դեռ իր կարճ եւ կորուկ, հաճելի ոճով, գեղեցիկ եւ մաքուր հայերէնով խօսած բոլոր խօսքերն եւ նախադասութիւնները թելադրանքներն եւ յորդորները մինչեւ այսօր դեռ կը հնչեն ականջներուս:

Ով պաշտելի դաստիարակիչս Շաւարշ, հանգիստ ննջէ, կիսատ ձգած գործդ կը շարունակուի ամէն տեղը, այն ազնիւ, մաքուր, պարզ եւ անբասիր ընկերներուդ ջանքերով եւ զոհողութիւններով, որոնք տարիներու ընթացքին ձեր շունչով մեծցան ձեր գաղափարով թրծուեցան եւ դարձան արթուն զինուորները մեր հայրենիքի ազատութեան:

Փառք եւ պատիւ անունիդ, գրիչիդ եւ վաստակիդ եւ յարգանք անմոռաց շիրիմիդ պաշտելի եւ անմոռանալի՝ Շաւարշ:

ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ

Հիւանդանոցին պաղ մատուռին մէջ, անխունկ խորանին առջեւ՝ պառկած էր ան, երկար ու ցած սեղանի մը վրայ, զոյգ սաւաններու ճերմակութեանը մէջ՝ կարծես ձիւն իջած ըլլար վրան մինչեւ ուսերը:

Ինք էր եւ ինքը չէր: Փակ էին աչքերը եւ շուրթերը: Այնքան լռութիւն եւ անշարժութիւն՝ անսովոր էին իրեն:

Դէմքն ալ իրն է եւ իրը չէ: Այդ դէմքը ունեցած պիտի ըլլար ան կեանքին մէջ եւս՝ եթէ Հա՛յ ծնած չըլլար: Եթէ կէս դարէ աւելի պահակ կանգնած չըլլար մեր անդաստանին շուրջ՝ «միշտ զգաստ եւ արթուն»:

Եթէ միտքը աղեղի մը պէս լարած, մշտական հսկումի մէջ, ազգապահպանման ամէն դիրքերէն, իր անվրէպ գրիչը նետի մը պէս արձակած չըլլար, օր ու գիշեր, մեր լեզուի, մեր հաւատքի, մեր պայքարի դաւաճաններուն դէմ:

Եթէ ընտրած չըլլար՝ ապրիլ ու մեռնիլ օտարութեան մէջ՝ բայց անկախ, բայց անյաղթ, բայց զինուած ու կանգուն՝ հաւատաւոր զինուորի մը պէս:

Բայց ինքն ալ, գաղափարի իր ընկերներու նման, մահուա՛ն մէջ միայն գտաւ տարածուն եւ անհոգ ժպիտը՝ զոհունակութեան, խաղաղութեան, երջանկութեան եւ ապահովութեան՝ որմէ զրկուած մնաց անոնց կեանքը: Եւ ահա ինքն ալ անոնց պէս կը թուի ննջած ըլլալ նոյն անոյշ երազովը՝ ուր վերջապէս, գտած հայրենական մերժուած դռները բացող անկախ բանալին, հասած կը թուի ըլլալ, հէքեաթներուն այն աղբիւրի ակին որ կը յագեցնէ բոլոր կարօտները:

Որքա՛ն հեռացած է մեր ժխորէն...

Ու յանկարծ երբ անձկութեամբ կը ծռիմ իր չարթնցող լռութեան վրայ, կը տեսնեմ որ բաճկոնը սրտին վրայ սեղմած կը պահէ՝ իր խմբագրած վերջին թերթը:

Երփներանգ ծաղիկներու փունջի մը պէս, իր պաշտած լեզուի բոլոր տառերը կուրծքին վրայ հաւաքած է որ՝ կը քընանայ, լո՛ւռ բայց ոչ անպատգամ, քանի որ ծոցէն դուրս ցայտող թերթի կողին վրայ կը կարդանք, բոցավա՛ռ տառերով՝ ... ՅԱՌԱՋ:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ (*)

1957 Յունուար 31

(*) Ի յուշ, նաեւ, Հուրի Իփէքեանի մահուան Ա. տարելիցին:

Տարիներ կուգան ու կ՚անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը:

Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որոշ հանգըրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները:

Երէկ ոտնակոխ ու նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակադեղ, դո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ՛ դէպի հայրենի Տուն:

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կծկուելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու եւ պարպուած դիրքերը գրաւելու համար:

«Եաթաղան»ը արեան պէտեր հոսեցուց, բայց Հայկազեանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն:

Թոյլ մի՛ տաք, տղաք, որ օտարութեան զոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր եռեւ ձգելով միայն դաբաւոր պատմութեան մը կմախքը:

Կարգը ձերն է, տղաք:

Շ.

ԱԽՈՅԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Մտքի թարմութիւնը այն մագնիսն եղաւ, որ Շ. Միսաքեանը կապեց երիտասարդութեան՝ սկիզբէն ի վեր:

Երիտասարդութիւնը նիւթ մըն էր, կարելի է ըսել՝ իր գլխաւոր մտահոգութեանց առարկան, որու նուիրած է բազմաթիւ խմբագրականներ: Միւս կողմէ, «Յառաջ»ի ընթերցողը պիտի յիշէ թէ ի՛նչքան նիւթ է տրուած իր թերթին մէջ՝ ներկայացնելու համար օտար երիտասարդական կազմակերպութիւնները, մարզական կամ մտաւորական: Թարգմանաբար տրուած են նաեւ տարիքով 30-էն վար սերունդներու հոգեկան խըռովքները, ընկերային դժգոհութիւնները, կազմակերպչական խարխափումները: Յաճախ նաեւ նշմարներ հայ երիտասարդական շարժումներու մասին, մարզականէն մինչեւ ուսանողականը:

Պէտք է ըսել թէ իր համակրանքին ու քաջալերանքին մէջ անպակաս էր դժգոհութիւնը, այն առարկութեամբ թէ քըսան տարեկան ըլլալը կամ համալսարանական վկայականը բաւական չէ ծափ ու գնահատութիւն պահանջելու համար հիներէն, այլեւ պայման է մասնակցիլ ժողովուրդը պատրաստելու աշխատանքներուն, ու մանաւանդ ցոյց մը խլել ժամանակէն, բաժին առնել գիտական նուաճումներէն, մտաւորական պատուաստ կատարել ի շահ մեր ժողովուրդին:

Եւ ակնարկելով երիտասարդութեան քննադատութեանց եւ դառնութեանց, նշանաւոր է իր խօսքը.

– Աթոռները չեն տրուիր, կը գրաւուին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՑ

Մարգար այդ չարչարանքէն ազատելու համար ինչքա՛ն կ՚ուզէր, որ կախըլլար այդ գիշեր, եւ ինք աչքերը դարձած գոմէշի մը պէս կառչէր, դիրքերէն դուրս դար, հիւծում տար թշնամիին վըրայ՝ չզգալու համար անհերոդ Յիսուսի խարազանի հարուածները իր կռնակին ու մոռնար իր մեղքի ծանրութիւնը: Եւ նորէն գիւղացիներուն կողմը շտկուեցաւ: Ոչինչ, ան Խէչոյի դիրքը պիտի երթար ու իր ճամբան կարճ կտրելու համար միայն, ուղեց նորէն գիւղացիներուն մօտէն անցնիլ:

Մարգար այդ անգամ բաւական հեռուէն անցաւ ու տեսաւ իր ճամբուն վըրայ դժոխքի ծուխի պէս հանդարտ շարժող, միեւնոյն ոգին, որ կ՚ուզէր իր ճամբան մոլորեցնել: Ան էր, պառաւ դայեկը, որ մութին մէջ իր անցնելուն կը ըսպասէր:

– Երէկ գիշեր Պզկան քարերը Ջուրի գրկեցի: Սպասեր է քեզի, – ըսաւ պառաւը:

Մարգար իմացաւ, ձայն չհանեց ու շարունակեց իր ճամբան, գլուխը կախ, հրացանը անութին տակ բռնած:

Երէկ գիշեր ինք ալ Պզկան քարերուն կողմերն էր ու տեսած էր մութին մէջէն անծանօթ հասակի մը անցնիլը: Մարգար հովտի կողմն անցած, հետեւած էր այդ անծանօթ հասակին: Իր ընկերներէն, Առքոյի քալուածքն էր կարծես, որ անցքի դիրքերը տանող ապառաժներուն մէջ կորսուած էր: Բայց Մարգար, այդ խիստ փէտային, կարծես երկչոտ դարձած էր. էն շատ՝ պառաւէն էր, որ կը վախնար: Իսկ այն հասակը, որ անցած էր իր մօտէն, զինքը երախայի երկիւղով մը լեցուցած էր: Լեռները, մութը, կապոյտն ու լուսնկան կարծես կը պոռային հսկայ աղաղակով մը. – «Մունկի եկ ու խոստովանէ մեղքդ»:

– Էդ դո՞ւն ես, Խէչօ, – հարցուց Մարգարը:

Մարգար ծանր քայլերով հասած էր Խէչոյի դիրքը:

– Ի՞նչ կ՚ընես, Մարգար. լաւ ըրիր՝ եկար, – ձայն տուաւ Խէչօն ու աւելցուց. – տուշմանէն ձէն չկայ: Կ՚երեւի, Պինպաշին Ջարէի հետ աչկապուկի ելած է:

Չէր գիտեր թէ ինչո՞ւ Մարգար ընկերներուն հետ երկար չէր կրնար խօսիլ: Այո՛, այո՛, գիտեն ու կըծածկեն իրմէ: Անտարակոյս, Խէչոյի մտքին մէջ ուրիշ բան կար, երբ ըսաւ. թէ «Պինպաշին Ջարէի հետ աչկապուկի ելած է»:

– Էս երեկոյ գիւղացիներուն մէջ նըշանտուք կայ, Մարգար: Հովտի կռուին մէջ վիրաւորուած էն վարդաձորցի ճահիլ տղան կը նշանեն: Քէֆքէրնին տեղն է: Ինչպէս կ՚երեւի, էս գիշեր կռիւ չկայ: Եկ, պահ մը գիւղացիներուն մօտ երթանք:

– Չէ՛, Խէչօ, էստեղ լաւ է: Էստեղ, էս քարերուն վրայ, – ըսաւ Մարգար ու տեղաւորուեցան գիւղացիներուն կողմը նայող խոշոր ապառաժի մը վրայ:

Երկար տարիներ Խէչօն ու Մարգարը իրարու հետ եղած էին: Մարգարի նոյն դէմքին գծերը, նոյն ձայնը եւ կարծես միեւնոյն թաշկինակը ականջներուն փաթթուած էր: Սակայն, Խէչօ այդ երեկոյ անոր դէմքին վրայ փոխուած բան մը տեսաւ: Առաջին անգամ չհասկցաւ թէ ի՛նչն էր փոխուած:

– Սէլիմ Պինպաշին լեռներու կռուի շատ անվարժ մէկը կ՚երեւի, – ըսաւ Խէչօն՝ հեղ մըն ալ Մարգարին դէմքը նայելով:

Անտարակոյս, Մարգարի մէջ փոխուած բան մը կար, ու Խէչօ չէր գիտեր, թէ ի՛նչ: Բայց ան միայն կասկած յայտնեց, որ թերեւս մի քանի օրէն Շէյխ Ճէլալն ու Խուրշիտը զուլամներով կռուի գան:

– Բա, տնաշէն, ես ըլ կ՚ըսիմ ի՞նչ է փոխուեր դէմքիդ վրայ, – աւելցուց Խէչօն կատակով: – Չըսե՞ս, Մարգար, աշխարհի գործերը լաւ պիտի երթան: Էն մեր թագաւոր Արտաւազդը շղթաներէն պիտի ազատի: Թ ր ք ա ց Սուլթանը իր սրտին մէջ մ տ ա ծ եօթը դեւերէն ազատելու համար, Ս. Կարապետ ուխտի պիտի երթայ: Ռուսաց Ջարը ծնրադիր Հայոց կաթողիկոսին մօտ պիտի երթայ: Է՛խ, է՛խ, է՛խ...

(Շար. 244)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՌԸՆԱԺ. – Ընկ. Վ. Խաչատուրեան, կուսակցական իր դաստիարակին եւ մեր տաղանդաւոր ու «Ամենայն Հայոց Խըմբագրապետ»՝ ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 24–րդ տարելիցին առթիւ՝ երկիւղածութեամբ կը խոնարհի իր պաշտելի շիրիմին առջեւ և 100 Ֆ. կը նուիրէ իր այնքան սիրելի ուսուցչապետ՝ «Յառաջ»ի յարատեւման համար:

×

Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Օպոն) 50 Ֆ. կը նուիրեն:

×

ՎԱԼԱՆՍ.– Մարգարեան ընտանիքը, իրենց հին եւ նոր ննջեցելոց յիշատակին՝ 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

50–ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

3–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3–րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Զըրաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ՝ Խաչիկ Ըլմազեանի:

Յաւարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Զըրաշեան» սըրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պոզաճըեանի, հեռ. 90. 53. 91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77. 84. 70:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Խաչիկ Ճամճեան եւ զաւակները, իրենց սիրելի ննջեցեալներու հոգիներուն հոգեհանգստեան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ.– Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ 500, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան 500, Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան 500, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 400, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ 300, Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ 300 Ֆ.:

×

Սէն–Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր պատուոյ անդամ՝ Յովհաննէս Ժամկոչեանի եւ զաւակներուն, իր կողակցին՝ Մարի Ժամկոչեանի (ծնեալ Գազանճեան) մահուան առթիւ: Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին.– Յովհաննէս Ժամկոչեան եւ զաւակները ե.պ. 200, դըպրոցին 200, Դպրաց դասուն 100, եկեղեցւոյ երգչախումբին 150, Տէր եւ Տիկին Իսահակ Ադամեան (Փարիզ) ե.պ. 200, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Զօրպաճեան, Տէր – Մինասեան ընտանիքները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Կարպիս Մինասեան եւ զաւակները ե.պ. 100, եւ դպրոցին 100, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ասարլըքեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զէյթունցեան, Հմայեակ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Քոքայեան, Այրի Տիկին Սաֆարեան եւ զաւակները, Գաբլանեան եղբայրք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզեան, Համբարձում Մինասեան 50–ական, Գրիգոր Պռուշեան 30 եւ 30 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան, Մանկիեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նակինեան, «Պառ Մոտէրն» 30–ական, Ա. Մանկասարեան 20, Փօլ Գասպարեան 25 եւ 25 դպրոցին, Գեղամ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Աճէմեան 30–ական դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլկուրեան 30 դըպրոցին:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30–ին՝
Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE
Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ն ի ւ թ՝
Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն:
Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE

La Section Culturelle de
L'UNION GENERALE
ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise
Le Vendredi, 30 Janvier, à 21 h.
A son siège 33, Cours Pierre-Puget
Une Conférence par
M. PATRICK DONABEDIAN
Docteur en Histoire de l'Art
Diplômé de l'Académie des Beaux - Arts de Léningrad et de l'Uuniversité d'Erevan
Maître en Slavistique à l'Université d'Aix-en-Provence
Thème de la Conférence - Projection:
EVOLUTION DES TRADITIONS
dans l'Architecture Médiévale de l'Arménie

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
«ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»
Փետր. 15ին, Աելք Մանուկեան սրահը:

×

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:
ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

×

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 7–ին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ»
Ճեմարանականներու ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ճինպաշեանի – 246. 03. 65:

Բոլոր ճեմարանականները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

×

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

— Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août —

Départ de Lyon: 3700 F.

Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel« Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Récital
Myriam Birger-Papazian
Piano
avec le concours de
BARBARA MARCINKOWSKA
Violoncelle
1er Février, à 17 h. 45
SALLE GAVEAU
Au programme: MOZART - CHOPIN
45, *rue La Boetie*
Tél.: 563. 20. 30

Լ Ի Ո Ն .–

ԽՆՋՈՅՔ

Ընտանեկան խնջոյք, կազմակերպուած Լիոնի Կապ. Խաչին կողմէ, Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 4–էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Մշակութային տան սրահը՝
Centre Culturel de Villeurbanne
Cours Emile Zola
Մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» նուագախումբին: Խնջոյքին հասոյթը կը տրամադրուի «Հրայր Գիլինճեանի Յանձնախումբին»:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente
«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN
Le Dimanche, 22 Février
à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.
Les billets sont en vente chez:
— Ets. K. BAKERDJIAN:
35, Rue de Trévise, Paris 9e
— Librairie PALOUYAN:
9, Rue de Trévise, Paris 9e
— Restaurannt EREVAN:
29, Rue Bergère, Paris 9e
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53
— SAGHATELIAN - 854. 35. 74
Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի Փետր. 1, ժամը 13–ին Հայ Մշակոյթի Տան Վապուրական սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին «Կարօտ» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

— COMMUNIQUE —
Nous signalons:
— Aux Organisatione et Associations:
(France et Etranger).
Que le film «GENOCIDE ARMENIEN» peut être projeté lors de leurs réunions sur simple demande.
— Aux Particuliers:
Que des cassettes vidéo du film sont en vente au prix de 250 F. TTC+20 F. de frais d'expédition.
Paiement par cheque bancaire, CCP, mandat, ou contre remboursement.
Pour toute demande s'adresser à:
MAGDA PRODUCTION
5, *Rue des Pruniers, 75020 - Paris*
Tél.: 797. 13. 52

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նըւէրները, Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 500, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գարաճեան, իրենց անմոռանալի որդւոյն եւ Տէսինաբնակ հանգուցեալ բարեկամներու յիշատակին՝ 200, Այրի Տիկին Ծաղիկ Մանուկեան Զօրօինէֆի առթիւ 200, Տէր - Սահակեան ընտանիք, Տիկին Զապէլ Տէր - Սահակեանի (Պօլէն) մահուան քառասունքին առթիւ 100 Ֆ.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
28
MERCREDI
28 JANVIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.829 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.829

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ երեք ոստիկան ձերբակալուած է Հասան Խօզմէնի մահէն ետք, ինչպէս նաեւ երկու զինուոր եւ մէկ ենթասպայ իբրեւ պատասխանատու տըպագրիչի մը մահուան (մեռած էր ուղեղային արիւնահոսութենէ ծեծի հետեւանքով)։ Իզմիրի մէջ ալ բանտին տընօրէնը եւ վեց բանտապահ ձերբակալուած են ցմահ ծեծած ըլլալով արգելափակուած մը։ Զանազան այլ քննութիւններ ալ բացուած են Պոլիս եւ Անգարա երկու անձերու մահուան պատճառաւ, հարցաքննութենէ ետք։

ՌՈՊԷՐ ՊԱԼԱՆԺԷ, որու անակնկալ մահը, հաղորդած էինք երէկ քանի մը տողով, գնահատուած դէմք մըն էր նոյնիսկ իր քաղաքական հակառակորդներէն։ 1940–ին դէմ ըլլալով համայնավար կուսակցութեան դիրքին (գերման – խորհըրդային դաշինքի օրերուն) կը մտնէ դիմադրութեան մէջ։ Կեանքի վերջաւորութեան ալ զուցէ յուսախաբութիւն մը կար (Մոնտի տեսակցութեան մէջ անցեալ Հոկտեմբերին) բայց միշտ հաւատարիմ շարքային մը մնացած է։ 1945 անդամ էր կեդր. կոմիտէին, 1946–ին երեսփոխան կ'ընտրուէր եւ 1964ին, Ազգ. Ժողովի համայնավար խումբին նախագահ կը դառնար։

ՏՈԼԱՐԸ գգալապէս բարձրացաւ վերջին օրերը եւ Երկուշաբթի օր, Փարիզի մէջ 4,72–ի հասած էր։ Ոսկին ալ կ'իջնէ, ինչ որ Ռիկընի փափաքն էր։

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ բացուած Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական նոտաշրջանին գլխաւոր օրակարգն է՝ Թուրքիոյ կացութիւնը, «խոշոր պատառը» կը գրէր նոյնիսկ Քոթիտիէն տը Փարի, Երեքշաբթի առտու։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ պատանդներու ազատարձակումէն ետք, բախումները վերսկսած են կարծր կրօնամոլներուն եւ չափաւոր աշխարհականներուն միջեւ։ Պանի Սատր տեսակցութեան մը ընթացքին Միզան թերթին ըսած է. – «Եթէ, ինչպէս ըսաւ երկրին մէկ պատասխանատուն, պատանդներու հարցին արդիւնքն էր իշխանութենէն հեռացնել որոշ մարդիկ, զանոնք ուրիշներով փոխարինելու համար, այն ատեն շատ սուղ վճարեցինք ատոր համար»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ սկսած են լեզու փոխել եւ դադրեցնել հակամիթերան յարձակումները, տեղը դնելով հակաժիսքար յարձակումներ։ Թիւ 2–ը՝ Ֆիթերման, նոյնիսկ սկսած է խօսիլ համայնավար նախարարներու ներկայութեան ձախ կառավարութեան մը մէջ։ Այս ձեւով, ըստ երեւոյթին կը պատրաստեն ի նպաստ Միթերանի քաշուիլը, Ա. Հրջանէն ետք։

ԺԱՊՈՒՆ, այսինքն՝ Ժան Նոհէն մեռաւ աղջի օր, 80 տարեկանին։ Ժողովրդական դէմք մըն էր նախ ձայնասփիւռի, ապա՝ նաեւ հեռատեսիլի։ «36 մոմեր» յայտագիրը ծանօթ էր բոլորին։ Ժպտուն, հաղորդական, ռահվիրաններէն էր ձայնասփիւռին ու նաեւ մէկը, որ բաւական արուեստագէտներ հրապարակ նետեց։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ Կառ Տիւ Նորի գիծին վրայ ուղեւորները գործադուլի դիմած էին 24 ժամ եւ ոչ մէկ կառախումբ կը բանէր։ Կը բողոքէին իրենց մէկ ընկերոջ մահուան դէմ։ Ատենէ մը ի վեր երախաներ – 8–էն 15 տարեկան – Քուռնէօվի հրջանէն կը «զուարճանան» քարեր նետելով եւ հազարումէկ ուրիշ բաներ նետելով անցած կառախումբերուն վըրայ (Փարիզ – Ռուասի)։ Առջի օր կրաշիւսի փլաք մը տեղն ու տեղ մեռցուցած է ուղեւորը։ Արարքին, շատ աւելի ուշ տէր եղած էր Կուատըլուփի ազատագրական շարժումը, բայց ոստիկանութեան խելքին չի պառկիր քանի ամիսներէ ի վեր է, որ այդ տղաքը «կը զուարճանան» այդ գիծին վրայ։

ԷՃԷՎԻՏ, չկարենալով այլեւս քաղաքականութեամբ զբաղիլ որոշած է լրագրութեան եւ գրականութեան վերադառնալ, քանի իր հին ասպարէզն էր (բանաստեղծ է)։ Հալքի պարագլուխը, նախկին վարչապետ, կը թելադրէ քաղաքական իր պաշտօնակիցներուն ալ իր օրինակին հետեւիլ։ Փետրուարին շաբաթաթերթ մը պիտի հրատարակէ Թայմ Մակազինի ձեւով։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 14 – 15

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գիւղատնտեսութեան ընդհանուր արտադրութեան տարեկան միջինը, մինչեւ 1985, կը նախատեսուի աւելցնել 10–էն 12 տոկոս։ Աճ հացահատիկի, խաղողի, բանջարեղէնի եւ անասնապահական մթերքներու։

Այս ծրագիրը իրականացնելու համար հետեւեալ միջոցները նկատի կ'առնուին. – ճիւղերու մասնագիտացում, ելեկտրուժի յաւելում, ջրաշինարարական լայն չափի աշխատանք։ Այս վերջինոյն շնորհիւ կը նախատեսուի ոռոգելի դարձնել 30.000 հեկտար հող։ Ծրագրով երկու մեծ ջրամբարներ կը շինուին Ղուկասեան եւ Կալինինօ շրջանները։ Նաեւ մաքրութիւն աղի հողերու՝ Արարատեան դաշտին մէջ, օգտագործում նոր հողերու Արագածի լանջերուն վրայ։ Թալինի ոռոգման ցանցին շնորհիւ կարելի կը դառնայ ութ տնտեսութիւններ հաստատել համանուն շրջանին մէջ, բոլորն ալ մասնագիտացած այգեգործութեան ուղղութեամբ։ Անասնապահութիւնը արդիւնաբերական հիմերու վրայ կը դրուի։ 16 ագարակներ կը շինուին միայն անասնապահութեան ճիւղին զարգացումին համար։

×

ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ՕՓԵՐԱՆ

Վահրամ Բաբայեան, 32 տարեկան, որ ցայսօր յօրինած է բեմապարեր եւ օփերաներ, դասական նկատուած հեղինակներու գրական ստեղծագործութիւններու հիման վրայ, ինչպէս Պիկմալիօն, ըստ Պեռնար Շոյի թատերգրութեան, Պանը, ըստ Համսունի վէպին, Օտարականը, ըստ Քամիւի վիպակին (առաջին երկուքը բեմապարեր, վերջինը՝ օփերա), նոր օփերա մը ստեղծագործած է՝ Պեթհովենի նամակները անունով։

– Դեռ ուսանող եղած ժամանակ, հետաքրքրուած եմ անուանի երգահանին կեանքով եւ դիմագիծով։ Ուզած եմ գըտնել այն նուրբ կապը, որ գոյութիւն ունեցած է երգահանին ստեղծագործութիւններուն եւ «Անմահ սիրեցեալին» ուղղուած անոր նամակներուն միջեւ։ Օփերայիս նիւթը քաղած եմ այդ նամականիէն։ Օփերաս երեք մասէ բաղկացած սենեկային ստեղծագործութիւն է, բացատրած է Վ. Բաբայեան։

Նոր ծրագիրներուն շարքին են Ֆ. Վերֆելի Մուսա լերան 40 օրերը, օփերան, Դոստոյեւսկիի եւ Նարեկացիի նիւթերով երաժշտակլան յօրինումներ։

×

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ակադ. Վ. Համբարձումեանի առաջարկով, Բիւրականի մէջ աստղագիտական թանգարան մը պիտի հիմնուի։ Ցուցանմոյշներուն առանցքը պիտի կազմեն ճարտարապետ Սուրէն Պետրոսեանի հաւաքած աստղային քարտէսները՝ բոլորն ալ հին դարաշրջաններուն վերաբերող։ Ճարտարապետը, Գեղամայ լեռներուն եւ Վարդենիսի լեռնաշղթաներուն մէջ 12 տարիներ շարունակ ուսումնասիրած է բազմաթիւ հնադարեան ժայռապատկերներ։

Զանոնք ուսումնասիրելով, գիտնականները այն եզրակացութեան եկած են, որ քարերուն վրայ նկարուած այդ աստղաբաշխական քարտէսները արեւի համակարգի մոլորակներուն, կենդանակերպ համաստեղութեան հնագոյն արտացոլացումներն են եղած։ Ք. Ա. 3–րդ եւ 2–րդ հազարամեակներուն պատկանած այդ քարտէսները մեծ օժանդակութիւն բերած են պարզելու համար աստղագիտութեան կարգ մը պատմական երեւոյթները, էջերը։ Տուեալ ժայռապատկերները համեմատուած են ժէ. դարու լեհ անուանի աստղաբաշխ Եան Հեւելիուսի աստղային քարտէսներուն հետ, եւ համեմատութիւնները ճիշդ գտնուած են։

Այդ ժայռապատկերներուն շնորհիւ հաստատուած է, թէ հին դարաշրջաններուն հայկական լեռնաշխարհը հանդիսացած է աստղաբաշխական օճախներէն մէկը։ Աւելին՝ Եգիպտացիներուն եւ Յոյներուն միջոցով Եւրոպա տարածուած համաստեղութիւններուն պատկերացումները յղացած են Արարատի եւ Եփրատի տարածքին բնակածները։

×

ՆՈՐ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Գրադատ Գեղամ Սեւան, Գիտութիւններու Ակադեմիային հրատարակչութեան ճամբով, լոյս ընծայած է իր նոր աշխատասիրութիւնը՝ Սփիւռքահայ գրականութեան պատմութեան ուրուագծեր, խորագիրով։ Նիւթը՝ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը 1920 – 45 թուականներուն։ Նկատի առած է այն ժամանակաշրջանը, երբ դեռ բաբախած է արեւմըտահայ գրականութեան հիմնական երակը, այն որ հիմը հանդիսացած է, դիմագիծը հաստատած է նոյն գրականութեան ապագայ զարգացումին, թէեւ բոլորովին տարբեր թեմաթիք իր նկարագիրով։

Աշխատասիրութիւնը փորձ մըն է, շատ անգամ առաջին անգամն ըլլալով Հայաստանի մէջ, ամբողջացնելու, կատարեալ դարձնելու Սփիւռքի հայ գրականութեան մեծ դէմքերուն դիմանկարները։ Այսպէս, հոն բնութագրուած են Շահան Շահնուր, իր իւրայատուկ միտքերով, ազգային հոգերով, ժողովուրդին ճակատագիրը քննելու իր ուրոյն փիլիսոփայութեամբ, Նահանջի ահազանգով, Համաստեղ, իր հէքեաթներուն գունագեղ աշխարհով, կորսուած ոստանին կարօտով եւ յուշերով, Վազգէն Շուշանեան, իր հայրենի երդիքի՝ հողի եւ սիրոյ արտայայտութիւններով։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄԸ՝ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ...

ԽՄԲ. – Թէրճիւման Յունուար 24–ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ յոյն – կիպրական թերթի մը հրատարակած նամակին, ուր Հայկ. Գաղտնի Բանակը կ'ակնարկէ հայ «հակայեղափոխականներու»։ Ստորեւ լուրը եւ խորհրդածութիւն մը – եթէ անշուշտ ճիշդ են այս ըսուածները – լաւ չըլլա՞ր որ քիչ մը հանգիստ ձգենք Պոլսոյ մեր Պատրիարքը։

×

«ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ՝ ՍԵՒ ՑԱՆԿԻ ՎՐԱՅ»

«Թուրք դիւանագէտներու դէմ մահափորձեր կազմակերպող Հայկ. Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը, Թրքահայերն ու Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք՝ Շնորհք Գալուստեանը՝ հակայեղափոխականներ հռչակած է։ Մինչ այդ, նոյն կազմակերպութիւնը յայտնած է թէ՝ աշխարհի բոլոր կողմերուն վրայ զուիցերացի դիւանագէտներ սպաննել՝ պիտի սկսի։ Լէֆքօշէի յունական բաժնին մէջ հրատարակուող՝ «Թանէա» օրաթերթին նամակ մը ղրկելով, Հայ Գաղտնի Բանակը, ի մէջ այլոց, իրենց ի վնաս աշխատողներու վերաբերեալ հետեւեալները ըսած է. –

«Այս արարքներու դրդապատճառը յայտնի է։ Կ'ուզեն խաթարել Հայերու, իրենց ապագան իրե՛նց իսկ ձեռքով որոշելու համար ձեռնարկուած պայքարը։ Հայ երիտասարդութիւնը արթնցած է։ Ամերիկայի ու հակայեղափոխական Հայերու պայքարը կոտրելու կապակցութեամբ խաղացած դերը՝ ըմբռնել սկսած է։ Աշխարհի վրայ սփռուած Հայեր դըժուարին պայմաններու տակ կ'ապրին։ Մեզ, Թուրքիոյ զին. իշխանութեան, գայն քաջալերող աշխարհակալ ուժերու եւ հակայեղափոխականներու դէմ պայքարելու միջոց պատճառը այս է»։

«Լէֆքօշէի լաւատեղեակ աղբիւրներուն համաձայն, Աթաթիւրքի ծննդեան տարեդարձին առթիւ տօնախմբութեան յանձնախումբին ըրած նուիրատուութեամբն ու հեռատեսիլէն սփռուած իր ճառին հետեւանքով Հայոց Պատրիարքն ալ՝ հակայեղափոխական հռչակուած է»։

———×———

Յունուար 24–ի Հիւրրիյէթն ու Միլլիյէթն ալ, նոր նոր իմացեր են որ Մարսէյլի մէջ, փողոց մը մկրտուած է «Ապրիլ 24 – 25, 1914» (ըստ երեւոյթին թըղթակցները իսկ 66 տարի ետք չեն կրցած ճշդել...)։ Ահա թէ ինչ կը գրեն այդ առթիւ։

×

«ՖՐԱՆՍԱ՝ ԹՇՆԱՄԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ ԵԻՍ»

Միւս կողմէն, Մարսէյլի մէջ, հայկ. յուշարձան մը դրուելով, փողոցի մը՝ «24 – 25 Ապրիլ» անունը տրուած է։

«Ֆրանսայի մէջ գտնուող Թրք. իշխանութեանց, յիշեալ յուշարձանի կանգումին եւ փողոցի անունը յիշեալին պէս չմկրտելու առընչութեամբ թափած ջանքերը ի զուր եղած են։ Ֆրանսական կառավարութիւնը՝ Մարսէյլի քաղաքապետին՝ ընտրութեամբ պաշտօնի կոչուած ըլլալուն պատճառով, որեւէ ազդեցութիւն գործել մերժած է։ Այս դէպքին պատճառով Թուրք եւ ֆրանսական յարաբերութիւններու մէջ նոր պաղ շրջան մը սկսած է»։

ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ, ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ

Մինչեւ ե՞րբ Փարիզի հայ գաղութը պիտի տարուբերի չնչուած անորոշութիւններու մէջ:

Տարիներէ ի վեր գրուած ու խօսուած՝ ո՞ւր է այն կենտրոնական ղեկավար մարմինը, որ առաջնորդը հանդիսանար ամէն ձեռնարկի, իրաւատէրը ըլլար ճշդորոշելու անոր օգտակարութիւնը եւ արդիւնաւորութիւնը եւ արգելք հանդիսանար ցիր ու ցան նոյնանպատակ միութիւններու գոյութեան, սկզբունք ընդունելով՝ մէկ միութիւն մէկ նպատակ՝ հանդերձ իր ստորոգելիներով:

Մի՞թէ կարելի չէ հեղինակաւոր անձերէ կազմուած կենտրոնական մարմին մը իրականացնել եւ ընդունիլ անոր վերին իշխանութիւնը, որ իրաւասու ըլլար ազգային գործունէութիւններու պատասխանատուութեան բեռն իր վրայ առնելու: Օրինակներ բազում, բայց կը խուսափիմ այդ ուղղութեամբ արտայայտուիլ, արժանապատուութիւններ խնդրոյ առարկայ չդարձնելու համար:

Միասնական, համերաշխ գործունէութիւններ, որ կրնային հրաշքներ գործել, սիրելի չէ մեզի համար: Մեր անմիաբանութեան պատճառաւ որքան ալ տքնինք, մեր հայեցիութիւնը պահպանելու, աւելի կը քանդենք, քան թէ կը շինենք: Եթէ իւրաքանչիւրս փոխակերպուելու դոյզն տրամադրութիւնով մօտենանք մեր թեբութիւններուն հանրային տեսակէտով, տակաւին երկար տարիներ մեր հայեցիութեան հուրը կը լուսարձակէ մեր մէջ:

Առաջնորդուինք Հրեաներու օրինակով: Հրեայ է, ուր որ ալ երթայ, ինչ որ ալ պատահի, հրէութիւնը սրբութիւն մըն է իրեն համար: Հրածարիլ, նահանջել չկայ: Երեւութապէս բնակած երկրին հասարակութեան հարազատ մաս մը կը կազմէ, սակայն խորքով Հրեայ է: Անշեղ Հրեայ:

Մենք Հայերս ալ բացառիկ ձիրքերով առաւելութիւններով կերտուած ժողովուրդ մըն ենք, սակայն, ցաւ ի սիրտ մեր աշխարհագրական դիրքի բերումով՝ պատմականօրէն մեր նկարագիրը թերաճ է եւ յարափոփոխ բնոյթ ունի քաղաքական հասունութեան գետնի վրայ:

Համահաւասկացողութեան, համագործակցութեան եւ միասնականութեան կարեւորութիւնը արժեցնող ամբողջութիւն մը չենք:

Քննադատելու մէջ առաջինն ենք, գնահատելու մէջ՝ վերջինը:

Անշուշտ բացառութիւնները միշտ յարգելի են:

Զմոռնանք որ ցուպը ի ձեռին եկանք եւ բախտը ունեցանք օտար ցամաքամասի մը վրայ ոտք դնելու: Ձիրքեր ունէինք, աշխատասէր, շինարար, արուեստագէտ ժողովուրդ մը, ոչինչէն սկսանք եւ պայմաններն առաջնորդեցին մեզ ոչ միայն մեր օրապահիկը շահելու, այլեւ նոյն իսկ մեծահարուստներ, երբեմն ալ սահմաններն անցած միլիառատէրեր դառնալու:

Հրեայի պէս յանուն ազգի զոհաբերելու ատակ չենք: Եւ շատ շուտով նետեցինք մեր նախնիքներու գգեստները ու զուգուած – զարդարուած, շլացումով փորձեցինք նմանիլ ու նոյնանալ մեր ապրած երկիրներու հասարակութեան:

Եւ ո՛վ զարմանք, հայ ինչ – ինչ մեծահարուստներ փառամոլութեան սահմանն անցնող ապշեցուցիչ նուիրատուութիւններով երբեմն գացին օտար երկիրներ, հարստացնելու, իրենց ուշադրութենէն դուրս ձգելով Հայութեան աղաղակող ամենակենսական աջակցութիւններու կարեւորութիւնը:

Եւ ի՞նչպէս հաշտուիլ օտարացումի աղէտին հետ, Փրանսախօսութիւնը սկսաւ սպրդիլ տուներէն ներս, եւ հայութիւնը մթագնումի դիրքի մէջ մտաւ ու աղճատ նոր սկսուած Փրանսախօսութիւնը պերճանք նկատուեցաւ:

Ո՞ւր գացին մեր գիւղերու աբօրը, գութանը ... անոնք ամէնքն ալ մոռցուեցան եւ հնութիւն մը դարձան:

Հապա Եղեռնը ... Ինչպէս մոռնալ: Միլիոնները որոնք անապատներու մէջ առասպելական չարչարանքներով կորան, անհետացած կառչած մնալով իրենց կրօնին ու հայութեան: Այո, ամէն տեսակի ճոխութիւններ, զուարճութիւններ օտար ափերու վրայ եկան վարագուրել ահաւոր աղէտը:

Եղեռնը մեր հայեցիութեան պանթէոնն է...

Եւ ահաւասիկ, այս նոր կացութիւնը հայութեան սայթաքումի՝ ցասումի մը դուռ բացաւ մեր երիտասարդներու առջեւ: Երիտասարդ կոչուածը արդէն յուզումնալից ըմբոստ տարր մըն է: Զկաբողանալով այլեւս հանդուրժել երկցներուն միջազգային պետութիւններու կողմէ Սեւրի եւ այլ դաշնագրով կատարուած յանձնառութիւններու դրժումը: Զոռթկացին եւ իրենք միջոցներով ահաբեկչութեան դիմեցին՝ իբրեւ վճռական միակ միջոցառում, իրենց կորուստին տիրանալու եւ այդ ահաբեկիչները սկըսան սունկի պէս բուսնիլ:

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ – ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝

ԿՈՉՈՒՄ ՄԸ, ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ՛ՆԵՐ

———O———

Ֆրանսահայութեան ամէնէն ներկայացուցչական, ապաքաղաքական կազմակերպութիւնն է Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, հիմնուած՝ շուրջ 90 տարիներ առաջ, խումբ մը ազգանուէր հայրենակիցներու կողմէ, առաւելաբար ընկերային գետնի վրայ ծառայութիւններ մատուցանելու համար մեր համայնքին:

Անունը հարազատօրէն չի պատկերացներ իր կոչումը եւ իրագործումները: Արդարեւ, տարիներու երկայնքին, իր անսակարկ գործունէութեամբ համայնքին անվերապահ վստահութեան արժանանալով, ընկերակցութիւնը յարաճուն վերելք մը արձանագրեց ու բարգաւաճեցաւ, գտնելու համար իր յստակ դիմագիծը, բացայայտելով իր կոչումը:

Գլխաւորաբար երեք մարզերու կը վերաբերին ընկերակցութեան գործունէութիւնները: Կարեւորութեան կարգով այս երեք մարզերը կը հանդիսանան.

–Զաղութիս տարեց անձերուն ընծայել հանգիստ, գուրգուրանք եւ խնամք՝ իրենց կեանքի վերջալոյսին:

– Իր պիւտճէին ներած չափով՝ օգնութիւն կատարել Փրանսաբնակ Հայերու եւ քաղաքէս տարանցող եւ կամ Ֆրանսա ապաստանող այն անձերու, որոնք անմիջական օժանդակութեան կը կարօտին:

– Սահմանափակ թիւով պարգեւաթոշակներ տրամադրել հայ ուսանողուհիներու եւ ուսանողներու, եւ կրթական կարգ մը հաստատութիւններու:

Հանրայայտ իրողութիւն է որ ընկերակցութիւնը Ֆրանսական Պետութենէն ստացած է «Հանրային Օգտակարութեան» մնայի ճանաչում, որ բարոյական մեծ նշանակութիւն ալ ունի յաչս հանրային կարծիքին, փաստելով թէ Պետութիւնը քառորդ դար առաջ լիուլի գնահատած էր ընկերակցութեան հանրանուէր օգտակարութիւնը:

Տարեց անձերու համար՝ ընկերակցութիւնը ունի հանգստեան երեք տուներ, որոնց երկուքը՝ Մոնմորանսիի եւ Անթիյի, իսկ երրորդը՝ Սէն Ռաֆայէլի մէջ, ընդամէնը հինգ շէնքեր շուրջ երեք հարիւր անկողիններով: Բնութեան գեղեցիկ միջավայրերու մէջ այս տուները ունին արդիական յարմարութիւններ՝ տարեցներու հանգիստը ապահովելու համար ամէն տեսակէտով:

Տասնամեակի մը ընթացքին յաջորդաբար կը հիմնուէին Անթիյի (1949), Մոնմորանսիի (1953) եւ Սէն Ռաֆայէլի (1959) հանգստեան տուները, ուր մեր տարեց ազգակիցները կը վայելեն հաբաղատ մթնոլորտի մէջ հարազատներու գուրգուրանքը:

Շարունակելու եւ զարգացնելու համար նախորդ վարչութեանց սկսած գործը, Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան նոր Վարչութիւնը, գլխաւորութեամբ Պ. Ժագ Գալճեանի, առաջադրած է աւելի մարդկայնացնել կեցութեան պայմանները հանգստեան տուներէն ներս, արդիական, անհատական սենեակներ տրամադրելով պատսպարեալներուն, որոնք առարկայ պիտի ըլլան բժշկական ամբողջական հսկողութեան եւ խնամքի:

Արդէն իսկ ճարտարապետ Արամ Ծայեան գործի լծուած է մշակելու համար նախածրագիր մը՝ Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան բարեկարգման վերաբերեալ: Թղթածրարը անյապաղ կը ներկայացուի պատկան իշխանութեանց առ ի վաւերացում:

Մոնմորանսիի հանգստեան տան բարեկարգման կապակցութեամբ շփումներ հաստատուած են «Առողջապահական եւ Ընկերային Գործունէութեան Տնօրէնութեան» թեքնիք սպասարկութեանց հետ:

Ընդհանուր բարեկարգման ծրագիրներուն մէջ չէ մոռցուած Անթիյի հանգստեան տունը, որուն հողին վրայ նախատեսուած է բարձրացնել արդիական շէնքեր:

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը տակաւին թղթածրարներու եւ նոր ծրագիրներու իրագործումներով կը դիմաւորէ 2000 թուականը, ապաւինելով այն վստահութեան, զոր կը վայելէ ժողովուրդին մօտ:

×

Ընկերային զոյգ մարզերու մէջ եւս գործունէութեան սահմանները ընդարձակուեցան, բազմացումով՝ ապաստան խնդրող ազգակիցներու, որոնք կուգան Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներէ, հոն տիրող քաղաքական եւ ընկերային աննպաստ պայմաններու հետեւանքով:

Հասկնալի պատճառներով, տարուէ տարի կը բազմանայ թիւը այն ազգակիցներուն, որոնք Թուրքիայէն գալով Ֆրանսա կ՚ապաստանին: Յաճախ նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ եւ ընդհանրապէս անտեղեակ՝ Ֆրանսերէն լեզուի, անոնք կը հանդիպին դժուարութեանց՝ ո՛չ միայն միջավայրի յարմարեցումի, այլ նաեւ օրապահիկի ապահովման տեսակէտով:

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր պիւտճէին ներած սահմաններուն մէջ կ՚օժանդակէ պարագայ առ պարագայ:

Նոյնպէս բազմացաւ թիւը հայ ուսանողներու, որոնք կրթական պարգեւաթոշակ կը ստանան Աղքատախնամէն: Անոնց մէջ եւս մեծ է թիւը անոնց, որոնք Թուրքիայէն կուգան: Նախորդ տարիներու հետ բաղդատած, այս թիւը ներկայիս քառապատկուած է: Մինչեւ հիմա փարիզամերձ հայկական երկու կրթական

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ –
ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

1967-ի Արաբ – Իսրայէլեան պատերազմին հետեւանքով, նոր դրութիւն մը կը ստեղծուի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան համար: Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան հետ յարաբերութիւնները կը դժուարան եւ կը դժուարանայ Ժառանգաւորաց Վարժարանին նոր ուսանողներ բերելու հարցը: Պատրիարք Սրբազանի իմաստուն կարգադրութեամբ, Կարապետ Քհնյ. Անդրէասեան կը ղրկուի Թուրքիա, հոն փնտռելու համար թեկնածուներ:

Տէր Կարապետ քահանան յաջողեցաւ քսան ժառանգաւորներ ընտրել եւ բերել Սղերդէն, Կեսարիայէն, Սինոբէն, Խարբերդէն, Տիգրանակերտէն, Պիթլիսէն, Սասունէն եւ Թուրքիոյ այլ մասերուն մէջ վերապրած հայ ընտանիքներէն: Նախկին եւ աւանդական աշակերտահաւաքներէն տարբեր էր Թրքահայ աշակերտութեան մուտքը Ժառանգաւորաց Վարժարան: Անոնցմէ քիչեր միայն գիտէին իրենց մայրենի լեզուն. միայն սակաւաթիւ մի քանին, որոնք Պոլիս փոխադրըուած եւ հոն տեսած էին հայկական վարժարան: Դասաւանդութեան յատուկ դրութիւն մը ստեղծուեցաւ այս առթիւ հայերէն լեզուի նախատարերքը սորվեցնելու համար:

Յաջորդ տարին, նման աշակերտներու խումբ մը, կազմուած տասնըմէկ գաւառցի հայ տղաներէն, եկաւ միանալու նախորդին: Վերջիններն ալ կազմեցին մասնաւոր դասարան մը եւ սկսան հայերէն սորվիլ:

1968-ին, Երուսաղէմ կատարած իր այցելութեան առթիւ, ազգային ծանօթ բարերար Տատուր Տատուրեան յանձն առաւ Թուրքիայէն բերուած հայ աշակերտներու եռամեայ հոգածութիւնը, յատուկ մեկենասներ ապահովելու յանձնառութեամբ:

1969-ին, Ժառանգաւորաց Վարժարանի Փոխ – Տեսուչ Տ. Արշէն Աբեղայ մեկնեցաւ Պոլիս, նոր աշակերտներ բերելու առաքելութեամբ: Ցիսուն եւ մէկ նոր պատանիներ եկան Երուսաղէմ եւ նախորդներուն հետ կազմեցին աշակերտներու խումբ մը, «Տատուրեան Սաներ» անունով: Նկատելով որ նորեկներուն մեծ մասը ոչ տարիքով, ոչ ալ ուսումով կը լրացնէին Ժառանգաւորաց Վարժարանի պայմանները, Աբեղաթաղէն քսան սենեակներ յատկացուեցան «Տատուրեան Սաներ»ուն եւ անոնց հոգածութիւնը յանձնուեցաւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նազգաշեանի: Սաներուն մեծ մասը տեղաւորուեցաւ Թարգմանչաց Վարժարան: Նոր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Ժառանգաւորաց Վարժարանէն ներս: Յիսուն աշակերտներ, բաժնուած վեց դասարաններու վրայ, կազմեցին կանոնաւոր ուսանողութիւնը, իսկ երեսունինը աշակերտներ Թարգմանչաց Վարժարան արձանագրուեցան, ստանալու համար իրենց նախակրթութիւնը:

1968 – 69 տարեշրջանին վերակազմըւեցաւ նաեւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի ուսումնական ծրագիրը: Ժառանգաւորաց բաժնի դասարաններուն թիւը բարձրացաւ հինգի, փոխան չորսի, պատրաստելու համար աշակերտութիւնը երկրորդական ուսման ամբողջական ծրագիրով մը, ձեռքը Սերթիֆիքէյթ աֆ էտիւքէյշընի քննութիւններուն, անգլերէն լեզուի, գրականութեան, ուսողութեան եւ գիտական նիւթերու: Ընծայարանի բաժնի դասարաններուն թիւը երեքէն բարձրացուեցաւ չորսի: Ուսումնական ծրագրի եւ կրթական մեթոտներու վերամշակումի գործին մասնակցեցան Փրոֆ. Վազգէն Բարսեղեան եւ Տիկին Բերկրուհի Սվաճեան, երկու աշխարհահռչակ մտաւորական – մանկավարժերը, որոնք Վերատեսուչին հետ գործակցաբար կազմեցին ընդհանուր ծրագիր մը, նպատակ ունենալով աշակերտութեան մակարդակը հասցնել արտասահմանեան գոլէճներու աստիճանին:

Շ. Ա.

(Շար. 17)

հաստատութիւններ տարեկան յատկա-ցումներ կը ստանային Ազգատախնամէն, որ կը ջանայ այժմ օգտակար ըլլալ նաեւ Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ ծաղկող հաստատութեանց:

Եթէ ազգային կարիքները կը բազմապատկուին տարուէ տարի՝ երբ հետեւանք տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներու, այս նոյն պատճառներով Ազգատախնամի եկամուտներու աղբիւրները կը նուազին: Հակառակ այս իրողութեան՝ ան կը շարունակէ եւ վճռած է շարունակել իր առաքելութիւնը, ապաւինելով մեր ժողովուրդին վստահութեան՝ հանդէպ Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութեան:

Երբ 90 տարիներ առաջ հիմը կը դըրուէր այս ընկերակցութեան, հիմնադիր ղեկավարները կը վստահէին հայ ազնուահոգի մեծահարուստներու եւ այլ ազգայիններու առատաձեռնութեան վրայ: Ասոնցմէ շատեր, որոնց սրտին մօտ եղած էր բարեգործութիւնը, իրենց կեանքին տեւողութեան նիւթապէս օժանդակելէ ետք, իրենց կտակներուն պատուղներով նպաստաւորած են ընկերակցութիւնը:

Ազգատախնամը, վայելելով համազգային վստահութիւն, իր պիւտճէն կը կազմէ ազգայիններէ եւ հայապատկան հաստատութիւններէ ստացուած նուիրատուութիւններով եւ պտուղներովը այն կտակներու, որոնց տնօրինումը իրեն վստահուած է: Այս առընչութեամբ տեղին է յիշեցնել թէ «Հանրային Օգտակարութեան» ճանաչումի արժանացած ընկերակցութեան մը ի նպաստ – ինչպիսին է պարագան Ազգատախնամին – նուիրատուութիւններ կատարող անձերը՝ այս գումարները կրնան զեղչել եկամուտի տարեկան յայտարարութեանց վրայէն, տուրքերու նուազում ապահովելու համար:

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը հիմնուած է օգնելու համար կարօտեալ ազգակիցներու. օգնել ընկերակցութեան՝ կը նշանակէ օգնել Ազգին: Ընկերակցութեան վարչութիւնը վերանորոգ վճռակամութեամբ կը դիմաւորէ նոր տարին:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կեսարացիներու այս հաճելի հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» սրահը՝ 11 Յունուար 1981 Թ. ժամը 16–ին բազմաթիւ ներկանեւ-րով:

Միութեան քարտուղար՝ Յակոբ Վէզիրեան խանդավառ խօսքերով բացումը ըրաւ եւ երեք ժամ տեւող հանդէսը վարեց:

Առաջին խօսողը՝ Եփրեմ Եփրեմեան պատմեց իր տեսածները Հայաստան եւ նոր Կեսարիա: Եւ հրաւիրեց հայրենակիցները որ համախմբուին նոր Կեսարիոյ շուրջ: Տիկին Է. Ֆէնէրլեան հրապուրիչ ձայնով երգեց Հայաստանեան եւ ժողովրդական մեներգներ, որոնք երկարատեւ ծափերու արժանացան:

Տիկին Հ. Վէզիրեան արտասանեց՝ բանաստեղծուհի Մարի Աթմաճեանի «Դէպի Կեսարիա» քերթուածն եւ Գ. Յովհաննէսեանի՝ «Գնա տղաս» բանաստեղծութիւնը:

Հայրենասիրական երգերուն եւ արտասանութիւններուն յաջորդեց Սովետական Միութեան դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Խաչատուր Խօջայեանի ողջոյնի եւ յաջողութեան սիրալիր խօսքերը, որոնք՝ մեծ գոհունակութիւնով լսուեցան ու ջ ե ր մ ա պ է ս ծափահարուեցան: Միութեան փոխ – ն ա խ ա գ ա հ՝ Յակոբ – Գրիգոր՝ տասը վայրկեան մաքուր հայերէնով ներկայացուց ողբացեալ Յովհաննէս Պօղոսեանի անձնական եւ գրական, հրապարակագրական գործունէութեան կենսագրութիւնը: Ապա՝ Օր. Ռուբինա Ազարեան երիտասարդ հայուհիի շունչով արտասանեց՝ Յովհաննէս Պօղոսեանի՝ գմայլելի բանաստեղծութիւններէն երեք կտորներ՝ «Հոգեհանգիստ», «Վերյիշումներ» եւ նամանաւանդ «Հրաւէր»ը, որոնք արժանի ծափերով՝ սրահին մէջ ոգեւորութիւն ըստեղծեցին:

Իսկ՝ արտասանութեան վարպետ՝ Գէորգ Ալիքսանեանի Սիամանթոյէն «Հայորդիներն» եւ Շուշանիկ Կուրղինեանէն «Բանուորները» խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին:

Յակոբ Վէզիրեան կարդաց՝ հին Կեսարիոյ աւանդական սովորութիւններէն հարս ու փեսայի պսակադրութեան եւ մոմավառութեանց մասին պատմուածքներ: Մոմավառութենէ եւ մուտքէն շուրջ ութ հազար ֆրանք հասոյթ եղաւ: Յետոյ տուաւ նոր Կեսարիոյ կենսագրութիւնը որ ծափերով դիմաւորուեցաւ: Կեցցէ՛ նոր Կեսարիան՝ ամբողջ Կեսարացիներուն յոյսի Աւանն ու անմարելի փարոսը:

Այս փարոսը՝ նշանաբան ունենալով,

ՓՈՒՆՋ ՄԸ՝

Ռափայէլ Պատկանեանի

(ՔԱՄԱՌ – ՔԱԹԻՊԱ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

Գ. Քանանեանին 7 Սեպտ. 1855

... Ոչ ոք մեզ չի օգնիլ, մենք պիտի հարթենք մեր ճանապարհը, կատաղաբար պիտի մարտնչենք ամէն դժուարութեանց եւ արգելքների հետ, աղքատութիւն, զրկանք, հալածանք, տառապանք պիտի լինի մեր բաժինը, օգուտ՝ ոչինչ, վարձատրութիւն՝ ոչինչ: Ազգը մեզ փող չի տալ, մենք մեր քրտնաջան վաստակի արդիւնքը պիտի թափենք նոցա համար գրքեր տպելու, հայը մեր աշխատութեանց գին չի դնիլ, նա կը կարդայ մեր գրուածքը այն նպատակով, որ կը կարողանայ գտնել մէջը սխալ, որ ծաղր ու ծանակ անէ մեզ. այս ամէնը մենք պիտի յանձն առնունք անտրտունջ:

×

Փ. Վարդանեանին 4 Յուն. 1877

...Դու կարծեցիր, թէ Պետերպուրգի մէջ եւս կարելի է ազգին օգտաւէտ լինել ու սկսեցիր մտածել, նորա աչքը բանալու խօսքի միջոցով: Այդ լաւ բան էր, ո՞վ է ասում, եւ միշտ գերադասելի էր այդ գործունէութիւնը, քան թէ սառնասիրտ մնալ ազգի եւ ազգութեան հալուելուն եւ ոչնչանալուն: Բայց իմ կարծիքով դորանից առաւել եւ հազարապատիկ առաւել ազգասիրական գործ է մի հասարակ հայ կօշկակարի կեանքը, որ ունի գերդաստան, յառաջացնում է չորս – հինգ զաւակ, կրթում է նոցա հայութեան մէջ, թէեւ ինքը Ա եւ Բ չգիտի... վասնզի ժողովրդի մէջէն ինթելիգենցիային իւր հայրենիքէն եւ մայրենիքէն զատելը մեծ, վտանգաւոր բան է:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Լրտեսութիւնը, երբեմն, տարօրինակ երեսներ կը պարզէ: Զուիցերիոյ մէջ ձերբակալուած է աշկերտ մը, երբ փորձեր կատարած է տուրմի (չոքօլա) պատրաստութեան սահմանուած բաղադրութիւններ ծախել օտար դեսպանատուներու: Երիտասարդը, որուն անունը չէ հրապարակուած, 40–ի մօտ բաղադրութիւններ յայտնաբերած է իր աշխատանոցին դիւաններուն մէջ եւ զանոնք աշխատած է ծախել Խորհ. Միութեան, Արեւելեան Գերմանիոյ, Զինաստանի եւ Սէուտական Արաբիոյ դեսպանատուներուն:

Ամբաստանագիրով ճշդուած է, թէ երիտասարդը ճարտարարուեստի լրտեսութիւն կատարած եւ առեւտրական գաղտնիքներ երեւան հանած է:

×

ՈՒՐ՝ ՀԷՄՊԸՐԿԸՐԻՆ

Համաշխարհային համբաւ կը գտնուի Լոնտոնի հիւսիսը: Իւրայատուկ դիմագիծով թաղամաս մըն է, քանի յաջողած է պահպանել գիւղական նկարագիրը: Այսինքն՝ տարբեր լոնտոնեան այլ թաղերէն եւ արուարձաններէն: Տէյլի Թելեկրաֆ կը հաղորդէ, թէ առնէ մը ի վեր Շաբաթ երեկոյները, 29ամեայ երաժիշտ մը տեղ կը գրաւէ պարապ խանութի մը առջեւ եւ հանրաքուէ կը հաւաքէ (ցայսօր՝ հինգ հազար 50.000 բնակողի վրայ): Պահանջն է, որ թաղամասին դիմագիծը չխաթարուի Համպըրկըրի (Ամերիկացիներուն այնքան սիրած կլըրիկը) ճաշարանի մը բացումով: Զօրս ընկերակցութիւններ զօրավիգ կը կենան պնդելով, թէ որեւէ առարկութիւն չունին սնէյք – պառերուն դէմ, սակայն չեն ուզեր համպըրկըրը: Պատճառաբանութիւնն է, թէ կ'այլափոխէ թաղամասին անգլիական դիմագիծը: Թաղապետական Խորհուրդը կը տատամսի, իսկ երաժիշտը կը շարունակէ ստորագրութիւններ հաւաքել:

Լիոնէն մասնաւորապէս հրաւիրեալ մեր թանկագին հայրենակիցը՝ Մամաս – Վահէ Քիթապճեան մօտ քսան վայրկեան պատմեց իր ճամբորդութիւնը Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, Պոլիս, Անգարա, Կեսարիա, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Վան, Աղթամար, Կարս, Անի եւ վերադարձին՝ Արտահան, Կարին եւ Տրապիզոն:

Հայոց վանքերուն եւ եկեղեցիներուն կիսաւեր ողորմելի վիճակը ներկայացնելով ըսաւ որ ոչ մէկ տեղ մարդ ինքզինքը ապահով կը զգայ, նամանաւանդ տեղացի մնացորդ հայ բեկորները իրենց մարդ արտայայտուելու ազատութիւնն անգամ կորսնցուցած են, շատերը հայերէն չեն կրնար խօսիլ, եւ կը սպասեն որ հաւաքելով տանին իրենց ուզած տեղը՝ Պոլիս կամ այլուր, Հայաստանի մասին լուր չունին թէ գոյութիւն ունի... Մէկ խօսքով անգիտակ ամէն բանէ, միայն կը յիշեն որ հայ են կամ որ իսլամացած հայութիւնին մօտցած են...:

Այս տխուր պատկերին առջեւ գտնուելով, Հայաստանի լուսաշող քաղաքներն ու աւանները, ինչպէս նաեւ եզակի եզող ջուրը գովաբանեց եւ մաղթեց որ նոր Կեսարիա – նորաշէն Աւանն զարգանայ ու մեծնայ եւ ամէնքով սիրենք զայն, մեր ծննդավայրի անունը ապրեցնող իրականութիւնը:

Այսպէս հինի եւ նորի բաղդատականը լսելով ներկայ հայրենակիցները յոյսով խանդավառ հեռացան մոմերով լուսաւորուած սրահէն:

Շնորհալի տիկիններու ձեռքով պատրաստուած ուտելիքներն եւ ըմպելիութիւնները, հիւրասիրութիւնն եւ սպասարկութիւնը կատարեալ էր, շնորհաւորելի են իրենց սիրայօժար աշխատանքները:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

– Ի՞նչ կը գրուցես, Խէչօ, ի՞նչ է պատահեր, – հարցուց Մարգար՝ ձայնին մէջ խիստ բան մը դնելով:

– Պեխդ, Մարգար, որ կոխնները էապէս լաւ երթան՝ հեռդհետէ ոլոր պիտի տաս:

Խէչօն որեւէ բանի վրայ թերեւս այնքան չզարմանար, որքան Մարգարի պեխի հաւաքուած ըլլալու երեւոյթին վրայ: Անոր պեխը Ջրվէժի նման միշտ վար կը թափէր, շրթները միշտ ծածկըւած էին: Զմեռ որ ըլլար, Մարգարի կախ պեխէն միայն կրնային հասկնալ շատ ցուրտ ըլլալը: Անտարակոյս, շատ ցուրտ էր այն օրը, երբ Մարգարի խոշոր պեխէն սառոյցի կտորներ կախուէին:

– Է՛խ, է՛խ, է՛խ, – խնդաց Խէչօն, եւ սակայն Մարգար կատակին չէր մասնակցեր:

Իրաւ որ Մարգար ինքն ալ չէր գիտեր, թէ ինչպէ՞ս եղած էր այդ: Շատ մեծ խընամք մըն ալ տուած չէր: Երկու կողմերը թեթեւ մը իրարու վրայ բերած էր: Այդքան միայն: Բան մը, որ մտածած չէր իր կեանքին մէջ: Մարգար այլեւս չէր կասկածեր, որ ընկերները գիտէին, ամէն բան գիտէին: Վարդանն ալ խօսած պահուն մի քանի անգամ իր երեսը նայեց: Մարգար քիչ մնաց պոռար Խէչոյի երեսին:

– Ըսէ՛, Խէչօ, ինչո՞ւ չես ըսեր: Գիտէք, բոլորդ ալ գիտէք...

×

Փոքրիկ վրաններու հատ հատ ձէթէ ճրագներուն ներքեւ խումբ մը գիւղացիներ, իրարու մօտ հաւաքուած, Մուսեղի աղջկան ու մշակ Ղազարի նշանտուքը կ'ընէին:

Գիւղացիներու այդ փոքրիկ համայնքը՝ իր հոգերով, մտածումներով, վաղուան անստոյգ յղացումներով լեցուն՝ ձէթէ ճրագին ներքեւ հազարամեայ բաց աւետարանի մը տողերու իմաստութիւնն ունէր: Դայեկ Նուրխան գործի վրայ էր:

– Տարոսը նոր ժմնածներուն, – կը պոռար դայեկը գինու գդալը ձեռքին:

Գեղին մէջ, ուր մեռել, ծնունդ կամ հարսնիք ըլլար, այնտեղ միշտ դայեկի ձայնը կար՝ զուռնի, դհոլի ու Սարխօշ Գեւոյի ձայնին հետ: Անոր ձայնը չէ՛նութիւն էր: Հոն էր միշտ մի քիչ ծռած մէջքով, արագ քալուածքով: Կերակուրներուն ան կը նայէր, հարսնետիրոջ անտեսուած պարտականութիւնները ան կը յիշեցնէր: Ան կ'ըսէր, թէ կնքահօր խաչեթը քանի՞ կտոր պիտի ըլլայ, նարօտը ե՞րբ պիտի պատրաստուի, ժամկոչին ի՞նչ պիտի տրուի: Քահանային նուէր տուողն ալ միշտ դայեկ Նուրխանն էր: Նոր հարսը տակաւին մէրանցը տունէն դուրս չելած՝ տեսնես ան առանձինն հարսին մօտ կ'երթար ու բաներ մը կը խօսէր եւ էն վերջը կ'աւելցնէր.

– Քեզ տեսնեմ, աղջիկս, տարին չանցած՝ երախայ մը խունտխեմ:

Լերան վրայ նոյն դայեկ Նուրխանն էր ու անոր չէն ձայնը.

– Տարոսը նոր ժմնողներուն...

Տարիքը անոր դէմքը կրիայի պատեանի մը պէս բան մըն էր դարձուցեր: Մէջքը մի քիչ հակած՝ կարծես իր տարիքէն աւելի շուտ էր ծերացեր:

Ծահիլ օրերէն մնացած «Քէօչէկ Նուրխան» անունը գիւղացին մեղքի մը ծանրութիւնով կը պահէր միշտ: Դայեկ Նուրխան շատ ալ չէր նեղանար ու յաճախ, երբ տղամարդու դէմ լեզու կ'ուզէր փարտել, կ'ըսէր.

– Աչքդ բաց. ինծի Քէօչէկ Նուրխան կ'ըսեն...

Ան նոյնիսկ չէր քաշուեր կիներուն պատմելու, թէ Քէօչէկ անունը ինչպէս եկած էր: Ի՛նչ հոգ, թէ այդ կիներուն մէջ տակաւին չամուսնացող աղջիկներ ըլլային: Յաճախ դայեկ Նուրխանի բաց խօսքերէն կ'արթննային նոր ժմնած աղջիկներն ու կը լսէին արբունքին ոտնաձայնը հովէն, արեւէն, մութէն եւ առանձնութենէն, որ կուգար գարունքի նաշխուն ծաղիկներով բեղմնաւորուած:

– Ջաղջեպան Բարսեղ մի՛ ըսէք՝ անցնէք, տղամարդ էր, տղամարդ:

(Շար. 245)

ԼԻՈՆ.– Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքիեան, Պ. Յակոբ Չէքիեան, Տէր եւ Տիկին Վաչէ Չէքիեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էքինճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղուկասեան եւ զաւակները (Սէն Թ'էթիէն), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճըրխեան եւ զաւակները (Կրընոպլ), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աներձագին, եղբօր, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սէն Թ'էթիէնի Հայոց եկեղեցին, 7, Ռիւ Պեռնար Փալիսի, *Չորեքշաբթի, Յունուար 28, ժամը 15.45ին, եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն Մոնմարթր գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:*

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ցաւակցութիւն տնմարով:

«ՅԱՌԱՋ».– Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքիեանի եւ ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թօրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թօրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Տիւլկէրեան, ինչպէս նաեւ՝ Այրի Տիկին Քրիստինէ Երամեան, զաւակներն ու թոռները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Օհաննէսեան եւ զաւակները, Բապուճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հարսին եւ զարմուհիին՝

Այրի Տիկին ԷԼՄԱՍ ՀԱՃԻԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Բապուճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի, Յունուար 20ին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Քրէմլէն-Պիսէթրի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ, ըստ ողբացեալին փափաքին: Շնորհակալութիւններ անոնց, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին:

× *Ողբացեալին փափաքին համաձայն, զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.*

Սամուէլ-Մուրատեան Վարժ.ին 150, Դպրոցասէրին 150, Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին 150, Ալֆորվիլի Մշ. Տան 150, Աղքատախնամին 150, Կարմիր Խաչին 150 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մարի-Ժանն Խաչատուրեանի զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է.– Տիկին Քէչիչեան Սրբուհիէ 50 Ֆ. նաեւ Օր. Սեդա Ուստուլիգեանէ 100 Ֆ. իր հօր՝ Փանոս Ուստուլիգեանի *մահուան տարելիցին առթիւ.– Պ. Մելիքսէթ Տօնիկեանէ, նախընթաց տարիներու սովորութեան համաձայն 500 Ֆ., ինչպէս նաեւ* Անդրանիկ Խաչատուրեանի *մահուան առթիւ.– Տիկին Մարի-Ժանն Խաչատուրեան եւ զաւակներէ 500 Ֆ.:*

×

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ոսկանեանէ (Մէզօն Ալֆոր) 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գէորգեանէ (Մարսէյլէն) 150 Ֆ.:

Récital
Myriam Birger-Papazian
Piano
avec le concours de
BARBARA MARCINKOWSKA
Violoncelle

1er Février, à 17 h. 45
SALLE GAVEAU
Au programme: MOZART - CHOPIN
45, rue La Boetie
Tél.: 563. 20. 30

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Le Restaurant
EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN

26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi

40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR
EREVAN

29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81

Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼ.– Պ. Նշան Քիւրաճեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր կնոջ՝ Թագուհի Քիւրաճեանի *եւ զարմիկին՝* Յակոբ Քիւրաճեանի *յիշատակին:*

×

Միհրան Պետրոսեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան ցաւակցութիւններ կը ներկայացնեն՝ Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէվլէթեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկի 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:*

SPÉCIAL 3e AGE

VOYAGE A PALMA
DU 02 AU 09 MARS 1981

DEPARTS DE PARIS, LYON ET MARSEILLE
Avion, Hôtel 1° catégorie, Pension complète, Transferts et Excursions.
PRIX:
PARIS: 1950 F.
LYON: 1850 F.
MARSEILLE: 1550 F.

—×—

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN
Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.
Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer-Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....
PRIX: 3990 F.
(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30–ին՝ Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE
Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիւթ՝
Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն:
Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
U. S. MICHELIS
Dimanche, 1er Février
à 15 h.
Stade Senifraca

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
50–ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
3–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3–րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Ջրբաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ՝ Խաչիկ Նըլմազեանի:

Ճաշարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Ջրբաշեան» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պօղաճըեանի, հեռ. 90. 53. 91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77. 84. 70:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէն-Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի Փետր. 1, ժամը 13–ին Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին «Կարօտ» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Լ Ի Ո Ն .–

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Ընտանեկան խնջոյք, կազմակերպուած Լիոնի Կապ. Խաչին կողմէ, Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 4–էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Մշակութային տան սրահը՝
Centre Culturel de Villeurbanne
Cours Emile Zola
Մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» նուագախումբին: Խնջոյքին հաւաքոյթը կը տրամադրուի «Հրայր Գիլինճեանի Ցանձնախումբին»:

MARSEILLE

La Section Culturelle de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
organise
Le Vendredi, 30 Janvier, à 21 h.
A son siège 33, Cours Pierre-Puget
Une Conférence par
M. PATRICK DONABEDIAN
Docteur en Histoire de l'Art
Diplômé de l'Académie des Beaux-Arts de Léningrad et de l'Uuniversité d'Erevan
Maître en Slavistique à l'Université d'Aix-en-Provence
Thème de la Conférence - Projection:
EVOLUTION DES TRADITIONS
dans l'Architecture Médiévale de l'Arménie

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
29
JEUDI
29 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆ ր ա ն ս ա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.830

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.830

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ
ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

«ՀԳԲ»ի «ՀՈԿ. – 3» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՏԷՐ ԵՂԱՒ ԱՐԱՐՔԻՆ, ՈՐ ՄԻԱՅՆ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐ ՊԱՏՃԱՌԵՑ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30–ին ահաբեկչական արարք մը կատարուած է Միլանոյի կեդրոնը, Սւիսէր Օդանաւային Գրասենեակին եւ զուիցերական Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակին դէմ:

Զուիցերական Օդանաւային Գիծերու Գրասենեակը կը գտնուի կայարանին դիմաց՝ վիա վիթոռ Փիզանի մինչ Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակը՝ փիացցա Գաւուռ (Տուօմոյի մօտ):

Մէկ հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած է եւ նիւթական վնասները բաւական կարեւոր են:

Արարքին տէր եղած է Հայկ. Գաղտնի Բանակի «Հոկ. 3 Կազմակերպութիւնը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԺԱՄ ՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ» հարցազրոյցով մըն է, հեռատեսիլի Անթէն 2 կայանին վրայ, որ Ժիսքար տ'Էսթէն պարզեց Ֆրանսական քաղաքականութեան գլխաւոր հեռանկարները, միջազգային գետնի վրայ: Համոզուած է որ Ֆրանսա շատ կարեւոր դեր ունի խաղալիք եւ այդ առընչութեամբ առաջարկեց նաեւ վեհաժողով մը Աֆղանիստանի վրայ: Լեհաստանը պէտք է ձգել, որ ինք կարգադրէ իր հարցերը եւ Ժիսքար տ'Էսթէն այս տեսակէտը յայտներ է նաեւ Բրեժնեւի: Ֆրանսա չի վերադառնար Ատլանտեան Ուխտի զինուորական բաժնին մէջ: Եւրոպա պէտք է դեր մը խաղայ աշխարհի գործերուն մէջ եւ ուրեմն պէտք է վերջ տալ անոր քաշուած դիրքին: Նախագահը բուռն կերպով կը պաշտպանէ Զատի իր քաղաքականութիւնը, պնդելով որ Ֆրանս. միջամտութիւն մը սխալ մը կ'ըլլար: Կը հաստատէ թէ ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութիւնները միշտ նոյնքան սերտ են:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ 52 նախկին պատանդները արտակարգ ընդունելութեան մը արժանացան աղջի օր: Նախագահ Ռիկըն ոգեկոչեց այս մարդոց քաջութիւնն ու հոգեկան ուժը: Ամէն կողմ հսկայ դրօշներ, ժողովուրդ ու բացագանչութիւններ այս նոր տեսակի հերոսներուն համար:

ԼԻԲԻՈՅ ղեկավարը՝ Քատաֆի նամակ մը գրած է Ռիկընի ուր կը յայտնէ թէ Ամերիկայի կարմրամորթերը լիբիական ծագում ունին: Այս առընչութեամբ պատմական եւ հնախուզական հետազօտութիւններ պիտի ներկայացնէ Միացեալ – Նահանգներու նախագահին այդ ծագումը փաստելու համար:

ՏՈԼԱՐԸ գլուխը առած կ'երթայ եւ Երեքշաբթի իրիկուն Փարիզի մէջ հասած է 4,74–ի մինչ Նափոլէոնը կ'իյնար, աւելի քան 10% անկում արձանագրելով բաղդատմամբ նախորդ օրուան:

ԹԱՅԷՖԻ իսլամական վեհաժողովին մէջ, Սաուտցիները շատ բուռն ամբաստանագիր մը ներկայացուցին Միացեալ – Նահանգներու դէմ, որոնք զօրավիգ կը կենան Իսրայէլի: Հասան Բ (Մարոք) եւ Արաֆաթ ձիհատի (սրբազան պատերազմ) կոչ ըրին Իսրայէլի և իր բարեկամներուն դէմ, վերահաստատելու համար արաբական գերիշխանութիւնը Երուսաղէմ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ...

Այս անգամ Եանքը շաբաթաթերթն է, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'անդրադառնայ հայկ. ահաբեկչութեան. –

×

«Խնդրեմ մի ընդմիջէ՛ք կարեւոր տեղեկութիւն մը ունիմ տալիք: Ես կը խօսիմ Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներու անունով: Յարձակումը մենք իրականացուցինք: Այդ դէպքն ալ 1975–ին մեր սկսած յեղափոխական շարժումներուն շարունակութիւնն է:

«Մեր մարտիկները յարձակումներ կազմակերպեցին նաեւ Վիէննայի, Հռոմի, Մատրիտի, Փարիզի եւ Վատիկանի մէջ: Մեր թիրախներն են Թուրք դիւանագէտները եւ Թրքական հաստատութիւնները: Կրկին պիտի յարձակինք»:

Վերջին 7 տարուան ընթացքին եւրոպական զանազան երկիրներու մամլոյ եւ լրատուութեան գրասենեակները նման 48 հեռաձայնային խօսակցութիւններ լսեցին:

Այս յարձակումներու ընթացքին, որոնց 34–ը ոմբարկումներ էին, 15 Թուրք հայրենակիցներ մահացան, իսկ 6 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ:

Յարձակումներու տեսակն ու վայրը միշտ կը փոխուէր, բայց լրատուութեան ձեւը միշտ կը մնար անփոփոխ:

Դէպքերը ստանձնողը կամ Հայկական Գաղտնի Բանակն էր եւ եւ կամ Հայկական Ցեղասպանութեան մարտիկները: Յետոյ վշտակցական մէսաժներ, միջոցառումներու առաջարկներ եւ անհետեւանք հարցաքննումներ:

Սիտնէյի աւագ հիւպատոս Շարըք Արըքեանի եւ անոր թիկնապահ ոստիկան Էնկին Սէվէրի սպանութիւններուն միակ տարբերութիւնը այն եղաւ որ, նման յարձակումներու դէմ միջազգային մակարդակով անդրադարձում մը տեղի ունեցաւ:

Արդարեւ, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, Թուրքիոյ առաջարկով, դիւանագէտներու դէմ կատարուած յարձակումները պախարակելու որոշման ծրագիր մը ընդունեցաւ ՍԹԱՆ–ի Անգարայի մէջ հաւաքուած գարնանային ժողովին ալ նման որոշում մը տրուած, նոյնպէս ՕԹԱՆ–ի Նախարարներու Խորհուրդի նիստին ալ վերջին դէպքը բողոքող ազդարարութիւն մը հրապարակուած է:

Հակառակ այս միջազգային անդրադարձումներուն, բոլոր այս յարձակումներուն դէմ լռութենէ ալ անդին, զանոնք պաշտպանող երկիրներ ալ գոյութիւն ունէին, սակայն Զուիցերիա ասոնցմէ մին էր:

Զուիցերիոյ մէջ, 1976–ին Աշխատանքի եւ Զբօսաշրջիկական Գրասենեակներու եւ Կարանթի դրամատան մէջ ռումբերու զետեղումով սկսան Հայկական յարձակումները եւ շարունակուեցան 1978–ին Թրքական աւագ հիւպատոսարանին առջեւ ռումբի մը պայթումով:

Այս դէպքէն ճիշդ տասը օր ետք Ժընեւի Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակը ռմբակոծուեցաւ: 1979–ին, Աւագ Հիւպատոս Նիյազի Ատալըի պաշտօնական ինքնաշարժին մօտ ռումբ մը պայթեցաւ: Երկու ինքնաշարժեր վնասուեցան եւ ռումբը աւեր գործեց Թուրք Օդային Գիծերու Գրասենեակին մէջ: Իսկ 1980–ին Պէրնի աւագ դեսպան Տօղան Թիւրքմէն, երբ անգլիացի դեսպանին հետ ունեցած տեսակցութենէ մը կը վերադառնար զինեալ յարձակումի մը ենթարկուեցաւ, բայց թեթեւ վէրքով մը փրկուեցաւ բարեբախտաբար:

Ինքնաշարժը վնասուեցաւ:

Բոլոր այս դէպքերուն դէմ, Զուիցերիոյ թերթերը, որոնք նախապէս Հայերու կողմնակից գրութիւններ կը հրատարակէին, օրէ օր սկսան անոնց խօսնակը ըլլալու դիրքին մէջ մտնել:

Պէրնի վերջին յարձակումին կապակցութեամբ Մարսէյլի մէջ Մաքս Գիլինճեան անուն Հայ մը ձերբակալուեցաւ: Նոյնպէս, Ժընեւի ռմբակոծումներուն առընչութեամբ ալ քանի մը Հայեր բռնուեցան Ֆրանսայի մէջ:

Հայկական ահաբեկումները, կ'ուղղուէին ոչ միայն Թուրքերու վրայ, այլ նաեւ այդ յարձակումներու մասին հարցաքննման պարտականութիւն ստանձնող օտարներու: 16 Դեկտեմբերին Լոնտոնի մէջ Ֆրանսական Զբօսաշրջիկական կեդրոնին առջեւ պայթում մը տեղի ունեցաւ:

Դէպքէն ետք Հայկական կազմակերպութիւնը լուսաբանութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ կը շեշտուէր թէ «այս շարժումը, զգաստութեան հրաւէր մըն է Ժընեւի մէջ ձերբակալուած իրենց ընկերներուն դէմ դիրք բռնող Ֆրանսացի Ֆաշիստներուն»:

Ասկէ զատ, հետապնդում կատարուեցաւ ամերիկացի դիւանագէտի մը դէմ, որ Ժընեւի մէջ կարգ մը ռմբարկումներու պատասխանատու Սիւզի Մահսէրէճեան անուն հայ ահաբեկչուհիի մը մասին հարցաքննում կատարել կ'ուզէր:

Մինչ Զուիցերիոյ կառավարութիւնը կը պնդէր որ հարցաքննման համար ինք հրաման չէ տուած այդ դիւանագէտին, Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներու դեսպանատունն ալ կը յայտնէր թէ այդ հարցաքննումը կ'ըլլար Զուիցերիական իշխանութիւններու գիտակցութեամբ:

Երբ մէկ կողմէն այս յարձակումները եւ հարցաքննումները կը շարունակուէին, Թուրքիոյ Մամլոյ Ընդհանուր Տընօրէնութեան կողմէ եւ Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած այդ յարձակումները պախարակելու համար պատրաստուած պրօշիւրներու ցրումը, կարգ մը պակասներու պատճառաւ երկար ժամանակ կարելի չէր եղած գլուխ հանել: Մինչդեռ Զուիցերիոյ թերթերուն, ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին մէջ հայկական տեսակէտները լայնօրէն արձագանգ կը գտնէին:

Այս երեւոյթը օրէ օր քարոզչական հանգամանք մը ստացաւ ու Զուիցերիոյ կառավարութիւնն ալ իր վերջին մէկ պաշտօնական հաղորդագրութեամբ ձայնակցեցաւ այս քարոզչութեան:

Ժընեւի նահանգային կառավարութեան ստորագրութեամբ հրապարակուած պաշտօնագիր մը տեղ տուած էր Հայկական պնդումներուն եւ անոր մէջ Թուրքիա յանցաւոր ցոյց կը տրուէր:

Այս պաշտօնական գիրը որ Թուրք Արտաքին Գործոց շրջանակներուն կողմէ նկատուած է իբրեւ Հայերու մարդասպանութիւնը քաջալերող հաղորդագրութիւն մը, Ժընեւի նահանգային կառավարութեան ձեռքով բաժնուած է բոլոր օտար դեսպանատուներուն եւ հաստատութիւններուն:

Հայկական խմբաւորումներու ազդեցութեան տակ գտնուող միակ երկիրը Զուիցերիան չէ, նականաբար: Անգլիացի լրագրող Ճօն Րիգ, որ ճանչցուած է իբրեւ Միջազգային ահաբեկչական շարժումներու մասնագէտ մը, յայտնած է որ Ամերիկայի մէջ ալ Հայկական կազմակերպութիւններու ուժը ամէն օր քիչ մը աւելի կը զօրանայ եւ մօտ ատենէն պիտի կարենայ հաւասարիլ յունական խմբաւորումի զօրութեան: Ճօն Րիգ կը տեղեկացնէ որ վերջին 7 տարուան ընթացքին Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած 130 յարձակումներ տեղի ունեցած են, մինչդեռ Արտաքին Գործերու Նախարարութիւնը միայն 48 դէպք յայտնած է պաշտօնապէս:

Ըստ «Տիը Րըվիւ ավ տիը նիւուզ» պարբերաթերթի խմբագրապետ Րիգի, Հայերուն զօրավիգ կ'ըլլան Կիպրոսի յոյն ահաբեկչական ԷՕՔԱ – Բ խմբակը եւ Սովետական Միութեան գաղտնի կազմակերպութիւն ՔԱ – Կէ – Պէ: Նոյնպէս Րիգի տեսակէտին համաձայն, Ամերիկացիներ աչք կը գոցեն Յոյներուն կողմէ Հայերուն կատարուած օժանդակութեան, քանի որ Ամերիկայի մէջ Յունական Խմբաւորումը շատ զօրաւոր է: Ուստի ամերիկեան Արտաքին Նախարարութիւնը զօրացնել կը ջանայ Հայ ահաբեկչական շարժումներուն եւ Պաղեստինեան Ազատագրման կազմակերպութեան գոյութեան պնդումները:

Ըստ Րիգի պրպտումներուն, բոլոր յարձակումները կը կատարուին Հայկական Ազատագրման Գաղտնի Բանակ եւ Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներ անուն կազմակերպութիւններուն կողմէ:

Այդ կազմակերպութիւններուն նիւթապէս կ'օժանդակեն արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեծահարուստ Հայերը, իսկ զէնքերն ալ կ'ապահովուին ՔԱ – Կէ – Պէ–ի կողմէ:

Բոլոր այս զարգացումներէն յետոյ, միակ դրական երեւոյթը, յայտնաբերած է Ամերիկայի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը եւ պախարակած է Հայկական ահաբեկչութիւնը, պաշտօնական լուսաբանութեամբ մը, որուն սակայն արձագանգ չեղաւ ամերիկեան մամուլը:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

Մէկ Բաժանորդ եւ խանի՛ խանի՛ ընթերցողներ...

ԽՄԲ. – Անկեղծ ընթերցողի մը այս մէկ – քուլփա նամակը այնքան խօսուն է, որ մեր կողմէ աւելցնելիք բառ մ'իսկ չունինք:

×

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ 27 – 1 – 81

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»

Մի քանի տարեն ի վեր սկսայ «Յառաջ»ը կարդալ ծրիակերութեամբ (օթլախճի): Ամէն անգամ կարդալուս խըղճահարութիւն մը կ'ունենայի ըսելով, եթէ շատեր ինծի պէս ընեն, ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ այս թերթին գոյութիւնը: Խիղճս հանդարտեցնելու համար որոշեցի պզտիկ գումարով, ճեզի պարտքս վճարել: Թէեւ կանոնաւոր կերպով չեմ կրնար կարդալ. նախ՝ որովհետեւ նոյն բաժանորդէն ուրիշ մը եւս կ'օգտուի. ուրիշ բաժանորդներէն ալ ուրիշ օգտըւողներ կան:

Հանեցէք ներփակ գտնել 500 Ֆրանքի համեստ գումարը: Քանի որ ինծի պէս ուրիշներ ալ կան, եթէ յարմար կը սեպէք, իմ կերպս օգտագործելով կրնաք պզտիկ յօդուածով մը իրենց հասկցնել, որ անոնք ալ իմ օրինակին հետեւին:

Անձամբ չեմ կրնար բաժանորդագրուիլ, որովհետեւ կանոնաւորապէս ատեն չեմ գտներ կարդալու:

Յարգանքներով՝
ՅԱԿՈԲ ՏԷՏԷԵԱՆ

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ–ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2–էն սկսեալ նոր հասցէն է.–

6, *Rue Emile Reynaud*
93300 — *Aubervilliers*
Métro: Porte de la Villette
Հեռաձայնի թիւը՝ յետագային:

ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ, ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ

(Բ. եւ վերջ)

Դարձեալ պիտի անդրադառնանք մեր կեդրոնական իշխող մարմնի մը պակասին։

Այսքան տարիներէ ի վեր եթէ այդ մարմինը գոյութիւն ունենար եւ իշխանութեան ու ենթակայութեան վարչաձեւը կազմուած ըլլար հանրութեան շատ մը լումաներով հաւաքուած գումարներ, ինչպէս նաեւ հարուստներու աջ ու ձախ, տեղին թէ անտեղի շռայլուած հարստութիւններ՝ ինչպիսի՜ օգտաշատ եւ փրկարար ձեռնարկներու պիտի յատկացուէին։

Փառասիրութիւն, փառամոլութիւն, եսապաշտութիւն, ցուցամոլութիւն, մրցակցութիւն գովաբանելու մարմաջ եւայլն, եւայլն՝ ահաւասիկ տրցակ մը բառեր, որ քար ու քանդ կ'ընեն մեր գործունէութիւնները, շփոթութեան մատնելով մեր հանրային նուիրատուութիւններու պարագան։

Անկշռօրէն կատարուած նուիրատուութիւնները, ցաւ ի սիրտ, ամէն զեղծարարութեան նշաւակ դառնալէ զերծ չեն։

Մինչեւ այսօր այս կեդրոնական ազդեցիկ մարմնի կազմութեան մասին քանիցս մամուլով արտայայտութիւններ ունեցած ենք եւ սակայն, ձայն բարբառոյ յանապատի...

Կը սպասուէր որ կրօնական կազմակերպութիւնը լրջօրէն անդրադառնար այս հանրային աղաղակող զանցառութեան։

Այլեւս ժամանակ է որ վճռականօրէն որեւէ կորուկ եւ եղոյթով անմխանականութեան ախտէն ձերբազատինք։

Շատ տեղին է յիշել պատմական իրողութիւն մը՝ հետեւանք մեր ցեղային աղաղակող թերիի մը։

10-րդ դարու սկիզբը ունէինք 3 թագաւորութիւն՝ Անի, Կարս, Վասպուրական։ Անմիաբանութեան ստեղծած կացութենէն թուրք հրոսակներ արշաւած են Հայաստանի վրայ եւ թագաւորներն ալ սարսափի մատնուած՝ հայրենի հողը լքելով, փոխադրուած են այլուր։

Այլեւս ժամանակն է որ միաբան ճիգերով հրաժարինք այս անբուժելի դարձած ախտէն եւ զգուշանանք մեր նորաբողբոջ հայրենիքի եւ երիտասարդութեան թափած ջանքերը ջլատելէ։

Զափահասներու, ինչպէս եւ երիտասարդներու մէջ ունինք եւ բարոյական եւ մտաւորական պատրաստութեան տէր անձեր, նոր աւիւնով լեցուած, որոնք տրամադիր են օգտաշատ ազգօգուտ աշխատանք կատարելու։ Բայց երէցները իրենց գրաւած դիրքերէն չեն խախտիր պատուար քաշած են երիտասարդներու առջեւ։ Մինչդեռ Հրեաները հեռատեսօրէն կը մօտենան խնդրին եւ միշտ հետամուտ են օգտուելու արժէքաւոր երիտասարդներու ձիրքերէն։

Արդ՝ առանց միաբանականութեան, առանց կեդրոնական ղեկավար մարմնի մը գոյութեան, յառաջդիմութեան փոխարէն ձախողանքն է որ տիրական կը դառնայ։

Եղբայրացութիւն՝ ուրեմն հեղինակաւոր կեդրոնական մարմին մըն է որ պիտի գայ մեր վաղը հարթահարելու։

Ի դէպ՝ ոչ միայն հրեայի գործելակերպը ծափահարենք, այլեւ նոյնքան չմոռնանք օրինակ առնել ամերիկահայութեան համերաշխ համագործակցութեան փաստէն։

Ո՞ւր է այն Արիադնէ կծիկը որու շնորհիւ ամերիկահայութիւնը կը յաջողի զանազան կեդրոններու մէջ կոլէժներ, նախակրթարաններ, մանկապարտէզներ հիմնել, մինչ մենք այստեղ հանդիսաւոր բացումներով հազիւ հազ մանկապարտէզ մը հիմնեցինք տարիներ, տարիներ վերջը Ալֆորվիլի մէջ։

Տեղին է դարձեալ յիշատակել որ Փարիզ՝ Սամուէլ-Մուրատ, Դպրոցասէր, Մանկապարտէզ՝ ամէնքն ալ վճարովի են եւ հայ ծնողքը, երբ իր քովը գտնէ ֆրանսական վարժարանը անվճար, բնական է որ այդ ծնողքները իրենց զաւակները հոն կ'առաջնորդեն։

Այս բոլոր անուղղայ ընթացքներու միակ վերջնական ելքը դարձեալ հրեայի օրինակով առաջնորդուիլն է։ Այսինքն՝ պարտաւորիչ տարեկան տուրք հաստատել. ամէն ընտանիք պարտաւորուած ըլլայ այդ տուրքը վճարել եւ հաւաքուած գումարի ամբողջութիւնը դնել վերին իշխանութեան՝ կեդրոնական մարմնի տրամադրութեան տակ։

Միասնական համերաշխ գործունէութեան առընչութեամբ քանիցս մամուլով արտայայտութիւններ եղան, բայց կեդրոնական մարմին մը իրականացնելու վճռական անդրադարձներ գրեթէ չեն եղած։

Հայրենիքն ալ Սփիւռքի կնճիռներով մտահոգ՝ համահայկական համագումարի մը ձեռներէցութիւնը ունեցաւ եւ գործադրութեան դրաւ վերջերս Հայրենիքին մէջ։

Ինչո՞ւ այս օրինակ համագումարներ ալ չկազմակերպել Սփիւռքի սահմաններէն ներս։ Սփիւռքը մէկ անբաժանելի մասն է հայրենիքի, հետեւաբար կապերը պէտք է ամրացնել երթալով։

Անշուշտ հարց պիտի տրուի թէ ինչպէս պիտի կազմուի այդ կեդրոնական մարմինը։

Փարիզի արուարձան Պանեոյի մէջ շատ գովելի ձեռնարկ մըն է երիտասարդներու կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթը։ Հաւաքոյթ մըն է լրջօրէն յուսադրիչ հիմքը հանդիսանալու վերին իշխանութիւնը ունեցող մարմնի։ Գործունէութեան առաջին պայման՝ ազգային հմտութիւն ունեցող անձերէ բաղկացած խմբակ մը, որ անմիջապէս ձեռնարկէ այս ուղղութեամբ կատարուելիք աշխատանքներուն։

Մաղթենք որ այս ուղղութեամբ այս յօդուածը վերջինը ըլլայ։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ – ԱՑՎԱԶԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ՀԱՄԱՐ

Գնդ. Քատաֆի, ապահովաբար, չէր ակնկալեր, որ, Չատի եւ իր երկրին «միացումին» ծրագիրը, նոյնիսկ Ծամենայի մէջ իր ուժերուն միջամտութեան վաղորդայնին, այնքան մեծ աղմուկ ըստեղծէր թէ՛ Արեւմուտքի, – յատկապէս թէ՛ Ափրիկէի մէջ։ Ի վերջոյ, նախորդ փորձերը՝ միութիւններ եւ դաշնակցութիւններ ստեղծելու այլ երկիրներու հետ, ոչ մէկ արդիւնք տուած էին։ Եւ, Լիբիոյ միջամտութիւնները արաբ եւ ափրիկեան «եղբայրական Պետութիւններուն» ներքին գործերուն մէջ, այնքան ճիգ եւ դրամ արժելով հանդերձ, չէին յաջողած իր դէմ ցցել կարեւոր թիւով երկիրներ։

Այս անգամ սակայն, – եւ ասիկա մասամբ կը բացատրէ հակազդեցութեան ուժգնութիւնը, – Գնդ. Քատաֆի կը ձգտի իր երկիրը միացնել, ձուլել հարաւ. Սահարայի Պետութեան մը հետ, ցամաքամասի մը մէջ, որ ամէնէն տարածունն եւ, միաժամանակ, խոցելին է։ Միացում – կցումը, որ կրնայ դժուարութեամբ պարտադրուիլ հարուստ անցեալ եւ ամուր կառոյց ունեցող երկիրներու հետ, ինչպէս՝ Թունուզ կամ Եգիպտոս, կցումի մը նկարագիրը կը ստանայ, երբ «կ'առաջարկուի» հարաւի դըրացիի մը, որ ի վիճակի չէ մերժելու պարտադրութիւնը։ Ուրեմն, ինչ ալ ըսուի, խրոխտութիւնը կը մնայ յատակ. սպառնալիք մը այլ երկիրներու ապահովութեան դէմ։

Ափրիկէի այս շրջագօտիին մէջ, ուր կը բաւէ աննշան կայծի մը հրահրումը, որպէսզի կայուն գոյավիճակ մը խախտի, Լիբիա կրնայ դիւրութեամբ «հսկայ»ի մը դերը ստանձնել։ 1977 Յունուարին, վարձկան զինուորներու փոքր խմբակ մը՝ գլխաւորութեամբ Պոպ Տընարի, Պենինի Ժողովրդական Հանրապետութիւնը խարխլեց, մայրաքաղաքին վրայ կատարած իր անակնկալ արշաւով։ Տարի մը ետք, նոյն արկածախնդիրը, գլուխն անցած հազիւ յիսուն վարձկաններու, յաջողեցաւ տապալել Ալի Սուալիհի վարչակարգը, Քոմորներուն մէջ։

Ի բաց առեալ Նիժերիոյ, որ զօրաւոր Պետութիւն մըն է եւ անցեալին դէմ դըրած է Պիաֆրայի անջատողական շարժումին, ափրիկեան ոչ մէկ Պետութիւն, Չատի սահմանամերձ, ի վիճակի է սանձելու Գնդապետին ծաւալապաշտ ցանկութիւնները։

Հոսկէ նաեւ ափրիկեան բազմաթիւ երկիրներու մտավախութիւնները։ Այս մտահոգութեանց արտայայտութիւնը կարելի է տեսնել Կապոնի նախագահ Օմար Պոնկոյի հետեւեալ յայտարարութեան մէջ. – Լիբիոյ սպառնալիքը արդէն իսկ նկատելի կը դառնայ Կեդր. Ափրիկէի վրայ։

Եգիպտոսի նախագահին հաստատումը աւելի բացորոշ է. – Քատաֆի կ'երազէ գլուխն անցնիլ կայսրութեան մը։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ Քաղաքական Բանտարկեալներու ՊԱՇՏՊԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Պաշտպան Յանձնախումբը, որ կազմըւած էր Ալեք Ենիգոմշեանի եւ Սիւզի Մահսէրէճեանի Ժընեւի մէջ բանտարկութենէն ետք (1), կը շարունակէ իր գործունէութիւնը Սիւզիի ազատ արձակումէն ետք։ Ան յատկապէս կը միտի պայքարիլ ազատագրելու Ալեք Ենիգոմշեան, ինչպէս նաեւ որեւէ այլ հայ քաղաքական բանտարկեալ։ Արդէն այս նպատակով ան ցարդ կազմակերպած է ցոյց մը, թռուցիկներ, ազդագիրեր, տեղեկատուական հանդիպումներ, շաբաթական հերթական ժողովներ եւ այլն։ Չորեքշաբթի Յունուար 21-ի հանդիպումը սակայն, ճիգ մըն էր թափանցելու Փարիզի հայաշատ արուարձաններէն մէկէն ներս՝ Ալֆորվիլ։

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ալֆորվիլի Մշակոյթի եւ Երիտասարդաց Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 8.30-ին։ Ներկայ էին աւելի քան 60 երկու սեռէ երիտասարդներ եւ կարգ մը տարեցներ։ Հանդիպումը բացուեցաւ նկարիչ Փափազեանի հայկական եղեռնը նկարագրող պաստառներուն եւ այլ վաւերագրական լուսանկարներուն հիման վրայ պատրաստուած կարճ փաստանկար մը «Հայկական Ցեղասպանութիւն» անունը կրող ֆիլմին լուսարձակումով։ Ֆիլմին կ'ընկերանար Կանաչեանի «Նանօր»էն եւ այլ հայկական ժողովրդային մեղեդիներէ եւ շարականներէ շարադրուած երաժշտութիւն մը, մէջ ընդ մէջ ֆրանսերէնով եւ երբեմն հայերէնով կատարուած մեկնաբանութիւններով՝ ակնարկելով ջարդին, տարագրութեան, բայց նաեւ Սփիւռքի վերելքին մասին։ Ֆիլմը կ'աւարտէր ցոյց տալով խումբ մը առողջ եւ սիրուն հայ մանուկներ՝ որպէս ապագայի եւ յոյսի խորհրդանիշ։

Ֆիլմին ցուցադրութենէն ետք կարդացուեցաւ զեկուցում մը որուն մէջ հակիրճ կերպով անդրադառնալէ ետք Ալեքի եւ Սիւզի ձերբակալութեան եւ պաշտպան յանձնախումբին կազմումին, նըշուեցաւ թէ Սփիւռքի կացութիւնը յարաճուն փոփոխութեան մէջ է, թէ Սփիւռքի եւ Խորհ. Հայաստանի մէջ կը տարուին զանազան ձեւի պայքարներ, որոնց հանդէպ կարելի չէ անտարբեր մնալ։ Զեկուցաբերը յայտնեց նաեւ, թէ Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Պաշտպան Յանձնախումբի պարտականութիւնն է պաշտպանել անխտիր որեւէ անձ կամ որեւէ կազմակերպութիւն, որ կը պայքարի ի խնդիր հայ ժողովուրդի ազգային արդար դատին։

Ապա յանձնախումբին մէկ ուրիշ ներկայացուցիչը զանազան տեղեկութիւններ

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

1968-ի Յուլիս 26-ը պատմական օր մը եղաւ Ս. Աթոռի համար, երբ «ուսանողներ՝ Պիթլիսէն ու Սասունէն, Մուշէն ու Պոլիսէն, Տիգրանակերտէն եւ Կեսարիայէն, ոմանք քրտախօս եւ թրքախօս, սակայն փայլուն աչքերով, ծարաւ՝ հայ գիրին եւ հոգիին, որոնք տարի մը ետք, սորված աշխարհաբարն ու գրաբարի տարերքը, ծունկի եկան Լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպիսկոպոսի առջեւ եւ Ս. Յակոբի Տաճարէն ներս ... ընդունեցան դպրութեան չորս աստիճանները» (Սիոն 1968)։

Յուլիսի 28-ին, Պատրիարք Հայրը ձեռնադրեց չորս նորընծաները, որոնց մասին խօսեցանք վերեւ։ Ներշնչումի գեղեցիկ շեշտով մը, Նորին Ամենապատուութիւնը ձեռքը երկարեց ձեռնադրըուածներուն եւ ըսաւ. «Ես բնաբան չունիմ այսօր, ասոնք են իմ բնաբաններս»։

1970-ին տասնութ նոր աշակերտներ եկան ստուարացնելու «Տատուրեան Սաներ»ու շարքերը։

1967 – 1970 եկած թրքահայ հարիւր աշակերտներէն վեցը նուիրուեցան կուսակրօն եկեղեցականութեան։

1971-ի Յուլիս 25-ին, Եղիշէ Ս. Պատրիարքը կատարեց ձեռնադրութիւնը վեց նորընծաներու, բոլորն ալ շրջանաւարտ Ընծայարանէն։ Վարդան Սրկ. Տատուրեան վերակոչուեցաւ Տ. Բակուր, Պօղոս Սրկ. Մանուկեան՝ Տ. Նուրհան, Մանուկ Սրկ. Մուրատեան՝ Տ. Գիսակ, Օննիկ Սրկ. Այգազեան՝ Տ. Վիգէն, Սարգիս Սրկ. Պարսամեան՝ Տ. Խաժակ եւ Գաբրիէլ Սրկ. Թաշճեան՝ Տ. Մուշեղ։

Առաջինը դրկուեցաւ Ամերիկա շարունակելու իր ուսումը, սակայն հրաժարեցաւ իր ուխտէն։ Նուրհան Վրդ. Մանուկեան կը ծառայէ Ս. Աթոռոյս, տարի մը Ժընեւի Հայոց հովիւի պաշտօնը վարելէ ետք, Գիսակ Վրդ. Մուրատեան պաշտօնի կոչուեցաւ Հարաւային Ամերիկա, ուր կը քահանայագործէ եւ կ'ուսուցանէ Պուէնոս Այրէսի մէջ, Վիգէն Վրդ. Այգազեան դրկուեցաւ Լոնտոն ուսանելու եւ յաջողութեամբ աւարտելէ ետք Թագաւորական Գոլէճի դասընթացքները, կը պատրաստէ տոքթորայի աւարտաճառը, Խաժակ Վրդ. Պարսամեան կ'ուսանի Նիւ-Եորքի Աստուածաբանական Միացեալ Ճեմարանին մէջ եւ կը վարէ Առաջնորդական Փոխանորդի պաշտօն, իսկ Մուշեղ Վրդ. Թաշճեան հոգեւոր հովիւն է Ս. Ֆրանսիսկոյի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին (Գալիֆորնիա)։

1974-ի Սեպտեմբեր 29-ին, Խաչվերացի տօնին օրը, Պատրիարք Սրբազանը ձեռնադրեց երկու շրջանաւարտներ։ Սարգիս Սրկ. Տաւուտլարեան վերակոչուեցաւ Տ. Գեղարդ եւ Համբարձում Սրկ. Պալեան՝ Տ. Ասպետ։

Առաջինը լքեց իր կարգը եւ հեռացաւ Ս. Աթոռէն, երեք տարի ծառայելէ ետք իբրեւ Փոխ-Տեսուչ Ժառանգաւորաց Վարժարանի, իսկ Ասպետ Աբեղ. Պալեան մասնագիտանալէ ետք Գրաբար լեզուի ուսուցման մէջ, այժմ կը պաշտօնավարէ Ս. Աթոռէն ներս իբրեւ ուսուցիչ եւ Աւագ Թարգման։

1960 – 1975 դպրոցական տարիներուն, Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի ուսուցչական կազմը հաշուեց միշտ Նորին Ամենապատուութիւն Պատրիարք Հայրը (Պատմութիւն Ընդհանուր Եկեղեցւոյ եւ Քարոզախօսութիւն), Նորայր Արքեպիսկ. Պօղարեան (Աստուածաբանութիւն, Մատենագրութիւն եւ Ծիսագիտութիւն), Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան (Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն եւ Քրիստոնէական, մինչեւ մեկնումը), Շահէ Արքեպիսկ. Աճէմեան (Իմաստասիրութիւն)։

Շ. Ա.

(Շար. 18)

տուաւ Ալեքի եւ Սիւզիի համար տարուած աշխատանքներուն եւ անոնց դատավարութեան ընթացքին շուրջ։ Ըսուեցաւ թէ յանձնախումբը ամէն չարաթ անձեր կ'ուղարկէր տեսակցելու Ալեքին, Սիւզիին եւ անոնց փաստաբաններուն հետ։ Ան յայտնեց, թէ յանձնախումբը շատ լաւ կը գնահատէր եւ կը սքանչանար Սիւզիին եւ Ալեքին ցուցաբերած բարձր բարոյականին, մանաւանդ վերջինին պարագային, որ ամբողջովին կը ստանձնէ իր կատարած արարքին պատասխանատուութիւնը եւ կը պահանջէ ամէն գնով քաղաքական դատավարութիւն մը։ Այս առթիւ նշուեցաւ, որ Ալեքին փաստաբանը՝ Մէթր Ժերալտ Պրնուա, նոյնպէս վճռած է՝ մանաւանդ իրեն դէմ կատարուած վայրագ յարձակումէն ետք, որուն ընթացքին ան ծանօրէն վիրաւորուեցաւ (2), կատարել լաւագոյն կերպով քաղաքական դատավարութիւն մը։ Այս գծով յանձնախումբը արդէն անոր տրամադրութեան տակ դրած է բոլոր անհրաժեշտ փաստաթուղթերը Հայկական Ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդի պատմական իրաւունքներուն կապակցութեամբ։

Հանդիսականներէն մէկուն հարցումին պատասխանելով յանձնախումբին ներկայացուցիչներէն մէկը յայտնեց, թէ անոնց բացառութեան դիմած են բոլոր հայկական քաղաքական, բարեգործական եւ կրօնական կազմակերպութիւններուն ու մարմիններուն՝ խնդրելով անոնց օժանդակութիւնը, սակայն ցարդ, այդ կազմակերպութիւններէն միայն կարգ մը անձեր անհատապէս աջակցած են, մինչ անոնցմէ ոչ մէկը որպէս կազմակերպութիւն իր օժանդակութիւնը բերած է Ալեքին ու Սիւզիին բժշկական, նիւթական կամ բարոյական պէտքերուն համար։ Այսուամենայնիւ յիշուեցաւ, թէ վերջապէս պտնուած է հայ բժիշկ մը, որ պատրաստակամութիւն յայտնած է այցելելու Ալեքին՝ աւելի մօտէն տեղեկանալու համար անոր առողջապահական վիճակին։ Ըստ երեւոյթին, սակաւին չիչին յոյս մը կայ որոշ տեսողութիւն մը պահելու երիտասարդին աչքերուն, այլապէս ամբողջովին կոյր պիտի ըլլայ ան։

Այս հանդիպումին համար նախատեսուած նիւթէն զատ խօսուեցաւ նաեւ զանազան այլ հարցերու մասին, ինչպէս՝ հայ համայնքին քաղաքականացումին, պոլսահայ նոր գաղթականներուն դժուարութիւններուն, Թուրքիոյ մէջ կղեբական թէ այլ Հայերու ճնշումին եւ բանտարկութեան մասին եւ այլն։

Հանդիպման աւարտին յանձնախումբը հրաւիրեց ներկաները, աւելի լայն հետաքրքրութիւն եւ մասնակցութիւն ցոյց տալու եւ մանաւանդ քաջալերելու ուրիշ Հայեր որպէսզի օժանդակեն յանձնախումբին աշխատանքներուն։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

1) «Յառաջ» 16 Դեկտեմբեր 1980
2) «Յառաջ» 1, Յունուար 1981

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Նոր Տարուան Տօնածառի աւանդական հաւաքոյթը շատ հաճելի եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անցեր եւ ճոխ յայտագիր մը կիրարկուեր է։

Բազմաթիւ արժէքաւոր արուեստագէտներ բեմ եկեր են զանազան ելոյթներով։

Բացի աշակերտներու երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացումներէն, յայտագրին մասնակցած են Նաւասարդ Պարախումբը, Ֆրանսահայ յայտնի երգիչ Մարթէն Եօրկանց եւ իր նուագախումբը։

Տօնածառի առթիւ Կաղանդ Պապան պէսպիսուն նուէրներ բերաւ աշակերտներուն եւ ուրախացուց զանոնք։ Ուրախ եւ երջանիկ էին նաեւ ներկաները՝ ծնողքներ ընդհանրապէս, որոնք բեմին վրայ կը տեսնէին իրենց հոգեհատորները հայերէն արտասանութիւններով ու երգերով։

Բայց այդ օրը բերկրանքի մէջ էր նաեւ ամբողջ Ֆրանսահայութիւնը, քանի որ վարժարանի ուսումնապետ Հ. Ռափայէլ Վրդ. Անտոնեան իր խօսքերուն մէջ կ'աւետէր հայկական մանկապարտէզի մը բացումը, որ առաջին անգամ կը պատահէր այդ գաղութին մէջ։

Ֆրանսահայութիւնը բախտաւոր կը նկատէր ինքզինքը, Սամուէլ – Մուրատեանով, ուր հայեցի առողջ կրթութիւն մը կը ստանային գաղութին փոքրիկները։ Իսկ հիմա առաւել երջանիկ պիտի ըլլար մանկապարտէզի մը կազմութեամբ, քանի որ հոն հայ մանուկները աւելի լաւ պայմաններու մէջ պիտի պատրաստուէին յաջորդ կրթական տարիներուն։

Իսկ երբ խորհինք թէ ճակատագրի կամ բախտի բերմամբ 1980–ական թուականներուն կրկին քով քովի եկած են Մխիթարեան Ուխտէն, Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան, իբր տեսուչ եւ Հ. Ռափայէլ Վրդ. Անտոնեան իբր ուսումնապետ այս կարեւոր կրթական տան մէջ, մեր գոհունակութիւնը առաւել կը բազմապատկուի, խորհելով անոնց այն արդիւնաւոր համագործակցութիւնը, որուն ականատես եղած էինք 1970–ական թուականներուն Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան մէջ։

Աչքը լոյս Ֆրանսահայերուն, յաջողութիւն եւ երախտիք Մխիթարեաններուն։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

«Մարմարա»

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇԻՌ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՊԱՅՔԱՐ ԵՐԱԿԱՅԻՆ ԳԵՐՃՆՇՄԱՆ ԴԷՄ

Բժշկական քննութիւնը, ժամանակաւոր կամ որոշ պարագաներու մէջ, երբեմն երեւոյթով առողջ կարծուած կարգ մը մարդոց օրկանիզմին մէջ կը բացայայտէ գործարանային խանգարումներ, նոյնիսկ հիւանդութիւններ։ Այս խանգարումներու կարգին, յաճախ կը նշուի երակային գերճնշումը (խիփերթանսիոն արթերիէլ) – առողջական շատ լուրջ խնդիր մը, որ կը պարտադրէ անհրաժեշտ միջոցներ։

Երակային գերճնշումը իբրեւ ուղղակի նշանակէտ ունի քանի մը գործարաններ – սիրտը, երիկամները կամ ուղեղը։ Ուսումնասիրութեան առաջին ակնարկով, հիւանդութեան զարգացման մէջ ամէն բացայայտ փոփոխութիւն երեւան կու գայ սրտի մակարդակին, տրուած ըլլալով որ սրտի դնդերը աւելի մեծ ընդդիմութեան կը հանդիպին երբ արիւնը կը մղէ մինչեւ մարմնի ծայրամասերու անօթները։ Այս ընդդիմութիւնը կը ճնշէ եւ կը մեկնաբանէ բժիշկը։ Շատ օգտակար է նաեւ անոր երկխօսութիւնը ենթակային հետ. – «Քանի տարեկան էք։ Ծնողքը կը տառապէին սրտի հիւանդութենէ։ Ի՞նչպէս կը սնանիք։ Կը չափազա՞նցէք ճարպեղէններով, քաղցրեղէններով։ Ո՞րքան ժամանակէ ի վեր կը ծխէք, քա՞նի գլանիկ օրական։ Քա՞նի գաւաթ սուրճ կ'ըմպէք օրական։ Կ'աշխատի՞ք յարատեւ կամ չափաւոր, կը յարգէ՞ք գործունէութեան, հանգիստի եւ քունի ժամերը»։ Հարցումներ են, զորս, իրականի մէջ, պէտք է դնէ մեզմէ իւրաքանչիւրը, բժիշկին դիմելէ շատ առաջ։

Երբ հիւանդը կը ցանկայ գործակցիլ բժիշկին հետ ի շահ իր սեփական առողջութեան, կը ստացուին լաւագոյն արդիւնքներ, ճանչնալով վնասակար ազդակները, որոնք առաջ բերին երակային գերճնշումը։ Երբեմն, ենթական, չճանչնալով այս ազդակները, խուսափողական պատասխաններ կու տայ։ Ուրիշներ «ալ չեմ ծխեր» կ'ըսեն, թէեւ բժիշկին օգտակար է լուսաբանիչ պատասխան մը – օրինակը «20 տարիէ ի վեր կը ծխեմ օրինակ 20 գլանիկ, բայց երկու շաբաթ է որ ընդհատած եմ»։ Անոնց վնասակար ազդեցութիւնը ուղղակի յարաբերական է գլանիկներու թիւին եւ ծխած տարիներու։

Անշուշտ, շատ մը անձեր պիտի ուզէին աւելի շուտ հրաժարիլ ծխելէ, եթէ գիտնային թէ ծխելը որքան կը վնասէ առողջութեան։ Նիքոթինը կ'աճեցնէ արեան մէջ քաթեքոլամինը, որ կը կծկէ

արեան անօթներուն պատերը, որոնք նեղնալով չեն թոյլատրեր արիւնին բնականոն շրջառութիւնը, հետեւաբար նաեւ հիւսուածքներու համապատասխան սնանումը թթուածինով։

Ջղախտաժէտ կացութիւնը, նոյնպէս, կ'աճեցնէ արեան քաթեքոլամինը, պատճառելով արագասրտութիւն (թաքիքարտի) – սրտի հապճեպ թնդիւն։ Հետեւտն հանդարտ պտոյտը, թեթեւ մարզանքի մը կիրարկումը կը հեռացնեն ջղայնոտութիւնը, կը հաւասարակշռեն ջղային դրութիւնը։

Մարմնի բնականոն ծանրութեան գերազանցումը, միայն քանի մը քիլօ, յաճախ ընկերացած է երակային գերճնշումի աճով, արիւնը հիւսուածքներուն կը բերէ սնունդ եւ թթուածին, անհրաժեշտ՝ կենսական երեւոյթներու իրականացման։ Արդ, 3·200 մեթր արեան անօթներ անհրաժեշտ են (մազերակներ), իւրաքանչիւր յաւելեալ քիլօ՝ իւղոտ հիւսուածքի սնանումին համար, հետեւաբար, մարմնի ծանրութեան աւելցած իւրաքանչիւր քիլոյին կը համապատասխանէ արեան ծաւալի աճ մը, ինչ որ կը նշանակէ թէ սիրտը պէտք է ծանրապէս աշխատի աւելի ընդարձակ շրջառական դրութեան մը մէջ, ինչ չափով որ կը մեծնայ մարմինը։

«ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ»

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓՈՒՌՈՒՄ

Լեհաստան միակ երկիրն է Եւրոպայի մէջ, ուր լատիներէնի դասաւանդութիւնը կը կատարուի ձայնասփիւռին միջոցով։ Էնքերփրէս գործակալութեան համաձայն, այս «մեռեալ» լեզուն լայն ժողովրդականութիւն գտած է։

Դասաւանդութեանց ծանուցումէն, 1976, քիչ ետք, ձայնասփռումին օժանդակ դասագիրքերը 20·000 տպաքանակով, անմիջապէս սպառած են։ Փութով նոյնքան մըն ալ տպուած եւ կրկին ըսպառած է, նոյն արագութեամբ։ Հեռասփռումին պատասխանատուները հրաւէր ուղղած են ունկնդիրներուն, որպէսզի իրենց վայրերուն յուշարձաններուն լատիներէն արձանագրութիւնները ընդօրինակեն եւ թարգմանութեան կողքին զանոնք ուղարկեն խմբագրութեան հասցէին։ Ասիկա՝ պարզապէս ցոյց տալու համար, թէ որքան կարեւոր է լատիներէնը Լեհ մշակոյթին, պատմութեան ծանօթացումին համար։ Լատիներէնը խոր արմատ ձգած է Լեհ մշակոյթին, նաեւ քերականութեան մէջ։ Մինչեւ ԺԸ. դար. լատիներէնը գործածական լեզուն մնացած է Լեհ աւագանիին, ազնուականութեան համար (այդ ժամանակ 10 տոկոսը ընդհ. բնակչութեան)։

Շատերու համար լատիներէնը կարեւոր կը նկատուի, որովհետեւ, այդ լեզուին միջոցաւ աւելի դիւրութեամբ կրնան իւրացնել արեւմտեան լեզուները։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Քէօչէկ անունը այն օրերուն մնաց, երբ ինք շատ ճահիլ էր, երկու զաւակներու տէր։ Ամուսինը վաստակի համար գիւղը ձգեց՝ Ատանա գնաց եւ Ջրաղացպան Բարսեղ իրեն տէր դարձաւ։ Կը պատմէին, որ այն օրերուն Նուրխան գիշեր ժամանակ Ջրաղացքին մէջ պարեր էր մերկ՝ Ջրաղացպան Բարսեղին առջեւ։

Դայեկ Նուրխան այլեւս շատ էր ծերացեր։ Ստինքները արեւին տակ չորցած կաշի էին դարձեր ու ոսկրոտ ձեռքերուն վրայ երակները ցցուած էին։ Կը պահէր հետզհետէ մանրցած թէք աչքին ուժը միայն ու ժմնած աղջիկներուն կը նայէր այնպէս արթուն, որ աղջիկները կը չիկնէին։ Հարսի մը քալուածքէն, մի քիչ խոշորցած կողերէն, դէմքի կակուղ արտայայտութենէն ան շատ շուտ կը հասկնար մէկ կամ երկու ամսուան ծոցուոր ըլլալը, Հարսի մը հետզհետէ լայնցած կողերէն նոյնիսկը կը հասկընար, թէ աղջի՞կ պիտի ունենար թէ տղայ։

– Էտէդ շատ է լայնցեր, աղջիկ պիտի ունենաս, – կ'ըսէր յաճախ։

– Էդ կուժը քեզի համար ծանր է, – կը խօսէր, երբ հարսը ծոցուոր կ'ըլլար ու ծանր կուժ մը շալկած՝ աղբիւրէն կու գար։

Մեղքը վիզերնին, կ'ըսէին որ Կօչկարենց հարսին բարձը փոխել տուողը դայեկ Նուրխանն էր եղած։ Ի՞նչ հոգ, թէ Նուրխանը մեղքի կին էր, գիւղի կիները կը սիրէին զայն ու իրենց գաղտնիքները կը վստահէին անոր։

Նուրխան կը սիրէր, որ տարուան հարսնիքները շատնային, հարսները յըղանային ու ինք՝ երախան սանահօր գիրկը տուած՝ ծրար մը ու տաք ջրով փարչը ձեռքին՝ երախան մկրտութեան տանէր։ Աղբիւրին ու եկեղեցիին ճամբան՝ տեսնես կը մօտենար հարսի մը, որ այնպէս կը քալէր, կ'ըսես ոտքերուն ներքեւ սալաքարերը կը ճաթէին։

– Աղջի, քեզի ի՞նչ եղաւ, քու ընկերտէքդ երկու զաւակ ունեցան։

Դայեկ Նուրխան հարսին ամլութիւնն էր, որ երեսին կը զարնէր յանցանքի մը պէս։

– Որ Աստուած չի տար, ի՞նչ կրնանք ընել, կ'ըսէր հարսը։

Նուրխան իր գիտցածները կը թելադրէր ու կը սպասէր, որ հարսը լիք ստինքներ եւ լայն կողեր առնէր։

Իր արթուն աչքով Նուրխան հաճոյքով կը դիտէր գիւղի նոյ ժմնած աղջիկները, անոնց օրը օրին հասակ առնելը ու ըստինքներուն կլորնալը. կը հիանար անոնց ազուորութեան վրայ ու անոր հիացումը հաճելի էր աղջիկներուն։ Դայեկի մէկ աչքը կախարդական փոքրիկ քար մըն էր կարծես։

Հարսները, երբ լոգանքի նստէին, կ'ուզէին որ դայեկ Նուրխանը սանտրէր իրենց վարսերը ու կաւով իրենց կռնակները շփէր։ Ան գիտէր ճահիլ մարմիններու գովքն ընել։

Գեղին մէջ սէվտայի խլրտում մը անմիջապէս Նուրխանին ականջը կ'իյնար։ Յաճախ ան էր, որ այս տղան այն աղջկան յարմար կը տեսնար եւ կը խօսէր տղուն ծնողքին, երբ ներկայ կ'ըլլար նաեւ տղան.

– Փաք խստակ աղջիկ է. տունը գլխին վրայ կը դարձնէ. բերանէն վարդի հոտ կու գայ...

Յետոյ նոյն բանը աղջկան ծնողներուն.

– Հօր մօր մէկ հատիկն է. Թարլի թումբի տէր են. էդ տարիքին սերմ կը նետէ...

Դայեկ Նուրխանի այդ խօսքերը բաւական էին, որ յանկարծ տղայ ու աղջիկ, երբ իրարու հանդիպէին գիւղի ճամբաներուն վրայ, իրարու քովէ շիկնումով անցնէին ու յետոյ իրար փնտռէին։

(Շար. 246)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նուպար Գիզիրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պարկիրճեան եւ աղջիկը՝ Սիլվի, Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Գիզիրեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Ժան Գիզիրեան եւ զաւակները, Պ. Իրինէյոն Գիզիրեան, ինչպէս նաեւ՝ Շըոտիկեան, Թարօն, Պէրպէրեան, Պարթ ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, մեծ մօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Նալպանտեան)

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ Կապ - Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Լեւոն Արզումանեանին, Պր. Յովսէփ Արզումանեանին եւ Արզումանեան ընտանիքին իրենց սիրեցեալ քրոջ, հօրաքրոջ, ընկերուհի Զապէլ Արզումանեանի անակնկալ մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

3-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3-րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Զըրաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ՝ Խաչիկ Ըլմազեանի:

Ցաւարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Զըրաշեան» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պոզաճըեանի, հեռ. 90. 53. 91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77. 84. 70:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ - Խաչի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Ոմն 500 Ֆ., Ընկ. Կիւլիզար Մուրատեան իր ամուսնոյն Արմենակ Մուրատեանի հոգհ.ին առթիւ 50., Տիկին Ազատնի Գաբրիէլեանի թաղման առթիւ, Պր. Յովսէփ Արզումանեան 25 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Երուանդ Գաբրիէլեան 50 Ֆ., Տէր Կարապետեանի հոգհ. առթիւ, Ընկ. Արաքսի Սուքիասեան 50 Ֆ. Պր. Լեւոն Ճնտոյեանի թաղման առթիւ, Ընկ. Մարիամ Ճնտոյեան 100 Ֆ. Լեւոն Ճնտոյեանի հոգհ. առթիւ, Արա Ճնտոյեան 40 Ֆ., Ընկ. Վարդուհի Ասլանեան 30 Ֆ., Ընկ. Արմենուհի Գասպարեան 10 Ֆ., Օր. Ազատնի Խոզիկեան իր ծնողքին եւ եղբօր հոգհ.ին առթիւ 25 Ֆ., Այրի Տիկին Տէրտէրեան 50 Ֆ. Ընկ. Զապէլ Արզումանեանի թաղման առթիւ, Արզումանեան ընտանիք 100 Ֆ. Տիկին Զաքարեան (ծնեալ Ճօրօեան) թաղման առթիւ, Տիկին Զուարթ Աւետիսեան 20 Ֆ., Պր. Արշակ Միրոեան 50 Ֆ. Յարութիւն Դաբբինեանի թաղման առթիւ, Պր. Ղազար Կուլեան 50 Ֆ., Պր. Հմայեակ Կուլեան 50 Ֆ., Ընկ. Արմաղանեան 20 Ֆ., Ազամեան եւ Տաւշանճեան 20 Ֆ., Կարօ Կոնսեան 20 Ֆ.:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Le Jeudi, 5 Février

DINER - DÉBAT

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
avec Maître Patrick DEVEDJIAN
Sur le thème:
ARMENITE ET POLITIQUE
Apéritif à 19h.45, Repas à 20h.30
Débat à 22 h., Clôture à 23h.15
Participation aux frais

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ. Յարութիւն Շիրվանեան՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 24-րդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ մեծ խմբագրին գաղափարական եւ ազգային հիմնարկութեան՝ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ ընկեր Գառնիկ Առաքելեանի մահուան տխուր առիթով իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր հարազատներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի՝ ընկերներ՝ Մ. Միրզէ, Տ. Չէքիճեան, Ղ. Ղազարեան, Կ. Յովակիմեան:

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

———×———

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS
TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

LE GROUPE D'ART LYRIQUE
DU CONSERVATOIRE MUNICIPAL
DE VELIZY
présente
« LA VIE PARISIENNE »
de J. OFFENBACH

Mise en scène: Astrig Dedeyan
Ensemble instrumental sous la direction de Guy Reverdi; avec comme solistes: Annick Duplessis, Denise Colas, Astrig Dedeyan, Dominique Allerang, Alice Antranikian, Claude Raboudin, Pierre Democrate, Claude Charmion.
AU THEATRE MUNICIPAL
Rue Henri Farman
Le Semadi 31 Janvier à 20 h. 30
et le Dimanche 1er Février à 14 h. 15
Prix des places: 20 F.; enfants et 3ème âge: 10 F.
Location au Conservatoire:
14, Rue Marcel Sembat; Tél. 946.15.62
ou Mme. Dedeyan; Tél. 750.46.93

Հրապարակային Դասախօսութիւն

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Յունուար 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30-ին՝
Հայ Մշակութային Ակումբի սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine, NICE
Կը դասախօսէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Նիւթ՝
Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի Շարժումը ԺԹ. Դարուն:
Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի Փետր. 1, ժամը 13-ին Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին «Կարօտ» նուագախումբի մասնակցութեամբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները, ծնողական ժողովի: Դպրոցին վերաբերեալ խնդիրներու լուծում գտնել միասնաբար Շաբաթ 31 Յունուար կէսօրէ յետոյ ժամը 4-ին, դպրոցին սրահը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 30, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

Լ Ի Ո Ն .-

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Ընտանեկան խնջոյք, կազմակերպուած Լիոնի Կապ. Խաչին կողմէ, Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 4-էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Մշակութային տան սրահը՝
Centre Culturel de Villeurbanne
Cours Emile Zola

Մասնակցութեամբ «ԱՆԻ» նուագախումբին: Խնջոյքին հասոյթը կը տրամադրուի «Հրայր Գիլընճեանի Յանձնախումբին»:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville a le plaisir de vous annoncer la création des nouvelles activités suivantes:
- *MUSIQUE: Piano - Violon.* *les Mercredi et Samedi ap. midi. Inscriptions closes — Liste d'attente possible.*
- *COURS DE CIVILISATION ARMENIENNE:* *les Mardi, de 19 à 20 h.*
- *ARTS MARTIAUX:* *Samedi, de 10.30 à 12 h.*
- *COURS DE DANSE:* *Adolescents — Adultes. Samedi, de 14 à 16 h.*
- *ACCUEIL AUX ANCIENS:* *Tous les 2e et 4e Jeudis du mois*

Venant ainsi s'ajouter à: l'Ecole de Danse (enfants), Séances d'Eveil (enfants) et à la Troupe de Théatre «Apelian».
N'hésitez pas à venir vous renseigner.
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140 - Alfortville
Tél. 376. 55. 89

UGAB — PARIS
COURS DE LANGUE ARMENIENNE
Initiation, Perfectionnement, Préparation au BAC.
Tous les Samedis, de 13 à 16 h.
(118, rue de Courcelles — Paris 17)
Rensignements et inscription:
UGAB, 11, Square Alboni, Paris 16e
Tél. 520. 03. 18

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*
— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
— *Verres ultra minces pour myopes.*
— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE DECINES
Avec l'Union Culturelle Arménienne de Villeurbanne
Dimanche, 1er Février, à 14 h. 30
Centre Culturel de Villeurbanne
Cours Emile - Zola 1er étage
Projection du film Arménien

"LE TRIANGLE"

en arménien, sous-titré en français *«LE TRIANGLE» c'est la forme de la forge qui se trouve au centre de la vie d'une famille de cinq forgerons, les Meguerditchian. Le film relate la vie de ce petit groupe d'hommes, rythmée par le mariage de l'un d'entre eux, et les succès de Hovig, leur filleul, dans ses études musicales, et enfin le départ à la guerre des nouveaux mariés.*
Entrée: 20 F.
Suivie d'un Khendjouik, organisé par La Croix Bleue Arménienne de Lyon
Au profit du procès de
MAX HRAIR KILNDJIAN
Animé par l'Orchestre «ANI»
Bar, buffet, ambiance arménienne.

———×———

ՀԱՅԿ. ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒՄ

«ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ»

(Հայերէն խօսուն-Ֆրանսերէն ստորագիր)

Կը պատմէ հինգ հոգինոց երկաթագործներու ընտանիքի մը՝ Մկրտիչեաններու կեանքը՝ Հայաստանեան պզտիկ քաղաքի մը մէջ, Համաշխարհային Բ. Պատերազմի նախօրեակին:

Մուտք՝ 20 Ֆ.:

Ժապաւէնէն վերջ խնջոյք, կազմակերպուած Լիոնի Կապոյտ Խաչին կողմէ, Հրայր Գիլընճեանի դատավարութեան ի նպաստ:

Մասնակցութեամբ՝ «ԱՆԻ» նուագախումբին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
«ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ»
Ճեմարանականներու
Ճ Ա Շ Ը

Կիրակի, Փետր. 1, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին՝ 30 Ֆ.: Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Տիգրան Ծիպաշեանի - 246. 03. 65:

Բոլոր ճեմարանականները, հրջանաւարտ թէ թերաւարտ, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ բարեկամներն ու համակիրները հրաւիրուած են:

Ջերմ մթնոլորտ:

Récital

Myriam Birger-Papazian

Piano

avec le concours de
BARBARA MARCINKOWSKA
Violoncelle

1er Février, à 17 h. 45
SALLE GAVEAU
Au programme: MOZART - CHOPIN
45, rue La Boetie
Tél.: 563. 20. 30

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
30
VENDREDI
30 JANVIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.831

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.831

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Երէկ արձագանգ հանդիսացած էինք ահաբեկչական արարքի մը, որու տէր եղած էր ՀԳԲ.ի «Հոկ. 3» կազմակերպութիւնը, Միլանոյի զուիցերական երկու հաստատութեանց դէմ:

Յունուար 28ի Քոռիէռէ Տէլլա Սեռան բաւական լայն տեղ տուած է այս դէպքին: Նախ լուրը հաղորդելով առաջին էջը, կը գրէ թէ հայ ահաբեկիչները կրկնեցին՝ Լոմպարտիոյ գլխաւոր քաղաքին մէջ ահաբեկչական այն արարքը, զոր ըրած էին Նոյ. 10-ին Հռոմի Սիւիսէռին դէմ: Տէր ըլլալով արարքին, դէպ անգլերէնով մը, հեռաձայնող անձը ըսեր է որ այս ձեւով՝ վրէժ պիտի լուծեն Զուիցերիացիներէն, որոնք դէշ վարուեր են Սիւզիի եւ Ալեքի հետ: Ժամը 20.15-ի շուրջ է որ այս հեռաձայնը եղած է Էսոշիէյթըտ Փրէսին: Լուրին շարունակութիւնը տալով 14-րդ էջին վրայ, կրկնակ նկարով մը զուիցերական երկու գրասենեակներուն, Քոռիէռէ առանձին ալ կը բացատրէ «բողոքին դրդապատճառը՝ զուիցերական ոստիկանութեան «դէշ վարմունքը» երկու դաղթած երիտասարդներու հանդէպ»: Դէպքին նկարագրութեան մէջ, Միլանոյի օրաթերթը կ'ըսէ թէ շուրջ կէս ժամ (19.30-էն 20) խուճապ ստեղծուած էր Միլանոյի մէջ, պայթած երկու ռումբերու պատճառով: Հիւանդատար եւ ոստիկանական կառքերու սուլիչները կարծել կուտային թէ մեծ աղէտ մը պատահած է, քաղաքի մը մէջ, որ «դադար» մը կ'ապրէր տարիներու աճինալի դէպքերէ ետք: Վիա Վիքթոռ Փիզանի, ճիշդ Փիացցա Տուէա տ'Աոսթայի անկիւնը պայթումը քանդած է օդանաւային ընկերութեան դուռները, ցուցափեղկերը «127» մը եւ Ռընօ մը: Փիացցա Գաւուռ, ուր զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին կողքին կան նաեւ զուիցերական հիւպատոսարանը եւ իտալեւ-զուիցերական Առեւտրական գրասենեակը, պայթումը պոկած է գրասենեակին մուտքին դուռը եւ ջարդուփշուր ըրած է ապակիները: Էսոշիէյթըտ Փրէսին եղած հեռաձայնով, Հոկ. 3-ի բանբերը ըսեր է «Ասիկա պատիժն է, որովհետեւ զուիցերական կառավարութիւնը չէ դարմանած Արայի եւ Սիւզիի առողջութիւնը»:

×

ԺՈՒՌՆԱԼ ՏԸ ԺԸՆԵՒ

«ՀԱՅԵՐԸ» ԿԸ ՋԱՐՆԵՆ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ջակերտելով «Հայերը», ինչ որ յատկանշական է, Ժուռնալ տը Ժընեւ, Յունուար 28-ի իր թիւով կը գրէ թէ երկու ահաբեկչական արարք գործուած են Միլանօ Սիւիսէռի եւ Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին դէմ: Նիւթական վնասները հսկայ են: Մէկը հեռաձայնած է Ռօյթըրի Հռոմի գործակալութեան անգլերէն դէշ շեշտով մը, ստանձնելու համար արարքը յանուն Գաղտնի Բանակի Հոկ. 3 կազմակերպութեան: Կարմիր Խաչը կը փափաքի որ Արա ազատ արձակուի:

×

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԱՐԱ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԻ

Ժուռնալ տը Ժընեւ, եւ Թրիպիւն տը Ժընեւ, ասկէ զատ ալ Կարմիր Խաչի տեղեկագիրը հրատարակած են երկու հայ երիտասարդներու բանտարկումի պայմաններուն մասին, Ժուռնալ տը Ժընեւ այդ տեղեկատուութեան կցած է Սիւզի Մահսէրէճեանի նկարը: Սովորութիւն չէ որ Կարմիր Խաչի Միջազգային կոմիտէն հրապարակէ իր տեղեկագիրները: Ատիկա կրնայ ընել բանտարկեալներուն տէր իշխանութիւնը պայմանաւ որ հրատարակէ ամբողջութիւնը: Այս է որ եղած է Երեքշաբթի օր, ի ներկայութեան փաստաբան Ջինոթակի (Սիւզիի փաստաբանը) որ կը ներկայացնէ նաեւ Արայի փաստաբանը՝ Մէթր Պրնուա, որ յարձակման հետեւանքով միշտ հիւանդանոցն է: Տեղեկագրէն մէկական օրինակ ալ յանձնուած է Պատժական Ատեանի նախագահին եւ զանազան սպասարկութեանց: Կարմիր Խաչի պատուիրակներուն այցելութիւնը պահանջուած է ընդհ. դատախազ՝ Ռէմոն Ֆէօքսի կողմէ ի պատասխան Գաղտնի Բանակի ամբաստանութեանց, ըստ որոնց Արա եւ Սիւզի չարչարանքի ենթարկուած էին: Այցելութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 9-ին: Ատկէ ետք Սիւզի դատուած է եւ դատապարտուած 18 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան: Արա միշտ կը սպասէ, իր դատավարութիւնը յետաձգուած ըլլալով իր փաստաբանին դէմ եղած յարձակումին պատճառով:

Արայի այցելած են (Կ. Խաչի պատուիրակները) Քանթոնալ Հիւանդանոցին բանտային բաժանմունքը, ուր միշտ խընամքի տակ է: Արդարեւ պայթումը իրեն արժած է՝ տեսողութիւնը, եւ ձախ ձեռքը: Չի գանգատիր արգելափակման իր պայմաններէն, զորս պատուիրակներն ալ գոհացուցիչ գտած ըլլալ կը թուին – առողջապահութիւն, սնունդ, հագուստեղէն եւլն. հարց չեն յարուցաներ: Գալով բժշկական խնամքին, ըստ Արա Ենիգոմշեանի, – «դէշ չէ, բայց նաեւ այնքան լաւ չէ որքան հրապարակային յայտարարութիւնները կարծել տուած են»: Մէթր Ջինոթակ ըսած է այդ առընչութեամբ, թէ Արա, աչքէն երկու գործողութիւններու ենթարկուած է եւ երկրորդը՝ որմէ մեծ ակնկալութիւններ ունէր, երբեւ հետեւանք ունեցած է իրեն կորսնցնել տալ շուքերը եւ լոյսերը զանազանելու կարողութիւնը, զոր ունէր նախապէս: Բայց կը թուի թէ այդ Բ. գործողութիւնը ստիպողական գործողութիւն մըն էր, որոշուած՝ որովհետեւ վարակում մը կը սպառնար աչքերէն մէկուն: Արա, ընկերային օժանդակի մը միջոցաւ, զոր շատ կը գնահատէ եւ որ շաբաթական այցելութիւններ կուտայ իրեն, ճաւէքներ կը ստնայ: Ջայնասփիւռի գործիք մը ունի եւ սկսած է Պրայլի աշկերտութեան:

Արա դժգոհած է սակայն վարչական դանդաղութենէն իր նամակներու առաքման մէջ եւ փափաք յայտնած Սիւզին տեսնելու: Այս դիմումը գոհացում չէ ստացած ապահովութեան եւ կազմակերպչական պատճառներով:

Բայց, կ'ըսէ Ժուռնալ տը Ժընեւ, տեղեկագրին ամէնէն նշանակալից կէտը պատուիրակներուն եզրափակիչ հաստատումն է: Անոնք կը ճշդեն որ.– «Արա բոլորովին կախում ունեցող անկար մըն է: Իր վերակրթութիւնը եւ տարբեր եւ բոլորովին նոր կեանքի մը յարմարումը մեծապէս դիւրացած կ'ըլլան առժամեայ ազատ արձակումով մը»:

Առայժմ Արայի դատավարութիւնը ճշդուած է Փետրուար 9-ին եւ Մէթր Ջինոթակ ճշդած է որ եթէ այդ թուականը ամփոփոխ մնայ, իր պաշտօնակիցը՝ Մէթր Պրնուա միտք չունի ազատ առժամեայ արձակում մը ուզելու: Եթէ առողջութիւնը թոյլ չտայ, որ Փետր. 9-ին, պաշտպանութիւնը ապահովէ, այն ատեն ամէն ինչ կարելի է: Երբ հարց տրուած է ընդհ. դատախազին թէ ի՞նչ կ'ըլլայ իր հակազդեցութիւնը ազատ արձակման դիմումի մը պարագային, ան ըսած է միայն թէ ամէն բան կախում կ'ունենայ յաւելեալ պայմանաժամի երկարութենէն:

Սիւզի որ թեթեւօրէն վիրաւորուած էր, միայն քանի մը օր անցուցած է հիւանդանոցը եւ անկէ ետք Շան – Տոլոն բանտը մնացած է, ուր իրեն այցելած են Կարմիր Խաչի պատուիրակները: Հոն ալ գոհացուցիչ պայմաններ կը տիրեն: Սիւզի կարելիութիւն ունեցած էր ընտրելու երեք անկողինոց խցիկի մը, ուր կը մընար եւ առանձին խցիկի մը միջեւ: Իր տրամադրութեան տակ ունէր գիրք, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, թուղթ, մատիտ եւ զանազան ուտեստեղէններ՝ թէյ, սուրճ, պիսքիւի եւայլն: Կրնար ընտրել երեք ճաշացուցակի միջեւ, բայց ինք ալ բոլորովին գոհ չէ եղած: Դժգոհած է որ չէ կրցած ընդունիլ Ֆրանսա ապրող ազգականներու այցելութիւնը եւ փաստաբան մը կրցած է տեսնել միայն արգելափակմանումէն չորս շաբաթ յետոյ: Արդարեւ, սկիզբը, իր ընկերոջ նման, արգելափակուած է համաձայն պատժական դաշնակցային ձեւակերպութեան, հարցը կախում ունենալով Համադաշնակցութենէն (Քոնֆետերասիոն), որ յետագային զայն յանձնած է Ժընեւի: Արդ, այս ձեւակերպութիւնը չի նախատեսեր պաշտպանութեան (փաստաբանի) մասնակցութիւնը հարցաքննման ընթացքին: Վերջը՝ Սիւզի կրցած է տեսնել իր փաստաբանը ուզածին չափ, ինչպէս օրէնք է՝ Ժընեւ:

Գալով Ֆրանսաբնակ (Վալանս) ազգականներուն, Մէթր Ջինոթակ ճշդած է որ կասկածանքի ենթարկուած էին Ժընեւի հարցաքննող դատաւորին կողմէ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ իրենց մօտէն է, որ Սիւզի ղրկած էր սպառնական նամակը, ստիպելու համար Ժընեւաբնակ Հայը, որ դրամ տայ Հայկ. Գաղտնի Բանակին: Վերջապէս, Մէթր Ջինոթակ ճշդած է որ Սիւզի իր համաձայնութիւնը տուած էր դէպի Միացեալ – Նահանգներ իր արտաքսումին եւ որեւէ դժուարութեան չեն հանդիպած այդ երկրին իշխանութեանց կողմէ, ինչպէս հաստատած է հեռաձայնով:

Նոյն տեղեկութիւնները հրատարակած է Թրիպիւն տը Ժընեւը:

Փարիզեան օրաթերթերու մէջ, Հինգշաբթի առտու, Քոթիտիէն տը Փարի, արձագանգ կը հանդիսանար Միլանոյի հակազուիցերական եղեռնափորձերուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ՄԱՀԵՐՐԱՄ ԲԱՅՐԱՄՈՎԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 9-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի Պրեզիտիումի նախագահի տեղակալ Մահերրամ Բաղիրօղլի Բայրամով: Ծնած էր 1928-ին, Մասիսի շրջանի Սայաթ – Նովա գիւղը: 1946-ին Երեւանի ազրբեջանական մանկավարժական ուսումնարանը աւարտելէ ետք պաշտօնավարած է իր ծննդավայրին մէջ, երբեւ ուսուցիչ, որմէ ետք մտած է Ազրբեջանի Կիրով համալսարանը: 1954-ին վերադարձած է Հայաստան եւ վարած զանազան պաշտօններ կուսակցութեան մէջ: 1966 – 1969 եղած է «Սովետ էրմանիստանի» թերթի խմբագրի տեղակալ, իսկ 1974-էն ի վեր՝ խմբագիր: Բայրամով լրագրող էր եւ բանաստեղծ: Գրած է գիրքեր ու յօդուածներ, հայ – ազրբեջանական գրական կապերուն նուիրուած աշխատութիւններ: Ազրբեջաներէն լոյս տեսած իր գործերն են՝ «Փոթորիկէն ետք» (Երեւան, 1964), «Ջ. Մամետկուլիզադէն եւ Շիրվանզադէն» (Երեւան, 1966), «Երգիծական պատմուածքներ» (Պաքու, 1970) «Ա. Շիրվանզադէն եւ Ազրբեջանը (Երեւան, 1970), եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 16 – 19

× Հախումի ջրամբարը, Հայաստանի հիւսիս – արեւելքը, մէկը այն 16 կառուցուելիք ջրամբարներէն, 2,500 հեկտար հող պիտի ոռոգէ, յաճախ լեռնային շրջաններու մէջ:

× Սունդուկեան անունը կրող թատրոնի դերասանուհի Մետաքսեայ Սիմոնեան, Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագիտուհի կոչումը ստացած է: Տարիներու ընթացքին մեկնարկած է բազմաթիւ տիպարներ: Մարգարիտը՝ Պատուի համարին մէջ, Նինան՝ Դիմակահանդէսին մէջ, Անաստասեա Ֆիլիպովան Ապուշին մէջ, նաեւ Դեզդեմոնան՝ Օթելլօ, Կորդելիան՝ Արքայ Լիր, Քաթրին Լըֆեվր՝ Մատամ Սան Ժէն եւայլն: Դերասանուհիին նուաճումներէն եղած է առաջին անգամ Հայաստան բեմադրուած թատերագիր Պեյօ Եավորովի Վիտոշի բաղէն թատերախաղին հերոսուհիին մարմնացումը:

×

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Ռափայէլ Պատկանեանի ծննդեան 150-ամեակին առթիւ, «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ը յատուկ էջեր նուիրած է գրագէտ – հրապարակագիրին կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին: Ընդհանուր խորագիրը՝ Ռափայէլ Պատկանեան – 150: Ուսումնասիրական բնոյթի յօդուածներ լոյս ընծայած են Ս. Սարինեան, Մ. Սաղեան եւ Լ. Մուրադեան: Նորայայտ փաստաթուղթերով պարզած են գրագէտին կապերը իր ժամանակաշրջանի օտար դէմքերուն հետ, ինչպէս նաեւ անոր ստեղծագործութիւններուն կարգ մը երեսները:

Հանդէսին նոյն թիւին մէջ, – 1980 – 4, – Ակադ. Մկրտիչ Ներսիսեան, ռուս անուանի զօրավար Ալեքսանդր Սուվորովի ծննդեան 250-ամեակին առթիւ, գրութեամբ մը անդրադարձած է անոր հայ բարեկամներուն եւ զինակիցներուն մասին: Վաւերագիրներու հիման վրայ ցոյց տուած է զօրավարին շահագրգռութիւնները Խրիմի Հայերուն գաղթին ուղղութեամբ դէպի Ազովեան նահանգ, ապա ռուսական արշաւանքին՝ դէպի Անդրկովկաս, վերջապէս, Հայոց ակնկալելի օժանդակութեան, այս արշաւանքին կապակցութեամբ: Զօրավարը ծանօթացած եւ բարեկամական կապեր հաստատած է Հայ դէմքերու հետ, ինչպէս, Պետրոս Վրդ. Մարկոսեան, Յակոբ քհնյ., Յովհ. Լազարեան եւ ուրիշներ:

Սուրէն Ազարաբեան յօդուածով մը պարզած է Ստ. Զօրեանի մտահորիզոնը մեր ազգային հարցերուն վերաբերեալ: Ցոյց տուած է անոր մշակած նիւթերը այս կապակցութեամբ:

Այլ նիւթեր եւս ընդգրկուած է հանդէսը: Հայ – ռուսական կապերուն վերաբերեալ էջեր, Զմիւռնիոյ հայ պարբերական մամուլը, Կիլիկիոյ միջնադարեան սլաւոնական եւ ռուսական բնակավայրերը եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գիծերուն վրայ զգալի յապաղումներ տեղի ունեցան Հինգշաբթի օր, ի յարգանս այն ուղեւորին, որ մեռաւ առջի օր Կառ տիւ Նոռէն Ռուասի գիծին վրայ, չարագործութեան մը հետեւանքով: Կառախումբերուն մէջ, յապաղումին պատճառները կը հաղորդուէին ճամբորդներուն բարձրախօսներով:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ բարձրանալ բոլոր շուկաներուն վրայ: Փարիզ՝ 4.80-ի հասած էր Չորեքշաբթի օր: Ֆրանսայի համար, այս կացութիւնը կը նպաստէ արտածումներուն բայց կը վընասէ քարիւղի հաշուեցոյցին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ
ԱՅԼԱԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

405 Թուականին, Վռամշապուհ Թագաւորի իշխանութեան օրով եւ Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոսի խրախուսանքով, Մեսրոպ Մաշտոց անունով հայ գիտնական մը տարօրինակ պարտականութիւն կ'ինայ կազմելու իր ժողովուրդի լեզուին գծագրական նշանները: Համայնքներու քաղաքակրթական մեծ արարքները կը պահանջեն, առ հասարակ, տասապելներ, բացատրելի ըլլալու համար: Շատ հազուադէպ է, ինչպէս այստեղ, որ անոնց ծագումը կատարուի պատմութեան փաստերով: Մեսրոպ Մաշտոց կազմեց, ուրեմն, հայկական այբուբենը զոր ժամանակը գրեթէ անփոփոխ պահած է – միայն երկու տառեր աւելցան, յետոյ, հայ գիտնականի հնարած 36 տառերուն: Իսկ հայ ազգին ամբողջ գրականութիւնը ծնունդ առաւ եւ զարգացաւ, 16 դարեր շարունակ, Մեսրոպի 36 գիրերով:

Մինչեւ այդ, գրութեան համար հայ լեզուն փոխ առած էր Պարսիկներուն տառերը: Բայց, բացի սովորական վաւերագիրներէն եւ Հայաստանի քրիստոնէութեան անցնելը նշող պատմութենէ մը (Աշխարհի Առաջին Պետութիւնը, որ ընդունած է քրիստոնէութիւնը 301-ին), այս ժողովուրդին ոգին կ'ապրէր սերունդէ – սերունդ բերանացի փոխանցուած առասպելներու մէջ: Հայոց պատմութեան արեւմտեան մեկնաբանները պնդեցին, որ առանց այս այբուբենի երեւման, որ թոյլատրեց լեզուի պահպանումը, Հայերը պիտի նոյնանային Պարսիկներուն կամ Ասորեստանցիներուն հետ եւ հին Ասիոյ բազմաթիւ ազգերու նման, Հայաստանը պիտի մնար, հաւանաբար, միայն պատմութեան յիշատակ մը:

Վերապրումի ի՞նչպիսի բնազդ առաջնորդեց այս ժողովուրդը, զոր պատմութիւնը ամէնէն եղերական կերպով փորձութեան ենթարկած է, անցնելու սեփական ընդարձակ գրականութեան մը կերտման, Մաշտոցի գլուխէն անմիջապէս ետք: Իսկապէս, ժողովուրդները կը գոյատեւէին ոգիով եւ շատ աւելի նուազ իրենց աշխարհագրական հողամասի սահմաններուն մէջ, զորս պատմութիւնը, ժամանակի ընթացքին, այնքան կը վերափոխէ, կարելի չըլլալով խօսիլ ճըշգրիտ ինքնութեան մը մասին: Երբ ժողովուրդ մը կը պաշտպանէ իր լեզուն, ան կ'առաջադրէ, պատմութեան առջեւ, իր հոգեկան հայրենիքին գոյութիւնը: Իսկ Հայերը, բացի իրենց այնքան անկայուն պատմական էութենէն, շտապեցին պահել իրենց գոյութիւնը, բայց ո՛չ փաստեր վերակոչելով իրենց հնութեան մասին, թէեւ կրնային ըսել այդ, որովհետեւ Հայասա (հայկական առաջին մեծ ցեղը) Ն. Ք. 2000 տարուան գոյութիւն մը ունէր: Ոչ թէ պարզ տեւականութիւն մը իրենց պիտի շնորհէր գոյութեան այդ բարձր իրաւունքը պատմութեան մէջ, այլ ոգիի քանակը, զոր կրնային ստանալ մեսրոպեան տառերը:

Պատահեցաւ, այնատեն, երեւոյթ մը, զոր հայ մշակոյթի պատմաբանները բաղդատեցին իտալական վերածնունդին հետ: Նոր սկզբնաւորութեան մը հիմը դնելով, Ե. դարու մարդիկ սկսան թարգմանել յոյն հեղինակները, այլ խօսքով հիմը դրին բեղնաւոր հետեւողութեան մը: Թարգմանական արտաքին խոր նըշանակութիւնը ա՛լ աւելի յստակ կը տեսնուի, եթէ մեր ակնարկը ուղղենք դէպի հայկական Ե. դարը, այսինքն դէպի տեղ մը, ուր մշակոյթ մը կը ծաղի դեռ հոգեկանօրէն անփորձ լեզուէ մը:

Մովսէս Խորենացի մեզի կ'ըսէ, թէ այբուբենը հնարելէ ետք Մեսրոպ իր շուրջ հաւաքեց հարիւր աշակերտներ, որոնցմէ ընտրեց անոնք, որոնք աւելի ետք, կոչուեցան «մեծ թարգմանիչներ»: Պետութեան ծախքով ղրկուած մշակոյթի մեծ կեդրոններ – Եդեսիա, Աղեքսանդրիա, Աթէնք, Կ. Պոլիս, – այդ երիտասարդները Հայաստան վերադարձան, ստեղծելով հռչակաւոր «Թարգմանչաց դպրոց»ը, որ հարիւր տարիէն նըւազ ժամանակամիջոցի մը մէջ, թարգմանեց յոյն դասական մշակոյթին կարեւորագոյն գործերը՝ Հոմերոսէն մինչեւ Եւրիպիդէս, Պղատոնէն եւ Արիստոտէլէն մինչեւ Պորփիւրիոս, Պողիբիոս կամ Դիոդորոս Սիկիլիացի պատմաբաններու գիրքերէն մինչեւ Եւկլիդէսի, Հիպոկրատի կամ Դիոնիսիոսի գործերը:

Այս կերպով կիրարկուած, թարգմանութիւնը չէր մնար պարզ ծանօթութեանց փոխանակութիւն մը տարբեր մշակոյթներու միջեւ: Այստեղ կը դրուէր ծնունդի հարցը ոգիի աշխարհին մէջ, ուր որեւէ սկսնակ գործ պէտք է մկրտըւի մեծ ջուրին մէջ՝ մշակոյթի մը, որ վերստանձնած է բացարձակին եւ նոյնինքն ոգիին իսկ դերը: Իւրացնել, լեզուին մէջ, յոյն մշակոյթին նիւթականութիւնը, այն ատեն կը նշանակէր, ինչպէս այսօր, խորհրդանշաբար կրկնել ոգիին ծնունդը մշակոյթի դաշտին մէջ:

Հարցը այն է թէ ի՞նչ կ'ընէ ժողովուրդ մը լեզուի բնական նուէրով: Եթէ «լեզուն էակին տունն է», ինչպէս ըսուեցաւ, ուրեմն աշխարհի որեւէ լեզուի մէջ էակը պէտք է իր տան պէս զգայ ինքզինք, ապաստանի եւ արտայայտուի: Բայց բոլոր լեզուները չէ որ կըցան արտայայտել էակին գլխաւոր ճշմարտութիւնները, այլ խօսքով՝ «մշակուած» ըլլան եւ դառնան դաւանանքներ: Ահա թէ ինչու, եթէ լեզու մը կ'ուզէ պատրաստուած ըլլալ էակին հետ մեծ հանդիպման համար, ան պէտք է առնէ աստացուածքները այն տեղէն, ուր առաջին անգամ կազմուած են եւ անգամ մը եւս արտայայտէ, նման մեղեդիի մը, որ կը դառնայ այնքան համոզիչ, երբ երգըւած է շատ մը նուագարաններով: Ահա թէ ինչու, թարգմանել կը նշանակէ արկածախնդրութիւն, զոր պէտք է ապրի որեւէ լեզու եւ այս է, լեզուի մը պատմութեան առաջին մասին մէջ, իր բարձրագոյն առաքելութիւնը:

Պատմութեան մէջ կրնանք երեւակայել պահ մը, երբ պիտի վերապրին միայն այն լեզուները՝ որոնք ունին իրենց Պղատոնը կամ Արիստոտէլը, որովհետեւ իւրաքանչիւր մշակոյթ այս կերպով կը կատարէ համաշխարհային փորձ մը: Երբ Հայերը առաջադրեցին դիմանալ պատմութեան մէջ, չսկսան վերադառնալ դէպի իրենց նախնեաց էութիւնը եւ ոչ ալ փառաւորել իւրայատկութիւն մը, որ ուրիշներուն անըմբռնելի պիտի ըլլար: Հաւանաբար վաճառականութեան ի ծնէ զգացումով, Հայերը հասկցան թէ միայն ինչ որ ստուգուած է իբրեւ յաւերժական արժէք՝ կրնայ ստեղծել ոգեկան արտադրանք մը:

Եւրոպական մշակոյթին մէջ, Արիստոտէլի խօսքերը կամ «Փայտրոս»ի մեծ դիցաւէպերը երկար ժամանակ կատարեցին դերը այն դրամներուն, որոնք հնարաւոր կը դարձնեն մշակութային ընդարձակ շուկայ մը եւ որոնք կ'ընծայեն իրաւունքը՝ մասնակցելու տարբեր մշակոյթներու միջեւ փոխանակութեանց:

Երեւանի մատենադարանին մէջ (աւելի քան 10 հազար ձեռագիրներ), այցելուն կը հանդիպի հոգեկան հետքերու ալքիմիային, տեսնելով թէ ինչպէս ազգային էութիւնը կը պատուաստուի համաշխարհային գետնի վրայ, հոս կը գտնուին, ի մէջ այլոց, յոյն դասականութեան ԺԱ. – ԺԷ. դարերու գործերուն ընդօրինակութիւնները:

Բնական հարցում մըն է, ուրեմն, թէ ո՞ւր կատարուած է այս ժողովուրդին իրական պատմութիւնը: Պարսիկներու դէմ 451-ին Վարդան Մամիկոնեանի ղեկավարած Աւարայրի պատերազմի՞ն մէջ կամ Արիստոտէլի «Դէ Գաէլօ» աշխատութեան ընդօրինակութեան մէջ, որու էջերուն վրայ պահուած է ընդօրինակողին արիւնի հետքերը, երբ նուաճողին դէմ կը պաշտպանէր իր երկրորդ էութիւնը: Արաբներու դէմ 850-ին Սասունցիներու մեծ ապստամբութեա՞ն մէջ կամ ԺԳ. դարուն գրուած «Մշոյ Ճառընտիր»ին մէջ, 28 քիլօ ծանրութեամբ հայ մանրանկարչութեան եւ գեղագրութեան այս գլուխ – գործոցը, զոր երկու վանահայրեր կրած են, բախումներուն ատեն, քարանձաւէ քարանձաւ: Չէ՞ որ կը գտնենք, հոս, առժամեայ կացութենէն եղելու ջանացող նրբամիտ մարմնի մը քնքուշ եւ կամակոր նոյն պաշտպանութիւնը:

Այնպէս ինչպէս անձ մը գոյութիւն կ'առնէ ծննդական որոշ տուեալներով, նոյնպէս լեզուն բնական օժիտն է, որով ժողովուրդ մը պատմութեան մէջ կը մտնէ փորձելու գոյութեան իր բախտը: Բայց, այնպէս ինչպէս ինչ որ բնութիւնը կառուցանած է, մարդը միայն գոյութեան նախադրեալ մըն է եւ անհրաժեշտ է, անձի մը կեանքին մասին խօսելու համար, ստուգել թէ ինչ ըրած է ան իր բնութենէն, նոյնպէս հետապնդել մշակոյթի մը պատմութիւնը կը նշանակէ ստուգել թէ ինչ կը կատարէ ժողովուրդ մը իր լեզուով, ինչպէս կը պատրաստուի ան պահելու համար իր գոյութիւնը: Միայն իր լեզուով ժողովուրդ մը կրնայ ստեղծել մտախոհութիւններու դրութիւն մը, որ իրեն ծառայէ իբրեւ կիրառական վերաբերումի կանոն պատմութեան մէջ, բայց ան, անջատուած ստեղծումի մեծ աղբիւրներէն, չի կրնար ըստեղծել արժէքաւոր գործեր ուրիշներու համար, յաւիտենականութեան համար: Այլ խօսքով, միայն իր լեզուով ժողովուրդ մը կրնայ նաեւ բոլորովին անհետանալ:

ԿԱԲՐԻԷԼ ԼԻԻՔԱՆՈՒ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ
ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Պատերազմի այդ սեւ տարիներուն, հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, իր վտանգուած փափուկ դիրքին, հայրս, միջոցներ խորհած է լուրեր ստանալու հայրենիքէն, արտասահմանի Հայերէն եւ իր կուսակցական ընկերներէն:

Օրիորդ Ֆլօրա Շէօհլաեան, մեր մեծ նահատակ Վռամեանի նշանածը, որ այդ շրջանի գաղափարապաշտ եւ եռանդուն երիտասարդ կիներէն մէկն էր, քանիցս պատմած է ինծի թէ, Պոլսոյ, Թաքսիմի պարտէզին մէջ կը ժամադրուէին եղեր հօրս հետ, արտասահմանէն եկած կամ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ազգային կարեւոր լուրեր գաղտնաբար իրարու հաղորդելու համար: Երկու անծանօթներու նման կռնակ կռնակի կը նստին եղեր պարտէզին նստարաններէն մէկուն վրայ, իւրաքանչիւրը իր ձեռքը բռնած գիրք մը կամ լրագիր մը, գլուխները կախ, ցած ձայնով կը խօսին եղեր, առանց իրարու երես նայելու:

Դիմիտր Վլախով, ծանօթ Մակեդոնացի յեղափոխական գործիչը, իր յուշերուն մէջ կը գրէ հետեւեալը, զոր յայտնաբերած է Անահիտ Տէր Մինասեան, իր պրպտումներու ընթացքին:

«Այս կուսակցութեան (Իթթիհատ վէ Թէրաքքը) Հայերը բնաջնջելու որոշումը կայացուած էր համաշխարհային պատերազմին մէջ Թուրքիոյ մտնելուն, Գերմանիոյ եւ Աւստրիա – Հունգարիոյ կողմը:

Սոյն պատերազմին մասնակցելով կեդրոնական Ուժերու կողքին, երիտասարդ

ԱԿՆԱՐԿ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Նոյն տարիներու ընթացքին, Միհրան Հայրերէն մի քանի տարիներ դասաւանդեցին Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան (Կրօն եւ Գրաբար), Դանիէլ Վրդ. Շամլեան (Կրօն, Պատմութիւն Հայ Եկեղեցւոյ), Տաթեւ Վրդ. Ղարիպեան (Քրիստոնէական, Պատմ. Հայ Եկեղեցւոյ), Արշէն Վրդ. Այվազեան (անգլերէն եւ գեղագրութիւն), Սամուէլ Վրդ. Աղոյեան (Կրօն), Աղան Վրդ. Պալիօզեան (Գրաբար, Աշխարհագրութիւն), Պարէտ Վրդ. Երէցեան (Պատմութիւն Հայ Եկեղեցւոյ), Նուրհան Վրդ. Մանուկեան (Փոխ – Տեսուչ), Վիգէն Վրդ. Այքազեան (Մարզիչ), Խաժակ Վրդ. Պարսամեան (Փոխ – Տեսուչ եւ Կրօն), Մուշեղ Վրդ. Թաշճեան (Պատմ. Հայ Եկեղեցւոյ), Գեղամ Վրդ. Զաքարեան (Հայերէն՝ Գրաբար եւ Աշխարհաբար), Գիսակ Վրդ. Մուրատեան (Հայոց Պատմութիւն եւ Աշխարհագրութիւն), Նարեկ Վրդ. Մարֆազէլեան, (Հայերէն՝ Գրաբար եւ Աշխարհաբար), Վահան Վրդ. Թօփալեան (Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Հայոց Պատմութիւն), Ասպետ Վրդ. Պալեան (Գրաբար, մինչեւ այսօր):

Նոյն տարիներուն, որակաւոր ուսուցիչներ դասաւանդեցին զանազան դասարաններու աշակերտութեան կարճատեւ պաշտօնավարութեամբ: Յակոբ Պուճիկանեան (Պատմութիւն Իմաստասիրութեան, Հոգեբանութիւն, Ընկերաբանութիւն, Բարոյագիտութիւն եւ Մանկավարժութիւն, մինչեւ 1967), Պետրոս Լէփէճեան Հայերէն լեզու եւ երբեմն Թուաբանութիւն, (մինչեւ այս տարուան սկիզբը), Արա Գալայճեան (Հայ Երուսաղէմի Պատմութիւն, Հայ Գրականութիւն, Բնագիտութիւն եւ երբեմն անգլերէն, մինչեւ մեկնումը 1978ին, նաեւ՝ Ուսումնապետ), Վահէ Գալայճեան (Եւրոպական Երաժշտութիւն, Աշխարհագրութիւն, Գիտութիւն եւ Թուաբանութիւն, մինչեւ այսօր), Սահակ Գալայճեան (Եկեղեցական Երաժշտութիւն, Ուսողութիւն եւ Քարտուղար, 1967–էն մինչեւ այսօր), Սիւլէյման Մասսիս (Արաբերէն, մինչեւ այսօր), Մովսէս Ճանոյեան (Անգլերէն, Պատմ. Ընդհանուր Ազգայ եւ Ուսողութիւն), Մովսէս Յովսէփեան (Անգլերէն եւ Գիտութիւն), Յակոբ Մընացականեան (Անգլերէն եւ Պատմ. Ընդհ. Ազգաց), Յակոբ Տէմիրճեան (Անգլերէն եւ Պատմ. Ընդհ. Ազգաց), Յակոբ Սէմէրճեան (Գեղագրութիւն եւ Գծագրութիւն), Երեւանի Համալսարանի հայագիտական բաժինէն վկայեալ Մանուէլ Քէօսէեան (Հայ Մատենագրութիւն, Գրաբար, Հայ Գրականութիւն եւ Հայոց Պատմ.), Հրանդ Նազգաշեան (Հայ Գրականութիւն, Հայերէն եւ Հայոց Պատմ.), Պերճ Ջէքիճեան (Անգլերէն), Անդրանիկ Պասմաճեան (Անգլերէն), Եբրայական Համալսարանի Փրոֆէսօր Մայքըլ Սթօն (Ներածութիւն Հին Կտակարանի), Սիմոն Ջիպպին (Եփրայեցերէն), Լիպարիտ Պետրոսեան (Կենսաբանութիւն եւ Ընդհանուր Գիտութիւններ), Գէորգ Հինդլեան (Անգլերէն եւ Եփրայեցերէն, մինչեւ այսօր), Աբրահամ Սիւրդիւքեան (Հայերէն, Գիտութիւն, Թուաբանութիւն եւ Երկրաչափութիւն, մինչեւ այսօր), Աբրահամ Լինըման (Եփրայեցերէն), Եղիա Տիգրանեան (Անգլերէն, մինչեւ այսօր), Օննիկ Մանուկեան (Ընդհ. Ազգաց Պատմ. եւ Գիտութիւն), Յարութիւն Հալէպլեան (Գըծագրութիւն, Վարդան Տէր–Վարդանեան (անգլերէն եւ գեղագրութիւն, մինչեւ այսօր), Մալքըմ Լիպօվիչ (Եբրայեցերէն), Օհան Յովսէփեան (Պատմ. Ընդհ. Ազգաց, Աշխարհագրութիւն եւ Թուագիտութիւն), Յարութիւն Սամուէլեան (Մատենագրութիւն, Գրաբար, Հայերէն եւ Հայոց Պատմութիւն), Տէյվիտ Քէրրի (Անգլերէն), Հայր Ալեքսանտր Ատքինզ (Անգլերէն եւ Ներածութիւն Նոր Կտակարանի) եւ Փրոֆ. Մարտիրոս Մինասեան, Երեւանի Համալսարանի հայ լեզուի մասնագէտ, որ 1971 – 1974 դասաւանդեց Հայերէն լեզու, Մատենագրութիւն եւ Գրաբար:

Տ. Ա.

(Շար. 19)

Թուրքերու կոմիտէն ինքզինքն ազատ զգաց եւ, զօրաւոր ունենալով կեդրոնական պետութիւնները, գործադրեց հին երազները Համիտեան Թուրք յետադիմութեան, որ՝ Հայոց ամբողջական բնաջնջումը, հայկական հարցը լուծելու լաւագոյն միջոցը կը նկատէր․․․։

Այս մթնոլորտի մէջ է որ խորհրդակցութիւն մը ունեցայ Օսմանեան խորհրդարանի Բիթլիսի նախկին երեսփոխանի մը հետ, որ ողջ մնացած էր եւ կը գտնուէր Կոստանդնուպոլիս։ Կը կոչուէր Գեղամ։

Այս պարկեշտ հայ յեղափոխականը որուն հետ բարեկամ էինք, հանգիստ չէր ամենեւին երբ տեղեկութիւններ կուտար ինծի, հայ ժողովուրդի դէմ Թուրքերու գործած ոճիրներու մասին։ Ամբողջ տեսակցութեան ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, աչքերը անընդհատ կ'ուղղէր դէպի դուռ, հակառակ անոր որ գոցուած էր ան։ Կը պատուիրէր մինչեւ վերջ, չյայտնել թէ ինքն էր ինդրոյ առարկայ տեղեկութիւններն ինծի տուողը»։

1918–ի Յունիսին, երբ Աւետիս Ահարոնեան, առաքելութեամբ կուգայ Պոլիս, հանդիպում մը կ'ունենայ հօրս հետ։ Մայրս կը պատմէր թէ, այդ տեսակցութիւնը խորապէս յուզած ու տակնուվրայ ըրած էր հիւանդ հայրիկս, որ անոր մեկնելէն վերջ, կ'իյնայ անկողին․․․։

Քանի մը ամիս առաջ, հայրենակից Լեւոն Տօնիկեան ցոյց տուաւ ինծի Աւետիս Ահարոնեանի «Հայրենիքիս համար» հատորը, որուն անծանօթ էի։ Ինչպէս կը գրէ հեղինակը, անհատական խոհեր եւ յուշեր են անոնք, որոնք աղետաւոր պատերազմի ընթացքին մանաւանդ 1917–1918 թուերին, ալեկոծած են մեծ հայրենասէրի ոգին․․․։

Չորս ամիս Կ․ Պոլիս մնալէ վերջ, 1918 Նոյեմբերին, դէպի հայրենիք վերադարձի ճամբուն վրայ, յանձնուած Սեւ ծովու ալիքներուն, չոգենաւին մէջ, Աւետիս Ահարոնեան, կը վերյիշէ մօտիկ անցեալը եւ գառնօրէն կը խորհրդածէ․․․։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԹՐՔԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԸ

ԽՄԲ․ – Այս յատկանշական յօդուածը քէև լոյս տեսած է Պէյրութի «Ազդակ»ին մէջ, բայց դժբախտաբար միայն տեղական բնոյթ չունի։ Թուրքիայէն գաղթողները, իրենց հետ բերին թրքախօսութիւնը, նաև Ֆրանսա։ Գիտենք թէ ոմանք, մանաւանդ գաւառներէն եկողները, հայերէն չեն գիտեր բայց եւ այնպէս ի ցիւ թէ, նոյնքան փութկոտութիւն ցոյց տային հայերէնի վարժուելու, որքան ցոյց կուտան՝ ֆրանսերէնի․ –

×

Որոշ շրջանակներու պատկանող մեր ազգակիցներէն շատերու համար գուցէ զարմանալի թուի սոյն գրութեան խորագիրը, եւ հարց տան թէ ինչո՞ւ, արդեօք տակաւին մեր մէջ կը շարունակուի թրքախօսութիւնը։

Մեծամասնութեամբ ձերբազատեցանք թրքախօսութենէ եւ նոր սերունդը գրեթէ չի գիտեր թրքերէն բառ մը իսկ, եթէ պատահմամբ լսէ հարց կուտայ շրջապատին թէ ի՞նչ կը խօսուի իր շուրջը, այնքան որ անծանօթ է եւ ականջը չէ լսած, բարեբախտաբար։

Վեց դար շարունակ Թուրքի լուծին ու լեզուին ենթարկուած մեր մեծ ծնողները չէին կրնար ամբողջութեամբ թօթափել թրքերէնի տիրապետութիւնը եւ, մինչեւ քառորդ դար առաջ, շարունակեցին իրենք իրենց մէջ գործածել զայն։

Բայց մամուլը, դպրոցը եւ թրքախօսութեան դէմ կազմակերպուած արշաւները մեծապէս նպաստեցին հայաբնակ թաղերու մէջ զուտ հայախօսութեան ընտեղծումին։

Մենք ամէնուրեք կը հանդիպինք թրքախօսութեան մէջ ծնած, մեծցած ու հասուն տարիքի հասած, ներկայիս՝ ծերունազարդ ծնողքներու, որոնք սահուն եւ մաքուր հայախօսութիւնը առօրեայ ապրում դարձուցած են։

Դժբախտաբար, սակայն, հայկական թաղերէն, շուկաներէն, փոքր արհեստաւորներու փողոցներէն, շարժապատկերի սրահներու առջեւէն անցնողի մը քանի՞ անգամ ականջը չէ ծակած մեր ջարդարարներու լեզուն, զոր մանաւանդ բարձրաղաղակ՝ կ'արտասանեն մեր երիտասարդներէն ոմանք։

Մեզմէ քանի՞ն, քանի – քանի անգամներ չէն ընդվզած, երբ դպրոցականներ, իրենց խօսակցութեան ընթացքին, անզգալաբար կ'արտասանեն բառեր, նախադասութիւններ, ժողովրդային ասացուածքներ, զորս չլսելու համար մեր ծնողքները ջարդուեցան, տարագրուեցան։

Ամբողջութեամբ չենք ձերբազատած թրքախօսութեան ախտէն, տակաւին ճիգ հարկաւոր է մասնաւորաբար մեր միջին սերունդի ծնողական շրջապատէն սկսած մինչեւ արհեստակցական – առեւտրական շրջանակները, որպէսզի չխօսին, չարտասանեն եւ մանաւանդ թոյլ չտան, գիտողութիւն ընեն թրքերէնով արտայայտուողներուն։

Ամենազզուելին, անհանդուրժելին կը պատահի ա՛յն ատեն, երբ երկու հայ առեւտրականներ, խանութէ խանութ, մայթէ մայթ եւ բարձր ձայնով իրարու հետ կը խօսին, կը կատակեն թրքերէնով, երբ երկուքն ալ քաջածանօթ են մեր քաղցրահնչիւնին։

Ներելի չէ, անկարելի է հանդուրժել մանաւանդ, երբ ազգովին պայքարի ելած ենք մեր մայրենի հողերու կեղեքիչին դէմ։

Մեր մեծ ծնողքներուն տեսակ մը պարտադրուած էր թրքերէնը։ Անոնք զրկըւած էին ներկայիս մեր ունեցած ազատութիւններէն, հայկականութիւնը ամբողջապէս ապրելու կարելիութիւններէն։ Անարգանք, ապերախտութիւն եւ դաւաճանութիւն պէտք է նկատել ազատ թրքախօսութիւնը, երբ ոչ մէկ պարտաւորութիւն մեզ կը ստիպէ զայն արտասանել։

Հայկականութիւնը խօսքի սահմաններէն պէտք է անցնի եւ առօրեայ ամբողջական ապրումի վերածուի։ Թո՛ղ անդրադառնան բոլոր անոնք, որ հայ դպրոցը, հայ թերթը եւ հայ լեզուն ձգած՝ օտար հոգեկան սնունդով կը մեծցնեն իրենց զաւակները, թէ անհրաժեշտ ճիգը թափելով հարկ է վերադառնալ հազարամեակներով հարստացած մեր լեզուին, մշակոյթին, պատմութեան։

Ամէնուրեք 'աչալուրջ պէտք է հսկեն մեր ազգակիցները եւ դիտողութիւն ընելու չվարանին, ամէն անգամ որ լսեն թրքերէնը հայու մը բերնէն արտասանուած։

ՏՈՔԹ․ ՉԱՔԱՐ ՄԿՐԵԱՆ

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երէկ, 24 Յունուար, Շաբաթ օր ցուրտ հողին յանձնեցինք մեր շրջանի հին ընկերներէն մէկն ալ, յանձին ընկ․ Գառնիկ Առաքելեանի։

Հանգուցեալ ընկերը ծնած էր աւելի քան 70 տարիներ առաջ, Բաբերդի Քաբէվրայ գիւղը․ նահապետական ընտանիքի զաւակ, ահաւոր եղեռնը շատ շատերու նման որբացուցեր էր զինքն ալ։

Պատերազմի ընթացքին ռուսական բանակներու յառաջխաղացման հետեւանքով, իր շատ մը բախտակիցներուն նման ինքզինքը կը գտնէ Թիֆլիս, ապա Երեւան որբանոց՝ ականատես կ'ըլլայ 1919 Ազատ Հայաստանի զինուորական տողանցքին։ Մայիս 28–ի առթիւ։

Ծանօթ քաղաքական վերիվայրումներու հետեւանքով ինքզինքը կը գտնէ Պոլիս, Յունաստան եւ ի վերջոյ այս ափերը։

Լիոն հաստատուելէն յետոյ, կ'անդամագրուի տեղական կազմին, եղաւ լաւ հայր եւ հաւատարիմ կուսակցական մինչեւ իր մահը։

Թաղման տխուր արարողութիւնը կատարեց տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Նորվան վրդ․ Զաքարեան․ ներկայ էին մեր երիտասարդ ընկերները, իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու ողբացեալ ընկերոջ։ Դագաղը ծածկուած էր իր պաշտած եռագոյն դրօշակով։

Սակայն թող թոյլ տրուի մեզի շատ տեղին դիտողութիւն մը ընելու։ Արդեօ՞ք կարելի չէ՞ր յանուն իր պաշտած գաղափարին երկու խօսք ըսել իր յիշատակին։

Սիրելի ընկեր, շատ շատերու նման դուն ալ հեռացար այս աշխարհէն հայրենիքի ազատութեան կարօտը սրտիդ։

Սակայն հանգիստ ննջէ ընկեր․ թող հողը թեթեւ գայ վրադ, պաշտած գաղափարդ միշտ վառ պիտի մնայ գալոց սերունդներուն սրտին մէջ։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ գացած են Հայաստանէն խումբ մը արուեստագէտներ՝ չարժանկարի պետական կոմիտէի նախագահ Ռաֆայէլ Սողոմոնեան, ձայն – հեռատեսիլի նախագահ Շահէ Տատուրեան, ասմունքող Վալոդիա Ալպաճեան, դուդուկահար Ջիվան Գասպարեան, Բելլա Դարբինեան, Հրաչիկ Մուրադեան եւ Նատալիա Պօղոսեան։ Խումբը կը գլխաւորէ Վահագն Դաւթեան։

×

ՀՕԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունուար 9–ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Հայաստանէն եկած արուեստագէտներու հետ։ Բացումը կատարած է «Լրաբեր» շաբաթաթերթի խմբագիր Լութֆիկ Թապագեան։ Վահագն Դաւթեանի գործը ներկայացուցած է Արմէն Տօնոյեան, որմէ ետք խօսք առնելով բանաստեղծը անդրադարձած է Հայաստանի մշակութային նուաճումներուն եւ ժողովուրդի գրասիրութեան ու բանաստեղծութեան հանդէպ ունեցած սէրին։ Ապա Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի պետական կոմիտէի նախագահ Շահէ Տատուրեան խօսած է հայրենիքի շինարարական ու մշակութային զարթօնքի մասին։

×

Յունուար 11–ին, Վահանգն Դաւթեան եւ ասմունքող Վալոդիա Ալպաճեան ներկայ եղած են Իրանահայ Մշակութային Միութեան կազմակերպած «Հայ երգի քննարկման» երեկոյթին, ուր խօսք առած է Վահագն Դաւթեան, իսկ Վալոդիա Ալպաճեան արտասանած է բանաստեղծին տաղերէն մէկը։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Երբ գիւղացիները լեռ կ'ելլէին, դայեկ Նուրխան առաջին օրն իսկ գործի վրայ էր։ Անոր մաշած դէմքը փութկոտ մտահոգութիւն մը կ'ունենար։ Է՛հ, չես գիտեր վաղն արեւը ի՞նչ պիտի բերէր գիւղացիներու գլխին։ Եթէ, Աստուած մի արասցէ, փէտայու Թուրը կտրի յանկարծ, էն ժամանակ ճահիլ հարսներն ու աղջիկները գոմէշներու կճղակներու տակ կոտրուած շուշաններու պէս պիտի ըլլային։ Դայեկ Նուրխան կ'ուզէր, որ վրայ գիւղոց աղջիկները պտուկի կենային լեռան վրայ ու յղանային։ Վաղը, Աստուած չընէ, կրնայ ըլլալ որ արեւն իր հետ Թուրք զօրքերու ու քիւրտերու սարսափը բերէր, այն ատեն գիւղի ճահիլները պիտի հատնէին ու ծերերը իրենց մաշած ոսկորները հազիւ պիտի կրնային արեւով տաքցնել։

Այդ փութկոտ մտահոգութիւնով դայեկ Նուրխան Վարդաձորն էր, որ կ'ուզէր պահել։ Ի՛նչ հոգ, թէ գիւղացիները վաղն իր գերեզմանին հայհոյէին։ Դայեկ Նուրխան վաղուց էր, որ իր աչքը Լուսիկի աղջկան՝ Սաթենիկին տնկած էր եւ սակայն կը վախնար Մզտես Ակոբէն։ Դայեկ Նուրխան ու Մզտես Ակոբ երկար տարիներ իրարու հետ խռով էին, որովհետեւ Լուսիկի մահէն յետոյ, Դայեկ Նուրխան գեղին բերանն էր ձգեր, որ Լուսիկ իր աղջկութեան ատեն, կամուրջը շինող ճահիլ խալֆայի մը հետ պաչպչուք ըրած էր։ Երկար տարիներու այդ խռովութիւնը սակայն, պատճառ մը չէր, որ դայեկ Նուրխան, լերան վրայ, Մզտես Ակոբէն գաղտուկ՝ չմօտենար Սաթենիկին։

– Պէխապար ես, չան աղջիկ․ չորս կողմդ նայէ, տես թէ քանի՛ ճահիլներ են, որ որսկանի պէս քեզ կը փնտռեն։

Ան կը խօսէր աղջիկներու ծնողներուն, կատարուած իրողութեան մը պէս։

– Աղջիկդ գարունքի հորթ է դարձեր։ Ջէ՞ք հասկնար, ինչպէս բարձր կը խնդայ, ձէնը զանկի պէս ձորը կը լեցնէ։

Բան մըն ալ չէր պատահեր, եւ սակայն կ'ուզէր հասկցնել ծնողներուն, որ իրենց աղջիկները տասնեւվեց տարու կ'ըլլան, հասակ առեր են ու աչքերնուն մէջ մատղաշ ծաղիկներու հոտով լեցուն միջոց մը բուներ է։

×

Լերան վրայ նոյն ձեւով Նուրխան մօտեցաւ Մուսեխի կնոջ՝ Նունիկին, մանաւանդ որ գիւղի համար գաղտնիք մը չէր, որ Ղազարը սէր կապած էր Մարուշին։

– Նունիկ, էն ատենները գիս Մարկոսին կուտային։ Մարկոսը հազար հեղ բոլորս գառնար, կինէ փէշիս ծէրը չէի վերցըներ էնոր համար։ Ես էնպէս աղջիկ էի։ Նունիկ, էնպէս կը քալէի, որ գոնտրաններուս տակէն ճնճուղ կ'անցնէր։ Ինչէ էն օրերուն բան մըն էր՝ եղաւ։ էն ատենները ենիչէրիները հաւի ձագ ճանկող ուրուրներու նման հայ գեղերը կ'իջնային, կ'աւրէին, կը վառէին ու աղապ աղջիկներ իրենց հետ կը տանէին։ էն օրերուն էր, Նունիկ, ողորմած հոգի հէրս մեր տունը կանչեց տէրտէրը ու գիս վրայ գլխոց Մարկոսին հետ պսակեց։ Էդ մէկ օրը, տներու մութ առեցներու տակ եօթը պսակ եղաւ։ Ալ ո՞վ կը նայէր խօսք – կապի, նշանտուքի։ Է՛հ, փառք Աստուծոյ, Մարկոսին հետ հինգ տարի ապրեցայ, երկու զաւկի տէր եղայ։ Ի՞նչ ընենք, Աստուած խմէթ չըրաւ․․․ Ղազարը ձեր գիտցած տղան է։ Տան մէջ մեծցած եզը պէրէքէթ է, Նունիկ։ Ղազարը ձեր մշակը եղած է, աչքը ձեր տան մէջ բացած է։ Աստծոյ աչքը վրան՝ հովտի կռուին մէջ ասլան էր դարձեր։ Մարուշն ալ ըսես, հասուն աղջիկ է։ Դու խապար չես, Նունիկ, – ըսաւ դայեկ Նուրխան ու ականջին գաղտնի բաներ մը փսփսաց։

(Շար․ 247)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մատլէն Նորիկ-եան (ծնեալ՝ Պալըգճեան) եւ իր զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ Հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՆՈՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փետր. 1-ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի Փետրուար 4-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային սրահին մէջ ժամը 21-ին կը բանախօսէ ծանօթ նկարչուհի՝

ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Տիկին Խաչատուրեան լուսարձակումով եւ յատուկ ժապաւէնով մը ցոյց կուտայ իր ամուսնոյն տաղանդաւոր նկարիչ՝ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ նկարները, այս առթիւ պատրաստուած բանախօսութեամբ մը: Սարգիս ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ շատ հարուստ հաւաքածոյ մը ունի 1915ի Հայ եղեռնի վերաբերեալ, որոնց կարեւորները կը գտնուին Երեւանի եւ Եւրոպայի պետական թանգարաններուն մէջ:

Կը հրաւիրուի արուեստասէր մեր ժողովուրդը:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

3-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 3-րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տեղի կ'ունենայ Փետրուար 1, Կիրակի օր, Մայր Եկեղեցւոյ եւ անոր կից Չրբաշեան սրահին մէջ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, որոնց կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Օրուան Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգ. հովիւ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով, Եկմալեան քառաձայն եղանակով, առաջնորդութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի:

Յաւարտ Պատարագի կը տրուի սիրոյ սեղան Մշակոյթի Տան «Չրբաշեան» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցիլ փափաքողները բարեհաճին դիմել՝ Պ. Վարուժան Պօղազ - ճըեանի, հեռ. 90. 53. 91 եւ եկեղեցւոյս քարտուղարութեան՝ հեռ. 77. 84. 70:

ՄԱՐՍԷՅԼ

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Le Jeudi, 5 Février

DINER - DÉBAT

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
avec Maître Patrick DEVEDJIAN
Sur le thème:
ARMENITE ET POLITIQUE
Apéritif à 19h.45, Repas à 20h.30
Débat à 22 h., Clôture à 23h.15
Participation aux frais

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Թադէոս մատրան Կրօնական Ընկերակցութիւնը ստացած է.— Ռուբէն Գալընպաճագեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Պերճ Կարապետեանէ 300, Տիկին Հռիփսիմէ Յովսէփեան, Խըլըուհի Պէրպէրեան, Պ. Մօրիս Մակարեանէ 100-ական, Պ. Պետրոս Աւագեան, Սիմոն Փափազեանէ 50-ական, Տիկին Ֆլորիցա Յովսէփեանէ, Կարպիս Մօրուքեանէ 30-ական: Վերժին Գորոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Գորոյեան եղբայրներէն, քոյրերէն եւ փեսաներէն 300 Ֆ.: Մարիամ Նազարէթեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Նազարէթեան եղբայրներէն եւ քոյրերէն 250, Յարութիւն Ասլանեանէ 50, Հրաչեան Ֆէրոփ 100, Շաքարեան ընտանիք (Լէզօլիվէն) եկեղեցւոյս գպրոցին 100 Ֆ.:

×

Կարմիր Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիկին Արշալոյս Խանտանեանէ, իր ամուսնոյն՝ Աղասի Խանտանեանի յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 24-րդ եւ Հուրի Իփէքեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Տիկին Ա. Բալուեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Արաքսի Մալաքեանի մահուան առթիւ, Օր. Սիրարփի Աճէմեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Կիւլեան, ուխտի մը առթիւ 40 Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, 40 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆ. «Յառաջ»ին:

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 15 au 26 Avril 81	3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81	3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	4.290 F.
du 01 au 12 Août 81	3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81	3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

LE GROUPE D'ART LYRIQUE DU CONSERVATOIRE MUNICIPAL DE VELIZY

présente

« LA VIE PARISIENNE »
de J. OFFENBACH

Mise en scène: Astrig Dedeyan Ensemble instrumental sous la direction de Guy Reverdi; avec comme solistes: Annick Duplessis, Denise Colas, Astrig Dedeyan, Dominique Allerang, Alice Antranikian, Claude Raboudin, Pierre Democrate, Claude Charmion.

AU THEATRE MUNICIPAL
Rue Henri Farman

Le Semadi 31 Janvier à 20 h. 30 et le Dimanche 1er Février à 14 h. 15
Prix des places: 20 F.; enfants et 3ème âge: 10 F.
Location au Conservatoire:
14, Rue Marcel Sembat; Tél. 946.15.62 ou Mme. Dedeyan; Tél. 750.46.93

Programme du COURS DE LITTERATURE ARMENIENNE

par K. BELEDIAN

Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h. les Lundis suivants:

2 *Février:* D. VAROUJEAN — *Le Chaut du Pain.*
16 *Février:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, I.*
2 *Mars:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, II.*
16 *Mars:* H. OCHAGAN — *Chahbaz I.*
6 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz II.*
27 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai: Z. VORPOUNI - Le Candidat, I*
18 *Mai: Le Candidat, II.*
7 *Juin: Le Candidat, III.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները, ծնողական ժողովի: Դպրոցին վերաբերեալ խնդիրներու լուծում գտնել միաանաբար Շաբաթ 31 Յունուար կէսօրէ յետոյ ժամը 4-ին, դպրոցին սրահը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 30, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր - Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Միսաք Աւտոյեանէ իր ապաքինման առիթով 200, Տիկին Մարի Տէր - Մինասեանի մահուան առթիւ Պ. Ալեքսան Պապաեան 50 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի շրջանային վարչութիւնը ստացած է 15.000.00 Ֆ. Անիէսի իր մասնաճիւղէն Կայանին համար: Ինչպէս նաեւ Տիկին Թադէոսեանէ 100 Ֆ. նոյն նպատակին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ տափատ կարող մը, որ աշխատանքի իրաւունք ունենայ:

Դիմել.—

STE. GENIROSE
160, *Bd. Magenta*, 75010 - *Paris*
Tél.: 526. 18. 96

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21-էն սկսեալ Ալը - Օթէլի մէջ. մասնակցութեամբ Անի Նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պարախումբին:

AUTO - ECOLE MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628. 49. 57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
Avec l'Union Culturelle Arménienne de Villeurbanne
Dimanche, 1er Février, à 14 h. 30
Centre Culturel de Villeurbanne
Cours Emile - Zola 1er étage
Projection du film Arménien

"LE TRIANGLE"

en arménien, sous-titré en français

«LE TRIANGLE» c'est la forme de la forge qui se trouve au centre de la vie d'une famille de cinq forgerons, les Meguerditchian. Le film relate la vie de ce petit groupe d'hommes, rythmée par le mariage de l'un d'entre eux, et les succès de Hovig, leur filleul, dans ses études musicales, et enfin le départ à la guerre des nouveaux mariés.

Entrée: 20 F.

Suivie d'un Khendjouik, *organisé par La Croix Bleue Arménienne de Lyon*
Au profit du procès de
MAX HRAIR KILNDJIAN
Animé par l'Orchestre «ANI»
Bar, buffet, ambiance arménienne.

×

ՀԱՅԿ. ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒՄ

«ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ»

(Հայերէն խօսուն-Ֆրանսերէն ստորագիր)

Կը պատմէ հինգ հօվինոց երկաթագործներու ընտանիքի մը՝ Մկրտիչեաններու կեանքը՝ Հայաստանեան պզտիկ քաղաքի մը մէջ, Համաշխարհային Բ. Պատերազմի նախօրեակին:

Մուտք՝ 20 Ֆ.:

Ժապաւէնէն վերջ խնջոյք, կազմակերպուած Լիոնի Կապոյտ Խաչին կողմէ Հրայր Գիլինճեանի դատավարութեան նպաստ:

Մասնակցութեամբ՝ «ԱՆԻ» նուագախումբին:

Récital

Myriam Birger-Papazian

Piano

avec le concours de
BARBARA MARCINKOWSKA
Violoncelle

1er Février, à 17 h. 45
SALLE GAVEAU
Au programme: MOZART - CHOPIN
45, *rue La Boetie*
Tél.: 563. 20. 30

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՅՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վրէժ Էմիրխանեանի յիշատակին՝ Գր. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ 50, Տէր եւ Տիկին Կօթիէ 20, Մինասեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Տէրոյեան 100, Յարութիւն Տէրոյեան 50, Մօրիս Արքինեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50, Մարսէլ Փիլիկեանի յիշատակին՝ Թէճիրեան ընտ. 500, Տէր եւ Տիկին Գամեր Վարդանեան 50, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փիլիկեան 100, Սերովբէ Հայրապետեանի թաղման առթիւ՝ Գօ-զուեան ընտ., Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան 100-ական Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
31
SAMEDI
31 JANVIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.832 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.832

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԵՏԻՆ՝ ՄՈՍԿՈՒԱ

Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նոր նախարարը, իր առաջին ելոյթովն իսկ յայտնաբերեց նոր ոճ մը ամերիկ – եան քաղաքականութեան մէջ։ Զօր. Հէյկ խօսեցաւ գլխաւորաբար ահաբեկչութեան մասին, եւ խստօրէն մեղադրեց Խորհ. Միութիւնը իբրեւ գլխաւոր աջակիցը միջազգային ահաբեկչութեան։ Նոր նախարարը կ'ակնարկէր նաեւ Իրանի, որ այլեւս ամերիկեան զէնք պիտի չստանայ։ Դիտերը նկատած են թէ «Հէյկ ոճ»ը ըղ–գալապէս կը տարբերի Մըսքիէն, հոս ուրիշ լեզու կը գործածուի եւ առաջին օրէն Ռիկընի կառավարութիւնը կ'ուզէ հասկցնել թէ հարկ է ուշադիր ըլլալ, բան մը փոխուած է։ Ըստ Հէյկի Խորհ. Միութիւնը կրնայ որեւէ ատեն «չուտ, չատ չուտ» միջամտել Լեհաստան եւ նման միջամտութիւն մը չատ ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ»։

Նախարարը ճշդեց նաեւ թէ Ռիկըն ինքզինքը յանձնառու չի նկատեր ՍՈԼԹ 2 համաձայնագրերու բովանդակութեան նկատմամբ (չեն վաւերացուած Ծերակոյտին կողմէ եւ կը վերաբերին ռազմագիտական զէնքերու սահմանափակման)։ Յաջորդ բանակցութիւնը, կ'ըսէ զօր. Հէյկ կախում ունի «Խորհ. Միութեան վերաբերումէն եւ գործունէութենէն, արդ չատ գէշ վերաբերում մըն է։ Խորհ. Միութիւնը յանձնառու է գիտակից քաղաքականութեան մը կամ եթէ նախընտրելի է, ըսենք՝ ծրագիրներու զարկ տալու եւ օգնելու համար միջազգային ահաբեկչութեան եւ զայն տարածելու»։ Հէյկի համար, կասկած չկայ Խորհ. Միութիւնը կը հայթայթէ «մարզումը, դրամը եւ կազմածը»։

Արտաքին Նախարարը խօսեցաւ նաեւ մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան մասին, որ «ամերիկեան արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան հիմնական եւ կենսական երեւոյթը կը մնայ»։

Հէյկէ առաջ, մամուլի իր առաջին ասուլիսով Ռիկըն, իր կարգին ծանր ամբաստանագիր մը կը կարդար Խորհ. Միութեան դէմ։ Բայց բոլորը համաձայն են, նկատելու համար որ մարդը՝ ձախաւեր էր և լաւ կ'ընէր այս փորձը չընելով բայց եւ այնպէս Միացեալ – Նահանգներու նորընտիր նախագահը չէր կրնար երկարատեւ յետաձգել այս անխուսափելի «քննութիւնը»։

———×———

ՍՊԱՆԻԱ

ՍՈՒԱՐԷԶ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Զորսուկէս տարի առաջ, 1976 Յուլիսէն, Ատոլֆօ Սուարէզ իր հրաժարականը տըւաւ չուզելով որ «անգամ մը եւս ժողովրդավար դրութիւնը փակագիծ մը ըլլայ Սպանիոյ պատմութեան մէջ»։

Ծանօթ է որ Սուարէզի գործը դիւրին չէր երբ կառավարութեան գլուխ կանչուեցաւ Խուան – Գարլոս Թագաւորին կողմէ, չատ ծանր պարտականութիւն մը ունէր։ Առանց ցնցումի, Սպանիան տանիլ դէպի ժողովրդավարութիւն 30 տարուան մենատիրութենէ ետք։ Մարդը յաջողեցաւ եւ դիմացաւ բայց եւ այնպէս եկաւ պահը երբ քննադատութիւնները սկսան վխտալ։ Մեղադրանքներու կարգին՝ չկարենալ վերջ տալ պասք ահաբեկչութեան, տնտեսական կացութիւնը չբարելաւել, եւայլն։ Կ'ակնկալուի աւելի «մկան» (գործածելու համար արդիական ոճը) ունեցող կառավարութիւն մը։ Սուարէզ չեշտեց թէ իր հրաժարականը վերջնական է. – «անձնական կարեւոր մաշում մը ապրեցայ հինգ տարիներու երկայնքին, բայց ոչ մէկ ուրիչ մարդ ժողովրդավարօրէն կառավարեց այսքան երկար ատեն, Սպանիոյ մէջ վերջին 150 տարիներու ընթացքին»։

Հինգ տարի առաջ, սկսած էր, ըստ գինքը քննադատողներուն, աւելի անորոշ քաղաքականութիւն մը ունենալ, վճռական չըլլալ։ Կը փնտռուի նոր եւ կարող մարդ մը, ինչ որ այնքան ալ դիւրին կարելի չէ գտնել։

———×———

ԻՏԱԼԻԱ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՓԵՐԹԻՆԻ

Միլանոյի Իլ Ճիորնալէ օրաթերթը, Յունուար 28–ի իր թիւին մէջ, անդրադառնալով Հայկ. Գաղտնի Բանակի նախորդ օրուան եղեռնափորձին զուիցերական երկու հաստատութեանց դէմ, կապ մը կը տեսնէ, արարքին եւ նախագահ Փերթինիի յայտարարութեանց միջեւ, քանի եղեռնափորձը կը յաջորդէր նախագահին ամբաստանութեանց։ Սանտրօ Փերթինի բացէ ի բաց ամբաստանած էր Խորհ. Միութիւնը իբրեւ ներշնչողը Իտալիոյ ահաբեկչութեան։ Աւելին՝ Փերթինի ըսած է. (հարցազրոյց Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժիսքարի Հռոմ երթալուն նախօրեակին). – համոզուած եմ որ իտալական ահաբեկչութեան կեդրոնը Ֆրանսա չէ այլ՝ այլուր։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ահաբեկչութիւնը կատղած ըլլայ Թուրքիոյ մէջ, որ 1000 ք. մեթր սահմանագլուխ ունի Խորհ. Միութեան հետ, ինչպէս կ'ըլլայ որ զարկ կ'առնէ Իտալիոյ մէջ, ժողովրդավար կամուրջ՝ Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Միջին – Արեւելքի միջեւ»։ Այլ խօսքով Հէյկէն առաջ Փերթինի կ'ըսէ թէ ահաբեկչութիւնը Մոսկուայի գործն է։ Մոսկուայի Իտալիոյ դեսպանը անմիջապէս Կրեմլին «կը հրաւիրուի» բացատրութիւն տալու։ Խորհ. Միութեան Արտաքին փոխ – նախարար մը ըսած է իրեն որ «Խորհ. Միութիւնը լրջօրէն զարմացած է նախագահ Փերթինիի կարգ մը հրապարակային ելոյթներէն։ Ան ուզած է այդ տպաւորութիւնը թողուլ, որ Կարմիր Ջոկատները Խորհ. Միութիւն գտնուող կեդրոնէ մը կը ղեկավարուին։ Նման խօսքեր ուշադրութեան արժանի իսկ չէին ըլլար եթէ պաշտօնական մակարդի վրայ ըսուած չըլլային»։

Իլ Ճիորնալէ եղեռնափորձի լուրէն անկախ կը վերլուծէ Հայկ. Գաղտնի Բանակի, Հոկ. 3 կազմակերպութեան եւ Հայկ. միւս խմբակներուն (պայքարի մէջ Թուրք կառավարութեան դէմ) ահաբեկչական գործունէութիւնները վերջին շրջանին, որոնք կը կատարուին հազարաւոր քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, ինչ որ, օրինակի համար պարագան է, կ'ըսէ թերթը, Հոկ. 13–ին՝ երբ նոյն գիշերը ռումբեր պայթեցան Նիւ – Եորք, Լոս – Անճըլըս, Լոնտոն, ընդամէնը 6 հոգի վիրաւորելով։

Իլ Ճիորնալէ «արինալի ոխ մը, որ հեռուէն կուգայ» խորագրուած վերլուծեալ գրութեան մէջ, հարց կուտայ «ին – չո՞ւ մեր երկիրը խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ այսքան հեռաւոր ոխի մը մէջ»։

× Իտալիոյ Հայոց վարչութիւնը, իր նախագահին՝ Օննիկ Մանուկեանի ստորագրութեամբ ցաւակցական եւ արարքը պախարակող հեռագիր մը ղրկած է Միլանոյի զուիցերական հիւպատոսարանը, եղեռնափորձին առթիւ։

× Թբիլիսի տը ժընև Յունուար 29ի իր թիւին մէջ կը խորագրէ «հաստատումները «հայուհիին»՝ Պեռն կը ճշդէ» ու կը գրէ թէ Կարմիր Խաչի տեղեկագրին համաձայն, այն տեղեկութիւնը (տես «Յառաջ» Յունուար 30), թէ Սիւզի իր ձերբակալութենէն ետք չորս չաբաթ իր փաստաբանը չէ տեսած սխալ է։ Իր փաստաբանին առաջին այցելութիւնը տեղի ունեցած է Հոկ. 10–ին, ուրեմն ճիշդ՝ չաբաթ մը ետք։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը գիր մը ղրկած է Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարարին, ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակման առթիւ եւ կը խնդրէ որ զօր. Հէյկ միջամտէ Թուրքիոյ մօտ, քննութիւն բանալու համար անհետացած կիպրացիներուն մասին։ Ծանօթ է որ 1974–ի թրքական յարձակումէն ետք 2000 կիպրացի «անհետացած» է եւ Նիկոսիա, 6 տարի է չէ յաջողած քննիչ յանձնախումբ մը ոտքի հանել տալ։

ՓԱՐԻԶԻ Արդարութեան պալատին մէջ եղեռնափորձ մը տեղի ունեցաւ Հինգչաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը բաւական մեծ նիւթական վնասներ պատճառելով։ Արարքին տէր եղաւ ԿԼԱ–ն (Կուատըլուփի ազատագրութեան խումբ.։

ՓԱՐԻԶԻ ընկերային ապահովութիւնը (Սեքիւռիթէ սոսիալ) ի վիճակի չէ հիւանդութիւններու վճարումները ընել, մէկ միլիոն թղթածրար «պատաղական վիճակի» մէջ են, որովհետեւ կարգաւորիչ (օտինաթէօռ) մեքենաները աւրըւած են եւ չինողներն ալ՝ գործադուլի մէջ են։ Հարկ է ամիս մը համբերել...։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դատախազը 2էն 30 տարի բանտարկութիւն պահանջեց 6 զինուորականներու դէմ, որոնք պատճառ եղած են հրատարակչական տան մը տնօրէնին մահուան, Մամաքի բանտը, ուր արգելափակուած էր։ Միւս կողմէ Պոնի մէջ (արեւմտեան Գերմանիա) 70 Թուրք կամաւոր ծոմ կը պահեն բողոքելու համար իրենց երկրին մէջ գործադրուող չարչարանքներուն դէմ։ Ասոնցմէ 12–ը՝ 6–րդ չաբաթն է արդէն որ ծոմ կը պահեն։ Յաջողած են որ դերման Խորհըրդարանի 3 երեսփոխան երթան Անգարա եւ կացութիւնը քննեն։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ հաւանեցան երկարաձգել Թուրքիոյ վարկերուն պայմանաժամը, զայն 7–էն 10 տարիի տալով, 3 միլիառ, 2 տոլարի համար։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (47–րդ) թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

Բանը, Բանիլն ու Բանալին՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ֆրանսացի գրագէտներ՝ ՏԱՆԻԷԼ ԼԷՕՎԷՐՍ

Վերջախաղը՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

եւ Քերթուած մը (ֆրանսերէն) ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 16 – 19

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գիտնականներ եւ տնտեսագէտներ նախագիծ մը մշակած են բնութեան պահպանութեան համար։ Ասոնց պահպանութեան նպատակն է եղած համակարգել գիտական կեդրոններուն, արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական ձեռնարկութիւններուն աշխատանքները ջուրի, օդի եւ հողի անաղարտ օգտագործումին համար։ Մաքուր վիճակի մէջ պահել բնական աղբիւրները։ Բանաւոր ձեւով օգտագործել զանոնք։ Նախագիծը մաս կազմած է 11–րդ հնգամեայ ծրագիրին։

Կառավարութեան որոշումով Ջրազտումի 27 մեծ կայաններ կը չինուին, որպէսզի յառաջիկայ հինգ տարիներուն ապահովուի, վերջնական ձեւով, լճերուն, գետերուն եւ լեռնային աղբիւրներուն մաքրութեան պահպանութիւնը։ Նաեւ խնայողութեամբ գործածուի խըմելու սահմանուած ջուրը, քանի աստ մէկ կարեւոր մասը կը գործածուի տընտեսութեան մէջ։

Ջրազտումի կայաններուն չինութեան ծրագիրը առաջին փուլերէն մէկն է Հայաստանի ջուրի պաշարներուն պահպանութեան եւ օգտագործման հիմնական նախագիծին՝ հաստատուած մինչեւ 2000–ին համար։ Ասով նախատեսուած է նոյնպէս հաստատել 16 ջրամբար, 2,5 միլիառ խորանարդ մեթր տարողութեամբ։ Ոռոգումի համար ամէն տարի կը կուտակուին ձիւնհալին եւ լեռնային գետերուն ջուրերը։ Այլ երեսը նոյն ծըրագրին. – Ջրա – թեքնիք բարդ կառոյցի մը հաստատումը, որպէսզի Արարատեան դաշտին ստորերկրեայ ջուրերը օգտագործուին իբրեւ խմելու ջուր Երեւանցիներուն կողմէ։

×

ԳՐԱԳԷՏԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Արձակագիր Հրանտ Մաթեւոսեանի երկերուն հաւաքածոն, 100.000 տպաքանակով, լոյս տեսած է ռուսերէն։ Անկէ առաջ, անոր վիպակներն ու պատմուածքները հրատարակուած են Ալմա – Աթա, Ղազախստանի մայրաքաղաքը։

Ահնիձոր գիւղը, բարձրաբերձ լեռներուն վրայ, Ծմակուտ անունով, արձակագիր պատանիին յուշերուն եւ ապրումներուն մեծ մասին բնակավայրը դարձած է։ Միջավայրը։ Գիւղին կեանքը տեսած եւ պատկերացուցած է 13 տարեկան Արայիկին, անոր քեռիին Անդրոյի, նախկին մարտիկ հովիւ Եղիշէի բազմանդամ ընտանիքին տղուն Հրանտ Քառեանի աչքերով։ Արձակագիրին ստեղծագործութիւններուն մէջ Ծմակուտը ցաւ եւ ուրախութիւն արտայայտած է, քաչողական եւ վանողական մագնիսութիւններ ունեցած է։ Ծանօթ գիւղին ներքին կեանքին՝ հրատապ հարցեր չօշափած է։ Աւելին՝ անոր արձակը գոյներու ամբողջ աշխարհի մը պատկերացումը կատարած է։ Իր աշխարհը դիտած է հերոսներուն, այսինքն՝ երկրագործներուն, հովիւներուն աչքերով, արձանագրած է վաղուան օրը, բերքին ի խնդիր գիւղացիին տքնաջան աշխատանքը, մտահոգութիւնը։

×

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Նկարահան Գեննադի Մելքոնեան պատրաստելու վրայ է նոր ժապաւէն մը։ Յակոբ Պարոնեանի Ատամնաբոյժն Արեւելեան անունին տակ։ Երկու յաջորդական բաժիններով։

ԷԴՄՈՆ «ԱՆՑԱԳ ԾԱՐԱՒԸ ԿԱՄ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԹԸ» ՎԷՊԷՆ

Տոքթ. Տիւժառէն ձեռնարկած էր երկու կարեւոր գործերու: Առաջինը՝ բուժարանի կառուցումն էր, որ կլանած էր ո՛չ միայն հօր եւ մօր իրենց ձգածը, այլեւ Մոնթարժիի կալուածին երաշխաւորութեամբ կարեւոր փոխառութիւն մը կնքած: Ասիկա կատարուած էր, անշուշտ, Լիսի կատարեալ համաձայնութեամբ:

Աւելի քան մէկ տարուան աշխատանքէ ետք աւարտած էր շինութիւնը եւ մնացած միայն հիւանդներու յատկացուելիք աւազանը, որ դեռ երկու ամսուան աշխատանքի կը կարօտէր:

Երկրորդը՝ գրքի մը հրատարակութիւնը, որ յանձնուած էր տպարան: Պատմական իրողութիւններու փաստացի ուսումնասիրութիւն՝ հայկական ջարդերու եւ բնաջնջման թրքական ծրագրի վաւերականութիւնը հաստատող հատոր մը: Հայերէն թերթերու զանազան ծանուցումներ եւ գրութիւններ կը դրուատէին լոյս տեսնելիք գրքին եւ տոքթորին բացառիկ աշխատանքն ու կարողութիւնները:

Եւ ահա՛ կը կրկնուէր նախապատերազմեան պատմութիւն մը:

Արդարեւ, Հիթլէրի խելագարութիւնը դեռ չէր հրկիզած աշխարհը եւ նախորդ միջազգային պատերազմի զանազան դրուագներ արդիականութիւն կը ներկայացնէին: Դիւանագիտական, քաղաքական եւ զինուորական գաղտնի ծալքեր պրպտումի եւ ուսումնասիրութեան առարկայ էին տակաւին, երբ Ֆրանսական բանակի սպայ Փօլ Տիւ Վէու՝ Ժեներալ Պրեմոնի գիտակցութեամբ հրատարակութեան կու տար «Լա Փասիոն տը Սիլիսի» հատորը, Թրքական դեսպանատունը իրար անցած էր եւ էնթրիկներ ծայր տուած: Դեսպանը անձամբ հեռաձայնելով հեղինակին, դիւանագիտական յատուկ լեզուով հասկցուցած, թէ ինք պատրաստ էր հոգալ գրքին բոլոր ծախքերը, գնել անոր հազար օրինակը, նոյնիսկ հատուցանել հեղինակի իրաւունքը, եթէ հաւանութիւն յայտնէր շրջանառութեան չդնել գիրքը:

Հայասէր եւ անկաշառ Տիւ Վէու, զինուորականի եւ հեղինակի պարկեշտութեամբ, չէր ուզած որ մոռացութեան տրուէին պատմական ճշմարտութիւններ, որոնց ականատեսներն էին ինք եւ Ժեներալ Պրեմոն, իբրեւ Կիլիկիոյ Ֆրանսական ներկայացուցիչներ: Կտրուկ կերպով մերժած էր Թրքական առաջաձեռնութի՜ւնը...

Ճարահատ, դեսպանատունը փոխած էր յարձակման ուղղութիւնը – փորձած՝ ազդեցութիւն բանեցնել «Էմփրիմըրի տիւ Կլոպ»ի վրայ, որ կ'անգիտանար անոր տիրոջ Հայ ըլլալը: Ժիրայր Պահրի ըսած էր թէ սխալ հասցէի կը դիմէ և ծիծաղած Թուրք դիւանագէտներու քթին:

Թրքական այս նոր մեքենայութիւնները կրկնուեցան Տիւ Ժառէնի գրքի հրատարակութեան առթիւ: Փորձեցին նախապէս կաշառել հեղինակը, որ խորապէս ուսումնասիրած էր Թուրքիոյ Արեւելքի մէջ խաղացած տխուր դերը, կատարած բարբարոսութիւնները, անոնց ունեցած կործանարար ազդեցութիւնը Եւրոպայի, մանաւորաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ:

Տիւ Ժառէն Փիէր Լոթի չէր: Եթէ թանկագին ժամեր տրամադրած էր գրադարաններու, պրպտած եւ փաստաթուղթեր ընդօրինակած, գիշերներ անցուցած էր ուսումնասիրութիւնը առաւելագոյն հարազատութեամբ ներկայացնելու համար, Թուրքիան նպաստաւորելու մօտք չէր, այլ մոռցուած իրողութիւնները հանրութեան առջեւ դնելու համար: Այս ապօրէն միջամտութիւնը նոր փաստ մը չէ՞ր միթէ պետական դեկավարներու եւ զինուորական բարձրաստիճան անձերու ցեղասպանութիւնը ծրագրող եւ գործադրութեան դնող դաւադիր ծրագիրներուն:

Մերժեց ամէն կարգի «պարգեւները»: Անստորագիր սպառնալիքներու ալ կարեւորութիւն չտուաւ եւ գիրքը լոյս տեսաւ, որովհետեւ հրատարակչական տունն ալ չէր ուզած հասկնալ անոնց «դիւանագիտական» լեզուն:

Ինչպէս սովորութիւն է, կատղեցան Թուրք պետական մարդիկն ու խմբագիրները: Աշխարհ անգամ մը եւս, տեղեակ պիտի ըլլար իրականութեան.. անգամ մը եւս Արեւելքի յօշոտիչը պիտի ցուցադրուէր իրեն յատուկ արնաներկ գոյնով...: Ուրեմն՝ պէտք էր հակազդել: Հակազդել ... բայց ի՞նչպէս: Միայն հակափաստերով կարելի է փաստերը հերքել ... եւ հակափաստեր գոյութիւն չունէին: Կա՛ն, սակայն, յերիւրանքներ, հէքեաթներ, սուտեր ... Սուտերն ալ ունին իրենց «արժանիքը» – սուտ ըլլալու «արժանիքը», որոնք կը կարօտին հերքումի – ապացուցանելու որ սո՛ւտ են:

Պէտք է փաստել, ուրեմն, որ խելագարի զառանցանք է արձակուած կոչը:

Սուտերը իրարու յաջորդեցին եւ Սէնը հոսեցաւ կամուրջին տակէն ... սակայն ո՛չ մէկ հետք թողուցին անոնք: Ընդհանուր ծիծաղ մը յառաջացաւ եւ իբր արդիւնք ունեցաւ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն գրքին եւ հեղինակին հանդէպ: Հրատարակութիւնը սպառեցաւ ամբողջութեամբ: Տեղական թերթերը բազմաթիւ գրութիւններ եւ մամուլի տեսութիւններ նուիրեցին: Տիւ Ժառէն դարձաւ ծանօթ եւ հետաքրքրութեան արժանի դէմք:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՒԼԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

(Բ. եւ Վերջ)

Հատորին Ժ. գլուխը կը կրէ հետեւեալ խորագիրը «Հոգիս խորա՛ն է ձեզ համար»: Մէջբերում մը...:

«...Ծովը եռում է, ծովը փրփրում. ալիքները մտածումիս սարսուռն ունին, եւ խաւարը մի անծայր տնքոց, որ հոգուս հառաչանքն է նրանց համար, որոնք այլեւս չկան ու գերեզման չունին:

«Հսկումի այս գիշերին, մեռելների այս թափօրի մէջ դուն ինչո՞ւ մտածումիս առջեւն ելար, խե՛ղճ Մուշի Գեղամ, Տարօնի որբացած տատրակ:

«Յիշում եմ այն երեկոն, կիսախաւարի մէջ փողոցում, երբ նա առջեւս կանգնեց չուարած ու վախեցած, չիմանալով ձայն տա՞յ, մօտենա՞յ, թէ խոյս տայ անցնի: Շուրջը նայեց, վտանգ չկար ու ձեռքը մեկնեց. սառերի մէջ, նա մի սառեր էր, վտիտ ու մահատեսիլ:

– Դո՞ւն ես Գեղամ:

– Ես եմ եղբայր, այո՛, ես եմ, կ'ապրեմ տակաւին: Եւ վերջին երկու բառն այնպէս ասաց, կարծես թողութիւն էր խնդրում, որ ապրում է.

– Ապա, կ'ապրեմ տակաւին, շարունակեց նա ասես ինքն իրեն. Մուշ, Տարօն, վա՛խ, վա՛խ Ջարդեցին... հա, բարի ես եկեր ... հրաշք մըն է ասիկա ... կը կարծես բան մը ըլլայ սա աւազակների համաժողովէն... աման կը վտանգեն քեզի ... չհաւատաս ... աման, կը վտանգեն քեզի – ես կ'ապրեմ, վասնզի հիւանդ էի, երբ եկան գլխ տանելու եւ մեռնելու չափ հիւանդ. կ'երեւի թէ ափսոսացին մէկ գնդակը, արդէն մեռնելու էի – այսպէս մահը փրկեց ինձ, մէկ ալ մահէն ու կ'ապրեմ տակաւին ... Ի՛նչ օգուտ, ամէնքը ջարդեցին, ամէնքը, մեր բոլոր ընկերները, մեր բոլոր ցեղը – փարլըման ալ չեմ յաճախեր. ի՞նչ երթամ, ամէնը ջարդարարներ են ... Վա՛խ Մուշ, Տարօն, Սասուն, Ս. Կարապետ ... Ջարդեցի՛ն, Ջարդեցի՛ն ... քեզի նայիր, քեզի նայիր, քեզ չվտանգեն...:

«Ուրախ չէր իմ գալուն. իմ յոյսի խօսքերին գլուխն էր թօթվում.

«Ամէն բան կորաւ, կորաւ, կատարուեց զարհուրելի մարգարէութիւնը, մրմնջում էր նա խաւարի մէջ, կիսաձայն, ու նրա խօսքը հնչում էր ականջիս որպէս գերեզմանի պատգամ:

«Ու մի պահ լռեց. լայն շունչ առաւ ու շարունակեց նոյն անդրշիրմեան շշունջով, որից հոգիս էր գեղում, բայց լսում էի ուշադիր, ինչպէս երեխան, որ սարսափում է հեքեաթից ե՛ւ լսում է խորունկ ուշադրութեամբ:

– Գիտես եղբայր, ասում էր նա – դարերից ի վեր Մշոյ ժողովուրդը պապերից մնացած մի հառաչանք ունի, որ ամէն անգամ երբ սեւ ամպերը կը կուտակուին մեր աշխարհի վրայ, երբ ջարդի ուրուականը կը բարձրանայ ու կը սուրայ մեր դաշտերով ու ձորերով, այդ հառաչանքը, ինչպէս քամու աղաղակ, ինչպէս գերեզմանային ճիչ մը կը հնչէ Տարօնի դաշտին վրայ.

«Վա՛յ զհայուն,
«Վա՛յ զքրդու հնձման...»

Վա՛յ Հայուն, քիւրտը նորէն պիտի հնձի մահուան մանգաղով: – Մշոյ ո՞ր ծերունին, ո՞ր դարում, ո՞ր թշուառ ժամանակներում է այս վայն արձակել. ինչ իմանամ. մարգարէ մըն է անշուշտ, վասնզի հազար անգամ այս վայը հնչուեց Տարօնոյ դաշտերում եւ հազարումէկերորդ անգամին կատարուեց: Վա՛խ, Մուշ, վա՛խ Տարօն, վա՛խ Սասուն, ջարդեցին, ջարդեցին...: Կրակ ունէր սրտում այս աւերակ, այս մեռելատիպ մարդը, խեղդւում էր ուժասպառ, բայց մերթ լռում էր, մերթ շարունակում, որ թւում էր, թէ ինձ չի պատմում, այլ խաւարին, գիշերին, աներեւոյթ, արդարադատ ոգիներին:

«Կիսախաւարին մէջ, ես հազիւ նշմարում էի նրա գերեզմանային դէմքը, ազատ կերպով պլպլում էին այդ անհանգիստ իմացական աչքերը, լսում էի շշունջը մեռելի, եւ նրա մահաշունչ «վախ վախ»ը հոգիս էր ճնշում. ըմբոստացած այս անյոյս մեռելութեան դէմ, ես դրեթէ բրտօրէն ընդհատեցի նրա վայն ու ողբը.

– Ես քեզ ասում եմ Գեղամ, սխալւում ես – անյուսութիւնդ չեմ բաժանում. ես հաւատում եմ մեր բախտին. ես քեզ ասում եմ, մեր ազատութիւնը շատ մօտ է եւ արդարութեան յաղթանակը դալիս է մրրիկի մը պէս: Չեմ սիրում այդ յուսահատութիւնը:

– Մեր ժողովուրդը, մեր ժողովուրդը կորաւ, վա՛խ Մուշ...

– Ես քեզ ասում եմ չկորաւ. չորս հարիւր հազար փախստական ունինք մեզ մօտ:

– Իրա՞ւ կ'ըսե՞ս ... այդքան կա՞յ ... Մշեցի ալ կա՞յ ... փառք Աստուծոյ:

– Հա՛, Մշեցի էլ կայ, Վասպուրական, Բուլանըխ, Ալաշկերտ, Բասէն, ողջ մեզ մօտ են, Սասունցի էլ կայ:

– Իրա՞ւ, սա աղէկ է, անանկ է նէ, աղէկ է...

– Հա՛, տեսնո՞ւմ ես, շարունակեցի ես յաղթական տոնով, տեսնո՞ւմ ես, ժողովուրդ էլ ունինք, յետոյ մեր կովկասեան երկու միլիոն հայութիւնը կայ, յետոյ՝ արտասահման, յետոյ, ո՛վ գիտէ դուցէ եւ Միջագետք:

– Չեմ յուսար Միջագետք, ընդհատեց ինձ Գեղամ, չեմ յուսար, այս արիւնարբուները գլխէն ջարդած են. գիտե՞ս, Եփրատի կամուրջի վրայէն դէպի Տէյր-Զօր երեք հարիւր հազար տարագիր է անցած, սա հաշիւը գրուած է կամուրջի վրայ եւ անոնցմէ, կ'ըսեն ողջ մնացած են միայն երկու հազար ... վա՛խ, Միջագետք հայութեան գերեզման եղաւ...

Գիտէի որ ճշմարիտ է ասում, այնուամենայնիւ, խստօրէն ընդհատեցի նրան.

– Քեզ ասում եմ յուսահատուելու չէ.

ԱԿՆԱՐԿ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

1971 – 1975 իբրեւ մասնաւոր աշակերտներ յատուկ դասընթացքներու հետեւելու եկան տասներկու երիտասարդներ, իրենց Հայերէն լեզուի, Գրաբարի, Ծիսագիտութեան եւ եկեղեցագիտութեան ծանօթութիւնները զարգացնելու մտադրութեամբ: Ասոնցմէ Մանուկ Գլճեան (Միլուօքիէն), Խաչատուր Երլըրզեան եւ եղբայրը՝ Միքայէլ (Լոս – Անճէլըսէն), Պետրոս Մաթէոսեան (Պոսթընէն), Յակոբ Մակարեան (Լօվէլէն), Հէրրի Նահապետեան (Թորոնթոյէն) եւ Յարութիւն Սապունճեան (Ուոթըրթաունէն) կարճ ժամանակ մը ուսանելէ ետք վերադարձան: Միւսները եկեղեցական ասպարէզին նուիրուեցան: Նոր Ջուղայէն Արսէն Յովակիմեան ձեռնադրուեցաւ Շահէ Արքեպիսկ.ի ձեռամբ (1973) եւ վերակոչուեցաւ Տ. Ռուբէն: Մինչեւ այսօր, Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան կը ծառայէ Ս. Աթոռին: Սուրէն Առաքելեան, Նիւ Եորքէն, վերադարձաւ իր ծննդավայրը եւ քահանայական ձեռնադրութեամբ կոչուեցաւ Տէր Գէորգ: Այժմ, Գէորգ Քհնյ. Առաքելեան կը հովուէ Պինկհամթընի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին: Լոս – Անճելըսէն Յովհաննէս Գասպարեան նոյնպէս վերադարձաւ Գալիֆորնիա եւ հոն ձեռնադրուեցաւ, վերակոչուելով Տէր Վարդան (1973), ի յիշատակ Վարդան Արքեպս. Գասպարեան՝ իր մեծ հօրեղբօր: Տէր Հայրը հովիւն է Եդեմի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին: Միսաք Սրկ. Թաթուլեան նոյնպէս եկաւ Լոս – Անճըլըսէն եւ հոն քահանայական ձեռնադրութիւնը ընդունեցաւ (1974), վերակոչուելով Տէր Տաթեւ: Տ. Տաթեւ Քհնյ. կը վարէ Ռիտլիի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիին հոգեւոր հովիւի պաշտօնը: Տիթրոյթէն Պարոյր Մելքոնեան երկու տարիներ կատարելագործելէ ետք իր ուսումը Միաբանական իր ուխտը կատարեց եւ ձեռնադրուեցաւ (1976) Շահէ Արքեպիսկ.էն, վերակոչուելով Տ. Հայկազուն: Այժմ Հայկազուն Վրդ. Մելքոնեան հոգեւոր հովիւն է Հէյվըրհիլի Ս. Գրիգոր Եկեղեցիին:

1975 տարին նոր էջ մը բացաւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի պատմութեան մէջ: Յունիսի 25-ին, ի ներկայութեան Վազգէն Վեհափառ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց, Պոլսոյ Պատրիարք Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոսի, Տ. Եղիշէ Պատրիարքին եւ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան, Ազգիս մեծ Բարերարը բացումը կատարեց հոյակապ շէնքին, որ կոչուեցաւ Ալեքս եւ Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարան եւ Ընծայարան:

Բազմաթիւ երկիրներէ յատկապէս եկած պատուարժան հիւրերու եւ պետական բարձր անձնաւորութիւններու ծափողջոյններուն մէջ, Բարերարը իր արտասանած ճառին մէջ ըսաւ.

«Ամբողջ մեր պատմութեան ընթացքին հոգեւոր ու մտաւոր սնունդի աղբիւր հանդիսացած է Երուսաղէմը մեզի, մանաւանդ այնպիսի ժամանակներու՝ երբ հայրենի աշխարհը կործանումի ու քանդումի ենթարկուած էր...:

«Ամենէն դժուար ժամանակներուն ալ Երուսաղէմ կղերականներ հասցուցած է Սփիւռքին, երբ ինք այնքան կարիքը ունեցած է Միաբաններու. եւ այսօր, աշխարհի տարբեր անկիւններու վրայ Երուսաղէմի Միաբաններու գործունէութիւնը կը կազմէ փառապսակը:

«Երուսաղէմը կ'ապրի Սփիւռքի հայութեամբ, Սփիւռքի հայութիւնն ալ Երուսաղէմով. այնքան ատեն որ կանգուն ու պայծառ կը մնայ Երուսաղէմի Վանքը՝ վստահ ենք թէ անխախտ պիտի մնայ Սփիւռքի հոգեւոր մատակարարութիւնը...»:

Շ. Ա.

(Շար. 20)

մենք կ'ապրինք եւ կ'աղատուինք:

Ու խեղճ Գեւղամը լսեց, գլուխը քաշ ձգեց, հանդարտ քայլում էր ինձ հետ վախեցած երեխայի պէս կծկուած եւ փոքրացած, որպէսզի խոկոյն յետոյ, վերսկսի.

– Վա՛խ Մուշ, վախ Տարօն:...

Նիւթը փոխելու համար ասացի.

– Շատ թոյլ ես, մի փոքր բժշկուէիր Գեղա՛մ:

– Բժշկուե՞մ ... ա՛խ թէ մէյ մը Մուշ ընկնէի... ես հիւանդ չեմ, որոշ տկարութիւն մը չունիմ, սանկ կը նուաղիմ, կ'ազազիմ առանց պատճառի... չեմ հասկընար ի՞նչու կը նուաղիմ ... է՛հ, բան մը չէ, ժամանակ է: Ամէնքը մեռան, մեր բոլոր ընկերները, համակ ցեղը ճգակոտոր արին. ինչո՞ւ մնալ ... ժամանակ է: Արդէն ես մեռած եմ...

– Հայաստանը Գեղամ:

– Հա, իրաւունք ունիս, քիչ մ'ալ սանկ կխամեռ ապրիմ, ա՛խ մէյ մը Մուշ ընկնէի ... հիւանդ չեմ, բան մը չունիմ:

Այո՛, հիւանդ չէր Գեղամը. հայրենի երկրի կլլիչ կարօտն էր կրծում խեղճի սիրտը, եւ ցեղի վիթխարի ցաւը:

Օրեր յետոյ, սենեակս բարձրացայ մի անգամ երեկոյեան եւ Գեղամին գտայ նուաղած ընկած բազկաթոռի մէջ, եւ կինս շատ յուզուած չտապով ջուր էր տալիս, հանգստացնում: Բարձրացեր էր ինձ մօտ Գեղամը, բարձր աստիճաններից ուժասպառ, ղալկութիւն էր եկել վրան եւ հազիւ ներս էր ընկել: Դէմքին նայեցի, չուարած մնացի, ի սպառ մեռել...:

– Բան մը չէ, ասաց նա ինձ տեսնելով, նուաղած ձայնով ... քեզի եկայ, յանձնեցայ քիչ մը ...բերած եմ սա տետրակը քեզի կը յանձնեմ. ու նա մեկնեց կարմիր թանաքով գրուած մի տետրակ – ըրէ, ինչ կ'ուզես – Ջարդերի նկարագիրն էր, Գեղամի վախ վախն ու լացը, ողջ արցունք ու արին:

Դեռ ապրում ես խեղճ Գեղամ, բայց էլի քանի՞ օր: Ուխտուածների հետ ես աչքիս առջեւ այս հսկումի գիշերին, ահա, հոգիս Խորա՛ն է քեզ համար»:

Տարիներ վերջ, երբ ես եկայ Փարիզ, Աւետիս Ահարոնեան, Փասիի իր տան մէջ, ինձ յանձնեց հօրս ձեռագիր տետրակը, կարմիր մելանով գրուած «Ապրիլեան կոտորած»ը վաւերագրութիւն մը իթթիհատական Թուրքիոյ դաւադրութեան հայկական ջարդերու մասին, զոր հայրս գրած է 1915 – 1916–ին: Ահարոնեանկը ցաւէր որ չէր կրցած իր ժամանակին հրատարակել եւ կատարել հօրս բաղձանքը. ինձ յանձնեց տետրակը ըսելով, «պահեցէք ձեր թանկագին հօր յիշատակը, գուցէ ապագային առիթ մը ներկայանայ»: Մօտաւորապէս տասնըհինգ տարի յետոյ, այդ ձեռագիր տետրակէն մաս մը, Տարօնի ջարդերու վերաբերեալ՝ տպագրուեցաւ «Գիւլիզար» գրքին մէջ: Այդ տետրակը, ինչպէս նաեւ հօրս մնացեալ ձեռագիրները, իր մահէն 62 տարի յետոյ, դեռ կը մնայ անտիպ...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

«Մանուկներու Օր»ը Վիեննի մէջ

«Մանուկներու Օր»ը աւանդութիւն դարձած սովորութիւն մըն է Ֆրանսահայուն մօտ. Հայկական դպրոց գացող աշակերտը «յաճախ» չի բացակայեր ամանորի հանդէսէն առաջ. աշակերտներուն մեծամասնութիւնը ալ չի հաւատար «Կաղանդ Պապա»յին:

Ցամենայն դէպս այս տօնակատարութիւնը կը հրապուրէ մեծերն ալ. ըսենք թէ անոնք ալ կը սպասեն այս օրուան, քիչ մը Հայկական հանդէս մը գացած ըլլալու, քիչ մըն ալ Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը քաջալերելու, աւելին իրենց զաւակներուն բեմի վրայ հայերէն երգելը, արտասանելը եւ պարելը տեսնելու համար:

Այս էր պարագան 11 Յունուարի կիրակին Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցին Մանուկներու Օրուան հանդէսին: Հանդէսը բացող, վարչութեան քարտուղարուհին ուրիշ բան կ'առաջարկէր ծնողներուն՝ գալ դպրոց հետաքրքրուիլ դասերով, դաստիարակով, ի պահանջել հարկին ժողովի նստիլ անոնց հետ, արդիւնքին գոհացուցիչ ըլլալու պարագային՝ նոյնիսկ բողոքել այս գործը որպէս պարտականութիւն ընողներուն մօտ. որպէսզի հայկական դպրոցը պարի դասընթացք ըլլալէ անդին, հայերէն սորվեցնելու իր գործը ընէ. որպէսզի տարիներով դըպրոց յաճախող տղան երբ դպրոցը ձգէ, առնուազն հայերէն կարդալ եւ գրել գիտնայ: Շատ բնական է, որ մանուկը յաճախ պարը կամ բեմ ելլելու ցանկութիւնն է որ կը հետաքրքրեն, բայց ծնողքին եւ ուսուցչին գործակցաբար աշխատիլը, մեր լեզուն սիրցնելու եւ սորվեցնելու ճիգն է հաւանաբար որ լաւագոյն արդիւնքի պիտի հասցնէ մեզ:

Ահաւասիկ ա՛յս փորձեց բացատրել խօսնակ տիկինը: Ցիշենք որ դպրոցը ունի 41 աշակերտ, եւ հոգեկան գոհունակութիւն էր զիրենք բոլորը տեսնել բեմին վրայ, խմբերգներու եւ խմբական արտասանութիւններու ատեն: Ոչ մէկ աշակերտ սխալեցաւ, ուրկէ կը մեկնենք թէ ուսուցչուհիները ջանք չէին խնայած հանդէսին յաջողութեան համար. հոս նորէն ըսենք թէ ծնողքներն ալ աշխատած էին, տունը սորվեցնելու արտասանութիւնները. (քանի շատ պարզ կտորներ չէին):

Սրահը լեցուն էր ծնողքներով եւ Կ. Խաչի բարեկամներով: Կաղանդ Պապան եկաւ իր խոշոր տոպրակով նուէր եւ ուտելիքի ծրարներ տալու սրահին մէջ եղող բոլոր պզտիկներուն. եղաւ հանգանակութիւն մը որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը, որ կը ծառայէ դպրոցին պէտքերուն:

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 7–ին. երեք ժամ անընդհատ վայելեցինք Կ. Խաչի Վիէնի դպրոցին աշխատանքներուն արդիւնքը:

Ա. Մ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Հայերը Աւստրալիոյ մէջ առաջին անգամ երեւցած են ԺԹ. դարու կէսերուն: Մինչեւ Ի. դարու սկիզբը ձեւաւորուած հայկական համայնք մը գոյութիւն չէ ունեցած հոն: Մեծ թիւով Հայեր գաղթած են առաջին եւ, յատկապէս, երկրորդ աշխարհամարտէն ետք (Հեռաւոր եւ Մերձաւոր Արեւելքէն) եւ հաստատուած Սիտնէյ, Մելպուռն եւ Ատելայիտա: Աւստրալիոյ մէջ ներկայիս կ'ապրին շուրջ 20 հազար Հայեր, որոնք առաւելաբար եկած են Լիբանանէն, Սուրիայէն, Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն, քանի մը ընտանիքներ նաեւ Հայաստանէն:

Հայ համայնքի ազգային, կրթական գործերը կը ղեկավարէ Թեմական Խորհուրդը, որ սանղծուած է 1953–ին:

Սիտնէյի Ս. Ցարութիւն եւ Մելպուռնի Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու կողքին կը գտնուին հայկական միօրեայ դպրոցներ: Մելպուռնի դպրոցը հիմնուած է 1922–ին: Հայ Աւետարանականները եւս ունին իրենց եկեղեցին՝ որ փայտաշէն կառոյց մըն է: Գաղութը կենսունակ է իր կազմակերպութիւններով եւ միութիւններով: Հայ Մշակութային Միութիւնը (Համազգային) ունի բեղուն գործունէութիւն մը՝ դասախօսութիւններ, զեկուցումներ, երիտասարդներու կողմէ զանազան խաղեր, Հ. Բ. Ը. Մ., ՀՕՄ, Հ. Մ. Ը. Մ., Եկեղեցասէր Տիկնանց եւ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնները, ինչպէս նաեւ թատերական եւ երգի ու պարի խումբերը աշխոյժ կեանք մը կը ստեղծեն գաղութին մէջ:

Սիտնէյի ձայնասփիւռի կայանէն շաբաթը երկու ժամ հայերէնով հաղորդումներ կը տրուին:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 18–ին, ոգեկոչուած է Ցակոբ Մարթայեան՝ իր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ: Պատարագած է Աստուր վրդ. Ճիլոզեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որուն սկիզբը խօսած է Շնորհք Պատրիարք անդրադառնալով Ցակոբ Մարթայեանի ծառայութիւններուն իբրեւ համալսարանի դասախօս, գրող, պրպտող եւ հրատարակիչ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ տեղի ունեցած է Մովսէս Շլուկեանի «Անցեալը եւ ներկան» վերնագրով լուսանկարներու ցուցահանդէսը, որ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է: Տպաւորութիւններու մատեանին մէջ իրենց հիացումը արձանագրած են ռումէն ծանօթ արուեստագէտներ եւ արուեստի քննադատներ: Ցուցահանդէսին արձագանգած է ձայնասփիւռը, որ հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է հայ արուեստագէտին հետ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Նոր Մարաշ թաղամասին մէջ, Յունուար 16–ին, տեղի ունեցած է Ազգային Խորհուրդի սեփական կեդրոնին պաշտօնական բացումը: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու, կուսակցական, ազգային, բարեսիրական, հայրենակցական մարմիններու ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է Խորհուրդի ատենապետը՝ Անդրանիկ Ուրֆալեան, նշելով քաղաքացիական պատերազմի անբընական կացութեան ծնունդ Ազգային Խորհուրդի կատարած դերը՝ անցնող հինգ տարիներուն: Խօսք առած են յարանուանութեանց ներկայացուցիչները: Հիւրասիրութենէ ետք ներկաները այցելած են գրասենեակները:

×

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 21–ին, տեղի ունեցած է Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան հաւաքոյթը: Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետը Միհրան Քիւրտօղլեան, ներկայացնելով վերջին շրջանի գործունէութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՀԱԼԷՊԻ Պետական Գրադարանի սրահին մէջ դաշնակի իր անդրանիկ նուագահանդէսը տուած է Պէյրութի Երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն Մարուշ Գազանճեան: Նուագացանկը բաղկացած է Պախի, Շոփէնի, Լիսթի, Պէթհովընի, Մոսկովսքիի եւ Զուխաջեանի գործերէն: Դաշնակահարուհիին մեկնաբանութիւնները գնահատուած են ներկաներուն կողմէ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀՌՈՄ. – Յունուար 22–ին, Հռոմի Ս. Լորէնզօ Ին Տամասօ կոչուած Եկեղեցիին մէջ, Քրիստոնէից Միութեան Աղօթքի շաբթուան առիթով, Հայածէս ձայնաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Ներսէս Ծ. Վրդ. Սեթեան, որ Աւետարանի ընթերցումէն ետք, խօսեցաւ իտալացի հաւատացեալներուն՝ Քրիստոնէից միութեան հրամայականին վրայ ներկայ նիւթապաշտ աշխարհի մը մէջ եւ – ներշնչուելով օրուան Աւետարանի խօսքերէն – մատնանշեց թէ որքան մեծ աւեր բերած է Եկեղեցւոյ միասնականութեան՝ յաւիտենական վէճը «թէ ո՞վ իցէ մեծ»:

Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Հայ վարժարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Ցովսէփ Վ. Լեւոնեանի:

Ս. Պատարագէն ետք աշակերտները եւ վարդապետները մօտէն դիտեցին չքեղ Եկեղեցւոյ պատմական եւ գեղարուեստական գանձերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՑ

Դայեկ Նուրխանի խօսքերէն յետոյ, Նունիկ խօսեցաւ իր գլխաւորին՝ Մուսեղին.

– Մեր աղջիկը երես է ելեր, արիմարդ. Ղազարի մօրը քովէն առդի չի գար. թէզմիշ հաւի պէս խելքը հոն է: Կնկըտէքը կը խօսին, դայեկ Նուրխանին բերանն է ինկեր, որ մեր աղջիկը սէրերուհրդեհի գիշերը Ղազարին հետ է խօսացեր: Արիմարդ, քանի մեր աղջիկը գլխէ չէ ելեր, լաւ է, որ մէկտեղ ենք: Ղազարը մեր զիտցած տղան է: Իշտէ կը տեսնես մեր հալը. Սատուած մի արասցէ, թրքաց զօրքերը, որ վեր ելլեն՝ քար քարի վրայ չի մնար: Ճահիլ աղջիկ է, թող մուրազը փորը չմնայ:

Քսան տարի էր, որ այր ու կին եղած էին, բայց օր մը օրանց Մուսեղ Նունիկի խօսքերուն ուշադրութիւն չէր տուած: Այդ օր հանդարտութիւնով մտիկ ըրաւ, երբ Նունիկ Ղազարի մասին կը խօսէր: Մէկ տարի առաջ, երբ Մուսեղ իմացաւ, որ իր մշակը տանիքը փռուած լաթերուն մէջէն աղջկան ներքնաշապիկը գողցած էր, իր մօտ կանչեց եւ տունէն դուրս ըրաւ:

Անտարակոյս, Ղազարը շատ հաւատարիմ մշակ եղած էր: Ամբողջ հինգ տարի տան զաւկի մը պէս դուռը ծառայած էր: Ղազարի համար ալ Մուսեղի տունը, Մուսեղի արտերը, Մուսեղի եզները, մանաւանդ Մուսեղի աղջիկը իր հպարտութիւնն եղած էին ու կ'աշխատէր եզան մը պէս ու չէր գիտեր, Մուսեղի տա՞ն, թէ աղջկան համար:

Հովտի կռուին մէջ, երբ Ղազարը վիրաւորուած վեր բերին, առաջին անգամ Մուսեղն էր, որ մօտեցաւ Ղազարին:

Ղազար իր այդ վիճակին մէջ, երբ Մուսեղի ձայնը լսեց, կարծես մոռցաւ իր վէրքին կոտտանքը եւ ուրախ եղաւ, որ Մուսեղ այդ ձեւով կը հաշտուէր իր հետ: Մուսեղի տունէն հեռանալէն յետոյ, Ղազարին համար անոնց տան կտուրը, եզները, արտերը, փողոց ձըգուած սայլը, նոյնիսկ բակին հաւերը կարծես միշտ բաներ մը ունէին Մարուշին հասակէն, հագուստի գոյնէն, հինայուած ձեռքերէն, ձայնէն, աչքերէն, բաց կանանչ օղերէն, քսուածքի պահուն թեթեւ մը շարժող անոր ճկուն մէջքէն:

Անտարակոյս, Մուսեղ ներած էր իրեն: Ի՞նչ լաւ էր, որ վէրք ստացած էր եւ Մուսեղ մօտեցած՝ խօսած էր իր հետ: Եթէ լեռնէն վար իջնէին, թերեւս նորէն մշակ ըլլար Մուսեղենց տան: Ինչքա՛ն կ'ուզէր, որ Մարուշի մօտ ըլլար, եւ երկուքը միեւնոյն դռնէն դուրս ելլէին: Ան աղբիւր երթար, իսկ ինք՝ դաշտ: Մարուշ նոյնիսկ իր անունը պիտի տար:

Մուսեղ մի քանի անգամ մօտեցաւ Ղազարին, վէրքին վիճակը հարցուց ու խօսեցաւ անոր մօրը հետ:

– Լաւ կ'ըլլի, Ծուվար, հոգ մի՛ ըներ, Աստծոյ աչքը՝ վրան: Ղազարը ֆէտայիի պէս քաջ եղաւ:

Բոլոր ըէնճպէրներու պէս, ըէնճպէր Մուսեղ զերծ չէր ինքնասիրութենէ, երբ գիւղացիները կը գովէին իր եզները, սերմնցու ցորենը, իր կալը: Այդ օրերուն Մուսեղ փայփայուած ինքնասիրութիւն մը կը զգար, երբ գիւղացիները կը խօսէին հովտի կռուին մասին ու կը գովէին «Մուսեղի մշակին» քաջագործութիւնը: Մուսեղ յաճախ խօսքերու ընթացքին ինքն ալ կը սիրէր, որ կռուի խօսքը մէջտեղ գար ու յիշուէր իր մշակին անունը:

(Շար. 248)

EXPOSITION

CARZOU: Lithographie.
ALECIAN: Dessins et peintures
du 27 Janvier au 14 Février
du Mardi au Samedi
de 9 h. à 16 h. 30
Banque Nationale de Paris
8, Rue de Lorraine
92600 ASNIERES
Gare Bécon - les - Bruyères

M. C. A. CINE-CLUB

LA MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Organise
Une PROJECTION - DEBAT du film

'NAHABED,

d'Henrik Malian
Le Samedi, 7 Février, à 20h.45
9. *Rue de Madrid,* 94140 *ALFORTVILLE*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի Փետրուար 4–ին Մար–սէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկե–ղեցւոյ Մշակութային սրահին մէջ ժամը 21–ին կը բանախօսէ ծանօթ նկարչուհի՝
ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Տիկին Խաչատուրեան լուսարձակումով եւ յատուկ ժապաւէնով մը ցոյց կուտայ իր ամուսնոյն տաղանդաւոր նկարիչ՝ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ *նկարները, այս առթիւ պատրաստուած բանախօ–սութեամբ մը: Սարգիս* ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ *շատ հարուստ հաւաքածոյ մը ունի 1915ի Հայ եղեռնի վերաբերեալ, որոնց կարե–ւորները կը գտնուին Երեւանի եւ Եւրո–պայի պետական թանգարաններուն մէջ: Կը հրաւիրուի արուեստասէր մեր ժո–ղովուրդը:*
Մուտքը ազատ է:

LE GROUPE D'ART LYRIQUE
DU CONSERVATOIRE MUNICIPAL
DE VELIZY
présente
« LA VIE PARISIENNE »
de J. OFFENBACH

Mise en scène: Astrig Dedeyan
Ensemble instrumental sous la direc - tion de Guy Reverdi; avec comme so - listes: Annick Duplessis, Denise Colas, Astrig Dedeyan, Dominique Allerang, Alice Antranikian, Claude Raboudin, Pierre Democrate, Claude Charmion.
AU THEATRE MUNICIPAL
Rue Henri Farman
Le Semadi 31 Janvier à 20 h. 30
et le Dimanche 1er Février à 14 h. 15
Prix des places: 20 F.; enfants et 3ème âge: 10 F.
Location au Conservatoire:
14, *Rue Marcel Sembat; Tél.* 946.15.62
ou Mme. Dedeyan; Tél. 750.46.93

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑԱԿ
ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ
ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի օգնութեան Յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Փարիզի մէջ կատարուած հանգանա–կութիւնէն գոյացած նախորդ գումար	142·280
Մարսէյլի մէջ կատարուած հանգանա–կութիւնէն գոյացած	201·140
Նիսի եւ շրջանի Հայոց օժանդակու–թիւնը	100·482,37
Հայկ Ղազարոսեան	35·681,96
Միլանի Հայոց կատարած հանգանա–կութեան գումար	26·917,68
Կարպիս Զրբաշեան՝ Փարիզէն	3·500
Ռոպէր Աղամեան՝ Փարիզէն	1·500
Օր· Սիրանոյշ Սրապեան՝ Փարիզէն	250
Ընդհանուր գումար	511·752,01

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ·Մ·Ը·Մ·–ի Փարիզի մասնաճիւղը շը–նորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Պերճուհի Մուրատեանի մահուան առ–թիւ, փոխան ծաղկեպսակի·– Օր· Վար–սենիկ Թօփճեան 500, Տէր եւ Տիկին Հայկ Վարդապետեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Էքմէքճեան, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դար–բինեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Արգար–եան 100–ական, Պ· Վազգէն Անդրէաս–եան 50 Ֆ·:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Ս· Ընտրիկեան, Անդրանիկ Շատարեւեանի *յիշատակին կը նուիրեն 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:*

ՎՐԻՊԱԿ·– Յունուար 28–ի *«Յառաջ»*ի Պ· Նշան Քիւրանեանի բրած նուէրն էր՝ ի յիշատակ իր կնոջ՝ *Իսկուհի* (ոչ՝ Թա–գուհի) Քիւրանեանի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎՕ–ԱՆ–ՎԸԼԷՆ·– *Տէր եւ Տիկին Վար–դան Խրիմեան, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ· Տիգրան Ջէքիեանի, Պ· Յակոբ Ջէքիեանի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էքինճեանի եւ զաւակ–ներուն, Տէր եւ Տիկին Վահէ Ջէքիեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ ա–ներձագին, եղբօր եւ մօրեղբօր՝* Անդրա–նիկ Շատարեւեանի *մահուան տխուր առ–թիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման հա–մար:*

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création
de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays
et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS
composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé
sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.
TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմա–կերպուած Կապ· Խաչի Կրընոպլի մասնա–ճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21–էն սկսեալ Այր – Օթէլի մէջ· մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պա–րախումբին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
«ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»
Փետր· 15ին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

×

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:
ի նպաստ՝
Հայկական Հանգստեան Տուներու

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր·)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր·)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ·)

« ՅԱՌԱՋ 50 » (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԵԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱՌԶՈՒ**
(Գին 120 ֆր·)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ·)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գին՝ 70 Ֆ·
Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ· աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»*ի*

Offre d'Emploi

ON DEMANDE
Vendeuse qualifiée ou débutante
S'adresser:
Chaussures CETA
3, *Place Jean Jaurès*
93200 *SAINT - DENIS*
Tél: 820. 14. 21

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Հ·Մ·Ը·Մ· – ՖՐԱՆՍ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ
Փարիզի Հ· Մ· Ը· Մ·–ը, այս Կիրակի, Փետրուար 1–ին, կը մրցի ԺԱՆԹԻՅԻ–*խումբին հետ, ժամը 15–ին, Փերշին (Վէնսէն), թիւ 5 դաշտին վրայ: ժամը 13·30–ին՝ փոխարինողները:*

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

Le Jeudi, 5 Février
DINER - DÉBAT
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
avec Maître Patrick DEVEDJIAN
Sur le thème:
ARMENITE ET POLITIQUE
Apéritif à 19h.45, Repas à 20h.30
Débat à 22 h., Clôture à 23h.15
Participation aux frais

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE DECINES
15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*
Tél.: (7) 849. 42. 97
PROGRAMME
DES ACTIVITES PERMANENTES
ART ET CUTURE

BIBLIOTHEQUE — C.E.D.I.A.: ouverte à tous:
— *Mercredi, de 14 à 19 h.*
— *Samedi, de 10 à 12 h.*
— *Samedi, de 14 à 19 h.*

COURS D'ARMENIEN: Adultes débutants, à partir de 15 ans.
— *Mercredi, de 19 à 20 h.*

ATELIER DE DECORATION: Animateur: Vahé MURADIAN.
Notions de bricolage, de décoration d'intérieur, de dessin, études de formes et de couleurs.
Réalisation de décors et costumes de théâtre, d'affiches et de panneaux, cartographie.
— *Mercredi, à 20 h. 30*

COURS DE PEINTURE: Animateur le peintre ACHOTE, à partir de 15 ans
— *Mercredi, à partir de 19 h. (horaires libres).*

THEATRE: Metteur en scène: Vahé ZEKIAN; tous âges.
— *Mardi et Jeudi, à 20 h. 30*

SPORTS:
Ping - Pong: Entraîneur: Boghos OHANNESIAN; tous âges.
— *Lundi et Jeudi: 20 h. 30*
Football: Entraîneur: M. MANOUKIAN; à partir de 16 ans.
— *Jeudi, à partir de 19 h.*
Karaté: Entraîneur: Arthur FAKRIKIAN; à partir de 15 ans.
— *Samedi, de 9 à 11 h.*
Gymnastique féminine:
Animatrice: Marie-Claire BOYADJIAN
— *Jeudi, de 14 h. 30 à 15 h. 30.*

ANIMATION:
Orchestre ANI: pour les fêtes, les bals, les mariages...
Club Photo: Animateurs: Pascal MURADIAN, Arthur AGOPIAN.
A partir de 15 ans.
— *Samedi, de 14 à 19 h.*
Cotisation: 50 F. par an.
Garderie d'Enfants: Animatrices: Varténie YERESSIAN et Denise AGHAYEKIAN; enfants de 3 à 7 ans.
— *Mercredi, de 14 à 18 h.*
— *Tarif: 10 F. la demi-journée.*
Cours de Cuisine: Tous âges; gratuit.
— 1er et 3° *Vendredi du mois à 20h.30*
Club du 3° Age: Troisième âge.
— 1er *Mardi du mois, de 14 à 18 h.*
Permanence: (fermée le Mercredi).
— *Lundi, Mardi, Jeudi, Vendredi: de 14 à 19 h.*
—*Samedi, Dimanche: de 10 à 12h.30 et 14 à 20 h.*
Jeux de société, ping-pong, journaux arméniens et français.